

סִפְר הַלְבּוֹת הַגָּרְאָא זֶמְנָהָגֵיָא

ובו הערות, הארות,
והוספות דינים מחודשים מהגר"א וצ"ל
ומדברי רבינו הקדוש האריו"ל

מאת
משה שטרנבוֹך
מה"ם מועדים זומנים ועוד
סנֵן נשיא העדה החדרית בעיה"ק
הוּאַתָּק וְהַוּכָּנָס לְאִינְטְּרָנְט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים וטס"ח

בענייני

ברכות השחר, ציצית, תפילה,
ק"ש, ברכות, מילה, פריוון הבן ועוד
ומכתבי "אור חדש" (מהגר"א מלצן וצ"ל)

ובסופה נדפס מהדרש
"מעשה רב החדש"
עם חידושים דינים מכתבי חלטיין בשמו

בתוספת
מפתח עניינים כללי

עה"ק ירושלים טובב"א
כסלו תשנ"ח

©

כל הזכויות שמורות

בכל עניין הספר והפצתו לפנזה ל:

שטרובנו^ך
רח' אלישע 12 בני ברק
טל: 03-6198223

כתובת המחבר:

רח' משקלוב 13 הר-גוף
ירושלים

צלום וЛОחות: י. פרנק בע"מ

חכ' העניינים

נה	קראייה בהה לפני חיבור התפילין
נו	שרוטם בתפילין
נו	תפילין בהה"מ
נו	בכת חתולן של ד' - מושב
נו	חינוך קטן בתפילין
נו	שניה עראי בתפילין
ס	

קריאת שמע וברכותיה

סא	זמן ק"ש
סב	תפיליה בוחתיקן ובציבור
סג	הקדמת ק"ש
סד	בחנות בק"ש
סה	אמירתו ק"ש עם הzcיבור
סז	הגולל פסוק שמע ישראל
סז	בשלט ק"ש במנה
סח	כוונה לפני ק"ש
סט	עמידה לק"ש
ע	הצעאת חבר רדי"ח ק"ש
עא	וניה "אמן" לפני ק"ש
עב	עניהם "אמן" באמצע ק"ש
עג	"בררכ" כתחול מברכת ק"ש
עד	חינוך ק"ש
עו	"ה' אלוקיכם אמת" בטהור ק"ש
עו	דרוך באותיות ק"ש
עג	צאת האף והאזור
עו	חשש מהטהרה בק"ש ותפילה
עט	פהה נכricht לאשה
פ	ק"ש כנרג שער אשה
פא	ק"ש כSSH"ז על בשרו
כב	ק"ש לאשה בגדר עורת חבורתו
פג	רכיעית מים למי רגליים
פדו	הרקה מה מקומות צואה
פדו	ק"ש כנרג מחיצות דבית כסא
פדו	הירוח מצאה ודיאתת בהטהה
פו	

מצוות תפילה

פז	וזן תפילה שורה ומנהה
פח	הגচחה הקול בתפילה
פס	תפיליה בכונה
פ	הafilah געל ק"ר
גא	חרוגה בתפילה ובברכות
גא	שמעית חורת הש"ץ - אמן וביה וביש
גא	קורשה
גד	סיטם שטומה עשרה
גד	"ה' שפטיך" ו"יחי לך" לשין
גד	הרהוריו עביה בתפילה
גד	פטוט מתפילה, ק"ש וברכות
גד	שיכור בתפילה, ק"ש ובברכות
גד	"מוריד הטל" בתפילה
גד	כרעوت בתפילה
גד	ונגיית "הא שםיה בא'"
גד	"מוריד ונגשם" - אמירות ז' פעמים
גד	קב
גד	פייטים וסליחות אחר חורת הש"ץ
קד	תחנן בכסחוון
קד	נפילת אפיקים בשחרית על שמאלו
קד	טלויות ו"אבני מלכני" בתעניות
קד	מינין ש"ץ קבוץ
קד	נשיאות כפיהם כל יומ
קט	

ברכות השחר

א	תיקח חוץ
ב	נטוי לתפילה בכור - גם למנחה ומעיריך)
ג	ברכת ענטוי לתפילה לעזר בלילה ושין ביום
ד	סדר נטוי לסעודה ולשחרית
ה	ברכת התורה
ו	ברכת התורה לישן ביום ולזר בלילה
ז	ברכת תורתה לנשיט
ח	ברכת התורה
ט	ברכת "עלעוך ובבורת תורה"
י	קריאת שם לעניין הקרכבות
יא	ברכות השחר שכח לאמן בכור
יב	ברכת "אליך נשמה" - הסכמה לא"שר צ"ר"
יג	ברכת "הונתן לעיריך בח"
יד	ברכת "אשר יצור" אחריו שהטיל מים מכמה פעמים

מצוות ציצית

טו	ברכה על תליה בשטחען מכמה פעמים ביום
ז	עטיפה הטלית בעטיפה ישמעאלים
ח	טלית קטן מצמר
ט	ציצית בגין פשתן
כ	מידות בגין הציצית
ככ	זמן ציצית
כג	ברכת שהחינו בעציות ותפילים
כו	קשירות חותי הציצית בסופן
כה	ברכה על תליה שאליה
כו	מידות בגין הציצית
כו	נכ"ה הציצית שקט
כח	כברות מות בטלית
כט	התורה ציצית שנפסקו
כל	שיטות רוח ב齊צת תכלת
לא	טוריות ציצית לשם
לב	齊צת - במנן ק"ש

הלכות תפילה

לג	תפילין דרישי ו/orת
לו	ביבה על תפילין
לה	מקומן הנחתת תפילין של ר'
לו	מקומן הנחתת תפילין של ראש
לו	תפילין של ראש לאטשר
לה	תහנתת תפילין כל היום
לו	ר' דההפלין
לו	תפילין של ראש לא בוכרים
לו	תפילין של ראש
מו	מידות בגין התפללין
מו	השותה התפללין
מו	חיזעה בתפללין
מו	כחיבת אוות ז' ע"פ הארץ"ל
מו	כחיבת אוות י"ל
מו	כחיבת אוות ש"
מו	קומו של זי"ר
נו	גונן
נו	חייבת דברי חול על קל'
נו	מטלית או קל' על פרשיות התפללין
נו	פרשיות פהחות ושותפות בתפללין
נו	ריבוע בתפירות ובתים בתפללין

קסה	ברכה על דברים בתוך הסעודה
קסט	ברכה על חיטם מבטלם (חיטה הפתוחה)
קע	ברכה על עקר וטפל
קעא	ברכה על סוכר
קעב	ברכה אחורונה - להוציא אחרים דין
קעג	גוססה ברכת "בואה נפשות"
קעד	ברכה על רוח חקוק
קעה	ברכה על חיים האוקינוס
קעו	ברכה על ברק ורעם
קעו	ברכת שהחינו על פרי חוש
קעה	ברכת "משנה הבירות" אחריו ל' ים
קעט	ברכת "משנה הבירות" אחריו ל' ים

דיני ישואין

קפ.	קון ישואין בחומרה
קפא	cosa לאירוסין ולישואין
קְפָּב	נישואין ביום ולא בלילה
קְפָּג	פנימית רווחות לשבע ברכות
קְפָּר	חתימת העדרים בכוכבה
קְפָּה	שיעור הכתובת
קְפָּו	פאה נכricht ומטפחת
קְפָּי	מנוגדים ביל כתוכה
קְפָּח	עבדות הבית באשה
קְפָּט	טריך

מצוות מילה

קצ	מילה עיי שליח
קצא	מילה בשבת
קצב	ברכת מילה
קצג	מורמר שלם
קצד	הקדמת המילה בברוך
קצח	סעודה גודלה במליה
קצנו	אותן טמיה
קצז	ברכת שהחינו במליה
קצח	טלטול סכך אחר המילה בשבת
קצט	שן מוחלים בשבת
ר	אחדיות העולה בעה הכרכה
רא	מילה בלילה
רב	מילה לנולד בשקעה
ר'ג	סנדוק אחור לשני אחיהם
רד	חרורה על ציצין שאין מעכביں במילה

פרידין הבן

הה	מטבעות לפידין הבן
וו	כהן מיחס לפידין הבן
וו	נתנית להן ע"מ להחזר בפדרה"ב
וו	שיעור חמץ סלעים לפורה"ב
וו	פרידין הבן עיי שליח
וֹת	טעות פרידין הבן
ה	פרידין הבן כshall בשבח
ריא	נטחה ברכת פיריך הבן
רב	פרידין הבן לנולא אחר לויד מת
ר'ג	פרידין הבן

תלמוד תורה

ר'ד	תלמוד תורה - הרהורו ברית
רטו	תלמוד תורה - השוכן לימונו
רטו	הגאה מהישכנה שלומד בה
רטו	חשיבות מצות תלמוד תורה
רטו	החזקת לומדי תורה
רט	תלמוד תורה שנונה כלום
רכ	לימוד מופט בהבנה עירע על מורה לה הבנה
רכא	לימוד קיצור ורים ללא המקור

קי	קריאת "כהנים"
קייא	האזכורות בנסיאת כסים
ק'יב	אמירת פסוקים כשלוחניים מברכים
ק'יג	כשרו כהנים בטלית בנסיאת כסים
קיד	זמן מנחה גודלה
קיטו	ונון מנחה קטנה
ק'טן	NEYI' של למנחה ומעריב
ק'יז	זמן ק"ש של מעריב
ק'יה	ערבית במנה
ק'יט	דילוג "ברוך ה' לעולם" במערב
ק'כ	ק"ש עד חצות

קריאת התורה

ק'כא	ההסיר לשימוש ק"ת
ק'כב	יציאה בס'ת שנמצאת פסול
ק'כג	ברכה בס'ת שנמצאת פסול
ק'כד	וי' קראותם בשבת
ק'כח	עמיריה בק"ת
ק'כו	"ברכו את ה' המבורך" לעולה לתורה
ק'כו	עלולה לתורה דורך ימין
ק'כח	שםינית כל פילה בק"ת
ק'כט	הגזהגה בגליל
ק'כל	טלטול ס'ת לחדר אחר
ק'כלא	הגבהתה נג'ת לעמי ק'ית
קלב	הפטורה

הלכות סעודה

קלג	נטשי על כויה פח בלבד
קלה	נטשי לרבר שטיבלנו במשקה
קלו	נטשי לששתה
קלח	נטשי לשיפורות שנגנוו בזעת פירות
קלט	ברכה נט"ט" כפעשה צרכיו קודם ספודה
קם	הסמכת נט"ט" ליהמציא"
קמא	ההמרה בנט"ט" לסעודה
קמב	שפושן והידים בנט"ט"
קמג	נטשי לא כוונה לאכילה
קמד	ברכת גנט"ט" לפוי היגיון
קמה	פטרור גנט"ט" כשאין לו מים
קמו	נטשי כSIDEO חבושה
קמן	נטשי בכלים נבק
קמן	חיצתה בטנ"ט
קמן	נטשי שכשוך דו בכלי
קמן	פסול עיזולין" לנט"ט
קן	נוסח ענט"ט" כטהבל דו
קנא	מים אחרים
קנב	אחדיות כוס של ברהמ"ז
קנג	עשורה כוס של ברהמ"ז
קנוד	תיקון כוס פגוט
קנו	זמןן לנישם
קנו	צירוף חבורות שאכלו בחור
קנו	שפושת ברהמ"ז המהמן
קנו	ברהמ"ז עיי מי שלא שבעת - למן בעשרה
קס	ברהמ"ז עיי מי שעשרה מי ששבע
קסא	ברהמ"ז - ברכת "ירחים" בשבת ובחוליל
קסב	כתרמ"ז - ברכת "כינה ירושלים"
קסג	ברהמ"ז - "עלולים אל חיסרונו"
קסה	ברכה אחורונה שלשתה מים
קסה	שהיה
קסו	ברכה על אוור לפסוי ולהחריו
קסו	ברכה על מוקד יקות

הקדמה

הברוך הבורא נישתבח היוצר שבחור בנו מכל העמים, נתן לנו תורה אמת, וחוי עולם נטע בתוכינו, ודדור דור זיכה אותנו בגאוני עולם וקדושי עליון להאר עיניינו בתורתו, ולהלביב לבבינו לעבדתו, ובזכותם אנו חיים וקיימים ונשארנו עם ה', ובזרות האחוריים זכינו למלך עליון ריבינו הגרא' צצ"ל, שהאר לבית ישראל באלי הלוות והליך חיים, ובשםחה אנו מוצאים לאור כאן תורה ומנהגיו, ומהם דברים שלא ראו מועלם או רודף הדפוס.

והנה הגרא' צצ"ל לא היה מחבר במובנו המקובל, לא הדפיס כל ספר בחיו, ולא גילה דעתו בczęורה מכתבים אגרות או שו"ת, כל מה שכתב לעצמו כתב, בהערות קצרות על שלו גלון הספרים שהגה בהם, אבל כל הערה היא עולם מלא, כל דבר הוא עמוק וחדש, העורתו נוקבים עד התהום, עיר תיכון גוסחתות וגירסאות בעמל ויניעה רבה מאד, ושوابים אנו עד היום מהבראות שכחה, וחכינו על ידו לבורר הלכות הרבה.

הגרא' צצ"ל התנגד לפולול הבל, היה נגד סברותתו וחוויותו טעם. הפשט הפשט והברור בבהירותו המהשכה צצילות הדעת זה דרכו בלימודו, ודרש עיון רב וDOIKA במונאו ורבו תינו הראשונים, ואחר כך למדוד הב"י ומפרשיו הש"ע, שבזה בלבד אם מדבר מקור, וקשר לימוד הש"ע עם עיון היטב בגמרה וראשונים תורתו אמריתית, וזה תורה לשם למדוד ע"מ לקיים, ובזה מתברר לו כל הלכה לעומקה, ואז קושיות הרבה מתיחסים, ונמצא בדרך האמת להבין ולהשכיל ול瘋ון לאמיתת הלכה למשה בכל דין ודין.

הגרא' צצ"ל אף שהיה חד בדרא, לא שאף לשום כבוד או מראה, רק עונג תורה, הידור מצות, צניעות וחסידות, להטיבו רוחו ושמחו לבבו, ואם כי היה עני מודכו כל ימיו, וסבל עט "ב" מהסדור רעב וקור נודדים וטלטולים, לא שאף כלל לשום דבר בחו"ל עולם הזה, רק יכול עטוף בקדושה וטהרה, ממאס בחיה עולם זה וקשרו לרוחניות לח"י נצח, החומרות וסיגים היו לו לעונג רוח, ואש קודש בער בקרבו תמיד, עבדות המוח בשילוב עברות הלב, ושםה בתכלית השמחה בתורה ומצוות אלקינו ית"ש, והעניק מאוצרותיו הרוחניות לתלמידיו ולבית ישראל לדורות עולם, ושמעתהיה בפומן יום נצח נצחיהם.

הגרא' צצ"ל מסר נפשו לקים כל דקדוקי חז"ל אף שלא הובא בש"ע, כי אמר ה' יוציא מבען לעובד לו, כל ימיו רגיוו ועתותיו בתורת ה', זוכה לחדר הלכות ומנהגים שנשתכחו, מפני שמסר נפשו על קיום התורה ומצוותיה.

בנו א"ז הרב אברהם מביא עובדא בהקדמותו לא"ח, פעם אחת בהיותו בדרך ולן אצל איש יש הולן, בערב נתן בעה"ב לפני לאכול והפיצוו לאכול, וישם בפיו והקיאו כי נתקללה אסתומכתו, ויבוא בעה"ב למצאה הקורה שלימה בבחילה, ויפצר בו עד פעם, ויחיל לאכול והקיאו שוב, ועשה כן ב' או ד' פעמים, ושאל אותו אחד מגודלי תלמידיו המפורסים שהיו עמו בדרך מודיע מצער נפשו, כאשר לא תוכל שאת אותו העת לאכול, והשיב הלא אמרו חז"ל כל מה שאומר לך בעה"ב עשה, ובכל מקום שאמר עשה אפילו בדברי סופרים שייערו עד שתצא נפשו, וצריך מסירות נפש, וככה מצא בדבריו חז"ל דקדוקים והידורים הרבה להשלים הנפש, ואשרינו שזכינו לאורו, ולידבק בדרכיו לקיים מצות אלקינו כרצונו ית"ש.

והנה בברות שכרה נמצאה מים הרבה שעוד לא שאבנו, מנהגים הרבה שחידש לא התפשטו, ויחידים ממש שקיבלו ע"ע באורת חיים כהגרא' צצ"ל, אבל דבריו נר להפוסקים, ובכל הלכה והלכה הלומדים מעיינים בביורו הגרא' מהו דעתו, והבן תורה דורש שואל וחוקר תמיד מהו דעת הגרא' א' בדין זה, ובספר שלפנינו ירו צמאנו וימצאו מלקוט דעתו הגדולה בהלכות הרבה היאך להתנהג.

אנוני ישראל ברוע ברך מל גזלות הגרא' צצ"ל בנגלה, והויספו שבנטהו הסתר עוז יותר דבריו, ומצא יסוד בהלכות שקבע ע"פ נגלה, וכן ע"פ סוז, חדש וחקר בכל הלכה אלף פעמים בשורשו וסודו, עד שחדיש הלכה למשה היאך להתנהג, שלפנוי פתוחים שעריו זה"ק וכתבי הארץ"ל, עם סודות הרבה שזכה על ידי שהתקדש עצמו מעלה לרום המדריגות, גילו לו סודות שטמן ונגו ולא גילה מעולם, אבל מנהגיו בנוויים על יסודות מגולגה ונסתור מסוד ה' ליראיו, ואשרינו מה טוב חלקינו שזכינו לאור ה' כמוותו, ואשר מי שנוהג כמנהגיו שבקדושים יסודם.

והנה בינוי הפניו בו מאי כתוב ש"ע הילכה למעשה היאך להתנהג, והיינו שיביא רק דעה אחת המכרצה, ולעת זקנותו הפניו בו בינוי כמה וכמה פעמים למה נמנע לעשות כן, עד שפעם השיב להם בקיצור נמרץ, אין לי רשות מן השמים, ולא הווסף ע"ז מזומה.

והאמת יורה דברכו שרבינו זצ"ל חיבר הגהותיו על הש"ע, ולא ספר נפרד עם פסקי דין, שדרש מהלומדים בש"ע לעין היטב במקור כל די בש"ס וראשוניים, ויתברור לכל אחד בעצמו היאך צריך להתנהג, ולא בא לפסק רק מורה דן, וכל אחד רואה בעילן לעצמו צדקה דברין, שבנויים ומיסדים אך ורק על פשوط הש"ס וראשוניים.

ויש אכן הטוענים מה להם לדברי הגרא"א זצ"ל ומנהגו שפוסק אחרת מנהג העולם, נהוג בכלל בית ישראל בלי שינוי, ולאלו וכיוצא בהם חסר הרצון ליעוג בכל הלכה במקורו, רק קל ונוח יותר לסמוק מנהג העולם, אבל מתלמידי חכמים דורשים קיום אחר, שעלייהם ללימוד ההלכה בשורש, ושגנות אצלם צדונות, ומהם תוביעים לפחות להדר ולעטר כל מצוה כפי שיטת הפסוקים כראוי לבן תורה, או תלמיד חכם כמותו דוקא, ולהזה זקנים אלו לתורת רבינו זצ"ל כמים לצמא מש.

והנה הגאון רבי שמואל מלצן זצ"ל חיבר ספר "אור חדש", לפרש ולבאר ולהוסיף על הספר שעיר רחמים עם מנהגי הגר"א זצ"ל, ומטעמים שונים לא הדפיסו כל דבריו, ובבואה הספר בכתב"י החלטתו להוציאו לאור, ואני הוסיף והבאתי עוד הרבה דינים ומנהגים מספרי הגר"א ומכת"י תלמידיו, והוסיף מקרים ביורים וחידושים הרבה בכל הלכה והלכה, עד שנוצר ספר חדש לגמרי, וmobutchni שכל המעניין בספר "אור חדש" ימצא הרבה העורות, ותקותי שחדושי רבינו זצ"ל ומנהגו יתפשטו ויתבררו בעולם, ובני תורה ישתדלו לידבק במנהגו, שמיוסדים על עין בעומק הלכתה, ויסודם ע"פ סוד זהה"ק ושאר מקובלים וכמ"ש.

אמנם דרך המחברים להקדים שלא לסמוק עליהם הלכה למעשה, ואני חשוב שהזו לדידי כרמות רוחה לכתב דבר זה, דמי יסוק מתוך ביאור זה, ובפירוש אני מתנה שהספר בא להעיר ולא להורות או לפסק, ואסור לשום אחד לפסק ע"פ מה שכתבתי, בלי עין במקור הדברים עד שייתברר לו בעצמו שהדין כן, שכתבתי הרבה הידושים בהספר מקופיא ובליל עין כראוי בספרים, מתוך טירדות שונות ובלי צילותא דבעינן לשם עתתא, ואני סומך שהקורא ישתמש בספר כפתח, למצוא דברי הגר"א ועוד הלכות ולא כמורה הוראה, וע"ז אני מזהיר וחזר ומשeria, מ"מ mobutchni בעהש"ית שהספר יתפשט ויביא תועלות מרווחה למדוד הלכה במקורו, ולידבק במנהגי הגר"א זצ"ל ועוד HIDUSHI דינים והערות שהערכנו בספר כאן, וגם אלו שלא נהגו עד היום כהגר"א זצ"ל אולי יזדרזו להשתדל לנוהג כשיתו.

והנה ידעתו שיבאו מהפשי מומן ויבקרו, זה טוען בצדק ואומר שהמשמעות הרבהו ששהעירו כבר בעין זה ולא הבאת מהעדותיות, וכן בסברא ידחו שאין בו כדי ליסד בניין, אבל בהקדמה שהקדמתו שהספר הזה בא להעיר בלבד, מצא הקורא תשובה להשגותיו, שכל דברי הספר "אור חדש" יסודו ועיקרו להעיר להמעין לעמוד על שורש כל דין ודין, הספרות וחששות שיש בכל הלכה והלכה, ואם אזכה שעיל אידי יתרבר ויתלבן יותר איזה הלכה והיה זה שכרי.

ובזכרוינו שכך בלאו הסכמה מון פאר הדור הגאון רד"ב ויידנפלד זצ"ל (הגאב"ד דעתיעבן) לספרי מועדים זומניים, הווסף ואמר לי שרצו לנו למסור לי עצה טובה מתוך נסיוון, שבדרך כלל ספר יש בקורס, וספר דכשהוציא לאור עוד בפולין ספרו דובב מישראל ח"א קיבל מכתבים הרבה, זה טוען ואומר שעילו להביאו לעוד אהרוןינו שdone בעניינים שביבא והشمיטם, זה טוען ואומר שעילו בספר ש"ז למצוצם לענייני הלכה בלבד, וזה מייעץ שיכתוב בעמינות טפי דבריו הם בדרך פלפול, והוא החליט לא להשיב כלל, ולבסוף גדול אחד זצ"ל שאלותו למה איינו עוננה תשובה, והשיב ואמר שמדובר לא חיבר ספר שהוא כל נפש לכל הלומדים, שא"כ היה מדפסו לאלפיים, רק חיבר לאלו שמרוצים ונהנין מספר כזה, ולכן אם אחד מבקר, תשובתו בצדדו שהספר לא חיבר בשביבו, שמדובר לא נתכוון לחבר ספר שכל אחד ואחד יהל וישבח אותו, ואם יש נהנין ממנו, כדאי לו הספר עברום, ובזה הווסף ואמר, עליך לידע מעיקרא שעולויים לבטל ולבקר הספר בכל מיני טענות ומענות, אבל לא חיבור הספר לכל אחד, ולמקברים תצין שלהם לא נתכוונת לחבר הספר, שהם דורשים ומתחפשים סוג ספר אחד, עם בקיאות והוכחות, או עם עמקות והבנה דוקא, רק יש כאן שנהנין מספר זה, ולהם בלבד נתקונות, ובזה תוכל לעמוד ולא יפול לבנק בקורס, שתציגו לעצמן מעיקרא, שהספר לא יתקבל ולא חובר לכל אחד, רק להרג מסויים שכן נהנין מספר כזה, ולהם בלבד ג"כ כדי לך הספר, אף שאינו שווה לכל נפש ע"כ דבריו הנחמדים.

ולכן אני אומר לאלו שרצו נלען הלה למעשה ובבקיאות, יחפשו מហוקשם בשוו"ת, ולאלו שמחפשים פלפולים או לומדות, ימצאו כן במחברים שונים, ובספר זה ימצא הקורא רק העורות, ועליו להוסיף בדרך של תורה, להקדים ללמידה בעין הגمرا וראשונים, ולסימן בדברי רבוינו האחרונים, ואם על ידי ספר שלפנינו יתעורר לבדור ההלכה והיה זה שכריו, וכ"ש אם אזהה בעוזהשיות שתורת רבוינו הגרא זצ"ל יתפשט, ופסקיו ומהגיו יתבדרו בעולם, וישתדלו לקיים הלכותיו טפי, אין לך זכוי הרבים עבורי יותר מזה, שלא בנוסח מצבאי שלו כתוב לא הניח דבר קטן ודבר גדול, עד כי הגדיל לעשות כוות נתינתו בסיני, והחיזיר מצות הרבה אשר נשכחו וחזר ויסדן.

אמנם יראתי במצוות שיח להתחילה, מי אכן לדון בדברי רבוינו זצ"ל, שדבריו עמוקים ונסתרים, וודע אני שלא יוכל לירד לסוף דעתנו וכוננותנו, ונודע לנו זצ"ל חלו פחדו ורעדו בהזירים פסקי ובניו זצ"ל, שלפני שחידש איזה דין או מנהג עבר וביקר פעמים בלי גבול אם זהו לאמתיה, וחוששני שמא אלכך ח"ו בעון מגלה פנים בתורה שלא ההלכה, או לא נזהרתי כראוי לכתוב על אחד מרבותינו האחרונים, או זלמתי באחד ממנהגי ישראל שבבודש יסודם, וכן לבני דוי שמא נמצא בספר כאן קולא במקום שצרך להחמיר, או חומרא במקומות שרואו להקל, ובכ"ז האחריות רב מאד, אבל זאת חמתה בעניין, שבבדרינו הנל נזאת בעוזהשיות נקי, שהספר בא להעיר והינו כמורה דרך מאיר בחושך איפוא לחפש, אבל ההכרעה מסורת לבני הוראה בלבד, ולמעשה הם שצרכיהם לפסוק בכל שאלה או העודה שהבאנו, ובמקומות שיש לתקן הלשון, סומך אני על המיעין שיתקן הדברים ללשון הנאות ובכבוד כראוי שזו בעצם כוונתי, ובשוגג פלטתי דברים שאינם ראויים מרוב טירודות.

וחוכות ובניו הגדול הגרא זצ"ל ותורתו יין עלי וב"ב, ואקויה שהדברים שהבאונו מכובנים ונdfsנו רצונו, שהיברתו לפסקי הבהיר או רוח חדש" עם דברי שאר הפסקים וחידושים והעדות, שהוא לא רצה לקבוע דבריו בלבד כפסקי הלכות המכריים וכמו שהבאונו לעיל, ושפטותיו דובבות בשעה שת"ח מזכיר בבי מדרשא תורה, וכ"ש שדבריו מתפרנסים, ותורת רבוינו זצ"ל יפתח כל קורא להתעורר לקיים כל מצוה ההלכתה, והתעדורות למטה יביא התעדורות לעילא, וברוך בית ישראל בשפע ברכה והצלחה, שנוכל לקיים מצות אלקינו ית"ש מתוך נחת, וימהר הקב"ה ויחיש גאולתינו, שנזכה לעוד מצות הרבה לקדש אותנו ובבינו אחרינו, יהיו רצון שנזכה לכך במחרה בימינו בקרוב.

ובניו זצ"ל עמד כחומה מגן וממחסה נגד המינים בזמןנו, וידעו ודחקם המשיכל היידוע הטופר וזיל ודרש גם השכלה ילידי ישראל, והביא בה הסכמה כמה ראשי קהילות, עמד ובניו זצ"ל והורה שחייבין לשדרן ברכבים כתבי וAGOותוני, וכן עשו על פי הוראותנו, והורה לתלמידיו ללחום נגדם בכל תוקף כה ועו, והזהיר שחושך מכסה ארץ, והעצה היחידה לישב באלה של תורה ולהתעורר בקיום המצוות, וכן קיבלנו דרישתו המיחידים בתלמידיו שראוים לעלות ארעה, זההרים ליתחר ולהתקדש שם טפי, שהותמה כפירה מינות וזונות יתפשלו במקומות קדושים מאד, ובזמןנו שמצויאו לעצם תחליף לתורתינו הנצחית, החובה להתחזק בלימוד התורה ובמצוות יותר מכל זמן, וכן במצבה הזהם גרמא היא לפרסום דברי ובניו זצ"ל ותורתו, שהחיזיר עטרת כל מצוה ליהוי כתיקונה, ודרש לקיים כמצותן, והסידר שגגות וטעויות שנטפשו בבית ישראל, ואשרינו שזכינו לאורו.

ובסיום הספר אני מסיים ומברך ברוך שהחינו וקיינו והגינו לזמן זהה, וכשם שזכה לי ראות גמר ח"א, יופיע בס"ד ח"ב בפסקיו הגרא א' בעוד מצות ואסור והיתר, וכן החלק בענייני שבת עירובין ומוסדים, וחוכות זקני הגרא זצ"ל יעמוד לי ולורעי זרע זועי שלא ימוש התורה מפהם, ובניו זצ"ל ימליץ במרומים علينا

ועל כל בית ישראל לטובה וברכה, ואזהה להר"ל כל החידושים אשר ATI בכתובים ולהרביץ תורה ברביבם.

והקב"ה יאר עינינו אהבתנו ויראותו שלא ניגע לrisk ולא נרד לבלה, ויגדע קרני רשיים וירום קדני צדיקים, וישם חלקינו עמם, ונזכה ונחיה ונראה בקרוב משיח צדקינו, ובכבוד ה' לעיני כל חי אמן!

ברכות השחר

שעון שמש שמ שניין כל יום, ולידין להאי שיטה זמן ק"ש ג' שעות לפניהם חצות היום דוקא, וזה תשע כפי שעון שם, ולידין מסתובב כפי חצות כמ"ש, ובלאו הכיל לדינה קיימה לנ' זומן ק"ש רבע היום כפי שעות זמניות כמכואר בש"ע ס"י נ"ח ולא ג' שעות שוות, רק יש מחמירין לצאת בחורף מ"ע דק"ש גם כהשיטה שתלויה בשעות שוות (תוס' רא"ש, פני יהושע, גרייב"ץ, משכנות יעקב, דברי חיים ועוד) ולפי מה שביארנו יש לחשוב כהנ"ל ג' שעות לפניהם חצות והוא נוע בא"י בין שמונה וחצי לרבע לחשע, וראיתי שכבר העירו כזה.

אוור השמש בלילה.

וציריך לדקדק בכל מדינה במקומות שנמצא, متى שמה חצות אמיתי, והינו כשהמש שמה בראש כל אדם שהינם גברים לשנות השעון, בשעה לערך כל אלף קילומטר, והשעון לא כובע אלא המשמש, וצריך לשאול לדרוש ולהזכיר متى חצות במוקום שנמצא (ובמ"ק"א הבאתי ביאור נפלא בשם הגאון הקדוש רבינו יהושע ליב דיסקין צוק"ל שפירש הפסוק ו עברתי בחצות, מהו לשון ו עברתי, ופירש שכעטם החצות משתנה במסהו כמשמעו כשהמש מסתובב, ואפילו בין בית לבית, והקב"ה מכונן החצות שתהא אמיתי ממש, ולכן כיוון שבחצות משתנה גם בין בית לבית, שפיר עבר בלילה זהה בחצות לכל בית ובבית החצות עכ"ד, והוספה דברים דאף שאותו לילה האיר ביום, עיין היטב ב"אור החיים" פרשת בא י"ג – ח שזו מיסודי חיבור סיפור ליל פסח להדורות לספר שהלילה האיר איז ביום, וא"כ היאך שייך חצות, רק האמת שהמש נע כרגיל, ורק אילקינו ית"ש הגדריל האור מרוחק והגיעו למצרים כל הלילה עד שכיהם האיר, וכשהמש מולו מכונן ממש זהו חצות, וכ"ש אם נימא שהקב"ה הרוציא באותו לילה אור הגנו צלו לעיל שאז יאיר לכל אחד ליהנות מאורו כפי מעשו, ואוי

א. מקום בחצאות ולבשות תיקון חצות.

מכאן שזמן חצות משנה בכל מקום וזמן ואינו בשעה י"ב דוקא.

במע"ר, ומשמעות דבריו שיש כאן ב' דין'. אחד הקימה – צריך לקום ממטתו בחצאות ה苍גבות הארי, שזה נלמד מקרה ד"חצאותليلת אקסום" וגוי, ב' לקונן על החורבן בחצאות שזה נלמד מקרה ד"קומי רוני בלילה לראש אשמורות" עיין ברא"ש ריש ברכות ובש"ע סימן א' סעיף ג'. וכן שיש לומר אז תיקון חצות. והנה לעניין זמן חצות הפסיקים הסכימו זומן חצות י"ב שעות בדיקוק לאחרי הימים כשהחמה באמצעות הרקיע, וכי בע"ת סי' א' סק"ו, וראוי לדעת שזמן חצות אינו תמיד שעה שתים עשרה דוקא לפי השעון, שתלויה בקיין וחורף, וכן לפי קירבת המוקם למקומות שמ שניין (בכל אלף קילומטר לערך משניין השעון בשעה) ולחצאות תלוי לפי מה שהחמה באמצעות רקייע באותו מקום שעומד, ויש לדרוש ולהזכיר בדיקוק זמן חצות במוקום שעומד. וכבר נדפס הזמן של חצות היום והלילה בלוחות החדשים והמודריים.

מן ק"ש להפסיקים שתלויה בשעות שוות איינו שעה תשע רק ג' שעות לפני חצות.

ובמ"ק"א הערתי על שיטת הפסיקים (ראה להלן) שלקריאת שמע נמי תלוי בשעות שוות, ולא בשעות זמניות, ויש מהאחרונים שנקטו לדיפירושם הזמן בשעה תשע כל יום, שבנוי מלכים קמים תמיד באותו זמן, ודבריהם תמהווין זמן ק"ש دائורית לאינו תלוי בשעון שנחדר לפני זמן, אלא כפי המשם שתלויה ועומדת, ולהפסיקים שהזמן ג' שעות שוות, הינו ג' שעות לפני חצות האמתי, דהיינו והלילה כל אחד י"ב שעות שוות ומונין שיש שעות קודם חצות לתחלת היום וג' שעות אח"כ הוא זמן ק"ש, ותלויה לא רק כפי המקום, אלא גם לפי הזמן, שחצאות הלא משתנה מיום ליום, ובנוי מלכים כמו תמיד ג' שעות לפני

הזמן משקיעה עד עה"ש וזהו מוקדם מזמן
שמפרנסים בלוחות).

הזמן הוא בריאה שנבראו יחד עם כל
הבראים.

ובעיקר דעת רבינו וצ"ל לומר תיקון חוץ,
וראיתי מי שמייקל בתיקון החוץ בחוץ לארץ,
שזמן החוץ למללה מכונן בארץ ירושלים
ואין כן דעת רבינו וצ"ל והפוסקים ומוקובלים
שנקטו לומר תיקון החוץ גם בחו"ל, וטעם הדבר
שבקדושת שבת ויום טוב או יה"כ נמי, במקום
מוקדם מאד, ולדרעת רבינו אף לענין תיקון חוץ
הוא כן, ובאמת הדברים בקיצור נמרץ, שדרעת
כבך חול ובמקומות אחר עוד קודש, והיאך למללה
בגן עדן, רק האמת דמה שהחידשו הפסיקאים
בזמןנו שזמנן איננו מציאות, רק ברירה בעולמינו
דורקן, ואין בחיל ובלבנה או כוכבים אותו זמן
שאינו אלא מושג, ובנו מזה נפלאות עד שהגיינו
לטדור האותם, הדברים בדורים ומפרושים וידועים
כבר לחכמוני ז"ל, עד שרביבנו הגר"א וצ"ל פירש
על בראשית, שבראה הקב"ה זמן שהוא בריאה,
ובענינו נראה שנייה בין זמן לזמן, אבל למללה
אין מושג זמן, ואלף שנים כיום הוא ממש
כמשמעותו, והמצאות נתנו לפני מושגים שלנו
שהקשרורים לזמן. מקבילים באותו זמן הארץ
וקדושה, שמענים ממרום לפי מושגי הזמן
במקום שמנצא, וא"כ בכל מקום כפי למללה אז,
ושכלינו מוגבל כיצורי חומר, שנמצאים בעולם
רק בזמן, אי אפשר לנו להציג דבר זה בבהירות,
אבל האמת שבכל מקום ומקום מושגים האור
ועת רצון אז למללה כפי הזמן במקומו, שכן
קבע יוצר בראשית, ואין בה שום קושיא או
סתירה, ושוב ראייתי שביאר היטוב ד"ז הגר"א
בPsi' א' סעיף ח' עי"ש. (ויש בכ"ז לחזק בנו
האמונה באקלינו ית"ש שהוא אין סוף, רק אנשי
מדע קלקלו, ומדמין שהאדם בזמןנו בשיא
ההכמה, וכనחesh הקדמוני מרדמן שאכלו מען
הදעת וכאלקיט לעשות טוב ורע, עד שברור
הקב"ה יראינו נפלאות, ונראה שהכל הכל מלבד
הנשמה הטהורה, שלפי הערך שקידשנו אותה
נוכה לאור הנצח) ודיבזה.

לבושא למי שלא הכין אור לעצמו בתורתו
ומצותו, והair במצוותם בליל הגאולה אותו אור
א"ש שהמשמש נע כרגיל.

למעלה בשם לא שייך ענין זמן כלל.
וכל זה ביארתי לשיטת רוב הפוסקים, ולע"ד
להעיר כאן דבר חדש ופלא, שאני נובע טובא
בזמן החוץ אם באמת תליי חמיד בי"ב שעotta
אחרי שהחמה באמצע הרקייע, דנראה דלענין
מעריב ק"ש ומזה יש לחוש שזמן החוץ לילה
מקדם מאד, ולדרעת רבינו אף לענין תיקון חוץ
הוא כן, ובאמת הדברים בקיצור נמרץ, שדרעת
הספר "שב יעקב" והסבירו כן רוב הפוסקים עיין
בכרך"י סימן א' ובכרך"ז ובשע"ת סי' א' סק"ה
וביד אפרים שם, ובן איש חי פ' וישלח ועי' מ"ב
סק"ט, החוץ הלילה לתיקון החוץ תלוי תמיד
בי"ב שעotta אחרי שהחמה באמצע הרקייע, אבל
בברכות (ג). נראה שמהלקין משך הלילה לג'
חלקיים, ובמשמר וחצי הוא זמן החוץ, והינו חצי
משך הלילה מצאת הכוכבים עד עמוד השחר, וכן
מסיק א"ז בעל חבוק"ש בספרו בכורו שור לברכות
(ג) שזהו זמן החוץ ודלא כפוסקים הנ"ל, רק
בעל "שב יעקב" מחלוקת בין ג' לשמרות שתלו
במשך הלילה, לזמן החוץ שתלו בי"ב שעotta
מאמצע היום וכמובואר בזוה"ק, אבל לרביבנו
הגר"א זכי"ל בכיוורו לאגדות, גם למגרא דילין
لتורי לישני החוץ הוא הזמן רצון, והזמן לפי
הגמרה חצי משך הלילה, שהרי תלוי הדבר
במשמרות הלילה המתחילין מעלות השחר עד
צאה"כ כמובואר בגמרה שם, ומשמע שזהו גם
העת רצון, ואפלו להחולקין יש לומר שלענין
ק"ש ומעריב ומזה לחוץ מודו דתלו בחזי
הלילה (ע"ש בחידושי הרשב"א) ולפעמים זהו
אפלו עד כשעה לפני החוץ, בחשbon מצאת
הכוכבים עד עמוד השחר, והפוסקים סתמו ולא
פירשו להחמיר כלל כתבוק"ש במצה ומעריב
שהזמן חצי הלילה ממשעו, ולע"ד הדבר צ"ע
ורואי להקדמים מאד, ולהעיר בלבד באתי וצ"ב
ואcum"ל. (ועכשיו נדפס בספר "מנחת שלמה"
(סימן צ"א סק ט"ז) שחוץ לאפיקומן מזכה

במצותו וצונו, בשעה שתפילה ערבית גופא אינה חיוב כלל, וכ"ש הנטילה קודמת, ובתוספות מעשה רב ישנה עדות מהగאון רבי חיים מולחין צ"ל שרבניו צ"ל החמיר לא לברך על ההל ברא"ח שאינו אלא מנהג, וכ"מ שיטתו גבי הדלקת נר יהוכ"פ בס"י רס"ג ובס"י תר"י שאין מברכין על המנהג, וכן נמי למה בירך על הנטילה לפני מעריב אשר קדשנו במצותו וצונו כאשרינה חיוב מדינא רק רשות, אבל נראה דכיון שהקידוש ידים ורגלים לרבנן נזכה חובה, גם אף שהתפילה רשות, כשמתפלל צרכי נטילה דוקא מפני הכאן ורקאת אלקין או בגדר קידוש לתפילה שהוא קרבן, ושפיר ראי לברך עליה וצונו. ועיין בחדורי הגר"ח מבрисק על הרמב"ם הלכות תפלה דאף להסברים שתפלה מדרבן מ"מ קיומה וענינה לכ"ע הוא מהתורה.

בדין נטילה למוסך לדעת ורבינו.

ולמוסך לא הביא הגר"א צ"ל נטילה אף אם עשה צרכי בין שחירות למוסך, שלרוב הפסיקים אין מברכין למנחה, ולגר"א שחיבין במנחה בכרכנת נת"י, לא נתבאר אם עשה צרכי בין שחירות למוסך מהו אם מברכ, ומסתיימת דבריו נראה שע"ז לא תיקנו ברכה כלל, שטפל לשחרית, וכך נקרא "מוסך", זוכרבנות המוסכים שנקראים מוספים מפני שהם בטפל על התמידין שהם העיקר]. ומיהו אם עשה צרכי בין שחירות למוסך יש ליזהר ליטול בכל רוחניות ורביעיות כדי, שלתחילה צrisk כל, אבל בעוצאת "נחלת אבות" מנכד רבוי אברהם אחיו הגר"א איתא שצrisk ליטול בין כל תפלה ותפלה אף קודם מוסך, ע"ש. (ומיירி מסתמא כיש הפסיק, אבל אם עוסקים כל הזמן בתפלה אין חיוב).

דין אי להגר"א יש לברך ביו"כ
כשנותל.

אמנם אני חמה לכארוה על רביינו צ"ל, שלhalbן (תרי"ג) מסכים לא לברך כלל ביו"כ"פ, גם בבורך הכרוכה על נטילת ידים שאיןו חיוב, ומיתתי מגדל עוז בשם הר"ף שאין רוח רעה

ב. נוטל ידיו לחתילה נטני מנהה ומעירב ברבעית מים דוקא, ומברך או נטילה על נטילת ידים, ולבחילה נטול בכלל בנטילת ידים לאכילה. נוטל ידיו בכוכה ברבעית למנה ומעירב.

מע"ר כאן ולהלן (ס"ג), יוסדו שפסק מהרא"ש שנטילת ידים בבורך, לתפלה נתקנה, ולכן חייבין נטילה לפני כל חפלה גם לפני מנהה ומעירב, ומבריכין לפני כל חפלה הברכה אשר קדשנו במצותו וצונו על נטילת ידים, ובכתבי רביינו צ"ל רמז שיתחו מקרה (ישועה לו) ולהשוו מים מ"גבא", בר"ת ג' תפנות שחיבין נטילה, ב' סעודות, וא' למים אחרים, וכולם ברבעית דוקא וכמובואר במשנה שבת פב. שכחאי קרא מרוםו שצורך מים בשיעור וביעת דוקא, וא"כ אף שלא נהגו לברך על הנטילה לפני כל תפלה, מ"מ כיון שלרבינו צ"ל הנטילה לתפלה חיוב גמור מדרבנן כמו נטילת ידים לאכילה, וזהו שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים, פשיטה דראוי לכל בן תורה להחמיר עכ"פ ליזהר ליטול ידיים ברבעית כדי, וכן צrisk לכתילה כל דוקא כמובואר בביבאו ר' סימן ד (ס"ק ח'). ועיין במ"ב בסימן ד' בכתה"ל ר"ה ואפילו שכותב להחמיר בנט"י שחירות כהרא"ש והרמב"ם.

ומעיקර הדבר אם לא הסיך דעתו ונוטל למנה מועיל לעריב אף אם הפסיק בתורה אבל בכרכות דף טו. נראה דדין נטילה כתבילה. וכשיש הפסיק המודרךין נוהגין ליטול בנטילה רביעית בכל דיין, ומעירא כשנוטלים למנה מהכוונים למנה לבד דוקא, והדר נוטלים לעירב שאז מקיימים מצווה מיוחדת לפני מעריב עוד פעם.

ונוטל ידיו ומכריך לעירב אף שאינה
אלא רשות ומכואר גדר תפילה רשות.

דעך רביינו מובואר שאף לתפילה ערבית נוטל ידיו בכרכבה, ויש לתמונה לכארוה שתפילה ערבית רשות, והואך שין לברך על הנטילה אשר קדשנו

בהקדמת "פאת השולחן", ואולי נהג ליטול ולבך לאחר שכותב ציוני וכמ"ש, וכע"פ לע"ד יש יסוד שלמעשה גם לרביינו זצ"ל יש לבך על נטילת ידיים בבורך ביה"כ לאחר שעשה צרכיו, ונוטל לתפלת שחירות הראשי וכמנהגינו, דמאיחר שקבע שהנטילה לתפלה חוכה נהג גם הוזא הכי, וא"ש מנהגינו לבך בבורך ביה"כ על נטילת ידיים גם לרביינו זצ"ל וצ"ב וככ"ז להעיר בלבד באתי. ועיין בח"י אדרט כלל קמ"ה ס"ז ובנשנת אדם שם מש"כ ע"ד רבינו.

אי נוטל לתפלה עד סוף היד דוקא.

עוד אני נבוך בעיקר חותת נטילה לתפלה, אי, שני ע"ד סוף האcubeות, או בעין עד סוף היד, ולענין נטילת ידיים לאכילה נחלקו הראשונים וכמבואר בש"ע ס"ס קס"א, אבל בבורך משמע בש"ע להלן (תרי"ג) דסגי לכ"ע עד סוף האcubeות שאין נוטלין טפי ביה"כ שאינו חובי כלל, ורקשה שבנשניות כפים מאחר שחותת הדנטילה דומיא דעתורה צריך מדינא עד סוף היד אפילו ביה"כ וכמבואר בפוסקים שם (ע"ש ברג"מ וברע"א וח"א ומ"ב סק"ז ושעה"צ שם), וא"כ בבורך נמי הלא לרשב"א שנביא להלן חיבור בין בבורך בכירה חדשה ומkräש ידו ככהן וכמבואר בב"י (סימן ד), וא"כ ניבעי כוותיה כל היד ומולן דסגי בראשי האcubeות דסגי בנטילה לרוח רעה דוקא, וגם לרובם"ס ורבינו זצ"ל שבעינן נטילה לתפלה, והיינו עד הפרק וכדבריאר בפ"ד (ה"ב), נראה DSTMO עד סוף היד וכמו בנסיבות כפifs דבעין דומיא דעתורה ופירש להלן שם (פרק ט"ו הלכה ה) דבעין עד הפרק, וכן מבואר בביבור הגר"א סי' ד' ס"ז שהוכחה מגمرا בחולין שנטי' לתפלה צריך הכל דני, נט"י לאכילה וככהן המקרא ידיו לשורת ע"ש, וכיון שאין אסור ביה"כ אלא לתענוג, למה אסור רჩיצה בבורך עד סוף היד כשמכונן לקדר ככהן לעתודה וצ"ע, אבל נראה שהע"פ סוד טעם כמווס שכותב ידו למנה, ומיתתי עוד מיחדים שנางנו כמותו וע"ז צוחה שלא כל הרוצה ליטול את השם יבו ויטול, מ"מ משמע שגם בנוירותו כבר נהג כן, אבל האמת שגם ציוני לש"ע כתוב עוד לפני שהיא בן ארבעים, שמאז לא כתוב כלל וכמבואר

ביה"כ, ואני תמה בשלמא אי החיוב רק משום רוח רעה, שפיר יש לומר شبיה"כ אין חיוב, אבל לרביינו זצ"ל גופה שהחוב מיוחד לפני כל תפלה, למה לא ייטול ויברך ביה"כ לתפלה שהוא חיוב מדינה, ומאי שנא מכחן דמבואר שם ברמ"א (סי' תרי"ג ס"ג) שנוטל לכ"ע ביה"כ פ' לפני נשיאת כפים וכן הוא גם לרביינו זצ"ל שלא השיג ע"ז בbijaro, זצ"ל שלתפלה מעיקרא תיקנו שליה"כ סגי בלי נטילה גם לתפלה, ומיהו צ"ע מנגן, והלא אין אישור מן הדין אלא ברחיצה לחונוג ולמה ביטלו ביה"כ הנטילה לתפלה דשייך גם אז, וזה לה רביינו זצ"ל להסכים לבך ביה"כ פ' בבורך על נטילת ידיים כאשר פוסקים וכמנהגינו.

ומעיקרא חשבתי שבכיארו עוד לא קבע שעריך נטילה מדינה לפני כל תפלה, וכן מוכח שבסימן ז' מסכים ומוכח שלא לבך לפני כל תפלה ע"ש (ראיתו שם צ"ב), וכ"מ בbijaro בסימן ד' סי' ג' דלכו"ע משום תפלה לחור ובלא בריה חדשה אין לבך, וכן בסימן צ"ב ס"ה ס"ל לרביינו שסתם ידיים לתפלה אי"צ ברכה וכן בסימן לר"ג, ורק בזקנותו קבע להלכה ולמעשה ליטול לבך לפני כל תפלה, וא"ש שבמעשה רב בבורך גם ליה"כ לתפלה, ולא בורך על נטילת ידיים, לא מביא שנאג ביה"כ לא לבך על נטילת ידיים, ובביא רק מברכת שעשה לי צרכי ומעברו שינה שמנגע אז לבך, ויש לומר שגם הנה לבך אחר כך גם ביה"כ על נטילה עדים לתפלה וא"ש.

ומיהו יש לעורר שבספר הליקוטים (בכת"י, וקטעים ממוני נדפסו בספר "הגאון החסיד מווילנא") שנכתב בשנת תקכ"א, [कשהה איז רביינו כבן מ' שנה] מזכיר כמה דברים שראה אצל רביינו זצ"ל, ומזכיר מנהגו לבך על נטילת ידיים כשנותל ידו למנה, ומיתתי עוד מיחדים שנางנו כמותו וע"ז צוחה שלא כל הרוצה ליטול את השם יבו ויטול, מ"מ משמע שגם בנוירותו כבר נהג כן, אבל האמת שגם ציוני לש"ע כתוב עוד לפני שהיא בן ארבעים, שמאז לא כתוב כלל וכמבואר

שהנינה תפילין ע"ש, וכי ט"ד שיעשה כל הדברים האלו בעוד שרוח רעה שורה על ידוין, ובפרט אצלם שהיו ישנים ערומים וכ"ש לגירסת הרואה"ש כי מנה ידיו לעינוי, וכ"ש לדעת סדה"י שלא יגע במלבושיו קודם נתילה, וכן לסדר הטוש"ע שישדרו דיני נתילה אחריו דיני בית הכסא, ואיככה יכול ליזהר לקח קודם הנתילה ושלאל ליגע בפי התבעת ושלאל לך ד' אמות בלא נתילה, ועיין במפרשים שנדרקו בכ"ז, (עיין במעי"ט פ"ט דברכות סימן כ"ג), אבל לפי דעת רבינו הגadol הכל א"ש, כי תחיקך בשנייעור צריך ליטול ידיו ממשום רוח רעה, ועל הנתילה הזאת אין צורך לבורך כיון שהוא משום סכנה, כשם שאין מברך על מים אחרים, ואחר כל הנ"ל יטול שניתנת לתפלה אף לאחר הנחת תפילין, כי קשה ליזהר בהנחת תפילין שלא יגע במקומות המכוסים באדם, ועל הנתילה הזאת שמעועל לתפלה הוא צורך לבורך על נתילת ידים, וכן צריך לומר גם לדעת הרשב"א שהובא במ"א סימן ד (ס"ק א) שערוך ליטול ככהן שמקדש ידיו קודם עברורה, ואם יחשב הנתילה הזאת לעבודה שהוא התפלה האיך יפסיק בין הנתילה לתפלה בעשיית צרכיו ובשאר דברים, וכ"ש כשהמשכים קודם אוור היום דבלאו היכי צריך ליטול ידיו פעמי' כי ישיאור היום מפני רוח רעה כמו"ש בש"ע סימן ד (ס"ק י"ד), ואף שלשלון הרואה"ש לאוראה משמע שיוכלו לומר כל אלו הברכות קודם נתילת רוח רעה אינו כן, ומפסיק שכן מצא כתוב כל זה בשם הגר"א זצ"ל בתוספות מרובה משלו. ואף שיש מהאחרונים שלא הסכימו לאחר ליטול עד סמוך לתפלה, לרשב"א דקיים לנ"ן כוותיה (שאין גוטלין ברכיה למנהga) עירך הנתילה מיד כשם שהוא בריה חדשה ולא לאחר עד התפלה, ולכן לדבריהם ראוי לנוהג כהדורש האורי"ל וליטול מיד כשם אף בעוד לילה, נראה שהברכה לרשב"א על בריה חדשה, ושיקך גם אחר כך, ושפיר מסמכוין לתפלה וא"ש לכ"ע.

ונראה שמצוות צריכות כוונה וראוי לכוון כשנותל ידיו אחר עשיית צרכיו שמכoon לקיים

הזרוע דוקא וכמבוואר במ"א (ס"ק ז) בשם האורי"ל, ומ"מ בשחרית לתפלה ביה"כ סגי להו באכבעות, ועודין צ"ע שאם הנידון משומן רוי"ר ע"ז כתבו שאין רוי"ר מקפדה כי"כ ביווה"פ, אבל אם הנטילה ככהן המקדש ידיו לעובדה מי שנא נטילת יוהה"פ, ואין להאריך בזה עוד כאן. (וצ"ל שבנטילה לתפלה החמורים בעבודה ממש להחמיר אבל לא להקל כמו ביה"כ, שאינה בעבודה ממש עם דיני קידוש ידים ורגלים, משא"כ נשיות כפים בעבודה ממש גם בגבולין, וכמבוואר במנחות יה: גם ביווה"פ צריך קידוש ידים כראין).

ג. בשחרית יש לסמוך ברכבת על נתילת ידים לתפלה, ולא יאמר אותו תיכוףakashם בשאיין דעתו להחטף מיד, ובלבבד שלא ישבח.

מברך בבוקר על נתילת ידים סמוך לתפלה, ומבארא אי לבורך לפני שמניח תפילין או לאחריה.

מע"ר כאן ומביאו בכה"ל (סימן ד) להלכה ע"ש, ובספר "אור חדש" (בכת"י) מאיריך כאן, ושורש דבריו שאפילו לרשב"א שמספר טעם הנתילה בבוקר שהוא בריה חדשה ומقدس ידיו ככהן לעבודה, צריך סמוך לתפלה כמו הנה שמקדש סמוך לעבודה דוקא, ולא מועיל אם עשה צרכיו או הפסיק בשאר דברים, וכך ייש ליטול בבוקר סמוך לתפלה דוקא לכ"ע, ואם נטל השנטילה שנייה עיקר גם לרשב"א כמ"ש.

ומבארא בכת"י הנ"ל החובה להסמיד הנתילה לתפלה דוקא, שאם אינו סומך ונTEL וביריך ואחר כך לפני התפלה עשה צרכיו או נגע במקום מטוונף לא הוועיל בנטילה ראשונה, וכשנותל עכשו דוקא שידייו נקיות לתפלה מקרים תקנת חז"ל ונתחייב לבירך, וא"כ המברך קודם ונכנס לחשש ברכה לבטלה, ומוכיחה כהאי שיטה מסדר הברכות כפי המבוואר בגמרה ברכות (ס:), שמסדר על נתילת ידים בגמר כל הברכות, אף אחר

וכמובן או בכה"ל, ומהו אנו חוששים לברך רק בשחרית שתיקנו הנטילה שמצוין ונודאי נגע, ולידין ראוי לנցע סמוך להפללה במקומות שצורך נטילה בברכה, ואז לרא"ש ספר חיב, ואולי גם לרש"א וכמ"ש (וכן הדין בענור כל הלילה שאהה צרכיו חייב לכ"ע לבך ובמקרה במ"ב (סימן ד' ס"ק כ"ט) וראוי לטנוף דזוקא, וכמ"ש).

דעת האריז"ל לבך כשגם אף בחוץ.

וראווי לידע של זה שיטת רבינו הגדול זצ"ל, אבל הקדוש האריז"ל וגרש"ש דעתם של נטילת ידים מברך עט אשר ברכות השחר כשגם אפלו לתקן חוץ, שעיקרה נתקנה מסדר ברכות השחר ואין סומכין אותה להפללה דזוקא, ובכתבי הניל"מ מנופף ידיו עוד ומביא מרום"א (סימן ז') דנראה שאפלו ידיו מטונפים סמוך להפללה ונוטל אינו מברך על נטילת ידים, ומ"מ נראה כיון שם לקודש האריז"ל אם מברך הברכה שהיא מאברכות השחר סמוך להפללה לא הפסיד, משא"כ לרביבנו זצ"ל אם אינו מברך סמוך להפללה מברך לבטלה, הנה ויהה לנו לבך באופן שאין גנדוד חש ברכה לבטלה לכל הדיעות, וכן שכתב בכיאור הלהכה הניל"מ, ייטול בבורך סמוך להפללה ממש לצאת מכל ספק (ונראה עוד שלרביבנו זצ"ל שהחומר נטילה להפללה דזוקא ולא מסדר ברכות השחר,asha שלא מתפללת בבורך אסור לה לבך על נטילת ידים. אבל עיין בב"ח סימן ד' שכחוב ותקנות חכמים היא כוללת שלא חילקו חכמים בתקנות שהלאו גם הנשים וע"ה ע"פ שאין קורין ק"ש ואין מתפלין מברכין ענטמי"ש שhortite ואין מוחין בידם).

אמנם גם אלו הנוהגים כהקדוש האריז"ל ומברכין מיד כשגם על נטילת ידים עיין במ"א רכ"ח סק"ט שכחון ירא וחרד יהר לשמרו ידו מעת נטילת שחרית עד נשיאות כפים, ואם כן בארץ ישראל שכחונים נושאין כפים כל יום או בחול"ל ברגל, הכהנים בודאי יהרו שיטול כדין אחרי עשיית צרכים סמוך להפללה, ולברך ולכזון

מצות נטילת ידים כדין ולא לנקיות בלבד (ומהו יש נוהgin לסמן על נטילת ידים לאלקי נשמה שהוא שם בריה חדשה, ומסמכיו על נטילת ידים לאשר יצר ואלקי נשמה).

ובעיקר דבריו ליטול ולברך יום על נטילת ידים אחורי שהנחיה תפילין דזוקא וכסדר הגמורא נראה שאין לנוהג כן, למי שנintel ידים קודם לכך אחר היציאה מבית הכסא שם לא נגע במקומות מכוסה כשהנחיה תפילין אינו חייב ליטול ברככה שעיקר הנטילה קיים להגר"א אחר שעשה צרכיון קודם להפללה, וע"כ צריך לנgeoע אחורי הנחת תפילין במקומות מטונף שיתחייב מדינא בנטילה ולברך. (ובפרט שלכמה פוסקים הנגעה ביד שמדוברה בשעת ההנחה אינה מצורכת נטילה עין בתשובות והנחות ח"א סימן ה') וראוי טפי כמנוהיגו ליטול ולברך קודם שמניה תפילין ומתקפל, וכן להשמור ידו, שבקל אפשר ליהר אם משים עינו לכך.

וכשנשאלתי הלהכה למעשה מכמה בני תורה היהך להתנהג בעין הרככה על נטילת ידים כל בוקר שהסמכות להפללה בדבריו בה"ל אל"ש להגר"א זצ"ל שבירך גם לפני מנוחה, אבל לדידן אפלו עשה צרכיון סמוך להפללה לא מברכין, וע"כ עיקר הטעם שביבוקר כבריה חדשה לעבודת ה', וראוי להקדימה ולברך מיד בבורך ולא לאחר עד סמוך להפללה אלא לסמן לאלקי נשמה כמ"ש לעיל.

ולענ"ד נראה בזה דבר חדש, ועדיף כשמטיל מים לטונף ידיו, שאז חייב מדינא ליטול ידים, ובעין זה להלן חר"ג ס"ק ג' שציריך לטונף ידו דזוקא ע"ש, וככה"ג דזוקא חייב בנטילה, והיינו טעם אכן קיימת לנו להגר"א כרא"ש שהנטילה בבורך ברככה, שביליה ע"כ נגע במקומות המכוסים שאז ישנו ערום, אבל לדידן שישנים בכגדி שינה אינו ברור שנגע שיתחייב בנטילה ברככה, ספר ביארנו שיטונף ידיו בבורך לפני התפללה, ואז חייב בשחרית ברככה; ותיקנו רק בשחרית הרככה למצוי שטונפים, כשרוחץ ונוטל ידו ספר מברך, ואם כן אנו נוהgin כגר"א לבך כרא"ש, ואולי גם לרש"א מועיל אז

לא נתחייב בהם לא מברך, וכן מפורש בנהר שלום מקדוש מהר"ש שרעבי וצ"ל.

ושורש דעתם נראה שעל נתילת ידיים מברך כברכת השחר שהוא כבירה חדשה, ולא סכירה فهو שלא פלוג, אלא החיקוב דוקא כישין והוא כבירה חדשה, ולכן מברך עם ברכת השחר כשנתחייב דוקא דהינו ישין, ולפ"י דבריהם נלע"ד שאיפלו עשה צרכיו ועומד להתפלל אם לא ישן בלילה לא יברך על נתילת ידיים שלדבריהם לא חייב לსכירת הרא"ש שהחייב משומש חפלה, שהלא גוטל ומברך על נתילת ידיים כבר בחצות, ולא חייב ללא פלוג שלדעתם אם לא ישן לא מברך, והחייב אך ורק בישן, וא"כ אם הוא ער ועשה צרכיו לא נתחייב, ולכן מי שער כל הלילה ומתרפל בכורק איפלו עשה צרכיו סמוך לחפלה ראוי לחוש שלשית הקדוש הארי"ז ויל' וסיעתו יש בזה ברכה לבטלה, וע"כ ראוי שיבקש מאחר להוציאו דוקא וא"ש ודוק' היטיב בכ"ז.

ולפי זה בלילה שבועות שניירורים, מי שישן מוציא הברכות שיש בהם ספק, ראוי לו להוציאו גם ברכת על נתילת ידיים, אף שבמ"ב סימן ד (ס"ק ל') דעתו שם ניעור כל הלילה ועשה צרכיו בודאי מברך על נתילת ידיים, כיון שלדברינו לדעת הקדוש האריז"ל אין הדין כן, ראוי להחמיר בכל אופן להוציאו על ידי אחר גם ברכה זאת.

מבאר שלגרא"א גוטל ידיים גם בישן ביום רק מסיק שאין צריך סמוך למטה דוקא.

ובענין ישן ביום, רבינו וצ"ל בביבאו ר"ס סי' ד'

סי' יח (דר"ה היוצא מבית הכסא) מוכיח מזוהה ק' שישן איפלו ביום חייב בנטילה לhubvir רוח רעה, וכספר "דברי שלום" מהר"א שרעבי וצ"ל שאין רוח רעה כלל בישן ביום, ודוחה דברי הברכי יוסף סי' ד' סק"י בשם הרח"ז וצ"ל שהוכיחה מהוזהר לצריך נתילה וע"נ בcpf החיים סי' ד' ס"ק נ"ז שדעתו שם שאיפלו ישן בלילה לפני החזות אין רוח רעה ואין צריך נתילת ידיים מעל נתילת ידיים ואשר יציר שתי ברכות אלו אם

על נשיות כפים, אף שנוטלין עוד פעמיים סמוך לנש"כ ואין להם לברך אז וכמ"ש במק"א שסומך על מה שנטל לתפלה.

ד. בNEYOR כל הלילה מברך על נתילת ידיים בשנותל לחתולה, ובישן ביום דעתו נוטה שחיבר ליטול בשקב מושם רוח רעה.

מחדש שלהאריז"ל אם לא ישן בלילה, אף לאחר שעשה צרכיו בכורק אינו מברך על נתילת ידיים.

בש"ע סימן ד' (ס"ק י"ג) מסחפק המחבר בניוור כל הלילה אם צריך ליטול ידיו שחרית להתפלל להעביר הרוח רעה ולמן מסיק הרמ"א ליטול בלי ברכיה, ובמ"ר סי' ב' מביא הכרעת רבינו וצ"ל שחיבר לברך ע"פ שיטתו שחיבר נטילה גם בלילה שנייה ואיפלו למנחה ומעירב וכשיות הרמב"ם, וע"נ בב"י סימן צ"ב דידים של היסת הדעת צריכין נתילה לתפלה, וכן דעת הב"ח סי' ד' דאף להרא"ש צריך לברך בסחים ידיים בנטוי שחרית משומס לא פלוג, ומתבאר שיטת רבינו דכשנותל לשחרית אף שלא ישן חיבר לברך.

ושורש ספק המחבר פירשו הב"י ט"ז ורבינו וצ"ל, אי טעם נתילה משומס בירה חדרה לא פלוג ואיפלו לא ישן חייב, משא"כ לרא"ש שעיקרו שנגע במקומות מטונף, בNEYOR כל הלילה אין לחוש, ועל פי זה העלו האחוריים שאם עד כל הלילה ועשה צרכיו סמוך לתפלה לכ"ע חייב לברך גם לרא"ש כה"ג צריך ליטול בברכה וכן פוסק במ"ב.

ועלע"ד דברי האחוריים צ"ע שדעת הקדוש האר"י ויל' ברור שנטילה ידיים כברכת השחר וכמו שהבאנו לעיל שאינו סמוך נתילה לתפלה רק לברכת השחר בחצות, ובשעה"כ (ד"א עמוד ג) מביא דעתו בקם קודם אור יום שאומר כבר שאמור בברכות גם על נתילת ידיים, ומ"מ מסיק או כל הברכות גם על נתילת ידיים, וזה שאים לא ישן בלילה נמי מברך כל הברכות, חוץ מעל נתילת ידיים ואשר יציר שתי ברכות אלו אם

מסתפק למה נוטל פעם רבייה לגר"א, ומסביר שטהר המים שנטמאו שמורה להחזיקם בביה.

ومיהו לא נתברר אצלי כונת רבינו וצ"ל דברי ר' פ' פעמים לטהר המים שנטמאו לרבר זה החידש מדיליה ולא מצינו בפסקים ובהאר"י ז"ל, רמסברא רק המים שבידיו נתהרו, כמו מים שניים בנטילה לאכילה שטהר המים בידיו אי נטל בפחות מרבייה, הכני נמי בזה בנטילה עוד פעם נתהרו המים בידיו, אבל המים בקרע או בכלי ששפכים לא נתהרו אלא ברבייה מים שאז מועל אפילהו למי רגלים, ולפי זה נראה דכשייש רבייה בפעם רבייה שנטל, אז מועל גם לטהר המי נטילה כמו"ש וצ"ב.

ובעיקר דבריו דבעי לטהר המים שנטמאו, לא בגין כוונתו למאי מועל האי טהרה דהרוח ועה כבר טר אחר ג"פ, ולא נראה דמיידי לרקטות ק"ש ודבר תורה בחדר, שכח בברכי יוסף דמנג' החודדים לדבר ה' שלא לרקטות ולברך נגדם, שמידנא בלאו הכי שדי ואין ציריך לזה פעם רבייה, אבל בזו"ק פרשת ויישב (מובא בב"י) מבואר שמים הללו מזוקים ואין להחזיקם בביה, ובזה איז נוטל פעם רבייה ויש שיורו רבייה ודאי מועל לטהר המים שבידיו ואולי גם شبכלו, כמו"ש.

זהירות מקטנים הנוגעים באוכלין כל נטילה.

ובכתבי "אור חדש" כאן מעורר ליזהר בקטנים שלא יגעו באוכלין בלי נטילה כי יש בזה חשש סכנה, ואין להקל בזה כי חמירה סכנה מאסורה. ולא נתברר השיעור מאי זה גיל צריכים ליטול ידים, והפוסקים נחלקו בזה אבל מהגינו שמיד שעלה לגנו במאכלים ציריך ליטול ידיו אבל מעיקר הדין נראה דמיד שקיימים מצוה או אומר אי זה שבח נדבק בו קדושה וכשייש חיצוניים מתדברים בו וציריך נטילה, אבל ב"ארחות רבינו" מביא שבבית מרכן הגראי"י קנייבסקי וצ"ל נזהרו ליטול לחינוך מכשנוגע בעינויו, (כదאית בשור"ע ש"ג שאסור ליגע בעינויים קודם נטילה), וזהו בערך בג' או ד' חדשים.

בדילוג כמו בכור רך משום נקיות חייב כנטילת ידיים לאכילה, והפוסקים לא חילקו והחמירו בלילה בכל אופן, ומנגד דין ליזהר ליטול ג"פ בסוגין גם בישן ביום כרבינו זצ"ל, אבל בלילה דוקא שלוטים החיצוניים נזהרין שלא לילך ד' אמות, אבל ביום משום רוח רעה דומה לבית הכסא שנוטלין מיר אבל אין נזהרין בד' אמות, וכן נמי בישן ביום נוטל משום רוח רעה אבל אין נזהרין להכין מים סמוך למיטה כמו בערב וכ"כ באשל אברהם (מבוטשאש) וא"ש כמ"ש.

ה. נטילת ידיים בין לטועדה ובין לשחרית יד ימין תחילת ובמים הרבה, וمعدה בשחרית ד' פעמים, ג"פ להעביר הרוח רעה, ופעם ד' לטהר המים שנטמאו.

מתפלא מנהליה להגר"א שציריך מים הרובה לנטילה בשחרית.

במע"ר, מה שפירש DID ימין תקופה מבואר בכ"י בשם הוויה"ק, וע"ש שהאריך בזה טובא, אבל מה שפירש במים הרובה, מקורו בשבת (סב): "אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא", אבל הפסיקים הביאו זה בנטילת ידים לאכילה ליטול בשפע אף דסגי ברבייה ולא בנטילת ידיים בכור מושם רוח רעה, ואולי גם לריבינו וצ"ל בהא גופה שמדرك ליטול ד' פעמים ולא ג' כעיקר הדין נטול בשפע ויצא.

ושמעתי מחכמיירם בדעת הגר"א, שלשיטתו אין נטילה אלא ברבייה, ופחות מרבייה לא מועל כלל אפילו במים אחוריים לשיטתו. ויש לומר שציריך שיש פעמים דוקא וכל פעם מועל ונטהדו רק בשש פעמים לסוגין, וכל נטילה ונטילה ברבייה ברבייה ואו פעם ד' כמו שיבואר, ולזה שפיר פירש מים הרובה, וד"ז צ"ב שחומרא יתרתא לשפוך שמנת פעמים ברבייה, ומסתברא שנתקוון מים הרובה שיגיעו לכל מקום ביד עד הזורע. (ومיהו ב"קב הישר" מבואר כמ"ש שציריך בכל פעם ופעם שיורו רבייה דוקא).

דיהיא ברכת השבח והנוסח "על דברי תורה" וכמו שיתבאר להלן סימן ז', משא"כ לדין דהברכה לעסוק והיא ברכת המצוות וכשיטת הגר"א וכמו שיתבאר בסמוך בעין הברכה על עיקר המזויה ולכן יש מכנה ללימוד גמור. ויש לומר דאלו בדברים שאין להם שיעור, שאנו רגילים לומר אחורי ברכת התורה, הם דברי אנגדה ואין ציריך עסק, וראוי לומר גם כן מקרא שישיך בו עיון כמו פרשת החמיד או במשניות וכדומה ששיניך בו עסק פשוטו, ולכן לאשכנזים שפיר ראיו לומר סמוך לפרשת התמיד, או לפני לימודו, שקורא בפה ונתחייב בהברכה, שמצוותה להסמין ללימוד שישיך בו עסוק וכמ"ש.

והנה ברכת התורה יסוד ועיקר בעבודת ה', ומרגלא בפי הגאון רבינו חיים מולוחין זצ"ל שהאומר ברכת התורה בקול רם ובכוננה מובטח לו שלא יבוא חטא לידי כל אותו חיים (עדות תלמידיו רבני נחמן ואובן מסמרגאן) ויש ליזהר מادر לאומרה בכוננה גדולה, אבל ציריך להסמין לה דברי תורה וכן שנתבאר (ושמעתי שאם לא זהה לומר בכוננה גדולה בברכת התורה יש לזה תיקון לומר אהבה רכה בכוננה גדולה).

לומר ברכת כהנים סמוך לבורה"ת
בנגינות וטעמים.

ומעולם אני תמה שהיסוד לברכה"ת מה"ז היינו הפסוק כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו, וכן מבואר להדייא בברכות (כא). וברבמ"ז בהגהותיו לסת"ם, וקשה הלווא התם מבואר רק כש庫רא בתורה גופא ולא בעסוק בתורה, וע"כ נראה שהחייב מה"ז היינו רק מקראי שהتورה כולה שמותיו של הקב"ה וכמובואר ברמ"ז בהקדמה לתורה, ולכן מדרקין סמוך לברכה אומרים מקראי והיינו ברכת כהנים, ובעסק בעלמא החיוב רק מדרבנן.

ולפי זה נראה לכואורה שרואוי לומר בניגינות וטעמים שאו מוכח שקורא קריאה בתורה, וכן מבואר בש"ע ס"ס תקס"ה לעין אמרות י"ג מדורות שציריך לומר כשהוא ביחיד עם ניגנות וטעמים,

ו. ברכת התורה נתყן לאומרו קודם פרשת הרגדה, ואם רוצחה ללימוד קודם קודם שאור היום, יאמר ברכת התורה אחד ברכה השחר קודם תלמוד.

מבאר שלגרא"א ראיו להסמין ברכבת התורה ללימוד ממש, והיינו לפרשת החמיד וקרבנות או ללימודו, מכיא בזה מנהיגות ושכדי להחמיר לקיים מצות לימוד דוקא סמוך לברכת התורה.

במע"ר ובכיאورو סוס"י מ"ו, ושיטת רביינו זצ"ל בזה מהדורשת, ולא נתבאר לע"ד כדי צורך בפסקים, ויסוד שיטתו דאף שנגנו לומר מיד אחורי ברכת התורה ברכבת כהנים ואלו בדברים כדברי תורה, מצוה להסמין ברכבת התורה ללימוד התורה ממש, ואין להסתפק באמרתה ברכבת כהנים ואלו בדברים לחוד שאין מתכוונים בזה או כראוי בגרור לימוד, ולרבינו זצ"ל ראיו לדركן לבורך סמוך ממש לפרשת החמיד שלאחריה קטורת ואיזהו מוקמן, דאו ניכר שפיר ברכבה על תורה וחשובה טפי, וכן הוא בסידור קדמוניים כמו שביאר בס"ס מ"ז בכיאورو ע"ש.

ונראה שישוד שיטתו דס"ל שברכת התורה בגדר ברכבת המצוות ולא ברכבת השבח כמתבאר בכיאورو סימן מ"ז ס"ד וס"ז וכמו שנביא עד להלן, וכיון שעיקרו על מצות לימוד התורה ציריך לקיים מיד מצות ללימוד וניכר לך, ולכן לדעתו חשובה למצות לימוד וניכר לך, ולכן לדעתו חשובה להסمية ללימוד, ונאה ויאה להסمية ממש לאמירת פרשת הקרבנות ואיזהו מוקמן, או במשכים קודם אוור היום ולומד להסמין לסדר לימודו, משא"כ אי עיקירה ברכבת השבח שנחן לנו ההוראה,יסודה על הפעा של תורה וסגי ברכבת כהנים ואלו בדברים שהברכה על תורה אף שאין בזה מצות לימוד כראוי וכמ"ש, ולפי זה נלע"ד שכדי להחמיר ולדקין לסמוך ברכבת התורה ללימוד ממש או לקרבנות ולא לסמוך על אמרית אלו בדברים לחוד לתורה, רק כמנהג קדום שמביא רבינו זצ"ל, ואע"פ שברמ"ב ס"פ ז' מתפללה היל' י"א מבואר דסגי ברכבת כהנים, הרמב"ם לשיטתו

נמצא בכית המרוחץ אינו הפסיק, שההරהר תמיד בתורה היאר לנוהג, משא"כ אי נימא שישודה ברכבת השבח תיקונה כמו שאר ברכת השחר פעם ביום וסגי וכברכת השחר, ולכן אינו מברך עוד פעם אי ישן ביום.

תולה בנוסח על דברי תורה או לעסוק
בדברי תורה.

ונראה שהוא תלוי ג"כ בנוסח הברכה, שנוסחתה הר"ף ורמב"ם על דברי תורה ונוסח רבינו ז"ל לעסוק בדברי תורה, שלנוסח הר"ף ורמב"ם עיקורה ברכבת השבח על דברי תורה וסגי פעם ביום, משא"כ לרביבנו ז"ל שהברכה לעסוק על מצות עסוק, אם הפסיק בשינה ציריך לברך עוד פעם על מצות תלמוד.

וברמב"ם פ"ז דתפלת הילכה י"א) "בכל יום חייב אדם לברך שלש ברכות אלו ואחר כך קורא מעט מדברי תורה" הרי שהיוו כל יום והיינו כאשר ברכות השחר ע"ש, היינו טעםם דס"ל דהווה ברכבת השבח כאשר ברכות השחר. מביא ראיית העמק ברוכה.

ובספר "עמק ברוכה" מוכיח שהברכה ברכבת השבח מהא דנהלכו ברכות (יא:) אי למקרא ציריך לברך או גם למשנה מדרש ותלמוד ע"ש, וקשה אי הברכה על מצות תלמוד תורה, מה שיריך להחלק בין מקרא למשנה ותלמוד, והלא בכללו מקיימין מ"ע דתלמוד תורה, רק משמע שיטסרו בגדר ברכבת השבח, ושפיר יש לומר שתיקנוו על תורה שבכתב חדשבה טפי, אבל לפי דברינו לעיל גם בגדר ברכבת המצאות אף שבכללו מקיימין מצות, תיקנו לברך על החשובה טפי והיינו שיש לברך על עיקר המצאות והזוהו טפי חשיבותם לברכה, והיינו על מקרא ופטור שאור לימודו, והיינו אף שהברכה שיריך לכל דברי תורה והיא כברכת המצאות, תיקנו לברכה על מקרא להחשיבה.

מסביר הטעם שאין מבריכין על הרהור
אף שמדובר בזה מצות לימוד.

ולענין הרהור בדברי תורה לפני שմברך ברכבת

וגם כאן מצוה לומר ברכבת כהנים כל יום בברוך אחרים ברכבת בניגנות דמוכיה שקורא מקרא, ומקיים איז המצווה כהכלתה דברכת התורה אוורייתא, ואף שלא מצאת בפוסקים לנוהג כן, אין בזה הפסד, ואף שברכת כהנים גופא נאמר בכהנים בע"פ ושלא בניגנות טעמים, התם אינו אומר לקריאת מקרא ורק כברכה, והוא הדין כאן כשאומר סתם זהו כברכה ולא כמובן, ושפיר ביארנו לומר בנסיבות שאז זהו קריאת התורה, וא"ש.

ג. ישן ביום שנית קבוע ציריך לברך ברכבת התורה ואין למלוד אפילו בהרהור בדברי תורה עד שיברך ברכבת התורה, ובער כל הלילה אינו מברך ברכבת התורה.

מסיק לעיקר לרביבנו ז"ל מבריכין ברכבת התורה נשישן ביום.

ביבאورو סי' מ"ז (ס"ק י"א) דוחה השיטה ששנית קבוע ביום אינה הפסיק שכבר תמה עליון הב"י, וכן בח"י אדם ובמ"ב ובאוור חדש (בכת"י) שעדתו כן, לשינה ביום הפסיק לברכה"ת וחוזר ומברך, ומפורש בתוס' מעשה רב עדות תלמידו רב כי בנימין שראה שביריך ובינו ז"ל נשישן ביום, ואם כי בהגחות רבי שלמה הכהן ז"ל כאן ספוקין מספקאליה בזו ולא לדעתו לא שינוי ממנה הגיעולם שאין מבריכין על שינוי ביום, הבאנו שההופוסקים הסכימו בדעתו כמ"ש וכן הוא במעשה רב (ויש מדקדקין ביום לצאת ברכבת התורה לכ"ע, ומהכוונים לצאת ברא"ת באහבת עולם במעריב, ואומרים אלו דברים אחרי שם"ע וכמכוואר במ"ב ס"ק י"ג).

מביא חקירה אי ברכבת התורה הי ברכבת המצאות או שכח.

ולע"ד נראה שתלוי בחקירה שהבאו לעיל אי ברכבת התורה כברכת המצאות על מצות לימוד התורה, או בגדר ברכבת השבח על החפצא של תורה, לרביבנו ז"ל ס"ל דעתו ברכבת המצאות ובמכוואר בביבאورو סי' מ"ז סי"ד ראה להלן סימן ח' ולכן שינוי הוא הפסיק, ורק עסקי או אפילו

והיינו כשקורא בפה דוקא שנאמר כי שם ה' אקרא, אבל מקיימין המצווה דת"ת גם בהרהור ולכן צדין ברכה, אבל בגדר ברכת המצויות, ולפי זה במקום שהברכה ברכת המצויות כמו בהרהור דומה לסתוכה וציצית שմברך אח"כ ואין אישור, אף שמקיים בכל רגע מ"ע, והאישור רק כשהזהו בגדר שבח והיינו בפה, אבל במעשה שספר נראה דס"ל שם בהרהור אסור לפני ברכת התורה, ומיהו אולי בתשידותו דקדק כן ומודה שמדינה אין אישור וצ"ב).

מחלוקת הגר"א והארוי"ל, והיאן להתנגד כסוף בלילה וחזרו לישון לפני חצות או לאחר חצות.

ובניעור כל הלילה מפושט במעיר שאין מברך. כיוון שעיקרו לרביינו ז"ל ברכת המצאות שאין הפסיק אין צורך לברך, משא"כ אי זהו ברכת השבח שפיר י"ל כהרבמ"ם שתקנו לברך כל יום ככל ברכת השחר אף שלא ישן. ודעת הrk הארייז"ל שברכת התורה ככל ברכות השחר שתקנו כל יום, והנוסח על דברי תורה ברכבת השבח, וכן מריש להדייא (בשעה"כ) שאפילו ערך כל הלילה מברך כל יום כשאר ברכות השחר, שאפילו לא נתחייב בהם מברך, ולשיטה זו נראה שאין לברך בישן ביום, שתקנו ברכבת השחר פעם ביום דוקא, וכן אין מברך על הרהור אף שמקיים מצוה, שכן זה ברכת המצאות רק ברכבת השבח על דברי תורה שאומרים דוקא. וכן דעת מrown בש"ע וכמו שנקבע.

ונתבادر מדברינו פלוגתא בין עמודי העולם רביינו הגר"א ז"ל (וגודולי אשכנז) והקדוש הארייז"ל (וכן הר"ף ורמב"ם וש"ע) שלרבינו הגר"א ז"ל ברכת התורה בגדר ברכה על המצואה דתלמוד תורה, ולקדוש הארייז"ל ברכת השבח כל יום כמו ברכת השחר, ומהו הרבה חילוקים הלכה למעשה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים (ויש מבוכה בין תלמידי הקדוש הארייז"ל בקס בלילה ולומד ויחזור לישון, יש נהוגין שקדום חצות לא מברכין רק לאחר חצות שאומרים לשיטתו אז שאר ברכות השחר, ויש אומרים שם גם בלילה

התורה, רביינו ז"ל בכיוורו תמה למה לא יברך והלא מקיימין בהרהור נמי מצוה, ולדברינו היינו אי זהו ברכת המצאות יש לתמונה הא בהרהור נמי מקיימין מצוה וא"כ ניבעי ברכה, אבל אי זהו ברכת השבח יסודה כי שם ה' אקרא, ובדברו גרידא תיקנו לברך שבח עללה ולא על הרהור וא"ש היטב דבשו"ע ס"ל כהרמב"ם שהיא ברכבת השבח וכלן נוסחו בסטי מ"ז ס"ה "על דברי תורה" וכמושנת"ת לעיל.

ובלאו הכל איפילו ברכבת המצאות לא תיקנו על הרהור וכמובואר בטור (תלי"ו) לעניין ביטול חמץ שאין מברכין על הרהור, והכי נמי ברכבת התורה אף דמקיימין מצוה בהרהור לא תיקנו עללה ברכבה והגרע"א תמה על היב"י שכח שאין מברכין על דבר שלבל, והלו תרומה חל במחשבתנו וمبرכין עיין במועדים וזמנים ח"ג קצ"ג, ויש לומר שכתרומה לא מברכין על המחשבת אלא החולות שהותורה לו בהפרשה, מורה בוה היב"י שגם בהרהור מברכין, משא"כ בביטול חמץ מברכין על המצואה דתשכיתו ולא אין לו חמץ וכחה"ג כלב אין ברכה (ועיין ט"ז יו"ד א ס"ק י"ז), וכבר תמה עלו הגרע"א בהגותו ומייהו עיין במ"ח (ט') אי חשיבותו קיומה במעשה דוקא או בשוא"ת.

סבירamente מהגר"א ז"ל שכח דת"ת
שהרהור לפני ברכה"ת.

ובהקדמה לספרא דעתו מהగאון רבי חיים מולולין ז"ל מכיא שפעם אצל רביינו הגר"א ז"ל לא הייתה שמחתו מליה כדרכו בקדוש ביום טוב, ולהפצתה תלמידיו ספר שבוע הלילה בא אליו אליו הנביא (או מתייבטה דרקי), וגילו לו עניינים וחידושים נוראים אין חקר על הפסוק עלו זה בנגב, ואולם הוסיף דמיכיון שהרהור בהם לפני ברכבת התורה נשכחו ממנה, ואח"כ בשעת התפללה נתגבר ולא הרהור בה וחזרו אליו, והיינו שנענש שלשתו אסור הרהור ג"כ לפני ברכבת התורה, ע"ש היטב. (ואלולא המעשה שספר רציתי לחלק שברכת התורה חיובן כשבה

בטעוף, שחותמת וمبرכת לאחורה ומוציאה בברכתה את כל הקוראים, והקשה הרי أنها פטורה מ"ת, ואיך מוציאאה אותם הא כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא, ולפי הניל' ניחא דברכת התורה אינה בגדר ברכת המצות אלא תורה גופא צריכה ברכה, וע"כ גם נשים כשלמודות חביבין בברכה מן התורה ושפיר מוציאות אנשים ע"ש, ולרבינו זצ"ל דברכת התורה ברכבת המצות תיקשי היאך מוציאה, אבל נראה שלרבינו זצ"ל ברכבת התורה דיחיד בגדר ברכבת המצות, אבל בציורו לכ"ע הגור ברכבת השבח, וגם לרביינו זצ"ל אם קוראה בציורו חייבת בגדר ברכבת השבח בציורו כמ"ש וא"ש.

ובספר "משכנות יעקב" וכן ב"תורת רפאל" הוכיתו שברכת התורה בציורו דאוריתא ולפי זה העילינו שצדיכים לדركן מאר לשמעו הברכה רקה"ת, שהברכה בבורק לרמב"ם ועוד פוסקים רק מדורבן, וכעכשו בציורו דאוריתא, ואם לא שמען עלול לבטל מצוה דאוריתא, ויש לדחות שрок הקורא בציורו חייב מה"ת ואפילו קורא לעצמו אבל לשומע אין חיוב מה"ת לבורק אף בציור.

נ"מ א"י אשה צריכה למדוד אחרי ברכבת התורה ממצאות דירה ודוקא.

ונראה שיש נ"מ להלכה בין הב"י ומ"א ורבינו זצ"ל, שלדברי הב"י ומ"א אשה מברכת ברכבת התורה מפני שחיבכת למדוד מצות דידה, ויש לומר שمبرכת רק כשאומרת פרשת קרבנות או לפני לימוד מצות דידה, אבל לומר ברכבת כהנים או אלו דברים שזה אינו אלא בגדר ת"ת, ובזה אולי אין עלייהו חייב למדוד, וע"כ ע"ז אין לה לבורק, משא"כ לרביינו זצ"ל מחייבת במ"ע שהזמן גרמא מצוה בכל אופן ושרי, וכמודמי שהמנוג להקל שאין ברכבת התורה חיוב לנשים, וכן אף שمبرכין לא לומדים מצות חביבין בהו דוקא, וע"כ המנוג כרבינו זצ"ל דשרי לה לבורק בכל אופן בשם שمبرכת על מ"ע שהזמן גרמא, או כביאור מrown הגראי"ז זצ"ל שהברכה על החפצא של ד"ת אבל לספרדים המקפידים שאין מברכין על מ"ע שהזמן גרמא, יש לומר שאם מברכין צריכין לדרקן

ולומד חייב מיד קודם חצות דשניתليل הפסק, ומ"מ מצוה להזuir שם יישן קבוע בלילה וער מחזות ולהלאה, אף שודעתו לישן אח"כ עוד פעם, שיברך ברכבת התורה ושוב פטור בבורק, ועיין היטב בכף החיים ס"ס מ"ז).

ומיهو במק"א דנתי שם יישן לפני חצות רק קצת וكم למדוד מעט, ועיקר שנית הקבע שלו לאחרי זה, מברך רק אחרי שינוי קבוע, ודברי המ"ב שעלה כל שינויليل מברך צ"ב וא"מ.

ת. נשים מברכין ברכבת התורה כמו שمبرכין על כל מ"ע שהזמן נרמא.

נשים מברכין ברכבת התורה שחביבין במצוות דידהו, או ככל מ"ע שהזמן גרמא.

בש"ע מ"ז (ס"ק י"ד) מפורש שנשים מברכות ברכבת התורה, ובמ"א בשם האgor שהטהעם מושם שחביבות למדוד דיןיהם שלهن וכן לומר פרשת הקרבנות, ורבינו בכיאורו דזהה שאין עלייהו חיוב תלמוד תורה כלל גם כה"ג, שאינו אלא ההקשר, אלא עיקר הטעם מפני שمبرכין נמי על מ"ע שהזמן גרמא, ולכן מברכין ברכבת התורה, ונראה דוזיל נמי בהה לשיטתו שברכת התורה בגדר ברכבת השבלומות ומיימת בה מצוה כאמור ברמב"ם רפ"א דתלמוד תורה ולכן שרי לה לבורק, אבל אי הברכה בגדר ברכבת השבח, לא דמי לברכה על מ"ע שהזמן גרמא שمبرכין עליה, עיין היטב במ"א ס"ס רצ"ז ע"ש, וע"כ רבינו זצ"ל בזה לשיטתו וכמ"ש.

דברי הגאון רבוי חיים מביריסק.

אמנם מרן הגאון רבוי יצחק זאב סולובייציג זצ"ל בספרו על הרמב"ם (הלכות ברכות) מביא בשם אביו דמאיו שברכת התורה בגדר שבה על החפצא של לימוד התורה, אף דעתם פטוריין מהמצוה, גם להו הוה חפצא של תורה ולכן שלומודות חביבין לשבח, וב"עמק ברכיה" מביא עוד בשם מרן לתרץ בזה קושיות הטרוי אבן מגילה (כ"ג) בהא דasha עולה למנין שבעה ואפילו

לפניהם שעה צרכיו, רק כיון שאינו מכוון ללימוד לא בעי ברכה, וא"כ שפיר מסיק דתחנונים לא בעי ברכה שאינו מכוון ללימוד התורה וא"ש.

תמייה היאך ק"ש מועל כדורי תורה
והלא אינו מכוון לתורה.

אמנם בברכת התורה ממש משמע וסגי לדברי תורה בק"ש, ותמהני שלפי שיטתו אם אינו מתכוון ללימוד התורה רק לשם מצות ק"ש הוי כסוקים בדרך תפלת שלביבנו לא ציריך ברכת התורה כלל כמ"ש, וא"כ ק"ש נמי היאך מועל לדברי תורה אחריו ברכת התורה, והלא אינו מכוון לדברי תורה רק לצאת מ"ע דק"ש והיה לנו לומר שלא מועל כדורי תורה.

חדש שק"ש עיקרה דברי תורה ומילא
יצא.

ונראה בו הוא דעתך מצות ק"ש יסודה לקורת יום האי פרשה בתורה, ולא מביע אלים מ"ד ק"ש דרבנן ומוקין לקרוא רבשכבר ובוקמן בדברי תורה כדייאתא בברכות ב. הרי שהמצווה בדורותיה קורתה בתרות ר"ת שהו מצותה וכל הנפק"ם רוק שלמ"ד ק"ש דרבנן יוצא מה"ת בכלל ת"ת י"ח ודברתם גם כו' אבל מ"ד ק"ש דאוריתא יש חיב מיותר לקרוא כל יום פסוקי דאוריתא יש חיב מיותר לקרוא קורא כל יומי פסוקי דק"ש והוא מכל מצות ת"ת, שבמנחות (מג:) וכן בנדרים (ח). מפורש שיזוצין מ"ע דת"ת בק"ש, והינו טעם שמצוותה לקורות האי פרשה דוקא בדברי תורה, שעיקר מצות ת"ת מבואר בפרשת ק"ש, למדום יום האי פרשה ועוד, וא"כ במכוון למ"ע דק"ש הינו נמי ללימוד תורה, שק"ש פרשה מיוחדת בתורה שצרכי לומדרה יום יום, ובתורה שבכתב מקיימין מן מצות לימוד אף שלא מכין מה שאומר וכמבואר בפרש"ז הלוות תלמוד תורה, ولكن אם אמר ק"ש אחריו ברכת התורה יצא חותם הברכה, שלמד תורה אחריו הברכה וא"ש דף שלא מכוון בק"ש למצות תלמוד תורה יוצא שעיקרה תלמוד תורה, אבל לתחנונים לא קיים למצות תלמוד תורה עוד

להסביר הברכה לאמרות פרשת קרבנות דשין בהו דהוה כהברכה בלימוד כי האי, או בלומדת מצות דידחו וא"ש ודז"ק היטב בזה כי נכון הוא.

ומיהו יש לומר שמשנת אלו דברים שאוכל פירוטיהם וכו' שיק' גם לנשים ולכך הוסיפו להסימן אותה לברכת התורה, ונשים שפיר יוצאות גם לסמ"ג דשיכי למשנה זאת שמדובר גם אותן להכנסת כלה לווית המת והכנסת אורחים וכו'.

ט. אומר דברי תורה מיד אחרי ברכת התורה, ואם לא למד מיד אחרי ברכת התורה לא יצא הברכה, וכן אם יוצא באחבה רבה, ק"ש לא מועל בדברי תורה ותחנונים כיון שאינו מכוון לתלמוד תורה לא בעי ברכת התורה.

תחנונים לגר"א אין ציריך ברכת התורה
שאיון מכוון ללימוד.

רבינו זצ"ל בביורו (מ"ז) מארך לפרש הא דאיתא בירושלמי שיזוצין באחבה רבבה "והוא שמנה על אמר", הכוונה שכברכת התורה כיון שmockech שהו לתורה, אפילו אמר ק"ש נמי מועל, אבל אהבה ובה שיסודה כברכת ק"ש, אם רצונו לסמוך עללה לברכות התורה, ציריך לומר במוחך דברי תורהดาว מוכחה שהברכה לדורי תורה, ולדבריו מדינא ציריכם להסימן ברכת התורה לדורי תורה, ولكن ק"ש לא מועל בדברי תורה לאחבה רבבה, משא"כ להמחבר שם נראה שmediana אין צורך להסביר, ובק"ש נמי מספקא ליה דmouril אפילו לאחבה רבבה ע"ש באחרונים.

ראייה שמותר לצאת לביהכ"ס לפני
ברכת"ת אף שמהරה היאך להתנהג
שאיון מכוון לתורה לא מברך.

ומיהו אם אומר פסוק תורה כתחנונים ובדרך תפלת דעתו (ס"ס מ"ז) שאין ציריך ברכת התורה, ומוכיח כן (מ"ז) דאדם יוצא לעשות צרכיו לפני ברכת התורה, ורקה הלא לרביינו זצ"ל להרהור נמי ציריכים לבך וא"כ ניבעי ברכת התורה עוד

טפי, ושפיר הבהיר שדרעת ורבינו זצ"ל בזה אינו ברור, מיהו לעין עניית אמן אחר לעסוק אינו מוכח, דייל דס"ל לרביינו רםעיקר הדין כי ברכות הן ומ"מ אומר והערב שיצא לכ"ע כմבוואר ברם"א ובביאור רבינו שם, וא"כ יש לנו רק עדות הנ"ל דס"ל לרביינו כשיטת האר"י ז"ל בזה.

יא. ק"ש לפני הקרבנות אין לומר **אפילו** מסוק ראשון שאין אומר הכרבות, וגם אין סומך גאולה לתפלה, רק אומרים **פעמים** בכל יום שמע ישראל לחוד, או ה' **אלקינו ה'** אחד בלבד.

מברא שבק"ש אחרי הזמן ג"כ סומר גאולה לתפלה ורק אין זה עיקר מצוה.

ביבאoro ס"ס מ"ז, ובמעשה רב סימן י"א. וטעם רבינו מבואר בביבאoro שאין נכון לומר ק"ש בלבד ברכות וגם מחמת זה לא יחשב סמיכת גאולה לתפלה וזהו כישית הרואה בכ"י שם, וע"ש בה"ל שמסתפק כשייש לחוש שעובר זמן ק"ש ג"כ לא כדי לצאת אלא ברכות ויתפלל ביחסיות ע"ש, ועיין בפרי יצחק סימן ב' באורה. ובעיקר דברי הגר"א זצ"ל שם יוצא ק"ש קודם התפלה אינו נחשב סומך גאולה לתפלה, אף שיש בזה נמייסוד בקדמוניים, ברבינו יונה על המשנה בפ"ג בירד לטבול אם יכול להתחסוט עד שתגע החמה קורא, ובתוס' ריש ברכות ברב צלי של שבת בע"ש וברא"ש שם, וצ"ע למה בזה אינו סומך גאולה לתפלה, שהרי ברכת גואל ישראל אומרה סמוך לשמו"ע, רק נראה הכוונה שאינו סומך כראוי בק"ש שלא בזמנה עיקר מצוה, שעיקר הגאולה הכלכתה עם ק"ש ויצ"מ, (עיין רשב"ם פסחים קד: ד"ה וברכה), אבל מ"מ סומך גם בזה גאולה לתפלה, וכן מבואר להדריא בס"ס ס"ו ברם"א ובגרא"א שם, רק אינו מקיים המצוה הכלכתה כמ"ש.

מביא מנהג הארץ לקלול עופ"ש בק"ש רוקא לפני הקרבנות, ומסביר שלרו"א אולי יכוון סתום. ובכתביו הקדושים הארץ"ל שק"שDKrbנות

ושפיר שרי בלי ברכות התורה, ובאהבה רבה ק"ש לא מועיל, בזוועה בעין שילמוד אחריה שהיא מוכחה שמתכוון בברכה לדברי תורה, שהוא דין בברכה עצמה שכל שאינו קורא ד"ת אחרת אינו מוכחה שכיוון בה לברכת התורה, והוא רק באהבה רכה אבל ברכות התורה היא עצמה מוכיחה שהיא על ד"ת כברכת התורה.

وعיין בשוו"ת פרי יצחק (ח"א סימן א) שמקפיד מאד לצאת בק"ש עם ברכותיה, שבלאו הכי מקיים המצוה בלי ברכה, ולכן כדי שלא להשדר הברכה על מצות ק"ש שצורך להקדים לכל מצוה וגם לק"ש, לדעתו אפילו יצטרך מפני זה להתפלל ביחסיות חיבך לומר ק"ש עם ברכותיה בזמן ויתפלל, אבל העיקר נראה שלרוב הפסיקים ק"ש דברי תורה עם קבלת עופ"ש, וויאצאן בברכת התורה בזeker גם הברכה לך"ש, ואך שעודיף כפי שתיקנו עם הברכות לא אלים כ"כ להזכירו להתפלל זהה ביחסיות זויש ואמורים דכ"ו שחוובת ברכה על המצוות כדי שיתקדש תקופה בברכה ויגלה ווירדי שהוא עושים מפני מצות הש"ית מבואר בריטב"א בפסחים דף ז. לנן בק"ש שהוא קיבל עול מלכות שמים אין צורך בברכה לפניה] (ועיין בגר"א להלן שבק"ש אם אינו יוצא בה יד"ח חסר בסミニות גאולה לתפלה).

ו. **דעת רבינו זצ"ל** אי לעסוק בדברי תורה עם והערב ברכה אחת או כתמי ברכות לא נתברר וצ"ב.

מסתפק לגר"א אי לעסוק והערב ברכה אחת, ומכאן בזה חילוקי דעתו בדעתו.

בספר "אור חדש" (כח"י) מביא "שמעת" מא"א הרבה בער אחוי הגאון ז"ל שהיה אמר בברכת התורה הערב נא בלוי, ועננה אמר לאחר ברכת לעסוק כמ"ש המ"א בשם הארץ"ל, ומוכחה שזהו דעת רבינו זצ"ל, (ועיין ביאור הגר"א סימן מ"ז ס"ו בהג"ה) אבל בסידור כתמי משמע רכינו שולומר "והערב" ברכה אחת, וכן מוכחה בדברי רכינו שם שלומר "והערב" יוצא לכ"ע ועדיף

נקו ועוד, עד שמוכנים להתפלל אומרים ג"כ ברכות אלו שם מסדר התפלה ממש, ולכן מאחרין דוקא עד התפלה, ויש נהוגין אפילו בתפליין, וכן יש אומרים בבית הכנסת שעוניין אחר הברכות Amen ואז הברכה השובה לפי שיש לו ברכה עם Amen וכמבוואר בירושלמי, ולכן יש נהוגין לאחר.

ומיهو לרביינו זצ"ל אין לשנות מדינה דגמרא והעיקר לאומרים מיד כסעם, שהנאות אלו שיש לאדם מרידום ביום חייבין לברך עליליוו ואין לאחר, שלדעת רביינו אין הברכה על מנהגו של עולם אלא ברכה על הנאות של כל אחד ואחד שמה"ט אינם מברך בת"ב ויוהכ"פ שעשה לי כל צרכי כմבוואר בפסקים, וכך נתקיילה אין לאחר עד התפילה הויאל ועיקר הברכה נתקינה לברכה בשעת ההנהה [ובכלבד שלא היה גופו משווין]. ובפרט כשנהוג לשחות או לדבר קודם התפלה, בודאי נכון עכ"פ להקדים ברכות אלו לכבוד קונו, ועיין ברמ"א סי' פ"ט (ס"ק ג) דלאחריו שאמרו מקצת ברכות קודם ברוך שאמר יש מჭילין להעתיק ביצורייו או לצאת לדרכו, ועכ"פ יש יסוד לנאמן למנהג רביינו זצ"ל והוא מנהג האורי"ל וירוש"ש לומר מיד שם ברכות אלו לכבוד קונו ולא להמחין עד شبיכוא לבית הכנסת, ועיין היטב בטור (סימן מ"ז) בהטעט שנהוג לאחר ולומר בבית הכנסת דוקא הברכות ותמצוא הטעמים שהבאנו.

חדש שאין לומר שעשה לי כל צרכי בבית מנעל בית רך במגעלים, ומצד' שלגר"א אפילו לובש ביוהכ"פ געלא בית זכורי אין מברך שעשה לי כל צרכי.

באור חדש (בת"ז) מסביר האadam לא נתחייב כמו בת"ב ויוהכ"כ אין מברך, ששתי ברכות הללו שעשה לי כל צרכי וublisher שינה מעניין הם בלשון היחיד ופרטיו, וכן לא שייר' כשלא נתחייב לומר שմברך על מנהג העולם, ודרכיו הם חידוש גדול לדינא, שלכאורה לדבריו דתלו בכל אחד, אפילו בחול ראי ליזהר אי לא לבש עור מנעליוו, ואפילו לובש דרך עראי עוד

חויה, וצריך לכונן למסור נפשו, וכדיםיים ברוך המקדש שלו ברכבים, ואפילו במתפלל כוותיקין דעתו שצורך ליזהר בזה, ונראה שלנהוגין לומר ברכות התורה קודם, יש לנווגין כן ויתכוון להדייא שלא יצאת אלא בברוכותה מצמותה, ומיהו רבינו ק"ש צ"ל לא ניחאליה לנווגין כן, שלומר ק"ש ולדקך לכונן לא לצעת אין כל אחד בקי בכך, וכן שיטת הרואה שאפילו צוחה יוצאת אי אין צריך במצוות כוונה וכמבוואר בב"י להלן (תקפ"ט), ולכן דעתו שאין לומר ק"ש ذكرונות כלל, וכל אחד מבמנהגו נהוג.

והבאו במק"א שמוועה דהגר"ח מבריטק זצ"ל חשש לומר ק"ש בלי ואהבת שמכואר ברכות יב: שלא רך פסוק דלא פסקיה משה לא פסקינו אלא גם פרשה דלא פסקיה משה, ועכ"כ אם אומר שמע ישראל צ"ל גם ואהבת, וברעת הקדוש הארייז"ל אם לומר גם ואהבת בקרונות נחלקו ואcum"ל.

יב. ברכות השחר אם שבח לאומרים בקומו, יש שהות לבך עד שכבו בלילה, חוץ מברכות התורה מפני שכבר נפטר באהבת רבתה, ולכן ביווהכ"ב (ובן בת"ב) שאין אומרים שעשה לי כל צרכי וברכת המעביר شيئا, יאמר בלילה בשנעל מנעליו וברוחץ פנוי.

מבייא טעם הנהוגין לומר הרכות מיד שקס וטעם האוומיים בבית הכנסת.

בגמרא משמע דתיכף כסעם אומר הרכות, וכן מבואר בהאריז"ל, וזהו דעת רביינו זצ"ל, ומיהו יש נהוגין לומר הרכות רק בבית הכנסת, ויש נהוגין עם תפליין דוקא, וצ"ע שלכאורה דין א דגמרא (ברכות ו.) לומר מיד כסעם (עיין במחלוקת סימן ו ס"ק ב וברמ"א שם שנגנו לומר הרכות בכית הכנסת) ויש לומר שלדין חושש שעדרין אין הגוף נקי, ופעמים רבות שבקימתו הוא ממש "בל תשקצז" וכן אין מברכין כלל עד שינקה עצמו לגמרי, ולאחרי ההכנות כשהוא כבר בגוף

שההמבעיר יהיו רצון שתיברכות שפיר מסיק לא לברך משות המבעיר בלבד, אבל הקדוש הארו"ל דעתו שכולה ברכה אחת ועיקרו הودאה ושבח ושיך תמיד וא"ש.

מתמה מנליה לגר"א לבוך בלילה
של אחריה עד שישן.

ובעיקר שיטת רבינו זצ"ל שמכرك שעשה לי כל צרכי וברכת המבעיר בערב אחרי הצום צ"ע טובא, ולא ידעתי מנליה, והלא לשיטתו מברך כל היום כמו ברכות ק"ש, אבל בשעכבר יומו בערב שכבר יום אחר מנליה דשתי גם אז לבוך ברכות אלו, ואולי ברכות אלו Dokא שם בלשון יחיד תלוי בדייה לפי שכiba וקימה שלו ולא ביום ולילה של תורה ואפילו בערב מביך וצ"ע. (ומגדולי האחرونנים יש שהעלו לאחר חצות היום או זמן ברכות ק"ש אסור לאומרם, עיין בה"ח רמ"ז אותן ד', ובמ"ב וביה"ל ס"ס נ"ב, ועיין בכף החיים ע"א ס"ק ד', וע"ש בשם הקדוש הארו"ל שתיקונם קודם התפללה Dokא, ולא כלו שמאורים לתפללה ואומרים הברכות לאחר התפללה, ולדברי הארו"ל אין מקום לברכה אז, כמו ברכות פסוקי הדומה אחריה התפללה שעבר אז, וכמו ברכות פסוקי

דין אלקי נשמה ומתר אסורים אחריו
שהתפלל שhortית.

אמנם יפה העיר באור חדש (כת"ז) כאן שאומר אלקי נשמה גם אחריה התפללה, ודלא כפרא"ח שיוציא במחיה המתים ולכן אינו אומר אחריה התפללה, ובעה"ש העיר שגם מתיר אסורים אין לומר אחריה התפללה שיצא בשמונה עשרה, ורבינו זצ"ל מוכח דשפיר שי. (ועיין בעמק ברוכה), ומיהו נראה שכrai ליזהר לומר ברכות קודם שמתפלל לצאת מהשכלה ברכה לבטלה לדעת הפסוקים הנ"ל אם אמורים אחריה שמונה עשרה, ומה גם שלרבינו עיקרו נתקין עם הקימה וסmock לה.

יג. ציריכים להטמך אלקי נשמה לברכת אשר יציר ליהו ברבה הסטובה לחברתא.
עיין היטב בכיאورو (ס"ס מ"ז) להסמן אלקי

בגעלי בית שאין יוצאי בהו בחוץ, לא יברך לרביינו זצ"ל שעשה לי כל צרכי עד שיש לו כל צרכו והיינו שנועל נמי מנעליו רק או ראי ליצאת בהו לרשوت הרבים ובמקומות שרטוב ומטוגן וرك בוהו היי "כל צרכי".

מסתפק אם הותר לצאת בשבת בחו"ז
בגעלי בית.

ונסתפקו הפסוקים בת"ב ויה"כ אי לבוך לרביינו זצ"ל שעשה לי כל צרכי אי נועל נעלי גומי כיוון שריגילים יצאת בהו היום גם בחול, ולכאורה בוהה סגי דהוה כמו מנעל לדידן שמשמש כמנעל ומכרכין עליה, ויש לדוחות דבריה"כ אפשר דמאחר שאסרו חז"ל נעילת הסנדלים, אין זה צורך ביה"כ ולא תיקנו האי ברכות כלל, ומайдך גיסא יש לומר שגם בנעלים בית כיוון שריגילים אז בהו הוה ביה"כ צרכו ושפיר מביך גם עלייהו, וכעין זה מבואר בר"נ סוף יומה שיויצאי בסנדל לרשות הרבים ביה"כ כיוון שכלי עולם וגיגים אז בהו דרכם בכף וסגי, ולמעשה צ"ע טובא אי לבוך כלל הרכבה בת"ב ויה"כ כמ"ש, וכן הקדוש הארו"ל סתם שלא לבוך בת"ב ויה"כ ולא חילך וצ"ב.

ובראשונים שם סוף יומה מוכח שבשבת אסור לצאת אלא במנעל שהדרך לצאת בהו ולא בסנדל (ועיין ברמ"א סי' ש"א ט"ז) ולפי זה למעשה היוצא בשבת בעלםא בנעל בית לרוץ קצת, עבר בזה באסור הוצאה, ויש לחלק בנעל בית דמאחר שהוא מלובש ומונעל בפניהם סגי, ומותר לצאת בו בחוץ וצ"ע בפרשיות ואכ"מ.

מכיא שלגרא"א אין מברך המבעיר שינה בת"ב ויה"כ רק מברך יהיו רצון שחן
שי ברכות.

ורבינו הגר"א זצ"ל מוסיף שלא לבוך בת"ב ויה"כ המבעיר שינה מעניינו שאינו רוחץ עפפני עניינו, ולפי זה בכל יום נמי אם אין רוחץ שם אסור לבוך האי ברכה, ובזה לא מצאנו חסר לו הקדוש הארו"ל, שאינו מכיא לא לבוך ברכות המבעיר שינה מעניינו, ונראה שרביינו זצ"ל לשיטתו

מדעתינו", אבל בכיוורו כשהרמ"א מшиיג (מ"ו ס"ק ז) דמנהג האשכנזים לאומרה, מצין שמנהג עוקר הלכה, וכן בסידורו (בכת"י) מבאר נמי ברכה זאת, וע"כ הא יעדות בכת"י שתואמת עם ביוורו עדיףلن שהסכים לאומרה. (וצ"ל דאר שמנגע לבך על מנהג בעלמא, היינו כשהנוסח אשר קדשו במצוותו וצונו, אבל ברכה בעלמא שנางו בו בית ישראל אין למנוע לבך).

מכאן שיטות לבך כל יום מגביה שלפים וסומך נופלים, ומבייא הטעם שאינו ברכה לבטלה.

ובסידור המקובל דרב הירץ וצ"ל, קדמון מאד שהחפלו בוה גanoi עולם וצדיקי הדור, לרבות הקדוש רבי נתן אדר' וצ"ל שהחפלו בסידור זה, מוסיף עוד לומר يوم יום עוד ברכות ברכות השחר, מגביה שלפים וכן סומך נופלים, אף שבשו"ע שם ס"ז מפורש שאין להוסיף כך וטעות הוא. וכפי הנראה צ"ל בדעתם אין חוששין לברכה לבטלה כיון שאינו אומר בלשון אשר קדשו במצוותו וצונו, כשהברכה שבח ותחלת ואינו אומר לבטלה אלא לשבח שרי ולכן אף השו"ע הנ"ל לא כ' שזו ברכה לבטלה רק כי שמנהג זה טעות, והיינו שאין לנו להוסיף ברכות שלא תיקנו חז"ל אבל עצם הברכה לא הריא לבטלה הויאל והיא שבח. (ויעין אריכות דברים בור זהב טימן ז), ולכן בברכת הנחתן ליעף כה שנางו לברכה לא חיישין ובבריכין הנחתן ליעף כה וכ"ה ע"פ האריז"ל והמקובלים ואין לשנות. (ואם אכן השמעה שלא בירך לעצמו החמיר, אבל מדינא גם לדידיה יש לסומך על מנהג העולם לבך).

טו. הטיל. מיט והמייח דעתו והטיל פעע אחרת, אין מברך אשר יצר אלא פעע לבך.

מכאן אם לבך אשר יצר כשבচה וعصיו נתעורר עוד פעע עצה.

ביבאורי סימן ז' מיתוי מtos' פסחים קא: (ד"ה כשהן) בשמש שבפרק כל פעע ברכה ראשונה

נשמה לברכת אשר יצר, ולרמ"א שם ובסידורים דין לומר ברכות התורה אחרי אשר יצר, ואין מקפידים באלק נשמה ליהוי סוכה כיון שאינה פותחת בכורך מפני שהיא ברכת הודאה, עי"י בשו"ע ס"י ו' ס"ג, אך עדין יש לתמהה הא אין שם מלכות וכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, אבל מצאתי בב"י (רי"ד) שעמד בזה וישב לדעתו האמורים שאינה סוכה צ"ל דכוין שמדובר שהקב"ה ברא הנשמות ונפתם בגוף וגוטל ומהזיר אין לך מלכות יותר מזה, ומ"מ יש לתמהה על הרמ"א שכין שאין בה מלכות בודאי עדיפה מלכות ממש וא"כ למה לא נסומך אשר יצר לאלק נשמה כרבינו זצ"ל ועדייפה טפי, ולמה הקפיד הרמ"א בדוקא להסמיד ברכות התורה לאשר יצר ואלק נשמה בלי ברכה "ואין לשנות" וככלשונו ס"ס מ"ז ע"ש.

מכאן טעם שאינו סומך אלק נשמה לאשר יצר.

ונראה שע"פ הבית יוסף לעיל א"ש, דמאיחר שמדובר שבכח מלכו של עולם ואין אומר מלכות, סימן שברכה זאת היא גופה מלכות, שניכר גבורתו שבראה הנשמה ומהזירה וכמלכות, ולכן אין לטפל בברכה אחרת, רק אדרבה היא גופה החשובה ברכות זהה מוכחה כאשרינו סומך דוקא, ולכן הביא הרמ"א לא לשנות, משא"כ רבינו זצ"ל מוכחה מהא גופה שאין בה מלכות [ולא ס"ל כסברא הנ"ל אלא בעין מלכות] שציריך דוקא לסומך לאשר יצר, וזה דעת הקדוש האריז"ל ע"פ סוד שיצרים לסומך אשר יצר ואלק נשמה דוקא.

ד. יש אומרים שלא בירך הנחתן ליעף כת, אבל העיקר שהסכים להמנגן לבך.
סתירות אי הגרא' בירך הנחתן ליעף כת,
ומסק שהסכים לאומרה.

בתוס' מע"ר "שמעתה מפי החrif" רבי יעקב כהנא שלא בירך אשר נתן ליעף כת כי לא נזכר בוגרמא, ואמור כי אין כת בידינו לחישך ברכות

ואחר כך רוצח עוד הפעם להטיל מים ברכך תחיליה ואחר כך יטיל מים ויחזרו ויברך, והוא חולק שלא מיבquia אם כבר נתעורר לו תאהו, דמי לנתקעל המזון שכבר עבר חיוב הברכה כשהוא רעב מאותה אכילה, וגם אסור בדברי תורה כשהוא צריין לנקיוי ועובד משום כל תשקצו (וכמו ש"כ בשע"ת ובמ"ב בשם האחרונונים), אלא אפילו אם עדין יכול לברך הברכה ויש לו על מה לברך לא תלוי בדעתו, ג"כ יאחר הברכה ולא יגרום ברכה שאינה צריכה ע"כ, אבל במ"ב לא נראה כן, וטעמים בזזה דלכו"ע חשיב ב' חיויכים ולא חשיב ברכה שא"צ, דכל חיוב לעצמו, רק שבדיעבד יכול לפטור ב' חיויכים בברכה אחת, וכש"כ שלדעת השו"ע לעיל מחייב לברך ב' פעמים, וא"כ בכ"ג לא היי ברכה שא"צ, וכמו ש"ז בתבו"ש והובא בשע"ת ס' ח' סקי"ב עי"ש.

משמעות הדעת, אבל ברכה אחרונה רק פעם אחת בסוף, והוא הדין אשר יוצר מברך רק פעם בסוף מיהו נראה דעתם ובינו לשיעור עיקול במזון הוא רק לחומרא לומר שאח"כ לא יוכל לברכך, דהאיך יברך על השבעה והוא רעב, אבל בשאר ברכות שלא מצינו שעור עיקול, אזי ממן אם גרע מברחה"ם בתחום שיעור עיקול דمبرך ברהמ"ז אחת על כמה אכילות שפיר מוכח שכרכות הוראה שאני שאכל פעם שנייה תוק שיעור עיקול ומצטרף להנאה א' משא"כ הכא כל הטלה מחייבת ברכת הודאה לעצמה, ודלא כפסק השו"ע שם ס"ג שembrך ב' פעמים, ובאוור חדש כאן (בכתביי) מביא מ"חי אדם" שאם הטיל מים ולא בירך אשר יוצר

מצוות ציצית

על הגברא ועל החפצא, דause גדרה קייל' מציאות לאו חותם טלית אלא חותם גברא, מ"מ והוא רק לתוספת שאין חותם טלית לחוד, אבל גם חותם הגברא מוספת על חותם הטלית, וזה מבואר בב"ח סי' ח' ד"ה ואם יש ובוחן מהרל"ח שם. ולפי"ז נראה שמייקר המצואה "וראיתם אותו וחורתם את כל מצותה" מייר לי' ע' ביום שהוא זמן ראייה וככלילה פטור, ולכנון אין אומרים פרשנות ציצית בלילה, ומ"מ בגין שנחתייב ביום לא נפטר מחייבו בלילה שלובשו [שהזהו התנאי לחוב דוקא כשלובשו למאי דקייל' דלאו חותם מנא לחוד הווא], ו"על ד' לנפות כסותך אשר תכסה בה" ממעט כסות לילה, שאז דוקא נפטר גוף החסות, אבל אין בלילה מצואה קיומית לרודף אחריה לכ"ע, שגדיר המצואה בלילה גם להרא"ש דשרי בלילה בצדית דוקא, אבל זמן קיומ המצואה לגברא לרודף אחריה הוא ביום דוקא, שביום שיריך וראיתם אותו וחרתם את כל מצותה, והקב"ה מעניש בעידן ריתחא, וזה בדעת הרוא"ש, ועיין היטוב ב"צפנת פענה" סוף הלכות ציצית שromo לך.

ולדברינו אפשר דזהו שיטת רביינו הגדור הגרא' זצ"ל שמייקר ברוכה בלילה, שלא מקיים או מצואה קיומית לכ"ע, ואך שלרא"ש מברך בלילה על כסות יום למחרה להלן, הינו שלא הותר לו ללבוש הגדור אלא בצדית דוקא, אבל קיומ המצואה לרודף אחריה ביום דוקא לכ"ע, ולכנון אין הידור ללבוש ט"ק בלילה לכ"ע וא"ש ודוק היטוב בזה (ומייהו אין התירוץ על המנהג מספיק, שכקין אף שוכב אפשר לוכות במ"ע קיומית מעמוד השתרן).

وعיין בתשובות והנוגות ח"ב (סימן ט) דשיטת רשיי בספר הפרודס שציצית אין הפטור בלילה אלא מפני שאין רואים, ולדעת ספר הפרודס של רשיי משמע שם אוור בחדר חייב בצדית ומקיים המצואה, ולדעת הגרע"א אם כסות יום

טו. אין בלילה בטלית קטן מביך עליו בבוקר.

דעת הגר"א לברך בבוקר כשישן בט"ק.

במחבר (סימן ח ס"ק ט"ז) פסק דין בטליות בלילה מברך בבוקר, והתוור ב"ח וט"ז חולקין, שאין לברך, ודעת רבינו זצ"ל בביורו שם לברך, ומיתוי ראייה ממנהות (מג.) דמסקין מודמי ציצית לב"ב ס"ל דהוה מ"ע שלא הזמן גרמא שגמ נשים חייבות, ומשמע שלילה זמן ציצית, וא"כ למה ביריך כל צפרא ולהלא לילה זמן ציצית, ומתרצין שביריך בכוסות אחר, ומשמע דמקודם סבר שלא מייר בכוסות אחר ולמ"ד לילה לאו זמן ציצית א"ש היא דמברך, א"כ מוכחה שלידין שלילה לאו זמן ציצית, בלבד בכוסתו מברך עליה בבוקר ע"ש.

מתמה הלא לא הפסיק שכוסות יום חייב בלילה.

ודברנו רבינו זצ"ל תמורהין, שאף שלילה לאו זמן ציצית מ"מ הרי דעת הרוא"ש מוכאה במחבר להלן ר"ס י"ח שכוסות יום חייב אפילו בלילה, ואפילו כסות המוחדר ליום ושלילה קיים גם בלילה, ולדידיה בלילה, ורבינו זצ"ל בביורו שם שחובי גם בלילה, ורבינו זצ"ל בביורו שם מוכיח האי שיטה מירושלמי ע"ש וכן דעת רבינו לדינא וכמוש"כ במ"ב שם סק"ז, וא"כ איך יברך בבוקר לרביינו זצ"ל וצ"ע לא כאותה.

וביתור יש לתמונה על עיקר השיטה שכוסות יום חייב בלילה, למה לא נימא שכל אחד יישן בטליות לזכות במ"ע כל וגע וגע שנווה בכוסות יום גם בלילה, ולמה לא נזהרין בזה.

מתdash חייב בלילה אבל אין או מצואה קיומית שתלויז בזמן ראייה.

ונראה יסוד מחודש בעיקר הדין שכוסות יום חייב בלילה, שבאמת בחווב ציצית יש ב' דינים

ומיהו ברמ"ס מפרש שביללה אין מצוה ואסור ללבוש של כלאים וציריך לפושטו בשייעת החמה, אבל לשונו פ"ג דעתית (ה"ז) שחושין שיתכסה בה בלילה, ומשמע שם כבר לבוש אין ציריך לפושטו אף שאין מצוה שם נדחה נדחה, עיין בובחים לב: אבל יש לומר שהרמב"ס נכון שאסור להתחסות אף שלבש ביום ולא דוחנן כשאין מצוה כלל מרין נדחה, וכן משמע מדבריו סוף הלכות כלאים וכונלע"ד עיקר.

יו. מברך על טלית כל פעם שמתרעטף אפלו במהطعمים ביום, ואפלו פשטן ע"ט ללובשו מיד חייב לברך עוד פעם בשולבשו.

פשט טליתו לגר"א מברך אף שמחזיר מיד ולכון אם טובל מברך אח"כ.

נחלקו המחבר ורמ"א בפשט טליתו והחיזרו, שלדעת המחבר אפלו היה דעתו לחזור וללבושו מיד ציריך לברך שהפסיק, ולרמ"א אין מברכין כשדרעתו להחיזרו גם כשהאין לבוש טלית קטן, אבל ע"ש בכירור הגר"א שמסכים לש"ע דכל זמן שפושט וללבוש חיב, וכן במשכנות יעקב (၁) מביא מראשוני כן, ומ似ים שהו העיקר להלכה שאם פושט טליתו אפלו להחיזרו מיד חיב לבך. וכן בספר הכוונות מובא על הקדוש הארייז"ל שכירוך בבורך על טלית שלו לאחר שפשטו וללבשו אחר הטבילה, ומשמע דס"ל שלילה אינו הפסיק, אבל פשטן לטבילה אף שלבשו מיד אחר כך חייב בברכה, וצ"ע שאין מחמירין היום לצאת חותם ברכה בזה כלל, ולע"ד יש מקום להקלק אם פושט לחצי שעה או יותר ולפנינו יבואר שורש ענין זה.

והנה הרמ"א (סעיף י"ב) מסיק שם בירך על טלית קטן ופושטו וללבש אחר ציריך ברכבה, ורבינו צ"ל בכירורו שם פליג, שאם דעתו עללה מעיקרא אף שפט לא ציריך ברכבה, ותמונה שלכואורה רבינו וצ"ל סותר דברי עצמו, לדבריו פשט ע"מ ללובש מיד אפי' אותו טלית חייב בברכה כמחבר

חייב בלילה גם כן מקיימין מ"ע בט"ק בלילה, ולדברינו חייבן בלילה אבל המצווה תלוי בזמן וראיהם אותו.

מכאן מהariezel לשכב בלילה בט"ק ומוכיח שקיימים אז מצוה.

ובמ"א להלן ר"ס כ"א מייתי בשם הקדוש הארייז"ל שיש מצוה לשכב בלילה בט"ק מהא דאמרין בפ"ד דמנחות (מג) שדור המלך כשראה עצמו ערום בבית המרחץ אמר אורי לי שאני ערום מן המצווה עד שנזכר במצות מילה, ורקשה למה בלילה לא אמר כן, אלא ע"כ שהיה שוכב בצדיצית וקיים גם אז מצוה, ולכאורה מזה מוכח שהקדוש הארייז"ל ס"ל קרא"ש שכוטות יום חייב בלילה שלרמב"ס שלילה פטור אין מצוה, שוב מצאת כי בהגחות רע"א שם שמוכיח כן, אבל לדברינו לעיל גם להרא"ש תיקשי שאין אז קיום מצוה כלל רק היתר גרידא, ולא היה מסובב למצוה בלילה.

ודוחה שمبرיך בזה החיזוניים כשתעטוף
בלבוש מצוה אבל לא מקיים מ"ע.

ונראה שדור המלך דאג שלא יהיה ערום בלילה חותמת מצוה להעיר עליו שהוא הש"ית ולא דוקא שקיים מצוה, ולכון הניח דעתו בחותמת מילה, אף דנימא שאינו מקיים כל רגע מצוה ע"ז ב"בית הלוי"), והכי נמי בט"ק מסובב בחפצאו של מצות הש"ית וՏגוי, והקדוש הארייז"ל לא בא להזכיר בפלוגת הרא"ש ורמב"ס בכוסות יום בלילה, שכ"ע עכ"פ חפצא מצוה עליו אז, ולכון מסוגל לשיטתו להציגו מהחיזוניים שמטמאין בלילה אם ללבשו וא"ש.

מתיר כלאים בצדיצית בלילה שהותר רק בכאן.

ולענין כלאים בצדיצית בבורך פשתנים הותורה בלילה בצדיצית צמר אף שאין אז קיום מצוה לדברינו, דמארח שהבורך הותר ביום שאין בו שעתנו שוב לא נאסר לשיטת הרא"ש בלילה, אבל קיום מצוה רק ביום.

הלוכות הגר"א

מצוות צייטה

ומנהגיו

כא

במצות צייטה עדיף ואולי מועיל לכ"ע) ובבה"ל כאן ד"ה אם כבר העיר בט"ק במרחץ, ולדעתו כדי שבבודק יכוון שהברכה קאי ריק עד המרחץ, ויכרך לכ"ע בשלובשו אחריו המרחץ, וmdמה לה לדברי השע"ת שם בשם א"ז התבו"ש בשורתה, שם מכונן להדריא בברכה שלא יפטור לאחר שמשיח לכ"ע צרייך ברוכה, ועל"ע כشنגען כזה דברי המ"ב צ"ע טובא, שבשייטתה או מילה וכדומה בעצם כל שחיתה או מילה היא סיבכה בפנ"ע לבורך, רק ברכה ראשונה פוטר ליהו כיילו בירך כל פעם ופעם, והיינו ללא הסיטה דעתו או בסתמא, אבל אי מכונן להדריא שלא יפטור, חל חייב ברכה ולא נפטר ולכנן מבורך, אבל בט"ק אין סיבה כל רגע לחויב ברכה, שהחויב מעיקרא כשותטף, ונפטר בברכה זו כל זמן שהבוגר עליו, או לרמ"א ללא הסיטה דעתו, ואם לא הסיטה דעתו אין חייב ברכה, ולא يولיל שאין דעתו לפטור אלא לזמן מסוים, שאין סיבת החויב כל רגע בכשייטתה אלא הבוגר נפטר כל זמן שלבש בו והברכה רק על העטיפה וכמ"ש וד"ק היטב בזה (ועיין היטב ברוז"ה ור"ן וראשונים סוף ר"ה בעניין סח בתיקיות ואכਮ"ל).

ולא מצאתי בפוסקים גילוי מהו השיעור שנראה סמוך שאין צורך לבורך ומועל דעתו, רק להלן גבי תפלת המנחה הסכימו הפוסקים שעד חצי שעה נקרא סמוך, ואולי גם כאן נימא הכל, ולפי זה הרוצה לצאת שיטת רביינו זצ"ל וסיעתו יכוון לצאת בבודק עד למחרת, ואז אם ללבש הט"ק כל חצי שעה אפילו לרגע סגנ, דירצוא מכל חשש בשלובשו לאחר כך בלי ברכה וד"ק היטב בזה.

ועיין בתשובות והנהגות ח"א סימן ל"ב שיטות שונות בשיעור הפסיק כ:left(ט"ק, ועיין מ"ב (ח ס"ק מ"ב) לגבי פשט ביום והל' לישון אם נקרא הפסיק, ועיין בש"ע שם (ס"ק י"ג) שהליך מכיתו הפסיק, ולכנן צידדנו ביו"כ פ' כ"ש הפסיק כשעה והלך הביתה מצטרכי שרואין כה"ג לבורך על הט"ג.

וכמ"ש, וכך מסיק שם דעתו עליה מועיל ואפלו לט"ק אחר וצ"ע לכאורה.

במרחץ זמן מרובה וצריך לבורך.

ובודפשט"א מחלוקת שפשט לבוש בגדי אחור מאחר שאין לו צורך לפשט ויכול לבוש שניהם לא נקרא הפסיק, אבל בגדי ההוא כಚוץ לפושטו חייב לבורך, ולפי זה הטובל או מתרחץ השחילוק הוא אם היה דעתו ע"ז בשעת ברכה או לאו, ואם בשעת ברכה דעתו לפושטו ושלובשו גם למחבר אין צורך ברכה, וכן מובא בשם בם"ב להלן כ"ה (ס"ק מ"ג ובסימן ח' בכיה"ל ד"ה אם), ויש לומר שבזה א"ש מנהגינו שאצלינו בשעת ברכה מכוננים שיוציאו אף לאחרי מרחץ ומקורה ולכנן איינו מבורך בשלובש גם למחבר כמו"ש, נאבל לביאור הרע"א במג"א שם לא מהני זה רק אם עושה כך סמוך לברכה, שאלא"כ הרוי עושה הפסיק גמור מהברכה עד הפשיטה ולבישה ע"ש].

ועכשו הגיע לידי ספר "ארחות ובינוי" וambil שם (כ"ח) שהחזהו"א וצ"ל כשלבש ט"ק חדש לשבת לא בירך על החדש, אבל הגראי"י קנייבסקי צ"ל מביא שנาง לבורך, ונראה שכן עיקר אף שאלה נהגו כן. (דמבדג לבגד ולזמן מרובה לא מועיל אף שדעתו לכך).

ambil שאפלו יכוון בבודק לא לצאת אלא עד שפושט במרחץ לא יועל שיברך.

וכל זה מועיל רק בפושט לבוש מיד מהני דעתו, אבל כשאינו מיד לא מועיל וכמברואר בם"א שם ס"ק י"ח ובביאור הגר"א מובא בם"ב שם, ולכנן דעתו בבודק לא מועיל להפסיק גמור, והדר קושין לדוכתא כשהולך להתרחץ ביום או במרחץ למה אין מבורך כשהולך להתרחץ ביום או למחבר או רמ"א הלא הפסיק לזמן מרובה ואין ט"ק עליו (ובט"ג והפשיט ויש עליו ט"ק, ב"שיך אלהו" בט"ס מע"ר דעתו שלא מועיל לריבינו צ"ל ודלא כפסקי הגר"א, ועל"ע בט"ק שנשדר

וגפא כהלהכה בניענו דוקא, אבל העיטוף לא שייך לקיום מצות ציצית. רק מתחייב בלבד hei באהצוה, וא"כ אפילו אין יודע להתעטף כישמעאלים, כיון שנתחייב בהאהצוה וגוף האהצוה כהלהכה למה לא נחיהבו בהאהצוה והניא בקושיא.

מה חדש שורך עיטוף מקיים האהצוה בכגד חשוב ובחדור.

ונראה מזה שעתיפה כישמעאלים להמחיבין hei הידור באהצות ציצית, והיין הידור לקיימה בכגד החשוב דהינו בגדי העליון שמתעטפים בו, ולכן קטן שאינו יכול לקיים האהצוה בכגד שמתעטפים בו עיטה גמורה כישמעאלים, שיעיר הידור מצוה לקיימה בגין hei החשוב דוקא כה"ג פטור, וטעם הדבר דשורש מצות חינוך שיתרגל לקיים האהצוה כשיגידיל, וכיון שאינן ראוי לקיים האהצוה בהידור לא חייבו בחינוך שיתרגל כן, ולכן רק כדיודע להתעטף עיטה ישממעאלים כעיקר מצותה מהנכין אותו וא"ש.

מהו העיטוף בט"ג.

ונגדר העיטוף נראה שמדובר בי"ד בהלכות אבל (שפ"ז) שמכסה ורק ראשו ומוחזק קצתו על פיו ועל ראש החוטם, ונראה ברור שהו העיטוף אף שלענין הקפidea בא貝לים לכסות הפה בהעיטוף, יש אומרים שהו הלכה באבל דוקא דכתיב ועל שפם יעתה. מ"מ hei אף לדידן אבל בשו"ע שם ס"ג ובהגרא"א שם טבוב מבואר בשו"ע שם ס"ג וכבהגרא"א שם טבוב שגם ריבינו שבשתת הברכה עצמה. (וכבר תמהו האחרונים שאי אפשר לומר שעיטוף היינו שמכסה גם העינים עד הפה, שהולך אז כסומה, רק מכסה המצח לעמלה, ומניה העינים עד ראש החוטם גלי, ומכסה אז הפה ולמטה, וכה"ג יכולים לראות וזהו עיטה ישממעאלים).

מסתפק לגר"א שגם בט"ק הברכה להתעטף אם חייב להתעטף בט"ק ומחייב דעת האריז"ל בזה.

ובעיקר דעת ריבינו ז"ל לברך גם בט"ק

יה. אין צורך לעטוף בעטיפת ישממעאלים, והנוסף להתעטף בziecht אך בטלית קטן.

אם רק אין צורך לעטוף לגר"א כישמעאלים או אסור, ומסיק שמותר אף שאין הדרכן הוי.

במעשה רב תרי גירסאות "וזאין צורך לעטוף בעטיפת ישממעאלים" וכמובואר בכיאورو לסי' ח' ריש ס"ב וס"ג עי"ש בטעםו דהחויב אף بلا עיטוף ורק על הנטוי בלבד, או "וזאין להתעטף בעטיפת ישממעאלים" דמשמעו שכך לא להתעטף, ולהאי לשנא יש לפרש שכונתו שאין להשליך hei ציצית לפניו כמו שנבאר בס"ק ט"ז ע"ש, ומוקני הגרשׂוּך' ז"ל שמעתי שם מע מת"ח משכיל שודש בשעתו במינסק ברוסיא, שיש קפidea לא להתעטף היום בעטיפת ישממעאל, שבזמןם שהיו בין היישמעאלים שנהגו בעטיפה, קפidea להעטף שהוא דרך לבישה, (עי' בהגר"א שם כל' שדווקא לדידיו שמנגן היה בעטיפה), אבל במקומותינו אין נהוגין בעטיפה, ואין דרך לבישה דמייחי כחוכא ואטלולא וכמובואר בתוס' מ"ק (כ"א. ד"ה אל), לענין עיטה באבל שבזמןם דרך לבישה שלא בעיטוף דוקא ולכן אין לעטוף בעטיפת ישממעאלים, אבל העיקר נראה שאפילו לפि גירסא זאת, לא נתכוון hei ריבינו ז"ל למנוע בעטיפת ישממעאלים, רק שאי זה בזה חיובא, וכן מוכח מכיאورو (סימן ח ס"ג), ויש גם סוד בעטיפת הטלית בראש כמו שמביא ריבינו ז"ל שם וכישמעאלים עיטה גמורה הפנים ראש וגוף בטלית דמצוה וגם בט"ג בכיאورو משמע שמוורה ריבינו שבשתת הברכה עכ"פ יש להתעטף, ואין לשנות.

קושיות הגאון מבריסק ז"ל למה קטן פטור כשאינו מתחטף.

וממן הגראי"ז סולוויציג ז"ל חמה בהא דאיתא בערכין (ב): קטן הידוע להתעטף דוקא חייב בziecht, ומפרש בחוס' שם דהינו בעטיפת ישממעאלים ע"ש, ותמה מאן ז"ל בשלמא קטן הידוע לנגע חייב היינו מפני קיומו מצות לולב

טלית גדולה שלנו, ולא בנקב בבית הצואר כמו שלנו היום, וכן משמעות המער' שhabano שלבש כעין טלית גדולה, ורעתו להחמיר ללבוש בגדר כמו שנגנו ללבשו, ובגדים כאלה ללבשו בצמר גפן דוקא, ולכן לבש כדרך שלובשים בצמר גפן בגין הכהן"ל דוקא וא"ש.

תמייה איך אנו מקיימים מצות ציצית
कשהין הנאה מהלבישה בגין בקיין.

ובמפרשים מצאתי שתמהור היאך אנו מקיימים מצות ציצית, והלא ללבשי כסות ללבושן כדרכן כלאים ולא חישיש שאין להו הנאה, וכן במצוות בעין הנאה וכמבואר בתוס' נדה ס"א: ע"ש, וכן אין לנו הנאה ובפרט בקיין בא"י שיש חום כבד, וא"כ היאך מקיימים המצווה, אבל נראה דלבוש למצווה חשוב כלובש להנאה ובזה גופא נתחייב וא"ש, אבל ובינו זצ"ל נהג ללבוש דרך מלובש כעין טלית גדול מצמר גפן (ובדברינו א"ש הא דבגדי כהונה קשין ומ"מ יש בהו אישור כלאים, והיינו טעמא שלובשם למצווה וחשייבי אבל אכם"ל בעניין זה).

ובשאלת מהגאון רבי חיים מולזין זצ"ל שט"ק שאינו מגיע עד למטה מן הרכבים אין יוצאיין בו ידי ציצית, וטוב להפסיקו אפילו בשבח, ואולי מיר כי עין ט"ג והיינו שלבשו על בגדי צריך עין בגדי עליון שדרכו בכף דוקא, וכן החמיר בגד כי האי. אבל לדידן לביישתו כעין חולצה מספיק כשיעור זה ויש בהו גם כדי לעטוף בו ראשו ורוכבו של קטן ולא צריך עד הרכבים.

טעם שלידין שהציצית דצמר צרייך
להחמיר שהטלית תהא של צמר.

והעיקר שרואו לדידן להחמיר אם אפשר ללבוש ט"ק של צמר מטעם אחר, שבתהי"ד ואנו מתייחס בשם מהר"ט שצמר אינו פוטר בשאר מינים אלא עם תכלת, ובזמןינו שאין תכלת אין ציצית דצמר פוטר בשאר מינים וכלין יש ללבוש של צמר, ועיין במ"ב סי' ט' ס"ק ה' ו', וכן יש פוסקים שאין מקיימים למצווה מה"ת אלא בגין

להתעטף בצדית, מפורש כן במע"ר, אבל בכיוורו (ח ס"ו) לא מצאתי בזה הכרעה גמורה עיש"ה, ויש לפרש הטעם מאחר שיש בו חשיעור שמכסה ראשו ורוכבו אף שאינו בעיטוף וראשו נקרא שפיר עיטוף ושיך נוסח הברכה להתעטף, ובפרט לדעת הגר"ח מולזין זצ"ל בשאלות עיטוף, או מאחר שתיקנו בעיקר נוסח הברכה להתעטף אין לשנות דעתך הברכה כך הוא כמו לישב בסוכה עי"ש בביורו, וכן בנטילת ידים אף כשהוא לו מים שמנקים ואינו נוטל לדעת הגר"א ועוד פוסקים מבורך על נטילת ידים, וזאת כהשוו"ע סוס"י ד' שמברך אז על נקיות ידים, וכן בתוספות מעשה רב שהגר"ח מולזין זצ"ל ביריך על ט"ק להתעטף דוקא, ולא נתבאר אי סגי בלי עיטוף שנוסח הברכה כן, ובכתביו האריז"ל משמע שתנתעטף בט"ק וזה מבורך עללה להתעטף וכמש"ג.

יט. רבינו זצ"ל ללבש תחת בגדיו כעין טלית
נדול מבגר של צמר נתן.

מכאן טעמי שהגר"א לא נהג בט"ק של צמר.

במע"ר לפי נוסחא אחת, ותמהו מה רבינו זצ"ל לא החמיר ללבוש ט"ק של צמר שחייב לכ"ע מה"ת, ובכיוורו (ר"ס ט) לא הכריע אי שאר מינים דאוריתא או לא, והאחרונים העלו דירא שמים יחמיר ע"ע ללבוש ט"ק של צמר, והגאון רב שמואל סלנט זצ"ל מפרש שרובינו זצ"ל הלך בלאו הכי כל היום טלית גדול, ולכן רצה לקיים עוד מצוה דרבנן בשאר מינים דחביבים ד"ס, ורק לדידן רצוי כל היום בצמר לקיים מ"ע דאוריתא כל היום, והגאון רב נפתלי הירץ זצ"ל תירץ שהחłów שלו של פשתים, ולא רצה ללבוש ט"ק של צמר על פשתן מחשש שעטנו לכמה שיטות עי"ש, ותמהני א"כ למה לא שינוי ללבוש חלוק ממן אחר כדי לזכות כל היום במ"ע וע"כ לא כוארה נראה טפי כהגרא"ס זצ"ל.

ולע"ד אפשר ללבש כל היום טלית קטן כעין

בא. ציצית י"ב אגודליין, גנדיל שליש היינו כל חוליה רוחב אצבע אגודל, והנקב יוזר שתהא בכנף, לא למלטה מני אצבעות בגנד, ולא למיטה מאגודל בקן.

דנ' אם בין קשור אגודול או כאצבע, והאם שני נקבים או נקב אחד, ומבייא شأن לשנות בט"ק מנוקב אחד אי נהג כן.

עיר או י"ג, עיין במ"א סימן י"א (ס"ק כ"א) שמייא בשם הרע"מ דרבנן קשור לקשור אגודל, וכך מבואר השיעור כאצבע, ונראה שהרע"מ מיריע עם הקשיים וא"ש, ומה שפירש דבעינן הנקב בכנף ולא בגדיר או קרן בכיאورو (ו"א ס"ק ט) ע"ש, ונראה לבאר כאן הנקב בט"ק, שנחילקו ישראל לאגודות אגורות, זה נהוג ט"ק בשני נקבים, וזה נהוג בנקב אחד, וחחו מנהג הפרושים הנוהגים כרבינו זצ"ל, עי"י מ"ב סי' י"א סקל"ט, ולע"ד נראה לעורר זהה דבר חדש שלנוהגים בט"ק בנקב אחד אין להו לשנות מדינה, והקדוש הארייזיל אף שנחג לעצמו בט"ק בשני נקבים, מעולם לא ציווה לשנות לנוהוג בן דוקא בטלית קטן וכמו שבואר, והדברים ברורים ומאירים בעוזהשיות כמו שבואר לפניו ונאריך קצת בביואר הדברים. (ועיין תשובות והנהגות ח"ב סימן י"ד בארכיות קונטרס היאך לקיים מצות ציצית ותודה לבן).

והנה מקור האי דין סוגיית הגمراה במנחות (מב). דראכבי" ס"ל שהטיל על الكرן או גנדיל פסול, ומוקמן כמו אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב ציצית צריכה שתהא נוטפת על الكرן שנאמר על כנפי בגדיהם כמוון קראב"י ע"ש, הרי שהדרין שצורך להרחיק מהקרן שיעור אגודל, והדרין מה שצורך נוטפין על الكرן, תלויים אהדרוי, ומסביר היב"י בשם הסמ"ג (א"ח סימן י"א) שעל الكرן דהינו בשיעור פחות מאגודל פסול מפני שאין שם כנף רק קרן, ולמלטה מגן אצבעות יותר לאינו הכנף רק הבגד, ושפיר ריק בשיעור פסול לאינו הכנף רק קרן, ועוד ריק בשיעור של גנדיל עד שלוש אצבעות כשר דעת נקרא כנף, והוא דעת רבינו זצ"ל, או בשם מהר"א

צמר ופשטות, ועיין במשכנות יעקב שמכוחה בשיטם, ولكن נראה ראוי להחמיר ע"ע ללכוש ט"ק של צמר אם אפשר, ורבינו זצ"ל שלא החמיר ע"ז נראה כמ"ש, ועיין עוד בחשוי והנהגות ח"א סי' י"ח מש"כ בזה.

ב. בנד פשתן אל יטיל בו שם ציצית, אך עשה ט"ק של צמר וציצית צמר, ויש מעדים שרביבנו זצ"ל הורה להטיל בטלית של פשתנים ציצית פשתנים, ובוגר של שאר מינים יטיל בהם ציצית של פשתן.

מכאן דעותם אם לגר"א מותר ללבוש טלית של פשתן במצוות פשתן.

ככיאור הגר"א לש"ע (ט ס"ק ד) מבואר דעתו רשאי לעשות ציצית פשתן בגין פשתנים, וכן בשאלות מההגאון רבי חיים מולוזין זצ"ל, אבל בחחי אדם (כלל י"א ס"ק י"ב) מעיד שנטפסת בקהילה שם ללבוש טלית של פשתן במצוות של פשתן ע"פ הגר"א זצ"ל, והגאון רבי ישראל (מ"ץ בוילנא) מעיד שראה הט"ק של הגר"א זצ"ל והיה של פשתן, ועיין בשעה"ץ סי' ט ס"ק כ"ז שהנחיה בצע"ע, ובספר הליקוטים (כת"י) מבן בעל הפרדס בשם הגר"א זצ"ל שהזחידليلך בטלית של קיטיא (פשתן) כי בזה יכול לשמור כל ימי, והדברים אינם ברורים כדי צורך. ועיין בספרנו

מעשה רב החדש העי' ו' מש"כ בזה.

מביא שלגורי"א עירבו בשאר מינים פשתן, וכן אין ללבוש ציצית דצמר בהם.

ומה שהבאו רבשאר מינים יטיל ציצית פשתן מפורש במעיר, ונראה דהינו טעם שבדומן מצוי פשתן מאד, וחשו לתערוכות פשתן בשאר מינים, וכן אסור להטיל ציצית של צמר בשאר מינים שהוא מערוב בהגד פשתן, וכן מבואר בתוספות מעשה רב, אבל בזמנינו המנהג להטיל ציצית דצמר לצמר גפן או בשאר מינים שאין חשש לחרוכות, ונראה היום בעיקר במצוות של צמר דוקא.

שميد מהנקב נקרא גדייל והוא בכלל השיעור שציריך באורך ציצית, ומשמע שלדבריהם קשורים סמוך לנקב ולא ס"ל דרפו נראה, נראה דאיינו ראייה ולדידתו גם כן ציריך רפואי, רק לדעתם הקשר בכלל הגדייל גם סמוך לנקב, אף שאינו קשור ממש או כוורך שם, כיון שגם שם קשור הציצית לבגד נקרא גדייל כאשר שמו שכלו בכלל הקשר וכמ"ג.

ועיין רשי"י מנוחות מג. (ד"ה ומיעיל) וכן בתוס' שם שפירשו דמכניס ב"נקב" ולא מפרש בנקבים, ומשמע להדייא שאין שם אלא נקב אחד, וכן ברא"ש הלכות ציצית משמע שיש רק נקב אחד, ומכך' מבורא שהארשונים נהגו בנקב אחד, והיינו טעםם דבעינן מדינה רפוי כשאלות או בכינוי דהינו בשתי כנפות אשכול, והיינו בנקב אחד כמ"ש, ולא סבירא להו בשני נקבים שאין רפוי ואינו בשתי קرنות, ולדידתו אין מקימין בכך מצות ציצית, וכן ביראים ובמנוקין יוסף הלכות ציצית מבורא שציריך נקב אחד.

ומאידך גיסא בבעל העיטור אף שגם הוא מעיד שמנגה העולם בנקב אחד, מפורש בעיטור שלדיידה פסול בנקב אחד, שמספר שעל ה الكرן דפסול הינו בנקב אחד שאז ראוי לשתי הקrnות, וציריך דוקא שני נקבים שאז אינו ראוי כלל לשני הצדדים רק כמהות שהוא, וזה עיקר מצות ציצית לדידיה כמ"ש.

מבייא חששות בט"ק בשני נקבים ובפרט בשבת.

ומכך' אני תמה על כמה מרבותינו האחרונים שהעלו להחמיר כהעיטור רק יש בזה משום יורה מאחר שלא נהגו כן, והחמיר איינו אלא מן המתמיין, ולכן נהגו להחמיר בט"ק שתחת בגדיין ואין בזה משום יורה, ותמהו שהנוהג בבעל העיטור לכמה ראשונים איינו מקיים עיקר מצות ציצית שאיינו גוטף לקרן וגורע שאינו ראוי לך, דבעינן בבעל העיטור איינו מחמיר רק מיקל, וא"כ הנוהג בבעל העיטור ראוי לבי' הצדדין כמ"ש, ואני מקיים לדידתו כהכלתה עיקר מצות ציצית,

פרש היב"י שעד שיעור אגודל נקרא כנף, ולמעלה הוא "על" כנפי הבגד וכך נזכר רק שמה ע"ש היטב, וע"כ מפרש שנוטפת על ה الكرן, היינו דברי שהנקב למעלה מה الكرן ונוטפת לקרן, והיינו עד לשיעור אגודל שנקרו קרן כמו שיבורא.

אמנם אני תמה שהארונים לא הביאו בזה שיטת השאלות שדבריהם כבורי קבלה ואין לו מדבריהם וכמבוואר בתה"ד (רנ"ח), ומסקי בפרש שלח (קכ"ז) דראב"י פועל דבעינן על כנפי ולא בכנפי דתפל פטיל עליוי כנף, ואתה כרב גידל אמר רב דצירכה שתהא נוטפת על ה الكرן Mai היא דרופא רפואי ע"ש היטב, וכוונתו מבואר דבעינן שהציצית יהיו רפואיים ועלולים ליפול למטה דבעינן שתהא נוטפת על ה الكرן, וההפסיק בשיעור אגודל הוא דמוני ליפול למטה, וכן מבוואר בראש, וא"כ כאן מפורש דבעינן מדינה מעיקר דין תורה נקב אחד שאז דוקא רפואי וועלול ליפול למטה, וזהו היסוד להפסק בשיעור אגודל דבעינן מה"ת, הרי מפורש שאין לעשות כshitah בעל העיטור בשני נקבים, שאז הלווא קושרו למעלה ואינו רפואי וועלול ליפול למטה, שהוא רק כש庫שורו לצדדין ואינו מהדק וכוניגן בנקב אחד, וא"כ מבוואר בקדמון השאלות שציריך נקב אחד רפואי דוקא, שההskip בצד וועלם ליפול כמ"ש, ואף שobaoar בפוסקים דהא דבעינן שייהו הציצית נוטפין על ה الكرן דוקא אין אלא לכתהילה בלבד, מ"מ ציריך רפואי שראוי ליפול לكرן מה"ת, שציריך מעיקר מצות ציצית והיסוד לשיעור אגודל דבעינן מה"ת וכמ"ש.

ובספר האשכול (בעמ' ק"ג) נמי מצאת ז"ל דציצית צריכות להיות נוטפת על ה الكرן שנאמר על כנפי והיינו שרואי לב' כנפות או לצד או למטה דוקא, והיינו כשייש נקב אחד והוא רפואי כמוש"כ בשאלות שיכולים לסבבו לצד או למטה ונקרו שפיר כנפי, ולא בשני נקבים כshitah בעל העיטור שאינו ראוי לשני הצדדין ולא נקרו על כנפי ופסול להאי שיטה. ונראה דמה שobaoar בכמה מגדולי הקומוניים

במ"א בשם הארץ"ל, אבל לא ציווה לנוהג כן, ולא מצא לה חובה ע"פ סוד, רק נהג כן כabhängig או במקומו, אבל אנו בני אשכנז אין לנו לסור ממנהגינו דור אחר דור, ויש לי דרך לפרש בהקדוש הארץ"ל שלא חש לסתורה מיניה וביה, שנוהג בשני נקבים והקיים נמי לצד לצאת ל"כ"ע, [ועי] בתשובות והנהגות שם בתרב' ביאור] אבל אין רצוני לקבוע בזה מסמרים, שאין בחייבנו לערער או לקבוע ח"ז בזו הולכה, וכל כוונתוינו דאלו שנוהגו בט"ק בנקב אחד לא ישנו להחמיר שאין זה חומרא כמ"ש, וכל אחד מנוהגו נהוג, וכל הלבבות דורשים ה' ודי בהערה זו.

דן בנקב אחד אם לקשר הדוק או רפואי.

ואגב נבר האיך להנתהג בקשר בט"ק להנוהгин בנקב אחד או בט"ג לכ"ע, שב��ידור בעל התניא וצ"ל העלה הולכה למשה דבר חדש, שחייבין לקשרו באופן שהקשר ג"כ ישר או מעלה מגודל, וע"כ מהדק היטב מצד הבגד, והקשר אז למעלה בשיעור אוגודל, והעיקר שלדבריו שם מהדק הבגד במצוות הדוק ואני ופניו, ובכ"ז אני תמה שכבר הבהיר מקדמוני שעריך בנקב אחד רפואי דוקא, וא"כ המחייב בעל התניא וצ"ל לקשר הדוק בנקב אחד לא יצא כפי הראשונים שהבאנו.

וביתור אני תמה על עיקר סברתו שאי קשור עלין דאוריתא צריך שישיה בתוך שייעור אוגודל דוקא, ותמהני שאפילו בקשר לעליון אכן וכי לא נקרה עשייה מה"ת, דבעין נמי מה"ת חרויות והיינו הכריות שבין קשור לקשר וכמובואר ב"מ"ב סימן י"א (ס"ק ס"ד), ועיין לעיל שם בבה"ל ד"ה ונתקו מחוטי הערב, ואני נימא שהעשיה נמי בעין בתוך שייעור אוגודל, ניבעי נמי החוליא עם קשור אחריה שייחיו למעלה משיעור אוגודל דוקא שכולחו בכל העשייה, מיהו יש לחלק שכלי הקשר אין כאן עשייה כלל שמחפרק לגמר, משא"כ החוליות וקשר שלאחריה אף שהיה גם בכלל עיקר העשייה, גם בלבד ע"פ נתינה להבגד, ולכן לא צריך בתוך שייעור אוגודל, אך צ"ב כל זה מנא לנו לחלק בהכי.

וזם לובש ט"ק בשני נקבים וט"ג בחדר אין בזו ממשום תרתי דעתרי.

והב"י סוף סי' י"א שהביא בשם מהרי"א להחמיר כבעל העיטור, מכואר בדבריו שלא עלה על דעתו להקל ורק בב' נקבים, אלא כי שם שילבש ט"ק שככל כנף פעמים ציצית, חדא בנקב אחד וחדר בשנים, ואני עובר בכל תוסיף כיון שאינו מכון להוסיף, ומ"מ תמה עליו הב"י שאין זה מהחייב שאינו אלא יהרה והוא מן המתמיהין עי"ש, [ובาง' מהROLICH שרצה לפרש דבריו על ב' תלותות כבר דחה בעצמו שמא"ג בחדר מהם אינו מקיים מצות ציצית] אבל לנוהג כבעל העיטור לחוד אינו מחייב כלל לראשונים שהבאנו וכן המנהג כמ"ש, והב"ח מובא במ"א שפירש להחמיר בשני נקבים, היינו מפני שהוא שהמחלוקה לכתילה דוקא, אבל כפי שהבאנו בראשונים שלפנינו נראה שהמחלוקה גם בדיעבד, וא"כ הנוהג כבעל העיטור לחוד הוא קולא גдолה במצוות ציצית נגד רוב הפסקים ומהמנוג מדור דורות לכ"ע, ומה עוד שנכנס לחשש חמור דhilול שבת ח"ז כישוץ עם הטלית לרה"ר, שממ"ג חרדה שלא כדין לפי דברינו, והולבש טלית שאינה מצויזת כהולכה בשבת ויצא בה לרה"ר חייב חטא. נמיهو עין בתשובות והנהגות חלק ב' סי' י"ד שכתבו למד זכות על העולם שאין עוביין בזו מושם חילול שבת, ועי"ש קונטרס ארוך בכל עניין זה.

האריז"ל נהג בשני נקבים אבל לא הורה לשנות לעשות כן.

ובחנוך חולים הנוהgin כן מנהגם לשנות מנהג אשכנז שזהו ע"פ האלקוי הארץ"ל שציווה כן, וח"ז לומר דברים אלו, פוק חזוי בהגחות רביינו שמואל בן הרב חיים ויטל זצ"ל נאמן בית הארץ"ל, שעליו לבד יש לסfork כמובואר ב"שם הגדולים", וambil שאמיו נהג בט"ק בנקב אחד, וכן מנהגי "בית אל" שמיוסדים על הקירוש הגרש"ש וצ"ל שככל מנהגי ע"פ הארץ"ל, נהגו בנקב אחד בט"ק וכמובואר ב"כך החיים", וע"כ אף דامتה שהקדוש הארץ"ל נהג כן וכמובואר

מסביר שיטת רשי".

אמנם מק"א בארתי שאין ראייה מרשי", רס"ל שבוחותן דצמר דעתית לחוד אין מוגע הכרג ולכן בעי קשור עלין סמוך לבגד, אבל אם קשור אחריו חוליות, הקשור נעשה לקשור העיתית גופא ולא לחבר לבגד ולכן אין בזה אסור כלאים, והבאתי מרשי" בביב' (יד): בעניין הגזירה שמא תיכרך נימא על בשרו, ופירש רשי" תרי לשונות, חדא שהנימה מחםמו ולכן עוכב בלבישה, או מפני שעיקר הכרג מחםם ולכן עוכב, וקשה לפירוש קמא דמשמע שאם הנימה אינה מחמתה שאינו עוכב, ותקשי מציאות שהם סיבת כלאים אף דדומה לנימין שלא מחמי שעובדין בחוט א' של תכלת, ויש להלך דעתית צורך הכרג ומתרין הלבישה דדי' כנפות וחשיבי וספר אסור אף שלא מחםם ולכן בעי' שיהא הקשור עלין מחוכר לבגד לעניין כלאים, והארכתி מאד בעניין זה, ונדרפס בתשרי והנהגות בקונ' מיוחד ח"ב סי' י"ד.

אמנם בעיקר הדין יש לומר דברענן רפואי דוקא ואין לקשור הדוק לבגד, כטעם במ"ב סי' י"א סקנ"א שיהא רפואי שלא יכפל רוחב הכרג וرك בדיעבד כשר עיי"ש, אבל כבר יצאי מגדר הביאור כאן בארכות דברים, ובמק"א נבאר עניין זה/bar היטוב בעזהשיות [עיין בתשרי והנהגות שם].

בב. עמוד השחר אינו זמן ציון כלל לרבניו וצ"ל, אלא משכיר בין תבלת ללבן.

זמן משכיר חלי באופק ואורך היום.

ביביארו סימן י"ח ס"ג מסיק כדעת הרמב"ם והשו"ע דזמן ציון, הוא צוריך משכיר, ולא כמו ש"כ הרמ"א שהזמן מעלה"ש, אבל זמן משכיר לא נתבאר בדוק, והמנגה בעיה"ק שעה לפני הנץ הוא זמן משכיר בין בקץ ובין בחורף כמו שכח בספר אי' להגרט"ט צ"ל, ובכך והשיעור הוא שמנועו ולכן הנקב בשיעור אגדול דוקא, אבל צוריך דוקא רפואי שראוי לשני הצדדין.

מביא הוכחה לבעל התניא וצ"ל לקשו.

שוב מצאת ראייה ברורה לשיטת בעל התניא וצ"ל מותס' מנוחות (لت. ד"ה קשור) שמכבים פירוש בשם רשי" דברענן שהייה הקשור עלין למעלה דוקא מה"ת, והיינו סמוך לבגד שבלאו הכי אין אישור כלאים ע"ש, וכ"ז שירק אם עשו שני נקבים כהעיטור או נקב אחד שקווש הרוק כבעל התניא שובה חשיב מחוברים, אבל אי רפויה למה צריך קשו עלין סמוך לבגד דוקא, והלווא גם לאחריו חוליות אם קשור כדין מספיק שמחוברים יחד ואי אפשר לנתק היציבות דכלאים מהכרג אלא בהתרת הקשור, וא"כ גם כה"ג היה לנו לומר דיזאין ושיש אסור כלאים, וע"כ אין אסור כלאים אלא כשהכרג גופא קשור לציצית והיינו כבעל התניא וצ"ל, ועין בש"מ שם במנוחות (אות ו) שקשר עלין דאוריתא היינו הסמור אבל במרוחק לא מהני, וכן הרין בסנדירין (פח): מיתתי פירוש אחד של רשי" בדבענן מה"ת קשור סמוך לבגד ממש דוקא והיינו שקיים יחד כמ"ש.

עכ"פ לכוארה לשיטת בעל התניא וצ"ל הדברים מאירדים, שאנו נוהגים בשני קשרים עוד לפני שכורcin, שהושוו לשיטת רשי" דברענן סמוך לבגד ממש מה"ת וכמובא בביאור הגר"א סימן י"א (ס"ק י"ד) שאנו קושרים בשני קשרים סמוך לבגד לפני הכריכות לחוש להאי פירוש ברשי", וע"ש בבה"ל ד"ה ונתקו ובא"ר שם (ס"ק י"א), וספריו دون מינה ומינה דלשתת רשי" גופיה בעניין שהיה סמוך ומוחוכר לבגד דוקא, וכן בלקט יושר (עמ' ט') מבואר שקווש בחוזק קשור העליין אל החור עד שיכפל רוחב הכרג למורי וכ"ה בהנהגות ובינוי החזו"א וצ"ל, וכפי ששמעתי כן נהג גם הגה"ק האדמוני מסאטמאר צ"ל ועיקר טעםם שיישארו היציבות מוטים לצד, אבל לפ"י דרכינו יש צד להיפך שצורך דוקא שעומד ליפול והשיעור הוא שמנועו ולכן הנקב בשיעור אגדול דוקא, אבל צוריך דוקא רפואי שראוי לשני הצדדין.

בהספר "פסקין הגר"א" כאן שהדברים שם תמהוין ומעורבבין, והمعنى בגר"א גופא יראה כמו שביארנו, ועיין גם בכת"ל כאן.

ومיהו עיקר הדין אני תמה היאך שיקר ברכת שהחינו על עשיית ציצית ותפילה שאין עשייתן מצוה כלל, שמקיים מצוה רק בלבישת ואינו אלא הכשר בעלמא, ועיין תוספות פ"ז דברכות שمبرכיהם שהחינו על העשייה, ובתוס' מנוחות מב: ד"ה ואלו, וצ"ל שمبرכין על שמחת הלב, וזה יש לו כבר כשבועשה הציצית לעצמו דוקא, והדברים לא נחבירו לדיישלמא בסוכה יש לומר דהעשיה מצוה דכתיב חג הסוכות תעשה לך, ויש לומר שהמצוה לעשות בעצמו, וכיון דכתיב בלשון תעשה בקרא אין זה הכשר בעלמא כאשר ההכרה מצוה, אבל כאן ב齊צת או תפילין אין מצוה בעשייה ולמה יברך, וاع"ג דב齊צת גם כן כתיב ועשה להם ציצית על כנפי בגדייהם לדרכם, מ"מ הא מסיים קרא וגוי והוא לכם לציצית, והיינו שהמצוה מתקיים רק בהזהה לכם לציצית בלבישת, משא"כ בסוכה בעשרה בלבד יש מצוה, כיון דכתיב חג הסוכות תעשה לך. וצ"ל שכיוון שאתה עוסקת במצוה ומכוונה יש לו כבר מاز שמחת המצוה ולבן תיקנו כבר או ברכת שהחינו שאינה רק על גוף המצוה אלא על השמחה שבמצוה וא"ש.

סתירה במת"ב אי שהחינו לפני הברכה או לאחריה ומישב.

ומנהגו היום לברך דוקא שהחינו על טלית גודל כשלובש, ולא נהגו לברכן בשעת עשייה כשבועשה לעצמו, רק יש עיין סתרה במ"ב, שכן (סימן כ"ב סק"ג) מביא בשם הפמ"ג שיבור להתעטף ואחר כך שהחינו, ולהלן (ובכ"ה ס"ק י"א) מסכים, גם בשם הפמ"ג, להזכיר קודם בפרי חדש ע"ש, והרי לענין הפסיק חמיר טפי ברכבת המצאות מברכות הנגנין כמש"כ התוס' פסחים קט"ו: ד"ה מצה, ונראה שכן בטלית מזרף שמחת המצוה ועליה מברך ולבן מתעטף ואחר כך מבורך דשהחינו תמיד אחר ברכבת המצוה ומישן שיקר עם המצוה עצמה,

מינוט אחר עלות השחר [פמ"ג בא"א סימן נ"ח סק"ב] והיינו ביום שווה אבל תלוי באופק, וכן בימים הארוכים צרי יותר, ובמק"א הסבורתי שזמן עמוד השחר תלוי בפלוגותה ורבינו זצ"ל עמוד רבינו חם וסייעתו, שלදעת ורבינו זצ"ל עמוד השחר תלוי כפי האופק, ובככל הארץ ירושל דוקא תלוי בדר' מיל אבל באופק אחר צרי טפי.

ודע שניים טוענים ומקדרמין מדא זמן ציצית, וראוי להחמיר בארץ ישראל להמתין עד שלשת רבעי שנה לפני הנץ בחורף, והמחפלין כוותיקין שרצונם להדר במצבות, בודאי ראוי להם להדר גם בזמנים ד齊צת ותפילה ישיהו כהלהה לכ"ע.

מה חדש שזמן עמוד השחר לרבותינו הם אינו תלוי באופק רק ע"ב מינוט.

ולפי שיטת רבינו חם השיעור בכל מקום לעמוד השחר ע"ב מינוט, רק תלוי גם באורך היום, אבל אין זה תלוי בנשף, ויש להחמיר כרבינו זצ"ל, ולדכריו בוילנא או באנגליית ישנים כחדרשיים בשנה שכבר מחוץ הו עמוד השחר, אבל להקל אין לנוהג כן, ובכ"ז יש להטעים ולהאריך, וכבר נגענו בזה במועדים וזמןם ח"ב (קנ"ה) ע"ש, ובבה"ל ר"ס פ"ט מובה שיש פוסקים שתלוי בהאריך פניו המוזר ולא סגי בעלה עמוד השחר [דיהינו מיטחיל השחר להברך] ע"ש שמסיק שיש להחמיר בשיטה זו בכל דבר שמצותו ביום.

כג. ב齊צת (וותפילין) מברכין הברכה שהחינו כבר בעשייה רק אם הוא בעצמו העושה הציצית וכותב ונומר התפילין לעצמו, ואם לא עושה לעצמו החיוב שהחינוبطلית מדין בגין חדש, ונ נהגו לברך לפני שמתעטף פעמי ראשונה בחבנה.

מתמה על פסקין הגר"א בעניין שהחינו בעשיית ציצית ותפילה, ומסביר שבעשיה יש שמחת הלב.

עיין היטב בכיאור הגר"א (סימן כ"ב), ועיין

הלכות הגר"א

מצות ציצית

ומנהגין

כט

שדינו כטלית של שותfine, וגם דומה לחצר השותfine כשיין בו דין חלוקה שכל אחד כמשמעותם בו היא שלו לגמרי, הכי נמי כשנותלו הוא שלו וمبرך עליה וכמברואר במ"ב ובה"ל שם ד"ה שאלות.

ובעיקר הדין לע"ד העיקר כהפסקים שם נוטלו לצתת בו אף שלא הקנה לו ע"מ להחזרו בודאי נחכוון כן, וראיה לדבר שבגת אם אמר כל השומע יכתוב מועל (כתובות ע): וקשה הלווא ציריך שליחות בכתבבה ולא עשו שליח, רק גילה רעתו שרצוינו באופן המועל, וגם כאן אף שלא נתן להדריא במתנה ע"מ להחזיר מ"מ כיון שננתנו לצתת בו אמרין דבודאי נחכוון באופן המועל ע"מ להחזרו, ואף דכלאורה יש לומר שתנאי שניני שלזה לא מועל אומדנא כדמות מתנאי ב"ג וב"ר שציריך זה דברים ברורים וכפל דוקא, מ"מ נראה דכאן לתנאי ע"מ לא ציריך גדרי התנאים ושפיר יש לומר כמ"ש.

אמנם פוק חזי דבר חדש שלמדוינו מדברי המ"ב בהלכות ר"ה (תקפ"א סק"ו) שמסיק בסילוחות שהש"ץ לא יקח של קהל אלא משל חבירו ויתכוון שנוטלו לכבודו ולא ל Kunothו, ודבריו צע"ג דמ"ג אי מוכחון שלא ל Kunothו יכול ליקח של קהל ולכוון כן, ולמה לו לדקדק ליקח של חבירו, וכן משמע דבריו בטימן י"ד (ס"ק י"א) שבקהל יוצא חמיד ומברך.

ולע"ד נראה שדברי המ"ב מכוננים בסכרא, דבשלמא כשנותלו מחייבו אם איןנו נוטלו כשלו אלא בחשלהינו חייב בצדיצית ואין מברך, אבל טלית של קהל הוא שלו כטלית השותfine, רק אי מקפידים עליה אין יכול לבורך, אבל אפילו מתכוון להשאלת לא מועל בשלו ממש, וכך נמי של קהל הוא נמי שלו, וחבירו הלא לא מקפידים, וא"כ חייב בצדיצית וראו לברך אפילו מתכוון להשאלת בעלמא, כיון שהוא שלו.

הנותל טלית של קהל לעלייה לתורה או הגבהתה וגילתה חייב לבורך, ואסור ליטול טלית ולא לכוון לצתת.

ומעתה יש להעיר כאן הערכה נפלאה, שבמ"ב

אבל להלן מיידי בפרי שי"א שהברכה היא רק על שמחת הרואה ולא על האכילה ראוי להזכיר שהחינו מושם הפסק, ומושב שפיר בעזהשיות.

ב"ה ישנה ערות בשם רבינו ז"ל שאין לקשור חותמי הצדיצית בסוף דהוה במוסף על הקשיים.

מסביר שאין בזה איסור בל תוסיף, ובכיא דעת הקדוש האריז"ל בזה.

במ"א בשם ספר הכוונות שהקדוש האריז"ל סובר שאין בקשרים בסוף שם קפידה, ואדרבה נראה שהיה חוץ בקשר ראייהם ע"ש, אבל בספר הליקוטים (בכת"י) מעיד בשם רבינו ז"ל שאין לקשרו בסוף "דהוה במוסף על קשרים" ולא הבנתי שהלא מה"ית סגי בקשר עליון ומוסיפין ואין חוששין לבל תוסיף, והיאך שירח חושש דוקא בקשר בסוף לבל תוסיף, אבל נראה שאנו מקפידים על על ה' קשרים דוקא, הצדיצית בגימטריא תרי"ג, והיינו ארבע מאות עם ח' חוטין וה' קשרים דוקא, ושפיר אין להוסיף על הקשיים שאו מבטל המספר המכונן, ואין לעשות כן לכתילה, ולפי"ז לאו מושום בלא תוסיף נגעו בה, שמוثر להוסיף על הקשיים שכ"ז מכל עשיית הצדיצית, רק משום "שמוסף על הקשיים" ר"ל שמובלט המכונן במנין הקשיים, משא"כ הקדוש האריז"ל סובר שהקשר בסוף שנעשה רק כדי שלא יתרפרק וניכר שנעשה לך ולא שירח לחשבון, א"כ עדיף לעשות כן לחוק הצדיצית וא"ש.

ב"ה, טלית שאליה מברכין עליו שסתמא נתן לו לצתת בו, ואין ציריך להחת להדריא במתנה ע"מ להחזיר דוקא.

חדש שבטלית של קהל אפילו שאל חייב וمبرך.

ביאורו סימן י"ד, וע"ש בט"ז דלא ס"ל הכי רק ציריך להחת לו במתנה ע"מ להחזיר, ולע"ד נראה להעיר בזה דבר חדש שנגע מעד הלכה למעשה, שבטלית של קהל הנוטלו מברך עליה

בו. בנד שקטן המתהלך לברוח בשוק יוצא בו, חייב במצוות, רק אם גדו' יוצאה בו נ"ב באקראי לשוק.

בשיעור ט"ק ציריך שנדרול יוצאה בו באקראי ולידין שימוש כוועסט ציון. טלית של בן ט' חייב רק כשגדROL יוצאה בו באקראי לשוק כאמור ברמ"א סימן ט"ז, ולא סגי בשיעור של רашו ורוכבו לבן ט ואם גדרול לובשו חייב כשי' הרמב"ם והמחבר שם, רק מעיקר השיעור שציריך וראי באקראי לנדרול עצמא בשוק, אבל אם מתחביש לצאת בזה לשוק לא חשיב בגוד לחוב ציונית, עיין היטוב בביורו וביבנו זצ"ל שם ובמ"ב שם סק"ב, ונראה שם כי לא נהנו היום לצאת בשוק בטלית קטן דין בתרות בגין אם לא מפני מצות ציונית שהרי ללא ציונית לא ראיינו שיוציאין בCOND זהה] וא"כ לכוארא נימא דפטור, אבל באמת הפטור הוא רק כשהאין יוצאי או בCOND קטנו וכמובואר בכה"ל שם ד"ה לשוק, או בCOND שנעשה לצאת בו, וגדרול מתחביש אפילו באקראי פטור, וטלית קטן דין לא נעשה לצאת בו רק משמש כעין "וועסט" ואין בזה פטור, והעיקר נראה שאף בשיעור בן ט' ציריך שהיה גדול יוצאה בו עכ"פ באקראי, אבל כשמצד השיעור ראוי לדגדול עצמו, אף שאין אחרים יוצאי בו לא איכפת לנו. ולפי זה נראה שעicker קיים מצות ציונית רק כשהוחנו בגדר, אבל כשמצא על גופיה כמשמש רק למצווה ופטור, ולכן ראוי שמשמש כחולצה, וכך יוציא דט"ק ציריך בגדר או להגיחו טפי על החולצה שבזה חייבין במצוות שמשמש כחולצה, וכך יוציא דט"ק ציריך בגדר או משמש כבגד, ורק לובשו על החולצה. [וכן ראוי שבודאי ציל כמה גודלים זצ"ל שהפקדו ללובוש הט"ק תמייך על החולצה שימוש כחולצה ובודאי חייב במצוות].

והאחרונים העלו שמצר芬 הפנים ואחרו להשיעור דשעורו ורשו ורוכבו של קטן בן ט הווא אםחו וחייב ולכך כי לצרף פנים ואחרו לשיעור, רק בעינן בכל כתף יותר מהנקב וכמובואר בחוז"א סי' ג' סקל' שמצטרף לשיעור מדין עומדת מרובה על הפרוץ, והוכיחה כן שאלא"כ אפילו נקב כלשהו

(סימן ס' בכה"ל ד"ה וו"א) מסיק שם נוטל טלית שחיביב במצוות ואינו מתחכו למצואה למאי דקיי"ל שלא יצא דמצות צרכות כוונה, וכיוון שכן כשאינו מכוון למצואה עובר במצוות ציונית ע"ש, ושמעתה שריבינו החזו"א וצ"ל שביח סברתו, אף שיש לצד שם יש לו ציונית איןו עובר אף שאינו מכוון, שעיקר המצואה לעשות ציונית ולא שירך כסיש כבר ב傍ר, מ"מ יש לומר שגם המצואה עליו לכוון כדי לצאת וא"ש).

ועכשיו הגע בעצם הנוטל טלית של קהל לעלות לתורה, או להיות ש"ץ, וכן להגבלה גgilila, ע"כ חייב דשל קהל הו שלו ג"כ כמ"ש, ולא יוועל שמתכוון להשאלת, וכ"מ בביואה"ל סי' ח' ד"ה קודם, ואי לא יכוון למצואה הלוא עובר במצוות ציונית, וע"כ בשל קהל חייב להחטף ולברך עליה שבלאו hei עובר במצוות ציונית, וזהו חידוש גדול לדינא. [ועיין במנחת שלמה סי' א' במה שדען בחוי הביאו"ל הנ"ל].

ההילוק בין בית המדרש שבזמנינו לבזמנם.

אמנם בזמנינו הימים נשתנה המצב לגמרי, יש מעט בתי כנסת או בתי מדרש שהם של הקהיל שהוקדשו לכך, והזכות לכל אחד להתפלל שם ולהיות שותף לחבר עם כל הזכויות, אבל מצוי הימים ובמיוחד בחו"ל בתי מדרש דרשיכי לאדם פרטיא אדרמור או רב וכדומה, שהבית המדרש עם רכשו שלו, וא"כ אין זה טלית של קהל, רק מנדבת יחיד שישתמשו בו בבית המדרש של יחיד, ובזה נראה ודאי דሞעל לכוון להשאלת שאינו שותף, ורק בבית הכנסת דשין לציבור נראה דע"כ שלו וחיביב להחטף ולברך וכמ"ש.

גד רעלות בישיבה בזמנינו.

ומאו נסתפקתי בישיבה, אי מדינה שיק לביית ישראל ומהנהלים גבים, או שיק נמי לבני הישיבה שניתן להו, ונ"מ בבחור שנוטל טלית של קהל דהינו הישיבה ומתחכו להשאלת מי מועיל, אבל כמדומני שהמנהג פשוט לכוון להשאלת ולא לבך וצ"ב.

הגר"ח מולוזין זצ"ל עד הברכיים, מ"מ לע"ד יש יסוד לאלו שבט"ק לא מקפידים על שיעור כלל, שבעצם אצליינו לא ללבשים בגדר כת"ק להנאה ובפרט בקיין, וגם עיקר לבישת הט"ק ורק למצוה ולא כבגד רגיל, זצ"ל דלמצואה החשוב וראוי לברך עליה אף שאין דרך ללבושו, ולפי זה אף שאין בו שיעור כיון שלובשו למצואה בזה גופא חשוב רabhängig ומברך עליה ויוצא בו בשבת, והשיעור דנקטו הינו כשלוקח להנאהו, חשוב רק בשיעור וחיבר כה"ג, אבל כשלובשו רק למצואה וזה חשיבותו וחיבר, עיין בעה"ש (ט"ז ס"ק ה) שבט"ק לא צריך שיעור, ובצירוף דברינו יש להדברים מקום להלכה למעשה.

בשבת כשלובש ט"ג יזהר ללבושו בדרך
ולא בקידול שאין רוב גופו מעוטף.

ודע שלענין שבת כשיוצאת לשוק בטלית גדול רק מקפלו וכמסחו ברוחב בגדר עליון שלו או המעליל כנהוג בחו"ל שמתביחסים לפני גויים לכלת בט"ג, יזהר ללבושו בדרך לבישת מעוטף גם אז ברוב גופו שתהא בדרך ולא לקפלה על הכתף, שבלאו הכל עולול לפעמים ליכשל ח"ז בעזון חילול שבת כדין היוצאה בטלית מקופהת עי"י בס"י ס"א סכ"ט ואכמ"ל.

בז' נקרא הכהן אטילו כל שהוא, ותperf בחותמי צמר או בחותמי בעין הכהן, יש להסתפק לרשותי גם בדיעבד או בשאר, אבל תperf הכהן תוק' נ' לאחר שנפסק שלא מועיל לדרב עperm נאון שמחמורים במתוון, הינו לציית שנעשה מoked, אבל אם

תperf ואחר כך הטיל ודאי מועיל.

דין זה מבואר באריכות במחבר סימן ט"ו (סעיפים ד"ה) ובמג"א וביאור הגר"א שם, ושורש העניין שיש פלוגתא בין רשותי ורב עperm גאון בביואר הגمرا במנחות (מא). בטלית שנקרעה תוק' שלוש לא יתפרק שלרשותי חוששין שמא יישאר מהחותמין וישמש בו לציצית, ולפי זה כל הגזירה שייכא רק בגין שכשר לציצית, ואם תperf

mpsik הכהן, ולדברינו נראה שאין כאן שיעור מדין שיעורים, רק היטוד אם זה בגדר חשוב או לא, וע"כ לדידן צריך לדון אם יש בו שיעור להשיבות לבגד כזה וכמ"ש.

בגודל בקומה יש לומר שציריך באורך קצת יותר ממאה.

והאחרונים העלו שציריך אמה על מלאפינוי, ולפי הניל' אם הוא במיחזור גדול קומה דוקא, אולי יש מקום להחמיר עד שבעים ס"מ באורך, ראשית שבזה דוקא בדידיה חשוב לשיעור כחthonת שיוצאה בו לפעמים בשוק, וגם בזה אי"צ לצרף פנים ואחרור לשיעור ראשו ורוכבו של בן ט המבואר בשו"ע, דב-70 ס"מ ישנו ודאי השיעור כבן ט עם ראשו ורוכבו המבואר בש"ע, והוא נמצא בכל צד השיעור ואין צורך לציירן כלל, אבל החומרא רק לאורך, אבל לווחב גם בגודלו קומה אין להחמיר יותר מאשר ונتابאו דברינו בעזהשיות (ולענין קטן לדברינו יש להקל שתלוו בשיעורו ואכמ"ל).

ובשאלות בסיס רביינו הגר"ח מולוזין זצ"ל "שת"ק שאנו למטה מהברכיים אין יוצאין בו יד"ח ציצית וטוב להפשיטו בשבת", ולא נתבאר טומו שהרי בפירוש תלו הדבר בראשו ורוכבו של קטן. ולדברינו א"ש דכוין שאין יוצאין בו לשוק א"כ הכל חלי בחשיבות של בגדר גדול גופיה, ולכן ס"ל להגר"ח דזהו שיעור בגדר חשוב למטה מהברכיים. ומ"מ נראה שלידין סגי לכו"ע בכ"ז ס"מ אורך שאנו נהגין לצאת בחליפות קצרות וככדו ולא דוקא בכתונות ארוכה א"כ אף זהו שיעור בגדר ולכו"ע יוצאין בזה, וכן המנהג.

ומיהו הגר"מ פינשטיין זצ"ל טוען שהגר"א לא אמר מעולם ד"ז, ואין לזה מקור נאמן, ותמהני שמדובר לא נאמר בשם הגר"א זצ"ל רק תלמידיו הגאון רב חיים מולוזין זצ"ל חידש כן, וטעמו ונימקו לא נתבאר להו היטב.

ודע דאף שהפוסקים נקטו שציריך בט"ק כשיעור, וכבר אכשור דרי היום ונוהגין עכ"פ במקרה על אמה מכל צד, ויש נוהגים כדעת

בתחפירות כיוון שאין הנקב מפולש אין לחוש, וכן משמע בסידור הגרש"ז.

נותה שרואוי בחתיכת כנף פחות מג' על ג' ואו יוצא לכ"ע.

ובעיקר המנהג שחתיכה בצד הבגד שנהגו בו היום לחזק הכנף כמבואר במחבר סוסי"י י"א שיש פולסין ומ"מ נהגו במתרין, בעצם בטעם הפולסין כה"ג נחלקו הפוסקים, לרביינו זצ"ל מפרש דבעינן ממיין הכנף, ועי"ז תמה רבינו שם הא בגדר שchapנופותיה עור חייב ממש דואלין בתור עיקר הבגד ולא איכפת לנו מן הכנפות, וב"משכנותות יעקב" סי' י"ז מפרש ממש חיציה, וגם בזה אני תמה הא ביטלו לעולם שם ומה שירח חיציה. ואמנם הטעם מבואר בפשטות לפמש"כ בב"י סס"י י"א דבעינן על כנפי בגדייהם, ובחתיכה היה פסול הדוי על דעל דפסול ומשו"ה ס"ל למשכני רהוי חיציה, ועיין בהעמק שאלה הניל סק"ח, רק לע"ד עד שיעור ג' אצבועות אין בזה חשבות כלל, ואין עליה תואר בגדר לפסול ממש על דעל, וכיון שאין אצלנו תפרים בסוף כלל, רק יכול בגדר אחד, לכואורה אם מחזק בחתיכת בגד פחות שלוש עדיף, שמצד אחד יכול בגדר בלי תפירה כלל וא"כ לכ"ע אין לחוש, וכ"ש כאן שנעשה לחזק, וכיון שהחתיכה פחות משלש אין לחוש על דעל ומועל וויצא לכ"ע כהלהה וד"ז צ"ב.

ואם ננים דרבינו העלינו דבר חדש שהיזדור מיוחד לתפור חתיכת בגד סביבה הנקב פחות משלש על שלוש דוקא שאז אין לחוש על דעל ולא נהגו כן.

ב"ה. רעת רבינו זצ"ל נוטה לקבור מת בטלית עם ציצית בשדים, ומ"מ נם בשנווגין להעבורי או לקבורה בטליתبشرה, אסור לצאתת בר' אמות של מות בציציות מגולן ממשום לוען לרשות.

רעת הגר"א לקבור מת עם ציצית, אך בקבורתו לא נקבע בציצית כרצונו.

דעת רבינו זצ"ל נוטה שחיבורן להלביש המת

בבגד צמר בחוטי משי וכדומה אין גזירה זו ולכן כשר, ושיטת רב עמרם גאון דהטעטם דפסול ממשום שכשנקרע הכנף תוך ג' אין לו תורה בגדר שאין לו כנף ותפירה לא חשיב חיבור ולכן היציבות פסולין דלא נקרה בתפירה כנף הבגד ע"ש.

תפירה דכנפות אי מועיל אם מטיל היציבות אחר כן.

ובמחבר בס"ה מביא ספק אי נקרע ותפער בו ואח"כ הטיל בו ציצית מהו הדין, ופירש במ"א (ס"ק י"ב) שהספק לרוב עמרם גאון אי מועיל לציצית שמטיל אח"כ, אבל רבינו זצ"ל מאיר בסעיף ד' ומפרש שתפירה הווי חיבור לכ"ו"ע ולאחר שתפער אי הטיל ציצית אין ספק שכשר גם לרוב עמרם גאון, ועicker הספק לרביינו שירח רק אליבא דריש"י דוקא שגורר שאו ישתמש בחות לציצית, אי פסול נמי מהאי טמא בדיעבד, וזהו שהבאנו שרואוי להסתפק גם בדיעבד לריש"י, משא"כ לרוב עמרם מאיר רבינו לפרש דרך מה שטמיל קודם התפירה כשנקרע פסול דהוה תעשה ולא מן העשו, אבל אי לאחר שנתפרק הטיל גם לרא"ש כשר ע"ש היבט שהסכמים לט"ז שם שאף הוא פ"י כן, ואע"ג שבס"ה פ"י רבינו הספק גם אליבא דהרא"ש לב עמרם, ההינו לפ"י הב"י, אבל רבינו עצמו ס"ל בס"ד דלרוב עמרם אין ספק דרך לציצית שהטיל אח"כ.

אמנם במ"א (ס"ס ט"ו) מביא שנהגו היום לתפור חתיכת בגד בכנפות היציבות בשיעור ג' על ג' [אף שאסור לכמה פוסקים בס"ס י"א רק דלא קי"יל כויתיהו] והטעם הויאל שברוב בגדים יש בכנף תפירה, ולכן נהוגין בחתיכה של שלוש על שלוש בלי שום תפירה ובזה כשר אף לרוב עמרם גאון ע"ש.

ואני תמה לכואורה אצלנו שהמנגה שrok בצד אחד של הט"ק יש חתיכת בגד, אבל בצד שני אין חתיכה, וא"כ אי יש קרעים ונתקפרו, הלא שם חשיב הקרע מפולש ולא יוועיל כלל התפירה בצד אחד, רק נראה מזה ודסבירו לנו שם תפר בגדר בצד אחד והטיל ציצית, אף שבצד שני מחובר

דעת החז"א וצ"ל לא לומר תהילים בdry' אמות דמתה.

ושמענו שרבניו החזו"א וצ"ל הקפיד גם על אמרת תהילים תוך ד' אמות של המת מטעם לועג לרש, אבל נהגו לומר תהילים שמתכוונים לטובתו של המת לעילוי נשמהו, וכמבוואר בבב"י ובשו"ע יוז"ד סי' שד"מ סי"ז, שמותר לומר פ"י וד"ת לכבוד המת בתוך ד' אמותיו או בכיה"ק, והה תהלים שזהו לכבודו ולע"נ של מת, ולא היה לוועג לרש אלא במצוה לעצמו מול המת, אבל אומרים בפניהם המת דבריו של מת ולכון שרין תהלים כדשرين דבריו של מת וא"ש.

בט. י"א בשם רבינו וצ"ל שאין להתריד ציצית מופסקין כל זמן שהם בשרים משומס בזוי מצוה.

הcheidוש שאסור ליטול ציצית מטלית מהганון ובוי חיים מollowזין וצ"ל.

בשאלות עם הנගות רב חיים מollowזין וצ"ל (בגירסאות כתתיי תחת ידי) מבואר "שמעתיה מפניו רבניו הגאון שאין להתריד ציצית מופסקין כל זמן שהם בשרים מדרינא מפני שהוא מבזן, וקשה לו על הפוסקים שכתחבו דנורקים כשהם בבדים בלוים, ולא חשו לזה שהוא מבזן" ע"כ, ומלשונו משמע שרבניו הגאון הינו הגר"א זצ"ל ולא קאי להganון רב חיים וצ"ל, ומיהו עיניימי בעוד כת"ז הרובה ושם נראה דקאי על הגר"ח מollowזין וצ"ל, ובכתתיי הגו"ז מסלט וצ"ל כחוב ששמע כן מפניו של רבו הגר"ח, ולעיקר הדין עיין במ"ב סי' ט"ז סק"ג בשם הלבוש וט"ז דנקטו שמותר להסרה הציצית ליתן תחתיהם יותר נאים או לחדרם כשננסקו ע"פ שהם בשרים, אלא שאמ' בשרים ליתן בבד אחר לא יחתכם אלא יתרום עי"ש.

מתמה שאין בזה אסור אי מטל חדשים במקומות.

ולע"ד עיקר חידוש דינו צ"ע טובא שאיסור בזוי מצוה מקורו בקרוא בכסי הדם שאיסור לכשות ברgel דהוה בזוי מצוה וכמבוואר בפ"כ

בטלית עם התכרכין, עיין היטב בביitorio כאן (כ"ג) וביו"ד (שנ"א), ובסוף ספר עלות אליו בהגה"ה מובא שרבניו וצ"ל מסר לתלמידיו הרב החסיד ר' סעדיה ז"ל שבעת פטירתו יקרוו אותו בטלית עם ציצית כשרים כה�כתם, ומماזה סיבת בעת פטירתו לא היה בוילנא תלמידו ר' סעדיה הנ"ל, ותיכף אחר הקבורה בא ולא איסטהייע מילחא, אז ידעו כי מה' הייתה זאת שיקויים המנחה, וכן ספר הרה"ג רבבי ישראל זצ"ל מו"ץ דווילנא שהיה בלויה ושמע ג"כ אז כזאת ע"ש (ובmek"א פירוש הטעם שאנו לא מליבשין מטה בטלית מפני שאין לנו תכלת, ולע"ל נתבייש בכך שנגנו תכלת שבעו"ה אין אנו ראויים לכך).

מנาง ארץ ישראל עד הקבורה בטלית.

וכהיום בארץ ישראל המנהג שמעבירים המת בלי ארון עם טלית עד בית הקברות, אז מסירין אותו וקורבן בלי טלית כלל, משא"כ בחוץ לארץ פולין הציצית או כורcin אחד מן הכנפות, ונראתה שרבניו וצ"ל שציווה לקוברו בטלית עם ציצית היינו מפני דס"ל שמנาง חוויל לפסול הציצית, היינו טעמא שאין נהוגין בחאים בטלית כל היום, אבל רבניו וצ"ל שהחטטן כל היום בטלית של מצוה ציווה בפטירתו להלבישו נמי בטלית וא"ש, ומיהו לא איסטהייע מילחא כמו"ש שאין להקל בית ישראל לאגודות.

אם נמנ דעת רבניו וצ"ל בביitorio כאן דאף שמלבישין המת בטלית כשר כדין, ג"כ אסור לעמוד תוך ד' אמות של מת בצדית מגולין, כיוון שהמת פטור הוא, הו לועג לרש, ולכון בארצנו הקדוצה שambilאים המת לקבורה בטלית אין לצאת בdry' אמות בצדית מגולין מדרינא שעובר בזה על לועג לרש (ועיין בס"ק שלאה"ז).

ובענין הלויה אשא אם שייך לועג לרש אף שבמ"ב מיקל, יש מגדולי הפוסקים שמחמירין וכן מסיק מロン הגאון ובוי יעקב קנייבסקי וצ"ל לאסור בנשים, ויש לדון אם יש לאשה מ"ע כשמיימת נראת לועג לרש ואכמ"ל.

כל זמן שכשרים אסור להורידם מהבגד שmbטלם מקודשם, ולדבריו ראה לזרקיים וגואני ארץ שלא התירו יציטת אלא בנספלו למגורי עין שם, אבל דעת הפוסקים נראה שאם אין נהנה מהיציטת הישנות, ומתרח הציצית מהבגד בשליל להכenis יציטת חדשים, לא נקרא בזוי מצוה כשגונזו עם דברי קדושה דערדי פי, וכן אין בזה איסור, ושפיר נהגו כשהציצית בלויים או נפסקו קצר להורידם לגניזה ולהכenis החדשים יפים.

תמייה ע"ז מתוס' שבת.

ומיהו כשלמדנו פ"ב דשבת הערנו מדברי התוס' שם (כ"ב. ד"ה סוכה) וראשונים שם, שתמהו בניו סוכה שפרשין האיסור מדין בווי מצוה ומדין הוקצה למצותה, ולמה צrisk תרי טעמים ע"ש מה שתרצון, ותמהני למה לא תירצון בפשיותו שמרדין בזוי מצוה אי מביא אחרים במקום שרוי, וכן אמר דין הוקצה למצותה, שאסור ליהנות ממנו אפילו אם ישם אחרים במקומם, ובדין הוקצה למצותו לחוד לא סגי דהוקצה למצותה יסודה איסור הנהגה גרידא, אבל אי לא נהנה שרוי, ושפיר צrisk הטעם דבזוי מצוה שאפילו לא נהנה אם הוריד הנהו אסור וא"ש, וע"כ נראה מוכחה מזה שדין בזוי מצוה נמי גדרו כמצוותה שאפילו ישם אחר במקומם יש בזה דין בזוי מצוה וכך הוקצה למצותן, ולהעיר לבך באתי בכ"ז.

סתירה בדעת רבינו זצ"ל בזה.

ויש להעיר שלשิต רבינו זצ"ל, שדעתו להלביש מות ביציות כשרים ולקבורו כן כמו שהבאנו לעיל, והיכא נימא שערתו שצרכיהם להשair ציצית במצוותן ואסור להורידן, הרاي אם קובר בהו מות הוה כמורידן לגניזה ולמה שרוי, ויש לישב דשם איך טעונה להלבישם ביציות משום לוועג לרשות עיי' מנחות מא. וכתוס' נדה סא:] ולכשייקומו לתחיה יהו מעוטרים מיד ביציות וראויין הэн מהשתא לבך ומשו"ה לא הוי בכלל בזוי מצוה ואcum".

דשבת (דף כ"ב ע"א), והיינו דעביד מעשה המצווה דרך בזין וזה קאסר רחמנא, וכן במסתקפ בניו סוכה שמעט בניו זהו בזוי למצות סוכה שמקודם מקיימים בניו הרבה ועכשו בפהות או בעצם ההשתמשות בניו הוקצו למצוה, משא"כ כאן שאין ממשמש בהן רק גונון, וכן פשיטה שモותר לשם נמיין יפין מהנוין הקודמין שגונון. וכן בבר חנוכה שאם משתמש לאורה מוכח שלא הוליך למצוה דוקא וחסר בפרטומי ניסא והוא שפיר בזוי מצוה, אבל כשאינו נהנה רק מסיר ומכסה מיד בניו אחר שהמצוה נשאר בניו כמקודם לא מצינו בזה אסור משום בזוי מצוה.

ומצינו גמora מפורשת במנחות (ס"ד). שאם שחט קרben ומצא שמנה ממן, מדחחו אפילו בשבת ושותח אחר, ומוכח שכדי להקריב קרben מהודר יותר פטליין קרben ודוחין שבת, וכל שכן ביציות אם יכול לקיים המצווה באופן שנה יותר דחין היציצית דלא נאים ולא חיישנן, וראף שלכאורה יש לחלק שהתמ קרben ציבור והידור לרובים מ"מ נראה לדוחות ציצית ולקיטים כל רגע מצות עשה בהידור נראה שמודר ואין לחוש.

ולפי זה אני תמה ביציות כשאינו נהנה מהם רק גונזם ומניה אחרים במקומם, היאך מצינו שצrisk לישאר לעולם הפצעה מצוה ואסור להביאו לגניזה דהות בזוי מצוה, ודבר זה לא מצינו אלא בתשימי קדושה גרידא, וככה"ג לא דמי לכטורי הדם, נמי סוכה, וחנוכה, שנגוף המצווה מתקיים בזוי, ומגיליה לחדר גדר חדש בזוי מצוה שכלה שהוא מיוחד למצוה אסור להפקיעו מצוחה ואף כשגונזו, ועיין היטיב בטדור סימן כ"א ומה שמייא בשם השאלות, ובדברינו במועדדים וזמנים ח"א סימן נ' ע"ש.

בספר "שלchan הטהור" בשם צדיקים שאין להתריך ציצית אלא בנספלו למגורי.

שוב מצאתי בספר "שלchan הטהור" (סימן ט"ז) מהאדמו"ר מקומראנא זצ"ל, וגם הוא דעתו כמו שהבאנו בשם הגאון זצ"ל, שאפילו נפסק חוט

הלכות הגר"א

מצות ציצית

ומנהגיו

לה

שכך עיקר הביאור כרבינו تم דברי שנים שלימין
תיכלת ושנים דלבן.

סתירות בגר"א אי ס"ל כרבינו تم
שצריך אורכעה ותיכלת או שנים כראב"ד
או אחד רהמ"ם, ומפיק שהעיקר דלא
ס"ל כרבינו תם ובנסקו שלשה ונשאר
כדי עניבת יש להכשיר.

אמנם בביורו לזה"ק ברא"מ (פנחס רכ"ח)
בת ייחידה חוליא תכלת שbezיצית, מיתרי רבינו
וצ"ל בביורו שם שזהו כראב"ד דבעין חוט
אחד שלם תיכלת ומסיק וכן עיקר, ובביורו
לספרא דעתוותא בפרשת תרומה (קעט): בא
ראייתא צירין בהו שבעה ורהייטן סהדורטא
ולא קיימי בדורתייהו, ומברא רבינו זצ"ל שם דז'
חוטין של לבן וחוט אחד של תכלת נגד כסוי
הعين ותיכלת חופה עליוון כהרמ"ם, ומשמע
שסובר לעיקר כהרמ"ם, וא"כ יש לנו מבוכה,
שבביורו לש"ע מחוק שיטת רשי" ותוס' דבעין
ד' דתכלת, ובפירושו לרע"מ מחוק שהעיקר
כראב"ד, ובביורו בספרא דעתוותא מפרש שם
כרמ"ם, ואולי בביורו רק מחוק שיטת רבינו
תם שלא כתוב שם וכן עיקר רק מפרש הסוגיות
בדבורי, אבל העיקר אצל דבוי חוט אחד
כהראב"ד, אבל לא בעי כפול אלא חדא ממש
כרמ"ם, ובספר "מאמר פתיל תכלת" (פ"ו)
מהאדמו"ר מרוזין זצ"ל מביא ג"כ מקצת
מסתרות הגר"א זצ"ל, ודעתו דעיקר דעת הגר"א
כהרמ"ם וכמ"ש, וע"ש שמא שזהו דעת פע"ח
מהקדוש הארייז"ל כהרמ"ם, וכן הוא בספר
המגיד לב"י ובחדרים, וא"כ בביורו נתוכון
להסביר שיטת רבינו תם, אבל לדינה ס"ל העיקר
כרמ"ם, וא"כ אין להوش שפטול כשנשאר כדי
עניבה בגין חוטין, ואפילו בו' חוטין עד שיפסקו
כל הח' חוטין לרמ"ם, ובווא"ה האחוזנים מסקי
שהעיקר לדינה כשיטת הרא"ש ועוד שבגדודמן
כשר אפי' בכל החוטין עיי"ש בכ"י ובשו"ע שכן
עיקר לדינה.

ואנו עיקר שיטת הרמ"ם בתכלת נפלא מאר,
שלדבריו עיקר מצוחה רק לכרכיה, ולכן כל

לו. דעת רבינו זצ"ל לקיים שיטת רבינו תם
שבוצמן שהיה תכלת ציריך שנים שלימין
דלבן ושנים דתכלת, ולכן גם בזמן הזה
אפשרו נשאר מכולן כדי עניבת לא מספיק,
שצריך עכ"פ שנים שלימין, ולכן בנטפק
משלשה אפשרו נשאר בהו כדי עניבת לא
יצא בין דאפשר שחרר בגין חוטין, אבל
למעשה נראה דרבינו זצ"ל סובר לעיקר
בהרמ"ם או רהב"ד ומני בחוט אחד
תכלת.

בයואר שיטת הרמ"ם שחוט אחד
מהשמונה הוא תכלת.

במחבר ריש סיימן י"ב (דר"ה ואם) מביא שיטת
רבינו תם (מנחות ל"ח: תוד"ה אלא) שצריך שני
חוטין כפולין דלבן ושנים דתכלת, וא"כ לדין
דلتה לנ' תכלת, בעין שני חוטין שלימין לגמרי
בשיעור י"ב אגודلين, דומכתי מתו"ש מנוחות שם
שדין גודומין הוא רק באחד מהם או בתכלת
ונשאר הלבן שלם, או בלבד ונשאר התכלת שלם.
יעי"ש, ולכן אי נפסקו ג' חוטין מתוך השמונה
אף שנשאר בהם כדי עניבה, כישש לומר שם
חוטים שונים זהינו ג' חוטין פסול שאין כאן
שנים בשלימות או מחלוקת או מלבן, וכן מהמיר
המחבר שם דף בשלושה מהן, אם נשתייר כדי
עניבה ראוי לחוש דפסול כר"ת אם אפשר עי"ש.

ושורש שיטת רבינו תם דבעין שנים כפולים
תיכלת ושנים דלבן, משא"כ הרהב"ד ס"ל דסגי
בחוט אחד כפול תכלת וג' לבן, והרמ"ם ס"ל
ששכעה דלבן ואחד מתכלת ולשיטות הרוי לא
שייך לפסול בר' חוטין לוא"ד [شمא אין אותו
מהן בשלימות] או בח' חוטין לרמ"ם ורבינו
וצ"ל בביורו האריך כר"ת, ומפרש דגדיל משמע
שנים, או אפילו שלש,DDRSHIN עבות דהינו
שלשה והוא גדול, ונחלקו בית שמאי ובית הלל או
מצות ציצית ג' כפולין לבן וג' תכלת, או שנים
כפולין לבן ושנים תכלת, ומבואר כך בספר
שהתכלת ולben שווין הן עיי"ש שمبואר בדבריו

ואומר "לשם מצות מצה" או "מצות מצוה", והיינו טעמא דף שמותרים קודם האפיה המסייעים לומר לשם, اي אפשר לעמוד על כל אחד ואחד לשמעו ממנו כשאומר להדייא לשם, אבל כשבעה"ב צוחה ואומר, בזה עשייתם סתמא לשם ולכן אפילו לא אמרו עכ"פ נתכוונו וסגי, ובאמירתם בעה"ב מספיק מה' (ومיהו אולי נחלה שבמזה צריך השמירה לשם, והיינו טעמא מפני שהשומר טפי ומעוולה יותר, אבל לא דמי כשאומר בעצם לשם שנזהר יותר ממה ששמעו אומרים ולכן לא מספיק, אבל במצוות וכד' צריך רק לכוון לשם למצוה, כשאומרים לו مستמא מכוןן כן ומספיק).

מביא מחלוקת בזה.

אמנם עיקר חידוש רבינו זצ"ל, בבאוור הלכה כאן ד"ה שיאמר כתוב בפשיותם להיפך בשם מהר"ס בנטע שאפילו אמר לאשה לשם לא סגי, אלא אם היא עצמה יש לה מחשבה בפירוש לשם וע"ש שנڌק בלשון המרדכי, ויש לתמוה על הבאוור הלכה שלא הרגיש שפליג בזה על רבינו זצ"ל בכיוורו שפירש להדייא דברי המרדכי והשו"ע כפשותן, דמועיל משם סתמא לשם ולא הביא דעתו בכלל, וכבר תמה עליו בזה בספר "עמק ברכה" והנימ בתיימה.

חקירה בדין לשם בטוויה ציצית מהו. ובעיקר דעת רבינו זצ"ל אילולא דבריו יש להקל ולומר, סתמא לשם דמועיל שאין צריך אמרה, היינו כשהדבר גופא עומד למצוה כמו במילה וכדומה, אבל טוויה שמצד עצמו אין טוויה לשם דוקא, וא"כ לא יועיל מה שאחר אומר ממש דוקא, וא"כ צריך מה שארה לשם על העשרה, וככה"ג צריך לשם בדייבור דוקא כמו בפיגול להוציאו מסתמא דידייה, וכיון שעיקר טוויה בעלמא לאו לשם קאי, בדייבור דוקא מועיל וצ"ב, (וע"ע בעין חילוק זה לעניין מצות צרכיות כונה ב"חיי אדם", ומובה במ"ב בט"ס ס' סק"י), ואכם"ל.

הכריכות מתכלת חוץ מראשונה רבעין סמן לכטף ואחרונה שמעלין בקדוש, משא"כ הראב"ד ס"ל שהלכה בחוט גופה שעריך דתכלת, ולכן צריך חוט שלם, ואין בידינו היום להזכיר בזה וכסדר הכריכות, וזה הטעם שנמנעו לקבל הצעת האדמו"ר מרוזין זצ"ל מפני ספיקא דאוריתא לצבע בתכלת שמצו, שאין בזה הפסדר, רק מלבד שאנו ידוע שהו הדג שאין נרתיקו עמו, וכן יש מפקקים בצדע וטעונים שהוא דג אחר שאנו מצוי כלל, ומשליך חמורים על גדות הים כשמתגללה פעם בשיטים, וכן לא ידוע לנו כמה חוטין וסדר הכריכה כמ"ש, מוכבל בידי גאנוני ישראל זצ"ל שתכלת כמראה הרקייע, והוי חותם שהמלך ברקיע עמו תמיד בהשגחה גלויה, ובגלוותינו בע"ה הכל בהסתור תוך הסתר, ולכן נאבד מאותנו חותמת זאת, עד שיתתגללה בקרוב עם משיח צדקינו וכמ"ש. והארכנו עד בזה בתשי"י והנוגות חלק אי סי' כ"ג.

לא. רבינו זצ"ל מחדש דף שעריך לומר בטוויה להדייא לשם מצות ציצית, מ"ט אם אמר לאחר לעשות הציצית לשם, בזה סתמא אצלו לשם ולא צריך לומר כלל.

אמר לאחר לטאות לשם ולהלה שותק. סתמא לשם ויזא.

בש"ע ר"ס י"א שעריך לומר בהתחלה הטוויה לשם, או שיאמר לאשה טווי לי ציצית לטלית וכזה סגי, ופירש רבינו זצ"ל בכיוורו שם שאם אמר לאשה לטאות לשם, אף שלא אמרה לשם מועיל Dao סתמא לשם ציצית עי"ש שע"י אמרתו הוא עושה הדוא כסתמא לשם וא"כ לשם מילא עשייתו בסתמא לשם ומועיל במחשבה גרידא.

יסוד בזה למנהג שבעה"ב צווק לשם מצות מצוה ולא מדקדק שכולם יאמרו.

וכמדומני שמכאן יסוד איתן למנהג חסידים ואנשי מעשה, שבאפשרות המצאות הבה"ב צווח

ובס"י י"ז ס"ג עי"ש. ומיהו מה שהוסיף במע"ר שלא נשקן כלל, הינו אף שנג או להסתכל ביצית, וכן להעביר על עינים שקבלת לקדמוניים שם מעביר יצית על עיניו נצול שלא בא לידי סמי עינים וכמברואר במ"ב שם (כ"ד ס"ק ז) וכן גם רמז רביינו בביבא רבו סי' כ"ד ס"ד, על מש"כ בשוו"ע יש נהוגין להסתכל בהם וזיל "כמ"ש וראיתם אותו ולכך נקרא יצית ע"ש מצין מן החרכים וכ"ה ברעה מהימנה קעה. וכמ"ש בספ"ב דריה"ש בזמן שישראל מסתכלים כו"ז ומ"מ לא מצא שום יסוד לנושם וכמנהגינו משומח חיבור מצוה עין ברמ"א שם שכחנו נהוגין קצת לנשכן בשעה שרואהם, ואולי לדעתו אין להפסיק בהה לכתילה באמצעות ק"ש, ומ"מ אף לרמ"א לא כולם נהגו בזה, וגם זה דוקא באמירת "וראיתם אותו" עי"ש, אבל בהאריז"ל מבואר שאוחזו ארבעתן בידו וכן שמנשכן, וכן ברמ"א שם שקצת נהוגין כן ע"ש (וברב"ש תפ"ו להסתכל בהם כאשר אמר פרשת יצית, אבל גם הוא לא הביא לנושקן).

סיפור בהגר"א שסמן לפטירתו החזית ביצית.

ובביבא רבו לתיקוני זהר מאיריך רביינו בשבח המצויה, ובבדורי שם מביא רמז מרשות יצית למה שאמרו חז"ל [במסכת שבת דף ל"ב ע"ב] "כל הזיהי במצוות יצית זוכה ומשמשין לו שני אלף ושמונה מאות עבדים יעוז", ומוקובל שבעת פתרותו הייא היצית ואחzon ואמר קשה לי ליפטר מהעולם, שב"קפיקע" [מטבע קטנה] קונין יצית שמקבלין בה פני השכינה, וווכין כל רגע למ"ע השkolah כנגד כל המצוות, וכגדיאתא בגמרא מנוחות דף מ"ג ע"ב, ובעולם העליאן אין עוד אפשרות להציג ולקיים מזות אפי' بعد ממון רב.

מה חדש ע"פ הרשב"א שם מוסר יצית שלו או עיסתו לאחר מועל אמירתה לשמה דבעלים דוקא.

ויש לישב עוד דברי ריבינו זצ"ל, שם אומר לו אחר לעשות לשם, לא צרי העישה לומר כמ"ש, ע"פ שיטת הרשב"א בחולין (יב): שהעליה דבחלייצה לא מועל עומו על גבי, מפני שלא מועל בחלייצה שליחות, אבל גנט דמויעיל שליחות, الآخر אומר לשם ומועל מדי שליחות, משא"כ בשחיטה תליי בדריה selber, שאיפלו שוחט שלא בראשות מועל, וכך לא מהני מחשבת אחר ע"ש היטב, ויש לומר עוד עפ"ז ולחך ביצית שם מוסר יצית דידיה לאחר ע"כ טווה בשליחותו דוקא שאין לו רשות בלעדיו זה, ועוד כזו יועיל לגבי לשם אמירת בעלים עם מחשבת העשויה כבגדר שליחות, אבל אי אינו שלו לא מועל, ויש לבסס הדברים אף שהסבירו לא מבואר ברשב"א, ולפי זה במאחנה נמי אי העיטה שלו דוקא מועל אמירתה, ויש בזה אריכות דברים אבל אכם"ל ולהעיר בלבד באתי.

לב. הוזהר שייהו היצית שתים לפני ושתיים לאחריו תמיד דוקא, ולא נשקן בשעת ק"ש, והפליג בשבח המזווה מאר.

מסתפק מההגר"א לא נesk היצית. בעיקר המזווה להעביר היצית על עיניו בק"ש מבואר בסמ"ג ורב"ש שהוא מובהך שלא יבוא לידי סמי עיניים, רק הקירוש האriz"ל ז"ל מביא שארבעתן לפני ומנשכן, ועין במע"ר סי' ל"ט, ובשאלות מהגרח"ז זצ"ל התרעם מאר על זה שאין שום יסוד בש"ס וש"ע שארבע יצית יהו בק"ש לפני, ואדרבה צריך גם או שנים לפני ושנים לאחריו דוקא כմבוואר במדרש ובילקוט תהלים ובירוי והובא בכ"י הגר"א סי' ח' ס"ד

הלכות תפילין

אני איני מהדר אחר עולם הבא,ומי שמהדר אחר עולם הבא יניח תפילין דרבינו تم, וגם פשט זההר אינו כן, ומעת שם שמע הגר"ח מפ"ק של הגר"א צ"ל, פסק להניח תפילין דרבינו تم, ולפי ובריו לא היה וזכה להניחן מהשוש דבל תוסיפ' כמ"ש הלבוש וمعدני מלך והמורח'י.

עלום הבא הלכה כרבינו تم בשם שאז הלכה בכית שמא.

ומוסיף בכת"י הניל' בביור דברי הגר"א צ"ל, דמ"ש בוזה"ק על תפילין דרבינו تم שהן עלום הבא, אין הכוונה דرك על תפילין דרבינו تم נותניין שכיר לעולם הבא, אלא הוא עניין מחלוקת בית שמאי ובית הלל שאלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה בכית הלל, אבל דברי בית שמאי אין לעשות כלל, והיינו בדברי הספרים שאין בעולם הזה כדי להתNEGג בדברי בית שמאי, מפני רום מעלהם שהם מדת הדין, והמ"ה הוא כל הטוב והצפן לצדיקים וכידוע, אבל לעתיד יהיה הלכה בכית שמאי כי סוף מעשה במחשבה תחולה, וכמ"ש בתחלת עלה במחשבה לבירוא במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים וכו', וכך אין זה הוא תפילין דרבינו تم שהוא דוקא בעולם הבא שיש אידיקים יושבנן ועטרותיהם בראשיהן שהוא רומו לתפילין, ועיין ביור הגר"א על תיקוני ז"ח ד' מ"ז ע"ג ד"ה ואיהו עיקרא תפילין וכו', וזה של מהחלוקת שהוא בין רשי' ורבינו تم בתפילין הוא בימינא ושמאלא, שימינא הוא דעת רשי' כסדר, ושמאלא הוא דעת רבינו שם הווות באמצע וכו', אבל בעמודא אמרתא אין שם מחלוקת כי הוא מכדריע והוא מכדריע לימיין כידוע והוא דעת רשי' וכו', וכן הוא בכל מחלוקת כמו בית שמאי ובית הלל שאלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה בכית הלל שבית הלל ביוםין ובית שמאי שמשמאלי כמ"ש לעיל, ובימינא ושמאלא מחלוקת לנוון ואלו ואלו דברי אלקים חיים בינה שמשם אצילוון, אבל הלכה בעד"א [בעולם

לג. מניח תפילין דרש"י דוקא, ואין לחוש כלל לשיטת רבינו تم שהלבנה ברש"י, ואם באנו לחוש לכל השיטות בתפליין צrisk להניח ס"ד זוגות כל יום.

אין להחמיר כרבינו تم לר"א שא"כ צrisk כדי לצאת כל השיטות, ס"ד זוגות תפילין.

בענין תפילין דרבינו تم האריך מאד לבאר עמוק שיטת רבינו צ"ל בכת"י "אור חדש", ואני עתיק כאן לשונו במלואו.

"מצאתי כתוב פעמי' אחת שאל הגאון רבי חיים מולוזון צ"ל לרביבנו למה אינו מניח תפילין דרבינו تم, והשיב למה מניח הוא שהבין משאלתו שמניהם, א"ל כדי לצאת ספק ב' הדיעות, השיבו א"כ צrisk להניח ס"ד זוגות תפילין דהינו ב' שיטות של רשי' ורבינו تم, ושיטה ג' שהוא של הראב"ד בהלכות תפילין דס"ל דרבינו תם דחוויות באמצעות, אלא דרבינו תם ס"ל דברייתא קמייתא ממשאל המניה, והראב"ד ס"ל דברייתא קמייתא מימין קדר והיה כי יביאך, ואחר כך והיה אם שמעו ממשאל המניה, וברייתא דמייתה איפכא בקורס, עוד יש להמציא שיטה חדשה ההינו כדעת הראב"ד דברייתא קמייתא מימין המניה אך טור הפרשיות כדעת רשי', דהינו קדר והיה כי יביאך שמע והיה אם רשי', ומוצע דהינו ד' זוגות, ועוד יש מחלוקת שמעו דהינו זוגות, ועוד יש מחלוקת הפוסקים אי הפרשיות יהיו עומדים או מונחים הרי ח' זוגות, עוד יש מחלוקת הפוסקים אם לכתוב במקום שער או בשער הרי ט"ז זוגות, ועוד יש מחלוקת הרמב"ם ורא"ש בפתחות וסתומות הרי ל"ב זוגות, ועוד יש מחלוקת בעשיות הדין, הרי שיש להניח ס"ד זוגות, אלא הלכה מכורעת ברש"י ר"ף ורמב"ם ר"י ורמב"ן, א"ל הגר"ח הלא נמצא בוזה"ק על תפילין דרבינו שם שהן עלום הבא זום הארייז'ל כתוב בפירושו לזהר שיש להניח תפילין דרבינו تم, והשיב לו ורבינו צ"ל

מתמה שבשל יד אין מחלוקת רשיי
ורבינו תם כלל.

ובעיקר שיטת רבינו תם מבואר בראשונים שלעדתו הוiot באמצע, דהיינו שמע והיה אם שמעו והיה כי ביאך וקדש, בין בשל יד ובשל ראש, רק מודה שצורך לכתוב כסדר הדינו שמע והיה קדש והוא כפי שכותבין בתורה וכמבואר בירושלמי, ותמה הגאון רבבי חיים מבורייסק זצ"ל קושיא נפלאה על רבינו תם, דס"ל כשיטתו גם בשל יד וכמבואר בבב"י (ל"ג) בשם התוס' ראי"ש ומרדיyi וסה"ת ע"ש, וקשה היאך שידך פלוגתא בשל יד, והא כשר נמי בד' עורות נפרדין ולא מוחוביין וכמבואר להדייא במנחות (لد:), וכברמ"ס רפ"ב דחפילין ע"ש, וא"כ ע"כ אין בשל יד סדר מיוחד היאך לכתוב, שהלא אפיilo בד' קלפים מועיל, וא"כ בשל יד של רשיי' כשר לכ"ע, דמעשה הכתיבה הלא לכ"ע בעין כריש"י דוקא, ורבינו תם פליג ריק היאך מטור, וכיון דקשר בשל יד בד' עורות אין סדר, וא"כ של יד דריש"י כשר לכ"ע, והנימ בתיימה על הראשונים שלא פירשו כן.

מסביר הטעם שאין יוצאי אלא כסמונה
בסדר.

ולע"ד נראה ליישב קושיותו, דהא ודאי בשל יד כשר נמי בד' עורות, אבל כשותבין בד' עורות באמות ציריך להעמידם דוקא לרבינו תם באופן שהיוiot באמצע, ורק אם כתוב השל יד בקהל אחד כמו אצלינו, כיוון ד分类 הפרשיות מיימין לשמאלי כתובין כדיין שהחוiot באמצע לר"ת, הוה כמנוחין השטא בהיוiot באמצע, אבל בד' עורות חייב להעמידם מדינה באופן דכשפותחן מימיין לשמאלי היוiot באמצע, וא"ש שם כתובין כריש"י מיימין לשמאלי פסולין שאין הסדר כהלהטה, ולכן בתפליין של יד פסול לרבינו תם אלא אי כתובין בהיוiot באמצע בקהל אחד, או מונחין כן בד' קלפים, ושפיר מחלוקת רשיי' ורבינו תם בין בשל יד ושל ראש וכמבואר בקדmons (עיין בכמה"ל ר"ס לד' שנסתפק בזה ובמק"א העיר בזה הגר"ח זצ"ל גופה, וכדברינו

דאצילות] שם מקומה של הלכה כב"ה, שהוא נוטה לימין וכו' עכ"ל, וזה שם ד' י"ד ע"א ד"ה ובгин דלא בקיאין וכו' ר"ל שאמרו בירושלמי הווiot באמצע, והן אין מכינים על מה רמו וסבירים שב' הפרשיות והיה כי ביאך והיה אם שמעו באמצע כמ"ש בתוס', והכל בגין דלא ידעין רוא דא עכ"ל, וכן בכיאورو לרע"מ ר' נ"ה ע"ב ד"ה הווiot באמצע וכו' ע"כ מספר הנ"ל.

ויסוד ביאورو שבعلوم העליון העיקר כרבינו תם שקדושתן מרובה, אבל שם שהנוגג בעולם הזה כבית שמאי, אף שהלכה כמותם בעולם העליון שהם מטירה ודינא טעה, ו עבר בזמנינו באסור כרת אם בועל ערת הכת, שלדיין נפק הלכתא בכית הלל, ואין מקום להחמיר כלל כדאיתא בפ"ק דברכות "עשה כבית שמאי לא עשה ולא כלום" ע"ש, גם בפלוגתא זו לדין הלכה כריש"י, וזהו מצות תפליין בעולם הזה, ואין מקום להחמיר כרבינו תם אף שהלכה כמותו בעולם העליון, וכך זה ביאר בארכות המהרו"ל מפארג, שתורתינו הקדושה עמוקה מאד, וככל אותן ותג מרווחו סודות הרבה בציורים ורומים שונים, אבל הקב"ה "נתן לנו תורה" והינו כדי מושגי יוצר חומר דהינו בני אדם, בתרותנו, וכן בכ"מ (פו). בספק בהורת קדמה לשער לבן, אף שהקב"ה אמר טהור, אכן קיימת לנו כת"ק ספ"ה דגנעים דעתם, והינו טמא שהתרורה ניתנה לנו להתנהג כפי דעת בני אדם, וזהו רצונו ית"ש, עד שיגלה לנו תורה חדשה בלבושו הפנימי בבית משה צדקהנו, שימלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וזהו הסוד בתפליין דרבינו תם שלדיין הלכה כריש"י, ואף שבפנימיות העיקר כרבינו תם אין הדין כן לנו, ואין צורך לנו להחמיר בזה לרבינו זצ"ל, הארכנו בזה לבאר תוכן עמוק שיטת רבינו זצ"ל בזה. (ויש אומרים שדוקא ע"פ סוד שפנוי גודל קדושת תפליין דרבינו תם שבפנימיות יותר מרש"י אין להנימ, שעדריכים ליזהר בהו מאיד מהיסח הדעת ובקדושתן, וכן רק המוחזק בפרישות וחסידות ניניהם וצ"ב).

שנים, שכבות וז קופות שנים הרי ארבע, פתוחות וסתומות דרא"ש ורמב"ם הרי שמונה, צד בשור דקלף או צד שער הרי ט"ז, בדיו איז צריך מי עפצים או רק עשן הרי ל"ב, ואף שמונה שם בדרך אחר יש לומר כמ"ש, והדברים ברורים ונכונים בעוזהשיות, אבל הגאון רבי ישראאל משקלאו בעהמ"ס פאת השלחן מביא גירסתו שרביבנו זצ"ל אמר ס"ד זוגות, וכן בכת"י אוර חדש שבידי, ותיקשי הלא להראב"ד ושימושו רבא אין זה לעיכובא וא"כ אינם בחשבון.

מסביר שיטת הגר"א בזה שלראב"ד אין יוצאיין כלל בהיפך התפלין.

ונראה לאפשר דמה שאין קפidea באיזה צד לימין לשמאלו או להיפך, היינו לדין שתליין מימין הקורא, ודידיה אין נפק"מ שיכול להופכו לקורא לאיזה צד ולכך כדיעבד אין קפidea, אבל לראב"ד ושימושו רבא שתליין במיניה דזוקא, היינו כפי שמונהחין לדידיה עכשו לעיכובא, ואם היפך באמת לא יועיל להאי שיטה, וא"ש שיטת רביבנו זצ"ל והמקובלים שחחו לתפלין דשיםושא רבא וראב"ד לעיכובא וצ"ב, ומ"מ נראה שההמזריר לעשות הפרשיות כפי המיניה דהינו כדידיה לא שייך אלא בקדוש עליון וכדורמה, וכן העלו המקובלים בעצםם ודי בכ"ז כאן.

בחנתת תפילין דרי"ת לנין חשש דבל תוסיף.

ומה שהוטיפו לחוש בתפלין לרביבנו تم משום אסור כל חוסיפה, נבואר בעוזהשיות בארכיות במק"א (ועיין בדרכינו במועדים וזמןים ח"ד סי"מ ק"י) ובבה"ל ל"ד ס"ג ד"ה יניח שעוברין בכל תגרע, וצריך לכונן להדי שאם אין הלכה לרביבנו חם אין רצונו לצאת והוא אינו עוכבר בכל תגרע, ולע"ד צ"ע טובא שאולי זה ריק בגורע במספר ולא בביטול מ"ע שפטול מאייזה טעם וצ"ב ויש להאריך בזה בדברי הרשב"א והטור"א רה"ש טז. וא"כ. (ודבריו המ"ב הם חידוש פלא, ולדבריו אם חסר פרט בתפלין כמו שחרות או ריבוע או פרודות עוכבר בלבד דבל תגרע, ואולי נחלק רבא וראב"ד אינם בחשבון, רק רשי"ו ורביבנו تم

מוכרה בראשונים שלרי"ת בשל יד נמי כן וע"כ כסבירה הנ"ל).

חידוש הגאון רבי חיים מבירושק זצ"ל
שאין צורך תפילין כהראב"ד.

ורצוני להעיר כאן בדבר חדש, שהגאון רבי חיים מבירושק זצ"ל שאל עוד למה לא נחמיר בשיטת הראב"ד דס"ל קר"ת דהיונות באמצעות רק כפי המיניה ולא לפוי הקורא, ולכן הסדר לקורא שמע לימין ואחר כך והיה אם שמוע ואחר כך והיה כי יביאך וקדש, וקשה למה לא נחמיר נמי כהראב"ד, ותירץ שאין קפidea בזה בדיעבד לכ"ע, שבפוסקים מבואר (עי' סי' כ"ז ס"ג וכיאו"ל שם ד"ה המנהג) שמדינתא גם אם הניתת התש"י הפוך באופן שהמعتبرתא למטה מועליל, אף שע"כ אז הסדר שבתוון הבית מהופך כלפי המיניה או הקורא, וע"כ הסדר מימין לשמאלו או להיפך לא איכפת לנו, ורק בחחלייך שמע עם והיה אם שמוע בפנים מעכב, וא"ש שאין צורך להניח כימין המיניה שכ"ע כשר מימין לשמאלו אפילו לצד הקורא וכן להיפך ורבבו מairים.

ומהמקובלים יש שהעלו לצאת גם שיטת השימוש ראבא, דס"ל קר"ש ריק לימין המיניה וכראב"ד, ויש אומרים שرك בשיעור דברענן לעיכובא אצבעאים הוא דמשונין התפלין דידייה, אבל הרוח זצ"ל ס"ל וכן כתוב רמ"ע מפנור שיש לצאת שיטתו גם שהוא מימיין המיניה, ולהגר"ח זצ"ל כדיעבד יוצאיין בכל אופן כשמניה רשי"ו [בגודל אצבעאים] וראב"ד, גם שיטות השימוש רבא וראב"ד.

מביא שרבינו הגר"א לא ס"ל כן.
אמנם לשמעה מפי רביבנו זצ"ל שצריך ס"ד זוגות לצאת נמי שיטות הראב"ד ושימושו רבא, וקשה הא אם מניח דריש"ו ורביבנו تم ע"כ ייצא בדיעבד נמי דשיםושא רבא וראב"ד, ומשמע לרביבנו זצ"ל לא ס"ל הכי וצ"ע למה, ויש גירסה שרביבינו זצ"ל ענה שיש ל"ב שיטות, וכן היגירסה בתוספות מעשה רב, וא"ש בדרכינו דשיםושא רבא וראב"ד אינם בחשבון, רק רשי"ו ורביבנו تم

הלכות תפילין

הלוות תפילין

ומנהגי

מן

מצות היא משום שהוא גמר המצווה עי"ש ולכ"א ביאר שם שבסה מביך כי ברכות על של ראש, אחת על תחילת ההנאה ואחת על גמר המצווה, וא"ש.

mbia עצה הגרא"א לכון שסביר על תנאי ומתחם ע"ז.

ובהגהת רע"א ס"ה (הובא בכיאו"ל שם ד"ה, וטוב) מצא עצה לביך על של ראש ולצאת לכ"ע, שאין בה ברכה לבטלה, שמכoon בשל יד שאם ציריך רק ברכה אחת, איןנו מכון להוציא של ראש, אז מביך עליה לכ"ע, וא"ש שסביר שתים כמנוג רוב האשכנזים, וכשה"ג אין לחוש כלל לברכה לבטלה, אך עי"ש שהביא מהפמ"ג שאין נהוג כן ולא ידע טעםו אולי שלא יבוא לפkap על מנהגי ישראל עי"ש.

אמנם עיין היטב בדברי א"ז התבו"ש מובא נמי בשעת' א"ח סימן ח (ס"ק י"ב) שאם שוחט ולפניו עוד בהמות ומכוון שהברכה לא יפטור אותם לא מועיל כשחתם לפנוי, והכי נמי אם כיון CSLפנוי השל יד וראש, לא לפטור תרויהו למצותן לא הוועיל, ועיין בכיה"ל סימן ח ס"ק י"ד וצ"ב.

ובאמת שעיקר דברי הגרא"א צלע"ט, שהרי ברא"ש הנ"ל מבואר הטעם שסבירין כי ברכות, שבתחלת הנחתו מביך כי ברכות וכי נמי אל ראש, וכשנזהה של ראש מביך על מצות הואיל וזהו גמר המצווה עי"ש. ולפי"ז הרי אם מכין להדייא שלא לפטור השל ראש ברכותו גורע בה, שהרי אף לשיטה זו שסבירין כי ברכות קאי אברכה דלהנאה על של ראש, רק שסבירין על מצות משום שהוא גמר המצווה, ולכ"ן שפיר כתוב הפמ"ג שאין נהוג כן.

דעת הקדוש האורי"ל.

ודעת רבינו זצ"ל בדורו שלמעה אין לביך אלא ברכה אחת להנאה בלבד, וזה נראה עיקר גם בדעת הקדוש האורי"ל אף שהביא נמי הנווגין בשתי ברכות.

שבמניח חפילין דרבינו חם יודע שהוא לדידן פסול ומ"מ מדמה שהוא גם כן מצוה וכמקובלים ולכ"ן מניחן, וכשה"ג החשו להניזן, אבל בחסרון פרט הלווא טעה ונתקוון שהוא כהכלתה ולא נתכוון להוסיף או לגרוע כלל, ומ"מ לע"ד הנה הדבר ויהה שם מחמיר כרבינו הם וכמקובלים מפני שחווש שחווכה הכי, יהדר לכויון כשמניחן שם אין בה מצוה לא מכון בזה לקיים המ"ע וכמו שכתב בכיאור הלכה וא"ש טפי).

לד. בתפילין מביך רק ברכה אחת להנאה תפילין, ואם סח מביך על של ראש על מצות תפילין.

mbia ע"פ סוד לביך ברכה אחת.

במע"ר וביאورو (סימן כ"ה) שדרעת רשי"ר י"ף ורמב"ם עיקר שציריך ברכה אחת בלבד, וכן שינה ושילש שע"פ סוד ציריך ברכה אחת בלבד בכיאورو לתיקוני זהhor חדש (דף מ"ז ע' ד) שאין לביך אלא ברכה אחת שלש"ס בבבלי ציריך ברכה אחת בלבד, ומפרש ע"פ סוד, וכן בכיאورو שם צ"ד ע"א ד"ה דאייה ע"ש היטב (וכפי ששמעתי גם הקדוש ה"חפץ חיים" ורבינו החוזה"א נהגו כגר"א לביך רק ברכה אחת בלבד בתפילה).

חומרה למה ציריך شيء ברכות.

ולכאורה קשה למה ציריך כי ברכות לדעת מהר"ם והרא"ש ולמה לא מביך ברכה חרדא אתרויהו, והלא לא כיאות זהו ברכה שאינה ציריכה, וצ"ל כיון שנמנין לשתי מ"ע, כל חדרה שוכנה לברכה בפני עצמה, ובפרט אי נימא דבשל יד מעשה הקשירה מצוה, ובשל ראש והוא לטוטפות, רק חידוש הוא הא דלפי פירושם אם סח מביך על של ראש לחוד את שתיהם, משא"כ לרשי"ר ורמב"ם בברכה אחת סגי לשתייהן ורק בסח מביך על של ראש, אך באמת ברא"ש בהלכות תפילין סי"ג מבואר הטעם דbammat אף לשיטות שסבירין כי ברכות קאי ברכות להנאה על של ראש, רק שברכת על

ודע שבתפליין גדולים עלולים לבטל בזה ח"ו מ"ע דתפליין, ובפרט בשל יד שמקומה וק' בקיורת, ולימ"א לעיכובא רף בחציו התחתון, ולא סמוך לאלנביוגען שאינו מקום קיורת, וראוי להזuir להניחן במקום הרואוי או בשל יד שיופיע קטעים דוקא, וربים נכשלין שמנוחין שלא במקומם, ויש נהרין בשל ראש שתהא במקומם ולא נהרין בשל יד, אבל גם בזה אם אינם במקומם כמוות בכייס דמי (וגם לגר"א רובע זורע למטה ורובע זורע למלטה פטול לתפליין של יד וرك' פלג האמצעי כשר לתפליין וכמבואר בעמ"ר ומכוון דבריו השימוש הרבה).

לו. תפליין כל מה שהם בנובח הראש משוכב, והקשר ארך להיות תחת שפוען הקדר.

מביא מקום הקשר בשל ראש של מלמעלה מול הפרחת פסול ולמטה סמוך לסופ' השערת פסול.

בעמ"ר, מה שפירש שרואוי להניח של ראש למלטה טפי, היינו טעמא דמצוי שמקצת יורד למלטה שאינו מקום תפליין ומבטל מ"ע דתפליין דבעין שכל התפליין יהיו במקומות (ראה בסימן הקודם), והואיל ומקום יש בראש להניח ב' זוגות תפליין עדיף להניחם למלטה מחשש שלא ירדו למצח, ועיין במ"ב כ"ז (ס"ק ל"ג) מה שמזהיר בזה ובביאורה של שם ד"ה עד, ומצווה לכוין הקשר ולקצרים שהתפליין יהיו מונחים כולה במקומה.

מקום יד לאחרי השיפוע מול העיניים.

ורבינו זצ"ל מוסיף וմבואר מקום הקשר שצרכיך להיות תחת שיפוע הקדר ויהינו שלא למלטה מזה בגומא, ובבה"ל שם ד"ה בעורף מביאו ומיתתי מס' התרומה דס"ל נמי הכי שצרכיך להיות למלטה בעורף ולא למלטה בפרקת הצואר עי"ש, והינו טעמא شبמנוחות לה. אתה שמצוותה למלטה שייהיו ישראל למלטה ולא למלטה ע"ש ואכתי לא נתבאר מקום הרואוי עד כמה שייהא בגובה, ובקיצור של"ה מובא בשערת שם אותן "

לה. מקום תפליין של יד רק פלאן הזורע, והינו לאטוקי רובע זורע דלמטה סמוך לאלנביוגען ורובע דלמעלה, שאינם בקיורת ואין כשר להנחת תפליין.

מסביר שתפליין של יד כשר בחזci הזורע ורבע התחתון ועליו פסול.

בכיאורו רסי' כ"ז ובמ"ר שכל הקירות כשר, וזהו חזci הזורע, רביע התחתון ועליו אין בקיורת כלל, ובמנוחות ל"ז: ילי' בגז"ש שהתפליין יהיו במקומות הגוכה שבד מוגבה בראש, חחו במקומות הקירות בבשר התפוח דוקא. וצריכים ליזהר שכל התפליין ממש יהיו מונחים במקומות הכלש להנחת דוקא, ומוציא שקצה התפליין של יד סמוך מאד לאלנביוגען, ואין כלו מונח בבשר תפוח וקיורת ומבטל מצות תפליין ח"ג, ולמלטה מחייב העצם תלוי במחליקת ריבינו זצ"ל ורמ"א, שלרמ"א וכן דעת השו"ע שם בס"ז רק חזci התחתון וקיורת כשר שתפוחה טובא ולא בעלון, ולרבינו זצ"ל כל הקירות כשר, ויש ליזהר מאד בתפליין של יד להניחם במקומות. ועיין במ"ב שם סק"ד דאף דלכתיחילה ודאי ס"ל להחמיר כמחבר ורמ"א, מ"מ מי שיש לו רק תפליין גודלות ושהם בחזci עצם העליון שלדעota ריבינו יוצא בזה.

מספק אי צורך מעברתא במקומות תפליין לעיכובא, וגוטה שלושי' ורמב"ם צורך.

ובאחרונים מפורש שכל התפליין בעין במקומות לעיכובא עיין בט"ז כ"ה ס"ק י, והינו לא רק הבית אלא גם החיתורא, ומהו המعتبرתא למלטה בשל יד או ראש, אי בעי נמי שתהא במקומות תפליין צ"ב, ומהראשוני לעניין מוקם בראש להניח ב' תפליין ממש שמדוברתא אין כחובון, וכן לעניין תפליין דרש"י ורבינו תם יחד הביאו הפסוקים אי חוץ' במעברתא, אבל לשיטת רשי' ורמב"ם דבכע עור אחד עם מעברתא, או לי זהו מעיקר התפליין, וביעין שגם היא תהא במקומות הכלש להנחתה, ולא מצינו ברבינו זצ"ל גלי' בדין זה.

לו. איתר יד שמנהח תפילין בימינו אינם תלוי בכתיבת כרט"א, אלא ברוב מלאכותם אם ימינו עדיף או שמאלו, שם שמאלו עדיף למלאכות אף שכותב בימין הוא איתר.

מביा דעת הגר"א שאיתר תלוי במלאכות ולא כתיבה.

ככיאورو סימן כי"ו חולק על הרמ"א דס"ל שדין איתר תלוי בכתיבת כרט, ומפרש שאיתר תלוי ברוב מעשיו, ואמ רוב מעשיו בשמאלו אף שכותב בימין מניח תפילין בימין, ויסוד שיטותו שלת"ק במנחות (לו): סחט יד בשמאלו היכא דלא כתיב ימין, וא"כ פשיטה דלא תלוי בכתיבת דוקא, ואפיו לרבי נתן שם דיליך מקרא וקשרותיהם וכתחתם כשם שכותב בימין כך קשור בימין ומנייה בשמאלו, מבואר להדייא בסוגיא שם דרבי נתן לא בא לחולק לדינה על הת"ק, רק אמר דלא ציריך דרשת הת"ק כמבואר בלשונו שם, וא"כ להלכה לא פליג שאינו תלוי בכתיבת דוקא, רק דריש מכתיבת שרוכ בני אדים כותבין בימין וכמבואר ברשי"י שם להדייא, ולдинא הכל תלוי ברוב מלאכתו, ותלמידיו ותלמידי תلامדיו שיבחו סברתו, עיין בקרן אורה במנחות שם, ובעה"ש, וביד אליהו בפסקים, אבל במשכנות יעקב מקיים פסק הרמ"א שתליו בכתיבת.

מחדר שלגנ"ר"א דתליו במלאכות דניין
איזה יד חזק ונוח יותר בעצם ולא תלוי
במה שהרגיל עצמו משא"כ בכתיבת.

ולע"ד נראה bahwa דבר חדש, שהפוסקים העלו לדינא דין חילוק באיתר אם נולד כן או נעשה לאחר כך מניח בימין, עיין במ"א סימן כי"ס (ט) ובאחרונים שם, ולע"ד שזה א"ש רק להפוסקים דתליו בכתיבת,adam כותב בשמאלו קשור נמי בשמאלו ומנייה בימין, אף שכותב מפני שהרגיל עצמו אין לחלק, אבל לריבינו צ"ל שתליו ביד כהה דידיה דהינו במלאכות, אף שהרגיל עצמו לעבור עיקר מלאכתו בימין, כיון שם עובד בשמאלו גם הדום נוח טפי שהרי כן

וכן במורא מקדש מחמורים עוד, שלדעתם אם הקשר למטה בגומא לא יצא ועי"ש בשע"ת מש"ב ע"ז, אבל נראה שגם למULA יותר מר' אין זה מקוםה שאינה תחת שיפוע הקדרך, ועיין ברמב"ס ריש פ"ד שמספרש שהקשר בגובה העורף שהוא בסוף הגולגולת דוקא, והיינו שאם הקשר למטה קרוב לסוף השערות אין זה מקוםה ולא יצא, והוא הדין למULA מול הפרחת אין זה עיקר מצותה, רק נראה שעיקר המזווה מול העינים והיינו מיד לאחריו השיפוע שהוא הצד העליון דוגמא דוקא, והאחרוניים נתחבטו בעיקר מקום הקשר, ולע"ד נראה כמ"ש, שיש ליזהר לא להניחה למULA לטפי ולא למULA שתהא צורת ד' במקומו. ועיין בדברינו בשוו"ת החשובות והנהגות ח"ב סימן ל"ט שביארנו בשיטת הגר"א דתפלין של ראש בגובה משובח יותר הוא כיוון דבזה בטוח שלא רק שהם במקום שערות אלא גם במקום שמוּחוּו של תינוק רופס.

חידוש האבני נזר שם שואל תפילין
ומשנה הקשו הוא קשו לו זמן ולא יצא.

ובשו"ת "אבני נזר" (א"ח קפ"ג) העלה דין חדש שקשר לזמן והיינו כמו גנון באופן שسؤال מחבירו תפילין ומתקנו כדי להניחו, ולאחר כך חזרו ומתקנו כשחיה, הוא קשו לשעה שלא מועיל, ומיתתי ראייה ממורדי שhabia שיטת ריבינו אליו שהעריך מדינה כל يوم קשירה בשל יד, והקשה עליו המורדי שא"כ אינו של קיימת ולמה חייבין עליו בשבת הרי דכשועשה קשו חדש בכל יום הוא קשו שאינו של קיימת ולא חשב וקשרותם, ולע"ד התם שאני כיוון שמצוותה לשעה דוקא וגרע, ומהיו אולי גם בשואל מחבירו ודורשו בחזרה מתוקן, כיון שע"כ ציריך להתирו גרע, ומיקרי אינו בר קיימת, ומהיו הארכתי במק"א שאם קושרו למצווה בוה גופה חשוב ומועיל בקבוע, משא"כ לריבינו אליו שעיקר המזווה כל יום, לא חשוב ליהו עליה אסור קשירה בשבת, ובלאו הכי הבאתני דברי בנו הגאון בעל שם ממשואל" שם רק מצר הקשר או מארכיו גם לאביו וצ"ל אין לחוש, וא"ש המנהג להקל.

ודראכבי היה מקטור על האצבע ואחר כך מתלית להו, והיינו לאחר מכן שקשר על האצבע בשל יד עביד קשר בכך היד לחזקו שם, וזהו כמו מה דיבר היום, ויש לנו גני לעשוה כעין קשר ממש בכך היד, והיינו ממשימין הרוצעה בגמר מה שכורן בכך היד לחזקו שמה וא"ש, וכן מוכח מדברי הרמב"ם פ"ג הי"ב שכ"ז יוכירך ממנה לאצבעו ג' כרכיות ויקשרו" הרי שלא טגי בכרכיה אלא צריין שישת דוגא.

בבה הוא הימין ולכו מניה בימיין לרביבנו וצ"ל.

מביא שיטת המ"א ומ"ב.

ובמ"א כ"ז (ס"ק י') שאם רוב מעשיו בימין, והרגיל עצמו לכתחז לבך בשמאל, יניח בשמאל ולא תלי כוהה בכחיה, ומהאחרונים שחולקין ע"ז, וספר שלם בארכיות עם כל פרטיו דיני איתר הדפס ידידי הגאון הרב אברהם הלוי הורביין שליט"א.

וע"ש היטב שמקbez' ומאסף דיני הפסקים בזה.
ולע"ד נראה עירק כמ"ש, שלרבינו זצ"ל
שהלוי במלאתו לא תלוי היאך הרגיל עצמו ולכך
נוח מפני הרגילו, רק תלוי איזה יד עדיף בטבעו
מצד כחן, ואפילו הרגיל עצמו ולכן נוח לו חמיד
לעבור בשמאל, אם מרגיש כח טפי בימין
מתולדתו ועדיף, מניח בשמאל, משא"כ
להפסקים שתלוי בכתביה, נראה שתלוי בכתב
הרגילו, ואם רק התרגל בשמאל ולכן כותב תמיין
בשמאל ודוקא שנוח לו, אף שמוסיע נמי אצל
הכתביה בימין או אפילו עדיף, כיון שהתרוגיל
שנוח לו השמאלי ודוקא לכתוב, ראוי לחוש שדין
כאיתר ומניה בימין שהכל תלוי בהרגיל בלבד
ועיין במ"ב סימן כ"ז (ס"ק ס"ד) בדין שלול
בשתי ידיו שתלוי מה ניקל לו, ושולט בשתי ידיים
היו דנוח לו תורייתו בשווה ודוקא ע"ש, אבל א"ל
תלוי במלאה וכשיטת רבינו נראה שאיןו תלוי
בנוח לו טפי שהרגיל כן, רק איזה יד מועיל
בעצם למלאכה שחזק טפי וכמושג' ודורק היט
בזה, ועיי' עוד מש"כ בעניין זה בתשו' והנהגו
ח"ק א' סי' מ"א.

לה. ראוי ליזהר בבריכות סכיב האצבע והקשירה אחר כך בשל יד שיש לזה מקור מדינא, והא דבעינן שהוינו"ד יהיה סמוך ממש לתפילהן לרביבנו זצ"ל יש לזה סמך מדינא דגנמא.

**נוטה לכורך אפילו באצבע לפני שמניה
של ראש.**

בריאנורו ב'ז ס'ק ח' מיהתי ממנחות (לה:)

ובmeshcnoot יעקב סי' כ"ח צוח שאין נהוגין
לקשור סביב האכבע לפני שמניח של ראש, והלא
זההו מעיקר השיעור בשל יד לעיוכבא, ומשמע
שבחזה מקיימין מצות וקורתם, וא"כ בעין
למעדר הכי מעיקר הדין לפני שמניח של ראש,
shmakiim מצות של יד רק לאחר הכריכות באכבע
וקשיירה אחר כך וצריך לمعدר הכי קודם שמניח
של ראש וכן מוכחה לדברי הרמב"ם פ"ג הי"ב
ע"ש, אבל לאחרוני שם (ל"ג) מסקי דלא
כממחצית השקל דס"ל שתפירה מועלם אם נקרע
הרצועה רק לאחר הג' כריכות, רק מסקי שאפילו
לא כרך כלל כרכיות סביב האכבע ותפר מועלם,
ומאחר שיש שיעור שיוכל בעלי כריכה על הזורע
לכורך באכבע סגי, ומבודא שאין הכריכת באכבע
מעיקר חותמת המצווה וצ"ב, ומהו לרביינו זצ"ל יש
ליזהר בכריכות סביב האכבע וקשיירה שיש להז
שודש מדינה בש"ס, ועי' מש"כ בוה בתשרי
והנהגות חלק א' סי' ל"ח שהעיקר בדברי
המשכני' ושכ"מ בתשרי פאה"ד להרמב"ם, ושןן
ונגע הגרא"ח מרבריסק זצ"ל עי"ש.

נותה שהי"ד סמוך ממש לתחפילין ולא עלייה.

ובש"ע כ"ז (ס"ק ב) שיש ליזהר שלא תזו
וז"ד של הקשר בשל יד מהחפילין, ובבב"י משמע
שהזו ע"פ סוד מזווה"ק, אבל ריבינו וצ"ל שם
מפרש שהזו דין דגמרא מנהחות לה' ذكر שול
חפילין צריך שיהיה מעלה, והטעם שלא יהיה
לטמה דחפילין צריך שיהיה כנגד הלב, ע"ש.
ובabhängig נזר (א"ח סימן י"ד) שביו"ד בשל יד
בענין סמוך לתפלין, ואין להניחו על החפילין

הלכות הגר"א

הלכות תפילין

ומנהגיו

מה

ליישן בהם ולא להפיח ח"ו, ובנקל יכול ליזהר ולקיים המצויה ובכל שעה מקיים הלبسן שמונה מצות כדוח"ל (מנחות מ"ד) אמר רב שתת כל שאינו מניח תפילין עוכבר בשמונה עשרין, וליורה לא חישין, והלוואי שגם הרואים יעשו כן, ואמר עוד בשם רבינו זצ"ל דברמן זהה לא שייך יהרא, ואדרבה נכוון לפרשם,uzzi במשמעות ישרים פרק כ' דבגופי המצוות שחייבן בהם לא שייך לחוש ליורה, רק בדברים שאינם חובה אלא מנהג חסידות עי"ש שהאריך בזה וסיים שם: כללו של דבר כל מה שהוא עיקרי במצבה יעשה לפני כל מעlig, וכל מה שאינו עיקרי והוא גורם שחוק וההתול לא יעשה) והרוצה להתנהג בפרישות יפרש שרצוינו לפרש ולהצדך, וזולת זה לא יפטר מהם, אך שלא להפליג בפרישות כלל מובדל מן העולם, והעיקר شيء הכל לש"ש עכ"ל, ועיין היטב להלן ס"ק ס' מה שהבאנו בשיטת הקדוש האriz"ל בזה.

ובכיאורו לשבת (מט). ביאר דבר נפלא בהא דאמירין שם "מה יונה לנפה מגינות עליה כך תפילין" ע"ש בתוס' שהיא פורהת באחת ונחוה בשנייה, והنمשל ביאר רבינו זצ"ל שישראל אפיקו אין יכולות לקיים מצוה כתיקונה, עושין מה שיכללו, ולכן יש לילך כל היום בתפילין, וכך אם לפעמים לא ישמור עצמו משיחת בטילה, לא יבטל אותה, דעתך"פ כל רגע ורגע שמנייח ושומרו מקיים מ"ע.

ובעיקר הדין אי עיקר מ"ע דתפילין חובה מה"ת כל היום, או סגי מה"ת בעיקר החשוב פעמי יום, ואין מניח טפי אינו אלא מצוה קיומית, עיין היטב במודיעים וזמנים ח"ג (סימן רס"ז בהגהה"ה) שהבאתי דברי הבה"ל רס"ל ל"ז שמביא בזה פלוגתא באחרונונים ז"ל [הפט"ג ויושע"ג] והבאתי שם דברי הר"ן ורשב"א בפ"ד דשכט ונמקי יוסף פ"ח דעתהדרין שהקשׁו מאלישע בעל כנפים נימא יהרג ואל יעבור, אף שהתפילין היו על ראשו, וא"כ כבר קיימים באותו יום מצות תפילין, ומבוואר שהחובה מה"ת כל היום ע"ש, וכן בתוס' סוכה (מ"ה. ד"ה אחד) ממשמע שמצוותן

govfa, וכן במקור דברי רבינו זצ"ל ממשמע שמצוות המקור לתפילין הי"ד אבל לא מצינו שתהא מונח על התיתורא, וע"ש באב"ג שחווש כמשמעות על התפילין דהוה חיצתה.

לט. תפילין יש ללבת בהם כל היום ואפי' משא ומתן מותר, והצטער מאר ש לבטלין המצויה, ודברים בטלים אמור, ואמר שנכוון ללבשן ואין בזה ממשום יהרא, ואם חושש ליהרא יניח בshall יד לבה, ומ"ט טוב של ראש קטן ומכוונות עם הרצונות מלילך בשל יד לבה, ואם הולך לדבר מצואה ויתבטל מממצאות תפילין ישקוול אם אפשר לממצואה באחרים (ועיין להלן ס"ק ס').

מכאן שבזמןינו לא שייך יהרא בהידור במצוות.

והגר"ח מולולזין זצ"ל בשם הגר"א שבזה"ז לא שייך יהרא ואדרבה נכוון לפרשם גם מי שרווצה לפרש מן העולם יצעק ברוחבות שרוצה לפרש ולהצדך, ובשם הגאון רבי הירש לוינונון זצ"ל (חטנו של הקדוש ה"חפץ חיים") שמעתי מפי מ"ר הגרם"ש זצ"ל שאמר שהובטה לנו לע"ז צדיקים נסתורים בכל דור, וטען שהיום צדיקים להתפלל גם לגלוים לע"ז צדיקים, שאו יראו וילמדו מהם ויתרכה כבוד שמם.

מכאן מחולקת הפסוקים אי תפילין כל היום חובה מה"ת או מצוות פעם ביום.

בשער רחמים, ועיין בשאלות מביא הגאון רבי חיים מולולזין זצ"ל בשם רב הגר"א זצ"ל שהצטער מאר על הזרו הזה ש לבטלין עיקר המצויה דתפילין שמצוותה כל היום, וכידוע שבעל הסמ"ג היה מסבב העולם להזוהר לכל ישראל שילבשו בגדר בת ד' כנפות עם ציצית, כך אלו היה בכוחותיו היה סובב את העולם להזוהר עטרה לירושה שנינו ישראל תפילין כל היום, ועיקר האיסור בהיטה הדעת הוא ליזהר שלא

תורה, ובבן תורה י"ב שעות, ששורש החיוב כפי יכולתו וכמ"ש, וכן בירא הגאון הצדיק רבי ברוך דוכ ליבובי זצ"ל הר"ם דקמניץ עי' ברכת שמואל סוף קידושן, וגדר מ"ע דתפילין כה"ג, להניח כי יכולו לשמר מהיסח הדעת, שמצוות כל היום הינו במחשבות טהורות וכמבואר ברמ"ס סוף הלכות תפילין, ומבוואר שפיר גדר המ"ע כמ"ש, ועיין בכיאור רבינו (ל"ח) שהאריך שהחייב כמורדי דברי תורה שעוסק בתורה ודוקא פטור שהעוסק בתורה פטור מן המצווה דזה שינון וזה שינון ו록 בתורתו אומנתו כרשב"י, אבל לרבען יש להפסיק מלימודו ולהניחן. (ולע"ד אם תפילין בלבד אסור מה"ת וכשיטת הרמ"ס מסתברא שהחייב כל יום, אבל אם החיוב גם בלבד, ו록 בשבתו וי"ט פטור, מסתברא יותר כמן זצ"ל שלא תלוי ביום או שבוע רק חיובו תמיד וכמש"ג).

עכ"פ לאחר דבענן גוף נקי ומהשבות טהורות דוקא, ורקשה לנו לצמצם כן אפילו לשעת התפלה, אין נהוגן בתפילין כל היום, ועייר החיוב לא חל אלא כשיכול לשמר תפילין, וכן מבואר בערךן (ב:): שקטן חייב כשיכול לשמר דוקא, וא"ש הא דאגנו פוטרין עצמוני כל היום שאין בידינו לשמר ובזמן הראשונים מהאי טעמא רבים נמנעו למורי, ע"ש בשבלוי הלקט, ובמאיריו פ"ב בדברות שrok בעשרהימי תשובה לשם בקדושה יתרה הנgeo להניח תפילין, ובמ"א סימן ל'ז (ס"ק ג) שאין מניחין כל היום בזמןינו מפני הרماءים ע"ש, ועי' במ"א סי' ל'ז סק"ב שכ' יותר מזה, דאפילו יודע בעצמו שיש לו גוף נקי לא יניחם כל היום מפני הרماءים ע"ש, אך דהאלוי ובה חולק עליו וכן נקט בכיאור הלכה רס"י ל'ז.

מתמה שהאריזו"ל לא הניח תפילין כל היום.

ומיהו יש לחמה שגם האלקי האריזו"ל של מחשבותיו קדשות לה' לא הניח תפילין כל היום, וצ"ל דס"ל כשית התוס' הרוא"ש ורשב"א רה"ש ל' שנקטו בפתרונות ממילתה דדריש העוסק בתורה פטור מתחפילין דעתך למן היה

כל היום, אבל בכ"מ פ"ה ריסודי התורה מוכח שאין חיוב אלא פעם ביום, ולע"ד ראייה לכך מהותסתpta פ"ו דברכות "מאיתני מניחן בשחרית, לא הניחן מניחן כל היום" ומשמע שעיקר החיוב אינו כל היום אלא פעם אחת ביום, וכפי הנראה הדבר תלוי בפלוגת דרכותא, ואולי למד' לילה מה"ת לאו זמן תפילין אמרין שהחייב תלוי כל יום ביוםו ע"ש, עי' בתשובות והנחות ח"ב ס' ל' שביארנו כ"ז היטב בס"ד.

שיטת הגאון מבריסק זצ"ל.

ודעה אחרת יש בזה למן הגאון דבריסק זצ"ל, דס"ל שגם כל יום אינו חיוב מה"ת, רק המ"ע להיות מעוטר תמיד בחפליין, וכש שאמ אינו מניח לכמה שעות ביום ביטל מ"ע, רק בעין מדרבען תפילין בשעה שאומר ק"ש ותפלת בבוקר, אבל יסוד החיוב מה"ת שייהי מניח תפילין בכל עת ולא תלוי ביום דוקא וכ"כ בקרון אורה ס"פ התרכלת (ובמק"א הוכחתו בדבוריו דבש"ע ס"ס ל') כתוב שם הקהלה התפללו מעריך לא נינה תפילין אף עדוזו يوم ולא הניח עוד ע"ש, וצ"ק שהרי חיוב מה"ת להניח תפילין בודאי דוחה מה שעשו לילה בתפלתו זהה אינו אלא מדרבען שנראה כלילה, דהא קייל"ב בינו"ר סי' קצ"ו ס"ב שאף אחר מעריך לפני השקעה בדיעבד עושין הפס"ט, עי"ש בש"ך, ולמן זצ"ל א"ש שאין החיוב מה"ת תלוי בכל יום דוקא כמ"ש ומה שלא הניח לא יכול להתקין, והחייב מהשתא על כל רגע הוא בין הניח בין לא הניח, ולכן מדרבען אין לו כעת להניח תפילין וא"ש).

ולע"ד יש לפреш בדבוריו דדומה לתית' וכדכתיב בקרוא דתפילין למען תהיה תורת ה' בפיק, וגדיר ת"ת אינו שחיבין כל רגע ורגע מעת לעת, ובשעה שעוסק בפרנסה, אוכל וישן והוא אגוס, רק מדכתיב ואספת דגnek מפרשין הנגה בהם מנגה דרך ארץ, ויסוד החיוב לעסוק בתורה כפי יכולתו, ولכעה"ב לדוגמא עיקר החיוב לפעמים שש שעות ומماז מתחילה אצלו ביטול

ממש, וכן מפורש בספר "פרי עץ חיים" מהאריז"ל וקשה לлемדה, אבל בזמן האחרון איןם בקיים כד' כפול, ובעדרי ד' תאים כגון תשבי שאין שם צורת ד' כלל רק מ"ס סתומה, ותמה טובה אין מקולין בדבר זה לעשות לו"ע צורתאות ד' שישודה הלמ"מ ומיעקר חותמת המזוהה, וסומכין על הרצונות לمعدד אותן ד' וצ"ע טובה, וצורת ד' כפול שנางו ע"פ האריז"ל קשה לлемדה, וע"כ עשו חתיכת מרובעת, אבל חסר שם עיקר צורת ד' כמ"ש.

שיטת הקדוש רבי נתן אדרל זצ"ל.

ועיין בדברי מרכן הגרי"ז מבריסק זצ"ל בספרו בפ"ג דהלוות תפילין שסביר דצורת ד' אין עליה דין אותן, רק זהו הלכה בצורת הקשר שהלמ"מ לمعدד לה בהאי צורה, ומאחר לרביבינו זצ"ל גם בזואה"ק אין הכרח לمعدד אפיקו כפול, וחלמידי הקדוש האריז"ל וכן הקדוש רבי נתן אדרל זצ"ל שנגה כד' כפולת היינו בחலל רחב באמצעות דוקא כמו"ש שניכר צורת ד', נראה שהקשר עט ד' בלבד עיקר ואין לשנות, ובזמן האחרון הרפיש הגרש"ף פראנק זצ"ל ספר שלם "תפארת חיים" שאין יוצאי בקשר בעורת מ' ויש חולקין עליון, ומיהו לתחילה נראה עיקר כמ"ש, וכ"ש לנוהגין לרביבינו זצ"ל שאין שורש לכפול הדר' גם ע"פ קבלה כמ"ש, וצורת ד' דוקא הלמ"מ ומעכבות, ויש ליזהר מادر שלא לשנותה שחשש דאוריתא היא, אם אין זה מנהג אבותינו ודו"ק היטב בזה (וגם ביו"ד דשל יד להרבה פוסקים הלמ"מ, ויש ליזהר מادر שהיה שם צורת יו"ד, עם שיורט למטה ליו"ד, אבל לא ארוך עד שתהא עלה צורת ר').

מא. בתפילין של ראש הבתים צרכיים להיותPTHות ולא מדובקות בדרכך.

מסתפק אם החסרון מפני שכדיבך נתחboro כאחד או מפני שלא ניכר כפודות.

ועיין בשאלתו עם הנוגות הגאון רבי חיים

תורת ה' בפרק ושזהו פטור מיוחד ולא משום עוסק במצבה, והוא בתפילהן קמיiri ולכך העוסק בתורה פטור, ורבינו זצ"ל בביאורו הנ"ל מפרש דכשועסק בתורה דוקא פטור אף דעתך בתורה איןו פטור מצוחה אחרת, שניתנה תורה כדי לקיים מצוחה, מ"מ מהאי קרא לפינן שאם עוסק כבר בתורה פטור מהתפילהן שהוא שגור שינון אבל לפניו הלימוד יש להניח תפילין כמבואר בספר ק' דב' ק' (יז). שרכי ייחנן הניח תפילין והדר אמר דברי תורה (ועיין בדברי הקדוש האריז"ל בפירושו לאבות שעסוק במלוכה ביום ג' ועוד' מחייבי היום מעוטר בטלית ותפילהן דכשועסק במלאכה מורה שהחובט טפי).

אמנם ודאי ראוי לזכות בהאי מ"ע שמקיימין כל רגע ורגע כמ"ש, ובספר "אור חדש" (מכת"ז) מביא בשם ורבינו זצ"ל שאם צריך ללחוץ לדבר מצוחה וירבתל מוה מתפליין צריך לשקל היטב אם אפשר אחר (ועיין עוד היטב מה שהבאנו להלן בספר ק' ס).

מ. לרביבינו זצ"ל אין יסוד לקשר עם ד'
כפול בשל ראש מאחוריו ראשו בעין מ' רק
צריך צורת ד' פשוט במשמעותו.

הקשר ד' פשוט ולא כפול וד' כפול בעין
תשבי ספק אי יוצאי.

בזואה"ק פרש פנחס "שין דארבע ראיין עם ד' רמו לארכעה בתי, ולקשר תפילין מאחוריו ד'
כפולה, אף הכי שיש כפולת", ופירשו המקובלין דכשם צריך שיש כפול בשני צדי התפילין כך צריך ד' כפול דוקא, אבל לרביבינו זצ"ל בכוננות התפליין מפרש בזואה"ק שב' דלתין היינו ד' בתים עם קשר בעורת ד', אבל אין יסוד בזואה"ק לمعدד בקשר גופא כי דלתין.

האריז"ל הניח כפול ובאמצעו חלל לצורה ד' עליה.

אמנם גם המקובלין שדרשו ד' כפול היינו כצורת ד' עליה מב' צדרין, שיש באמצעות חלל,
רק כמו ד' קרגנות סביב דהוה משני הצדין ד'

וכולם בחיבור אחד בסוד תפילין של יד, וכולם רומיות לטספירות העליונות ע"ש, אבל עכ"פ בעין שיהיו פרודות וניכרות.

ומה שחושש הגרא"ח מולזין וצ"ל שם דאמ הוא פרודות לא הווי מרובע כਮובא בשאלות תמהני שבגמרא מנהות (לד:) להרבה פירושים שם מוכח דחוות או משicha בין הכתים אינו פולש ממשום ריבוע, וכן נראה דאפילו נימא דמשהו פולש ברכיבוע, הינוakashן צורך לכך וניכר אפילו במדידה מיד שאין הריבוע מכונן, אבל במעט אויר כדי להציג היטיב הפרוד מוכח בגמרא שאין להושׁ ועדין נחשב מרובע, ומזכותה בכך בתרים נפרדים, ובספר "אות חיים ושלום" נמי כשניכר אפילו בדק שאז מרובע, ואולי כוונתו מעדיך אפילו בפרק הרבה עד שנסתפקו האחרונים אי הריבוע עם האויר או לא, אבל במעט מאד כשיעור חוט להציג הפירוד גם הוא אינו חושש לריבוע דסגי בך (ועיין בשע"ת סי' ל"ב סקנ"ח בשם הברכ"י שם פרודות וכשיידקם מרובען טגי, וכך ששםענו כך גם דעת מן הגרא"ז וצ"ל (הגאב"ד דבריסק), וברם במקتاب הגה"ק הח"ס זצ"ל בקסת הספר (כ"א) שאם נפרדו ואוריד ביניהם מכלא מהט סידיקת, איןו מוגדרו ועיין גם בתשוו'חת"ס סי' שעכ"פ שייהיו מוגדרות לגמרי ולא בדק ולזיהור שייהיו ריבוע קיים, ועיין עוד בביאור הלכה סי' ל"ב ד"ה חרין.

מתobar מדברינו שאם הכתים מודוקים בדקן ודאי לרבניו וצ"ל אסור, ובמהודק עד שאיןו ניכר הפירוד כלל אף שאינו מודוק לא מבואר בדריכיו להדייא וצ"ב, וראויה להחמיר במ"ע ואורייתא לשאיפר.

וזע שעשוי בתים הימים מתארים "פרודות" אף שאינם פרודות תמיד באופן שיכול להבהיר עכשו חוט מלמעלה למטה, ונראה שלכמה מגדולי הפטוקים לא יצאו מצות תפילין וכמ"ש, והמודרך ומהדור צריך להבהיר חוט ולנטנות אם יורד מלמעלה עד למטה ממש, וכਮבוואר בסידור הגרש"ז ע"ש.

МОולזין זצ"ל שלדעתו עדיף מודוק שאז מרובע טפי, אבל מביा שדעת רבינו זצ"ל והגאון ה"שאגת אריה" זצ"ל דפסול שבידוק הוא כשל יד ובعين פרודות דוקא ונראה בדעת רבינו זצ"ל שאפילו דיבוק אינו חיבור למיוחה כאחד, אלא בעין ד' בתים ניכרים שהם נפרדים ובדיקוק אף שאינם כאחד אין כאן ד' בתים ולכן בעי פרודות שאפילו היו מהודקים מאד בדק לא מהני שלא ניכר ד' בתים, אבל לשונו "צריכים להיות פרחות ולא מודוקים בדק" משמע לכארה שפסול מפני שדקן מחרם.

מכיא דעת הארי"ל וגרש"ז.

ועיין בסידור הגרש"ז דבעי שיקח סכין חד להפריד שייהינה ניכר עד למטה הפירוד שיש שם ד' בתים, וכן משמע בפ"ח מהאריז"ל ובעין פרודות ממש דוקא, ולפי זה אף שאין שם דבר, אם מהודקים יחד היטיב עד שלא ניכר שם ד' בתים אלא בחירין לחוד למלعلا כמו רובא דרובא, דתפילין הינם לא טגי, שצורך להפרידם דוקא, וברבמב"ס פ"ג דתפילין (הלכה י"א) פוטק "וצורך שיגיע החירין עד מקום התפר, ואם היה החירין ניכר כדי שייהיו ארבעה ראשין ניכר לכל, אף על פי שאין החירין מגע עד מקום התפר כשרות, ואם אין החירין ניכר פטולות" ע"ש, וכוונתו נראה דמייריה בחירין, ומ"מ עבי נמי ניכר לכל, וזה אף שאינו מגע למקום התפר יצא, אבל בחירין לחוד כשאינו ניכר גם הפירוד, לא יצא והואינו כמ"ש דבעין פרודות דוקא.

דעת הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל
ושיטת החתום טופר.

ובספר "רוח חיים" על אבות מהgra"ח מולזין זצ"ל רפ"ב מכיא בשם רבינו זצ"ל סוד ד' בתים דתפילין בשל ראש, שבראש יש ד' חושים וראייה שמיעה ריח וריבור וכולם מפודות, אזנים לשמעו, עינים לראות, הלשון מדבר, אף מריח, וזהו סוד תפילין של ראש, ובתפילין של יד מחוברים דוקא דרומו לגוף האדם לב מבין, כליות יעצמות, טחול שוחק, וחוש המשוש,

מעור אחד ומחובר בדרכן חשוב חיבורו, ורק רשות אחד עשוית בעין עורה אחד ע"ש, הורי דלא בעי עורה אחד ומיסים לדיבוק חשוב חיבורו, וזהו המעיד על השאלה אם עורה אחד ממש הינו אי דיבוק מועל להו או לא, והשיב שאין צורך לעור אחד ממש לדיבוק מועל, אבל תפירה באמת לא יועיל כמבואר בביאורו, וא"ש שאין סתריה כלל והדברים נכונים בעזה"ת.

לימוד זכות על תפילין שאינם פרודות
ולא עורה אחד.

ובמ"א אמרותי למד זכות על המון בית ישראל שנגנו בחפילין פשוטין שאינם עורה אחד ולא פרודות, וכן מפיצים היום ברחבי הארץ תפילין נאלו, ותמה בשוו"ת חת"ס (ה) שפסולין ממ"ג, אי דיבוק חיבור הלא הד' בתים כאחד ופסול שאין כן ד' בתים, ואי נימא דיבוק אינו חיבור הוה שני עורות ופסול, ובמ"א בהסתמתו לספר קסת הספר שרובותיו פסלו תפילין אלו בדיבוק ע"ש, ולפ"ז ח"ו רוב בית ישראל אין מקיימין כהלכה מצות תפילין.

אמנם לע"ד נראה דהמנגה יסודה כמו שתתברר לעיל סימן מ"א שדיבוק מועל שאינם כבטים נפרדים אבל חדא ממש נמי לא היה בזה, וא"ש בס"ל בעצם שדיבוק חיבור לעין זה שוב אינם כתשי עורות כמ"ש, ומ"מ כשדיבוק הבתים להחזק הריבוע כנוהוג לא פסל בכר התפילין לייהו כשל יד, שבדיבוק אינם כשרים, אבל חדא כשל יד נמי לא הוה דלמנגה זה ס"ל דלא בעין פרודות דוקא רק שלא היה בית אחד, ודאי בזה ללמד זכות על בית ישראל שהתפילין כשרים בדיבוק ואינם כשל יד וכן ס"ל להגר"ח מולוזין צ"ל אף שרבניו צ"ל גופא דקדק מאד בפודות ממש, דלשיטת רבינו בעין פרודות ממש וניכרין עד למטה, וכן נכוון לדריך בתפילין שהם אות וחותם המליך שיהיו כשרים לכ"ע בפודות ועוד אחד דוקא, וכן נהגו היום המדיקין ותע"כ (ונגהתי להחמיר לעצמי כשהאפשר שייהו עורה אחד עם מעברתא, בלי טלאי מעור אחר להעמיד בלבד כמנהג עושי בתים, דווקי העמיד נמי בעי עורה

מכ. הד' בתים של ראש בעין מעור אחד, ויש מעידים שלא הקפיד אם מדוכקים בדרכן החשוב חיבור ומועל, ורק תפירה לא מועל להיות באחד ומיטול.

מכאן סחרות אי בעין לגר"א עורה אחד הד' בתים יהיו מעור אחד מפורש בביארו סימן ל"ב (ס"ק ל"ח) שציריך עורה אחד כרש"י ודלא כתוס' שכתבו דמנהgi חפירה לעשותם לעור א' עיי"ש, אבל בביארו לשינויים כלים פ"יח מה מוכיחה מהמשנה שם להיפך שאין ציריך עורה אחד דוקא שאם היביא בית אחד וצירפו ותיקנו מהני ע"ש, וצ"ג שדבריו סותרין זה את זה, ועיין שו"ת עמודי אור (סימן א) ובמורוק ציעה שהעירו נמי משנה הנ"ל.

מיישב שחיבור בתפירה לא מועל וכדרכו מועל.

ולע"ד נראה שאין בדברי רבינו צ"ל סחרות כלל, בס"ל שדיבוק חשוב חיבור והוא כעור אחד, ותפירה ס"ל דלא מועל, וזהו שמוich מהמשנה שאין ציריך עורה ממש, דמוכחה התם שם חיבוד מועל, והינו חיבור גמור בדרכן דמועל כמ"ש, והוא דמסיק בביארו שציריך עורה אחד ממש הינו בלי תפירה דלא מועל לחיבור וכדמיםיים שם דלא כתוס' ע"ש, ועיין בבה"ל שם ד"ה יעשה שמביא בן בשם הגר"ח צנוער צ"ל בהגחותיו שתפירה אולי לא מועל אבל דיבוק ודאי מועל [ודלא כתוס' ה' ש' כי איפכא דתפירה מועל ולא דיבוק], והחילוק בין תפירה לדיבוק מבואר הוא שהדיבוק הוא חיבור בעצם העור ובכל מקום עד שנעשה דבר אחד ושוב אין כאן ב' עורות משא"כ עיי' תפירה אינם מחוברים בעצם רק שיש כאן הדיק שאי אפשר ליטול אחד ללא השני ואם יתר החוט מימי לא יתפרק ולהן עדיין יש כאן ב' עורות.

שוב מצאתי דאייה בדברינו בשאלותה עם הנהגות הגאון רבינו חיים מולזין וצ"ל, שאלאת רבוי הגר"א אי בעין בתפילין עורה אחד, והשיב שאין להקפיד ע"ז כלל, ובגמרה לא נזכר כלל

או פחות ואמור שכשרים, ותיקשי אי כשר בפחות מאשר שני לאחפליין שיעור למה אמרין מוקם יש בראש לב' תפילין ולמה מכניסין זוג זוג, יכניס ג' תפילין והלא יש ג"כ מקום לג' תפילין כמו שתמה הרא"ש בשם ר"י בהל' קתנות בסדר עשיית תפילין.

דעת המ"ב וקושיות הגה"ק האדמו"ר מסאטמר עלייו.

ובמ"ב כאן בבה"ל מסיק שאין להכשיר להנינה לפעמים אצבע וחצי ולפעמים בע"ד אצבעות וחצי, שאין כשר באצבע וחצי, יש בע"ד וחצי שיעור לג' תפילין, ומוכחה בגמר דפסול, וכראית הרא"ש הנ"ל וע"כ אי אפשר להכשיר תרוייתו אפילו בשני ימים, אלא שירנן לכתילה תרתי DSTMRI אפיקו בתרי ימים, ולילכה להתריר אלא או אצבע וחצי או בע"ד אצבעות וחצי ע"ש.

וע"ז יפה תמה הגה"ק האדמו"ר מסאטמר בקונטרס מיוחד, שם יש ספק הלא זה טפיקא דאוריתא, ולא מצינו דשרי באסור תורה לנוהג כרצוינו כחד דעה, ורק לעוני חפלות המנחה בס' רל"ג ס"ב ורא"ש ברכות ב. שסמכו ע"ז רק לעוני תפלה ולא לעוני ק"ש, רק ראוי להחמיר בשל תורה לעשותה באופן דרך לכתחילה לכ"ע, וביוור תמה במה שמסיק בבה"ל שכשר לכתחילה מג' אצבעות עד בע"ד אצבעות וחצי, לכתחילה מג' אצבעות עד ד' אצבעות וחצי, וקשה הלא בגין אצבעות ראוי לחוש דפסול, שלפוסקים וכך בארכע יש כבר בזה ג' תפילין ומוכחה במג' דפסול, וא"כ למה מתיר לכתילה עד בע"ד אצבעות, וע"כ מסיק שלא נמ"ב ואנן לא חוששין להוכחה דג' תפילין דאך שכשר בקטנים לא נהגו בקטנים כ"כ, ושאר הפוסקים לא הביאו מהא דלא מכשרין ג' להוכחה וא"ש. ולפ"ז לדעתו אין להחמיר אם מניח פ"א קטנים ופ"א גודלים ע"י' השיט (ונראה ליישב דשרי בתורת DSTMRI שלכ"ע השיעור בתפילין רק מדרבן דיליפין לה מציז שאנו אלא מדרבן מבואר בתוס' סוכה ה. ד"ה ואל).

ונראה ליישב דברי הר"י והוכחתו שהביא

אחד, וגם לכמה ראשונים עיקר דין מעברתא להעמיד, וא"כ בעין עור אחד גם במעמיד).

ורבנוי זמניינו דנו שכמה עושי בתים מכרו כמהוזרים בתים ששסתמיין בדק הנעשה מעור הנקבים, ולדעתי כשם עמיד או הוכיח בדק או עור אחר גרע משתי עורות וחיבין לתוךן תפילין קנייבסקי זצ"ל ס"ל שעור מהותך אינו עור כלל ובאיינו שתי עורות אלא בדבר אחר ופסולים ודלא כהגרי"י וויסס זצ"ל שה캐ירים בדיעבד.

מן אורך ורוחב הכתים מדרينا אין בהם שיעור, אבל תפילין נדולים עלולים לישמת במקצת למקום שאינו בשער, אע"ב יש למנוע להניהם.

סתירות אם להכשיר תפילין בפחות מაצבע.

בש"ע ל"ב (ס"ק מ"א) שאורך ורוחב הכתים וגובהן אין לו שיעור, ורבינו זצ"ל בכירנו שם מביא שהתוס' חולקין ע"ז בעירובין צה. וס"ל שהשיעור ב' אצבעות, ומוכחים כן ממה דכובע של כהן גדול קרי מנצח ושל כהן הדירות מגבעת ובכירנו הטעם דשל כהן גדול מאחר שיש לו צין במקומות תפילין קרי מנצח שקרץ, וכהן הדירות יש לו מגבעת, וכיון שצין במקומות תפילין ושיעורה ב' אצבעות מבואר בסוכה ה', גם תפילין שיעורה ב' אצבעות, וע"ז דוחה רבינו דלשון הרמב"ם והרמב"ן הינו מנצח היינו מגבעת רק שצורת הצניפה שבם שונה, ובאמת שהצין היה במצב ולא במקומות תפילין, וכਮבוואר בזוחים י"ט. ושבת ס"ג: ואין חילוק בין מנצח או מגבעת ע"ש, ולכן אין בזה שיעור ב' אצבעות בכץין שהוא במקומות אחר כמ"ש.

והנה משמעות הש"ע ורבינו זצ"ל שאין לו שום שיעור, ובשאלות עם הנגגות הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל שהראו לו תפילין כאצבע ולא פחות ואמור שכשרים, ובכתבי שלפני (הוועתק מהצדיק רבי זונדל מסלאנט זצ"ל) כתוב כאצבע

לעצמם לבוש לפחות פעמיים פחות מב' אכבעות, וע"כ אינו חושש לסבירת הגאנונים דכענין ב' אכבעות דוקא, ותו תיקשי הלא מקום בראש לג' תפילין ברוח באכבע לחוד, וע"כ צ"ל וחוששן בגין ישישמו, ולא התירו אלא במקומות תפילין, וא"כ אפילו באחד בשיעור יותר מדו' אכבעות יש הא'H חששא, וצ"ל דלית ליה סברת הגאנונים דכענין בא' אכבעות דוקא, ותו תיקשי הלא מקום בראש לג' תפילין ברוח באכבע לחוד, וע"כ צ"ל וחוששן בגין ישישמו, וא"כ באחד ביוטר מדו' נמי ראי לחוש כיוון שקרוב לסוף השיעור, ולית לנ' להתרי מה'ג' שאין יסוד בש"ס להתרי.

ושוב לך' כל מה שהקשו שספיקא דאוריתא היא, שאין החשך רק מדרבנן שמא ישפט מקומו אבל מה"ת ודאי כשר בכל שטח דמוחו של תינוק רופס, ובחשש כי הא'H מותר לו לסמוך על הגאנונים, דס"ל דליך למחיש, אבל מסיק שאם אינו חושש לפעמים לגאנונים, ולובש נמי פחות מב' אכבעות דס"ל דקשר נמי באכבע, הלא תיקשי דיש מקום בראש לג' תפילין, רק ע"כ לא התירו בגין שאינו יכול לשומרן שעולמים לשפט, וא"כ הוא הדין בהגדולה יותר מדו' אכבעות עלול לישט ולית לנ' להתרי ודברי המ"ב מאירם.

ולפי דברינו נראה שם אין חוששן לסבירות השימושא רבא דכענין בתפילין דוקא שיעור ב' אכבעות, שרי נמי באכבע לחוד, ולית לנ' למיחש שיש מקום בגין תפילין שלא התירו בגין דקשה לשומרן, וכ"ש שאין לחוש באחד ביוטר מאכבעיים שאינו עלול לישט, ואין החשש אלא בד' אכבעות דקרווב לישט.

מישב קושיות הגאון מליסא.

ובתשבות הגאון מליסא מתבלט שמצוות תפילין רפואה בידינו היום, לאחר שמכוואר בראש"י גיטין (נת). שתפילין של יד שלישי דשל ראש שיש שם ד' בתים, ואי של ראש ב' אכבעות הלא של יד שלישי ממנו, ובשתי אכבעות יש מקום לג' תפילין בשל יד, ומוכח בוגרא דליתא בגין, וע"כ

הרא"ש הניל שבעצם תמורה מה מכעיא לנו בעורבין אי מקום בראש להניח שני תפילין וכן ביד ע"ש, נמודר מהתחלת השערות עד מקום שמהחו של תינוק רופס שהוא השיעור דקשר לתפילין של ראש וכמבוואר במנחות (לו'). וניחוי אי יש שיעור בראש לשנים או לא, רק נראה שחוז"ל לא התירו לכונן עד סוף מקום התפילין שעולמים או לישט קצת למעלה ולא יצא, והוא השאלה אי מקום בראש להניח שני תפילין ברוח או לא, והיינו אי יש מקום לשימוש ומסקין דקשר ואין חוששן לשימוש.

מזהיר שהתפילין לא יהיו ד' אכבעות.

וא"ש דברי הר"י שמכוכיה דבשלה מא אי יש שיעור להתפילין ב' אכבעות כמו בוץין. שפיר מיבעיא לנו בשנים אי שרי, שבdry' אכבעות קרובות לסוף השיעור וראוי לחוש לשימוש כמ"ש, אבל אי נימא דקשר באכבע, הלא יש אפילו בגין אכבעות מקום לג' תפילין, ויש עוד שיעור ברוח שאין לחוש לשימוש, והוא לנו לומר מקום יש בראש לג' תפילין, וע"כ מוכוכיה דיש שיעור לתפילין ב' אכבעות, ושפיר אין מקום לג' תפילין, ולהולקין עליו שאין שיעור להתפילין. דעתם שאין זה הוכחה שג' בלאו היכי לא התירו דקשה לשומר ג' שלא ישטו למעלה ולמטה ולצדדין וכ"ג ודאי לא התירו שההתרי ורק במקומות תפילין ממש דוקא.

ולפי זה יש בגאנונים דס"ל שהשיעור ב' אכבעות חומרא וקולא, חומרא דכענין ב' אכבעות דוקא, וקולה שלפי הוכחתם מוכח דשרין תפילין בdry' אכבעות ולא חיישין לשימוש, אבל להולקין שאין שיעור להתפילין וכפסק הש"ע, כשם שלדייזהו ע"כ לא התירו בגין דחוששן שאינו יכול לשומר ג' ועלולים לשימוש כמ"ש, כן בזוג של תפילין קרוב לסוף השיעור דהינו בdry' אכבעות יותר, יש לומר דחו"ל לא התירו לצמצם שקהה לשומר ולדיק שישארו תמיד במקומות תפילין.

ומעתה דברי המ"ב מאירם, שאם מתייר

צ"ל שהתפליין שלו היו קטנים מאד במאוד, ואולי מיררי בשל יד, ועכ"פ ראוי ליזהר מאד בשל יד שלא יהיה יותר מב' אצבעות ודו"ק היטב בכ"ז. (ושמעתי שגם הקדוש ה"חפץ חיים" צ"ל הזמן תפליין של יד קטנים שייתאמו לשיעור וכמ"ש, ומיהו בקטנים מראוי קשה ליזהר בתגין ובגיגיות, ולקראו הכל כדין בעיניו בלי משקפת, ומן הגורייס וצ"ל (הגאב"ד דבירס) החש מהאי טעמא ודרש בשל יד רוק ד' שיטין שהכתוב גדול ומתוקן, אבל בטור מוכא דיש שיטות קבללה איש מפי איש, ויש בזה גם סוד גידול, ומיהו ע"ש במ"ב (ל"ה) שלפעמים מיקל בזה, אבל ראוי ליזהר שייהיו קטנים אבל לא מראוי והאותיות יהיו מאריות לעין).

מד. בתים שחורות נ"ב הלכה למשה מסניין, ו"א שבוקנותו הידר שנים המעבירתא למטה תהיה שחורה, ונראה שנים צדי הרצועות בין שנאים ראוי להקפיד להשתורם.

מחרש שלכאורה לגר"א ראוי להשחריר ברכזיות הצדרן.

בש"ע ל"ב (ס"ק מ) שהבתים מצוה לעשותן שחור, ומשמע שאין לעיכובה וכשי' הרמב"ם והתוס' וכיכ' בב"ח, ועי"ש בביבאר הגרא"א שנקט בסמ"ג והתרומה (עי' הגמ"י פ"ג מתפלין ה"ז) שמדינה הדין כן מהלמ"מ ע"ש, וכן נראה בירושלמי ספ"ק דמגילה דהלהמ"מ בריבוע וחגורות, ובספר ילוקוט אבנימ (מובא נמי בכת"י אוור חדש) מכיא בשם רבינו וצ"ל שבוקנותו הידר במعتبرתא למטה תהיה שחורה, ומסיים שדיוקן משיטת הרמב"ם פ"ג ה"ז דברי ברצעות לנו' שייהיו שחורות פנים ואחור, ולידין עכ"פ במקומות הנראות צרכיהם להשחריר, והוא הדין לע"ד ברצעות שלכ"ע בעין בהו מהלמ"מ שחגורות, שישחריר נמי הצדדין שנראין, אף שלרמב"ם הוא רק לנו' וזה הצדדין שנראין נראה אך הצדדין ייל דמעיקר הרין צריך שייהו שחורות הצדדין

נשתכח אצלינו שייעור תפליין ע"ש, ולדברינו אנו מקיימים המצווה בעלי פקפק, וכך שיש שייעור ג' אין חשובין, לדידין לא התירו ג' כלל שאי אפשר לשומרם שישארו במקום תפליין כמ"ש זועי גם בקהל אליו פ"י אחר מרביתנו הגרא"ז ז"ל בסוגיא דגיטין הנ"ל, לפירשו לא מצינו דשל יד שלישי مثل ראשן, ולפי זה נראה שלמעשה בשל יד שהשיעור רק בחצי בשער תפוח ולמטה, או לרביבנו כל בשער תפוח לאפוקי רובע דלמטה ולמעלה, אין להתריר קרוב לסוף השיעור, דחוישין ישישמת מדינה כמ"ש, וע"כ בשל יד אין להתריר אלא בכ' אצבעות, ובשל ראש שהשיעור טפי יש להתריר עד ד' אצבעות ולא יותר, לדידין דלית לנו' בגאנים חישין ישישמו ווד"ק היטב כי זהו הלכתא רבתא בעזהשיות.

ועיין בלשון הרא"ש סוף הלכות תפליין דמשמעו שלשיםושא רבא צרך בכתים גופא ב' אצבעות חוץ מהתירורא ומעברתא, ונראה שצריך לקצרים מאד שבתפליין גדולים עלול ליכשל לבטל מצות תפליין ובמיוחד בשל יד, אבל בראשונים שמוכחים מצין ומהא דמקום בראש להניח שני תפליין, ממשע שב' אצבעות היינו עם התירורא ומעברתא, שהרי אין בראש מקום לב' תפליין דב' אצבעות בלבד תירורא ומעברתא, כմבוואר ברא"ש שם ועי"ש במבי"ט, ושיעור אצבע כפי המבוואר ברש"י עירובין (ו): ובר"ף ורא"ש הלכות ציצית חמישית טפה, ותלו מהו שיעור טפח ואמה והמנהגים בזה חלוקים ואכם"ל.

שוב מצאת בשימושא רבא, דבאי ב' אצבעות בשל ראש דוקא דומיא דצין, ומקום תפליין בשל ראש ע"כ ד' אצבעות, אבל בשל יד אף דמקום שם להניח שני תפליין וכמבוואר עירובין (זה), אין ראייה דקשר ביותר מב' אצבעות, שע"ז לא קאמר שהשיעור ב' אצבעות, וא"כ בשל יד שפיר ביארנו להחמיר טובא שלא יהיה שם בכתים שיעור אלא ב' אצבעות בלבד שיותר עלול כבר לישamt ויבטל מצות תפליין שיפול למעלה או למטה, וכן שמעתי על הגה"ק רבינו נתן אדרל

בשיעורו רוחב הרצואה, וע"כ יש ליזהר שכולה שחורה וייחיר בעצמו לשמה).

ודע בספר "ברוך שאמר" שmbיא ברצואה להשחים ואח"כ חותק מוכח דס"ל שלא צריך להשhir הצדין, וכן המנהג. אבל נראה שתלי,adam הלמ"מ דשchorות אינו בבחים וכש"ע אלא רק ברצועות כיון שתוארם שחורהות מספיק, אבל אם גם הבחים כולו שחורים יש לומר שצרך שהייה הכל ממש שחור ואך בצדין שבכל התפילין, ויש נ"מ מזה לענין מקצת ממש לבן באמצע שתלי בחקירה הנ"ל, והיינו לדברינו אם אינה הלכה ברצועות אלא בתפילין אז מפרשין כל הנראה בכלל גם צדי הרצועות שעכ"פ בכלל תפילין הם ונראים, ודברינו החזו"א זצ"ל וכן הגורי"י קנייבסקי זצ"ל החמירו מאד שייהי שחור לגמרי, והגורי"ז זצ"ל החמיר עוד דמאי שנופל צבע והוא כמתעסק וחושש דלא מועל אפילו צבעו אחר כך כדרין. וע"ע בדברינו בזזה בשווית תשובות והנחות ח"א סימן לה"ה.

מה. הצעיה טומל בין בשל יד או בשל ראש, וגם ברצועות למעשה אי אפשר להקל בחיצתה.

מסביר שיטת הראשונים אי הצעיה פסול בתפילין.

כביאו ר' כ"ז ס"ק ד, ע"ש דמייתי מרשי" ותוס' בערךין (ג): שאי אפשר להניח תפילין בגדיל כהונה, שאם מניח תפילין של יד על הבגדי כהונה הוה בגלווי וכתיב לך לאות ולא לאחרים לאות, ודברינו זצ"ל דזה שזכחים מוכחograms של ראש פטול אף דהתם עיקר המזווה לאחרים, וע"כ הטעם שאין להניחם על הבגדי כהונה מושם הצעיה, ולענין רצועות כתב שם דאי שללהכה נראה שאין הצעיה רק בקציצה עצמה, מ"מ למעשה אין להקל ברצועות בין בשל יד בין בשל ראש עי"ש.

ולכואורה ראוי לתמונה על פירוש רש"י ותוס' שם שמספרין הפסול להניהם בגדיל כהונה בשל

שלפנוי לפניו, וכן מפורש בספר מלאכת שמים ונוטה שהוא מהלם"מ, ושמעתה מכמה גאנוי עולם זצ"ל שדקדו בזה.

מנוג הaganon דברistik זצ"ל לא להשhir וסמכין לשיטתו.

אמנם מrn הaganon דברistik זצ"ל אף שהביא שיש מהמירים בזה, דעתו בזה להקל, ולא נהג להחמיר להשhir הצדין, והזיתוי לדעתו שחוזה לחיצאה, שאם משחריר הצדין מלולך בצד השני וחוץ, שהרמב"ם שמציר בצד שני נמי שחורהות היינו שזו נוי לרצועות וכמכוар בדבריו, אבל כשאינו אלא מלולך הלא קפדיין ברצועות נמי מושם הצעיה כאמור במ"א סימן כ"ז (ס"ק ה) ואחרונים שם, ואולי הדיו היבש המlolcl בצד השני חוץ, ולען לא שינוי ממנהג ישראל שלא משחררים הצדין, וכן בספר "ברוך שאמר" לא הביא להשhir אחרי הצדין חיתוך, כללהן.

הגה"ק הגורי"ל דיסקין זצ"ל השhir פנים ואחור.

אמנם הקדוש הארי"ל בשעה"כ דעתו להשhir ברצועות פנים ואחור דוקא וכשיטת הרמב"ם, וכן העידו לי ותקי עיה"ק שראו הרצועות של מrn הaganon וקדוש רבינו ירושע ליב דיסקין זצ"ל והיו רחבות ושchorות בפניים ואחור כהרומב"ם, ואולי דקדקו להשhir גם צד الآخر דרך נוי, ובלאו הכל אין אנו מקפידים על הצעיה דלכלוק בצד שני לרצועות שמתלכclin בזיהה וכיוצא בו, וע"כ נראה שרואו להשhir הצדין, וצדין שלפנוי לפניו דמי וכמכוар בספ"ז דסוטה ויצא בלי פקפק. ואין לחוש להצעיה מאחר שביטלו שם כה"ג לעולם, ולא אמרין בטלה דעתו שהרי הוא דבר שאין דרכו להකפיד ובמיוחד שאינו חוץ, וראה זה מה שמשחרין הבחים בצדדים ואין חוששים במא שמצויא מאר שג למטה מלולך באבע, ומוכרה בדברינו שנוהgan אין בזה הצעיה. (וכן יש לפקפק לדברינו זצ"ל דבמי כולה שחורה, אם ורק מקצת באמצע אינה שחורה דהוה כחטר שם

ענין. ובבר ביארו הפסיקים שבחייבי לאומות כבזה שחז' וגואה יש בזה חשש אסור ואוריתא של בחוקותיהם לא תלכו, וכן אמר לוי הקדוש רבי אהרן ורoke וצ"ל (האדמו"ר מבעלזא וצ"ל) ששמעו מאביו שכ"ג יש אישור מכח ספיקא ואוריתא (וכנראה מפני קדושתו לא רצה להוציא מפיו דרכם מישראל עוברים ח"ז אישור לאו, ועוד מ"ג לדוקן ולומר ספיקא דאוריתא). וע"ע בדברינו בשווית תשובה והנחהות ח"א סימן מ"ב.

מן. רבינו וצ"ל היהוד מادر דמה שנחנו היום לכתחוב ע"פ האריז"ל אותן צ' עם הוו"ד הפוך אין יוצאי בכלל מצות תפילין ומזהה, שאין זה כפי מסורת נודלי אשכנו דור דור המבואר בספר ברוך שאמר שבכל דבריו דברי קבלה, ולידין אין זה צורה אותן ובמו חסר צ', וצוחה מادر על המשני עד שלפי השמועה חתך פרשיות אבלו.

צ' הפוך אין יוצאי לגר"א לפי מסורת דילן.

בספר "ילקוט אבנים" ובתוס' מע"ר, וכן ב"אור תרש"מ מכתי הגר"ש מלצן וצ"ל מיתי שרביבנו וצ"ל היה פוסל הצדיק שהי"ז שבו כפוף לאחוריו, והי עובדא שראו דהביא לפני חתנו הרב המנוח הר' משה ז"ל פרשיותיו כתובין בשין וצדיק כהנ"ל וחתכו בעצמו, והיה אומר דגמירה ליה זבא טיעות בכתבבים על ידי תלמידי הצעבי שבור שהעתיקו כן בתוך כת"י האריז"ל ע"ש.

ויש לחתמו על רבינו וצ"ל שרובבו בית ישראל נהגים באות צ' עם י"ד הפוך לרבות גאנוני עולם צדיקים וקדושים עליון, ונגהו כן מדור דורות כמו שמוכחים ס"ת יeshim כאן ובחו"ל, והיאך נמא שכולם לא יצאו מצות תפילין ומזהה, וכן נהגו היום כל החסידים שנוהגים בשיטת האריז"ל, והאם נמא שלרבינו וצ"ל כולם ביטלו מצות תפילין ומזהה, והנהוגין כמו נהגו באותיות לבר מקיימים מצוה זאת.

יד דכתיב לך לאות ולא לאחרים אותה, והוא אין זה אלא לכתילה ולא מעכbin בכך קיום המ"ע שהרי אף אם הניח התש"י בגלי ולא כיסה יצא, ולמה יפטר מהנימם בכגדיו כהונה אף שהן מגולמים וצ"ע, ולע"ד נראה שיש בדיון זה ד"ל' לאות ולא לאחרים" שני דין, ראשית שלא יתראה בחוץ לכל אחד, וזה רק לכתילה כמ"ש, ועוד יש בזה הלהקה "לך" לאות, שהיא חותם על בשרו דוקא אותן, ולכן פסלין על בגדיו וזה גם בדיעבד, וא"ש נמי דאי אפשר לכשות בכסי פחות משלש על שלש שאינו בגדי ואין בזה ממשום יותר בגדים ותו איינו לאחרים לאות, ונראה שהחסרון איינו דגלו לאחרים רק בחיצתה איינו אותן לעצמו כמ"ש ולדברינו לשיטת רש"י ותוס' בשל יד נמי פסולו ממשום החיצה ויסודה מהא דוחיה לך לאות וככ"ל וא"ש.

מכאן שמצוות צין בגלי דוקא.

ומה שתמה רבינו וצ"ל על רש"י ותוס' דפרשיש מטעם שלאחרים לאות מהא דבזחחים פ"ק מוכח שגם בשל ראש אלולא מקום נראה בין שערו למאנפת פסל החיצה, אף דבזה עיקרו לאחרים לאות, נראה דהתקם בלאו הци א' אפשר לתפילין שייחי על הци שמכסה הци' ומצוותה בגלי דמייא דתפילין, ועוד שאין להניחם על השם המפורש המגוללה, משא"כ שם בתפילין הוא מחותפה.

שורות גדלות אי חוץ בשל ראש.

והאחרונים דנו לענן החיצה בשורות גדלות בראשו שאינם רביתיה וכמבעור במחצית השקלה כאן ובמ"ב סקט"ו, ונראה דעתיך החחשך רק באופן שאינו רביתיה כלל, שבלאו הци גם מאחורי ראו בשורות הרבה ראוי לחוש לחיצתה בקשר, רק מייר כי שורק לצדרין לנו דחויצץ, ולא אמרין כל שלגאותו איו חוץ אלא בתפילין ולא כשבא לנאות גופו ולהקל ממשום זה בחיצתה לתפילין, וככ"ש אין זה נוי כל ח"ז רק חוקי להאומות. ובבר אמרו חז"ל שמלך מסטר בכל יום ממשום מלך "ביפוי" תחזינה

הרא"ש, אבל לדברינו זצ"ל לדין חסר קוצו של יוז"ד פסול ועכ"כ כל שניי פסול, והקדוש הארייז"ל לא פסל גם בחסר קוצו של יוז"ד, שבמשנת חסידים ופע"ח מפרשיש שיווד צריך ג' קוצים העליין גוף ורגל, ולא הביאו מהקהלן מצד שמאל, שהפסරדים לא נהגו כן אף שלידין מעכבר, אבל לדין דאף קוצו של יוד תחתון מעכבר א"כ כל שניי באות פסול, ואין לך שניי יותר מיוז"ד הפוך, רק תלמידי שבתי צבי ים"ש הם שלרכינו זצ"ל התחללו לשנות לקבלה אף במקום שאין זה למסורת דילן כפי ההלכה, אבל אין בדין והאריז"ל בדרישה, ולא ציווה לעולם לשנות אף שישב המנהיגים, ולשוא טוען המשנה שחוללה באילן גדור האלקרי הארייז"ל, שגם איהו לא ציווה בזוה כמ"ש, וכן מכואר בספר טעמי המצאות מהאריז"ל פרשת האזינו, דיעורוף כמטר לקחי שעיפוי לשון הרינה, והמטור אינו טוב לכל שהולכי דרכים מצרים בו, וכן בחלק ע"פ סוד בתורה לא כל הרוצה ליטול את השם יבו ואיטול וכי שאיינו ראוי לו הרגע, ע"כ באրתוי הנלע"ד בשיטת רביבנו הגר"א זצ"ל ודוק"ק היטיב בדברינו. וכעת ייל' ספר "הצדיק ר' שלמה" [בלור] תלמיד רביבנו החפץ חיים זצ"ל והוא מעד שהח"ח הקפיד מאר בזוה שלא תהא צד"י הפוכה.

בסת"ת אין להקפיד גם לגר"א.

ובספר "מצוות היום" הארכתி מאר בענין זה, והעלימי שרביבנו זצ"ל ותלמידיו דקדקו בתפילה ומזוותה שצורך כתוב אשורתה דוקא, אבל בס"ת דמדיננא כשר בכל לשון, ה"ה כתוב שנגנו בו לא גרע מכתב אחר שיווצאן, ואף שלידין לא שריןן בכתב אחר, כשמקובל להו למסורת דידחו כלשון הקודש שריןן, דלא גרע מכתב אחר, וא"כ שיין לעלות בתורה עם ס"ת ע"פ הארייז"ל, וכן נהגו תלמידי רביבנו זצ"ל לא להקפיד על ס"ת בכתב וועלש וקראו ובירכו בו, וمعاييرם על הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל וכן תלמידי רביבנו זצ"ל שמעולם לא הקפידו לבדוק בס"ת באיזה כתב נכתב והטעם כמ"ש, ומיהו תמה אני שבכתבי שאלהות שלפני שהועתק מכתבי"ק הצדיק רבי

ונבואר עמוק שיטת רבינו זצ"ל, שבתוך צורת האותיות טמון ונגנו/api סודות בעולםות העליונים בספריות ובסדרי הבריאה, ובכל נקודה בוצרת אותן יש רמזים, ואני בני אשכנז קבלנו במסורת צורת כל אותן ואות, וכן הספרדים קיבלו במסורת דידחו המכונה "כתב וועליש", והקדוש הארייז"ל החשיב עצמו לכמה דבריהם לספרדיים וגם לצורת האותיות, ובצורה כדיrho לא פסל כמו שנזכר עוד להלן.

האריז"ל לא ציווה לשנות וכפי מסורת דיליה כשר ולשוא אומרים שיש בזוה
מחלוקה בין הגר"א והאריז"ל.

ומעתה לדין דעת רבינו זצ"ל מאחר שככל הפסקים הסכימו שם חסר באות יוז"ד עוקץ בצד שמאל למטה פסול, אף שניכר היטב בלהודה צורת יוז"ד, עכ"ד לדין שניי כל דהו מעיקר צורת האות פסול, וכ"ש יוז"ד הפוך שמשונה יותר ודאי פסול, וא"כ דעת רבינו זצ"ל שהקדוש הארייז"ל לפי מסורת דיליה נהג ומתא טעם לצ' הפוך, אבל לדין אסור לשנות ואין יוצאיין, וגם הארייז"ל לא ציווה לשנות ח"ז, ואדרבה הב"י שהיה ספרדי ונגנו בכתב וועליש כשהגיעו לידי ספר "ברוך שאמר" שככל דבריו לעלה בקדוש היבא רך דבריו דהינו כתוב אשכנז, שככל דבריו דברי קבללה.

ורביבנו זצ"ל לא בא ח"ז לבטל מנaggi האלוקי הארייז"ל, עיין היטיב בהקדמה לספרא דצניעותה שמעיד תלמידו הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל עני ראו יקר תפארת קדושת הארייז"ל עני רביבנו נ"ע, כי מדי דבריו בו אודותיו אריתע כולא גופא, ואמר מה נורא ונבדך מקדוש ה' איש אלקים קדוש ונורא כמהו וגלו לו תעלומות הכהמה" ע"ש, ומ"מ דעתו שלידין האות פסול, וכן רצון נוthen התורה שככל חייב לנוהג כפי מסורת דיליה.

והאריז"ל גופא בשיטת הספרדים ס"ל שאמת צורתה עללה כשר, והעיקר שלא צורה נשנה לצורתאות אחרות, ויש לכל צורה באות שורש לעלה, ולכן אם ניכר צורתה כשר וכמבעור בתשוכת

ומנהגם, והזכר ברור שאסור לנו לשנות כן לשיתתו, ויש לי עוד הרבה להאריך בזה ולהביא ממנהגי גאוני עולם זצ"ל ודבריהם, אבל בשיטת רביינו זצ"ל נסתפק בדברינו וד"ל (ובעיקר דברינו לעיל לחיק שבס"ת כשר ובתומי פסול), ישבנו דיקוק נפלה ברובם פ"א דתפילין ה"ב שבס"ת פירש דוקא חסר אותן אחת פסול, ובתפילין ומזוויות אפלו חסר קץ באות פסול, ובתפילין קפידנן אף שניכר צורת האות, וכס"ת אם ניכר הצורה סגי דלא גרע מכתב אחר דכשר שניכר למה מתכוון וד"ל).

ולמעשה מי שאבותיו נהגו כתיבת הארייז"ל בחסידים, והוא אין נהוג כלל במסורת שלהם בתפללה וכבודה, נראה דכ"ש בתפילין רואו לו להחמיר במ"ע בגר"א ועוד פוסקים שחושו בצד הפוך, ולא יכול לסמן בזה בלבד דוקא על מסורתם של בני, וכפי שמשמעותו מラン הגאון רבי יעקב קנייבסקי זצ"ל חשש גם כן מה"ג דוקא שעליו להחמיר בצד הפוך לא להניחו כספיקה דאוריתא, אבל כשנו נהוג במסורת אבותיו תמיד, גם בתפילין יכול לסמן שכך עיקר דין תורה, דכל זמן שלא נכנסו למניין ומכוירים לכל אחד נהוג כמו מגן הארייז"ל ולכן יכול לשנות לנוסח הב"י ואין לחוש בויה מידי.

מו. יש ליזהר לבתוב אותן ל' למטה בפוף רק מעט במו ט' ולא במו כ', ואם עשה צורת ב' בנוהג, לדבינו זצ"ל פסול.

ל' כמו כ' לגור"א פסול.

בכת"י "אור חדש" בילוקוט אבנים ועוד, מביא היה מהדר שהכתב יהיה בתמונה אותיות שדרקון הרוב ב"י בסימן ל"ב ע"פ ספר ברוך שאמר, והיה מזהיר שהלמ"ד לא יהיה למטה כמו כ"ף רק מעט כפוף כמ"ש, יונגה היה כפוף, ואם כתבו כמו כ"ף היה פסול" הרי שפסק בלמ"ד עם צורת ב', וכיותר נתתיק כאן לשון הספר "קהלת יעקב" סי' ד' מהגאון בעהמ"ס

זונDEL מסלנט זצ"ל שכל האותיות כשרים לס"ת ותפילין, ואולי מיירי שאין שני גדול דוקא וא"ש. ובספר "הצדיק ר' זונDEL מסלנט" איתא בשם הגר"ח זצ"ל שתפילין ספרדים כשרים לאשכנזים זצ"ב.

החו"א זצ"ל הקפיד גם בס"ת.

אמנם לרביינו חוץ"א זצ"ל שיטה אחרת, והוא שלל לגמרי צ' הפוך ולדעתו פסול, והחמיר גם בס"ת שאין זה כתוב אחר ריק נמתפשט בטיעות וכambil או בהגה"ה בספר "ברוך אמר" אבל לפניו אלף ס"ת בצד הפוך עוד לפני פנוי מאות שנה, ובעיני ראיתי בصفת ס"ת ישנים מאות שנה כן, ונמצא עד היום שם ס"ת מכתב יד מהרא"ר סלימן ואוחנה זצ"ל מגורי הארייז"ל, וגם ס"ת דמהרא"י אבוחב ועוד בצד הפוך, וכן במודיאום עם אוסף עתיקות ס"ת רוכם בכולם כה"ג, ועוד נראה שהזו מסורת ספרד וגם כמה מתלמידיו הארייז"ל, וכס"ת נמתפשט מאר האי כתוב שלכ"ע כשר בדיעד בס"ת למ"ש, וכל יותר לכתוב כה"ג, וכך ששמעתי בסוף הודה החוזן איש זצ"ל שיש מסורת כה"ג כשהרואו לו תשובות חותם ספר ממנהג הקדוש רבי נתן אדרל זצ"ל כן, הודה דמי שמסורת שלו כן שרי (ולפי מה שביברנו הגרא"א זצ"ל שאני שנהג לגמרי כספרדים ממש בנוסחו ואפלו במבטא, ובודאי היה לו טעם כמו של כמה שינויים שנהג באותיות).

הארכנו לבאר שיטת רביינו זצ"ל, ולהוציא מלבד אלו הטענים שגם רביינו זצ"ל החזיק בצד עם יו"ד הפוך שבביאורו בספר דצניועוחא (פ"א) מביא "עדי אתה וצדיק אתה אבל אתה צריך למייחוי טמירה, ורוזא דא כד ברא הקב"ה לאדם הראשון דו פרצופין בראשו, ובגין קר אנטפי דיו"ד מהדר לאחורא", ומשמע דבעי יו"ד הפוך, אבל כבר העידו שנוסח אחר לאסתחרא ולא לאחורא, וכן לא קאי הייך לכתוב ריק בשורש האות בעולמות העליונים בפרצופין שונים, וכן מוכחה שגם הארייז"ל פירש צורת צ' כן רק בתפילין ולא בס"ת, ופוק חזי עדות תלמידי רביינו זצ"ל

צורת אותן, משא"כ באות ל' אע"פ שלכתהילה
צריך להיות כמו ט' לא ס"ל לחזו"א שזהו שניי
עיקר צורת אותן, ולכן לא פירטם לא למועד הכל.

מחמיר שאיפלו איננו כי ממש אם הרחיב
למטה יותר מחייב דומה לכך ראיו החוש
רפסול.

ואני מסופק בכוכנות רבינו הגר"א זצ"ל, שפוסל
אות ל' בצורת כי' למטה וב עי כשיעור ט' דוקא
כמו"ש, דהה ודאי אם הרחיב יותר מט' לא נפסל
בاهci, אכן הפסול במה שאיננו ט' אלא במה
שהוא כי', רק מביע לי اي הרחיב שנראה ונראה
כ כי אף שאיננו שווה ממש למעלה, اي מאחר שיש
עליה צורת כי' פסול, או לא נפסל אלא בשווה
למעלה ולמטה כעיקר צורת כי', ומסברא אמרתי
שם רק רחוב בשיעור שתינוק קוראו כי', הלא
אשר כשריך כי', וא"כ הגר"א פסול כי' מה"ג.

אמנם מצאתי שאין הדבר ברור בדברינו,
שהתיז' בי"ד רע"ג (ס"ק ד) פוסק להלכה באות
כי' פשוטה שצורך לעיוכובה בהצד שעיר כפלים
מהגג דוקא, והיינו טעם שא רק אז ראיו לכופפה
לייהוי כי' כפופה ע"ש, ומשמע שאין כפלים
אינו ראוי וכי' ולכן פסול, ולדברינו הלא כשר
אף שאינו שווה, ומוכח לכארה דבעי שוה דוקא
וללא כמ"ש, אבל רוב הפסיקות חולקין שלא בעי
כפלים אלא לכתהילה, גם להפוסלין, "בדגול
מרכבה", על המ"א (ל"ב ס"ק כ"ו) משמע
דרפרש דבעי כפלים ורק מפני שב牢ו ה כי הוה
כמו ר' וא"כ אינו ראייה כלל, דבאמת ודאי עיקר
צורתו כי', רק שפטולו משום כי' שדומה לר',
ושפיר נראה החוש שם רק נראה כאות כי' פסול.

דיוון אם אין כי' פשוט כפול מהכפוף אי
אשר בדיעבד.

ובבב"ל במשנת סופרים ד"ה ונגהו, משמע
שאם כפוף ואין שם אפילו שיעור י"ד פסול גם
בדיעבד, ואם הרחיב עד חזיו נעל"ד דכשר, אבל
ביוור מה חייב כבר יש מקום לחוש שתינוק קוראו
כאות כי' ולרבינו זצ"ל פסול גם בדיעבד, וכן
מצאתי בעה"ש שמביא (לי"ו אות ט"ז) שאין לך

"משכנות יעקב" וז"ל דבר זה פשוט ומכואר
שטעות סופרים בזה היא מה שכח הגר"א סימן
לו"ו שתמונה ל' כמו כי' כפופה ועליו ר', אבל
המודדק בדבריו יראה להדריא שלא כתוב שהיה
כמו כי', רק לענין שייה ראה עגול,景德' ימין
וזונבה היא עב וכפוף כמו שאמר ברוך שאמר
וכל הפסיקים, הבט נא וראה שלא כתוב כי אם
כמו כי' ולא כי' ממש, ותמונה הלמד' מכוואר
בזוהר חדש שיר השירים שהוא עיין תמונה
טי"ת, רק שהוא זו עומדת למעלה ובטי"ת הוא
עומדת בשווה וכור' ודלא כמו שנגנו הסופרים
לעשות גג התחתון רחב כמו העlion, אלא ציריך
להיות הגג התחתון עב וכפוף לפניו מעט כמו
הגג העlion של טי"ת, שאינה רק עין י"ז
למעלה בימין וכפוף לפניו, כן ציריך הגג התחתון
של למד' עב וכפוף לפניו שייה נראה כמו כי',
אבל לא כי' ממש ועליו ר' דא"כ אין שוה כלל
לטי"ת, ומשמעותו בשם הגאון רב אליהו מווילנא
זצ"ל שפסל תפליין כשהיו נכתבים הלמדין כי'
ויש ממש, ומזהר הנ"ל ראייה לדבריו וכן מכוואר
מתוך כתבי הארייז'ל, ולכן יש ליזהר בזה עכ"ל.

תמייה על החזו"א זצ"ל שלא הקפיד ע"ז
ומיישב שיטתו.

ואני תמה על רבינו החזו"א זצ"ל שהרעיון
עולםות נגד הци' הפוך, אף שמקובל ונפתחת לנו
אצל כל הספרדים ורוב המונחים בית ישראל, ולא
ערדר על היל' שעושין למטה כמו כי' שנחפטש,
שבוה מלבד המיווחס לרביבנו זצ"ל גם בזו"ה ק
וכתבי הארייז'ל נראה שאין זה צורת אותן,
שצורך שייה למטה רק כמו טי"ת, והיה תמה
מאוד בעניין עד שתלמיד אחד לרביבנו החזו"א זצ"ל
סיפור לי שהוא בעצםו של רבינו החזו"א זצ"ל,
למה אינו צוח על אותן כי' כנ"ל, והסביר בקיצור
נምץ שבצ' נראה לי שפטול, וכונתו שהוא לא בא
לפרנס שיטת הגר"א זצ"ל, או מה שראיין
לכתהילה להיות ע"פ הזוהר והתקוניים של אחד
כמנגן נוהג וא"ש, רק כי' י"ד הפוך לדעתו גוף א
אינו כעיקר הלכה כלל וכמו שצווות ע"ז ה"ברוך
שאמיר" גופיה, ובזה ס"ל שזה חשייב שינוי עיקר

ועליש, ולא העירו שהשין אצלם במושב שפסול לדידן, ויש אצל מדריךין שהמושב באלאנסון קצר שלא קאי וא"ש, וכן ראוי להו להדר בכך, אבל בכתב ועליש שראית רוכם ככלם שוה למטה וראוי למחיש שפסול, ובתשובות חתום סופר י"ד רס"א מעתיק תשובת הגאון וקדוש רבי נתן אדרל זצ"ל, והוא באמת מעורר שם על כתב ספורי שהשין במושב וכן הי"ד בלי קוין הצד שמאל ע"ש וא"ש.

מסתפק בס"ת אי רק פעם אחת אותה שיין מושכב אם להכשיר הס"ת.

ומיהו על סמך דברינו לעיל באות מא"ו שבסת"ת שמדינה כשר בכל כתוב, אם נהגו במסורת באיזה כתב לא גרע מכתב אחר דכרש, א"ש המנהג עלולות לתורה אצל הספרדים אם הס"ת חדש ולא מוטשטש ולא מקפידים שחסר קוינו של יי"ד והשין במושב, שזהו ס"ת בכתב אחר דכשר כמו"ש, ומיהו אם רק אחת ההשין מושכב או בלי קוינו של יי"ד, נראה שיש לדון שאות כהה ואות כהה יש כאן תרי כתבים בס"ת וצע"ג ולעorder באתי.

מן. קוינו של יי"ד למטה בצד שמאל באות יי"ד מעיקר האות, ויש ליזהר מאד לא להאריך בהקווים שם שאנו נראה בח"ת קמן.

בחסרון קוין בצד שמאל ביי"ד פסול.

בכתבי הניל הוזיר שלא להאריך בקוינו של יי"ד בצד שמאל דאו היה בעין ח', ואף דמייתי החתום לעניין היי"ד בשם הויה, החתום יש ליזהר טפי בשעה כתיבה כיון דאסור לתקנו, אבל דעתו כן בכל יי"ד. וצריך ליזהר בוזה ביוודה שקוינו של יוד בשמאל חיווב מעיקר הדין לעשותו ומ"מ יש ליזהר שלא להאריך ננ"ל, וכן מבואר בספר ברוך שאמר שהמניה יי"ד בלי קצוות במזיד אין לו כפירה אם יברך איש עליה כי פטולה היא לעולם בלי תקנות הקצוות, וכן פטוליות בערפות. וידוע ראף דשיתח הח"ס יי"ד רס"ה שלא צריך קוין

התחthon להיות שווה לעליון שפסול לרביבנו הי"א צ"ל, וכן נהגו הסופרים לצורו מהעלין ומשכין אותו עד "מחציתו" של העליין עי"ש, והיינו טעמא שלע"ד מחציו והלאה כבר מקום לחוש שפסול דהוי בכ' (וכן הזרותי את הסופר שלו לחפילין ומזוות להרחיב למטה עד חציו ודוקא ולא יותר).

ומיהו צריך לבדוק בתפילהין ומזוות שמצוות באות ל' שאינו למעלה כשייעור ו' אלא כמו יי"ד, ויש מגדרלי הפסיקים שהחמירו גם בדיעבד (ובספר אמר ליעקב בשם ר"י ברוך שאמר להחמיר, וכן בשווי'ת אור לישראל פוסל גם בדיעבד) ובמ"ב מביא המחלוקת ולא מכריע לעניין ריק מסיק ליזהר מאד, והדבר מצור מאד, והבודקים תומ"ם צריכים לבודק ד"ז, ומיהו בספר "ארחות רבינו" ש"יל בזמן האחרון עם מנגagi הגאון וצדיק רבי יעקב קנייבסקי זצ"ל מסיק לצרף קצה גג הcup כהמשך ווא"ז ומcessionים אפילו לפעמים במשהו יותר מקולמוס שמצדרים כהן"ל, וכדרעת קסת הטופר שמסיק כן, ולדרכיו אפילו לפוסלים אינו אלא מדרבן, ולמעשה לע"ד ראוי להחמיר.

מה. כתוב שיין עם מושב למטה במנגן הסטרדים לדידן פסול.

ש' במושב למטה לרביבנו פסול.

ביקלוט אבניים וכת"י דשין דמשנין בתרומות פסול, וכונתו נראה דנהגו בשין עם מושב למטה כשין ברפוס ולא קאי אחד כרעה כעיקר הדין ודעת רביבנו זצ"ל שפסול, וכן בשווי'ת "דברי חיים" (מהגה"ק מצאנז) משמע דפוסל כשמושכב ולא קאי על חד כרעה, ועיין ב Maharsh"א (שבת קד). וכן הרמ"ע בתשובה פוסל אפילו בדיעבד ורק בגט במקום עיגנון מיקל, ועיין במ"ב במשנה סופרים שהביא בשם הפמ"ג שהנich ד"ז בצע"ע.

מתמה על האחרונים שהcashiro כתוב

ועוליש ולא פסלו שהשין במושב.

ויש לתמונה שהאחרונים מכシリים כתוב

האחרונים פירשו שאין פסול שלא כסדרון בקציו של י"ד.

אמנם האחרונים העלו שאפיו נכתב כדין ותקללה אותן אחר כך اي אפשר לת匿名 מושם שלא כסדרון, ובזה הרוי באות שאחריה לא היה קלול שהרי נכתב כסדרון ולא למפרע, וממשמע שהחסרון באות גופא אין להכירה אחר שכבר נתחשו אותיות שלאחריה שלא כמ"ש, ועיין בכ"ל סימן ל"ב ס"ק ט"ו ד"ה ואם לא, ובחתם סופר (י"ד רנ"ו) משמע כסבירה דילן ודלא דבריו בח"מ (קפ"ט) ע"ש, ועיין בספר מחות הדבריו לה ס"ה שהארכתי בזה.

והעיקר נראה דבחסרון קווצו של י"ד אין פסול בהאות רק דלא הוה כתיבה תמה וכמבואר ברמא"א ל"ב (ס"ק ר') ע"ש, הרי שכן כאן חסרון בכתביה גופא, ויש לומר שפסול שלא כסדרון הינו רק בכתביה גופא ולא כסאינו אלא חסרון בכתביה תמה וא"ש. ובנוסחה אחר י"ל דפסולא דשלא כסדרון הנלמד מהוי הדברים האלה כהויתן, כל שהדברים נקראין וזרות האותיות עליהן הוי בכלל הדברים האלה, שפסול זה תלוי بما שהדברים רואין לקורת בהן.

וזה י"ע טובא בדברי הגمراה במנחות כת. שכבת אחת מעכבר הינו קווצו של י"ד, ומקשין דפשיטה שמעכבר וע"ש היטב ברשי"י ותוס', ותמה מה זה פשיטה קווצו של י"ד מעכבר, והלא צורת האות עלה גם בלי הקוץ שמה וחידוש גדול שמעכבר, ומה עוד שלדברינו זהו חידוש בתפלין ומווזות בלבד ובס"ת אינו פוטל, ואם כן חידוש גדול השמעינו במשנה שמעכבר, וצ"ל כיון שקבענו שכך צורת האות ורק בזה נחשב כתיבה תמה, אף שצורתה עלה ואין פשוט שלא כסדרון, מ"מ פשיטה שמעכבר וא"ש.

דו' להחמיר שתהא באכסון קצת בשמאלי שבאליה פסול גם בעקבץ שלא כסדרון.

וכ"ז אני כותב לפי הסכמה הפוסקים וכמבואר בספר ברוך שאמר שאין פסול שלא כסדרון בקציו של י"ד, אבל ראה זה דבר חדש בקדמון

ואפלו זוית מרובע שאינו עגול מספיק עכ"פ בדיעבד, כבר דחה החזו"א ז"ל בהלכות ס"ת שדבריו נגד כל הראשונים שצריך קווץ ממש, ואף לדבריו יש לומר שהיקל רק בס"ת שלא גרע מכל לשון, ובשות"ס מודה שעריך לת匿名. [ואמננס פ"א) דהחת"ס מודה שעריך לת匿名. ובשנתו בחזו"א סי' י"ט סק"ו מיקל בהאריך כל שניכר שהוא העוקץ, והיינו כל שרגל השמאלית קצורה מהימנית שאף בחיזית אינו כשר בכ"ג עי"יש. ולondon טoca בדרכיו דבפסולים מושם כדי שלא תדמיות אתות א"ע שהנא אוניה אלא כל שדומה לה כבר פסול כUMBAAAR בפסקים].

ובmek"א העלייתי שצריך להקפיד לא רק לקוץ של י"ד, אלא צרייך שהא נראה לעין מיד בלי משקפת, שהוא מעיקר צורת האות, ואם כן אף שיש ליזהר לא להאריך עד שהיא ח' קטנה, אבל מادرיך גיסא צרייך שהיא הקוץ נראה כפשוטו לעין מיד, ואף שבמ"ב מסיק שמספיק כמו נקודה, לדרכינו הינו נשנראה לעין בלבד דוקא כמ"ש, וכן בספר ב"ש דשנוי נוסח אותן כוותב שצרייך לירד מעט למטה והואינו כמ"ש, ולא מספיק בנקודה.

ובעצם צ"ע טובא למה אין פסול שלא כסדרון בחסר קווצו של י"ד כUMBAAAR בפסקים, ואף שצורת האות עלה, תמה ממלן לחלק ברכ' ולהלא יסוד פסול שלא כסדרון ילפינן מרכתי ומי הדברים האלה כהויתן, וביחס קווץ דמעכבר נמי הוה לנו לפסול שאין כתיבתה כהויתן. רק נראה שפסול שלא כסדרון אינו באות גופא במאה שמתוקן אותה אחר כך, שאין הקשרות בשעת כתיבתה אינה סיבה לפסול שזה לא איכפת לנו, דכל שאח"כ מתוקנו בגופו בחק יריות וזהו כחיבורו, רק הפסול שלא נכתוב עוד והו כי כתיבתו של אחריה שהקדים לפניה לא נכתוב עוד והו כי כתיבתו למפרע אוות מאחרת ואח"כ אותן קורמת, וכך צורתה עלה אין פסול במאחרו שזה אינו כתיבתה למפרע דכל שניכר צורת האות עלה לגבי האות שאחריה שפיר דמי ע"פ שבאות גופא אין הקשר ושפיר אין פסול שלא כסדרון.

דלא גרע מקוצו של יו"ד ע"ש, אבל אנן ס"לDKוצו של יו"ד מעיקר האות ולכון מעכבר, משא"כ זיון אינו מעיקר צורת האות ורק הלכה מיוחדת בסתו"מ ולא מעכבר, אבל ריבינו חם שמדמי להו, ע"כ מוכח דס"ל שזיוון מגוף האות ובcludה חסר בגוף האות ופסול.

ונראה שהשין בכתמים למנהג האשכנזים שמחמירים כהרבש"א וריבינו יונה שפסול בדרפוס וכמבואר בבב"י, והינו טעמא דעתן כתיבה גמורה, ולבסוף תם ציריך נמי דוקא תנין בשין בכתמים, שהו מעיקר צורת האות שנ דבעינן מהלמ"מ ודין כתיבה עליה, עיין היטוב בחידושים מרן ר'יעז על הרמב"ם הלכות תפילין מה שביאר זהה, וא"כ נלע"ד שלרבינו תם וסייעו שתגין מעיקר צורת האות ואפילו לגט וכמו שביאר ריבינו זצ"ל, השין בכתמים ציריך נמי תנין דבעינן וזה דין כתיבה דאות כמ"ש, ויש יסוד מדינא להחמיר בזה אף שיש צדיין הרבה להקל, ובספר "אות חיים ושלום" מיקל בזה מאד וכמש"ג.

עיין ברמב"ם פ"ב דתפילין (ה"ה) שתגין כמו זיינין ז קופות, ומברואר כן ברמ"ע ותיקוני זהה, ואני תמה על הדעת (לו"ו ס"ק ג) שכ' שלפי כוונת הארץ"ל סגי בשרותות לתגין, דמנליה הא, והלא אף הארץ"ל הפליג בחותכת תנין ובגמ' קרי לה זיוני, ובאיורו הפה' דבעינן צורה אותן זיין ומגנץ להקל נגד כל הפסיקים מכח דקורך בכוונת הארץ"ל דסגי בשירותה בלי זיון גם לכתיחילה.

מתמה על החזו"א שמכשיר בתגין אף שאנים נוגעין בהאות ומביא דעת הגאון דבריסק זצ"ל.

ובחו"ז מיקל בתגין אף שאנים נוגעין בגוף האות (א"ח סוף ט"י ח) אם נחכוון לקדרשם ולהברם ע"ש, וצ"ע דיסודה שאנו מחמירים בתגין מבואר בדברי ריבינו זצ"ל דחוושין לסבירות ר"ת שהו מגוף האות, וא"כ אין להקל בפסק דהוה כהפסק בגוף האות תנין הם מצורף האות להני פוסקים, וע"ש היטוב ברכיריו שגם לר"ח כשר וצ"ע, ושמעתוי גם שמון הגאון דבריסק זצ"ל החמיר מادر בפסק מטעם הנ"ל.

בתשכ"ז (טוור א סימן ה) דראף שאין ציריך קו"ץ מעיקרה דמתיקן נמי אחר כך, איזה היכר מיתה בעין שמאלו קודם ובלאו היכי פסול משום שלא כסדרן, ולע"ד נראה שם כותב היו"ד בסוף בשמאלו באלאנסון קצר מדינה סגי ולא ציריך קו"ץ, קודם, שבזה מועל תיקון הקרון אח"כ לכ"ו, ולכן אני נהג בס"ד שצורת היו"ד שבגוף האות כבר יורד לשמאלו קצר, שאו צורתה עליה, והקרון יכול לדס"ר גם אח"כ כבשיש צורך, וגם יש לו מר שכך עיקר צורתה דיו"ד שיורד וכמ"ש.

זההרה לטופרים ובודקים לבדוק בכל יוז"ד אם ניכר הקוץ הצד שמאל.

ומ"מ נראה שצרכיים ליוזר מادر לבדוק בתפילה ומזהות אי ניכר העוקץ בצד שמאל בכל יוז"ד שהוא מעכבר אם לא תקין הוה וככ"ל, ובעו"ה ריבים נכסלין בזה ובמבלין מחות תפילין ומזהות, [ועיין ביאור הלכה במשנת סופרים ד"ה ויגורו, ובחו"ז א סי' ט סק"ג שהחמירו מادر בזה]. ולדברינו יש מקום לחוש לכתיחה אף לעניין כסדרן, ויש לעורר את הסופר שהיה בעת כתיבת היו"ד היכר הצד שמאל כעין עוקץ, שבלאו היכי אויל אפילו בזה יש פסול שלא כסדרן כמ"ש.

ג. בתגין יש ליוזר מادر, ומביא פוסקים הרבה שמוסלין אם לא תיגן באותיות שעתנ"ז ג"ע שהו הלהבה עיקר צורה התאות.

מביא שכדי להחמיר בתפילה שניה לשין בכתמים תנין ומתחמה על הטעונים של הארץ"ל לתגין סגי בשרותות דמנאי להו.

ביבאו ר' ס"ס ל"ז מיתתי בשם ר'ית ועוד הרבה פוסקים דזיוון מעכבר וכדמוכחה משבת קה,: ואפילו בget פסול בלי זיון, ושה"ת חולק שבגת אין ציריך זיון, ודעת הרמב"ם שرك במזווה ציריך תנין, ומוכח שלא הכריע ריבינו זצ"ל אי תנין מעכבי או לא ע"ש, ובבב"י (או"ח ל"ז) מביא דברי האגדה בשם ריבינו תם לפסול כשלא תיג שעתנ"ז ג"ע

דוקא, וכן בעונג י"ט כתוב דלא מהני תנאי בזה. וביתור אני מפקק אי לשמה דס"ת דחמור מועיל לקל, דהיינו שייחסב כאילו עשו לשמה דתפилиין או מזויה, שאולי בעין שיזכר הקדושה שציריך דוקא, אמנם בכ"י סימן ל"ב ד"ה ואם עיבדו ובמג"א שם סק"ט דעתבוד רקלף לשם ס"ת מועיל לכתחוב עליון תפילין ודקדושת ס"ת חמירה, נמי בעבורת הגרשוני סימן כ"ה ובתשובות רע"א סי' ג' פפק בזה ממשום דין מורידין, ובמ"ב סי' ל"ב ס"ק כ"ז פסק דמנהני וצין בשעה"צ דהוא כהסתמת הב"י והאחרונים ודלא כעה"ג דמחמיר].

וב"שאגת אריה" סי' מ"ז מוכיח בכ"י שהמודר מועיל לקל מנהחות (לב): דס"ת שבלה עושין אותו מזויה, ולא חישין דחסר עיבוד לשמה בשם מזויה, וע"כ בעשו לשם קדושה חמור מועיל לקל כאילו עשו לשמה.

ולע"ד נראה שמהגמר אין ראייה, דא"פ דלשמה בחמור מועיל לקל, הינו כל זמן שישנה לקדושה החמורה בכךן מועיל גם לקלה, אבל כל שבטללה העשייה דלשמה לkadushah החמורה, לא מועיל כאילו עשו לשם הקלה, וא"כanca דבעיבוד לחוד שעשו לש"ת, כל שכותב אח"כ לתפилиין נתבטל מיחוזו הראשון ושוב אין כאן הזמנה לשמה גם לגבי הקדושה הקלה שכבר נתבטל, שבגת דוקא תלוי בගירושאות בגיטין לב: ע"ש בתוס', אבל בעיבוד שאיןו אלא הזמנה ודאי מועיל ביטול, או אפילו נימא שלא מהני ביטול הינו בפה, אבל אי עשה מעשה לכתחוב עלה לתפилиין שאיןו ראוי לש"ת נתבטלה הלשמה שאמר לש"ת, וא"כ אין שום ראייה מהגמרה במנחות מס"ת שבלה, והתאם מיيري לאחר כתיבה שנשאר לעולם עלה קדושת ס"ת ולא מהני ביטול, אבל בעיבוד לש"ת וכותב לתפилиין ביטלה בכך מיחודה לש"ת נתבטלה הלשמה שאמר לש"ת מעיקרא, וא"כ פסול גם לתפилиין ומזוזות שחסר לשמה, וא"כ מהג דין לומר לשם ס"ת צ"ע טובא, ואין הכרח מש"ס וקדמוניים דמנהני, ובספר "ברוך שאמר" באמת מפרש להרייא כל

גם בלי חשש דרמ"ע דהוה איתר אותן, נפסקו התגין פטול כמ"ש.

נא. אסור לכתוב דברי חול על קלף המעובד לשם ס"ת דחוינה מלטה היא בוגוף הקדושה.

הזמןה בגוף הקדושה לגר"א מלטה היא. בבייארו סוף סימן מ"ב נוטה שבוגוף הקדושה הזמןה מלטה היא כרמ"א שם בס"ג שהזמןה בגוף הקדושה מלטה היא, ואסור לכתוב עליו לאחריו עיבוד ובריה חול ע"ש, ובמ"א שם פליג על הרמ"א, ורבינו זצ"ל מיישב שיטת הרוז"ה ונמקי יוסף דבוגוף הקדושה מלטה היא, ומביאו שכן גם דעת הריטב"א, וא"כ לדבריו קשה להקל בזה כמו שמאור בבה"ל שם ד"ה מלטה.

מפקק בהדרת האחרונים והמנהג שתנאי מועיל שישמש בו לכל דבר, ודוחה ראייתם מהגמרה.

והאחרונים העלו שתנאי מועיל וכמבואר במנחות (لد): שבתנה יכול לשנות משל ראש ושל יד, והסבירו האחרונים שבזמןנה מועיל תנאי אפילו להשתמש בו לדבר חול, וכן המנהג היום שהקלף שכותבין בו ס"ת תפילין ומזוזות מעבדים על תנאי לשם קדושת ס"ת, ובתנאי שיכול לשנותו לתפилиין ומזוזות או מה שריצה, והואות שאני מפקק בתנאי זה, ולדעתנו הנה הדבר וכי אם אפשר להדר לקלף לשמה בלבד בלי תנאי אבאר שורש הדברים.

ואקרים שרבינו זצ"ל הוא שמספרש שציריך עיבוד לשמה והינו ייחוד לשמה, דבר שבקדושים צריך להזמיןו לכך קודם מכן, וא"כ בתנאי שיכול לשנותו כשרצה איןו מיוחד לקודש כמו הקדש להקרבה וכמו הזמנה דעגלה ערופה, וכיון שיכול לשנותו לחולין כשרצה איןו הזמנהDKODSH ולא מועיל, וכעין זה פירוש הגר"ג אדרל זצ"ל שם מקבל תענית ומיתה דעתמת שרצה יבטלו חסר בקבלה, שאיןו חייב לצום, ולא כדי להקדש לקרבן, וכ"ש כאן דגרא טפי ולא מיוחד לקודש

הפרשה, ובשיעורו רבא שעריך קלף, ובמחבר שיש מקפידים שהיה מבהמה טהורה דוקא, ורבינו צצ"ל משיג מפ"ב דשבת ומנייח בצע"ע ע"ש, ועיין בכיה"ל סימן ל"ט (דר' ה' בכל תיקון עשייתן) שאפילו כריכת המטלית צריך לעיכובא ע"י בר חיבא, ונראה פשטוט שעריך גם לשם, והוא הרין בכricת המטלית וראוי להזיר המניה בכתים שייאמר לפני שמתחיל שהכל לשם קדושת תפילין שהוא חיבא מדינה.

מסתפק אם לכורוך כל הפרשה או רק קצת. ובעיקר חובת מטלית שלשית הרמב"ם הוא הלכה למשה מסיני, ואנו מחמירים כוותיה, נבו' אני טובא הייך לכורוכו, ומעירקאו נהגתי לדקדק בקהל' קטן דוקא שמדובר בלשונו המחבר (ל"ב ס"ק מ"ד) "וכורכו בקהל' קטן", והיינו טעם שבעצם תמה במדרכיו והלא בקהל' סביב אין השין סביב לפرشה ופסול, אך אמנס דלהרמב"ם מצוותה במטלית ואין לחוש, אבל לשאר פוסקים טעמא דדקך המחבר להזכיר קלף קטן שאז עיקרו לא מקורן וככח"ג א"ש, וכ��דמוני שראיתני בן בספר אחד, ועיין בלשון הספר ברוך שאמар, ולפי זה נראה לאכורה שראוי לדיק בקהל' קטן דוקא.

נוטה לכורוך כולה והוכחה לזה מכתבי האריז"ל.

אמנס בזמנ האחורי נבו' אני אם ראוי לנוהג כן, שאולי חובת מטלית בפרשה, שציריך להניחו בכיתם סביב במטלית, ואין זה הלכה במטלית גופא שציריך שתהא שם מטלית או קלף, אלא הוא דין בפרשא שתהא מכורכת, וא"כ ציריך לכורוך הפרשה כולה, ומ"מ נהגתי בקהל' סביב ברוחב שהפרשה כולה מונח בגוף הבית אף שקשה להוציאה אחר כן, והפוסקים לא ביארו כדי צורך הייך לנוהג בכricת מטלית, וכל אחד מנהגו נהוג, ועיין בספר הכוונות בדורש ס"ה דורוש ו' ו' דמבחן סוד המטלית כאור מקייף סביב הפרשה ומשמע נמי שציריך לכורוך כולה וצ"ב.

הקדושים ולא מהני שאמר לסת"ת לחוד, ועיין בנו"י תניניא יוד"ס כי קע"ד מש"כ בזה.

מסיק שטוב להחמיר שהקלף לשם תפילין בעלי תנאי.

ובמק"א הארכתי בכ"ז טובא, ולא אוכל לכפול הדרבים, אבל אף שמקובל לעשות תנאי ומקרו' מדברי הגאון רע"א בתשובות (סימן ב), לע"ד המחייב לשמה לשם ס"ת או תפילין או מזוזות בעלי תנאי תע"ב שיצא בזה מכל פkapוק.

ובספר "משכיל ליהודה" מביא מהגאון בדברisk הגרייז"ס צצ"ל שמהזיריו לטופר לעבד לשם תפילין דוקא, ואף שמסיק שיכול להנתנו לכתוב עליו כל מה שיריצה היינו מפני שעיקר עיבודו ורק לתפילין דוקא ומספיק לדידיה אז לחתפלין, ואם מועיל בזה למזהה או מגילה לא חבירע לכל אחד, רק למקילין התנאי לשנותו מועיל שאינו בזה אסור וכיולים להקל לצאת, ואיהו לדידיה העיבוד כמו שהוא לתפילין דוקא וכשיטת הגרא"ח צצ"ל, ולא כמו שטעוים שמרן הגרייז"ס צצ"ל מיקל שמוועיל תנאי בעיקר הקדושה גם לשם ס"ת וכנהוג, שהורה בשכיל עצמו להזיר להדייא לעשות לשם תפילין עברו תפילין שלג, וכך שהסכימים שיסופיק להנתנו שיכול לכתוב עליו מה שיריצה, היינו מפני שאפילו לדידיה יש לחוש דלא מועיל ההוספה והוה פטומי מילוי לא חשש שעכ"פ לתפילין שהוא ציריך יצא בעלי פkapוק, רק הנהיה הסופר לשנות מהמוראה לקלה שאינו נוגע לו וכמ"ש.

נב. המטלית או קלף על הפרשיות אויל לעיבודא, אבל מסתפק אם ציריך בזה מבהמה טהורה, ובשערות שנברכין על הפרשיות אין קפידא אם הם תחת הקלף והמטלית או מעלייהם.

מטלית סביב הפרשיות להרמב"ם הלמ"מ. רבינו צצ"ל בכיאورو ל"ב (ס"ק מ"ד) מיתני שיטת הרמב"ם שציריך לעיכובא מטלית סביב

ושיעור פחות מט' בראש והיה אם שמו, מצטרפי לשיעור ובזה לכ"ע סתומה, וכן נהגו רוב הספרים עד בספר דע"ק נוטה להכשיר פרשיות רק כה"ג, אבל בסידור הגרא"ז חולק על האי עצה ולדבורי צירוף לא מועיל, וא"כ מקלקל שאין כאן פתיחה או סתומה וגרע וע"כ העלה לสมך על הרמב"ם ע"ש, ועיין בביואר הלכה ד"ה לדעתו שהביא בשם ובסמ"ר מרדכי שלדעתם לא מועיל צירוף, ושכנן מוכח מהמחבר ועוד שלא מצאו עצה זו, וכותב שבפרשה רבייעת אין עצה רק לעשות כרמב"ם, ונחלקו ישראל לאגדות אגדות אף לנווג למשעה, עיין במ"ב ס"ק קס"ד שכ' נהרא נהרא ופשטה, (ומרנן זצ"ל סייף על אבי הגר"ח זצ"ל שלא יכול להחלת בזה עד שאמר לו להניח שניים! ואמנם בבא"ט בשם היב"י שאין לעשות בשbill זה ב' זוגות תפילין, שהעיקר כרמב"ם והובא בשערת שם).

מכאן כמה טעמי להעדיף הכרמב"ם ולא כהמניג כהט"ז.

ולע"ד להוסף כמה טעמי להעדיף תפילין ע"פ הרמב"ם דוקא:

א) היצירוף מועיל בס"ת או בתפילין של יד שמוחרבין, ולא בשל ראש שכל פרשה בקהל' בפני עצמה שליה י"ל ולא שייך צירוף הריות בב' הפרשיות למיוחוי כסותומה אף שציריך נמי סתומה, ושמעתית באמת שהגן רבי רפאל מועלזין זצ"ל נהג כת"ז בשל יד בלבד.

ב) נחלקו הפוסקים בשיעור ט' אותיות, אי תלוי בט' ווין או באותיות גדולות ממש כמו אשר ישיעור כל אחת ג' ווין, וכן הגנין לצירוף מט' ווין סוף שמע ופחوت מט' התחלת והיה, אבל בספר קדרמן תיקון בן אשר מבואר שציריך דוקא אותיות גדולות שכל אחד ג' ווין, וכן בשלchan הטהור פוסק כן, ולדבריהם הנהוג כת"ז פחתות מט' ווין בשנייהם אין כאן שיעור ט' אותיות גדולות בצירוף ופסול.

ג) מרנן הגאון דבריסק הגרא"ז זצ"ל מאיר בספרו בהל' תפילין להסביר החילוק בין סתומה

שעורות לפני הפרשיות ולאחריה.

ובענין השערות דעת רבינו זצ"ל שם שאין נפק"ם אם כורוכן קודם המטלית או לאחריה, ומנהಗינו בשניהם, כאמור ברמ"א שם.

ונראה שיש מקום להחמיר להניח הפרשה עם המטלית ושורות לטור התפילין סדרון דוקא, ויש זה יסוד ברמב"ם וראו לעורר הבודקים על כך ובמק"א (בתשובות והנהגות ח"ב סימן כ"ג) ביארתי.

ג. בפתחות וסתומות בחלוקת הרמב"ם והרא"ש, דעת רבינו בחט"ז להניח חלק פחתות מט' אותיות בסוף פרשת שמע ולפניהם והיה אם שמו, אבל אם שעשה פתוחה לנMRI דעתו רכש בריעבר ורלא כהרמב"ם.

פתוחות וסתומות בתפילין אם לכתחוב כת"ז וגר"א או כרמב"ם להפסיק בט' אותיות גדולות.

בפרשיות תפילין הירק לכתחוב אנו ננסים למכבה רבה, שבענין בג' פרשיות ראשונות פתוחה ואחרונה סתומה זהה מעכב וכמבעואר ברמב"ם, ומהו פתוחה וסתומה נחלקו הרמב"ם ורא"ש, כמוואר פלוגתנן ביו"ד סי' ער"ה ס"ב, ולענין פתוחה יש עצה לכ"ע שמניח בסוף שיעור ט' אותיות ומתחילה לאחריה מידഴה לכ"ע פתוחה, אבל בסותומה, אולם בס"ת אפשר לצאת לכ"ע שכותב ומפסיק וכותב באותה שורה ואוז סתומה לכ"ע, משא"כ בתפילין שציריך שורה חדשה, להרמב"ם שמניח שיעור ט' אותיות בראש פרשה רבייעת וכותב הוה סתומה ולרא"ש זהו פתוחה ופסול, וע"כ פסק בשו"ע סי' ל"ב סל"ז שאנו בתפילין סומכין על הרמב"ם שהעיקר כוותיה ותפילין שלנו כשרים להרמב"ם דוקא, וכן ברא"א ביו"ד שם כתוב שהעיקר לדינא כרמב"ם. אמן הט"ז, הרמ"ע מפאננו, רבינו זצ"ל ועוד אחרים המציאו תקנה ליצאת לכ"ע, שמודיקי ברמב"ם שאם מניח פחתות מט' אותיות סוף שמע,

עצמו שעלה ארצה נהג בט"ז וכמ"ש לעיל.
(ובספר מצות היום הארכנו כוה וא"ה יודפס
בקורוב בספר תורה סת"ם).

נ"ד. ציריך ריבוע בתפירות ובתים, ורק
לראשי ריבוע התפירות רק להחזיק
הבתים, וכן אם הם מעור אחד עם
התיתורה אין צורך לתפירה לצד התוा.

ריבוע התפירות הלמ"מ ותמייה על פסקי
הגר"א שלא ציריך ריבוע התפירות אם
עשויין מעור אחד עם המערבתא.

דעת רבינו זצ"ל בバイורו (ל"ב ס"ק ל"ט)
שלשית המרדכי ורא"ש ריבוע הבתים ותפירות
מהלכה למשה מסיני, רק בדעת רשי" סובר שرك
הבתים צריכים ריבוע מדרגה מהלמ"מ ולא
התפירות, רק בעין לדידיה עור אחד עם
ה帱יתורה, וכן ציריך לדידיה ריבוע התפירות ורק
כדי להחזיק ריבוע הבתים, ואין צורך כלל בריבוע
לד' רוחות להחזיק, שלצד התיתורה שהוא מעור
אחד לא ציריך תפירה כלל, ותמהני על בעל
רבינו זצ"ל מדרגה התפירות והיינו בכל
אופן, ואין חילוק אי עשאן מעור אחד או לא, ורק
 לרשי" שמספר שציריך תפירות מרובעין רק כדי
 להחזיק הבתים, מסביר רבינו זצ"ל הטעם
 שהלמ"מ בבתים דוקא, וכן אם התיתורה מעור
 אחד אין צורך לתפירה بد' צדדין רק בגין צדרין,
 ולראשי ריבוע התפירות אינו מהלמ"מ רק ישורו
 להחזיק הבתים בלבד, וכי" מבואר היטב להמעין
 היטב בשיטת רבינו זצ"ל (ולhalbכה דעת רבינו
 זצ"ל בכל הפסיקים שריבוע התפירות הלמ"מ
 ויעשה הנקדים קטנים מאר שלא ינדוו ויתקלקל
 בזה הריבוע, ודבר זה מצוי מאד בעור"ה, וכן טוב
 שהנקב קטן מאד שאו אין הפסק והתפירות כמו
 טבלא מרובעת).

דמזוזה לסתומה לגבי תפילין, רכתפליין יסורה
 בפרשא גופה דברי פרשה סתומה כמו שהיא
 סתומה בתורה ללא שייכות לפרשה שלפניה,
 משא"כ במזוודה עיקרה רק דברי רוח מהפרשה
 שלפניה סתומה והוא דין הנוצר מ' הפרשיות
 ביחיד עי"ש היטב שմבוסט ומבהיר דבריו, ויש
 לומר שבב"ת שפיר מהני עצת הט"ז דצירוף היה
 וכל יסודו מדין ריח שבחן הפרשיות ולזה מהני
 צירוף ויש כאן ריחות, אבל בתפליין צריך
 בפרשא עצמהו שתהא סתומה וכיצורתה
 בתורה, והיינו במניה בה גופה שייעור לפני
 שכותב להרמב"ם דוקא. [מיهو זה אינו מוכח כי"
 דיל' רכל שיש שייעור המctrף מ' הפרשיות
 לריחות, מילא הפרשה עצמה נעשית סתומה
 וכיצורתה בתורה].

ומעתה כיון שהעיקר כהרמב"ם בפתחות
 ושותמות לכ"ע, כאמור בשו"ע סי' ל"ב סל"ד
 שפרשה אחרונה עושין כהרמב"ם, וכ"כ הרמ"א
 ביו"ד סי' ער"ה ס"ב שהעיקר כרמב"ם, ורק
 לכתילה מהMRIIN בג"פ ראשונה לצאת ידי
 שנייהם, וכן הקדוש הארייז"ל העלה כוותיה,
 ואפילו לראי"ש הלא לרביינו זצ"ל שם עשה
 פתיחה נמי כשר, וכן פוסק הרמ"א בט"י ל"ב שם
 דכלום פתוחות כשר, ומה לנו להכניס עצמוני
 לעקוורי ופשורוי, ובפרט בתפליין של ראש וככל',
 וראוי לנוהג בסתומה לכ"ע, להניח בחתלה ויהי
 שייעור ט' אותיות גדולות ברווח, שזהו עיקר טפי
 ויוצאיין בכל אופן כמ"ש.

אםنم הנוהגין בט"ז יש להו אילן גדול לתלות
 עליו, וזה דעת הרבה גדולי האחרונים, רבינו
 פרץ, הרמ"ע מפאנו, רע"א, פמ"ג, וע"כ כל אחד
 נוהג בזה כמנהגו, והמובהقة בזה ובה וכמ"ש.
 ועיי' בתשובות והנהגות חלק א' סי' ל"ט
 שהארכנו בזה.

ובספר "ארחות רבינו" מכיא שלחו לוילנא
 מהויל לרביינו החזו"א זצ"ל ולהגאון רב חיים
 עוזר זצ"ל פרשיות הארץ ישראל כהרמב"ם,
 והפרשיות שעשו לחזו"א זצ"ל כאן בט"ז, וכפי
 הנראה רק בא"י שהיה פיקוח מדורדק ואיש מצד

ולפי ריבוע החשבון כעשרים וחמש אלף טפחים, ובתוך זה פסל טפח, והינו לערך אחד בעשרים וחמש אלף, וא"כ اي נימא שזהו הפסל בירבוע, הגע בעצמך היאך צרייכים לרבע תפילין דב' אעבעות, שייהיו מכובן תוך אחד לעשרות וחמש אלף, וכ"ש اي נחשוב נמי הגובה כעשרה אמות, וע"כ במזבח רק טפח ניכר ובזה הוא דנפסל, ויסוד הפסול מה דניכר ולא שייעורו, וזהו בשיטת החזו"א זכ"ל שהשיעור בפסול ריבוע תלי בNICR.

אםنم האמת יורה דרכו שהמ"ב גופא גם כן מתכוון ורק להוכיח דאף שטפח ניכר לא פסול, אבל לא בא לומר ועוד ששיעור טפח איןנו פסול, דוראי הביאו"ל שכחਬ שיעור טפח הכוונה בטפח תוך שיעור הנ"ל ולא במקומות אחר, דהא ודאי פסול לכ"ע בתפילין, שריבוע בשיעור טפח במקומות אחד ניכר טובא, וכן שמעתי שריבינו החזו"א זכ"ל הורה שתלו בראיות העין כמרובע ממש ארכו כרחבו, ואי מודד ומכוון במוחוג לפי עשרית מ"מ יותר עדיף, אבל הפסול חלי כשאינו נראה מרובע, שאין עלה עוד שם מרובע כמ"ש, אבל כל מה שמרבע יותר עדיף וכמ"ש.

ביאור חדש ברמ"ס שהועשה תפלו
עגולה סכנה ואין בה מצוה.

ואביא כאן מה שהערתי בהא אמרינן במגילה (כד) "העשה תפלו עגולה סכנה ואין בה מצוה", ובגמרא שם מקשין שא"כ הלא מוכחה מכאן דין ריבוע דבעין מהלמ"מ, ומתזרען דכאן מيري כагוז דוקא ע"ש, ותמהני שא"כ למא בשונה מפרשין בעושה תפלו עגולה דסכנה ואין בה מצוה, והלא אפילו אינה עגולה רק חסר בריבוע אין בזה מצוה, ומשמע שאין פסול אלא בשעראה עגולה.

וביתור תיקשי על הרמב"ם שברפ"ג מסיק שריבוע הלמ"מ, ובפ"ד כשועסוק בהיאך מניחין תפילין מביא (בה"ג) שהעשה תפלו עגולה אין בה מצוה כלל, וקשה הוא אין זה שיקח להנחה אלא לעשיה, ובפרק ב' הרמב"ם מيري רק בפסולי ההנחה ולא בעשיתן שזה ביאר בפרק ג'.

שיעור ריבוע כדי כחו.

ובעיקר דין ריבוע דבעין מהלמ"מ נראה דבעין מכובן ממש במדידה שצורך ריבוע בד' צדדין ואלכסון ובלאו המכ פסול, ואי אפשר לכובן במצבים כמו שהוא מרובע וכמבואר בפ"ב דבכורות דעירובין וול": "וזמרו כתכלא מרובע בדיק ולביק אפשר במלואה לעשות מרובע בדיק ולביבן הודיע שדי לנו שיראה כמרובע לפי יכולת האדם כמו הלוחות המרובעות שהכוונה בהם הריבוע כפי היכלות". וכבר צוחה קמאי שהתפירות אינם מרובעים ובלתיין מ"ע, דבעין לעשות הריבוע כפי היכלות וכן ניל, וכן מצוי שמקלקל הווית, ובעין שיישארו מרובעים לעולם וכמבואר בש"ע ל"ב (ס"ק ל"ט) ע"ש במ"ב, וראוי בזה ג"כ לחוש דבלתיין חובת תפילין.

ויש הרבה עושי בזמנים מהודרים שעובדים במכונה לכובן בדיק ממש, ומהרו ריבוע ציריך לשמה ובמכונה هوי כח שני, ובתשוכה הארכתי בזה, אבל בדיעבד אם אין עדין שיין ולא הפרשיות בפנים, ומרבע במכונה אין לפסול בדיעבד לע"ד, ורבים מהדרין בתפילין גסות מהודרים ביותר, ומרבעים אצלם גם במכונה, ואף שמקרב התפילין למכונה אפשר שלא מספיק כיון שכבר אחר דכה שני מעורב כאן ויש למחרירים להשוש שחדר בלהמה ופעולה בר חיבור דוקא, ובתשוכה בח"ב סימן כ"ח, וכן בח"ג הארכתי בדין זה.

בזובח בפגימה אחד מכ"ה אלף פסול.

ובבב"ל ל"ב (ס"ק ל"ט) מסיק שפגימה קתנה אינה פסולת, ומיתתי ראייה שהמזובח פסול רק בטפח וכמבואר בחולין (יח). אף דבעין ריבוע, וא"כ הוא הדין בתפילין ציריך שיעור ניכר דוקא, ואני לא מבין דבריו כלל, דבזובח שיעורו ל"ב אמה על ל"ב אמה, והיינו אפילו לפי חשבון ה טפחים לאמה, עיין עירובין ד. וברשי" שם, היינו מאה וששים טפחים על מאה וששים טפחים,

גה. כשבותב מתוך הכתב לא סני בקריאה בעניין, רק צריך לקרוא בטיו כל תיבת לפניו שכותבו. אם כתוב אותן נראות שלרכינו וצ"ל מותר לחוזר עליה לィופותה, ולא אמרין דMOOTH התחתון ועליון אינו כתוב רק נשאר בהבשידו.

ציריך לומר בפיו לפניו שכותב גם בחפילין ומזהות, מביא הטעם, ומסיק שהאמירה לא מעכבר.

בשוו"ע סי' ל"ב ס"ל "א משמע אדם קורא הסופר מתוך הכתב א"צ להוציא לפניו, ואמננו רבינו בכיאورو (תרצ"א ס"ב) ס"ל דלאו דוקא בס"ת צריך לקרוא בפיו דוקא, אלא גם בתפилиין ומזוזות, ובביא מר"י אלכסנדרי שמדיק מסמ"ג דבאחר מקריא לו לא מספיק רק צריך להוציא הטעפה בפיו, ומדיק מה שאמ הוא עצמו קורא הסופר בפיו, ומדיק מה שאמ מוציא בפיו, אבל רבינו וצ"ל מפרש דרבוטא קאמר בסמ"ג שבאחר קורא צריך להוציא בפיו, אף עדיף מן הכתב דליקא למייחש לטעות וכמו ברכבת כהנים שאחר מקריא וסגי, ואעפ"כ כתוב הסמ"ג דלא סגי בשאוחר מקריא לו וצריך להוציא בפיו, וכ"ש בקורא מן הכתב דלא סגי בקריאה לחוזר וצריך להוציא בפיו, ויש מפרשים [ה"ח ועוד] שהקריאה בפה אינו רק שלא יטעה, רק ממשיך בכך קדושה לאותיות שכותב, וכך לא מועלם אמן קורא בעניינו כשהיא אומר בפיו, וזה דעת רוב הפסוקים, ומהו האמירה ודאי לא מעכבר, וכמו ש"כ הפסוקים.

בעניין כתוב ע"ג כתוב.

בעניין כתוב ע"ג כתוב, שמעתי בשם מון הגאון דבריסק וצ"ל מנהגו להחמיר לעצמו להזהיר הסופר שכותב לו תפילין ומזוזות, לא לעבור על אותן לויותה לאחר שנגמרה, דחויש דהוה כתוב ע"ג כתוב שהוא כתוב, ומ"מ לדעתו מוחק מיהת הווה, וא"כ אין כתוב החthon ולעליון דהוה כתוב ע"ג כתוב שהוא כתוב, וזה חומרא גודלה מאר לא לעבור על אותן מיד שכותבה, ולא נהגו

וכן לא רק בעגולה אלא אם ניכר שאין מרובע פסול וכמו שביארנו לעיל.

ומאן הגאון דבריסק הגר"ז צ"ל בכתביהם שהדפיסו בשמו מעיר בוהה, וודעתו באמצעות דמיiri, במרובע יש פסול אחר בעגול שאינו במקומו, והדברים אינם מבורים, ראשית שביעיגול אינו מרובע, וגם מקום תפילין מרוח טocab וכשר תוך ד' אצבאות לאורך ורוחב, ולמה נפסול עגולה מפני שאינו מונח במקום הרואו.

ולע"ד נראה להסביר הדברים, שלדעט רבינו צ"ל ריבוע הכתמים הלמ"מ אבל תיתורה אין צורך ריבוע מדינא רק הכתמים בלבד הן ואלכסון בדוקין, ומ"מ בתיתורה אם עגולה אינו מקיים מצות חפילין, שאינם במקומם וכנ"ל, זהה דין בהנחה דוקא ולכן הביאו הרא"מ בפ"ד, והיינו טעםם דבעין בשל ראל דמ"מ פסול ויעור"ש מה שביארנו באמצע ממש דוקא.

وعיין עוד בדברינו בשוו"ת תשוכות והנגנות ח"ב סימן י"ז שביארנו בעוד דרך שכונות הגمراה שRibuv כדין אך העור של הכתמים רק ומיפה אחר הריבוע לעגול דמ"מ פסול ויעור"ש מה שביארנו בזוה.

ובסידור הגרש"ז מפרש דלחפילין דרש"י על כרחך היא דקדש והיה מימיין היינו לא בגין התפилиין, אלא הלכה היא בהנחה שבראש קדר והיה כי מכובן באמצע הראש ממש שבזה קדר והיה כי ייביאן מימיין ושמע והוא אם שמוע משמאלי, והימין ושמאלי תלוי בתפילין כולה, ולכן לכובן כשבכיב עגול כאגוז שחד בראשו, ולכן אינו באמצע ופסול, ולפי זה מכאן נמי תוכחה מגולה לכובן התפилиין של ראש שחייו באמצע ממש מכובן שבלאו הכי אויל לא יצא, דבעין קדר והיה מימיין ושמע והוא משמאלי וכמש"כ הגרש"ז. ושמעתי מחבירים גם בדיעד שהחפירה תהיה מרובע מיד בעשייה, שאם תיקנו אח"כ חוששין להעשה ולא מן העשי, ואם מותח החותמים לאחר שנתפרקו לא מועלם לדעתם, ולע"ד ד"ז צ"ע.

דפסול מטעם אחר שאסור לכתוב כתב ע"ג כתב, וע"כ מבואר שאין לחוש לכך, שוב מצאתי ראייה מפורשת בכיאור הגר"א זצ"ל שם שתמה כיוון שהכתב העליון מתokin שיתקיים טפי נימא בזה כתב ע"ג כתב הוה כתב דמייא דהיכא דהעלין לשם עדיף והוא כתב וא"כ הוה שלא כסדרן ופסול, וחירץ כיוון שעכשו יש לו קיום וכל תועלתו רק לאחר זמן בזה בתור השთא אולין דהוי כתב ושפיר אין פסול שלא כסדרן ע"ש דבריו הנפלאים.

ומעתה מדבריו מוכח שמותר לכתוב ע"ג כתב, הדתחthon נשאר קיים ולא נקרא מוחק כלל, שאי נימא דהוה מוחק א"כ אף אי בתר השתא אולין הא השתא ליכא כתב וכיוון שהעלין כבר תועלו הא מעכשו, נמצא העליון שלא כסדרן ופסול לרביבנו זצ"ל, וע"כ התחthon נשאר בהכשרו ולא נמחק, ואפילו אם העליון מועיל שיתקיים לאחורי זמן, התחthon לא נמחק ולכן לא נקרא שלא כסדרן, ומפורש דלית ליה חומרה הנ"ל, וזה סתיימת הפסקים וכמברואר בש"ע שהבאונו ודוק היבט.

ולמשנת אם כתב אותן נראות לרביבנו זצ"ל איינו חשש, ומותר לחזור עליה ליפותה, ולא אמרינן דמוחק התחthon והעלין כתב ע"ג כתב דפסול, רק בכתב ע"ג כתב התחthon נשאר בהכשרו. שובות נהיישתי ונגהי ליוזהר בכתב ע"ג כתב בדברי מרן זצ"ל, רק יש לחלק אם אותן בשילימות וחזרה וכותבת לעבות האות, בה"ג ראיי לחושש אין כתב ע"ג כתב, ולזה אנו חוששין, אבל אם הכתב מדינה ציריך תיקון אין לחושש, או שמתיקן שמעכשו רישומו ניכר טפי כה"ג דוקא מוכח שמוועיל ובזה באמת אין לחושש כלל כמ"ש שלא נקרא מוחק אלא מתיקן ושריר.

נו. שרטוט בתפiline למעלה לבה, ובב' צדרין איינו מעכב.

מבייא שלגרא"א אין ציריך שרטוט בתפiline
בד' צדרין.

נחלקו המחבר והרמ"א בס"י ל"ב ס"ז,

כן, ונראה שרביבנו הגר"א זצ"ל לא חשש זהה וכן שיבואר.

ויסוד הדברים נתבאר בח"י הגר"ח (סתנסיל) בעניין כתב על גבי כתב, دمش חקר הגר"ח זצ"ל בפלוגתא דאמוראי אי כתב על גבי כתב חייב בשכת דיל"ל דהאי פלוגתא כתב ע"ג כתב חייב בשכת תלייה בהא גופה אי השיב כתוב התחthon כמחוק ממייא יש כאן כתב עליון, ואם אין התחthon מוחק אין הכתב העליון כתב, או Dunnיא דילכ"ע הכתב התחthon מוחק ורק הפלוגתא אי כתב עליון הו כתב, ומוכיח מהגה"מ פ"ו דיסורי התורה שמסיק دمش שנכתב שלא בקדושה אין כזה אסור מהיקה, ומוכיחה כן מגיטין (ב). אמרין שאם כתב השם שלא בקדושה מעביר עלה קולמוס ומקדשו דכתיב ע"ג כתב שפי"ד ע"ש, ומוכח دمش שנכתב שלא בקדושה אין בו אסור מהיקה שלא חישין בהעביד קולמוס שהתחthon נמחק, ומוכח מזה דכתיב ע"ג כתב לכוי"ע מוחק הוא ורק הנדרן בכתב העליון אי הוי כתב, וזה ראיית הגמ"י דחוינן וזהן לחוש למחיקה בשם שנכתב שלא לשמה, וע"ז הסביר הגר"ח דאף שיש לומר דהחתם מהני מה שמעביר קולמוס ומקדשו עדיף דהוה לשמה ולכן כתב ע"ג כתב הוה כתב וכמברואר בתוס' שם לעיל ייט. ד"ה דיו) ע"ש, וממייא שוב יש כאן מהיקה, נראה שהאי סברא דכתיב על גבי כתב הוה כתב אם העליון מתיקן דהוה לשמה, מועיל לעניין העליון דהוה כתב, אבל לגבי מהיקה בתחthon אי בעלמא בכתוב ע"ג כתב ששניהם אותו כתב איינו נחשב מוחק, גם בעליון לשמה לא יועיל שיתחייב על התחthon ממש מוחק, וע"כ בכתב העליון כתב, והאריך להסביר הדברים, ומה זה החמיר בתפiline וمزוזות לא לעבור על אותן שהתחthon נמחק תמיד נמחק, והשאלת רק אם ע"ג כתב התחthon תמיד נמחק, והשאלה רק אם העליון כתב, והאריך להסביר הדברים, ומה זה החמיר בתפiline ומזוזות לא לעבור על אותן שהתחthon נמחק והעלין איינו כתב וכמ"ש.

אמנם במחבר בש"ע א"ח ל"ב (סעיף כ"ז) מפורש שאם רישומו ניכר מעביר עלה קולמוס ולא נקרא שלא כסדרן כיוון שרישומו ניכר, וקשה אם נהמיר כהנ"ל דכתיב ע"ג כתב אינו כתב, נימא

בתפילה אבל במזווה דבעין שרטוט דכל שיטה מהלמ"מ, הסכימו הרבה פוסקים שציריך לשם, ולע"ד נראה שציריך לומר בפיו לשם קדושת מזווה ובלאו הכל לא יצא, שבشرطוט אין סתמא לשמה ובפרט להמנוג שמעברים באופן שכשר לס"ת תפילין ומוותות וכל דבר שירצה, כשشرطט למזווה חייב לומר קודם בפיו לשם קדושת מזווה, ושמעתוי שאין נזהרין כלל בזה, ולע"ד נראה כמו"ש וראוי לחוש להרבה פוסקים לביטול מ"ע דמזווה ודוק' היטב בזה.

נו. חול המועד אינו זמן תפילין ואין למניחין יסוד ועיקר בש"מ.

חו"ם אינו זמן תפילין.

רבינו צ"ל בביורו (ל"א) שאין עיקר לדעה שיש להניח תפילין בחוה"מ, ובעצם נחלקו בזה אבות העולם וכל בית ישראל לאגודות אגדיות, שהרשב"א, רmb"ן, חינוך ואשכול ונמקוי יוסף, ותוס' ר"ד פירשו שאין להניח תפילין בחוה"מ, והוא דעת גאנני ספרד, הקדוש האורי"ל, ומנהג כל ארץ ישראל, והוא גם מנהג החסידים בגולה שאין מניחין בחוה"מ, ושורש דבריהם שגם בחוה"מ נקרא אותן שאסור במלוכה מה"ת, או מפני אותן מצה וסוכה, וכונגדם הרא"ש, סמ"ג, הגה"מ, ס"ה"ת, תוס', ומנהג צرفת, המהרש"ל ורמ"א ס"ל שיש להניח, וזה מנהג בני אשכנז עד היום.

מכאן שבזמן הבית וראי לא הניחו תפילין שהיא מקרא קורש.

ולע"ד נראה שבזמן המקדש לכ"ע לא הניחו תפילין שנקרא או מקרא קורש וכਮבוואר בחגיגת (יח.), ורק בזמן זהה שאין קרבן לא נקרא עוד מקרא קודש, ולכן בזמן זהה אין חוב כיבור וונגן, וכמבוואר במשנה בדורות (תקנ"ט ס"ק כ"ז), והכי נמי בזמן המקדש דוחול המועד קודש אין להניח בו תפילין, משא"כ בזמן זהה דוקא דעתם להניח, ויש לישב בזה הרבה העורות ואכ"מ.

בشرطוט בתפילה ולמחבר סגי רק בשרטוט השיטה העליונה, ולרמ"א צריךشرطוט לעלה ולמטה וב' צדדים, והרמ"א סתים ולא ביאר שמעכב, וביאר רבינו שאין ציריך בס"תشرطוט אז פרשנין הא דאיתא במסכתא סופרים שאם אינה מסוגלת פסולה מيري בר'شرطוטן לעלה למטה ומן הצדדין, והוא הדין לתפילה דושא לדעתם לס"ת, אבל לירין דבעין בס"ת שירוטט בכל שיטה ושיטה וה"ה לתפילין וכן"ל שדרים שהוא א"כ אין יסוד שציריך ד' ומסתברא דסגי לעלה בלבד, ועכ"פ לא מעכבشرطוט בב' צדדין, וא"כ למעשה סגי בדיעבד בשירותוט לעלה בתפילין.

מתמה על המ"ב שלגר"א שרטוט לר"ת בתפילין כד' צדדין מעכב מנילה.

ובכח"ל שם נראה שהבini בדעת רבינו שלשליטה ורבינו تم שאין ציריךشرطוט בס"ת בכל שיטה ושיטה והוא שלא סייגל פסול מيري לדבריו כד' צדדין שפסול, וא"כ גם בתפילה פסול الشرוטוט מ"ד צדדין ע"ש, ובענייני לא מצאת בזה הכרח, וחומרה גדולה היא לפסול מפני חסרוןشرطוט ד' צדדין שעיקרה רק מפני דברי תורה, ומה שנינו במ"ס דירעה שאינה מסוגלת פסולה נאמר רק לעניין ס"ת, ומסתברא שאפלו פסול בד' צדדין היינו רק בס"ת שעיקרו לדברי תורה, אין עליה תואר דברי תורה כמצותה, אבל תפילין אף אי נימא שציריך כד' צדדיןشرطוט מפני דברי תורה, וזה דין רק בכתיכת ס"ת, אבל לא בדיני תפילין ואין זה מעכב בתפילין דהא אין זה פסול בפרשタ תפילין לכ"ע וכשר בדיעבד לכ"ע. וכן מבואר מהא דלמ"ב גופיה אין ציריך שירוטט לשמה לכ"ע וכמש"כ בבייה"ל ד"ה וי"א, וכדלהלן.

מזווה במזווה לומר בה שם קדושת מזווה לפני השרטוט שמעכב להרבה פוסקים ומתחמה שאין נזהרין בן.

ועי' בביואה"ל שם ד"ה וו"א בשם הפמ"ג, בשרטוט דתפילין לכ"ע א"צ לשמה, וכל זה

שלרמב"ם פ"ב מתפלין הי"א אפילו כה"ג עוכבן באסור לאו "ושמרת את החוקה הזאת למועדיה מימים ימייה" ע"ש, וא"כ יש בזה חשש אסור לאו לפוטרין, ולכך לא שיקן כאן לומר דהוי חומרא, ובמקרים שאין ע"פ הלכה הכרעה, הזויה"ק והאריז"ל הם המכריםים וכמוש"כ הפו' בשם הכהנה"ג והורדרב"ז רבע מקום שיש פלוגתה בין הפסוקים דברי קבלה יכריעו [ע"י מ"ב סי' כ"ה סקמ"ב] ותו לא מידי.

נת. ברכת תפליין של יד והנחתם מעומד או מושב ברצונו.

ברכת תפליין של יד כברכת ק"ש מישוב או מעומד.

ברמ"א (כ"ה ס"ק י"א) כי שבזה"ק מבואר דתפליין של יד מניחן מישוב עיי' שם, אבל רבינו זצ"ל מפרש שהכוונה בזוהר מישוב היינו אם ירצה לאפוקין של ראש שציריך דוקא מעומד, ובאיור הדברים שבזה"ק ס"פ במדבר דתפליין של יד במקומות ק"ש וברכותיה, ושל ראש במקומות שמונה עשרה, וכיון שבק"ש וברכותיה אומר מישוב או מעומד כרצוינו, גם בתפליין של יד הדין כן, וכוונת הזוהר דשל ראש מעומד דוקא משא"כ של יד מצוחה מישוב ג"כ אם ירצה, אבל ברכת המצוות לריבינו זצ"ל אין ציריך מעומד דוקא וממוש"כ גם ביריש סי' ח, חוץ מעומד ו齊יות ושופר דיש טמך בקרוא דכתיב לכם בעין מעומד, וכן תפליין של ראש דסודו כשמהונה עשרה בעי מעומד דוקא וא"ש.

נת. דעת רבינו זצ"ל נראה עיקר שקטן אינו מניח תפליין לחינוך, ורק כשהוא בן י"ג אביו קונה לו תפליין ומניח שחביב מרידנא, אבל אין חינוך למצות תפליין שציריך שמידה וקטן לאו בר שטירה.

לבעל העיטור אסור לקטן להניח תפליין שזהו זלזול בקדושתך.

ריבינו זצ"ל לא ביאר להדריא דעתו, אבל

משמעותו "אם מתנהג במלאות כיום חול לב"ע אסור מה"ת ולן אישור מלאכה אותה בתפליין".

ודעת הפוסקים שלא להניח תפליין מפני שבזה"מ אותן, ולפי שבזה"מ מותר במלאה מה"ית ביארו הפוסקים הטעם מפני אותן דמצה וסוכה, וצ"ע היכן מצינו שם אותן, ואפילו הם אותן היינו בשעה שאוכל מצה או יושב בסוכה שפייר יש לומר דפטור, אבל כשאינו אוכל או יושב בסוכה זהה לנו לומר דחייב, שלא דמי למלאה שהיא אותה כל היום שאסור במלאה וצ"ע, אבל עיין בספר מועדים ומנינים ח"ד (סימן רצ"ז) שהוחתמי שאפילו לשיטות במלאת חזה"מ דרבנן היינו אסור מלאה גרידא, אבל אי מתנת גחול כל היום במלאה כרגיל עובד באיסור תורה לכ"ע עי"ש היטוב, וא"ש שזהו מה"ת אותן, ולאין להניח תפליין בחזה"מ.

דן אי חזה"מ נקרא יום טוב או לא.

ויש להעיר גם אי ממעטינן שבת יום טוב מרכטיב ימייה יל"ע אי חזה"מ נקרא יום טוב, שבריטב"א סוכה לח. בשם מورو דנקרא יום טוב, וכן בתשובות הרשב"א ח"ה (רט"ז) דחזה"מ לא נקרא יומ"ט, וכן במשנה מגילה ברפ"ג שבזה"מ קורין ארבע, זה הכלל כל שיש בו מוסך ואין יום טוב קורין ארבע ע"ש, ויש להלך בין לשון הקרא ולשון בני אדם, ומהו יש לומר שאי קורי יומ"ט או לא היינו שעצם היום יכולו מיחדר ובכלל מיועט א דימים ימייה ובזה תלו依 אי מניחין בו תפליין או ולרשב"א וריטב"א וקרוי יומ"ט שפיר ס"ל דאין מניחין בו תפליין, משא"כ שאור הראשונים זצ"ל ס"ל דאינו קורי יום טוב.

להניח תפליין בחזה"מ על תנאי אסור ג"כ מה"ת להרמב"ס.

ועיין במועדים ומננים בס"י רצ"ט עוד טעם הגון למה לא נימא להחמיר כפוסקים שמניחין תפליין ולהניח תפליין על תנאי, ויש לפреш ע"פ מה שצוחה באמצעות יעקב סי' לה",

חייב, אבל שיק' גם איז לאב מצות חינוך כמה שאין הבן יכול לקיים, והטילו עליו לקנות לבנו תפילהין, ומדויק הא אמריגן ש"ולוקח" לו תפילהין ולא קאמר שהחייב בתפילהין דמייר בגודל ופשיטה דחייב בעצמו, רק קמ"ל שאביו חייב אז לקנות לו כמ"ש.

מסתפק בעבריניים אם מותר לזכותם במצות תפילהין.

ובמק"א נסתפקתי טובא לבעל העיטור שאוצר תפילהין קטן שאינו בר שמירה, אי ראוי לאסור לעבריניים במצות תפילהין שאינם בני שמירה, והוילו בקדושתן למוסרן להו, ואף שלכארה מוכחה אוטם במ"ע, הקיום הוא רק כשהמניח יודע מקודשתן ליזהר במה דכתיב בהו ושמרת וכמ"ש, וכן בזמן הראשונים היהת המוצה רפואה, רק לשעת ק"ש ותפללה הזהירו להניח שבקל אפשר ליזהר, אבל אין להניח לעבריניים, ובכלאו הכי עיין בעה"ש (ב"ה ס"ק ח) שפסק שאפילו אם מצות אין צרכות כוונה צוריך להבין עניין מצות תפילהין שהוא אותן ולשעבד אותן לברוא יה"ש ובלאו הכי אפילו מניחן אין בזה קיומ מצוה כלל אלא מעשה קוף בועלמא עיי"ש, וכ"ש במומר ר"ל שאינו מבין ומאמין במצוות רק הכל אצלו מסורת ותקס, רק טוענים המניחן להו שכזה אולי יתרקרו וצ"ע טובא, ולהעיר באתי בזה ע"פ שיטת בעל העיטור שהרמ"א ורבינו זצ"ל קיימי בשיטתו, אבל בתנוחמא ממעט קטנים דוקא וכ"ז צ"ב.

בයואר ברומב"ס מהגאון דבריסק זצ"ל על קטן בתפילהין.

ובענין זה מסר לי בני המופלג אשר בן ציון נ"י דיווק ששמע בשם מרן הגראי"ס זצ"ל (רפ"ד בנו הגרמי"ד שליט"א) שדריך ברומב"ס פ"ד דתפילהין (הלכה י"ג) שפסק "קטן שיודע לשמור תפילתו אבויו לוקח לו תפילהין כדי להנכו במצוות" ודיקן מרן ששינה מלשון הגمراא סוכה (מב). דאיתא קטן היודע לשמור תפילהין ודיקן "חפילו", והסביר שכאן מيري לעניין שיכרול לשמור תפילתו שלא יאבדו או יגנבו או יכנסם

המעיין היטב בדבריו יראה שזו שיטתו, שהרמ"א ס"ס ל"ז מביא בעל העיטור שאין קטן מניה תפילהין אלא כשהוא בן י"ג שנה ומסים שכן נהגו ואין לשנות, וע"ז מציין רבינו זצ"ל שזו בישיטת רשיי' במשנה ברכות (ב) שקטנים פטורין מק"ש, ורש"י מפרש אף שהגיע לחינוך, והתוס' מהו מתחפליין שקטן חייב כשיוכל לשומר תפילהין, ומפרש דס"ל כבעל העיטור שבתפליין גופא אין חיוב כשהגיע לחינוך, ולהלן סימן ע' מסיק להלכה כרוש"י ולק' מתחפליין דס"ל כבעל העיטור, וא"כ מאחר שפסק כרוש"י ס"ל כבעל העיטור והלכה כן.

ונראהձבאי שיטת בעל העיטור, דבתפליין כתיב "ושמרת את החקוק הזאת למועדה מימים ימים", וס"ל שבתפליין מיררי הקרא, וקטנים לאו בני שמירה בתפליין נהנו ולן לא שייך בהו קיום מצות תפילהין ע"ש היטב בדבריו, ובתנוחמא פרישת בא כל שישנו בשמירה ישנו בעשייה לאפוקי קטנים שאינם מצוה ע"ש. ואף שכירושלם פ"א דוחורות מיבור שוגם קטנים בני שמירה ורק ליתנהו בכלל מחשבה ע"ש, נראה שהשמירה בתפליין הוא שלא יסיח דעתו וכן מהפחחה והמיר שכזה קטנים לאו בני שמירה, וכן במצה שבקל מתחמץ לרוב הפסוקים קטנים לאו בני שמירה, ועיין "אור שמח" ספ"א דמקוואות ומה שביאר בזה שם, ולן אסור לקמן להניח תפליין לשיטת בעל העיטור שאינו בשמירה ולא שרי לו להניח תפליין.

ומעתה מפרש בעל העיטור וקטן היודע לשומר תפילהין שהוינה שהוא כבר גדול שرك או ראוי לשמר כמ"ש, ואף שהחייב בכל המצאות כשהוא בן י"ג, הלא בזמנם מצות תפילהין רפואה וכמכואר בתוס' ר"ה (יז). ועוד ראשונים, שדרימו שצורך שמירה יתרה לקיימ המצואה, ועכשו קמ"ל שם הוא גדול ואומר שומר קונה לו, ולא יטעון האב שהבן אינו יכול לשמר ופטור, וחינוך אינו עד בן י"ג לבך רק עד כ"ב או כ"ד מבואר בקידושים (ל), רק בכל המצאות שהוא גדול אין צורך להנכו כיון שבעצמו

כמה מגדולי הפסיקים דס"ל שהוא בר מצוה רק בשעה שנולד דתליי מעת לעת, וא"כ אם נולד בחצי היום והנינה תפילין בבוקר ראוי לו להנינה עוד פעמי בצהרים, רק נתקתי טובא הלא בעניין ב' שעורות שגדלו בכשעור אחר שהוא בן י"ג רמה שגדל קודם לא מהני שהוא שומא, וא"כ בצהרים עוד לא גדל שעורות חדשות בушור לכוף ראשון לעיקרן שהתחילה ליגיד מוקדם והגיעו לשיעור אחרי שהוא גדול, וענין זה צריך בירור מكيف ע"ש היטב ובספריו מצות היום, ולהעיר בלבד באתי.

חידוש חכם אחד שקטן אסור להנינה תפילין בגודול ודוחה שיטתו.

ואסימם בדברי חכם אחד שיצא בדבר חדש שאסור לקטן לבוש תפילין בגודל, דדומה לבגדים שלבש כהן גדול שאסור להדרות מפני שאין מוריין מקروשה חמורה לקללה וכमבוואר ביום א' (יב:), והכי נמי תפילין שגדול לבוש שמייקים בהו מ"ע דאוריתא, אין להוריין שלבש אותם קטן לקיים בו מצות חינוך בעלמא, ומדייק בדבריו מהא דעתך שאבוי לוקח לו תפילין שציריך דוקא ליקח לו שאינו יכול לצאת כשהוא קטן באחר וא"ש.

ולע"ד אין דבריו נכונים כלל, שrok שימוש מיוחד ממש כמו לבישה דבגדי כהונה או בפרוכת אסור מטעם זה רחשיים מלובש כה"ג ומוריידו, וכן בשימוש פרוכת וכド' של ארון ס"ת ומוריידו לתשmissach אחר של קדושה קלה, אבל תפילין שאין עליו שם לבוש כלל ואינו מתיחס כללولادם מיוחד רק הוא חפצא דמצוות, לא שייך כלל לומר והוי הורודה לפני האדם המניחו, ועוד רק כשמשמשים בו לקודש כגון לעובודה או לפרוכת אשורה, ולא במה שימושין בו למצות גרידא, ולא מצינו בפסקים חssh אשורה בזה, ושרי לקטן להתחנן בתפילין בגודול ולילכא למחיש מיידי ז"ב. ועיין עוד בדברינו בשוו"ת תשוכות והנוגות ח"א סימן נ"ג שהבאנו מדברי הפסיקים בעניין חינוך קטן בתפילין ובדברינו שם יתבאר עוד בשיטת רבני הגר"א ייעוש"ה.

לבית הכסא, אבל לא מيري לשמר עצמו מהיסח הדעת ולא משום שמירות קוזחת התפילין נגעו בה, אלא משום שמירת התפילין שלו נגעו בה והוא "תפיליו", וגם לא מيري כלל בהחנתן ורק לתקן לצרכו תפילין, ושפיר אמר שאבוי לוקח לתפילין לעצמו, אם יכול לשומרן והינו לשמור תפיליו, אבל החזב להניחן תליי ביכול לשמור להרמב"ם שמדובר הגמר ודקאמר שאבוי לוקח לו תפילין, ולא קאמר שחביב בתפילין וכמו יכול לשומרן שלא יגונבו וכמ"ש ודבריו ברורים בעוזהשיות".

ובmek"א נסתפקתי בחזב שמירה מהיסח הדעת בתפילין, אם זהו מפני מצות תפילין, או מפני קדושת החפצא דתפילין, ונ"מ כשהאיינו מקיים המצווה כמו במניח לשומרן או בלילה אם חייב אז לשמר לא להסיח דעתו, ולע"ד נהא שהרמב"ם דיקי"ק "תפלין" בקטן שם איינו יכול לשמר כפי הצורך לחפצא אין ליקח לו, אבל כשאינו יכול לשמר שמשיח דעתו וזה הלכה בגברא לא איכפת לנו בקטן שאין מצוה וד"ז צ"ב.

מסתפק אם קטן יברך כיון שלעיטור אין בזה מצות חינוך.

אמנם רוב האשכנזים נהגו להניח חודש או חודשיים קודם וכ מבואר במ"א ואחרונים, ונראה שאין לחוש לבנה לבטלה, שלבעל העיטור רמ"א ורבינו אין בתפילין מצות חינוך וא"כ לא שרי להו לבך, שלידין דנוהgin כרמ"א דניות מברכות על המצווה שנצטו בנין ישראל אף שפטורות, ושרין להו כיון שלגברא מצוה, כ"ש כה"ג שיש אמורים שחביב אין לחוש אם מבורך.

נולד במצוע היום שנעשה בר מצוה לכמה פוסקים רק במצוע היום, אם להניח בצהרים תפילין לחוש לשיטתם שציריך מעת לעת.

ובמועדים זומניים (ח"ד ופ"ח בהגאה) הבatoi

וקלות ראש, וקשה הא כלאו הכי זה אסור במקדש דכיב ומקדשי תיראו ע"ש.

ולעד נראה דברי דין נפרדים הם, חד איסור היסח"ד והוא בשחוק וקלות ראש, ב' חוב משמש בתפילה וזהינו מצוה זכורת קדושת התפילה הנלמר מצין, ולפיו ליק"מ שמצד היסח הדעת אין תמיד אסור בהנחת תפילה, שבשחוק וקלות ראש דוקא יש בזה אסור, ומיהוקיימים המצוה ילפין מציין לצורך מקודשתה וככלו היסח פטור שאינו מקיים המצוה כתיקונה, וא"כ האסור היסח הדעת בשחוק וקלות ראש דוקא, אבל הפטור כשהיאנו זוכר מקודשתה שקיים מצוותה בכך, ולכן בשינה פטור אבל אין אסור.

ושוב לך קושיות הש"א, שבערב שבת עם חשכה יוצא שמסתמא יוצאה גם אז בתפילה,קיימים המצוה, והיינו בזוכר מקודשתה דוקא, ולכן שפיר ממשמשomidcar דכיר, ובציצ מלבד אסור בשחוק וקלות ראש, צריך לזכור תמיד קדושתה כדילפין מקרה דוחיה על מצחו תמיד, וכשהיאנו זוכר אין מצוה, וכן הדין בתפילה, ובשחוק וקלות ראש אסור נמי אית בה ודוק' היטב בזה.

מיישב סתרת הטור.

ומיושב בזה דברי הטור שהקשו סתירה בדבריו שבסמין מ"ד פוסק שאין היסח הדעת אלא בשחוק וקלות ראש, ועליל (ל"ח) פוסק דמצטער וכי שайн דעתו מישכת עליו פטור מתפליין ע"ש, וקשה הא במצטער אין שחוק וקלות ראש ולמה פטור מושם היסח הדעת, ולדברינו ניחא דבמצטער دائم או בר קיומי מצוה בתפליין הוא שאינו מסוגל לזכור מקודשת הדעת היינו בשחוק וקלות ראש דוקא כמ"ש וא"ש, וכבר הרגישו מעין זה המפרשים.

תמייה על המג"א.

ומעתה אני תמה על המג"א סימן מ"ד (ס"ק ג) שפירש דין חוב למשמש בשעת תפלה כיון

ס. ישן שנית עראי בתפילה עד שיעור הילוך ק' אמה, ובמניה ראשו בין ברכו דוקא, ונראה שאינו חושש אז לאמור היסח הדעת שעיקרה בשחוק וקלות ראש דוקא.

היסח הדעת מהו.

בבה"ל ר"ס מ"ד בשם רבינו זצ"ל דשנית עראי דשרי בתפילה הינו עד שיעור הילוך ק' אמה ובראו על ברכו דוקא ע"ש, והמפרשים נתקשו הא בתפילה יש אסור היסח הדעת ואין לך היסח הדעת יותר מאשר ולמה שריןניתנית עראי, ותירצzo שאין אסור אלא בשחוק וקלות ראש ושינה עצמה אין בה מושם היסח הדעת ורק משום חשש הפחה ולרכן בשינה עראי שאין חשש להפחחה שרוי וכמבוואר כל זה ברא"ש פ"ג דברות בשם רבינו יונה, ובשאגת אריה (ל"ט) מהא על שיטה זו, ולדבריו היסח הדעת פשטו כמשמעותו בכל אופן, וזהינו שצריך לחשוב תמיד מהתפליין ולא להסתה דעתו מהם ואף בשינה יש היסח"ד, אלא שאין אסור היסח"ד אלא מ"ק אמה ולמעלה וא"ש דשנית עראי עד ק' אמה שרוי, (שיעור ק' אמה לערך מינוט אחד), ורבינו זצ"ל שמחיב לתפילה כל היום גם לבעל מלאכה, אף שודאי יפסיק מלחשוב מקודשת תפליין אף ביותר מרגע כשבועוק במלاكتו, נראה שתופס לעיקר שאין היסח הדעת אלא בשחוק וקלות ראש וכן בדברים בטלים אסור, אבל במלاكتו שרוי שאין זה היסח הדעת וא"ש.

והנה ב"שאגת אריה" תמה דבשכת (יב) איתא "יוצא אדם בתפליין ערב שבת עם חשיכה מ"ט כיון דאמר ובה בר רב הונא חיב Adams למשמש בתפליין כל שעה ק"יו מצייןomidcar דכיר" ע"ש, ואי נימא ברבינו יונה וסייעתו שאין אסור אלא שחוק וקלות ראש, וא"צ לחשוב תמיד על התפליין א"כ קשה היאך מידcar שהתחפליין עליו ולא יצא בהם והוא יכול לעסוק בעסקיו ואני אסור אלא שחוק וקלות ראש בלבד, ובויתר תמה דילפין תפליין מצין, וע"כ בציין נמי האסור רק בשחוק

הלוות הגר"א

הלכות תפילהן

ומנהגיו

עג

רגע ורגע שמניח תפילין מקיים מ"ע, וכך שמצוותה לזכור קדושתה, גם כשהאיינו זכר או בזיה איסור, וכן ראוי להניח תפילין כל היום ולעתים חכופות יקיים מ"ע מן התורה, משא"כ הארייז"ל מחומר טובא שמעיקר מצוותה מרובה קדושתה לזכור תמיד התפילה ולא להסיח דעתו וכשיטת השאגת אריה, ולשיטתו בעלי מלאכה מעולט לא הניחו תפילין בשעת מלאכתן שמיטה דעתו ואסור מדינה (дал' רבינו צ"ל), וגם בשעת תפלה חייב למשמש, ורק בשמונה עשרה עוסק התורה ע"כ اي אפשר ולבן פטור, וכיין בשיטה מקובצת מנהחות לו:, וא"כ לשיטתו א"ש מגהג ישראל לא להניח תפילין כל היום, שאין מצוה אלא בזכור קדושתה, והעונש חמור למי שאינו מכוען רק מסיח דעתו, נמנעו להניח אלא בתפלה בלבד, ולרבינו צ"ל כל רגע שזכור מקיים מ"ע וראוי גם ביום להניחן כל היום לזכות במצוות הרבה כשזכור קדושתן [עיין ביאורה של רשי' לעז' ודו"ק היטב בכ"ז].

שים סוד האסור איינו אלא שחוק וקלות ראש, ובשעת התפלה הוא בלאו כי אסור בהו אין צורך למשמש ע"ש, וקשה הוא חיוב משימוש לא שייך לאסור היסח הדעת, ואסורא ליכא אלא בשחוק וקלות ראש, אבל חיוב משימוש לזכור קדושת תפילין ילפינן מציצ' וחיבורה בכל שעה וצ"ע, ונראה דאף המג"א ס"ל בדברינו דבר דיןיהם הם, אלא דס"ל למג"א דיסוד חיוב משימוש הנלמד מציצ' הוא כדי שלא יבואו להיסח"ד קדושתה חיוב מצד עצמו, ולבן ס"ל למג"א דכל קדושתה חיוב מצד עצמו, ולבן וקלות ראש כבתפלת שלא שייך לבוא לשחוק וקלות ראש כבתפלת שמו"ע שעומד לפני המליך שוב אין מצוה שימוש וחירות קדושת התפילין.

חלוקת בין הגר"א והاريיז"ל בגדר היסח הדעת.

ומעתה יבואר לנו החילוק בין שיטת רבינו וצ"ל ושיטת האלקי הארייז"ל, לרבותנו צ"ל כל

מצות קריית שמע וברכותיה

לכתחילה כשית הגאננים וכמנגן א"י שכח בברביי ובמחזק ברכה או"ח סי' רס"א, ולא מחרירין כרבינו חם אפלו במצו שכת ויה"כ, ודאי ראוי להו לסמך להקל לעניין ק"ש שהזמן מנצח עד שקיעה, דלמה לנ' לדוחקי שהזמן כפי סוף הנשף שאין לו זה יסוד מדיני התורה, ובודאי מסתברא לנו טפי לומר שהשעות מנצח עד שקיעה, אבל בארץ ישראל נתקפש להקל אפלו למוצש"ק בצאת הכוכבים, ולא מחמרי כרבינו חם, ולענין ק"ש דוקא מחרירים שהשעות מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, והיינו טועמא דס"ל כמ"א (נ"ח) שלק"ש שניני ולכ"ע מנין השעות מעמוד השחר, וכן בקונטרס דברי ישמשי מפר"ח דעתו כן, וזה צ"ע טובא, בדשלמה למג"א והפר"ח שם דזオリ בשיטת רבינו חם ונמצא דצה"כ דר"ת הוילא ונשף לדין תורה שפיר מנין השעות לפ"ז, אבל לדידן שנוהגין בגאננים ואין שעה זו לילה ותחילת נשף לדין תורה, מהיכי תיתי שנאמר שמננו חז"ל שעתות היום על פיהן, וכ"ש למשנ"ת דאך לשוי ר"ת ודיעמיה ייל' שמנון מהנץ וכשית רבינו והלבוש והמנחת בהן שכשאמרו חז"ל עד ג' שעתות זמניות נתכוונו לשעות חז"ל הדיבינו מנצח עד שקיעה כמ"ש, ומ"מ לדידן דמחמירין בדאוריתאCSI ר"ת בשעור ע"ב מינוט אחר השקיעה במלאות דאוריתא שפיר יש מקום להחמיר אף לעניין ק"ש דאוריתא בזמנ המג"א וכנתבאר לעיל הוואיל ועכ"פ כן מבואר בתה"ז ובתו"ס' ועוד ראשונים ז"ל ויתבאר להלן.

תמייה דמנגן ירושלים עיה"ק להקל במוצש"ק ולהחמיר בק"ש, מסביר שודעתם כשית המג"א ותמייה ע"ז.

עוד יש להעיר בדבר מה שפורסם בלוחות זמן ק"ש במג"א, שהישובו עפ"י זמן עלוה"ש של תשעים דקות לפני הנץ וכשיעור מיל של כ"ב מינוט וחצי. ואננס לדרבינו יתבונן הרואה ונראה דבר נפלא, שמנגן ארין ישראל בעצם כפי השיטה

סא. מ"ע דק"ש רק עד ג' שעות זמניות, ולא תלוי בשעות מפני עמוד השחר עד צאת הכוכבים, רק ג' שעות היינו מנצח עד שקיעה ביום שהוא די"ב שעות דוקא.

הנוגדים בצאת הכוכבים כרבינו חם, בק"ש יש מהם שמקילין בשחרית כשית השחלוי בשעות דנץ עד שקיעה.

כן כתוב ורבינו בכינויו א"ח חנ"ט, אבל במא ר"ס נ"ח כתוב שאפלו אם בעלמא שעות היום מנצח עד שקיעה, לעניין ק"ש הו ג' שעות מעמוד השחר אך דעת רבינו זצ"ל גם לעניין ק"ש הג' שעות מנצח עד שקיעה, וכן דעת הלבוש והמנחת כהן הסכים עמו בעיקר הדין, וכן ס"ל לתו"ט בمعدירות פ"ג בברכות והגר"ז, ונראה גם למחרירים כרבינו חם שומן צאת הכוכבים ע"ב מינוט אחורי השקיעה, לעניין ק"ש יש לחשוב מנצח עד שקיעה, שחכמים דיברו משועות אלו מפני שבאים שווה מנצח עד שקיעה י"ב שעות כדמכואר בדברי רבינו שם, וכן הנץ ושקיעה ניכרים לכל אחד ולכל תפסו חז"ל בשעתם כללו, וכן מבואר לבכוש דס"ל בצאת הכוכבים כרבינו חם, ולשעות מינוט שמיון הנץ עד שקיעה, וכן מון הגאון דבריסק זצ"ל החמיר טובה כרבינו חם לעניין צאת הכוכבים, ולענין ק"ש היה דעתו להקל גם לתחילה מנצח עד שקיעה אע"ג שק"ש דאוריתא, ועצ"ל שלא תלייה זה בזה, וכן מתבאר בספר מנחת כהן וא"ש. (ושמעתי מפי הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל, שזקנו הגר"ח מבריסק זצ"ל פפק כמה שנים אם להחמיר לק"ש כמ"א, ולבסוף אף שהחמיר מאר לצאת הכוכבים כשית רביבנו חם מ"מ לעניין שעות היום נקט דתולי בנץ ושקיעה דוקא).

למקילין בצאת הכוכבים אין להו להחמיר להקדים זמן ק"ש.

ומיהו נעל"ד שלמקילין בצאת הכוכבים

עד עצת הכוכבים, ובספר אשר לשלה מועד (ג) מיישב המנהג ומסיק דיש מקום להחמיר לחשב שעות היום מע"ש עד שקיעה, ואם כן אדרבה אם תלוי עד שקיעה ולא בלילה ראוי להחמיר ולהוטיף עוד יותר מרבע שעה להקדים ומן ק"ש מהמקובל כזמן המ"א, שלדבריהם הזמן מע"ש עד עצת כל הכוכבים, המקובל היום בארץ ישראל, ולמן ק"ש כמו"א ראוי להקדים ולהשוו עד עצת ג' כוכבים בלבד, וזהו המנהג עתיק בעיה"ק, וחסידי "תולדות אהרן" מחמירים כן, ויש סוד זהה בכמה מגדולי האחוריים, וחביב לנו מ"ע דק"ש לצתת בלי פקופקים.

מארין שלונוגין להחמיר בדאוריתא על הקדים ק"ש אמורים על תנאי, ובאי דברי הגאון רבי ישען סלנטר זצ"ל שצורך תנאי כפול.

אמנם רבים נהוגין להקל להתפלל ק"ש בברכות מאוחר כרבינו זצ"ל שהזמן מנצח עד שקיעה, וכן דעת רבינו החוזו"א זצ"ל שם כהאי שיטה, אבל לענין עיקר מ"ע דאוריתא דק"ש רצonus לצתת לכ"ע, ולענין ק"ש בברכותיה דרבנן סומכים על רבינו, וכי שיכלו לקיים המצווה דאוריתא בברכותיה וכדעת רבינו קורין ק"ש לפני התפלה ומתכוון לצתת על תנאי שאם הלכה שזמנן ק"ש מאוחר אין מתכוון לצתת עכשו ריק לאחר כך-CS קשורה על סדר התפלה, והיסוד שਮועיל תנאי למצות מבודר בבב"י (תפ"ט) בשם אבודרתם, וכ"כ הגרע"א זיל בגלוינו לסי' מ"ז שיקרה עד תנאי והביא מקורו מאבודרתם, ואף דמלתא דליתא בשליחות, עיין בעונג יו"ט סי' ג', והמצווה ליתא בשלהות, עניין נזעקין בתשובות הרה"ג ר' יזרידה מנת שליט"א בלוחותיו וכן מ"מ תנאי דכונגה אני, ואכמ"ל נזעקין בתשובות והנהגות ח"א סי' נ"ב באורך), אבל נראה דרבינו גן צפול והן קודם לאו, וכן מבואר בסידור הגר"א בהגהה בשם הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל, ושמעתה שהלכה למשה הורה כן החוזו"א זצ"ל, וכן בירושלמי קידושין פרק האמור (ה"ג) משמע שאפילו במתנה לעצמו צריך תנאי צפול דוקא.

שהיום בעלמא מנצח עד שקיעה, וכך אמרו חז"ל בפסחים (צד). מהלך אדם בינו לבין ביום עשרה פרוסות מעמוד השחר עד עצת הכוכבים שזהו יותר מ"יב שעתה שהיום די"ב שעתה הוא מנצח עד השקיעה, וא"כ לפ"ז מנצח עד שקיעה ל"ב מילין לי"ב שעתה וא"כ מיל שפיר כ"ב מינוט וחצי, ועוד מילין שעה וחצי, ובכ"ש החמירו כמג"א למנות מעלה"ש עד עצה"כ ושפיר למן ק"ש שפורסם בלוחות היינו כפי עמוד השחר שעה וחצי לפני נץ עד גמר הנשף שעה וחצי אחריו שקיעה (כפי תקופה השנה), אך זה צ"ע כנ"ל למאי דמקילן בשבת בגאנין אבל המנהג דילן להחמיר ורק מפני דס"ל להחמיר בדאוריתא כרבינו גם שאינו לילה עד ד' מילין אחרי השקיעה, אף לדענין שעתה היום אינו מוכרת דס"ל הכי כמושנת"ת לעיל, מ"מ כיון שבתוט' וכן ברמ"ז ורשב"א מפורש שוגם לענין שעתה היום מניין כל יום מעמוד השחר עד עצת הכוכבים שהוא גמר היום בסוף ד' מילין, וכן מיבור בתה"ד, נהוגין להחמיר כן, אבל להאי שיטה מסתברא שהזמן תלי בעלות השחר דע"ב מינוט לפני הנץ עד צה"כ דהינו ע"ב מינוט לאחריו, שלדבריהם היום של י"ב שעתה הוא מיל מעמוד נשחר עד עצת הכוכבים, וכל מיל י"ח מינוט כמ"ש, וא"כ אנו מחמירים כפי השעות ע"ב מינוט לפני נץ עד עצת הכוכבים, והזמן ק"ש גם למחקרים כפי עמוד השחר תלי בע"ב מינוט, וא"כ מאוחר לערך עשרה ועגעים מהזמן שמספרמים בלחן כאן למן ק"ש אף למחמירים כמג"א, ויכולים לאחר ולקרות עד אז, וכן המנהג ברוב המקומות בחו"ל וכן פירסם לאחוריונה הרה"ג ר' יזרידה מנת שליט"א בלוחותיו וכן ק"ש כפי שיעור זה דהינו לפי שבעים ושתים דקות קודם הנץ ולאחר שקיעה וא"ש, ועיין החוזו"א סי' י"ג סק"ד.

שיטת המחים בק"ש.

והנה הגאון רבי אהרן קטלר זצ"ל צוח על מנהג עיה"ק לצתת הכוכבים אפילו בmozsh"k דחמיר טפי להקל בגאנין, ורק"ש מחמרי כמ"א

אני יוצא לאחר כך רצוני לצאת עכשו, ואם אני יוצא לאחר כך אין רצוני לצאת עכשו רק הוא דברי תורה וכמ"ג, וכן הוא בגלילין הרע"א לסי מ"ז עי"ש.

נוסח מדויק להנתן.

ונראה שain לקרווא ק"ש בכoker ולכוון לצאת בזמן מג"א בלבד ברכוות, אלא ראוי לצאת בתנאי דוקא, שאז אולי ייכה עוד לק"ש חמיקונה עם ברכוותה שזו עיקר המצויה, וכן לרביינו זצ"ל בביבאורה טס"י מ"ז מצות סמיכות גאולה לתפילה לה במסמיך ק"ש לברכותה עקרה בזמן ק"ש דוקא, עיין היטב בתוס' ורא"ש ריש ברכוות, ואף שאפלו צווה שאנו רוצה לצאת ג"כ יצא לשיטת הראה"ה מובא בב"י (תקפ"ט), אולי כיוון דק"ש מצוה שכידור, מועל בה תנאי, וכמו ש"כ תר"י ספ"ק דברכוות ובמצאות שכידור לכ"ע בעי כוונה, וכ"כ בחזי אדם בכלל המצוות עי"ש, וא"כ כש"כ דלשיטת הראה"ה י"ל כן דmouril כוונה הפוכה, והעיקר נראה שכאן יועל אם יתנה שייהיה לק"ש ואם לאו לדבריה תורה, דמתנה רק לאיזה מצוה מקיים ולא מתנה לרשות, וכזה"ג ודאי מועל, וכן מבואר להדייא בפסחים (לח:): שמיתה למצה או לחמי תודה ומועל עי"ש, והכי נמי יועל לק"ש או תורה והנתני מועל.

הרי נamber בדיק נוסח התנאי לומר בכoker "אם אין אני יוצא לאחר כך כזמן מה" דק"ש רצוני לצאת עכשו מה"ע דק"ש, ואם אני יוצא לאחר כך ברכותה אין אני רוצה לצאת עכשו אלא בדברי תורה", ולאחר שאמր ברכת התורה וק"ש כהנ"ל, קיבל עליו על מלכותם, וויש מkilin לאחר מכן בשתיות חמין ושאלות שלום וצ"ב ואכ"מ).

סב. להתפלל בותיקין ובכבוד וחיללה להתפלל ביחידות.

הרגיל להתפלל תמיד בותיקין דוקא מהפלל בן גם ביחידות.

בן הוא במעשה רב, ובდפוסים אחרים

מסתפק היאך לומר bahwa han קודם ללאו. ומשופק אני כיוון שצריך לthanai han קודם ללאו דוקא, היאך הנוסח להנתן בק"ש, שכארה han קודם ללאו הינו שקידמים ויאמר באופן שיצא עכשו שהוא han, וא"כ עלי לומר שגם אין יוצא לאחר כך מתכוון לצאת עכשו, ואם יוצא לאחר כך אינו רוצה לצאת, ובזה היה שפיר han קודם ללאו, אבל יש להעיר מדברי החoso בקידושין סב. (ד"ה בשלמא) שתמהו שבסתה גופא מקדים אם לא שכב איש אותך, ותיריצו דמה שרוצה נקרה han, והתם רוצה אם לא שכב ועיב' מקדים, ולפי זה לכארה בק"ש נמי הלא אין רוצה לצאת עכשו רק לאחר כך ברכות עיקר המצויה, וא"כ ראוי להקידם ולומר אם אני יוצא לאחר כך אני יוצא עכשו שהוא רצונו לא לצאת עכשו, ולטיסים שאם איינו יוצא לאחר כך רוצה לצאת עכשו וזה העירה נפלהה.

אם נס בהקדמה לט"ז על יו"ד Thema על החoso' ומחה שיטות, שתמהו מגמרא מפורשת בගיטין (עה) בתנאי אם מהי יהא גט דהוה han קודם ללאו, וקשה הוא אין רצונו למות רק לחיות וא"כ הוה לנ מדינה להקידם אם לא אמות איינו גט, ועיב' משמע דהן קודם ללאו בכל גווננו.

ולע"ד נראה שעד כאן לא כתבו החoso' אלא כשרוצה לעשות המעשה בכל אופן, רק בכבודו ציריך להקידם המעשה שרצוינו בכך, ולכן בסוטה רוצה בהשאה ווועיל בכל אופן, אם נתמאה חנקי ואם טהורה הנקי, וכיון שיש כאן מעשה השאה בכל אופן, ילפין מבני גדר ובני רואבן דמה שרוצה מקדים, והיינו אם לא שכב איש אותך, אבל בגין אם אמות תהא גט ובלאו כי לא תהיה גט, מקדים את הצד דליהו גט והיינו אם ימות אף שאינו רוצה בכך וודוק היטב כי הדברים נכוונים בעוזהשית וע"ש בפני יהושע.

ולפי זה כשקווא בכoker ומיתה למ"ע דק"ש או לא, מקדים באופן דליהו בזה קיום מה"ע דק"ש דוקא, אף שאין רצונו בכך, כיון שתלווי ועומד אי יש בקריאתו מה"ע דק"ש, מקדים באופן שיש בזה קיום מצות ק"ש, ולכן אומר אם אין

נראה העצה לקרו באתנאי כמ"ש, ואז هو כמצוות גם ליר"ף ורמב"ם ולא יבטל חפלה בגיןו.

ובעיקר הזמן ק"ש לוותיקין ומעלה הארץ נבו במוועדים זומניים ח"ד (סימן שכ"א) ע"ש היטב, ויש פוסקים שادرבה עיקר זמן ק"ש לאחר הנץ דוקא וכਮבוואר בתוס' יומא (לו): בשם ר"ח ור"ת עי"ש, ויש נמנעים מושום בכך לדקדק לוותיקין הקורין ק"ש קודם הנץ בסמוך לו וכמבוואר בשורת "משכנות יעקב", וכן עיקר הזמן דינץ אינו מבורר כדי צורך כמו שנזכר.

והנה נחלקו הראשונים איז הוותיקין דקדוק בעיקר להתפלל שמונה עשרה בהתחלה זמנה תיכף בנץ, ולכן סמכו מיד קודם ק"ש עד גאל ישראל, וברגע דינץ התחליו להתפלל, או אדרבה העיקר אצלם שבנץ יהיה כבר אחר קבלת עול מלכות שמים בק"ש, והיינו איז הוותיקין דקדוק משום ק"ש או משום תפלה, שדעת הר"ף ורמב"ם ותורדי"י א"ח כלבו ורא"ה שעיקר זמן ק"ש קודם הנץ ובזה דקדוק הוותיקין, ודעת התוס' רמב"ן רשב"א ראי"ש ועוד שומן ק"ש לכתילה משיראה חכירו ברוחוק ד' אמות יכירנו, והוותיקין אייחרו כדי להתפלל ברגע דינץ ורצו לסמוך גאולה להתפלל.

ובמ"ק"א דנתני בחידוש פלא, שעיקר זמן ק"ש מנץ ככל מצות שבוט שיעיר זמנה נץ דוקא, שאו יום גמור וכמוואר במשנה ספ"ב דמגילה, ואף שק"ש דבוקר לא נתפרש במרקא שתליו רק "ובקומו", עיקרה ק"ש דיום כמ"ש, אבל יראון עם שמש לתפלת לא תלוי בנץ דעלמא, רק דין מיוחד להתפלל עם השמש והיינו בזהרתו בגמר הנץ, וכמי שאמרו ברכות ט: ושם כת: [וזהם:] וברש"י שם לענין תפלה המנחה מצוותה עם מדורי מה שנא' "יראון עם שמש ולפני ירח", והיינו קודם השקיעה עם זיהורי החמה, והיינו שאינו תלוי בدني יום ולילה של נץ ושקיעה, רק בזיהורי החמה הבאים אחר הנץ וקודם השקיעה, וא"כ ק"ש זמנה בהתחלה הנץ כסאור היום שהשמש רק מתחילה אז הוא יום גמור, ותפלה

"להתפלל בשחרית כותיקין ובכלבר עם מניין עשרה דוקא", אבל בכיה"ל ר"ס נ"ח פשיטה לא דמותר להתפלל ביחידות אם רגיל וזהיר להתפלל כותיקין, ונראה שדקוק בלשונו דמייר' בזהירות תמיד להתפלל כותיקין ומקורה רמז למבוואר בגמ' ברכות כה: "וזלמא כותיקין" ועי"ש בראש"י, וכ"כ בראשון לציוון שם דודוקא למי שרגיל כותיקין, ומשמע שבזה שמתפלל תמיד עם הנץ עיקר מעלה הוותיקין ולזה הותר אף שע"ז יתפלל ביחידות, וכן נהג רבינו החז"א זצ"ל להתפלל כותיקין אפילו ביחידות גם שחרית ביו"כ.

ואמנם צ"ב מי שנא רגיל משאיינו וגיל, ואפשר דהרגילים בכך דהוה אצל הנהגה טוכה וכנדר ממש, ולכן אם באקרי אין מניין לא לבטל הקביעות, אבל אם איינו מתפלל דוקא כותיקין אז איינו אלא הידור ואינו דוחה תפלה בצדור דהוי חיובא טפי, וזהו שורש שיטתו של רבינו שחיללה לבטל תפלה בצדור שחיבו מרדינה נעל"ד, וכ"פ בפרי יצחק סי' ב'.

ובזמן האחרון הדוני כי, שהשאלה אם מעלה תפלה בצדור קורמת למלחת ותיקין או לא, נראה שתליי בדרכינו כאן להלן, אם עיקר מעלה וותיקין בק"ש שקורא לפני הנץ קר"ף ורמב"ם שזו עיקר זמן ק"ש, ואח"כ רק בדיעכד,رأוי לדוחה תפלה בצדור לצורך ק"ש כהכלתה, רק"ש דאוריתא עיקר זמנה לכתילה קודם הנץ שאח"כ רק בדיעכד, ואף שלרמב"ן ורשב"א ורק בדרכו של רשות עדיפה שהידור להתפלל מיד בהן, האי הידור לא אלים לדוחות תפלה בצדור, ולכן לדעתו אם יש מניין רק אחר הנץ התפללה בצדור עדיפה וڌחנן וותיקין, וקורא קודם הנץ בתנאי, שאם אז מצوها מן המובהר אף שאינו ברכות רוצה או יצאת שם לא אז לא, ואף שמקיים מ"ע דק"ש בעלי הרכות, ביארתי במק"א עיקר קיום מ"ע רק"ש יסודה קיום מ"ע לדימוד התורה בפרשת ק"ש, ולכן יוצאי בה תלמוד תורה. וכמוואר בנדורים (ח.), ולכן לא תא תיקנו ח"ל ברכות המצויות לק"ש, מפני שיוצאים בכה"ת, ולכן בנידון דין

עיקר המציאות לתחילת, והוא חידוש פלא שעריך לגמור כל הגי פרשיות קודם הנץ שהו עיקר זמן ובקומך, ולרי"ף ורמב"ם ביטלו עיקר מצות ותויקין שקרו ק"ש לאחר הנץ, והדברים אינם מבוררים כדי צורך, ושמעתי ממרן הגראי"ס (הגאב"ד דרביסק) שלאביו הגרא"ח צ"ל היו ספיקות הרובה בזמן ק"ש כוותיקין ולכון נמנע.

מביा שטוב לאחר מהקדמים וליכנס לחשש שהוא אין הנץ.

ונראה אע"ג דישעור נץ מוקדם, יש לומר שלתפללה מאחר שיש מינוט לגמר הנץ דוקא, ואז נקרא ייראך עם המשם, ובירושלם עיה"ק נהגו להקדמים לוותיקין קודם הנץ לעניינו המתאר בغال ההרים, ונראה שהוא שווה כהגר"ח הנ"ל, אבל אולי יש לומר שהוא קאי לגביו דין נץ של שאר דיני התורה שתלו בימי וليلה, אבל לדין ייראך המיוחד בתפללה ראוי לאחר עד שגוף המשמש נראה שהוא הנץ הנראה, וכן נכוון להחמיר ולאחר שעולולים מפני הידור כוותיקין להקדמים התפללה לנץ שאין יוצאן או עיקר התפללה אלא בדריעבד להרבה פוסקים, ומ"מ אף אם מאחר ואינו מכובן לרוגע נץ אם עכ"פ מקודם לקרות שמע ולהתפלל סמוך לנץ וכן למצות זריזין וזוו"ק היטב בכ"ז ולכון מوطב לאחר מהקדמים וכמושנית (ועיין ברש"י שבת ק"ח: שככל זמן שהחמה באדרומית נקרא עם שם, וא"כ אין להקפיד על מינוט או שניים כשעדין אדרומית).

סנ. יש ליזהר להקדמים ק"ש כפי האפשר אף אם כבר לאחר הנץ.

מאיר לבאר גורל חילול השם למי שמתפלל ואומר ק"ש בברכותיה לאחרי הזמן, ומסיק שיתור טוב להתפלל ביחסות ק"ש בברכותיה בזמנה מלאחר אף שמתפלל ביצורה.

בשנו"א פ"א דברכות מיתוי ירושלמי מפורש פ"א (ה"ב), הלכה כרי יהושע [דעד ג' שעotta] בשוכח, הרי שלתחילת אין לאחר עד סוף הזמן. ועי"ש בשנו"א ונראה שמספרש דפיגי בירוי אם

מתחיל כשהמש יצא לגמרי, ומהתחלת השקיעה עד סופו ד' מינוט, ובזה מבואר היטב הган' דלייט אמן דמצלי עם דמדומי חמה, והינו בתוך וגעים הללו לאחר תחילת השקיעה עד גמר השקיעתה, וע"ז לית שלא ליטוף השעה, אלא מתפלין אותה קודם השקיעה, והדברים מאירים, וא"כ ע"כ ממהר בק"ש לגמור להתחליל תפללה בהתחלה זמן, והדבר קשה מאד לכון וכמובואר בغمרא (ט): על רב ברונא שאם זכה פעם להתפלל כוותיקין לא פסק פומיה מהוכה ע"ש, והטעם כמ"ש, ולכון נמנעים להתפלל כוותיקין שהזמן אינו מבורר ועלולים להפסיד וע"כ מאחרים ק"ש וברכותיה לשעה שודאי נץ (ויש טענים שאז רוב בני אדם קמו לפני הנץ ולכון זהו עיקר מצות ובוקמן משא"כ בזמנינו, וד"ז צ"ב לעkor בזה דינה דגמרא דוותיקין וצ"ע).

מכאן מהגאון רבי חיים מולוזין וצ"ל שהזמן מוקדם, ונ"מ לטענה ליורה.

אם גם פוק חזי דבר חדש שמצאת בתוספות מעשה רב כאן בשם הגאון רבי חיים מולוזין צ"ל, אך דקדום שתורתה החמה הוא הנץ, ושיעורו עישור שעיה ודלא כמ"ש בש"ע נ"ח בהגה"ה דתלוי בכל גוף המשם, וכן בשקיעה אף שתחשע החמה עדין יום הוא אחורי זה השיעור ע"ש, וכונתו נראה נץ אין תלי בראיה דין רק כפי שהיא בראשי הרים והוא שיש מינוט לפני הנץ וכן בשקיעה תלוי בהרים ואפילו שקעה לעניינו לא סגי, ועיין בסידור הגרש"ז, ואם יש להאריך בזה, ולפי"ז מבוארים היטב דברינו, אך שלдин נץ הוא קודם לכון וכן בשקיעה הוא באחריו, מ"מ מצות תפלה י"ח היא עם השימוש ממש, שהוא ר' מינוט לאחר מכן, ובזה יוצאו י"ח כל השיטות אף בתפללה כוותיקין דיין, וכן לענן תפלה המנחה יש לימוד זכות גדול בזה להמתפללים מיד אחר שקעה חמה וככ"ל.

ومיהו מאיין גיסא לדברי הגר"ח מולוזין צ"ל המתפללים כוותיקין אם קוראים ק"ש כחמש דקות לפני הנץ, לשיטהו כבר נץ שיש מינוט קודם התחלת הנץ, וקרו אחר הנץ וכיטלו

כמ"ש בברכות (י), והיא חרב של כי פיות להרוג
בזה היצור הרע כמ"ש בזוה"ק שזה מוזמן במשׁ
הבא לאחרונך השם להרונו (וכמ"ש בגמרה לענין
ק"ש שלל המטה) וככ" בזוה"ק שמלהמת דוד
עם גלית הפלשתי הוא רמו למלחת היצור, וה' חלוקי
אבנים דלקח דוד הוא רמו לה' תיבות
ראשונות שבפרש שמע ישראל שביהם הרג דוד
לייצור הרע, ולפי זה נובל לומר דמ"ש חז"ל לגבי
גלית שנחכוון לבטל מהם ק"ש ג"כ הוא רמו

לייצור הרע, וכל מגמותו הוא לבטל ק"ש.

גם ע"ד פשוט יש לומר שע"כ נתכוון גלית
לבטל מהם מצות ק"ש בעת המלחמה מפני
שמצויה זו מגינה علينا בעת המלחמה כמ"ש
בסוטה מב, ויש ווציאים להקל מעלייהם על המצויה
זהאת באמורם כי בעת הזאת יודה חולשה לעולם,
ואין אפשר להשכים כ"כ בימות הקץ, ואין גוזרין
גוייה על הציבור שאי אפשר לעמור בה, אבל
באמת כشنשקייף בעינא פקיחא או נשכיל לדעת
כי כל זה היא עצת יציר הרע, כי הלא אנו רואים
גם בזמנ הזה כמה אנשי חלשים שישיכמו
לעסקיהם ולא יזק להם מאומה, ואני לא מצינו
שהקהלו חכמים אלא באיסטנסים אבל אין כל אדם
יכול לומר איסטנסים אני, ואף גם זאת לא הקילו
רק במילוי דרבנן אבל לא במ"ע דאוריתא כה"ג
דק"ש, הלא ידוע כי בזמנ הבית מי שאל היה
רוצה לקיים מ"ע דאוריתא היו מכין אותו עד
שתצא נפשו כמ"ש חז"ל.

גם עכשו שבטלו דין אדם דין שמי לא
בטלה וכמכואר בסנדירין, והגע בעצמן כמה
ישורים היה צריך לטבול כדי לקיים מצוה זו,
והיאך לא נি�בוש להתחפות מציר הרע לבטל
מצווה חמורה זו מפני צער מועט של מניעת
השינה, ואף גם זאת אין רק בהתחלה אבל
כשירגיל עצמו מעט להשכים או יקל עליו
ההשכה, וגם הבא לטהר מסיעין לו.

ויש שאין מקיימים מצוה זו כראוי מפני חסרון
נקיות הגוף וע"כ מקדרמין ל��ורת ק"ש בזמנה
בל' ברכות ואחר כך קורין ק"ש בברכותיה
וסומכין גאולה לתחפלה, אבל גם דרך זה אין נכוון

מדורורייתא בשוכח או רק רבנן אמרו בשוכח, ויש
קורין ק"ש לצאת מיד בבוקר, והפסידו בזוה ק"ש
ברכותיה שכרכפת ק"ש מועלם כברכה על ק"ש, והוא גם כמניח חפילין בלי ק"ש בזמנה
ברכותיה כמצותה, וכן אין סוף גאולה
לתחפלה, ובספר "פרי יצחק" (סימן א) מאיריך
שעדיף להחטפל ביחסיות לומר ק"ש בברכותיה
ולחטפל, מוצאת ק"ש בלי ברכות ובספר א/or
חדש (בכת"י) מאיריך כאן על גודל החטא וחילול
השם שבני תורה אומרים ק"ש בברכותיה אחרי
זמן ק"ש, וזה מצוי גם היום, ובני תורה
יקבלו שכר טפי אם יתפללו ביחסיות כה"ג ולא
יגרמו חילול ש"ש לאחרים מתפלין על סמך זה
מאחר ולא מקדמים ק"ש, ונעתק כאן תורה
דבריו:

מביא עשרה זמנים ל�"ש, עמוד השחר,
משיראה חבירו, וותיקין, מעט קודם הגץ, מידי
אחרי הנץ, ג' שעות, עד שעה ד, כל היום בלי
ברכות, ותשולםין, ומסביר החלוקת בין כוכב
השחר ועמוד השחר וכוי' ואז מפרש שמהזה תורה
כמה שגו ברואה אותן המקדרמין בימות החורף
להחטפל בעוד שלילה שגד בדיעד אין יוצאיין, וגם
מנחים טלית ותפלין קודם הזמן המבואר בש"ט,
וכן המהורים לקורתה בשאט נשא בשןנו"א דምורש
עוד הזמן גדול, וכתווב בשןנו"א בירושלמי
בירושלמי דודקא בשוכח, ופלגי שם אם
מדורורייתא בשוכח או דרבנן אמרו בשוכח, וכך
דרכו של יציר הרע היום אומר לו לך וכוי' כי
בתהלה מהחילין לאחר זמן ק"ש וסומכין על
ק"ש קטנה אשר אין נכוון לעשות כן כמ"ש בש"ע
סימן מ"ז (ס"ק י"ט), ועכירה גוררת עבירה
שהארך כך מרגיל היצור הרע לישן עד עברו הזמן
עד שמצוים מן העולם וכמ"ש באדרין' שינה של
שחרית כיצד מלמד שלא יתכוון אדם לישן עד
שטעבור זמן ק"ש.

וכל מגמותו של יציר הרע לבטל את האדם
מצווה זו של ק"ש בזמנה שהוא יסוד של כל
התורה (וע"כ יש בה רמ"ח תיבות נגד ומ"ח
אבירים) והוא גדולה אף ממצות תלמוד תורה

חדש שיאמר ק"ש בתנאי מיד לאחר ברכת התורה, וכשם שאהבה רכה מועל ככרכה לק"ש גם ברכבת התורה כן.

ועיקר חובת ק"ש בברכותיה דוקא כמ"ש, ומיהו יש לומר רצמו דאהבה רכה מועל ככרכה על ק"ש אף שלא ניתן מעיקרא לכך דוקא, כיון שמצויר ומשבח על תורה ומצוות מהני ככרכה, הה יש לומר ברכבת התורה אשר בחר בנו מכל העמים ונמנן לנו תורהינו עם מצוותיה ג"כ מהני לככחה על ק"ש, ובפרט אם מכונן לכך, וכשה"כ למש"כ במקור"א ייסוד מצוות ק"ש הוא בדברי תורה, לא מיבעיא למ"ד ק"ש דרבנן ומוקי לודברות כם ברכבי תורה, אלא אף למ"ד ק"ש דאוריתיא הינו ל夸רו דוקא פרשיות אלו, אבל وهو בתרות קורא ד"ת, ושפיר תקנו אהבה רכה לככרכה על ק"ש, שכרכבת התורה מועל בה ככרכה על ק"ש, צ"ע באורך מש"כ בזה בתשיבות והנוגות ח"ב סי' מ"ז], וכן אמר ק"ש מיד לאחר ברכבת התורה והוה ככרכה על ק"ש ומועל.

ושמעתי מגדרי עולם זצ"ל שמןני נקיות הגוף ועוד סיבות איחרו להתפלל, ומ"מ דקדקו לומר ק"ש מיד לאחר ברכבת התורה ואמרית אלו דברים שאין להם שיעור בלי הפסיק, ונראה דהינו טעם שitousיל נמי ככרכה על ק"ש כמ"ש, ויש בזה יסוד נאמן בירושלמי בפ"ד ברכות ה"א דר' ברכיה עביד הכى דהיה קורא ק"ש לבתר תלת שע" ומתפלל, ופרק וזהן הקורא מכאן ואילך כדאם הקורא בתורה, ומ שני כבר קיבל עלי עול מלכות שמים בעונתה, וע"ש בפנ"מ שהיה קורא בעונתה בלבד ברכות ומתחין להתפלל עם הצבור וקוראה בברכותיה ומתפלל ע"ש, וכ"כ ברמ"א סס"י ס"ו וכמ"א ורבינו שם, ומיהו בחורף אם קם קודם עמוד השחר ואומר ברכבת התורה, אין את העצה הנ"ל רק ק"ש דשחרית הרי ע"כ אומר בזמנה דוקא ביום וא"כ חסר ברכה (ובלאו הכى הרבה נכשלין בחורף ובמיוחד בשבתו שקס קודם או רה היום ואומר ברכבת בתורה ורק ק"ש ואינו יוצא שוד לילה, ומתחפלל מאוחר וmbטל מ"ע דק"ש החמורה, וכל זה מסיבת האיחור וכמ"ש לעיל).

אלא למי שאירע לו דרך מקרה איזה אונס, אבל מי שרגיל לעשות כן וראי ענוש יענש על שלא השתדר מתחילה לשיטת עצות בנפשו שיכל לקרות ק"ש בזמןנה עם ברכותיה ולהתפלל תיכף אחר כך בגוף נקי כתקנת חכמינו ז"ל, כגון שיראה להקדים טענות הערכ ומעט באכילתיו וכן שאר עצות כל אחד כפי טבעו, וא"כ הוה תחולתו בפשעה וסופה באונס, וא"כ מאי שיאירע לו איזה אונס לפעמים שמוכרה לקורת ק"ש בלבד בזמןנה ולהתפלל אחר כך בבוחו שלא יהיה בזאת טוב הוא שיתפלל אחר כך בבוחו לא מכך ח"ו חילול השם מפני שאין הכל מכירין באונס, וגם אין יודעים שכבר קרא ק"ש בזמןנה וילמדו ממנו לאחר זמן ק"ש וכמ"ש בירושלמי והובא בכיאור הגר"א סימן נ"ח ס"ק ד "אותו ציבור ואקרו ק"ש בתר ג' שעוט, בעי ר"א מימחי בידיהם, אל"ר ר"י והלא כבר קראו ק"ש בעונתה כידיהם, אל מפני ההדיות שלא יאמרו בעונתה קורין אותה" (עיין יומא פ"ז היכי דמי חילול השם וכו' כגון אני דמסגננא ד' אמות בלבד תורה ובלא תפליין ופירש"י שאין הכל יודעים שנחלשתי בגירושתי ולמדין הימני לבטל מת"ת) ובעינינו ראיינו כמה אנשים שמשכימים למלاكتם ועוסקים בו עד שתעבור זמן ק"ש, וכאשר יוכיתו אותם אף הם יענו הלא גם פלוני ופלוני עדיין לא התפללו, וכמה ציריך אדם להתרחק מעון חילול השם שהיא החמורה בד' חילוקי כפורה המבוואר שם ביוםاء, ע"כ נראה ברור שיטור טוב להתפלל ביחידות עכ"ד (בכת"ה).

והנה דבריו מרפסן איגרי, ובמיוחד לבני תורה שמאחרים לומר ק"ש ולהתפלל ב齊יבור, והעם מדמין שמספיק בכך, ולא ידעו שקרוא ק"ש והם מחזרים כמוهو אבל בלי ל夸רו ק"ש, והוא הגורם להחטא אחרים שהרי אם לא יהיה מניין אחרי זמן קריאת שמע היו מקדים ומתקדמים ואומרים קריאת שמע בזמןנה, ולדבריו יש בזה עון חילול השם שיטים הכיפורים אינם מכפר, והשם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה.

ומייתי מזה הוכחה דספק קרא ק"ש חורן וקורא ע"ש, וקשה מהו הראייה, ק"ש דערוביית תלוי בזמן שכיבה והיינו בצאת הכוכבים, וא"כ Regel קודם אינו יוצא כלל שאין זמן שכיבה, ומה שירק כאן ספק דברין המשמות כשאן החוויב תלוי בלילה אלא בשכיבה, וכיוון שבין השמשות אינו זמן שכיבה ודאי לא יצא, אלא ע"כ נראה כמ"ש שקבלנו שזמנה בלילה, ושכיבה אינה סיבת המצווה, ובכל זמן ומקום הזמן שהוא כפי שקיבלנו רזמן ק"שدلילה בצאת הכוכבים וק"ש בכוקר עד רביעי היום לפי שעות ומיניות וכמ"ג (וראייתו בספר אחד שסומך נמי על איחור קימה בזמנינו שקמים מאוחר, וח"ז לומר כן ולהקל במ"ע דאוריתא זו"ב).

ספר. הכוונות שצורך לבוון כמשמעות אחד יבונו בסוף דוקא, אבל ידני השיט באחד הח' ור', ובשאומר בפסקוק ראשון ה' אלקינו ה', יבונו בה' שהויה הויה ויהודיה, ובאלקינו שהוא תקופה ובבעל הכוונות כולם.

ማיריך לבוון כמשמעות אחד ולא להאריך בח' או ד' והמאריכים כן מבטלים עיקר מזות כוונה בק"ש וסגולתה.

ביבאורי ס"י ס' בשם רש"י ושם פ"פ שיכoon הכל רק בר' ומיתתי כן בשם הווז"ק ותקונים, וככאן רצוני לבאר שבענין זה שהוא מעיקרי התורה מ"ע דק"ש כל יום, ריבים נכשלין בעוריה וטוענים בויה, שמאריכים בקמץ לאחר דוקא שאין בויה מצוה כמ"ש, ומה עוד דנראה כתיבה אחרת אחיד-איד או אפילו אחט, והאמת שאין להאריך כלל בח' רק להרגישו היטב, ובכוונה יש לבוון בסוף בר', ואין הכוונה שמאריך בר' שזה אי אפשר שאין נקודה תחתיה, רק עיקר הכוונה להרגיש היטב הד' ולהאריך אחר שגורר הד' במחשבתנו דוקא, וכן מפורש בש"ע הגוש"ז (ס"א ס"ק ז) שלא יפה עושים המרגשים הד' ומאריכים יותר כדי ונראה כאילו הד' נקודה

ומיהו מצוי שמועיל ברכבת התורה לברכה על ק"ש, כשהסביר עמוד השחר ואומר ק"ש, ואז ראיוי לכון בברכת התורה על ק"ש כמ"ש, ומצד סמכות גואלה לתפלה מקיימין גם כאשרינו זמן ק"ש וכמובואר בש"ע סוף סי' ס"ו ברמ"א עי"ש בכירור הגר"א (ואף שלעליל ס"ס מ"ז נראה לרובינו זצ"ל שאינו נחשב אז בזה סומך גואלה לחפללה, כוונתו שם כתיקונה נגלי"ד, ובזה מישובין הרבה קושיות שהקשרו לעלי"ר ואcum"ל) ודור"ק היטב במה שהעלינו בזה.

ק"ש תמיד עד שליש היום ולא תלוי כל דור בזמן שכיבה באותו מקום ותקופה.

וראייתו במפרשים שנתקשו למה לא נימא שק"ש תלוי תמיד בזמן קימה דבני מלכים, ובמיינו הזמן מאוחר ובפרט בקיין, וא"כ שרוי לאחר זמן ק"ש, דהעicker בקרא תלוי בזומן וכמ"ש, ולע"ד נראה כמו שלדיין ק"ש דערובית תלוי ברגע דצאת הכוכבים, ובדרני ביהש"ש, שאם ביהש"ש ספקليل אין יותר מספק מבואר בירוי שיבוא להלן, הרי שזמנה תלוי בדני הלילה ולא בשכיבה, אע"ג דכתיב בשכבן, והיינו טעם אע"כ דקבלנו שזמנה תלוי בלילה, וכן קבלנו בשבוקר תלוי ברביעי היום, ובקרוא דכתיב שכיבה וקימה, הוא למכו שבזה מקבל תמיד על מלכות שמיים, ועל זמינים אלו שירק שכיבה וקימה כהנ"ל, אבל אין שכיבה וקימה סיבת המצווה, רק הזמן דליל ורביעי היום (ועיין היטב בכ"מ ספ"א דק"ש ובמפרשים שם) וכן מעיקר השיעור דג' שעות אף שאינו זמן קימה אלא לבני מלכים בלבד בלבד קירה כמ"ש.

הוכחה זהה בירושלמי.

ונראה מוכח לדברינו רק אמר בגם' ברכות ט. למא קרא בכוקר וכברב מה נאמר בשכבן ובקומך דדרשי ב"ש מזה דבעין שכיבה וקימה ממש, ומוכח שאף לב"ה תלוי הזמן בכוקר וערב בדרני התורה ולא בשכיבה וקימה בלבד תלוי הזמן, וכן מבואר בירושלמי ריש ברכות שאם קורא קורם צאת הכוכבים בין השמשות לא יצא,

ברוך שם, יכוון לברך הבורא ית"ש, שכבוד מלכותו לעולם ועד, שגם בזה צוריך כוונה לעינוכבא, דשייך לפסוק ראשון מבואר בלבד בלבוש ומ"א ומ"ב סימן ט"ג (ס"ק י"א ע"ש, ועיין מש"כ ע"ז בתשובות והנוגות חלק א' סי' ס' בעניין הכוונה בשכמלי').

משמעות אי כוונת היה הוה ויהיה ושהוא בעל היכולת מעכב בפסוק ראשון, ומבייא הכוונה ע"פ סוד שיכוון כאשרומו עצם שמו ית"ש פעמיים בפסוק ראשון דק"ש.

ومיהו מוספק אני שכפסוק ראשון כוונה לעינוכבא, ולא נתבאר אי הכוונה הינו פירוש המלות, ורק דוקא לכוון לעינוכבא כשהוא אומר בפסוק ראשון השם אדני ואלקינו גם כוונות הנ"ל, דשייך לקבלת על מלכות שמות שמעכב בפסוק ראשון, או יוצא אפילו בעלי הנ"ל אם יודע פירוש המלות שאין אחר אלא אלקינו ית"ש, וד"ז צ"ב, ומסתבראו שאין הכוונה לעינוכבא רק בעומק", וכוונת פירוש המלות דהשםות ה' אין זה לעינוכבא ורק לכתילה, וכ"כ ברובינו יונה בספר היראה שם המקור שצרכיך לכוון פירוש השמות כתיבותם וקריאתם בפסוק ראשון, ומסיק שם: ואם לא יכול לכוון כל כך יכוון ה' שהוא עתה אלקינו עתיד להיות אחד, עכ"ל. ועיי' בראשי עה"ת פר' ואthanן שפירש כן, ועיי' עוד בתשובות הרשב"א ח"ה ס"י נ"ה ביאור הכוונה בפרק ראשונה, ולא נהגו ליזהר כי' בכוונות אלו, ובפרק' ראשונה, ולא נהגו לכוון הנ"ל ז"ב ומיהו לכתילה בודאי צריך לכוון הנ"ל ז"ב (ועיין רמ"א ס"ק י"ד להפסקה מעט בין אחד לבורך שם כבוד, ולא ביאר שבלאו hei בגמר אחד מפסיק לכוון וכחנ"ל, ואולי צריך הפסק טפי צ"ב).

ונראה עוד להוציא בسود שרואוי לכוון כמשמעות השם הו"ה ית"ש בפסוק ראשון דק"ש פעמיים, שיכוון אז השם במילאו י"ד (בחולם) לפי הקדוש הארייז"ל, הה (בציר), ואו (בקמן), הה (בציר), וכייד במחשבתנו אותן י"ד במילאו כחנ"ל, וכן שאר האותיות, ויש בזה סוד נפלא מادر, שהו עצם שמו ית"ש כמשמעותו בגודלו

בשווא, ומה שאמרו להאריך בר' לא אמרו למשוך בקריאת הד' שהרי כל אותן בסוף תיבת בלי נקודה נחתפת לגומו, והאריכות במחשבתך דוקא לפני שאומר ברוך שם כבוד מלכותו ע"ש, וכן מבואר בוגمراה שהעיקר רק שלא לחוטף, וכן בזואה"ק (רנ"י) שאם מאיריך בר' מאריכים ימי ושותיו והמהפכים שנהגו היום להאריך בה' ומיד לאחריו ד' אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לא קיימו עיקר מצות שמע ישראל כמצוותה, והפסידו גודל השכר שהבטיחו לנו חז"ל ע"ז.

זהירות בכוונה בשם יישראאל.

ומוצה לעורר ובים היאך לומר ולכוון בפסוק ראשון שהוא עיקר המציאות וקיבלה על מלכות שמים, ועיקר הארכיות בכוונה שהוא מלך בשמיים ובארץ ובכל רוחות העולם לרביבנו ז"ל מכון הכל בסוף, ואף לחולקין עלייו מכון שליש בח' ושני שליש בר' וכמבואר במד"ב (ס"ק י"ח) שעיקר הכוונה בסוף בר' דוקא כמ"ש, ועיין בח"א כ"א ס"ק י"א שצעק שאין להאריך בר' שע"ז נשמע אחד. רק יאריך בנשימהiao ואו יכוון ע"ש, ומש"כ שיאריך בנשימה אחד, לא הבנתי דבריו שתלו依 בנשימה, אתו הנשימה הוא המשך הדיבור, ודוחק לומר שבזה נחשב להמשך, אלא צ"ל שהוא בתוכ"ד דחויב לדיני התורה כמו שעדין לא גמר הדיבור מהני מחשבתו, ועיי' עוד בח"י"א בשם הזואה"ק דتشغמר לומר אחד מכון למסור נפשו על קדושת השם.

מסביר הכוונה שצרכיך לכוון בק"ש.

ודע שלעיל (סימן ה) ביאר רבינו ז"ל שבפסוק ראשון דק"ש חייב מדינה כשמזכיר שם אדני לחשוב איזה במחשבתכו גם שהוא יתב"ש היה הוה ויהיה, ובשעה שאומר אלקינו יכוון שהוא ית"ש תקין ובבעל יכולת ובבעל הכוחות כולם והינו שמנาง היעולם ע"ש, וכשיאמר איזה יכוון שאין אחר בלבד רק הכל מאתו, ויכוון איזה שהוא מלך בשמיים ובארץ ובדר' רוחות העולם, וכשגמר ישחה קצת ויתבונן שהוא ייחיד בעולמות כולם ואין ייחוד כמוותו שמוסל' בכל, וכן כשאומר

מסביר שהקורא ק"ש פעמיים מקיים עוד פעם המ"ע אף שאין צורך בכך. ונראה לקיים פסק רבינו זצ"ל, שכבר הבנו במועדים זמינים (ח"ג סימן רס"ה) דברי הירושלמי ופסקים שבמ"ע דמצה או לולב וכדומה אף שיצא בכזית או בנטילה, اي ממשיך לאכול או נוטל עוד מקיים מצוה קיומית, ויש לומר שבק"ש אם קרא פעם סגי ועכשו רק דברי תורה, ומ"מ אם קורא לק"ש עוד פעם יש בזה מצוה קיומית (ובפרט למ"כ בתשובה והנוגות ח"ב סי' מ"ז שיסוד מצות ק"ש הוא משום ד"ת עי"ש), וא"כ שפיר מקיים כל שקורא אותה שזה מצוה קיומית ודרכו בסם) ולכן שפיר כיוון שפס' ראשון מחוביים הצבור משום עומ"ש אי התחל ראיו לו לגמור לקיים המצוה.

אם קורא ג' פרשיות מקיים בהו המ"ע.

ועיין לח"מ פ"א דק"ש בשם "קרית ספר" דארך דסגי בפסק ראשון אי קורא ג' פרשיות מקיים המ"ע במלול ע"ש הדעת, ויסוד מצות ק"ש כל יום קבלת עול מלכות שמים ואם מוסף על מצות כוהיה אם שמעו, ואמונה בזכירת יציאת מצרים מקיים מצוה זאת כהלהנה ותיקונה טפי.

ס. אמר פטוק שם ישראל ובופלה מגונה, אמר תיבה תיבה משתקין אותו, וש אומרים בשם רבינו זצ"ל להיטך.

בהא דכופל בק"ש מגונה אי היינו תיבה תיבה או פטוק פטוק מכיא שתירות הרכה בגרא.

בכיאורו ס"א (ס"ק ט) שזהו דעת Tos., ר"י"ג, וכל הפטוקים שדווקא בתיבה תיבה משתקין אותו, ביאור הדברים שבברכותות לג: איתא האומר שם שמע אמר מודים דמי ומשתקין אותו, וזה מקשין והוא הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה, ומתרצין הא דאמר מלאה מלאה ותני לה, הא דאמר פטוק פטוק ותני ליה ע"ש, ופירוש רשי"י תיבה מגונה, אבל לא משתקין ליה שאינו אלא מתלוצץ, אבל לא דמי

וגבורתו, וכשמדובר כן שפיר עונה מיד ברוך שם בכבוד מלכותו, והיינו שלו ית"ש כשםופיע בכבورو הוא לעולם ועד, היה הוה והיה, רק כתע אנו בעניותינו לא מבנים דרכיו, אבל הוא המהיג בסתר כבגלו יחיד ומיחוד שאין כמותו ביחיד, והק"ש אז ביחיד שלים, אבל המפרשים לא הביאו הדברים, דמן הדין מספיק הכוונה כפשוטו וכמ"ש לעיל.

סה. קרא ק"ש ובא לבית הכנסת ואומרים ק"ש, לא די שיאמר שמע ישראל רק צריך לומר עליהם כל ק"ש.

דעת הגר"א כשהוא לבית הכנסת ואומרים ק"ש צויך לומר עטס כל הג' פרשיות.

בכיאור הגר"א סוף סי' ס"ה מיתי בשט הרוקח שקורא כל ק"ש עם שכבא בשעה שהציבור קורין אף שהוא כבר קרא ויצא, ומפרש הב"י שזהו על צד יותר טוב וכמובא בבה"ג, אבל רבינו זצ"ל דעתו שזהו חיבור מעיקר הדין, ומוכיח בכך דשורש הדין מקורו בברכות כא. מבעל קרי שקורא ק"ש שלא יהיה כל העולם עוסקין בו והוא ישב וכetal והחתם קורין כל ק"ש, וא"כ כאן נמי שקורא עם הציבור מהאי טמא קורא עטס הכל ע"ש, וכן למסקנת הגמ' שם ק"ש עירוא דאוריתא וצריך להשתתק עטס וע"כ קורא כל הג' פרשיות עטס אף שכבר יצא ע"ש.

ולע"ד דברי רבינו זצ"ל תמהין דחתם קאי בבעל קרי שעדרין לא קיים מצות ק"ש ברה"מ ותפללה ומחויב במצוות, ומ"מ לא טגי שיהרהר רק במא שמחוויכ מה"ת או שmittין ולא צרין להרהר בק"ש כולה, כיון שכל העולם עוסקין בו והיינו בקבלת עול מלכות שמים וע"כ הוא ישתחע עצמו ויקיים מיד מצותו, ויהרהר בג' פרשיות שזהו מדרבנן מצות ק"ש, אבל כאן מيري שכבר קרא ק"ש, ורק משתתק עצמו לציבור שקורין, ולזה סגי בשם ישראל לחור דהטעם רק משום עומ"ש עם הציבור מכובא בಗמ' שם עין בדמש"א.

ומשמע דתווף שיטחם עיקר, ונראה שזהו דעתו בזקנותו כמובא באמרי נועם, וע"כ בתיבה תיבת משתקין ליה, וראוי להשתדל לכון מעיקרה דמוגונה אפילו בפסוקי פטוקי, ומהו אם לא כיון ומוכרח לחזור חזר וAIN חושך וכמובא בכתם פ"ב דק"ש (הלכה י"א) בשם הר"א ע"ש, ולע"ד נראה שבירושלמי מוכח בשיטת רשיי, כמובא בתוס' אמר רשיי ביחס ובציבור שם הוא דמשתקין אותו מيري ביחס ולא ב濟יבור (mobia batos) כאן לד. ד"ה אמר, ובשלמא לרשיי דפסוקי פטוקי מיחזי שתי רשות ולכך משתקין ליה שפיר מחלוקת בירושלמי והינו ב濟יבור ומיחזי לשומע שתי רשות אסור אבל ביחס שרוי, אבל לתוס' דמשתקין בתיבה תיבת ביחס דמתולוץ, גם ביחס ראי לאסור, ופטוקי ממשום דמתולוץ, וגם ביחס ראי לאסור, וע"כ נראה פטוקי דמוגונה גם ביחס מגונה, וע"כ נראה מהירושלמי כרש"י, אבל רוב הפטוקים הסכימו ולא כירושלמי בכ"ז (ועיין במ"ב וכבה"ל דריש"י) דברי הפטוקים בכ"ז דמשתקין הטעות כלפי שמייא וסיעתו בתיבה תיבת דמוגונה הוא כמתולוץ, וגם בדיעד אולי לא יצא חובת ק"ש כלל, ולע"ד דבריו זהה צ"ג טובא ואcum"ל וע"כ מש"כ בזה בתשרי והנוגות ח"א ס"י נ"ח).

ס. ביטול ק"ש במנה אין לזה תשולמיין בערב ואין אלא כקורא דבר תורה.

מסביר שיטה הפטוקים שיש לק"ש תשולמיין ואומר פעמים בעבר, ואגב חדש שבזמיד ולא התפלל שאין תשולמיין הינו שאין חובי אבל תיקן. בביורו ס"ס נ"ח, בש"ע מובא שתי דיעות אם יש תשולמיין לק"ש או לא, ותמה רבינו ז"ל הייך שיר על ק"ש תשולמיין, ומה אסור יש הלא אינו אלא כדורי תורה, וע"כ שפיר הבאו בשמו שאין בזה תשולמיין רק שמותר לקוראו כקורא בתורה.

ולע"ד נראה להסביר השיטה שתשולמיין מועליל לק"ש, דהא וראי זה מדרבן שקורא עוד פעם בעבר לחשולמיין. [ועיין בפר"ח וא"ר שנקטו כהאי שיטה] ונראה להטעים הדברים, שככל מ"ע

לקבל שתי רשות, פטוקי פטוקי משתקין ליה, ובתוס' בשם בה"ג ור"ח להיפך דפטוקי פטוקי מגונה אבל לא משתקין ליה, משא"כ תיבת משתקין ליה, ומיימי בתוס' שלשון הגمرا לא משמע כן, סתמו ולא פירשו למה לא משמע כן. וביאר רבינו ז"ל (בליקוטים בס"ס דבר אלה), ובמוגנה ג"כ לשון נקבה ותני לרשיי, ובפטוקי קאמר לשון זכר ותני "ליה", לרשיי א"ש דתיבה לשון נקבה שפיר קאמר הקורא את שמע וכופלה, לשון נקבה, מגונה, ומשתקין דמיידי בפסק שהוא לשון זכר קאמר פטוקי פטוקי ותני ליה, אבל לבה"ג ור"ח דבפסק פטוק מגונה הווה ליה לומר הקורא את שמע וכופלו" מגונה וע"כ מוכח בשיטת רשיי.

ובשנו"א מוכח בשיטת רשיי מעיקר סוגיות הגمراה התרם ודלים מעיקרה לא כיוון דעתיה ובסוף כיוון דעתיה, ומשנין חבורותא כלפי שמייא מי אייכא ע"ש, דמאי דמקשה דלמא מעיקרה לא כיוון דעתיה, על כרחךDKAI על שתוקין משתקין דלמא מעיקרה לא כיוון דעתיה, דאי על מגונה מי מקשה אפילו הכי הוא מגונה, ומוכח כפירוש רשיי דמשתקין הינו בפטוקי שפיר מקשה למה משתקין דלמא לא כיוון דעתיה, אבל אי קאי על תיבת שאומר תיבת וכופלה והדר אומר תיבת וכופלה היאך נוכל לומר מפני שלא כיוון והוא בתיבה ראשונה נזכר ואמר, ומ"מ אמר עוד פעם וא"כ למה לא כיוון ע"כ אין שם החסרון בכונה, ומקושית הגمراה מוכח בשיטת רשיי.

אמנם בביאור "אמרי נועם" בשם רבינו ז"ל להיפך מההאי גمرا מוכח בתוס' ולא כרש"י, דריש"י דמשתקין בפטוקי פטוקי למה מחין ליה ומאי חבורותא כלפי שמייא אייכא הלא טעה, אבל לפירוש התוס' DKAI בתיבה וכופלה שפיר ראוי למחות בו ומהין ליה במרצתה.

מסיק שבזקנותו ההליט בשיטת התוס' ובביאור מביא דשיטת הפטוקים כהertos'.

לגביו אינה סמוכה דלא נתפרש בಗמ' ונחלקו בזה הרשונים, לכארה הוה לן לומר דודאי לא צrisk חידוש, ובש"ע מבואר שבתפלה שאינה סמוכה דוקא בעי חידוש.

ולפי דברינו א"ש אדרוכה מזoid דקירין לה מעות משמע דשיך בעצם שלולמין רك לא תיקון הכל שעדיין מעות, וע"כ כיוון שמתתקן בזה מהו לא צrisk חידוש, אבל לדידן דקייל' כפוסקים שלא שיק' שלולמין כלל אלא בתפלה הסמוכה ואין על זה שם שלולמין כלל, ולכן עקרה נדבה ואסור אלא בחידוש.

ומיושב שפיר דברי הרוב המגיה המהרי' قول' זיל' דשפירות מוכיח דשיך לק"ש נמי שלולמין דקרי לה נמי מעות, ומוכחים דמתתקן במקצת רק היה מעות ולא דמי לביטול מ"ע שאינו מעות רק ביטול לגמרי כה"ג המ"ע.

הארcano לישיב שיטת הקדמוניים דס"ל דמועיל קצח שלולמין שהמחבר מביא דבריהם בסתמא ומשמע שהוא עיקר, וכן נקבע כמה פוסקים לדינא עיי' פר"ח א"ר ונח"ץ, הסברנו השיטה שיש גם להה מקור בגמרא, אבל דעת רבינו זצ"ל לדינא שלא מועיל שלולמין לק"ש כלל וכמ"ש, וכן נקבע במ"ב שם בשם רבינו והחיד"א.

טח. צrisk לבוון לפני ק"ש שרצונו לקיים מ"ע דק"ש.

הטעם שבק"ש צrisk דוקא לבוון לפני שקרוא.

במ"ער שעריך לבוון קודם ק"ש לצאת ידי חוכת ק"ש ע"ש, ובמ"ב ס"ס' ס' מביא דברי החוי אדם כלל ס"ח וזה דבעינן כוונה לעיכובא היינו במקום שיש לתולות שהעשה לא היתה לשם מצווה כגון בתקיעת שהיתה לה תלמיד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדומה, אבל אם קורא ק"ש בדרך שאנו קורין בסדר התפלה, וכן תקע ונintel לולב, אף על פי שלא כיוון לצתת יצא, שהרי משום זה עשוה כדי לצתת אף על פי שאינו מכובן, ומסביר המ"ב דהיכא שמדובר לפי העניין

אף שיצא חיובו אי עבד עוד פעם מקיים מ"ע קיומית, וכogenous מצה אחר שאכל צוית, ושופר אחר שתקע (אי לאו דיש לימנע משום שבוט), (עיין במועז"ז סימן ה' ס"ק י"ג), ולolib לאחר שהגביה ויצא, או בקרבתות ראייה וכו', עייו במוועז' ח"ג סי' ו' נ"א שבאיינו דבר זה, ובק"ש נמי אף שאין שום חיוב לקבל על מלכות שמים פעמיים, אי עבד ה hei אולי מקיים מ"ע קיומית וכמנחת לעיל אותן ס"ה, וא"כ בשכח וubar ומן ק"ש, קורא עוד הפעם בערב בזמן חיובו, ואינו כkoroa בתורה לחוד רק יש עליה שם חפצא דק"ש, ולכן היה תיקון קצח, דמעיל הא דמקיים עוד הפעם המ"ע קיומית דק"ש לששלomin במאה שהסר לו מצוה אי' של ק"ש, אף דזהה מעות שלא יכול לתיקון למגורי מ"מ קצח תיקון יש בכך.

מספר דברי המגיה במל'.

ואמרתי לבאר בזה דברי הרוב המגיה במל' (פ"ג מהלכות תפלה ה"ט) שמביא ואיה לעניין שלולמין אי מועיל נמי לק"ש מהא דאמרין מועות לא יכול לתיקון זה מי שביטל ק"ש או תפלה, ותמהו עליו מהו הראייה מהתם שאין שלולמין לק"ש, והוא מירוי בזoid דוקא וכמבואר בכריתאת החם וכדמוקרי לה ברכות ס"פ תפה"ש, ובזoid גם לתפלה אין תיקון זצ"ע.

ולע"ד נראה דבזoid שאין שלולמין היינו שאינו חיוב כיוון שלא יעיל לגמרי כמו בשוגג, אבל מועיל במקצת, רק ולא יצא גוף חיובו, וזה דקרי מי שביטל תפלה בזoid מעות לא יכול לתיקון שאינו אלא מעות, ואת קלוקול זה לא יכול לתיקון אבל מקצת תיקון יש לו, ולא הוה כביטל לגמרי חיובו, ומוקור הדבר דברי המחבר בש"ע ק"ח (ס"ק ו) ובזoid לא מהני שלולמין, אבל אם רצה מתפלל אף בלי חידוש, משא"כ אם לא החפכל בשחרית ולא השלים בתפלת מנחה הסמוכה לה נמצא בעורבית אינה סמוכה ולא מהני ואין להחפכל בלבד חידוש, ובעינן חידוש כתפלת נדבה, ותמה רבינו זצ"ל אי בזoid דמפורש בגمرا דלא מהני, וקייל' דלא בעי חידוש, וא"כ

בזה כוונה לעיכובא לא שיין קופין אותו אלא ב"י"ד
שאין לו או כוונה, וכן באלו צריך בית דין דוקא
ועל ידם נחשב לרצון דעתה ליה מה דעתך
חכמים אבל צריך בית דין ממש דוקא ע"ש.

ובעיקר דבריו שבמצוה שצרכיה כוונה לשם
מצואה צריך לומר רוצה אני ומהני בבית דין דוקא,
על"ד אין מוכחה שככפיה למ"ע צריך לדקדק
שהיא לו כוונה לצאתת, רק אנו מעמידים הדיין על
תיליה שאין המצוות הפקר ועל כן יש לנו לכופו
לקיים מעשה המצואה שלא ישתמט, ואז אף אם
לא יתרבע ולא יצא, ע"ז אין אנו מצוין ואיתו
מקלקל לנפשיה.

ובעיקר דבריו שבבית דין מועיל דחשייב
שמכוון ג"כ צ"ב, דנראה שבגת שמוועיל כפיה
בב"ד הינו שאין צריך שם "כוונה" לצאתת רק
צריך "רצון" וכשכופין אותו לרש' בבית דין
מסכים בלבבו לכך, אבל למצואה לא סגי בראון
אלא צריך כוונה לצאתת שעושה כן מפני צווי
הברוא ית"ש, ובככפיה איןנו מכונן לקאים מפני
שהרו רצונו ית"ש רק מסכים לכך וזה לא סגי,
וע"כ מוכחה בדברינו דלא נאמרה לכפוי אלא על
מעשה המצואה, ולא איכפת לנו בכוונתו, שהוא
מקלקל לעצמו כמ"ש.

במצאה כפאווה והיסכ' מהו, שיטת
הרמב"ם ופסקים.

ולכאורה קשה לה"חי אדם" שבמחשבתנו ניכרת
תוך מעשיין אין צריך כוונה, מהא דכפאו לאכול
מצאה דיצה, דמייתנן מזה הוכחה דעתך אין
צריקות כוונה, הא ע"כ מيري בהסיבה שבלי
הסיבה בלאו הци לא יצא, וא"כ נימא לה"א
משמעותה לכל"ע יצא שמחשבתנו ניכרת תוך מעשיין
משא"כ בלאה" או לאי צריך כוונה, ומיהו ב"צפנת
פענה" דיק שבסגירה מסקין כפאווה פרטיטים
יצא, ואניהם הפטיטים דרכם בהסיבה תמיד
וכמבודר בברכות (מו), וא"כ אין מחשבתנו
למצואה ניכרת כלל, ואם כפאווה לאכול ואכל
בהסיבה הינו מפני שודכם תמיד בך ואמ"ש,
הרמב"ם דסתם ולא פירש בפרטיטים, הינו מפני

שעשיתו הוא כדי לצאת אף על פי שלא כיוון
בפירוש יצא, אבל בסתמא בודאי לא יצא כראיתא
בתוס' סוכה, וכ"ז לעניין דיעבד אבל לכתהילה
צריך ליזהר לכוון ע"ש, ולא נתבאר אם רביבנו
וז"ל נמי נתכוון שצורך לכוון לצאת רק
לכתהילה דוקא או ס"ל שמעכב.

ונראה שרביבנו ז"ל הזהיר לכוון בק"ש משום
שכל המצוות שיש ברכה לפנייה הרוי שהברכה
עצמה היא כאמור שרצו לצתת ופשיטה
שמכוון, אבל בק"ש לא תיקנו עליה ברכה דאקב"ו
על ק"ש, וכן מצוי לפעמים שקורא לאחר הזמן
שאינו אלא דברי תורה, ולכן יש לומר בק"ש
בעין שכוון דוקא, שהו תנאי למצואה שצורך
כוונה שכוון שקורא לשם מ"ע דק"ש, ולכן
דקדק רביבנו ז"ל להזהיר בק"ש אף שחוות
כוונה במצוות כולם.

אם מועיל מחשבתו ניכרת תוך מעשיין
שאינו צריך לכוון המצואה.

ולעקר השאלה אי הכוונה בק"ש מעכב או
לא, בחולין (יב): מכיון שמחשבתנו ניכרת מתוך
מעשיין מהני רק בדרבן, וא"כ ק"ש שהיה מ"ע
דאורייתא אין לסמן ע"ז, ומיהו יש לחלק דחתם
בקטן דוקא שאינו בר מחשבה כלל לא סגי
כשניכר מתוך מעשיין ע"ש ברשי" ותוס', אבל
בגדול דבר דעת הווא סגי, עיין ירושלמי פ"ג
דר"ה כיוון שעמד חזקה כיון, אבל נראה
בדרבינו הנ"ל שבק"ש אינו מוכח מתוך מעשיין
כלל, שהרבבה יצאין מ"ע דק"ש קודם התפללה
ואינו מוכח בשעת תפילה אף ד庫רא בברכותיה
שמתוכון אז לצאתת דאפשר שקורא לשם ד"ת,
ולכן אין לסמן בק"ש להקל ויש לדקדק מ"ד
לכוון לצאתת המ"ע כמו שהזהיר רביבנו ז"ל.

בככפיה למצואה אם צריך לומר רוצה אני.
וב"או שמח" ספ"ר דמරיט כתוב שرك
במקום שאין צריך כוונה כגון בפריעת בעל חוב
או מצאה או נתינת מתנות כהונה שלא צריך כוונה
קופין אותו אף שלא בבי"ד עד שתצא נפשו
לקאים המצואה, אבל בשופר לולב וסוכה שצורך

הקבורת לא יצא, ומפרש דהינו טעם שעבר על אסור לדועג לרש והוה מצוחה הבאה בעכירה ואף בדייעבד לא יצא ע"ש.

חידוש שבתפלת קרבן ופסול ברשע (ולכן ראיו לחזור בתשובה קודם שמתפלל).

ורבינו זצ"ל בバイורו (שנו"א) מפרש עשה בדברי בית שמא לא עשה ולא כלום היינו לקבל שכר על מה שהחמיר שע"ז אמר"י שלא הוועיל ואין מקבל שכר אבל לא אמרין שלא יצא המ"ע כלל, ולא חיבין מיתה בעובר על דברי חכמים שחייב מיתה ע"ש, וכי הכרעת המ"ב סק"ה בשם הפמ"ג ונראה שלרמב"ם הא דקרה מצד המת לא יצא וחוזר וקורא, שבברכות (כב): אמרין שבתפלת אם קרא במקום טינופת לא יצא רזbatch רשותים תועבה, הרי שיר' נמי בתפלת, ובזכחים (ז): שלאותו דבר בגון שמבייא עולה על מ"ע ולא חוזר בתשובה לא יצא דהוה זבח רשותים תועבה, והכי נמי אם עבר אסור לדועג לרשותה בתפלתו הוה זבח רשותים תועבה שלא יצא, ובקרית מלך רמז זהה (ואגב בורבי חז"ל שבתפלת קרבן ממש ואמרין בזו זבח רשותים תועבה, מבוארلن החשוב לחזור בתשובה לפני שמתפלל, שתפלתו לא תהא זבח רשותים שאינו אלא תועבה!).

ולפי זה יש לומר שאינו קרבן ממש לפסול, ושפיר קאמר הרמ"ב דחויר וקורא ולא פירש דלא יצא כלל, שדרין קרבן לא פסלין כאן למורי, וכמ"ש, ואילו לעונג יוט' דהוי בכלל מצוחה הבאה בעכירה הוה להרמב"ם לומר ד'לא יצא' וביארתי בזה יותר במקו"א.

מנagger הח"ס לעמוד במיחוד לק"ש,
תמייה על מנהגו, ומסיק שעד תמיד
עוד קיודם.

ועכשיו פוק חז' דבר פלא ממש שמצותי במנהגי הגר"ק החת"ס זצ"ל, שנוגד לדריך לעמוד בשעת ק"ש אף בעת שקשה לו העמידה שישב מברוך שאמר עד תפלה י"ח ע"ש, ומ庫רו מדברי ליקוטי חבר בן חיים (מתלמידיו הרוב

שלידיה יוצאים מצה בלי הסיבה, רק מצות הסיבה אין מקימין אלא למצה וכמו שביבאר מון הגראיין זצ"ל בספרו בהל' חו"מ ובכ"ז יש להאריך ועוד".

סת. אם עומד לק"ש לא אמרין שלא יצא רק אין לו ע"ז שום שכר.

שיטת רבינו שלא מקבל שכר אם מהחמיר לעמוד לק"ש ושיטת העונג יומם טוב שלא יצא.

בשער רוחמים, ובשנו"א פ"א דברכות מ"ג, ועיין בש"ע ס"ג (ס"ק ב) "מי שרוצה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרותה מעומד נקרא עבריין", ושורש דברי רבינו זצ"ל והחולקין הוא סוגיות הגمرا בברכות (יא) דנחלקו ב"ש וב"ה בזה, דלב"ש צrisk לעמוד לק"ש של שחירת ולב"ה קורא כדרכו ומסקי' שם דעשה בדברי בית שמא לא עשה ולא כלום, ורבנ"י סובר דחיב' מיתה, ומיתתי ראייה מהא דמצאו זקני ב"ש זוקני ב"ה את ר"י בן החורנית יושב בסוכה וראשו ורוכבו ושולחנו בחוץ הבית, ואמרו לו זקני ב"ש אם כך היה גוזג לא קיימת מצות סוכה מימיין, והקשרו בתוס' מאיר ראה, דהחתם בית שמא ימחרי שאין יוצאן שפיר קאמר ה כי ולדבריהם אם עשה כב"ה לא קיים המצוה ממש שהיקל בכך ששולחנו היה בחוץ הבית, אבל כאן בית היל מודו דשרי להטוט, ונדרקו דידייך מדקאמר לא קיימת מצות סוכה אף שאינו אלא מדרובנן ע"ש, אבל ב"עונג יומם טוב" (סימן ט) מפרש שם עשה בדברי בית שמא לא יצא דעתך אקריא דآخر רבים להטוט והוה מצוחה הבאה בעכירה, וכן מפרש דחיבין מיתה אם הורה בכית שמא ישהוא ז肯 מרא דיש בזו נפק"מ לענין חיוב ממון שאם רץ לדבר מצוחה והזיק פטור כמבואר בב"ק (לה), והכי נמי נ"מ אם רץ להטוט והזיק ומילא שין בזה דין ז肯 מרא כשהורה שלא כדיין, דיש בזה תוצאה לענין אישור כרת אם קידש אשה בכסף זה, ע"ש. וע"ש היטב שמיישב בזו פסק הרמב"ם בפ"ג דק"ש שאם קרא הצד המת או בכית

ע. בק"ש כל אחד קורא לעצמו ואני יכול להוציא חבירו בק"ש.

בק"ש לא אמרין שומע כעונה, ומביין דברי הספר בית הלוי והחוזא".

בשנו"א ריש ברכות שאין אחד מוציא חבירו בק"ש, ומדליק דאמרין "מאי מה" קורין את שם בערבית" ומשמעו מלשון קורין של אחד ואחד קורא (ולהלא בשחר מברך שתים אמר בלאשון יחיד מברך ולא קאי בק"ש). אבל לא נתבאר למה באמת לא נימא גם בק"ש שומע כעונה מי שנא מכל מצות התלויים באמרה דאמרין שומע כעונה, וכן בבית הלוי מהה לה לא נימא ברכת כהנים שומע כעונה, ובבית הלוי מתרץ דבנשיות כפים צריך קול רם, וע"ז לא מועיל שומע כעונה, ומה בחזו"א צ"ל הלא מתייחס לו הקורא ולמה לא יעיל, וכן קשה מחליצה שאלם אינו חולין, וקשה למה לא יוציאנו אחר בקריאת שומע כעונה.

בסכרא אחרת מישיב הדברים.

אמנם נראה שرك בקריאת התורה או ברכה ושבח וכדומה שכל מצותו בעצם האמרה אמרין שומע כעונה דמתיחס לו הקראה, אבל נשיאת כפים יסודה ברכה עם זהה הדין דבקל רם שהוא כדי שישמעו וכדרדרשי" מאמור להם שהיא בקול רם, וע"י בפירוש"י עה"ת פר' נשא שהביא מהספרי "אמור להם שהיא כולם שומעים", הרי שלא סגי באמרה בכלל, שמצוותה שישמעו האמרה ומשו"ה בעי" בקהל רם, וכך לא שייך בזה שומע כעונה, ולפי"ז א"ש נמי מחליצה דלא מהני שומע כעונה כיון שאין שאלם אלא דבריו להאהה, וכן ק"ש מ"ע לא סגי באמרה אלא בעי נמי לקבל ע"ע עול מלכותו ית"ש, ובallo לא מצינו דאמרין שומע כעונה. ועיין ש"ע סימן ו' דמשמע דמושיא בכל גונא, ועיין בפרק"ח (ס"ב), ולע"ד עיקר הדין שיוציא ע"י שמיעת מחבירו מצوها דאמרה, הוא חידוש דילפין ליה מקראי ואין להוסיף עלה, וכך לנוהגים גם בספריו יציאת מצרים אחד קורא ומוציא, היינו שעיקרה

יחזקאל פיביל פלויט זצ"ל) בברכות פ"ח שمعدן, ודבריו תמהין מאיד שאין בזה חומרה רק קולא גדרלה ואין לו ע"ז קיבול שכיר, ויש מפרשין שלא יצא כלל וכמ"ש, ובש"ע (ס"ג) מפורש דעתך עבריין אם עומד לק"ש, ובתוך שגערין בו, ובפרישה שמצוותה דזוקא מישוב, ובמ"ר פרשת וירא ביקש לעמוד א"ל הקב"ה שב, כך בניך יושבין נשננטין לבתי ננסיות ולבתיהם מדשות לומר ק"ש, וכן באחרונים מבואר שאין להחמיר בזה, וידידי הגאון רבי ישראל וועלץ לעמוד בק"ש, ומשמע שיש בזה הידור רק לא הטריה בכך, וצ"ע לדוחות בזה דברי הגمرا וראשונים ומהחבר בש"ע, וכן בזוזה ק"כ בראשית (קל"ב) שמצוותה מישוב, ומה מצא רבני הח"ס זצ"ל להחמיר לעמוד בק"ש.

ולי נראה ברור שלא עמד לק"ש ממש, רק עוד לפני זה קצת שאינו מוכח שעומד לק"ש, ונקרא גם בזה עומד לק"ש, ועובד כך לכבוד קומו או לעורר כוונה ולא כדי להחמיר כב"ש שצריך עמידה לק"ש גופא, ואין בזה אסור שאינו מוכח דעובד לק"ש, אבל לקום לק"ש ממש דזוקא לא קם דאסור וכمفorsch בש"ע, ואפיין ביהוכ"פ לעמוד לק"ש אסור ממש"כ בפמ"ג מובה במ"ב סק"ת, ונאה הדבר ויהה כשנעמד מעט לפני ק"ש שאין בזה חשש אסור כמ"ש, וכمفorsch בפמ"ג סק"ב, ואף שבמ"ב סי' ס"ג סק"ה כתוב בשם הפמ"ג דאסור לעמוד לק"ש אף כדי לעורר הכוונה, הינו דזוקא כשעומד ממש לק"ש, אבל כשבועמד לפני כן כגון באהבה ורבה שאינו מוכח שעומד לק"ש.

מוותר, וכמובואר בפמ"ג בא"א סק"ב ע"ש. ונראה שראווי למדפסי מנהגי החותם סופר צ"ל לעורר שאין לעמוד לק"ש ממש, דמייחז כמחמיר כבית שmai דאסור ומיקרי עבריין, רק עמוד לפני זה כבר באהבה הרבה, ומסתברא שגם החותם סופר זצ"ל שעומד לק"ש הינו כה"ג, דלעומוד ממש לפני ק"ש הרי אסור מדרינה דהשו"ע וכמ"ש, והיות שיש משתוקקים לקיים כמו מהגינו, וכך ראוי לפורט כמו שביארנו.

מתמה על מנהג הישיבות ששוותים לפני ק"ש כמה געיגס ועיקור הכוונה בוגמר פסוק ראשון.

ובמק"א העורתי על המנהג בכמה ישיבותפה שגורמים הבוחר בעמו ישראל באחבה, ואז שווהים שהיא ארכאה בכדי לכוון, ורק אז מתחילה לומר שמע ישראל, וצ"ע דלפוסקים שברכת ק"ש מועל כברכה לק"ש אסור לשוחות בשתקה ארכאה לכתהילה כמכואר ברמ"א סי' ר"י ס"ג ומ"ב שם לעניין ברכות הנהנין, וכש"כ לעניין ברכת המצאות, וגם אי נימא דשתי לענות Amen הינו משום דהוה חיווא, ולא גרע מעונה מפני הכלבוד דשרוי, אבל מلنן להתריר האי שהיה דהוה הפסק בין ברכות ק"ש לק"ש דאסטר לכתהילה שלא לצורך לכ"ע, ולכוון לצאת יד"ה המצואה שכוננה זו נזכרת לפני עשיית המצואה אין ציריך אפילו וגע כמייריה, והכוונה דפי' המילות וקבלת עומ"ש וכן על יהוד הבודא ית"ש גדרתו ורוממותו ציריך לכוון בר' דאדר ולא לפני ק"ש, ולמה לנ' להפסיק בשעה שלהרבה מגדרוי הראשונים שואה זהה בין ברכה למצואה בלי צורך, ושמעתה מגדרוי המוטר שנהגו כן וצ"ב.

עב. יש אומרים שרביינו זצ"ל התיר לענות על כל Amen באמצע ברכת ק"ש, ונראה שאין בו הברה ודעתו בו כבל הפטוקים.

mbia מכת"י או רשות שרוביינו הגר"א עונה כל Amen גם באמצע ק"ש.

בשו"ע סי' ס"ז ובכיביאור רבינו שם מכואר דעת הפו' שאין להפסיק בברכות ק"ש רק כדי לענות לקידיש וקדושה וברכו ואמן דהקל הקדושה ואמן דשומע תפלה, אבל הידוש פלא העלה ב"אור חדש" (מכת"י) מהגר"ש מלצץ זצ"ל בשיטת רבינו זצ"ל שבספר "מעשה ורב"אות ל"ב" איתא שעונה Amen כשמייע ברכה, אפילו לאחר יוצר אור, מלבד לאחר שפתח בשירה חדשה ע"ש, ובפעולה שכיר שם תמה הלא לא שרי אלא Amen דאייל הקדוש ושומע תפלה ולא שאר Amenim, דהוה הפסק.

סיפור שבחי הבודא ית"ש אבל בק"ש שיסורה קיבלת על מלכות שמים דעת רבינו זצ"ל דלא אמרין הכי וא"ש (וותמן הני על האחוריים שהתרו להוציא בק"ש שלא העירו שבזה"ק פרשת משפטיםクトו: מפורש שק"ש בסוד עבד נרעץ, ואין לו פדין באחר, ולא דמי לסתלה, הרוי מפורש כרבינו ז"ל).

עא. רבינו זצ"ל נותה להתריר מה שנהנו לענות Amen אחר הבוחר בעמו ישראל **באחבה לפניו ק"ש.**

טעם חדש שלא לומר Amen אחר הבוחר בעמו ישראל באחבה, דעת הרמ"ה ורמב"ן בליקוטיו לריש ברכות שאין לענות Amen דהוה הפסק בין הברכה לק"ש, וכן משמע ברמ"ם פ"א מברכות הי"ז זואעפ' שבפ"ט מתפללה הי"א כי השם עונין Amen על כל ברכה מברכות ק"ש, שם מיררי ביוצאי מהחוץ ועונין Amen כשם עוננה וככל שומען ברכת המצאות לצאת שעוניין Amen, אבל דעת הרא"ש ורמ"ה שיש לענות, ע"ש בוה תרי טעמים, ראשית שברכת ק"ש אין על ק"ש דוקא, ולכן שרי לענות Amen, ועוד דלא גרע מלענות מפני הכלבוד דשרוי ע"ש היטב ב"ב", ורבינו זצ"ל בכיאورو ס"ס נ"ט נראה שמסכים כן ומצין זהה ה脾'.

ונראה שהלכה מיוחדת בברכת המצאות להסמן מאר למצואה וכמכואר ברמ"ם פ"א ברכות (הלכה הי"ז) דחמור בוה מברכת הפירות שכן ציריך סמוך טפי, וכן מכואר מדברי התוט' בפסחיםクトו: ד"ה מצה עיש"ה, ולכן אין לענות Amen להרמ"ם לפני ק"ש, ונראה שאפילו שהייה אין להתריר רק יש להסמן ברכת ק"ש לק"ש מדי, וזה סברת המחבר, ובמ"ב שראוי לחוש להאי שיטה ולגמור עם הש"ץ שאנו ציריך לענות Amen ויצא לכ"ע, וכן ב מהרי"ק שחווש באמן דהוה הפסק.

ו) מכיא בשם הארייז'ל כשהיה שומע ברכות אפילו מק' אנשים בבית הכנסת היהעונה אחרים אמן, ואפילו עומד באמצע פטוקי דזמורה היה שותק ועונה אמן, הרי שלא סבר שבזה עסוק במצבה פטור מן המוצה וצ"ב, ואמנם למש"כ הרמ"ע מפנינו שם דאף שמן הדין פטור משום עסוק במצבה, מ"מ אם פסק ועונה מצוה קעביד ע"ש, א"כ א"ש, רק דעת' מדברי הראטיב"א בטוכה כהה.adam עסוק במצבה פטור עבירה היא להפסיק, וצ"ל דהכא בחדר מצוה דתפלת ושבחו של מקום שני, ולפי"ז י"ל adam נמצא בברכות ק"ש שהוא חיוב נפרד בפנ"ע בברכות על ק"ש ולא רק שבוח בעלמא, י"ל adam מפסיק לאמן הוירשות, ואין להפסיק וכמו"כ הראטיב"א, והאריז'ל שהפסיק היה רק לפטוקי דזמורה.

ובמאירי פ"ק דשבת נראה יסוד חדש, שסביר הוא דלא אמרין העוסק בתורה דפטור ממצואה אחרת, כיון שתית' מת מצוה אחרת כל רגע ורגע, וועסוק בתית' לא נפטר מצוה אחרת, שאנו עסוק באוთה מצוה, משא"כ בהשבת אבידה או שליח מצוה עיי"ש, ולפי זה יש לומר דפטוקי דזמורה בעצם יסודו לספר שבחו של מקומות, ודומה לתורה לכל מה שمرבה מצוה, ואין זה מצוה אחת, משא"כ בק"ש או ברכותיה מצוה אחת ופטור מצוה אחרת ושפיר יש לפטור מאמן דיחיד כמ"ש ודז' צ"ב.

חדש שם אין עונה יש בזה איסור.

ומעיקרא אמרתי ליישב שלענות קדושה וברכו אינה מצוה גרידא, רק אם נמנע עובר אסור שהציבור עונין ואני משתתק עמהם ודומה למאה אמרין בברכות (כ:) "כל העולם עסוקין בו והוא יושב ובטל", עיין ברא"ש פ"ז דברכות סי' כי' דבקדיש וברכו הוא מ"ע دونתקדשתי בתוך בני ישראל שמקדשין את השם בעשרה, וממצוה זו בודאי אין פטור העוסק במצבה, וועסוק במצבה אף אם פטור מעצם המצווה אבל ממצות קידוש השם אסור למנוע להשתתק עם ציבור לקדש ש"ש, וא"ש הוא הדבר הראשוני אם שומע

ומסתיק דמיiri לענות אמן על ברכת ק"ש גופא ע"ש, וע"ז מшиיג ב"אור חדש" שאין הלשון ממשמע כן, רק מאחר דשרין לקודשה ושני אמנים דלא גרע מפני הכלבוד, הוא הדין כל אמן, ואף שלא הבא דעתה זאת בbijarot, אין זה ראייה דלא ס"ל כן דמצינו הרבה כיוצא בזה עכ"ד, וזהו הידוש שלרבינו זצ"ל עונין על כל אמן דלא גרע מפני הכלבוד, ולא משמע כן מדברי הראשונים ושאר פוסקים וצ"ע, יותר נראה נראה בדברי ה"פעולה שכיר" דלא מיiri רק באמן דברכה זו, ומוטב לנו לדחוק עצמנו בכך שלא להלוך.

מהה להמה עונין בק"ש על קודשה וברכו והלא עוסק במצבה פטור מן המוצה.

ובעצם אני תמה על עיקר הדין שdone הראשונים לענות על קודשה וברכו באמצעות ק"ש וברכותיה, למה לא אמרין שפטור מדין עסוק במצבה פטור מן המוצה, וכיון שעסוק בק"ש למה חייב לענותו, ויש אמורים בעוסק במצבה דפטור הוא כדבר הרשות ממש, וכןמו דס"ל באמת לרמ"ע מפנינו לגבי עניות אמן], וא"כ תקשיל מהלו לענות והוא אפילו עסוק במצבה קלה פטור מחמורה, ובזכרון שראייתי בספר "יד אליהו" מהגר"א קאליש שהעיר בזה ואינו תחת ידי בעית.

ועסוק במצבה דיחיד אינו פטור מחובת רבים.

ונראה שמצוה דיחיד פטור חובת יחיד, אבל מקודשה וברכו והוא שמייה רבא שעיקרים חובת ציבור אין מצוה דיחיד שהוא סוג אחר פטורו, [וهرמ"ע מפנינו דפטור באמת מיiri רק לגבי עניות אמן]. ולפי זה אין לענות על אמן דברכת יחיד שעסוק במצבה פטור מן המוצה, וגם בפטוקי דזמורה כיון שעסוק בשבחו של מקום פטור לענות אמן, שעסוק במצבה פטור ממצוה אחרת כמותו.

מכיא מהאריז'ל שאיפלו אמן דיחיד אינו פטור.

אמנם פוק חזי מאן גברא רבא שמעיד שאינו כדברינו, ה"ה האלק הראייז'ל, שבשעת' (סימן

בלי הפסק, ואף שם מתפלל ביחיד אין אומר ברכו אלא מתחילה יוצר אור בלבד, וא"כ בסח נימא רהוה ביחיד, מ"מ ב齊יבור כאשר אמר ברכו ועומד לומר הברכה אסור להפסיק, שימוש מתחלה הברכה וכמושג'ך רבינו, ונראה שдинו כמו בברכת המזון שאם מברך בזמן אין להפסיק בין הזימן לברהמ"ז, והכי נמי כשהוא מזכיר ב齊יבור ברכו זה חלק מיוצר אור ואסור להפסיק. והאי דין גם בערך דלאחר שענה ברכו ואומרים ברכות ק"ש, אסור להפסיק שהענין שייך לברכת ק"ש כמו"ש, וכ"כ במ"ב סי' דלו"ז סק"א עי"ש שהוזיר מאד ע"ז דכיון שענו ה齐יבור ברכו הרו כהתחילה הברכה ואין להפסיק. ולרבינו זצ"ל הוא כעונה באמצע ק"ש וברכותיה כמ"ש. [ועין היבט בתשו"ר הר"ף סי' רצ"ב וצ"ע].

ולע"ד דברי ר宾ו זצ"ל הם יסוד ועיקר גדול בדיון פורס על שמע שנהגו היום לומר בסוף התפילה קידיש וברכו, שבעצם בראשונים נראה שפורס על שמע אין לומר קידיש ואחר כך ברכו בלבד בליך יוצר אור, רק קוריין מיר ברכבים כל יוצר אור דוקא, [ועין ברמב"ם פ"ט מתפללה ה"א], וכן מבואר ברש"י מגילה כ"ג: בגיןא שלנו ע"ש היטב, ופורס על שמע כפושטו, דהינו שפורס לשנים והיינו שאומר רק חציו דהינו יוצר אור גראדא, אבל במסכתא סופרים (פרק י) יש יסוד למנגינו בארכן ישראל לומר תמיד ברכו אחרי התפילה, עיין היבט בכ"י ס"ס קל"ג בשם הריב"ש, ועיין בביבור הגר"א סימן ס"ט.

ולע"ד לבאר הדברים ע"פ שיטת ר宾ו זצ"ל, שברכו הוא חלק מיוצר אור, וכשאומרים ב齊יבור ברכו ואחר כך יוצר אור אז הברכה דיוצר אור מהורד, כמו שתפילה ב齊יבור מהורד טפי, ולכן אסור להפסיק בין ברכו ליוצר אור כמו שביארנו לעיל, ואם פורס על שמע לשם לחוד בליך יוצר אור, יצא חוכת ברכו אבל אין היוצר אור מהורד, שיעיר מצות ברכו עם יוצר אור, וזהו גדר פורס על שמע ממשעו, אבל ברכו גופא ג"כ מצוה, ולכן תיקנו ברכו לחוד אחרי שימוש עשרה לצאת עכ"פ ברכו גראדא.

קדושה וברכו באמצעות שמונה עשרה אם שותק דושמע כעונה או אסור כיון דנחשב כעונה באמצעות שמונה עשרה, ולא העירו שאם עומד באמצעות שמונה עשרה עוסק במצבה ופטור, רק ע"כ דשלא להשתתף עם הציבור אסור ובזה אין פטור עוסק במצבה וא"ש, אבל עדין עומד לנוידנו מנהג הארץ"ל שהפסיק באמצעות פסוקי דזמרה אף שעסק במצבה לומר Amen דיחיד ולא שין טעם הנ"ל.

עובד במצבה אין פטור כשבועסק באותו מקום גופא.

והעיקר נלע"ד שבפסקוקי דזמורה עוסק בשבחו של מקום ואמן נמי שבחו של מקום, ועובד במצבה פטור ממצוה אחרית אבל לא מאותה מצווה גופא וא"ש, ובק"ש וברכותיה שאינו שבחו של מקום רק מצווה, פטור מאמן דיחיד מטעם עובסק במצבה כמ"ש.

ובנידון דין לענות כל Amen באמצעות ק"ש ובבדותיה, נראה העיקר שר宾ו זצ"ל אסור הכל הפסיק, ולרבינו נסוף עוד טעם שעוסק במצבה פטור מצווה אחרת דיחיד וע"כ אין לו להפסיד דהוה לו כרשות, ומ"מ בפסקוקי דזמורה שוי שהיא אותה מצווה שהוא ג"כ שכח המקום ית"ש שעונייתו רם ונשגב מאד,DOI בק"ז כדי להעיר, ועיין עוד במועדים וזמינים ח"ב סימן צ"ג בהגה"ה.

ענין ברכו שייך לברכת ק"ש והוא חלק מיוצר אור או מעריב ערבים, ולכן אין להפסיק בין ברכו לברכה ראשונה.

ולקדושה דיוצר צריך עשרה דוקא.

מכאן הטעם שאסור לדבר אחר שענה ברכו בבוקר או בערב, ומסביר שברכו חלק מיוצר אור ב齊יבור דומיא דזימון.

בביבורו ס"ס נ"ד על מש"כ הרמ"א שם שאין להפסיק לאחר שאמר הש"ץ ברכו קודם שמתהילין יוצר כי ר宾ו: "דמשם הוא התחלת יוצר כו", ועיין היבט בשעה"ץ למ"ב שם ס"ק י"ט שב齊יבור חייבין להמשיך אחרי ברכו מיד

ג' ו"ל: וקרא זה אל זה, נוטlein רשות זה מזה
שלא יקיים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה, א"כ
פתחו כולם כאחד וזהו שיסד ביזור קדושה
כולם כאחד עוננים וכו' עכ"ל, מיהו אינו מוכחה
דאף לצבור תיקנו כן לומר דוקא ביחיד ממש,
דייל דאין זה אלא ספור קדושת המלכים
וכסבירת הרמב"ם בתשובה. אבל באור חדש
(כת"י) מסיק בשם רבינו זצ"ל דהא דין להיחיד
לומר קדושה דיווצר או קדושות ובא לציון היינו
כsmouthפלו ביחידות, אבל כsmouthפלו בזיבור שרי
לייחיד לומר קדושה אף שאינו אומרה ממש עם
הזיבור, ומוכיחה כן מרשי" בברכות (כא) ד"ה رب
הונא סבר שפירש דיחיד המתפלל עם הזיבור
אומר קדושה ע"פ שאין יכול לגמור עד שיגיע
הש"ץ לקדוש. וככונת רשי"י כמו בקדושת יוצר
אור אף על פי שאסור לאומרה ביחיד, מ"מ
כsmouthפלו עם הזיבור שרי אף שאינו אומר עמו
זהה חשב עם הזיבור, סבר רב הונא הוא הדין
בקדושה שבתפללה ובזה לית הלכתא כוותיה, אבל
בקדושת יוצר כשהוא מתפלל בזיבור מותר
לאומרה אף ביחיד וחשוב בזה עם הזיבור, וכבר
קדמו הפר"ח בזו מסברא דכל שהוא עם הזיבור
ע"פ שמאחר אומרה אף בלחש, ובספר מאמר"
רואה שדרינו ככל דבר שבקדושה וועשרה ביחיד
דוקא אומרים ע"ש ובמ"ב סק"י סתם כפר"ח,
ורבינו זצ"ל ופר"ח בחדרא שיטה קיימי ודוק"
היטב בזה. ועיין בכתור ראש להגר"ח זצ"ל דכי'
דא"צ לאומרה ממש ייחד אלא יכול לאחר קצת,
אבל יחיד למגרא לא יאמרנה עי"ש.

עד. **למצאות ק"ש לא חייבו חכמים חינוך
לקטנים שאין מצוי אצל אביו בזמניהם אלא.**

מביא דעת הגר"א שקטן אפילו הגיע
לחינוך פטור מק"ש.

כן דעת ובינו בביורו סימן ע ס"ב, ובדבר זה
נחלקו רשי"י ור"ת במשנה ברכות (כ). אי קטן
שהגיע לחינוך חייב נמי בק"ש, שלרש"י מאחר
שאיןנו מצוי תמיד כשmagui זמן ק"ש פטור
ולרבינו תם גם לק"ש מהחניכין בקטן וראייתו

ובימות הראשוניים שרבו אינים בקיין ורגילים
הייו להוציא העם בברכות, קיימו תמיד מצות יוצר
ברכו בעיקר המצווה, ולידין נמי מהוודר טפי
יוצר אור בזיבור עם ברכו, ואפילו ביחיד עיקר
מצותה דברכו הוא עם יוצר אור שהוא חלק מהאי
ברכה או בעבר דמערכיך ערבים.

ומכ"ז מבואר שמצוה להתפלל עם הציבור וגם
לומר עם ברכו עם יוצר אור, שברכו חלק
מכרתת ק"ש בזיבור כמ"ש, ואף שאין זה מצווה
כמו תפילה בזיבור, ולא מצינו בפוסקים דရוי
לדג בשביל כך, מ"מ הידרו למצות יוצר אור
לאומרה עם ברכו שהוא חלק מהברכה וכן
בעירובית במעריב ערבים), ונאה הדבר ויאה
להשתדל לעמוד יחד עם הציבור בברכו ולהמשיך
ואז הוא מצווה מן המובהך שאומר יוצר עם
ברכו עיקר מצווה, וגם לומר ברכות ק"ש
בזיבור כודש מעבר מבם"ס ובפסקים שהיזור הוא
לאומרם בזיבור ועש"ז נתkan קדושה ביוצר.

ושמעתי בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל שדקדק
ברמב"ם (רפ"ט דתפלה) דכשם שיש מצות תפלה
בזיבור, כך מצווה לזרoor לומר ביחיד ק"ש
וברכותיה וז"ל "סדר תפנות הזרoor כך הוא,
בשחר כל העט יושבים וש"ץ יורץ לפני התיבה
ועומד באמצע העם ומתחיל ואומר קדיש, וכל
העם עוניים אמן יהא שמייה ורבא מברך לעלם
ולעלמי עלי Mai בכל חhn, וונען אמן בסוף קדיש,
ואח"כ אומר ברכו את ה' המבורך והם עוניים
אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ומתחיל
ופורס על שמע בקהל רם והם עוניים אמן על כל
ברכה וברכה, והיודע לבך ולקורות עמו קורא עד
שמברך גאל ישראל, והכל עוניים מיד וsmouthפלו
בלחש ע"ש, ומשמע שמצוה בכלל בזיבור.

בקדושה דיווצר אור מותר ביחיד הנמצא
בתוך זיבור אף שאין אומר עמו.

כבייאו ס"י נ"ט ס"ג, מוכיח מדין פורס על
שמע שצሪיך עשרה משום קדושה ע"ש, וזהו דעת
הרמב"ם ורשב"א וזהו קلام בזיבור דוקא
קדושה דיווצר אור וכמבראו בב"י ואין לומר
ביחיד ע"ש, ועיין היטב ברשי"י ישעה פרק ו' פס'

ספרת העומר, ואין בזה דין קטן אוכל נכילות, עיין בתוס' פסחים פח. (ד"ה שרי) שמותר לחנק קטנים בק"פ לחינוך מצוה אף שעוברין באיסור תורה דשלא למניין, וכ"ש כאן שאין אלא ברכה לבטלה אם זהו לחינוך מצוה שרוי. ועיין בתוס' ר"ה לג. (ד"ה התニア נמי הכי) ועיין היטב בגר"א תפ"ט ס"ק ג שרצה לפרש שהברכה בספרה העיקרי חוכת המצוה ולא דמי לשאר ברכת המצוות ע"ש היטב ודבריו צ"ב, ויש סמכין להז מדברי הרמב"ם ספ"ז מתמידן ומוספיין, עיש"ה ואcum"ל.

עה. הש"ז לא יאמראמת וייחזר לומר ר' אלקיים אמרת, רק יאמר מקודם בלבד עד אלקיים בלי אמרת, וכן בין אלקיים לאמת ליחיד דעתו שמשמעותו באותו אמצע ק"ש.

לגור"א אין לש"ז לומר אמרת פעמים.

ביבאורי סי' ס"א ס"ג ע"ש במ"א בשם הרמ"ע מפiano ב"עשרה מאמרות" ש"ז לא יאמר בלבד החש ה' אלקיים אמרת ואיזיחזר ויאמר כן בקהל רם, רק יאמר בלבד רם אני ה' אלקיים, ובקהל רם ה' אלקיים אמרת, וכן דעת רבינו ז"ל ש"ז לא יאמר פעמים אמרת, וטעמו דמסקין בברכות (יד). שאינו חוזר ואומר אמרת, ובש"ז מסקין התם וכל שאמיר אמרת תפיסיה להאי ע"ש, וא"כ אסור לש"ז לומר אמרת ועוד פעם ה' אלקיים אמרת, וכן אם אומר פעמים אמרת מפשید המכובן שאין כאן רמ"ח תיבות רק רם"ט תיבות, שהאמת עולה מן המניין.

מסיק שבשהייה קצר יש לומר דמותר.

והנה בפעמים אמרת לחוד מבואר בראשית ותר"י דהא דרשינן ביחיד לומר אמרת מيري בשאה, אבל بلا שאה אסור ע"ש, והיינו טעמא דמיוחזי כמודדים דמשתקין אותו, ולכן נראה מאחר שלרבינו ז"ל גם ה' אלקיים אמרת אין לומר פעמים, אף שבשעת' בשם הארץ"ל דשרי ואפילו ביחיד ייחזר ולא יסמן על ט"ו ווין ע"ש היטב, נראה שם אמרת כדי לשחות מהנניין אותו לברך שיתרגלו היאק לברך על

מסוכה מ"ב. קטן אביו חייב למדוד שמע ישראל ע"ש, ורבינו בביבאורי שם סובר כרש"י, והא דבסוכה (מ"ב). שקטן אביו חייב למדוד פסוק ראשון דק"ש הינו מדין תלמוד תורה כמו תורה כזו לנו משה, אבל למצות ק"ש אין חוכת חינוך שאינו מצוי אצל אביו כרש"י, ובב"ח כי שבין י"ב עכ"פ חיבין לחנכו, אבל רבינו ז"ל לא מחק בזה.

דן בקטן שהגדיל לענין ספרת העומר, ומה חדש אין בקטן חוכת חינוך לספרת העומר.

ובמועדרים ומונינים (ח"ד סימן רפ"ח) לענין ספרת העומר שנסתפקו בקטן שהגדיל תוך ימי הספרה אי סופר בברכה כשהגדיל, והיינו מאחר שיצא מקודם ורק מצות חינוך מדרבנן, אינו פוטרו ליהו כספר לחוכת גמורה מדרבנן לאחר כך והו כמי שלא ספר يوم אחד דהפסיד, או כיוון שכלאו הכי ספרת העומר לרוב הפסיקים בזמן הווה דרבנן סופר כשהגדיל, והעלינו שראוי לחוש מטעם אחר, שאולי גם מדרבנן אין חוכב לחנק קטן בספרת העומר שמצוותה רק משתחשת, שלא גרע מ"ש דערבית שאין חוכב חינוך שאו אין מצוי אצל אביו שישן, הכי נמי מצוחה בערך ולא חייבו בזה חינוך, וא"כ הווה כלל ספר לחוכת דרבנן, שחיל עליו שהגדיל דוקא, אבל ע"ש היטב שכמה טעמים העלינו שיכל לברך ואcum"ל.

ולכאורה יש להסתפק לדברינו הנו"ל היאק נתיר קטן לספור בברכה בעודו קטן, והלא אין מצוחה גם מדרבנן, והיאק יברך אשר קדשו במצוותו וצונו בשעה שלא נצטו, שאין ע"ז מ"ע שהזמנן גורמא אף שפטורות ופירוש ברכותן על שנטקדשו ישראל בהאי מצוה, גם כאן קטנים מברכין על שנצטוו ישראל בהאי מצוה וא"ש. אבל לספרדים צ"ע היאק שרוי והלא נשים לא מברכות עצמם שלא נצטוו ולא שיק ברכה, וא"כ גם בקטן לכואה ראוי למונהו לברך וצ"ע.

אםנס העיקר נראה דאפילו זהו ברכה לבטלה מהנניין אותו לברך שיתרגלו היאק לברך על

מנהג הגאון רבי יצחק מולזין זצ"ל
לומר ק"ש גם בהברה ספרדית.

ושמעתי שמועה شبישיכת ולולזין הגאון רבי יצחק מולזין זצ"ל (בנו של מופת הדור הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל) קרא עוד פעמי לאחר התפילה ק"ש בהברה ספרדית לצאת מכל ספק, אבל אכתי לא הוועיל בזה, שאם באננו לחוש לכל השיטות בהברות לא נוכל לצאת מידי ספק, שנצטרכן לקרוא ולהזכיר ולזכיר פעמים הרבה מאד בוקר וערב עד שלא יעלה על הרעת להחמיר בזה. (מנהגו של הגאון רבי יצחק מואלזין זצ"ל לא מצאתי אלא ברשימות שרשות לעצמו תלמיד ישיבת ולולזין זצ"ב אם לסמוך ע"ז).

דעת הגאון דבריסק זצ"ל להקל בזה
לק"ש ולא לקריאת התורה.

ודברתי בעניין זה עם מרן הגאון דבריסק זצ"ל, ולדבריו בק"ש אין לחוש כיון שנאמר בכל לשון, וא"כ בהברה אחרת אף אי לא נכון לא גרע משлон אחר דמעיל, וכן כתוב בר"ן ריש נדרים دقניים מהני דלא גרע משلون אחר ע"ש, ורק בקריאת התורה נתה מון זצ"ל להחמיר כיון שצידך לאומרה בלשון הקודש [עיין ברכות י"ג וכחותשי שם ד"ה בלשון הקודש], כל אחד חייב במסורת דיליה דוקא, אבל גם לתק"ש לא נה דעתו, ונראה לו שתלויב במחולקת הרמב"ם וראב"ד בפ"ב דק"ש, שלשיות הרמב"ם לכתילת ציריך לדקדק בשיבוש אפילו בלשון אחר כמו בלשון הקודש והראב"ד שם חולק, וא"כ להרמב"ם אם ההברה משובשת גרע משلون אחר, וציריך לזכור לכתילתלה ללשון מתוקן.

והערתתי ע"ז שלכאורה תיקשי اي הבראה אחרת מועל משום דלא גרע מלע"ז, הלא מפורש ברייטב"א ריש נדרים שכנים מhani רק במקומות שמדובר שם בהאי כני ולא במקומות אחר ע"ש, וכן מבואר בrome"m פ"ב דשבועות (ה"ה) דמעיל דוקא אם אנשי אותו מקום מדברים כן דוקא, [עיין בכמה סימן ס"ב שסבירה הריטב"א ולא הביא דברי הרמב"ם וצ"ב], וא"כanca נמי

מעט אחר שאמר ה' אלקיים אמר ורך אז לחזור, דלא ליהו בכללאמת תפסיה להאי דמיiri לרביבנו זצ"ל גם כה"ג וא"ש.

מכאן טעם שהפוסקים לא הביאו הרמב"ם שמותר לעונת בין אלקיים לאמת.

ובש"ע ס"ז (ס"ק ה') שלא יפסיק כלל בין אלקיים לאמת וגרע באמצעות הפרק שלא להפסיק בין אלקיים לאמת "וז" אלקיים אמרת", ורבינו זצ"ל דעתו כהרמב"ם ומתייר באמצעות הפרק בק"ש דלא אלים מינה, דעתך הטעם דהוא פסוק אחד וגם באמצעות ק"ש דהוא פסוק אחד מותר, אבל נראה שגם אם כבר אלקיים יכול להוסיף המלאה ולכן החמירו הפוסקים בזה ולא הביאו כלל לשיטת הרמב"ם שמתייר בזה.

עו. דעת רבינו זצ"ל בדרך באותיות והברתם, שבאותיות ט"ס שק"ץ נזול"ם אין דגש חזק ורטה ניכרים כלל, וא"כ בג"ד כפ"ת כפי קריאת הספדים, שהוא הנכונה במ"ש עשב בשדרה הבנף פתיל וועור ראות הרבה.

הבראה דאשכנזים וספרדים, ובאשכנזים גופא אם מעכב זה זהה.

ביבאו על תיקוני זוהר (ל"ח ע"ד), וכן מובא בכתב יי" א/or חרש" כאן, ופה מקום ATI להעיר על שניי הבראה שנתחלקו ישראל בזה לאגדות אגדות, ראשית הספרדים ואשכנזים לכל אחד הבראה אחרת, ובספרדים גופא שינויים בין מדינה למדינה, ולתימנים הבראה אחרת למגmir, וכן באשכנזים לפולנים ליטאים לאונגרים לייזצאי גורמניה לروسים לאמריקאים ולאנגלים וכו' וכו' לכל אחד הבראה משנה עד שלחכינו ממשמעות אחרת ומעכב, הגע בעצמן בפולין שורוק כחריק, בLİטא חולם כצרי, ובספרדים קצת כפתח וכו', וכל אחד מחזק בהבראה שלו שהיה האמיתית.

אחר, רק לשון הקודש משובש ומוועל כלשון הקודש וכמ"ש, וכיון שמכירין הכוונה סגי, וכ"ש לק"ש דמוועל בכל לשון דמוועל ככינויים, אבל מレン זצ"ל דעתו שלענין דקדוק באותיות לא מוועל האי סברא, דעתה לדקדוק בלשון hei מבורר כפי מסורת דיליה, ולקריאת התורה נמי חשש שהשנויים בהבראה רבים עד שאי אפשר לנ' להכיר הכוונה ופעמים שמתהפק ממש מזכר לנקייה ואילך אפשר להבחין ביןיהם, ולא דמי לכינוי נדרים או בחליצה דמובן שם מה נתקוון וע"כ חשש בזה לכתחילה וכמ"ש (ועכ"פ כתחילה ברורו שאין לשנות הברת אבותיו והזהרו במנג אבותיכם).

חקירה אי קרא ק"ש בלי דקדוק אותיות וחזר וקורא בדקדוק אם מוועל כלל.

ונסתפקתי בקראה ק"ש ולא דקדוק באותיותה דיצא בדיעד, אי חוזר וקורא בדקדוק אי יש בזה הידור או לא, שלכארה דמי לנוטל אתרוג שאינו מהורד דיצא, ואם נוטל עוד מהורד אח"כ לא קיים שום מצوها, שיסוד מצות הידור היא במצבה וכבר יצא, או אולי זהו הלכה דוקא בניו מצואה שישודה מעשה המצואה בניו ול"ש אח"כ, אבל דקדוק באותיות שמצנני עברו זה אור גיהנם משום שאין הוא פוטר עצמו במהרה מצואה רק מתעככ בו, ואולי תיקן הפרט הזה אם אמר עוד פעם בדקדוק וצ"ב, ומסתברא טפי בלשון ראשון.

טעם שאין יוצאים באומר ברכה בלשון ברוך רחמא.

ובסתום הדברים רצוני להעיר שכמה מגודלי האחוריים העלו בספק ברכה שיאמר בריך ורחמנא מלכא דעת מא ונוסח הברכה, יצא בלי חשש, ואין בזה משום ברכה לבטלה [ע"י פני יהושע ספר"ק דברכות ועוד], ויש חוששין שם בזה יש ברכה לבטלה שגם בלע"ז אסור להזכיר כינויו לבטלה, וכ"ש לשם ברכה [ע"י חוו"ד סי' ק"ז] בבית הספק סק"כ ועוד], ועל"ד יש לפפק שבזמןם העם דיברו בלשון תרגום וכמבואר בתוס' בברכות (ג), וא"כ לשון אחר מוועל

במקומות שאין רגילים בהבראה כזו לא יוועל אף שאצלו זהו לשונו, אבל אולי נימא שהיום נחרבו בית ישראל זה וזה וכל אחד יודע ומכיר כל סוג חברות, וא"כ שפיר יוצאי דניכר באותו מקום שהו כמי דלשן הקודש וצ"ב.

וביוחר חיקשי שהלא בלע"ז לכ"ע אם אין מכין הלשון לא יצא, עיין בש"ע סי' קצ"ג ס"א ובמפרשים שם ובמ"ב סק"ה, ואי נימא שבבראה אחרת מוועל כלע"ז ומדין כל לשון, ניבעי שיבין הלשון דוקא, שבלע"ז בעין שיבין הלשון ובלאו הכי לא מוועל.

אמנם מתוך ריש נדרים פירשו בכינויים מהני בפשיותם שלא גרע מכל לשון, והחיזוש בכינויים דף שאינו מבין יצא ע"ש, ועי"ש ברשב"א שתמה מאוד על סברתם, אבל כונתם נראה שאינו מבין חילוק בין לשון אחר ממש שלא מהני אליו מבין לשון הקודש משובש דשם לשון הקודש עלה ולכן מהני ללא מבין. והוא דכינוי, במקום שלא מדברים כן דמבעור ברמב"ס וריטב"א דלא מועיל, יש לומד דהחתם שבוקה שכותה וכדומה שהם כינויים לשבועה גרע שאינו דומה כ"כ לעיקר הלשון ואין ע"ז שם לשון כלל, משא"כ שני הברה גרידא דניכר דמוועל טפי בגוף הלשון אף במקומות אחר לכ"ע וא"ש.

שוב מצאתי במהרי"ט במחודו"ב (ט"ז) לגבים שאינו יכול לבטא הקריאה ואין חותך האותיות כתיקונים, ומסיק דמהר שanon יודעים כונתו מוועל כלשון הקודש, ומיתרי ראייה מכוני נדרים דמוועל ע"ש דמייתי עוד מברכת כהנים, ותמונה דמה עניין חיליצה ربיעי לשון הקודש לכינויים דנדורים דמהר כי כל לשון, רק משמע כמושנ"ת דכינוי לשון הקודש דין לשון הקודש עלה ואם מבינים ומיכירים מזה כונתו בלשון הקודש הווה כלשון הקודש ממש וע"ש היטב.

טעמים להקל לשון משובש כלשון הקודש.

tabna שלענין קריאת התורה אף ובעינן לשון הקודש יש לומד דהבראה אחרת לא הוה כלשון

מקומות זהה מיהה הו', ורביינו זצ"ל שפיר קאמר שצואת האף לא נקרא צואה, אבל אם מכניס ידיו עמוק בפנים באף ואוזן,גע במקומות המכוסים ומורה דעתך נתילה שלא נקרא מקום מגולה וצ"ב.

מצוד שאין פלוגתא בינויהם.

ונראה שהרמ"א עצמו נמי מודה שאין זה צואה ממש, רק החיבור נתילה מפני שטוףן ולא גרע מחוכך בשערות ראשו שנגע במלמולוי זעה ולכנן נוטל ידו, ולכן לא הבנתי המפרשים שהסבירו דרכי רביינו זצ"ל שתמה אי כזו צואה ניבעי הרוחקה, אלא ע"כ אין זה צואה ושרי, ואין זה מוכרת, דיל' שדיננו כיועה שאין צריך להרחק

לכ"ע ומ"מ הנוגע בו צרייך נתילה.

ועיקר כוונת רביינו זצ"ל נראה דאי שבב"מ (קז) קריין לצואת האף ואוון צואה, הלא לא דמי לצואה ממש כמ"ש, וכן לא דמי למלמולוי זעה כשהוכך בראשו המכוסים טפי, וא"כ אולי לרביינו זצ"ל תלוי באמת שאם רק נוגע שם לא בעי נתילה, אבל עמוק מאד מודה שדיננו במקומות המכוסים דבעי נתילה וכאהריז'יל וכמ"ש וצ"ב.

דרעת החזו"א זצ"ל בנוגע בזמנינו בזרוע מהו, ובכיאור דבריו.

ומטעם זה רביינו החזו"א זצ"ל הורה שנוגע לעלה מהקובדו (עלביבגען) אף כשהולך תדרי מגולה צרייך נתילה, וgilah דעתו במכתב דאי בזמנינו שרכו מגولي הזרוע בטלה דעתם והחמיר מאד בנתילה שרבותינו החמירו מאד בוה (שאם ת"ח הוא ולא נוטל תלמודו משתכח, ואם אין ת"ח יוצא מדרותו וכמבואר בש"ע סימן ד ס"ק י"ח).

עה. אם מרגניש שבודאי יטיח באמצעות ק"ש ותפילה, מ"מ לא יתבטל מתפללה עד שיעבור ומנה לנמר, רק יתטול ואם יטיח יפסיק עד שיכלה הריח וממשיך להתפלל.

לגר"א אף שיודיע שיפיח באמצעות התפלה אין פטור שלא יתפלל כלל.

ובכיאورو סימן פ, שבמחבר שם איתא שם

כשמדוברים כן, אבל בזמנינו הלשון רחמנא בתורו כינוי לאלקינו ית"ש הוא תרגום שאינו מבורר לנו, והוא כלע"ז במקומות שאין מכירין דלא מועיל, עיי' בשעה"צ ס"י כס"ז סקנ"ב שכחוב לעניין מילת "המקום" שאפשר דזהו דוקא בזמנם שהי קורין לשישית בלשון זה, עיי"ש, וכן נבוק אני בברכה ח齊ו בלשון הקדוש וח齊ו בלע"ז מהו כמשמעות הברכה בה"ק והכינוי בתקופה אומר בלשון תרגום, (עיין רפ"ב בגיטין ובכבי הלכות מגילה תר"ץ) ולהעיר לבך באתי בזה, ויש בדברינו טעם נוספת לא לסfork על בריך רחמנא ליהו ברכה אף אם אין בזה ברכה לבטלה.

עז. צואת האף ואוון לא נקרא צואה כלל.

צואת האף ואוון לגור"א והאריז"ל.

ובכיאورو (צ"ב) מביא את הרמ"א שצואת האף ואוון דין צואה עליה, ומסיים ולא נראה, והיינו שלדבריו אין עליה דין צואה, ומסביר באור חדש (כת"י) שאם דין צואה עליה הוה לנו להרחק נמי מינה ד' אמות ע"ש.

והאחרונים הבינו שדעת האלקין האריז"ל להחמיר בזה, שבשער הכוונות מביא הרוב הheim ויטל זצ"ל גם זההירני מורי מאידך שלא להכניס האצבע בתוך האזנים כדי לנ��ות הזהומה שבhem בתוך התפלה כלל, מהתחלת הברכות עד גמר עליינו לשבח, ואם עשה כך צרייך נתילת ידים" ע"ש, ומוכחה לככורה כרמ"א ולא לרביינו זצ"ל.

ולעד' נראה להזכירם נתילה בנוגע במצוות האף ואוון שיש לדון בו מתרי טעמים, ראשית אם מכניס האצבע פנימה זהו נוגע במקומות המכוסים שיש בהם זההמא שצרייך נתילה, ולא שום דעתם צואה ע"ז אלא דהוי מקומות זההמא, ועוד יש סברא דהוי כנוגע במצוות הראמ"א לאאורא. גופא נקרא צואה, והיא סברת הרמ"א לאאורא. ומעתה אין סתירה בין האלקין האריז"ל לרביינו זצ"ל, שהאריז"ל שפיר קאמר שלא יכנס אצבעו עמוק בפנים שנוגע במקומות המכוסים שיש שם זההמא וצרייך נתילה, ואף אם לא מיקרי צואה,

שהיא חיוב בעת עליו, ואין מעבירין על המזות להתפלל אחר כך שאינה בעיקר מצותה, ובזה ביארנו הדברים באור היטב בעוזהשיות.

עמ'. פאה נכricht חשוב בסמי לאשה ושוב אין בשערותיה ממשום ערווה.

מביא סתיות בדעת הגר"א אם מותרת נשואה בפאה נכricht, ומסיק שהעיקר דמותו.

ברמ"א ע"ה (ס"ק ב) שבספה נכricht אין עליה דין שער באשה ערוה ובכינוי מיתוי ובינו צ"ל הוכחה מהא דאיתא בפ"ז דשבת דasha יוצאה בפאה נכricht, ומשמע רמסכים דשרי, ויותר מזה מבואר בדברי רבינו, שהרי הרמ"א מיריע רק לעניין איסור ערוה דלא הו עורה לעניין ק"ש, ורבינו מיתוי הראה מעצם מה שיוצאה בפאה נכricht, הרוי דלא הו ערוה, דא"כ לא היה שרוי לצאת, ומבואר שלדרעת רבינו מותר לצאת בפאה נכricht, וממילא לא הו ערוה לק"ש, ואף שבכינויו למשנה בפ"ז דשבת בשנות אליהו דחה הראה ובאייר דמייריע כיוצאה עם כסוי, דבריו ביביאו כתוב אחר כך והם עיקר טפי כיוון שנכתבו ע"י עצמו ולידנא, משא"כ ביאורו למשנה הם מתלמידים, וכן מקובלם אנו מתלמידיו ותלמידיו תלמידיו שהתרינו, ורק כשמחקשת בפאה נכricht ולובשת הפאה דרך פריצות, כגון בשערות ארוכות או בסורקה משונה כדרכם, פשיטה דלא שרוי פריצות בפאה נכricht ח"ז, שהפריצות בגבגדים או בגופה הוא איסור חמור מאד.

טעמים שעדיין מטפחת בלבד ביל רדייד. ובענין זה הארכנו הרבה בספריו "דעת והלכה", והבאוו האוטרים פאה נכricht מול המתירין, והבאוו שהנוהגים להדר במטפחת לחוד ביל פאה נכricht לא מספיק, שכורם"ם וש"ע מפורש שצורך מדינה רדייד על מטפחת דזוקא, אף שהמטפחת מכסה הכל, ובאוו שיש בזה שני טעמים, ראשית מפני שמטפחת עלול ליתוך קצת שיראו מקצת משערות ראה ויש בזה איסור

אין יכול להעמיד עצמו בלי הפקה לק"ש ותפללה מוטב לעבר זמן ק"ש ותפללה ולא יתפלל מה שיתפלל בלי גוף נקי, וע"ז משיג רבינו צ"ל "אין נראה כן להלכה" בלי שיפרש כוונתו, אבל הדבר פשוט שמתמה למה יופטר מטפחלה, שהרי האיסור הוא רק הברכה בשעת הפקה וא"כ תיחיל להתפלל ואם מוכrho להפיח יפסיק ושוב ימשיך, והיאן מצינו שכ"ג פטור לגמרי מטפחלה הוואיל ויפיח באמצעותו, וע"כ דעתו שאין פטור מפני שעולול להפיח וא"ש.

מסביר סברת הרמ"א שפטור כה"ג.

ולע"ד נראה לבאר דבר השו"ע דיסוד מצות תפלה הוא מה שעומד לפני המלך ומתפלל, ולכן אם מפיח באמצעות התפללה כשהעומד לפני המלך הרי הוא מופקע מעצם התפללה שאין לעשות כן כשעומד לפני המלך, וכן מוכח מהגמרא ברכות כד): שאם בקש להוציא רוח מלמטה ונצטעד הרבה ואני יכול להעמיד עצמו אומר רבנן העולמים יצתרנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלי וידוע לפניך כלמתינו וחרטינו וכו', ואף שעומד באמצעות תפלה שמונה עשרה מפסיק ואומר שבלאו היכי כבר הופסק מגדר עמידה לפני ה' ע"י מה שהפיח, וכיוון שמכואר בגמרא ריש פ"ד ברכות שבתשולם נמי מקיים עיקר מצות תפלה רק שכר בזמנה לית ליה, וא"כ יתפלל תשולם דהא ודאי עדיף לנ' תפלה גמורה עם מעשה התפללה כראוי אף שאין לו שכר בתפללה בזמנה מטפלת מופסקת שאינה ראואה להיחס עמידה לפני המלך, שהפיח באמצעותו עולה לרצון כ"כ, וא"כ מסתברא שפיר שכ"ג שיפיח באמצעות שמונה עשרה מוטב לו להתפלל בתשלומים (ולפי זה אם משער שגם בתשלומים עלול להפיח יתפלל בזמנה ולא יחולש).

שיטת הגר"א.

ודעת רבינו צ"ל נראה מאחר שלא מצינו פטור בתפללה שעולול להפיח, לא נפטר, ואני רשאי לדוחות לתשלומים, אך שאינו ראוי להפיח בתפללה לא נפטר ממשום זה מצות תפלה בזמנה

מלפנים ומאהור בשער מגולה מבאן ומכאן, שאיסור חמור הוא לגלות אף מקצת שערות, והארכנו בזה בקונטרס מיוחד בענין זה, שהבאו להקת הפסוקים שאוטרים גילוי מקצת מהשערות, (ע"ז בדרכינו בתשיבות והנהגות ח"ב סימן תרצ"ב). ויש מידנות שנגנו להחמיר בהנשים במקצת שהוא אסור גמור מה"ת (מלבד הטעם שלא יהא מכשול בטבילה), ויש מקומות שלא נהגו כן (ובאותם המקומות חושין בו מה שום לא יהיה כל גבר וכמבעור במחבר י"ד קפ"ב ס' ק ה) ע"ש, והעיקר שאם השערות מכוונות למגורי תמיד תוכה גם לברכות המבווארות בזוהי פרשת נשא.

במקום שנגנו איסור בפה נcritת אין להתייר.

ודעת רבינו זצ"ל נראה כמ"ש, ועל סמן זה נהגו בפה נcritת בליטה ורוטסיא ופולון, ומאהר שدت היהודית דרבנן, סמכו על המתירין במקומות שאין המנהג להחמיר (דבמקום שנגנו להחמיר כמו בכמה קהילות בירושלים ע"ק ובאנגרן) וגלי"ץ במקומות שרבניה וחכמיה נהגו מאז לאסור בפה נcritת וכדעת גdots הפסוקים שאסרו, יש לומר שנאסר באסור חמור שעשו כן מושם סייג לצניעות ולא מועל התורה גם לבנייהם אחריהם), ומיהו כבר הבאנו שבכל מקום המתיקשת בפה נcritת בשערות ארכות או צבעות או מסורקות באופן בולט כדי שיטתכלו בה והוא כפרצות שאסרו, ולא הוועלה במה שלובשת פאה נcritת ודי בזה, וע"ז ברשי"י ישעה ג' ט"ז דברים נוראים בזה.

אמנם בנסיבות שקיבלו על עצם כדעת האוטרים כה"ג אין לשנות, ויש לצרף לדבריהם פוסקים הרבה שאסרו, אבל אין לדין אלא מה שיעינוי רואות, ויש מקומות שהחומרה ATI לידי קולא שיכסו במתפקת ולא לגמרי כיין שגרען, וע"כ ההכרעה מסורה לכל رب בקהילה, והעיקר להוטיף בגדודי הצניעות וכמש"ג. הארchi בזה כאן לא להקל בפה נcritת, אלא בזמן האחרון נוטפו מחמיירים שלובשות מתפקת, אבל לא

חמור, וע"כ דת יהודית שייהיה לה רדייך לאטוך השערות חוץ מהמתפקת, ועוד שאנו נהגו כולם גם אצל הנקרים שהנשים הללו מכוסות (כמו בארץ ערב עד היום) ולכך לצניעות דבנות ישראל מדורות יהודית הוסיפו רדייך. ומה שלובשות היום פאה נcritת עם חצי מתפקת לכוסות במקצת לא מספיק, וע"ז שווית "חתם סופר" א"ח ל"ז הכלל היוצא כל שום שער בשום מקום בראש וקדחת בנשואה אפילו בחדרה ערוה היא, אם לא שיש לה מתפקת בראשה, ובשוק וחצר של רבים גם כובע ע"ש. והיינו שהליך מחייב המתפקת שלא יוזו מקומה כשמכסה הכלל, וכח"ג דוקא מותר לה לצאת לרוח"ר לרמב"ס וש"ע).

ולפי מה שנתברר לי יש מנהג ותיק בעיה"ק לכוסות תמיד במתפקת ורדייך כדיין, וכן נהגו נשיעיה"ק הצניעות, וכן מכובאר ברמב"ס וש"ע, וכשם שבשנוי לפאה נcritת שפיר צועקים שאין לשנות שהוא פירצה, ומביאים רבים מגדולי הפסוקים שאסרו, (והבאנו בזה בספר הלכה במשפחה פרק י"ד דין ג' ובמקורות שם), לא ידעת למה לא יביאו הפסוקים שבמתפקת גופא אף שמכסה הכרואו לא מספיק כלל שצרייך עוד רדייך וכמובואר ברמב"ס וש"ע.

ולפי זה לכוארה יש לצדדים בהיתר הפאה נcritת שמכסה כל השערות עד שיש לומר שהזונה אין צורך עוד לרדייך כיון שהיא עשויה לינתק, משא"כ במתפקת לחוד לא סגי, אבל אם נאמר שהטעם לצניעות יתר דבנות ישראל, כיון שהנבריות הולכות ברוחב בגiley ראש, נהגו דסגי לנ במתפקת או פאה נcritת, ואם כי תורה"ק לא משתנה ח"ז במשך דורות, נימא שדת היהודית עיקרה רק מפני צניעות ונגנו מעיקרה רק שייהיה יותר מהדור, ואין הדברים ברורים כדי צורך, אבל אין לערער על המנהג שנטפס בכמה מקומות בישראל גם אצל היראים, רק כל ציבור קבועים כפי מהגמ במקומות שאין מנהג עתיק קבוע שם. והעיקר ליזהר ולהזהיר ששערות ראה כולם יהיו מכוסות, ולא כאותם שמראים עצם כפנחים ומצדרקים לכוסות במתפקת ומגליים טלפיהם

בשוק אשתו גם בפחות מטפח אסור אלא
במחזר גוף.

ונראה מזה שדעת ובניו ז"ל שבאופן שיש
לחוש להרהור, החמירו עלייו שיש לזה דין ערוה,
ולכן בפחות מטפח באשה אחרה דיש אצלו
משום הרהור, לא התירו אלא החזרת הגוף, אף
שאין עלה בזה לחוד שיעור ערוה, אבל בשיעור
טפח דשם ערוה עללה אף שאין בזה הרהורים
ולכן גם לאשתו אסור לק"ש, ועיין באחרונים
שאף באשתו אסם שוקה נראית כמו בגדים
קצריים, אפילו פחות מטפח אסור שדין ערוה עללה
(ולמי"כ אפילו לבעלה) דשוק חמיר טפי משאר
איברים ואסור אף לבעלה בפחות מטפח, ועל
שוק יש תמיד שם ערוה עי"ש בט"ז, וא"כ לרביינו
ז"ל לא יועל החזרת פנים כמ"ש, ובעשית
דוקא או בגד שקוּף או שהוא בתוך מים הקילו
כשאינו רואה.

בדין הנושא באוטובוס ומולו פרוץות,
ומהו אם הכסא גבוה ורחב ד'.

ולפי זה לרביינו ז"ל הנושא באוטובוס ומולו
פרוץות בגלוי בשר ובגדים קצרים אסור לומר
תhalim, ואפילו מחזיר פניו לא יועל עד שמחזיר
גוף כמ"ש, וכן בסידור קידושין ראוי לרוכח לחוש
כשנמצאות נגדו נשים אלו, ויפנה גופו למקומות
שאין נשים פרוץות, ומהאחרונים שמקילין
בעוצם עיניו לחוד וכדעת המחבר, ומהו
להסתכל בספר כשאינו קורא בפיו הויה כהרהור
דרשי נגד ערוה (וכן יש מהאחרונים שמתירין
בזמןינוCSI לשיש לפניו ערוה ממש עת לעשות לה'
כשי אפשר בעניין אחר. ומהו אם הכסא
באוטובוס לפניו גבוה עשרה טפחים ורחב ד',
אף יכול לראות נשים בפרוץות, וזה אם עוצם
עיניו נוסף צד גדול להקל כיין דהוי כמחיצה
ורשות אחרת [שכזה מועל עצימה עניין]
כמו ש"כ הפו] עיין בהקדמת המ"ב לסימן ע"ט,
ואצל רביינו הגאון ר' אהרן כהן ז"ל ראיינו
שהיה אווחז הספר לפני עיניו שכזה הוא החזרת
פנים, שאינו ראוי לראות, ועיין בתשובות
והנהגות חלק א' סי' ס"ד).

מכסה הכל ומקצת שערות מגולות, ובדברינו
מתobar לקרא שכחה גרווע יותר מפה נcritה,
ואם רצונה בצעינות כדין יש לה לדركן מדינה
שהשערות כולן יהיו מכוסות כראוי דוקא.

רביינו ז"ל מחותיר שאסמן לומר ק"ש
להתפלל ולברך ולדבר דברי תורה נדר
ערוה או פרוצה שעשורות מגולות, או
מקצת שוקה כמו בגדים קצרים, ואטילו
עווצם עיניו או מחזיר פניו לא מועל עד
שייחזור כל גופו ממנו.

מביא שדעת הגר"א שצרכי להזכיר כל
 גופו נדר ערוה אפילו פחות מטפח באשה
 אחרת.

ביבאוו ע"ה (ס"ק ו') מסיק דנגד מקום
שאסור משום ערוה, אין לקרות שמע וכדומה
אפילו מחזיר פניו, וצרכי להזכיר כל גופו דוקא,
ובריש הסימן בהא דאיתא שבאה אחרת לק"ש
גם פחות מטפח אסור, מוכיח כן רביינו ז"ל
מהסוגיא דברכות (כד). דטפח באשה ערוה מיידי
באשתו ולק"ש, דבחזרת אפילו פחות מטפח
הרהור עד טפח, וע"כ מוכיח שבאה אחרת גם
פחות מטפח ערוה ממש ולא מהני החזרת פנים,
והאסור בטפח מוקמין ספר באשתו דוקא,
יעי"ה בדברי רביינו כד"ה וו"א, ותמהני על
המ"ב (ע"ה ס"ק ה') דמסיק בפשיטות שעצימת
עינים מועל באשה אחרת בפחות מטפח, ולא
העיר שלרבינו ז"ל גם כה"ג אסור, ובאמת
שלכארה דברי רביינו ז"ל ז"כ, דמאחר
שבאשתו שרין בטפח בפחות ע"כ אינו ערוה,
דהא בטפח דהוי ערוה ממש לא שרין אף
ובאשתו ליכא הרהור, וכל ההיתר בפחות מטפח
משום דיסוד האיסור בזה הוא משום הרהור שלא
שייך באשתו, וא"כ בעוצם עיניו דליך הרהור,
בפחות מטפח באשה אחרת הויה לנ' להתריר,
שבעצימת עיניים אשה אחרת הווי כאשתו, ועיין
בדמ"א שהנich בקושיא.

מיישב הסתירה מש"ע לפסק הגר"א.

ונראה שרבינו יפרש שאין הכל נמי אינו חייב לחולץן, רק שבשו"ע סימן מ' מיריע ברכזה לחולצן, קמ"ל שאין צריך ליטול ידו, שלא חישין שהם מתוונפים ונגע בש"ז, רק יהר לחולץ ברכזה ולא בכחם שלוחה מחמרין שמא נגע, אבל חובה לחולץ ליכא להאי שיטה.

תבנה שלדעת רבינו זצ"ל שרי בק"ש ותפילה ותפילין מדינה אף בשכבה זרע על בשרו שאין דינו כזואה וא"ש, אבל כבר כי בספר חסידים סי' תק"ט והוא בא במק"ט זרozy, רוזה מדינה אבל מ"מ יש לו לרוחזו ולקנחו שלא יהיה דבוק בו הטומאה, ומכך שנכנשל ח"ז בעון קרי שלא יהיה לו חיללה למזוכרת איסטר.

פב. מותר לאשה לקרות נגד ערות חברתה. ברמ"א ר"ס ע"ה בשם הרא"ש שגם לאשה אחרת אסור לקרות נגד ערות אשה, ורבינו בכיאورو תמה אם לעצמה שרי שלא נקרא ערוה היאך תיאסר לחברתה, ורק לאיש אחר אסרים ממשום הרהו, ובלבו רואה ערות חבריו שרי ולאחרים אסור בעצמו, אבל שלעצמה יהיה רואה ערות חבריו ט"ס ברא"ש ובמקומם לא שמענו מעולם, ולבדריו ט"ס ברא"ש לאחרות גריס לאחרים ור"ל לאנשים אחרים, ולא מיריע לנשים שבלאו הכל לא אסור לדידחו ע"ש. ע"י במק"ט שגם שאר האחוונים השיגו על הרמ"א ונתקטו כרשב"א שאין נפק"מ בין אחרת לה עצמה, ושגם הרא"ש מודה זהה.

מסיק שגם לרמ"א אסור מיריע בערוות ממש ולא בטפח בלבד.

ונראה שגם לרמ"א אסור מיריע בערוות ממש ודומיא לאיש שאסור נגד ערות חבריו, ובזה אסור בינה לאחרת, אבל בטפח מגולה או שעורה או שוקה לכ"ע אין לחוש באשה אחרת, וכן מוכחה בספר בן איש חי כאן, וטעם הדבר שערוה ממש אסור בכל אופן ולא מחקין ודומיא דאייש נגד ערות חבריו, אבל כשייקר האסור ערוה הוא רק

פה. מותר מדינה ל��רות ק"ש להתפלל ולהניח תפילין אף בשכבה זרע על בשרו שאין דינו כזואה.

דעת הגר"א דשכבה זרע אין דינו כזואה.

ביבאورو סי' ע"ו, שברמ"א שם (ס"ק ד) כי שכבתה זרע על בשרו דינה כזואה, וע"כ אסור לומר דבר שבקדושה עד שיקנה שם, ואפילו מכוסה בגדדים לא מועיל למחמירם שם כזואה על בשרו, שאפילו מכוסה אסור לו להתפלל, וע"ש במ"א, ורבינו זצ"ל בכיאورو מיתתי מסוכה (כו:) שאם הניח תפילין וראה קרי שאין צריך לחולצן, ומוכחה שאין עליהם דין צואה ע"ש, ודבריו תמהין דמאי מיתתי מהתפלין להתפללה, והלא בתפילין מן הדין משתין בתפילין שבראשו כבית הכסא עראי ואינו חושש, ומ"מ פשיטא דאסור בתפילה, וכונגד הקילוח הווי מי וגליים כזואה מדאוריתא, והכא נמי שכבתה זרע כזואה דאסור להתפלל אבל בתפילין שרי וצ"ע, ובדרש"א תמה בזה, ולבדריו כל דברי רבינו זצ"ל כאן טעות סופר ומקומם לעיל בסימן מ.

בתפילין מותר להשתין אבל כשוגמר אסור לשחותה במקום טינופת.

ולע"ד נראה דاتفاق דורי להשתין בתפילין, מ"מ אסור לשחותה בתפילין כנגד צואה ומ"ר, ואף דורי להשתין, החירו בה רוגע מועט משום כל משקצzo שלא לשחות עד שישיר התפילין, וזה אינו דרך בזין כאן שאין מהה עצמו בכוונה, אבל כשוגמר באמת אין לו לשחות במקום טינופת וחיבך לצאת מיד, וא"ש הוכחת רבינו זצ"ל שכן מפורש שאין צריך לחולצן, ונשאר לכתihilation עם התפילין בשכבה זרע על בשרו, וע"כ דין זה מאוס ולא נחשב כזואה.

אמנם לעיל (סי' מ' ס"ז) פוסק המחבר בראה קרי בתפילין שחולצן עד שיקנה הקרי מעליו ובמקרה ברמ"א שם, ומוכחה שאסור בתפילין כשקרי על בשרו וכ"ש בתפילה ודלא כרבינו זצ"ל, וכן בעמודיו אש כאן מיתתי שפסק הש"ע שם דלא כרבינו זצ"ל.

מרובין בבריכה ולא מסתברא שקבעו בה שיעור רביעית והכל כמושנת' דגדירים הן שקבעו חז"ל בביטול מי רגלים ולא חילקו בואה והכל יסודו מחמת שם"ר דרבנן וא"ש.

פֶּה. צוואה עם ריח רע ויש מהיצה המפטיק
לא טועיל וצריך להרחיק ד' אמות ממקום
שבללה הרית.

מבהיר שיטת הגר"א שאפילו יש מחיצה מרחיב מחרים ב' אמות.

בש"ע סי' ע"ט ס"ב תורי דיעות כשייש מחייב
ממ"מ מרגיש ריח רע, אם דיןנו כר"ר שיש לו עיקר
שצערין להרוחיק ד"א מקום שכלה הריח והזהי
שי' הרמב"ם, ווי"א [החותם הרא"ש ותיר"י]
מוסעת מחייב ודינו כר"ר שאין לו עיקר וצערין
להרוחיק רק עד מקום שכלה הריח, ורבינו ז"ל
ובכיאורו שם מכיר שאפילו יש מחייב לא מועיל
לשיש ריח, ומוכיח כן מלשון הש"ס בברכות
כה). דמסקין שלא יקרא אדם ק"ש נגד צואה
אם הוא במקום גבוה מותר ואם לאו מרוחיק
במלא עיניו וריח רע שיש לו עיקר מרוחיק מקום
הריח ד' אמות, וקשה למה קאמר ריח רע שיש לו
עיקר הלא הבריות כבר קאי בצואה, והוא ליה
למייר ואם יש לו ריח רע, ועוד למה קאמר בריח
ידע שיש לו עיקר מרוחיק ד' אמות ולא קאמר
בדלעיל שם רואה מרוחיק מלא עיניו, ועוד
קאמר רק שמרוחיק מקום הריח ולא הזכיר
מהצואה גופא, וע"כ מפרש ורבינו ז"ל דמיירי
שמצד הצואה אין לחוש שיש מחייב גמורה כגון
שהוא בכית אחר, ומ"מ מצד הריח בלבד אסור,
מבואר דاتفاق בכה"ג מרוחיק מקום הריח ד'
אמות, ובמקרה מהה שי' רבינו ז"ל שאפילו
הצואה במקום אחר וכן יש רק ריח מרוחיק נמי.
ד' אמות.

שיטת הבה"ל.

שוב מצאתי בבה"ל כאן שmbיא דעת רבינו
חצ"ל וכן שיטת הח"א ולכוש, שגם במחיצת ציריך
דר' אמות מקומות שכלה הריה, ולא כדברי

משמעותו של מושם רוחני לנשים, וא"כ לית מאן דמייחס שאסור לאשה לקרות נגד שער אשה אמרת או טפח מגולה ובמש"ג.

מג. כמו רגילים סנו ברביועית מיט בין לשל פעם אחת או לשל פעם הרבה.

מסביר שיטת המחבר שצורך רבעייה מימנש כל פעם שהטיל מי רגלו, ומכאן שיטת הגר"א.

סימן ע"ז ס"ב במחבר רביעית שאמרו למי רגלים של פעם אחת, ולשל שתי פעמים שני רביעיות, ולשל שלש שלשה ע"ש, והדברים צ"ב וכמו שהוא רכינו שם דמאי שנא שבפעם אחת שרי לבטול אף הרבה מי רגלים ומשום שהטיל בכ' פעמים נצרכו ב' רביעיות, ונראה כיior דבריו דהמחבר שקווא היא שהקילו חז"ל ודaggi רביעית לבטול אף הרבה או מעט, ולא הקילו אלא במאי רגלים של פעם א' אבל בכינוס מי רגלים הרבה לא הקילו ושפיר ציריך רביעית לכל פעם, ומשום זה אי אפשר לננו להקל ברביעית א' אף בהרבה, ודינו בקווא זו במ"ר דרבנן שלא חילקו בין רב למעט, ועוד דהרי ודאי לא שיין לומר שרבעית מים יבטל ק' רביעיות מ"ר, רק סמכו חז"ל שטעור מ"ד של פעם א' של סתם אנשים מתבטל רביעית, ולכן הקילו בזה ולא חילקו בזה בין רב למעט, אבל בשל שתי פעמים א"א להקל שא"כ אין לדבר סוף ולא יתבטל כלל. ורכינו צ"ל פלוג שם ומאחר שסגי רביעית, דעתו דMOVAIL אפיו לכמה פעמים, וביאור דבריו דמאי לאחר שלא מחקין בין רב למעטתו אין להקל פעם לפעמים וסגי רביעית בכל גונן.

מסביר החלוקת בין מי משורה למי רגליים.

ובברכות (כה): מפורש שבמים רעים או מי המשרה לא שייך לומר דסגי ברבייעית שמרוכבים הם ע"ש ברשי", וממשע כרמ"א שבמים מרוכבים לא סגי ברבייעית, ולרבינו זצ"ל נראה לחילק שבמי רגלים סתמן מועטין וע"כ החתו ברבייעית ושוב סגי בכל אופן שלא חילקו, אבל מי משרה סתמן

עצמם רק במושב המוחדר לביהכ"ס, רק אם נעשה לבית הכסא לא חשוב החיצנה ואסור, דהכל שם ביהכ"ס עללה, אבל סכירה השלישית של החזו"א מבוארת שם בט"ז ולכן בכוכלים יש להקל שימושים גם לבית, אבל כשאינו כותל רק דלת שימוש לפתיחה ונעילה דבר בית הכסא לחוד, ראוי להחמיר שלא להתפלל נגירה ממש, ולכן מול דלת בבית הכסא נראה שנכון להחמיר דמאות להתפלל נגידה.

רואה אויר בית הכסא דרך חלון יש להתייר.

ונלע"ד שם דרך החלון רואה אויר בית הכסא לחוד, והיינו שאינו רואה הגראף עם בית מושב כלל ורק האויר למעלה בבית הכסא כה"ג אין אסור כלל, ולא מביע לא להרא"ש דס"ל שאין אסור באזואה אלא מטעם והיה מחניך קדוש והיינו בביתו ורשותו ולא ברשות אחר, אבל גם לרשות"א אסור אפילו כשהזואה בחדר אחר היינו דוקא שרואה גוף הזואה שמאוסה ואסור, אבל בשראה רק אויר גירדא אין אסור, אפילו רואה דרך עשוית או זכוכית לא אסריםן בעואה שאינה כערובה ממש, ואם כי יש לחלק, מ"מ נראה עיקר כמו"ש, ובכ"פ כשהיינו רואה ממש והוא ברשות אחרת אף דהוא לפניו, יוכל למייחש כלל.

טו. ליווד מסדר שلطענים יוצא בהפתחה מעט צואה בפי הטענת, ובאותו מקום אמור בכל שהוא.

בכתבי "אור חדש" שמצוין כתוב בשם הגר"א בלשון שהבנו, ומסיים וצריך ליווד בזה מסדר כי הוא דבר המצוי, וגם בכתביו הקדושים הארץ"ל שצעריך לרוחן המקומות שם שמשהו במקומו אסור, והיינו לדידך שקיומו באבניים לא סגי אלא ברוחיצה, אבל נראה שלידין מקנה בנייר יפה עד שנקי למגורי, אבל לא סגי בקינוח בעלמא, דעתלו מסדר לישאר מהו שנראה גם כישושב, ואסור בתורה ותפללה, וע"כ יזהר לנוקות למגורי יפה יפה כמו"ש.

הפרישה א"ר ורדה"ח, רק ראיותיו כאן גם במריגש הריח גופא, אף דפשיטה דאסור לכ"ע לק"ש דאסירין גם ריח רע שאין לו עיקר, כוונתו כאן בעיקר לצין שצעריך גם כשייש מחיצה להרחק ד' אמות מקום שכלה הריח.

טה. אסור ל��רות שם ולהתפלל נגד מחיצות דבית הכסא אפילו נבותות עשרה טפחים.

נגד בית הכסא אם מותר להתפלל.

ר"ס פ"ג בביאור, ובמחבר שם כתוב דשתי ל��רות נגד מחיצות אף שאינם גבוהות עשרה, ובפרט מיקל לכיה"פ בגובה עשרה, ורבינו ז"ל אוסר אפילוגובה עשרה, ומיתתי ראייה מהתוט' בסוכה לו: דסתם ביה"כ יש לו מחיצות, וראייה זו כתוב גם מג"א וט"ז.

ונראה שלענין בית הכסא שלנו היום לאוורה שנייני, וכן מצאתי בחזו"א (א"ח ס"ס י"ז) שמתיר נגד כותלי בית הכסא שלנו, ראיית שאינו ברור שאצלינו דין בית הכסא עללה כיוון שהזואה יורדת ולא נשארת שם אפשר דהו כי כתמי כסא פרסאי דשתי, וכן אין הזואה נוגעת בכתלים ורק בקערה מצופה עין זכוכית, והכתלים משמשים גם כן לבית, וכ"ש כשהabit משמש גם לבית המרחץ.

ע"ש.

מהחמיר גם נגד בית הכסא שלנו ממש רק מתיר בעוצם עניינו.

אמנם כמודומני שנוהגין להחמיר בזה, שהאהרונים הסכימו שבית הכסא דין לא דמי לפרסאי שנופל ממילא מיד למרחק משא"כ בידין נשאר שם עד ששוטף, והפוטקים ז"ל לא חילקו לומר שהאסור מול מחיצות מירוי דוקא כשהמחיצות משמשות לבית הכסא במחיצה גופא, שא"כ לא היה נידון על ביהכ"ס שאין לו מחיצות דהרי אין כאן ביהכ"ס כלל, ומסתימת דבריהם משמע שיש כאן ביהכ"ס גמור מלבד המחיצות, והיינו אף שהזואה לא נוגעת במחיצות

מצוות תפלה

תיקנו בשוגג דוקא אבל לא במזיד, אבל כמשמעותם לפני חצות אחרי ד' שעות שעדרין שם שחרית עליה עדרי' שוגם במזיד מועיל, וא"ש פסק הש"ע שוגם במזיד אם עבר מתפלל עד חצות שעד אז שם שחרית עליה כמ"ש, וראה גודלה לכל זה דרבכונות כה. איתא אריב"ל כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר ז' שעות לרי' יהודה עליו החותב אומר נוגי ממועד אספתוי ממן והוא כו' על דאחריו זמני מועדריא בירושלים, א"ר אלעוז כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ד' שעות לר"יעהכ"א נוגי ממועדכו, דקשה טובא לארא' מה ענין תפלה נוספת ז' שעות לר"י דשם תפלה ע"ז רק דנקרא פושע, לתפלת שחרית אחר ד' שעות לר"י דעבר זמנה לגמרי, ועוד למה לא אמר כל המאוחר אחר חצות לרבען, וכן במנחה אחר פלה"מ לר"י או אחר הלילה לרבען, אך למשנת' הדברים מאיריים דברמת אחר ד' שעות לוי"י שם תפלה שחרית ע"ז רק שאינה תפלה בזמנה, ולכן שייך ע"ז נוגי ממועד כתפלת מוסף אחר ז' שעות, אבל תפלה שחרית אחר חצות לרבען hei כביטול התפלה ולא שייך כאן נוגי ממועד שחרית לא התפלל כלל.

ונראה שכדברינו מוכח מהא דאחריו ד' שעות צריך להתפלל שחרית עד חצות כשאיחר בשוגג לכוי"ע, וקשה כיון שאינו אלא תשלומיין לכארוה יכול לאחר ולהתפלל שתיים אחורי' חצות כשמתפלל מנחה, לתשלומיין, ולדברינו ניחא שחייב להתפלל לפני חצות דשם תפלה שחרית עליה ועדיף וכמ"נ.

ולפי זה נראה עיקר מהפוסקים שאומר נמי ברכת ק"ש עד חצות, שהרובה אחידונים מסקי שלאחריו ד' שעות עברה זמן ברכת ק"ש, רק בתפלה שיש דין תשלומיין מועיל עד חצות מידי תשלומיין, אבל לברכת ק"ש אין תשלומיין וע"כ הזמן רק עד ד' שעות, ולדברינו האי תשלומיין עדיפה דוחה או תפילה שחרית, וכיון שהתרו

טו. מתחפלל שחרית לאחריו ד' שעות בטעה דוקא ולא במזיד, ולאחר חצות מיד עבר ומין תפילת שחרית, וזאת להקדמים מנהה בשש ומחייבת לתשולםין דשחרית.

מיישב פסק השו"ע שוגם בהזיד מתפלל לאחר ד' שעות.

בש"ע ר"ס פ"ט שם מתפלל אחר ד' שעות בטעה או עבר, אף על פי שאין לו שכיר תפלה בזמןה שכיר תפלה יש לו, ותמה רבינו זצ"ל בפיאו שחרית אחר ד' שעות עבר הזמן ואינו אלא מתוורת תשלומיין וכיון שرك בשוגג אמרינו שיש לזה תשלומיין, אבל במזיד אין לו תשלומיין וא"כ היאך יתפלל במזיד אחר ד' שעות, וע"כ מסיק שבמזיד לא יתפלל אחר ד' שעות ע"ש, ובמ"כ מסכים שיתפלל אחריו ד' שעות בתנאי, שם אינו חייב להיות ננדבה שלא יכנס לחשבון ברוכה לבטלה.

ולע"ד נראה ליישב פסק הש"ע, דשאני גדר תשלומיין כאן מבעלמא, דתמיד אם שכח שחרית ומתפלל מנהה שתים, אין על השניה שם שחרית שלא שייך בין הערכבים, רק התפלל פעמיים מנהה ומועל תשלומיין, וכן אם מתפלל בעבר לתשלומיין מהנה או בכורך לתשלומיי מעריב מתפלל אותה תפילה פעמיים שלא שייך עוד תפלה הקורמת שעברה ומהנה לגמרי, אבל נראה שוגם לרבי יהודה דסובר תפלה השחר ריק עד ד' שעות, מודה שם איחרו אחר ד' שעות יכולין להזכיר עד חצות שם של קרבן תמיד של שחר עלייו ואין מבטלין אותו, רק כיון שלמעשה לא הקריבו במקדש התמיד אלא עד ד' שעות תיקנו נמי תפלה רק עד ד' שעות, אבל אם מתפלל עד חצות שם שחרית עליה דשייך עוד תפלה שחרית ורקבן תמיד לכ"ע כמ"ש.

ומיושב שפיר קושית רבינו זצ"ל, שם משלים בחפלה שלאחריה בפעמיים תפלה אחרת

ואני ננד הט"ז ושעת הרחק מותר לי לסוך עלי שזמן שחירות נמשך עד ומן מנוח חצי שעה אחריו החות", ע"ל.

טח. בשמונה עשרה לא יאמר בלחש בחיתוך שפחים לביר, רק ציריך להגביה קולו עד שישמע באוזנו הדברים שמוציאים מפיו, רק יותר לא להגביה עד שנם אחרים ישמעו תפילהו.

דעת הגר"א להשמי לאוזניו מה שמתפלל בשמונה עשרה ולא סגי בחיתוך שפחים.

בש"ע סימן ק"א ס"ב רבת פלה משמע לאוזניו בלחש ולא ישמע קולו, הרי מפורש שציריך לומר שמונה עשרה בkowski עד שהוא שומע הדברים שאומר ולא סגי במחתק שפטיו לחוד, רק לא יגבה קולו עד שאחרים שומעים רק אומר ומשמע באופן שהוא לבדו ישמע, והאחרונים מבאים זהזה"ק שמובא בב"י, ומהאי טעמא מסקין להחמיר שאין להשמי לאוזניו רק השפתים נעוט שמחתק בשפטיו וסגי, וכן הקדוש הרח"ז תלמיד הארויז"ל מסיק שתפלה אינה נכנסת ברקיע אלא אם איינו משמע לאוזניו, שבמשמעות החיצוניים מתחברים בהדרה, ורק כשהיא בלחש אינה נשמעה לאוזניו או היא רוחנית מאד יותר מן הס"מ ואינם רואים אותה ע"ש.

ורבינו זצ"ל בביורו פוסק מהמחבר שציריך דוקא לומר בkowski עדISM משמע לאוזניו ושומע הדברים שמדובר, ולדבריו גם בזוזה"ק נחכון לא להתפלל בkowski עד שחברו שומו, אבל הוא בעצם ציריך לשמעו מה שמדובר, וכ"כ במג"א בכונתו הוזהר, וע"ש במ"ב שכן דעת האחرون להלכה, ושמענו על תלמידי רבינו זצ"ל שהחמירו מאד בזה לומר בkowski עד שישמע דבריו עצמו, ומהם שלפעמים גם אחרים שומו ולא הקפידו כմבוואר בירושלמי על ר' יונה שהתפלל והגביה קולו עד שבני ביתו שומו, ועשה זאת כדי לכונן, והג"ז כיוון שאין אמורים בkowski וכונתם רק להשמי הדברים היטב לאוזנו, אין זה בכלל

תפילה שחירות אפי' בمزيد הרי שאינו מדין תשולםין רק דשם תפלה שחירות ע"ז וא"כ שר' נמי ברכות ק"ש, שאין זה דומה לשאר תשולםין וכמ"ש.

אין לאחר שחירות אף דבר ד' שעוט
ואינו אלא תשולםין, ומברר דין תפלה
המנחה מחוץ חצי שעה.

והאחרונים נסתפקו ונחלקו כשהלא התפלל והגיע לחצות אם מתפלל שחירות מיד לאחרי חצות עד חצי שעה לאחרי חצות שהגיע זמן המנוחה, או מחצות ממתין ומקרים מנהה דוקא, ולכורה תליו שלדעתה הש"ע שקדום חצות עדיף ומועל שדין שחירות עליה, לאחרי חצות אין עליה דין שחירות, וע"כ מקדים מנהה דוקא כמו בכל תשולםין שציריך להקדים דוחבה דוקא, אבל לריבינו זצ"ל שגדמה לדין תשולםין בעלמא ומועל בלי תפילה חובה שלא הגיע זמן תפילה חובה, עד חצי שעה לא הגיע זמן מנוחה וא"כ יכול להתפלל תשולםין דשחרית וכמו אחר ד' שעוט עד חצות שנמי מתפלל שחירות אם היה שוגג, אבל מדברי רבינו זצ"ל גופה כאן ר"ס פ"ט מוכח דסובר כמ"א שرك עד חצות מתפלל שחירות (דלא כב"ח וט"ז), וצ"ל דט"ל שבצעים זמן מנוחה כבר מחוץ ולכון חייב כבר אז להקדים מנוחה, שאין להקדים תשולםין לתפלת חובה, רק כיוון שעולים לטעות כמכואר כי"ז ביום א כ"ח: עיש"ה, ولكن לא התירו חצי שעה, אבל כיוון שהזמן מחוץ יש להקדים למנחה גם לדידיה ולכון אין להתפלל או שחירות תשולםין לפני תפלה חובה ודוקא היטב בכ"ז.

ובעיקר הדין להתפלל אחר חצות תוך חצי שעה, עיין במ"ב פ"ט (ס"ק ז) דקיים דין כרמ"א שאחרי חצות עבר זמן שחירות, אבל עובדא ידענא אצל האדמו"ר הקדוש רב כי אהרן רוקח זצ"ל האדמו"ר מבעליא שאיתיך ומן התפילה והצער מאד על כן, אבל כשהתפלל פעמי חוץ חצי שעה אחרי חצות התנחים ואמיר "שמעתי פעמי א"א זצ"ל שמוות לננד בשעת הרחק לסמוך על זקינו אף שנדרחה משאר פוסקים, כשהזהו שעת הרחק,

הלוכות הגר"א

מצות תפלה

ומנהגו

קה

dehyino bla shemay laazonio, la shiik l'shon hokodosh dokoa, u'esh beresh"a shemanim da'afshar shelro'i yehuda dla shemay laazonio nemi yiza la s"l ha'i chidushao, rak ledidah gam bla shemay laazonio hova diburo.

ובעיקר חידושו שבהרהור לא שייך דניבען לשון הקודש Dokoa, צ"ע שגמרה מפורשת בשכת (מ:) דאסידרין הרהור וס"ד זאסור הרהור בלשון הקודש Dokoa ע"ש בתוס', וקשה הא להרש"א בהרהור לא שייך חילוק בין לשון הקודש לע"ז, ומוכח לכארה דלא כרשב"א וצ"ע, רק נראת שرك בק"ש דכיבור דכתיב ודברות בם, اي מועל נמי بلا shemay laazonio הדוה כהרהור ליהוי כדיבורו, הוא הוזן דיבור תורה בכית המרחץ מינה, אבל באיסור דברי תורה בכית המרחץ דיסודה והיה מהנין קדוש אסור הרהור אף שאינו כדיבור, ובאיסור זה יש לומר דבלשון הקודש Dokoa אסור דגערע כדיבור סובר דכ"ש דיבור לע"ז דאלים וא"ש.

ויש לתמונה על הרشب"א שמשמעות שבאל השמייע לאזניינו איינו דיבור כלל אלא הרהור, הלא בסוגיא דברות שם מפורש שחרש הוא כלל השמייע לאזניינו יוציא, ולא יוציא בק"ש, וכן מוציא רק בדיעבד במגילה ע"ש, והיינו אף שמרמים קולו, כיון שהחרש איינו shemay לאזני לא מועל בה, אף דודאי אין החסרון אצל עצם הדיבור, הרי כל תורה דיבור עליון, רק החסרון בגברא שאינו שומע, וא"כ ע"כ אין החסרון באינו ממשיע לאזניינו מפני שאינו דיבור, רק מפני שעריך להשמייע לאזניינו מפני דיבור שמע, ונראהモזה שבק"ש ומגילה Dokoa בעינן שישמייע לאזניינו מהא דכתיב שמע, וכן במגילה שעריך פרטומי ניסא, ואין בה מצות אמרה גרידא, וא"כ בהו שפיר בחוש לא מועל, אבל בתפלה ושר ברכות לא מועל בלא השמייע לאזניינו רק מפני שאינו דיבור, אבל בחוש שיש כאן דיבור גמור מועל גם לכתילת, וא"ש היא דמדמי שם ברכת המזון ע"ש בתוס' (טו. ד"ה אי רבי יוסי).

magbia kolvo batpilto sheho maktoni amna. Rak c' ha'achronim sheshmaphell be'zbor yesh liyehor shelala hagavia kolvo ud shemperiy la'achrim, v'chashri "nashal dud" mikl zoza sheshmaphellin chibbur maton hsidurim, ve'ain b'vekor shor berchot la. V'ahia nafala maha'ahotim v'tomim shel sherk chibbur ha'oved be'zido v'cosmek lo shumeu la hoi be'khol ha'gavia kolvo, v'ken b'shuv' rab mikl boz, v'ac'm"l.

v'heneh yesh teri gedrim ba'ha dabu'in shinshimiy laazonio, v'rashit shelaa mu'iel sheshmatan b'shpftim le'bd v'aino madber b'khol shikol l'shemoz cam"sh v'hiyino shahdorim b'chlach ud shaino ro'i l'shemoz ottem, v'oud apilo madber b'khol ud shahdorim uzman ro'i l'shemoz ottem, m'm am yesh r'ush b'chazon ao sheho cabd shmeuya ud shaino shomeu ma shmeder ala b'khol ram tefi, chiv' l'hshiuy laazonio Dokoa cuiker mitzotah, v'nabar ha'unnin be'uhashiyit.

m'baya shiitah hreshb"a shelaa amer l'hshiuy laazonio ainu dibor rak hrhoro, v'machlik shbek"sh v'migila zrich shinshimiy laazonio mesh, v'chafila v'berah"m sani b'khol sharo'i l'hshiuy laazonio.

v'nakridim loha chidush hreshb"a b'berchot (טו). dimskinen shem bgem' shelro'i yosi mikra d'shumeu shmeuin shmu'iel b'khol l'shon, v'gem shatzrik l'hshiuy laazonio Dokoa, v'mesbir hreshb"a ha d'shmeuin troro'ihoo machad kra, shahvikr ba l'hshiuy shmu'iel b'khol l'shon madctib shmu, rak maha gofaa dabu'in kara shmu'iel b'khol l'shon, v'belao hicci s"z dabu'in b'k"sh l'shon hokodosh Dokoa, mochch shelaa mועל כשאינו משמייע לאזני לאזני אלא הרהור, shai nimaa shmu'iel b'k"sh bla hshiuy laazonio dhohra כהרהור, la s"d dilbuiy Dokoa l'shon hokodosh, shmsbaria nemi hrhoro ainu dibor b'l'shon hokodosh, u'c nraha shehrhoro dehyino nemi la'azni dhohra, v'c' nraha shehrhoro dehyino nemi la'azni s"d dabu'in l'shon hokodosh Dokoa un'sh, v'mbavor madbariyo chidush dla hshiuy laazonio dla mahni ai' d'vora' hshiuy laazonio d'vora' v'c' shai mועל b'hrhoro, v'ken shai mועל b'hrhoro,

שמקבל כל תפלה אף שאינה שלימה, ומלאכים אלו כחם בתפלה שכדריבו ולא כעין מחשבה שבלב, ולכן לצדיקים סגי בהרהור שתתפלתם עולה למרום מכח עצמה ולא צריך דברו, רק אם חותך בשפטים סגי לבורא ית"ש וכמ"ש, אבל לדין רוכותן צריך דברו.

וזה האחרון הארכו בעניין הזמן מלacci רחמים אי שרי לאומרו שאין ציריכם אמצעי לבורא ית"ש, ועיין ש"ה חותם ספר א"ח קס"ו, ובשאלות דרכי חיים מולין זצ"ל, ומайдך גיסא בשמש צדקה (א"ח כ"ג) ממליץ על המנהג שאין כח אלא לבורא ית"ש בלבד, ואלו רק פרקליטים לפניו, ומהאי טעם יש נהוגין להתפלל אצל קבורי צדיקים וקדושים שימליך לבורא ית"ש, שלו בלבד המלוכה ולא חושין מידי, וכן כאן הם פועלין תפלות ומביאים לפני כסא הכבור וcmbואר נמי בנוסח הנני מעש שנהגו בו בית ישראל ואין חוששין] ומайдך גיסא דעת הרוח"ז זצ"ל שהס"מ טורף תפלות שאדם ממשיעו, ואין לנו להכריע בזה, ודעת רבינו זצ"ל ברורו כמ"ש.

ומדברינו נתבאר נמי שבק"ש כל אחד יוזהר לומר כל ק"ש בקהל עד ששומע מה שմדבר, ואם יש רעש מבחוון עד שאין שומע מה שקורא גביה קולו, וכן במגילה, משא"כ בברכת המזון ושאר ברכות יהוד לרברך לכתהילה בקהל שרואין לשמרו לעצמו, ואם אין שומע מאייזה סיבה כיון שగוף הקול יש בו כדי להשמע סגי גם לכתהילה.

פט. להתפלל בכונה מלאה במללה, ולכובן פירוש המלות, ואם יבוא למחשبة בתפלה יעדן עד שתלך המחשبة.

מביא שיטת הגר"ח מבירסק בעניין כוונת התפלה.

שער רחמים, ולא נתבאר בדברי רבינו אייזה כוונה לעיכובא, ומפורנס בדברי הגר"ח מבירסק זצ"ל שיש תרי כוונות בתפלה, ראשית כוונת פירוש המלות שעיקרו לעיכובא רק באבות, וכונה

תרש לק"ש ומגילת אף שמדובר צורך להשתמש במכונה שמיעה כדי שיישמש באזנו.

ולפי זה מי שהוא כבד שמיעה ומשתמש במכונה כדי לשימוש, בק"ש דוקא ראוי לו לזרקן להשתמש במכונה, שישמעו מה שידבר, ובכען שישמעו ממש וכדכך בשמע ומכמ"ש, ועיין במא"ב סימן ס"ב ס"ק ד שצעריך מן התורה לכתהילה להשמע לאזנו ע"ש, וכן במגילה שדינה בק"ש דאסרין בחורש אף שזו דיבור גמור, ואינו מוציא מפני שצעריך שישמעו לאזנו ממש, ראוי לשימוש מה שקורא, ותמהני על השבות יעקב (מובא בשער תשובת תרפ"ט ובמ"ב שם ואחרונים להלכה) דס"ל שرك חרש ממש אינו מוציא במגילה לכתהילה ולא כבד שמיעה, ולא ידעת מנגליה, הא בסוגיא דברכות מוכחה שם אינו משמע לאזנו שהוא חרש אינו מוציא, שאחר ג"כ יוצא רק בדיעבד, וא"כ גם כבד שמיעה כשאינו שומע לאזנו יוצאן רק בדיעבד כמו זו, וע"כ צריך שישמעו בעצמו מה שהוא אומר וכמש"ג.

ביואר אי מלאכים מבנים הרוחני הלב.

אם נס כבר הבנוו בדברי הקדוש הרוח"ז זצ"ל שאין התפלה עולה למללה כשם דבר ע"ד שימושו לאזנו, ואין לנו עסק בנסתורות להכריע מזה נגד רבינו זצ"ל שפרש כשיטתו גם בזוה"ק וכ"כ ב מג"א, ויש לבאר העניין גם ע"פ המקובלים לומר שלידין צריך דבר ממש דהינו שישמע לאזנו שללא מלאכים אינם מבנים דברים שבלב, עיי תוס' שבת יב: (ד"ה שאין) וע"ש בהגנות רע"א בשם מהר"ם חזאי שכבר תמהנו על דבריהם, ועיין בזוה"ק פרשת וירא קא: **שלא מלאכים אין** רואים אלא גלי ולא הסתר, ויש לומר שידוע מחשבות אין אלא אחד בלבד והוא הבודא ית"ש, וכיון שאנו בע"ה מלאי עוזן והמקטרגים טורפים החפלות וכן מבלבלים אותנו במחשבות זרות שלא יعلו למרום, ומ"מ יש לנו מלאכים מיוחדים פרקליטים טובים שלוקחים התפלות ומעבירים אותן לכיסא הכבוד בעת רצון כמו ביה"כ

הלבבות הגר"א

מצוות תפלה

ומנהגיו

קז

בלא כיוון אי מפסיק תפלו מיד.

וע"כ נראה שלдинן אם רק כיוון מעיקרא להחפלה לפני ה' יודיעו שתפלה הינו עומד לפני המלך סגי וקיים מצות תפלה, ואף שאחר כך אין לבבו עמו לא נקרא מתחasket, וכשמדובר מעיקרא שמתפלל, יצא בדייעבד בכך, רק חז"ל חיברו לעיוכבא שעכ"פ יתפלל כל הברכה ראשונה בכוננה גמורה, ואם לא כיוון לא יצא המוצה בכוננה וצריך לחוזור, אבל גוף חובת תפלה קיים.

وعיין תוס' זבחים ב: (ד"ה הא לשם פסח) לעניין לשם שהושב מתחילה שכל העבורה תהא לשם, וכל מה שעשו על דעת ראשונה, והכי נמי בחושב מעיקרא מדינה סגי נאף שיש לחלק שלא דמי להתחם), ובשביל הלקט איתא שאפילו מתחפל כלוי כוונה יוצא כמו בקרבן דסתמא לשם, והיינו כיוון שמתפלל סתמא, הכל על דעת ראשונה להחפלה לפני ה' וסגי.

ונראה שזו גם שיטת הרמב"ם, שבתפלה בעין כוונה שידע מה מתחפל, ואם מרגיש שטרוד ומכובל ולא יכול להחפלה כראוי לא יתפלל, ואם שירע שיוכל להחפלה ונתקבל ולא כיוון, אם לא כיוון כראוי גם בברכה ראשונה יחוור כדי להחפלה בכוננה, ואם בברכה ראשונה כיוון לא יחוור, אבל אפילו לא כיוון בברכה ראשונה דחוור היינו להחפלה בכוננה כמצותה, אבל מצות תפלה מקיים אפילו אינו מכוען, רק חסר מצות כוונה, וע"ז ראי לחזר, רק בזמנינו מאחר שגם פעם שנייה לא יכוין [כמבואר בש"ע וברמ"א בס"י ק"א], סגיلن במא שמקיים עיקר מצות תפלה, ולזה סגי אם מעיקרא רצונו להחפלה וכמ"ש, ומושב בזה מה שתמה הבואה"ל שם אין ימשיך להחפלה בזמןנו למי שלא כיוון באבות שכ' הרמ"א שם דבזה"ז אינו חוות, ולידרינו הרוי מקיים מצות תפלה רק ששחרר לו הכוונה בתפלה, ובזמןנו שאין מכונין לא הצריכו לחוזור משום זה כיוון שיעיר מצות תפלה קיים. שוב הרואני שמשמעותן כן בספר בית אלוקים (אגרתם דרך ה') להמבי"ט ז"ל, ע"ש.

נוספת שהשכינה כגנו ועומד לפני ה' שבלאו הכי חסר בעיקר התפלה ומעכב בכל התפלה דהוה כמתעסק, ע"ש שמדיק כן בלבשן הרמב"ם, וכן מפרש בארכיות בנו של הנובי בספר "יד המלך" על הרמב"ם הלכות תפלה, שבקראי לא כתיב שצורך להחפלה, רק ועבדרתם את ה' אלקיכם ודרשו חז"ל איזהו עבודה שבלב זו הוא תפלה, ואם אין לבבו עמו חסר בעבורה שהיא עיקר חפצא דתפלה ע"ש היטב דבריו הנעים (ועל תפלה כלוי כוונה שהיא כגון בלי נשמה, אמר הגר"ח מולאין ז"ל אכן דانيا קרben משום שאין לה نفس, אבל מנהה מיהת הוה!).

והגר"א ז"ל אמר "היצר הגיע לך בראה נא (ולא כיוונת בה אל תתייחס) רק תחלוף אותו בברכה של אחריה", וכן בכל ברכה (בכתבי הרץ מסלאנט). ומתדע שהחטא ה אדם נכראים קליפות ומעכbin לו כוונה בתפלה וצריך להתחזק מאד, (והדברים נפלאים ממש, שהעברית ובפרט חטא נערומים, הם המרכיבים ומבלבלים האדם בתפלה שאינו מכוען כראוי), והגר"א ז"ל העיג סגולת "וכבואה עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" והיינו להסתכל בסידור.

monicah מדברי החינוך ורשב"א גדר הכוונה.

אמנם בראשונים דהינו בחינוך (תל"ג) וברשב"א פ"ב דברות מפורש שגם בברכה ראשונה אם אין יודיע שעומד לפני ה' מעכב, ומכוון שגם היא כוונה היא בברכה ראשונה בלבד, וכן לפי האמת אי נימא שהחסר הכוונה שעומד לפני ה' שההורר בדברים אחרים הוה כמתעסק שלא התפלל כלל, היאך נתיר בזה"ז להחפלה, לדין שכתבו בפוסקים שאין אלו מכונין, וכ"ש כוונה הנזכרת בכל התפלה שבצדקה אינה תפלה כלל,ומי התיר להחפלה כה"ג, והלא לא הותר להחפלה קצת שמונה עשרה, ואי מתעסק בברכה אחת או יותר הוא כמתפלל קצת תפלה דאסור.

שבח והודאה כמ"ש, [ועין בתשובות והנהגות ח"א ט"י ס"ד מש"ב בוה] ועיקר הטעם נראה דס"ל שחתולה דרבנן וטורדות ומדינה פטוריין כמו"ש לעיל, והוא דעת רוב הפוסקים שחתולה דרבנן, אבל ברמב"ן מסיק שבעת צורה אחוריתא, ועיין בר"ן ס"פ"ק דר"ה שבזהו עת צורה, אבל בעת צורה לא מצינו חיוב בכלל יום, ומ"מ ראוי מביריסק זצ"ל דעתו כן שנשים צריכות להתפלל חפתל שמונה עשרה כל יום, וכפי ששמעתינו גם הג"ח לנשים להתפלל כל יום, וכך ששמעתינו גם הג"ח מביריסק זצ"ל דעתו כן שנשים צריכות להתפלל חפתל שמונה עשרה כל יום, ודור"ק היטב בכ"ז.

צ. רביינו זצ"ל החמיר מאד בבעל קרי שלא להתפלל עד בטבול.

הגרא"א זצ"ל הוזיר מאד בטבילה בעל קרי.

ב"בית יעקב" מעתיק מכת"י תוספות מעשה רב כמו שהבאו וחווש לכתהילה כפי הנראה לדעת כמה מגודלי הראשונים שלחתולה לא בטלו לעולם טבילה עזרא, (ר"ח, ר"ף, ר'א"ד ורביינו האי גאון ועוד), או כפי המקובלים שרואין ליתחר בטומאת קרי, אף שאנו ballo הכי טמאים בטומאת מת החמור, ולכך דעת רביינו זצ"ל שרואין ליזהר בזה מאד, ויש לתמהוה שרביהם מה הפרושים שנזהרין בכל דבר בדברי רביינו זצ"ל, לא נזהרין בטבילה עזרא כשיטהו, ורק תלמידיו המקובלים נזהרין בזה מאך, וכן בארכינו הקדושה נהגו כן הפרושים, והיום יש מקאות חמין ובקל אפשר לקיים מצוה זאת.

ונראה דלא מביעא בזמן המקדש, אלא גם לאחר כך כשהיה מצוי עדרין אפר פרה, ונטהרו בטבילהם למגורי נזהר בטבילה קרי, ורק לאחר מכן רפה במקצת, וכשהגיעו לארצות אירופה ורוסיא שהקורו רב מאד, ולא היה להם מקאות חמין, נחבילה למגורי חוץ מליחדי סגולה, וכעת שנטפשתו מקאות חמין מדין יום אפשר לשוב וליזהר בזה, ורביינו זצ"ל הוזיר מאד על טבילה לעת הצורך כמ"ש, אבל Dokא אצל החסידים עניין טהרה נפוץ מאד, ויש בהם אפילו טהורים שנהגו يوم יום לטבול.

ונראה דאפילו בזמן שכינונו, אם לא כיוון באבות דחוור היינו אחר שישים שמנה — עשרה, שתפללה הוה בכל אופן כמ"ש, רק חזרו לקיטם מצות תפלה בכונה, וכן משמע בברכות (ל): דצלי' והדר צל', ומקשין דלמא דלא כיוון דעתיה, וקשה אי לא כיוון דעתיה באבות, היה לו להפטיק מיד, רק נראה דוגמר כמ"ש, ובזכרוני שראייתי האי דאייה בספר.

טעם שנשים לא מתפלליין.

ובmek"א הבאתי הטעם שנשים מקין היום בתפללה, אף שמשנה מפורשת שחיבין בתפללה, וי"ל שמדינה מי שטרוד פטור, ובעירובין (סה) איתא דאפילו בא מן הדרך פטור שלשה ימים שטרוד ע"ש, וא"כ נשים כשטרודין בעול וצרבי הבית פטוריין, ורק אנשים נהגו בכל אופן ואין פטוריין עצם בזה"ז, ונשים דטרודות פטוריין מדינה, ולא נהגו לחייב עצמן שאין מכוונות וא"ש. וכן הורה רביינו החפץ חיים זצ"ל דנסים שטרודות בעול הבית וגידול הלידים פטוריין מתפללה, ושכך הורה לאשותו כמוש"כ בנו בשיחות החפץ חיים חלק א' אות כ"ז.

ונראה להוסיף שחלוק דין הנשים שפטרו עצמן מפני שהן טרודות ולא יכולות לכון, הניתן אותן, משא"כ באנשים שאין טרודים יכולות להתחאמץ ולכון עכ"פ באופן שייצאו בדיעבד כל התפללה לא פטוו אותם גם בזמננו.

חקירה אי נשים שאינן בקיוח יצאו מש"ז, ובעה צורה אי חייבין מה"ת כל יום להתפלל.

ונסתפקתי בזמן חז"ל שאיפלו אנשים לא היו בקיין ושםעו חורת הש"ז, אי נשים שחביבות הלכו מדין יום לבית הכנסת לצאת חותכת תפלה, ועיין ברמב"ם פ"א ותפללה (ה"ב) שתפללה דאוריתא היינו להגידי שכחו של מקום ואח"כ מתפלל ואחר כך הוזר, ובזה מסיק שם דנסים נמי חייבין כל יום מה"ת, ואולי כשאין בקיין שישיך לצאת רק הציבור ע"י הש"ז, לא חייבו נשים בשמונה עשרה, ויצאו באיזה תפלה עם

והדברים אינם מבוררים כדי צורן, דנרא
מדובר שטבל בשחרית לעת הצורך דוקא, או
בש"ק בבוקר, או לקודשו מיחודה, ולא משמע
שטבל כל יום, ובספר "בן איש חי" מביא ממנהג
הארון"ל לברך על ט"ק כשיצא מבית הטבילה,
ומפרש שהטעכוב שם הרבה בכוננות יהודים,
אבל לא שמענו שMRI יום ביום טבל, רק מהא
דא טבל כל החורף אף כשהיה חייב בטבילה
מן פקודת amo, אף שהקדוש כמותו בטבילה
כחובה ממש, מכואר גודל והירוטו במצוות כיבוד
אם, וכן זכה שלא הפסיד מעלוותיו מאומה בזוה
וכמש"ג.

והגר"ח מבрисק וצ"ל מסתפק אם אצלנו
בטבילה לא נפטר מטומאת קרי, כיוון שטומאה
חמורה דמת עין לא מועיל לטבילה, דטומאה דמת
חמירא שטמא שבעה וצריך הזאה, או נימא דבעל
קרי חמור דהוי טומאה היוצא מגופו ומשתלא
חוין לכ' מחנות ומועיל לטבילה, והביא להזאה
מיירושלמי נזיר, אבל המקובלים פשיטה להו
שבטבילה מועיל לטהרה ומפליגים בשבחו,
ובמשנה מבואר שוב שראה קרי טובל הינו
steam של עדורא לא לטהרה, אלא כדי שלא יהיה
ת"ח מצוין אצל נשותיהם וזה שיק גם בזה,
(ובמ"ק"א הבאו לצד בכוול המערבי כשמנכיס
ידיו לפרצות או עומד סמוך להכוול דיתכן
דבשנים הרבה זו מעט, וטבל לךו אם טבילה
לא מועיל, ואכם"ל).

מתobar לדברינו שרביינו זצ"ל והקדוש
הארון"ל בדרישהacha לתיזהר מעד בטבילה לעת
הצורך, וכבר העיד הרומב"ס בתשובהתו דרכ'
שמיקל בזוה בהכלותיו שחביר, היינו מעיקר הדין
אבל לא היקל לעצמו מעולם בטבילה זאת, וכ"ש
בזמןינו שרבו מקומות חמין בבוקר וראי להחמיר
בדבר ודוי בזוה (ועין היטב בי"ד ס"ס ר"א בעניין
טבילה בחמן, ונגנו להקל גם בכעדי קרי בחמן),
אף שעיקר הטבילה תיקנו כדי שיפרוש משמו
טורח הטבילה, וע"ש היטב באחרונים, ובמשכנות
יעקב י"ד טימן מ"יו ובשע"ת טי" פ"ח) ואשרי מי
שנזhor בטבילה עורא כדת וכדין. ובליתא ואשכנז

מכיא מכת"י או רוח חדש שאין שם עניין
לטבול כשהוא טהור ומוכחה כן מגרא,
ומיישב המנהג לטבול גם בטהור.

אמנם ב"אור חדש" (כת"י) צוח על הטובלין
אף שטהווים שאין בזוה אפילו מודת חסירות,
ומייתי ראייה ברורה משבת (קכ"ז) במעשה
בחסיד אחד שירד לטבל וחדרהו, וקשה למה
חשדוזהו הלא אפשר שהוא טהור ומ"מ הילך
לטבול, וע"כ מוכחה שאין שוב מקום לטבילה אם
הוא טהור, ולידיו אפשר שהראייה לא מוכחתה
כ"כ, שאולי ירד מהר לטבול בעת צינה וקור
והבינו שאלולא שחביב טבילה לא היה יורד
כה"ג, וע"כ חשבו שחביב טבילה.

הן אמרת שלא מצינו מקור נאמן בש"ס
וראשונים שתזרור יטבול يوم יום אלא בנכנס
למקdash, או צדיקים וקדושים עליון שהתקדשו תמיד
במעשייהם וודיעותיהם, שאז טבילה מועיל
וכمبואר בלשון המזוקק של הרומב"ס סוף הלכות
מקאות ע"ש, ומיהו נהגו היום ייחדים לטבול يوم
יום (ואולי מעיקרא נהגו כן מפני שאין זה מדרבי
הצניעות לטבול לעת הצורך דוקא), והעיקר
שהחששין תמיד מספק אולני נתמאו וכמבואר במ"א
תרי"י (ס"ק ח) ע"ש, ומ"מ טבילה לעתים חכופות
סיג לטהרה ולכך אין לבטל המנהג וכמ"ש.

דברי האריז"ל בחותם טבילה.

ונעתיק כאן דברי הקדוש האריז"ל בעניין
טבילה לבעל קרי וכמבואר בספר שער המצוות
(פרשת כי תצא) "יראתי למורי ז"ל מOPSIS בכל
כחו ונזהר לקיים טבילה, ואף שהיה בגופו חולין
קשה הנקרא שבירה ר"ל, שנקרע הכרס וויצאים
בני מעיים לחוץ ניס הביצים וויצוא בזה,
והטבילה מוקת מעד לחולי זה, על כל זה לא היה
 מבטלת כלל, ופעם אחת גורה עליו אמו שלא
יטבול בחורף ההוא, ולא טביל על כrhoו, אבל לא
נסתלקה ממנו השגתו בכל הזמן ההוא, ואחד מן
החברים העיד לי בשם מורי ז"ל ששמע ממנו
שאין דבר מועיל כל כך להשגת האדם בידיעה
זאת כמו بحيותו נתהרו להיות תמיד טהור
מטומאת קרי ושכבת ורע על ידי הטבילה" ע"כ.

שהענו ולא היה להם יין והיו מבידין בתפלה שאז היה החתפלה חובה]. מ"מ אף שרשوت בעינן הכרון, שלרכינו זצ"ל מברכין לפני מעיריב כשותפל ידיו אשר קדשנו במצותו וצונו על נטילת ידים, והכי נמי צריך להתחפל בטהרה ויטבול מיד לפני מעיריב, ומודוקיך לשון ובינו שם שטופל "מיד" במוציאי שכת כפשותו, ומיהו ד"ז לא מבורר וצ"ב (ועין הירושי רבי חיים הלוי בהלכות תפילה פ"י ה"ו בגדר תפילה ערבית רשות מהו ע"ש).

ומיידידי הגאון רבי ישראל וועלץ זצ"ל שמעתי בכיוור דברי רשי" בשבת קי"ט שפרש חמין במוציאי שבת מלוגמא "לשנות ולרחוץ", ופירוש שלא טבלו בשבת ונহגו לרוחץ בחמין לפני הטבילה, ועל האי רחיצה קאי רשי" שמלוגמא היא והיינו רפואה, אבל דוחק לפרש כן, ואולי כמו דכבוד שבת לרוחץ בע"ש בחמין, יש לומר דריש"י גם לסייעה במוציאי שבת שהיא לבדור שבת ראוי לרוחץ בחמין עכ"פ פניו וידיו, יהיו אז החמין במוציאי שבת מלוגמא, אבל דברי רשי"י כמדומני שיחיד הוא.

מסביר הטעם שבה"ז אין לאסור לטבול בשבת.

ובעיקר שיטת רבינו זצ"ל שאסור לטבול בשבת, שאי אפשר לא לבוא לידי סחיטה צ"ע, שם אי אפשר אלא בסחיטה אסור, למה שרי בזמן התקנה לטבול בשבת וכמובואר במשנה פ"ב דביצה דאדם טובל בשבת ואני חושש דעתה כמייקר, ולמה לא חשו שבודאי יבוא לידי סחיטה אסור, זצ"ל דבטבילה לחומרא בעלמא כמו בזמן הוה חושש לחשש סחיטה ולא בחיקת טבילה מדינה.

והעיקר נראה בדעת רבינו זצ"ל, שם נתיר טבילה בשבת אי אפשר לא לבוא לידי סחיטה שם ילמדו לטבול בשבת, רכיס לא גזהרין ועכ' נשלין באסורה סחיטה, אבל פשיטה דיחיד יכול ליזהר, ובזמן התקנה למדו לטבול וליזהר, רק בזמן הוה לרביבנו זצ"ל ייחיד הטובל אף דנזהר

הקיים בזה טובא שלא היה מקאות מיוחד לאנשים, אבל כהיום שבו מקאות לטהרה, ראוי ליזהר בויה לטהר נשמהתו ולא יתרפל כל טבילה.

חוקר אם ראוי לטבול ורק להחפלה או לכל ברכה.

והנה מסופק אני למחמירים בטבילה עוזרא, אם כדי לטבול מיד בבוקר, ואין לברך שום ברכה עד שטופל, שזמן התקנה הלא אסור נמי לברך שום ברכה וכמובואר במשנה בברכות (כ:) שאינו מביך על המזון, או עיקר הקפidea בתפילה אבל בברכה בזמן זהה לפניה שטופל אין להקפיד כלל, ובזמן התקנה פשיטה אסור נמי בברכה כמ"ש, רק בזמן הוה שלשיות הראשונים הנ"ל ס"ל דלתפלה לא ביטלו התקנה א"כ נוכל לומר שהחזיקו בטבילה ורק מפני דבעינן בתפילה "הכןן ל夸ראת אלקיך ישראל" וזה תורה הגוף דבעינן לחפילה דוקא, ועין ברמב"ם פ"ד דתפילה דמשמעו שرك לתפילה מחמורים כמ"ש, אבל אני תמה שלא מצאת כת שיביא בהלכותיו האסור לברך שום ברכה כשהוא בעל קרי, ומשמע דפשיטה ליה דדומה לתפילה, וכשהזכיר תפלה הוא הדין ברכות, וכיון שהזכיר שלחפלה אסור וביטולה אף ברכה בכלל זצ"ע.

אמנם מלשון רבינו זצ"ל שהבאנו כאן נראה שהקפיד על תפילה דוקא, ולפי זה לברכת אשר יצר וכדומה אין לחוש כלל לברך כשהוא עוד טמא, ואם יש לחוש שיעבור זמן הברכה, פשיטה שאין לחוש בזה.

טבילה במוצש"ק להגר"א אם צריך קודם מעיריב.

ומיהו אני מסופק לשיטת רבינו זצ"ל שחייב בבעל קרי שאין לטבול אלא במוציאי שבת מיד וכמובער במע"ר להלן (קכ"ה) שאי אפשר ליזהר בשבת שלא יבוא לידי סחיטה, אם טוב עוד לפני טריב במצואי שבת דוקא, אין אסור סחיטה לפני הבטלה (או יאמר המבריל וככלבד להתחפל בטהרה דוקא), ואף שתפילה ערבית רשות גם במוצש"ק לדין שמבדילים על היין, [מלבד בזמן

הלוכות הגד"א

מצות חפלה

ומנהגין

קייא

להתפלל בלי חגורה, אבל אני תמה על המ"א שסתם כן, והלא רכינו יروحם מביא סברא זו בשם יש מי שכתב והובא כן בכ"י, ולמה סתם המ"א בפסקיות שהדין כן, ובשעה"ץ שם סק"ג מהמ"ב מעורר בזה ולא תירץ כלום, אך במ"ב באמת כי דין זה רק בשם יש אומרים, וע"ש "מן גבורים" שיש מידת חסידות בכל גונא ומנהגא דין שמקילין בזה אף מההדרין במצוות ז"ב.

בבגדים שלאו אין מצוה בחגורה, אבל בחלאטיל ראוי ליהר בחגורה.

ולע"ד המנהג להקל א"ש לכ"ע, שבזמןם לבשו בגדי מפטשן או משי כעין "חלאטיל" אצלינו, שבזה שין החגורה בעצם הבגד והוה בזה לכבוד ותפארת, ולכן ללבשו בשעת תפילה דהכון לקראת אלקיך ישראל, אף בזה יש אומרים שם אנו ללבשו כל היום בחגורה אין צורך לחgor לחתפלה, אבל אצלינו אותן שלובשות בגדים קצרים של צמר או אפילו ארוכים, אין זה הרוור ללבשו באיזור, דנימא שלפני מלך ללבשו כן, ויהיה חיוב להcin לחתפלה כה"ג, אלא בבגדים אלו אין הידורו באיזור, ואין צורך בכך מדינא לכ"ע, משא"כ בחלאטיל וכדומה נראה באמת שרואין מידינה להחמיר שעכ"פ לחתפלה יהיה לו חגורה ודוקא והכון לקראת אלקיך ישראל וכמש"ג.

וברבמ"ס פ"ה דתפילה (ה"ה) מביא שעריך לתפילה תיקון מלבושים שמצוין עצמו ומהדר ע"ש, ומיתתי ע"ז קרא השתחוו לה' בהדרת קודש ע"ש היטב בהג"מ ובלח"מ למה לא מיתתי בזה הקרא דהכון, אבל עכ"פ מבואר מדבריו שיטור החיבור הוא להנתנות לתפילה כמ"ש, ושפיר הבאו שלא שין בבגדים אלו כמ"ש.

צורך ללבוש הבית יד בהנחת תפליין שבלאו הכני אינם מקיים מצות היכון אפילו בחגורה.

ומזה נלע"ד לעורר שנכוון לייחס מאי בתפילה להתלבש כעומד לפני המלך, ויש נהגו בבוקר כשלובשים תפליין של יד פושט הבית של יד

מסחיטה עבריה גדולה בידו שגורם מכשול לאחרים שאין נזהרין שבודאי יבוואר לידי סחיטה, لكن יש לדoor הדבר לצבור שלא לטבולו, וכן שמענו מגודלים שתבלו אז גם בש"ק בבוקר, אבל בצענעה שלא ידע אף איש.

ולפי זה מה שכתבו בספר הליקוטים (בכת"ז) שרבניו זצ"ל קרא תגר על הטובלים בש"ק בשחרית שאנו רוצה בטורתם ומוחה בידם הטעם מהןיל, וא"ש שמהאי טעם היום יש נהוגין כרבינו זצ"ל תמיד ולא מקפידים שלא לטבול בש"ק בבוקר, שכבר נחפט המנהג בהמון לטבול, ואין לחוש שמביא מכשול, שכן אםيطבול ובין אם לא, כבר נהוג עלמא שטובלים כמ"ש, וע"כ נזהרין בני תורה מסחיטה שאפresher ליזהר, ותו לא חיישי מידי ודוד"ק היטב בכ"ז. (יש חוששין לאיסור הוצאה דמים דמקה הספוגין בשערותיו ומויציא המים, וכן מREN הגאון רביעי יעקב קנייבסקי זצ"ל שנגה לטבול כל שכת בבוקר נזהר שלא להוציא והמתין איזה זמן בפתח המקווה עד שהמים יבשו למגמי, ומהיו מעיקר הדין נראה שם כבר לא נזול בחוץ אין למייחש זהה נעשה כבר ברוך כלל בגמר הלבישה אף שהוא במהירות).

צא. ללבושים חגורה מיוחדת לחתפלה אין גם מידת חסידות ללבשו בבדי ברוך שאדר ברכות.

ד"ז מפורש בש"ע (צ"א ס"ב) שאפילו יש לו אבנט שאין לבו רואה העורה צורך לאזר אוור לתפילה, אבל לשאר ברכות כיוון שיש לו מכנסים לא צורך, ורבינו זצ"ל מיתתי ראייה מפורשת שלברכות א"צ אבנט משבת (י.) מאמוראים שהתרו החגורה ובירכו, ומשמע שאין בזה שום חש ואפילו מידת חסידות ליכא.

והנה בעיקר הדין שמברואר בש"ע שעריך חגורה לתפילה אף שיש לו מכנסים, יש לעין על מה סומכים הימים שאין ללבושים חגורה לתפילה, ובמ"א שם דמי שהולך כל היום בלי חגורה אין צורך ללבוש לתפילה, וע"ז סומכין שפיר

יש לומר דאף שאינו מהדקן הידור הוא למלבוש בחgorה, ולכן אפילו רופי אין כאן חילול שבת, מ"מ בגדי צmr שלנו אין זה הדורו, ולובשו רק מטעם הכהן, ואם אינו מקפיד ולובשו רופי לס"ח אין זה הכהן כלל, ויש בזה ח"ז כה"ג חשש חילול שבת ויצא שכרו בהפסידו, ובכ"ז דברינו להעיר ועין היטב.

צב. לשמו^ע תפילה חורת הש"ץ מפני הש"ץ ומתקד הסידור, ולענות אמן אחר כל ברכה,

ונמנע מלענות ברוך הוא וברוך שמנו. במע"ר ומפי רבינו זצ"ל שזו סוד הא אמרין בכרכות (לב). "אם רואה אדם שהתפלל ולא גענה יחוור ויתפלל" דהיינו חורת הש"ץ, ובאוור חדש כאן (כת"ז) צוות על המקומות שהたちלים לומר כל חורת הש"ץ ואין אמרים רק ג' הראשונות שלהם גוזלים הרבים, ורק אם יש לחוש דעתה לא צייתי נכון שלא לומר רק ג' ראשונות בלבד.

וסוד חורת הש"ץ رب מאד, והעונה אמן עדיף מביך שיש לו הברכה עם אמן וזהו ברכה בשלימות, ואם שומע ועונה ומכוון תפלהו נשמעת, והגר"א והאריז"ל הזהיר ע"ז מאד.

בזמןינו אינה תפלה הציבור רק תפלה בցיבור ושאנן.

אמנם נראה דעיקר מעלה חורת הש"ץ הינו כשאחד מתפלל ותשעה שומעין כל מלאה ומלה, וכן מבואר מדברי רבינו זצ"ל והקדוש האריז"ל, ששמעין מסידור כל מלאה ועוגני אמן, וכח"ג חורת הש"ץ היא תפילה נוספת לכל אחד מדין שומע כעונה, ומה עודגדול העונה אמן יותר מן המברך, ויש כאן תפילה הציבור, וכן מבואר ברמב"ם פ"ח דתפילה (ה"ד) "וכיצד היא תפילת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים" ע"ש, שבזה הוא דשם תפילת הציבור עליה וכמ"ש, שעשרה מתפלין יחד ושפיר נקרא תפילה הציבור, וכן נהגו אצל רבינו זצ"ל שהציבור דקרו לשמען כל מלאה, אבל בזמןינו

(השורול) שיכל להניח חפילין שם, ואני חזר לכסותו עוד על התפילהין, רק מניחו מ קופל והזרוע מגולה בעלי הבית יד, וחוגר בחגורה החיליפה כמות שהוא, ובפרט מצוי דבר זה אצל הלובשים ב"גארטל", ועל"ע"ד כה"ג איןנו כעומד לפני המלך, ולא קיים מצות הכהן, וצריך ללבשו להכנסה היד בשרוול לתיקן الملבושים, וזהו חיוב לכל אחד להדר אין בתפילה, וכ"ש הלובש חגורה להפילה יזהר לתקן נמי מלובשו כה"ג דוקא, להתנאות כשבועמד לפני ה', ורק אז מקיים מצות הכהן בחגורה, וככיוום לובשי חגורה מסתפקים בחגורה, ומבטלים עיקר המצווה דהכון, שאין לובושים החליפה כשבועמד לפני המלך וכמ"ש.

ושמעתי מכמה צדיקים שלא נהגו ליזהר להכנסה הבית יד והתפללו כשהזו בחוץ, אבל הרוי מפורש השתחחו לה' בהדרת קודש וכambilובש בכרכות רפה"ה ל', ולידין הדור ונאה כשמלבוש עם חגורה מצוה לעשות כן.

דעת הס"ח לחזק החגורה.

אמנם מצתי דבר חדש בספר חסידים (תתע"ג) דמייתי קרא (יחזקאל כ"ג ט"ו) שציריך שיהא האור דבוק במתניו ויחזקו שם ע"ש, וע"ז לא סגי במכנסים שאינם הדוקים, ושפיר צריך חגורה דוקא, וכך נהגו לתפלה לאור דוקא בגין הכהן, ולפי זה אדרבה מצות החגורה להדקן דוקא, וכך יש נהגין ללבוש דוקא לתפלה החגורה במכנסים גופא שמהדוקים בזה טפי, ולא חיישי ללבוש על בגד העליון שמתנהה אבל לא מהדקן, שזו לסת"ח עיקר הידור, ועכ"פ יש יסוד מדינה שציריך חגורה דוקא ולא סגי במכנסים. והמהרי"ל דיסקין זצ"ל היה חוגר החגורה על בשרו ממש וכיידע.

ליזהר בשבת לחזק החגורה שברפני חשש חילול שבת דהוצאה.

ובדבריו שם מסיים הס"ח באזהרה שאם יוצא בשבת לרשות הרבים צריך לחזק שיהא דבוק למתניו דוקא, שבלאו הכל אינו לצורך ליבשה והוא חילול שבת ע"ש, ואם כי בגד מסו"י ארוך

הלוות הגר"א

מצוות תפלה

ומנהגיו

קידג

טעט מבע"ס חורה תמיימה.

ובספר "ברוך שאמר" מבעהם"ס תורה תמיימה שבידו קבלה מגדולי ישראל זצ"ל שבימי שבתי צבי ימ"ש תומכי דקדכו לומר "ברוך הוא ברוך שמו" שמכoon בgmtria שבתי צבי, וכן יש לנו לאומרו, ולדעתו יש למצוא תקנה וראוי לדדקק לומר דוקא "ברוך הוא וברוך שמו" שאין החשקיים כל, ובבריו תמורהין ווראים שהלא כבר בזמנ הרא"ש נהגו לומר ברוך הוא וברוך שמו, ונהגו כן כמעט בכל בית ישראל, וגם רבינו זצ"ל שנמנע לא חוש להטעם שהביא, ומ"מ נכוון לדדקק לומר ברוך הוא וברוך שמו כմבוואר בסימן קכ"ד (ס"ק ה) ע"ש. ורבינו זצ"ל דדקק להסתכל בספר, ומובא בשם שפירש "ובכובאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", שהוא סגולה גדולה לבטל מחשבות רעות בתפילה שיתפלל מתחוק סידור בספר דוקא וא"ש.

צג. נקרש או נעיריצץ הש"ץ בלבד אומר והציבור שותקים ושומעים, וכן לעומתם ובבריו קדרך בתוב לאמר הש"ץ בלבד אומר.

דעת הגר"א והאריז"ל הייך לומר קדושה.

מע"ר, וזה דעת המחבר בש"ע קכ"ה שאין הציבור אמורים נקרש או נעיריצץ, רק שומען הש"ץ שאומר נקדש ועוניין קדוש, וכן בברוך וימליך, שנקדש הוא בכלל ברכה שלישית ותחילתתה שלשל"ץ האריכו הברכה וחיביכן לשומעו כשר חזורת הש"ץ, וכיין במ"ב שם סק"ב שכ' שכן המנהג הנכון. ורוב העולם סומכין קכ"ה על הקדוש האriz"ל של יחיד אמר ג"כ כל הקדושה מנתקדש עד סוף הקדושה, ומהיו האמת שגם בשער הכוונות (דרוש ג בשער העמידה) וכן בפע"ח מכואර שرك שתי התיבות נקדישך ונעריצך אומר כל יחיד בקהל, והשאר אומר בלחש עם הש"ץ, אבל אין לסמן על מה שאומר בלבד שמדובר בהשיך בעיקר לש"ץ ומכל ברכה שלישית וכמ"ש.

שאין זה מצוי שעשרה שומעין לכל מלא כאלו רוצחים לצאת, ועוד אין זה עיקר תפלה הציבור, ואני אלא בוגדר מתפלל עם הציבור שobaoar ברם"ס ריש הפרק, אבל אין עלה דין תפלה הציבור, ואולי מהאי טמא מקלין טפי היום בגין הראשנות לחוד לחזרת הש"ץ (ובמיוחד בישיבות להפלת המנחה נהגו כן, וכבר צוחחו ע"ז, אבל מצו שאין עשרה שומעין כדין וע"כ חשו, אבל בודאי ראוי לעשרה לשם ושבולם יענו אמן).

יורד לפני התיבה כס"ץ אינה תפלה ב הציבור בזה ע"ז.

ולפי זה נלע"ד דמה שהורו מקטצת פוסקים שאם לא התפלל הציבור והגיע לשמונה עשרה בחזרת הש"ץ, יורד לתיבה ומתפלל תפילת הש"ץ והוא בזה תפלה הציבור, ושמעתיה שכן הורה רבינו החוז"א זצ"ל. (אן הרבה פוסקים דעתם לנוהג כן רק בשעת דחק כמובא במ"ב סימן קכ"ד סק"ו ע"ש), ולדברינו שפיר קאמרי דהוא תפלה הציבור רק אם יש תשעה שומעין ממנו מלא במלחה ועוניין אמן כדין, אבל בזמנינו אפילו אם עוניין אמן אינו מצוי שומעין כל מלא, ואני כאן עשרה מתפלין יחד, וא"כ אין חזרת הש"ץ בגדר תפלה הציבור, רק מועיל לקדושה ומורדים כפורה על שמע, וכשהג' עדיף טפי שיתפלל בתפלה "בלחש" עם הציבור עיקר מצות תפילה, ויאמר עמו קדושה ומורדים כobaoar בשו"ע, ואולי הווה נמי כמתפלל בשעה שהציבור מתפלין אף כאן זה תפלה הציבור, ועכ"פ עדיף להתפלל בלחש מהג' ומועיל טפי וכמושג'.

טעמים שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו.

ולעוניין ברוך הוא וברוך שמו, מקובל מרבים צצ"ל שני טעמים שאין לעונת, ראשית שהחzon אינו ממתין כשאומר ברוך אתה ה' עד שהקהל יגמור לעונת ברוך הוא וברוך שמו, וא"כ חסר כאן שמייעת הברכה שהוא מעיקר מצות חזורת הש"ץ, ועוד ברוך הוא וברוך שמו הוה הפסק, דאמן קאי על כל הברכה, ועכ"כ אין לו לעונת ובobaoar בספר "תוספת מעשה רב".

שמונה עשרה, ונعتיק כאן כל דברי הספר "אור חדש" (בכתביי) זו"ל:

"מצאתי כתוב בשם הגר"א זצ"ל אלקי נצור ושאר תחנונים קודם היו לרצון, דמאחר היו לרצון כמו דעתך רגלו דמי מראמرينן בברכות (לא): אם בא לומר אחר תפלו אפיו כסדר של יהוה"כ אומר, ואיל אחר היו לרצון פשיטה דמותר לומר כל מה שירצהគ' דכמאן דעתך רגלו דמי, אלא ודאי ר"ל קודם היו לרצון, ואשਮועין דאף על פי דבושים תפילה מותר לשאול כל צרכו מ"מ אסור להאריך בהם, אבל קודם היו לרצון מותר להאריך, אבל קידיש וקדושה אסור לומר שלא מענין תפילה הוא, וכן ביהוה"כ אם יאמר הודייל לאחר היו לרצון ודאי לא יצא, שנתקן לומר בתוך התפילה דוקא והוא לרצון הוא גמור התפילה, עיין ביאورو קכ"ט ס"ק ה וכק"ב ס"ק א ב ג, ונראה לי דלפי זה היה אסור לומר תחנונים בשבת אחר היו לרצון לפי שאסור לשאול צרכיו בשבת אלא בתוך התפילה, ומצתתי כתוב בשמו שע"כ אין אומרים אבינו מלכינו בר"ה ויוה"כ שחל בשבת משום בקש צרכיו, אף שמארכין בפיוטים היינו דוקא בתוך חזורת הש"ץ או בתוך ברכות ק"ש אבל בלאו ה כי אסור, ועיין במ"א סימן קכ"ח ס"ק ע, ומשמעות שהגר"ח מועלין זצ"ל לא נהג לומר בשבת הרחמן אחר ברכת המזון מהאי טעם, וכן אין לומר רבון העולמים שנדרפס בסידורים לומר בשבת ערבית בבאו מבית הכנסת מתעם הנ"ל, עיין שע"ת סימן רס"ב ס"ק ב, ומה שנ נהג לומר יקום פורקן בשבת, עיין ביאورو סימן רפ"ד ס"ק י"ט, ונראה שם שהטעם הוא מפני שאנו צריכים להתפלל על שלום ת"ח שם תשושי כה וע"כ קבועו לומר בשבת מפני שאוז הכלמצוין בבית הכנסת והתפילה מקובלת ביותר, ונראה שמטעם זה ג"כ קבועה בלשון ארמי שהיה אז הכל מבינים, ולפי זה נראה דמי שמתפלל בחידך לא יאמר יקום פורקן משום אסור תחנונים בשבת, ואפשר לומר דכיוון שכבר הוקבע לומר בשבת מותר להגיד ג"כ לאומרה, ועיין דברי חמודות פ"ב דברכות ס"ק ו עכ"ל.

ובבה"ל (קכ"ה) מסתפק אם מותר לש"ץ לומר קדוש או ברוך כבוד בעצמו בלבד הzc'ר עמו, ובעמוק הברכה"ה העיר שmorphus ברומב"ס בנוסח התפילה בסוף האבה שחיבב הש"ץ לענות יחד עם הzc'ר דוקא ולא לאחריהם, והромב"ס מוסיף עוד שיזהר בשעה שעונה עמס שלא יגבה הש"ץ קולו בעת שם עונין עמו ע"ש, ואולי הטעם שלא יתבלבלו.

אמר קדוש קדוש בלבד בזיכור והשא
ביחיד מהו.

ובבה"ל שם שם הש"ץ אומר כשהzc'ר עוד לא גמר וראי מועל, ונראה שכונתו קודם שהגמו קדוש עד מלא כל הארץ כבודו, ונראה שהוא הדין אם אמר עם הzc'ר החיבות קדוש קדוש בלבד יכול לשתק, ולהמשיך גם אחר כך לומר קדוש ה' צבאי' בלי הzc'ר, דמאחר שהתחילה עם הzc'ר סגי, ואף דיל' שבתפילה בzc'ר דוקא שרי להתחיל בלבד ונקרא תפלה בzc'ר כיוון דתלויה בענת רצון וע"כ חלי בהתחלה (עיין תוס' ברכות ז. ד"ה שאלמלא), משא"כ בקדושה, מ"מ נראה שגם בזו אם התחיל שרי מצטרף יחד עם הzc'ר וחשייב קדושה עם הzc'ר, וא"ש.

צד. עד שאומר יהיו לרצון לא גמר שמונה עשרה, ואסור לענות קדושה וברכו, ואם אומר תחנונים לטני יהיו רצון בzd'ר אמר בשמונה עשרה, ובן הודייל בשמונה עשרה דיווה"ב ידקך לומר לטני שאומר יהיו לרצון.

ליזהר בשבת לא לומר יהיו לרצון לפני אלקי נצור.

עיין היטב ביאورو קכ"ב, ומבראו שם דלפני שאמיר יהיו לרצון הוא באמצעות שמונה עשרה ואסור לענות אפילו קדושה וברכו, ומשמעות דבריו לומר אלקי נצור לפני יהיו לרצון שלאחר שאמיר יהיו לרצון הוא כמו שמתפלל לאחרי

אבל אין זה מוכחה שם שיאמר בלחש דוקא, ומנהג המקובלים בכיתה – אל לומר בקהל ה' שפתוי וצ"ב.

ובענין יהיו לרצון דעת הב"י קכ"ג שאיןו אומרו וטומן על מתקבל בקדיש וכ"כ הרמ"א שם, וצ"ע טובא שיש בזה הפסק רכ והיאך נתיר הדבר לכתחילה ובפרט כשצריךليلך מקומו לומר נפילת אפים, ובשליה כתוב שיש לש"ץ לומר מיד כשהשומר שם"ע יהיו לרצון, וזה דעת רבינו זצ"ל וא"ש, (וע"ע מש"כ בתשובות והנהגות ח"ב סימן רצ"ה [ושם נתבאר רמגאנונים יש דס"ל דתיקף בסיום השמו"ע דהש"ץ נסתימה התפלה ואף ללא אמרות יהיו לרצון ע"ש]).

צ. אדם שבדרך בהרהורים דעתירות או עשה עבירות לא יפסיק בתפילה, אבל מי שיש לו ר"ל הרהוריו ע"ז או שהוא כבעם לא יתפלל ויטמיך באמצעות.

בביאורו לתקינוי זוהר (מה א' ד"ה וכבר Aiyo) זול אפילו נשח כרוך על עקבו לא יפסיק ר"ל אפיקו רדוף אחר התאותות והרהוריו התאותות רודפיין אותו מ"מ לא יתבטל מהתפילה, אבל עקרב שהוא הכלב שהוא כאус פוסק, ונקרה עקרב כאס בכבד דעך ב' וכמ"ש בפרשת תצוה דכעס עקר נשמתא טורף נפשו באפו ואמרו ביוםא דרותח לא הויה מצלי (בעירובין טה). ח"ש דעך פוסק, ובמק"א (תיקון ס"ט דף קכ"ח: ד"ה לא יפסיק) כתוב אפילו נשח כרוך על עקבו לא יפסיק לא יפסיק ביהודה, דאפיקו כרוך בהרהורין דעתירה או עשה עבירות, אבל עקרב בהרהורין דע"ז דהן מצטרפין למעשה ופוסק אפיקו בתפילה אם בין הרהורים אלו, הרהוריהם אלו קטל ליה לבר נש לנמריו לא كانوا הרהורים רנהש שהן רק באבר אחד דעת"ז שcolaה בכל התורה ע"ש היטב (ובביאורו שם שאם מלוכך בכל מיני חטאיהם עוד מצטרף למניין, ורק מי שיש לו מחשבת כפירה ר"ל כמו עקרב שאינו מצטרף).

שמע קדושה ולא אמר ויידוי מהו. וגסתפקתי הייאך הדין ביהו"כ או מנוח ערבית יהו"כ, שלදעת רכינו וצ"ל הלא מדינה צרכן לומר הודי מוח שמונה עשרה, והיינו קודם שאמור יהיו לרצון דוקא, אם באמצעות הודי לפני שאמור יהיו לרצון התחלו בחזרת הש"ץ ושומע קדושה מה עליו לעשות, אם יאמר יהיו לרצון אנו יצא עוד בודוי דהוה לאחר שמונה עשרה ואם לא יאמר הלא אסור לענות, ולע"ד נראה שתלו אם אמר עכ"פ אבל אנחנו ואחותינו חטאנו יצא עיקר הודי ולכן יש לומר יהיו לרצון ולענות קדושה, אבל אם לא גמר עד שם, שלא יצא עוד עיקר הודי, לא יאמר יהיו לרצון רק ישתחוק לשמע קדושה מש"ץ כדין שומע באמצעות שמונה עשרה ויוצא בכך אבל לא מצאי דין זה מבואר וצ"ב.

ח. הש"ץ צרכיך לרדך לומר יהיו לרצון אחריו שנמר שמונה עשרה וכן ה' שפטוי תפחה בשמתהיל.

ה' שפטוי לומר בקהל או בלחש האריז"ל בזה, דעת התקינוי זוהר ומקובלים, מנהג האשכנזים וספרדים.

בענין לומר ה' שפטוי תפחה לש"ץ, דעת הב"י (קי"א) שה' שפטוי תפחה מעיקר השם"ע, וא"כ הש"ץ צ"ל בקהל ה' שפטוי, וכן מנהג הספרדים, ובכפ' החיים שהו דעת הקדוש האriz"ל, ואך שהמ"א (ס"ק ג) בשם הכתבים כתוב לאומרה בלחש, דעתו שע"כ זהו מאחד מתלמידיו, אבל האריז"ל עצמו מוכיח דיש לומר כן בקהל.

ובאמת צ"ע הייאך יאמר בלחש והלא מוציא הקלל וא"כ ע"כ צרכיך לומר בקהל, וצ"ל شأن זה מגוף התפילה רק חז"ל חיבבו לומר דברים אלו כנתילת רשות לפני שמתפלל, ולכן אין בזה הפסק בין גואלה לתפלה, אבל אין זה מגוף התפלה, ולכן אין אומרה בקהל רם להוציאו כאשר שמונה עשרה, רק כל אחד אומרה לעצמו.

ורבינו זצ"ל לא ביאר בזה דעתו, ובתיקוני זוהר (תיקון י"ח) משמע שאין זה מגוף התפילה,

שזה משדר זהה קורא, ומשמעוadam אפשר לאחר לא נפטר, וכן מבורא בש"ע ע"א ס"ק ג, וקשה כהנ"ל ד"ל דאך אפשר לקיים שניים לא נפטר העוסק במצבה, ואין לו ליפטר מהמצוה, אלא שיש לומר דבשניהם שומרין אין לכל אחד מצווה גמורה ושאנו, אבל העיקר נראה דכשהאר לפניו ממש והמצוה מתקיים בלי טירחא שאנו ולא נפטר, ולא דמי לאפשר לקיים שניים, ועיין היבט במועדים וזמנים ח"א סימן צ"ג.

צת. שכור שאינו יכול לדבר בפניוحملך אפשר שנם שאר ברבות אינו יכול לדבר במו שאסור להתפלל ולק"ש.

שוכר שאינו יכול לעמוד בפני מלך אסור להתפלל, ואורה לפורים.

בביאורו סימן צ"ט ס"א, ופליג על הרמ"א שם שמתיר שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך לשאר ברבות, ולפי זה מי שישותה יין בפורים אם ורק מבולבל שאינו יכול לדבר בפני מלך חפילתו תועבה אף שאינו שכור כלל, וע"כ אסור לו להתפלל ומשלים לתשלומין שהוא אнос, ולרבינו צ"ל גם בק"ש אסור, וכן ברכחת ק"ש דינם כק"ש מבואר בא"ר. ויש ליזהר מאר בכ"ז שמדמה שהוא מחמיר להתפלל ולומר כך ק"ש, ובעצם עובד בכך אישור, שעליו להמתין עד שיפוג יינו וכמ"ש, ומצוות להזהיר על כל זה.

חווק בזה"ז שבלאו הכי אין מכוונים כראוי אם לפטור שכור, ומסיק ליזהר לכתילה בכל אופן.

ולכאורה נראה שבזמנינו שבלאו הכי אין מתפללים בכוננה, לא בעין שיכל לעמוד בפני מלך, אבל נראה לחلك שם בתנועת גופו ניכר שהוא שכור ולכן אינו ראוי לדבר בפני מלך גרע שגם בפורים אין לו להתפלל, שאף בזמנינו שאין מכוונים מ"מ אין עומדים כך לפני המלך, אבל אם אינו ניכר בגופו שהוא שכור ורק הוא בעצמו מרגיש שדרתו לא צולחה לעמוד בפני מלך, אולי בזמנינו שבלאו הכי אין מכוונים כדבעי, ומטעם

צו. העוסק לצרכי ציבור פטור מתפללה.

העסק לצרכי ציבור שעוסק במצבה אם מותר לו להפסיק להפללה.

השו"ע בס"ס צ"ג הביא בזה פלוגתא את מה שאמרו העוסק לצרכי ציבור כעוסק בתורה הינו דוקא לענין שחשוב כעומד בתפללה מותך דברי תורה, והביא ש"מ דהינו אף לענין תפלה שפטור מהתפלל, ורבינו בביאו רשות נקט כשיטה זו מהתוספתא פ"ב בדרכות, ובמ"ב שם כתוב דמיiri שאין שם מי ישיתדל אלא הוא, וצ"ע הלא לדין עסק במצבה פטור אפילו אפשר לקיים שניים, ולא יתבטל המצווה הראשונה וכמברא בם"ב ל"ח (ס"ק כ"ח), וא"כ כאן נמי אם עסק לצרכי ציבור הוה לנו לומר דפטור בכל אופן כדי העוסק במצבה, ומה עוד שאסור להתפלל במניח דבר מצווה שעוסק בו דפטור מאהרת והוה בדבר הרשות וכמברא בرتبط"א סוכה (כה:) ע"ש היטב.

חלוקת בין עסק במצבה להולך לדבר מצווה.

ולע"ד נראה שיש לחלק בין עסק במצבה ממש, שאז אסור לעזוב מצווה לרשות, וכן בזה פטור בכל גונא כמ"ש, משא"כ בהולך לדבר מצווה שענייה בגדר הכלש, אין פטור אלא כפי הצורך, וכ"ש שלא נקרא דבר הרשות וא"ש דהכא אירין בעוסק לצרכי ציבור, הינו שאינו עסק בגורם המצווה, אלא בדברים שהם תקון ותוועלת והקשר לטובת הציבור ודינו כהולך לדבר מצווה וכן נן"ל.

וביתור העלייתי במקום אחר בהולך לשילוחות לדבר מצווה ובאמצע פוטק לתפלת המנחה, והקשינו כהנ"ל הלא פטור מתפללת המנחה וכרשות ממש, ולמה שרי לו להתפלל כה"ג, רק נראה דמאחר שמתעסק בתחום השילוחות לצרכי אף שהם רשות, חייב נמי להתחזק בדבר מצווה ולא ליבטל מינה ושפיר לא פטירין ליה.

כיכול לעשות ע"י ידי אחר מה דינו.

ובברכות (יח.) גבי שנים שומרין מתי איתא

באר"י המנהג שגם האשכנזים אומרים, דכל הבקשות תלויות בארץ.

ומנהגינו היום בארץ ישראל לומר מורייד הטל [בלא משיב הרוח] ולא נתרבר אם זהו מפני שתלמידי הגר"א זצ"ל באו הנה והנהיגו כמנהגין, ולכן נתפשט לומר מורייד הטל ובפרט שבלאו הכה הספרדים אומרים כן, או נימא שיש בזה טעם מיוחד שבארץ ישראל ווקקים לטל שפיר מדכرين לה, שכל ההזכורות ובקשות תלויות בערכיו ארץ ישראל, וכיון שזוקקים שם בקיין לטל מדכرين לה, אבל גם בארץ אנו חייב גמור ולכן בגולה לא מדכرين כלל וצ"ב.

ק. בכירויות בשמונה עשרה בשוקף מנביה בנוטו ואחר בר' ראשו, ובמודים דרבנן זוקף לאחר שאמר מודים אנחנו לך שאתה הוּא ה', זוקף בשם ומפיים ברוך אתה ה' אל ההודאות.

סדר הכריעות היין לכורע בשמונה עשרה.

באור חדש (בכת"י) בשם רבינו שכירויות בתפילה צריך להגביה גופו ואחר כך יגביה הראש, אבל מ"מ ישאר הראש כפוף, וזה שגמרה כד זkip' זkip' בחיויא, כי כן דרך הנחש להיות הראש תמיד כפוף למטה וכמ"ש בזוה"ק ח"ג ר'ה א' וש"מ, כן מצאת כי כתוב בשם רבינו וכ"כ בכוונות הכריעות והזkip'ות וכן נכוון לעשות לע"ד, ועיין בספר אמונה ובתחון מב: עכ"ל.

במודים זוקף לפני שאומר השם דוקא, דעת הגר"א לסייע מודים דרבנן ובורא נפשות בהם.

وعיין עוד בביבאו ר' סימן קכ"ז שלפי ש"ס דילן שכירויות דשמעה עשרה זוקף כשאומר השם, גם כשבועונים מודים כורע עד שmag'ע אתה הוא השם ואיז זוקף, ותמהני שלא נהירן בזה, ומה שהבאנו שיש לסייע לדעת רבינו המודים דרבנן בשם, מבואר כן בתוס' סוטה (מ. ד"ה על) בשם הירושלמי ע"ש, וכן הכריע רבינו בביבאו בס"י

זה חתן בזמנינו אינו פוטר עצמו, גם בשתיו אין לו לפטור לגמרי מתפילה שבלאו הכהינו מכובן כדברי עבומד לפני מלך, ומיהו ד"ז צ"ב בפוסקים, שואלי שכור אסור מדינה ואני פטור גרידא רק תפילה תועבה, וכן גם בחסרון כוונה מפני שכורתו אסור מפני חסרון כוונה, אלא שכלה שכורתו מונעת לו לדבר כן לפני המלך יש עליו שם שכור שהוא פסול בפניע בתפלה, עד שאמרו עליו אליו עובד ע"ז. וכן נראה סתימת דבריהם שלא חילקו זצ"ב, ולכתהילה ודאי יש להזהירו להמתין עד שיפוג יינו וראוי לדבר בפני מלך ולהתפלל, וזהו בכלל מה שאמרו עירובין סה. כל המפיק מגן בשעת גואה שאינו מתפלל בעת שכורתו סוגרין וחותמין צרות בעדו, ע"ש בראשי"י שנייצול מכל צרות שלא יבואו עליו והובא במג"א צ"ט סק"ב.

צט. רבינו זצ"ל מביא סmek לומר מורייד הטל בקיין כמנהג ספרד, אבל לא נתברר אם דרש לשנות מנהג האשכנזים או לא.

מסתפק אם הגר"א זצ"ל ציווה לומר מורייד הטל בקיין בחו"ל.

בדר"א סי' קי"ד סי' כי שאנו בני אשכנז אין מוכרים טל ביוםות החמה, ואמנם רבינו בביבאו ר' שם כתוב דבירושלמי פ"ה דברכות איתא "היה עומד בטל והזכיר גשם מחזרין אותו" משמע שמדוברין טל. ועפ"י בפסק הגר"א מביא דעת רבינו זצ"ל לומר בקיין מורייד הטל כמנהג הספרדים, וכן המנהג היום בארץ ישראל, אבל ב"אור חדש" (בכת"י) תמה ולדבריו אין שום הוכחה שהזה דעת רבינו זצ"ל, רק בביבאו מביא ירושלמי להוכחה כשיתה שאומר מורייד הטל, אבל למעשה גם הוא כשית האשכנזים בחו"ל שאין אומרים מורייד הטל בקיין. ובספר יצירה בביבאו רבינו למשנה ה' כ' ר' ביבנו הנוסח "משיב הרוח ומורייד הטל", עי' בב"ח ומג"א שם סק"ג שכ' שכן מנהג ספרד.

קב. אם אמר בשם נמי עצרת צ' פעמים אתה גברוע עד מורייד הגוף, לא מועליל שלא יצטרך לחזור מספק, וכן ביום א' דפסח, שתליו בשלשים יום ודוקא.

ביאור בחלוקת הרמ"א והגר"א אם מועליל שאמר תכופין ק"א פעמים משיב הרוח, ומחלק בין דין זה לשור המועד. בש�"ע וברמ"א ס"ס קי"ד מבואר שמדובר, וישדו רומייא דאמירין בשור המועד שעוד שירעד אריך לגזה ג' פעמים שאם נהג הכל ביום אחד חייב שם ריחק נגיחותיו חייב קירב לא כל שכן, וכך נמי בקרוב שאמר הכל ביום אחד שפיר מועליל כמו לאחר שלושים יום שיש בכלל זה תשעים פעמים, ועוד' מה רביינו זצ"ל שرك ר"מ קאמר האי סברא, אבל לדין דקי"ל קר"י בעין ג' ימים דוקא, וא"כ כאן נמי תלוי בימים, וגם היאר שוה טל ומטר למשיב הרוח, והא הזורת תל ומטר להיא בשבותות, וע"כ תלוי בימים דוקא, וע"ש שחולק על המחבר ולא מועליל אמרה הרבה פעמים, הוואיל וכאן תלוי בהרגל הלשון וזהו דוקא ממש זמן עי"ש.

וביאור המחלוקת בין המחבר ורבינו זצ"ל מובן ל עמוק בדרכיהם, שבשור המועד אمنם תלוי בהרגל, אבל לפעמים אין ההרגל קובע, שים ג"כ עליל להיות הגורם, שwor לפעמים ביום אחד פראי ולמהר שקט, ולכןן לדין דקי"ל קר"י צריך גם ג' ימים שיוחזק לעולם נגן, אבל אמרת טל ומטר תלוי להרמ"א בהרגל דוקא, ואין הימים סיבה כלל דנימא שיום אחד זכר ויום אחר אינו זכר ושפיר מסתברא אליה לרמ"א שכאן לכ"ע תלוי בהרגל דוקא, והינו אף עי"י אמרות הרבה פעמים יויעיל אף לר"י דפelig התם.

מסבירו שהרמ"א לשיטתו אויל שבמספר אם אמר יעלה ויבואו אינו חוויה.

ודעת ורבינו זצ"ל שתליו נמי בימים, שלפעמים באותו יום אומר צ' פעמים ומוגבל שפיר, אבל אין זה קובע שכן יהיה גם לאחר, ולכןן צריך גם בזה ימים והרגל דוקא וזה, ואולי הרמ"א שהיקל

קכ"ז כדרעת הרא"ש והטדור, וכ"ה במעשה רב, וכן בכורה נפשה לפוי דבריו מסיימין ברוך אתה ה' חי העולמים, כמו ש"כ ורבינו בס"י ר"ז עי"ש.

כא. עונה יהא שמייה רבא עד עלייה ולא יותר, ואם מניע לעלייה וכבר אמר איזה תיבות מתברך והלאה, אומר עד מקום שהש"ע הניע ושותק ושומע.

דברי הספר "משכנות יעקב" ודעת הקדוש האריז"ל.

מע"ר וכמבעור באורך ביאור הגר"א סי' נ"ו סק"ט, שכאן הוא סיום השבח ומיתברך מתחילה שבחר ואין לעריכם. ועיי"ש שכ"ה בכל הפוסקים והרמב"ם והטדור, ועיי"ן "משכנות יעקב" (ע"ז) שמיישב המנהג לומר גם יתברך, ולא להסתפק לומר עד לעלם ולעלמי עלייה בלבד, ובמביא שכן מנהג קדום ויש לו יסוד ע"פ סוד, וגם רביינו זצ"ל אינו ברור שנתכוון לשנות המנהג, שגדולי התנאים ואמוראים לא היה דעתם נוחה לשנות מנהיגים הקבועים לרבים וכור' עי"ש, ודעת הקדוש האריז"ל בספר הכוונות נראה לומר עד הסוף דהינו דאמירין בעלמא, ואם סיים קודם שאמר החזן שמייה דקורדא עונה אמן, ולא נתבאר למה רביים הנהוגין ע"פ האריז"ל לא נהגו כמותו בזה.

וחושני שמנาง אשכנז שرك אחד אומר קרייש, ורבינו החزو"א זצ"ל אמר כשננים אומרים קדיש דומה לשני ש"ז, והגדיר אז שהאומר קדיש כשי"ז והוציא הקהל, אבל כיון שעיקרו לזכות העם ביהא שמייה רבה, ולא להוציא כל אחד לא נהגו שלל אחד עונה עד הסוף רק עונה יהא שמייה רבה בלבד.

ומיהו גם למנהגינו כאמור יש ליוזה לשימוש מהש"ע ולכזין לצאת בשמיית הקדיש עד דאמירין בעלמא, ולכןן אף אם הוא באמצעות פסוד"ז או ק"ש וברכותיה, כשעונה איש"ר ראוי לו להמתין ולשםוע מהש"ע עד דאמירין בעלמא ולענות אמן. ועיי"ע בדברינו בשוי"ת תשוכות והנהגות ח"א סימן צ"א.

הלכות הגר"א

מצות חפלה

ומנהגיו

קייט

כך. לא לפרש מן הציבור בפיוטים או סליחות שאומרים אחרי חורת הש"ז, ואין להפסיק בברכת ק"ש ותפילה.

החוכם לומר פיוטים, וטעם שbiasedות אין אומרים.

במעשה רב, ומנהגו לומר פיוטים אחר חורת הש"ז חוץ מר"ה ויוה"כ שאמרו באמצעות שמונה עשרה, והקדוש הארי"ל התפלל אצל האשכנזים בימים נוראים שרצה לומר פיוטים שסודם רם מאר, ולדבריו אין בזה מושום הפסק, אבל בישיבות לא נהגו לומר פיוטים אפילו בראש השנה וייה"כ רק מעטים מאר, ובעיקר רק כשבותחים הארון, ולא נתבאר על אייה סmek שני ומכטלין פיוטים שתיקנות ראשונים שהיו מלאכי עליון וצ"ב.

כאינו מבין אין עלה שם חפלה כלל.

אמנם נראה דמהחר שאין מבינים מה שאומרים חסר בעצם החפלה ותחנה, וכן מבואר בש"ע הגר"ז ר"ס קפ"ה שלא רק בשום אלא אפילו באומר ולא מבין מה שאומר כלל, שאינו מבין התיבות אין בזה מצווה ע"ש, והכי נמי בפיוטים רוב התיבות לא ידוע לנו תרגום המיללים וכשאינו מבין אין בזה מצווה, ומה גם שלפעמים אומרים התיבות בשיבוש ועלולים לקוץ בנטיעות ת"ו, ורק בפיוטים בפתחת הארון שמובנים יותר נהגו לאומרם בכונה וא"ש, וכל הלביבות דורשים ה.

ומנשי הפיוטים היו גאנוי ארץ קדרמי וקדושים עליון, והגר"א והاري"ל שיבחו גאנוי אשכנז שתיקנו לומר, ויש אומרים שסגולה לאיריות ימים לאומרים, ומהו מעת בכונה עדיף, ולהחותוף ולומר בily שבין כל אין בו תועלת, וכן באמרות תהילים העיקר הוא כוונת הלב לאמור בכונה.

קה. חתן ביום חותתו אפילו בכוקר אם נמצא בית הבנשת אין אומרים תחנון, ובמליה שורש הפטור השנון ושםחה במצוה שמקיימין.
ביבאורי סי' קל"א דבחתן דומה לערב פטה,

ג"כ מורה לסברת רביינו זצ"ל שלא הוחזק וראי אלא לאחר שלשים יום, ומיהו בתשעים פעמים ג"כ עכ"פ כבר ספק אם חשוב בכך הורגל מכח הקל וחומר, וע"כ אין חורר מספק ובתווך לו יום (בלא אמרית צ" פעמים) הוא כודאי לא הזכיר, וכן דעתו בר"ס תכ"ב שבספק אם הזכיר יעלה ויבוא אין חורר וא"ש, ורביינו באמת פlige החתום על הרמ"א, ואין להקשות משאר פוסקים שחולקים שם על הרמ"א אף שכאן מודים שמעיל משומד רשם ס"ל דכל שספק הזכיר הוא כודאי לא הזכיר וחורר, ודוק"ק היטב זהה.

כג. אם אמר מורייד הגשם בימות החמתה, אפילו נוצר קודם סיום הברכה חורר להתחלה שמונה עשרה.

במחבר קי"ב ס"ב פסק שאם טעה ואמר מורייד הגשם כל זמן שלא חתום הברכה חזר לראש הברכה, אך רביינו זצ"ל בביבאורי שם כתוב שדינו בטעה בגין הראשונות שחזור לראש התפללה, כיון שהפסיק שלא מעنين באמצעות הג' ברכות, ואפילו עומד באמצעות מכלול חיים חזר לראש התפללה, ולכן מסיק רביינו שהעיקר כרמבי"ם, וכן בפסק הגר"א צ"ע. פסק הגר"א צ"ע. מורייד הגשם חזרו לראש הברכה אם אמר אמן לקושטא דמלתא דבריו צ"ע, דבטעה בגין הראשונות מיירי בגמר הברכה דוקא, אבל כל זמן שעומד עוד באמצעות הברכה לא נקרא עוד טעה גמור בברכה שמתכוño במה שמתחליל בהתחלה, ובגמר דוקא הוא כדי לתיקן ציריך להתחילה מראש שמונה עשרה, אבל ככל גמר הברכה וחזר תיקן לגמרי הטיעות בברכה גופא, ואין בזה דין חזרו לראש שלא נקרא טעה בברכה אלא בגמר כמ"ש, ולא מצאתי בדרכי הרמב"ם פ"י מתפללה שambilא שם הכרח כרביינו זצ"ל, שאפי הבי"י שכח לדzon כך מסתימת הרמב"ם שכח טעה בימוה"ח ואמר מורייד הגשם חזרו לראש", סיים שם שאין דברי הרמב"ם מבוארם בפירוש, ולבדרינו הרי גם אין ראייה כלל מהרמב"ם שכח זמן שלא חתום הברכה לא חשוב טעה, וצע"ג.

שליח וכמברואר בש"נ ח"מ (ר"ס ק"ה ע"ש), וכן בלאו הכי בשכר עדיף שכל מצוה של ממשן עבורה שכר, עדיף, וכמברואר בזוזה^ק פרשת חרומה ובכתבי הארץ^ל ולכן מצד זה משלם למוהל ועדיף טפי.

ובזמןינו היום נוסף עוד טעם לשלם דוקא, שכבר אמרו חז"ל "אסיא דמגן מגן מגן שיוא" (רופא בחינם לא שוה מאומה), והכי נמי מוהלים המומחים דורשים שכר גבוח ומקבלים, ואז הם זהיריט טפי כדי שלא לאבד שם הטוב ושכרים, וא"כ ראו לפעמים לדקדק למטה שכר כה"ג, שוב מצאי בראב"ז על הרמב"ם פ"ו דשבועות (ה"ט) שמולהל שהדר הנאה מבני העיר ואני יכול למול בשכר מתרין לו נדרו, שרואי למול בשכר, דאסיא דמגן מגן שיוא.

אמנם מайдך גיסא צ"ע טובא בהיתר לשלם למוהל ושיקבל על המצוה שכר, ולהלא מדינה דרישין מה אני בחינם אף אתה בחינם, ומהאי טעמא אמרין בבכורות (כט). שאסור לדין לקבל שכר, וכן מהאי קרא אסור לקרש מי חטא באישור וכמברואר נמי ברשי"י קידושין (נה), ואפלו כבר קידש המים פסולין, וכמברואר במשנה דהנוטל שכר לקדר האפר פסול להזאה, וא"כ הכי נמי מוהל שמוצה מדין תורה למול, וכשאין אבי הבן יכול למול, מצוה כל אחד מדין תורה למול ואני יכול להשתמט כשמכבדים אותו, וצריך למול לשם מצוה ולא לחייבת שכר.

הן אמרת שמדינה אף רופא אסור לקבל שכר חכמה ולימוד, ורק שכר תורה ובטילה מותר וכמברואר ביו"ד של"יו (ס"ק ב), ואם דורש טפי אסור, ורק אם התנה הרופא ישילם לו חייב אף שאתה רשיין להנתנות כן, ולכן מדינה אין למוהל היתר לקבל שכר אפילו עבור מה שמחפש אחרי המילה שזהו לרופואה, אבל אף שברופא נהגו הימר נראה שאין להתייר במוהל, ראשית ברופואה אוili באמת אם נוטל שכר לא עbid מצוה, ומחייב רופואה לפרנסה כשר פרנסות, ניאף שאין תמיד הימר ליטול שכר על מצוה לפרנסה, מ"מ סומכין שם נדרך בזוז לא ירצה לרופאות], אבל

והתם כל היום יום טוב, וא"כ נראה שאין נופlein על פניהם גם בבודק אם החתן שם, והיינו אם החופה ביום דוקא, וכן במ"ב שם (ס"ק כ"א) שבמיאור הגר"א משמע קצת שgem בבודק אין אמורים בחתן, וכן העלה בפסק הגר"א שם ע"ש, ודעת רוב הפסוקים ומונוג בכמה מקומות שבבודק אמורים תחנן ורך בזמנים לא אמורים אצל חתן, אבל דעת רבינו זצ"ל כמ"ש.

ובמילים רביינו זצ"ל מביא שנקרו יום שונה ושםחה וכן אין אמורים תחנן, והמנוג שם המוהל או אבי הבן או הסנדק בבית הכנסת אף שאין המילה שם אין אמורים תחנן, והארכתי מעד במק"א בעניין זה, דבשעתו הייתי בבית הכנסת שמולהל בית החולמים התפלל שם יום יום, ומעולם תקופה ארוכה לא אמרנו תחנן, ולדעתי יש לפפק בזה טובא, ואם כי למשה לא קבעתי בזוז שום דבר, אבל אכן תורף הדברים, שנגע ג"כ לכל אחד היאך לקיים מצות מילה, אם לחפש למוהל בשכר או עדיף בלי שכר.

מוהל בשכר שאין המצוה בשלימות אם פוטר מתחנן.

והנה שודש הספק עצמו לעניין תחנן, שמולהל שדורש שכר רב כרופא, אף אי מותר לעתים בעניין, מ"מ כשהונטו לשכר וזהו אומנתו ופרנסתו, אין מקדים המצוה כדין, ואין שמחתו שמחת מצוה כמו שיבואר, ואולי כה"ג כשהזו אומנתו אינו פוטר, (וכענין זה קצת במ"ב (תקפ"ד סק"ט) דברל תוקע בשכר ולא לשם מצווה לא מגיע לו עלייה בריה ע"ש), והכא פוטר מתחנן רק דמיין דאבי הבן וסנדק שהשמחה מצוה דורך או כשורש שכר בטלה בלבד.

עתים שמותר למוהל לקבל שכר, מפקפק בזוז, וביא שאסור ליטול אלא שכר בטלה, ועוד מנהגים שונים.

ובעיקר השאלה אם לחפש למוהל בתשלומים, או לדקדק לחפש למוהל שמקבל שכר בטילה גרידא או בלי שכר, לכארה מעלה לשלם למוהל כדי שהיא שלוחו בשכר שאו דינו כפועל ועדיף

לשכר ע"ש היטב ובכאה"ל שם (ואהרטוי ע"ז משל וודגמא, הגע בעצמן קבלן בגין או מתקין אלקטרי בישיבה בשכר, האם נימא כיון שבנין היישיבה מצויה אף שדורש שכר קבוע מצויה, הלא הא ודאי כוונתו לעסוק ולא נקרא מקיים מצויה כלל), והכי נמי אם עיקר כוונתו כאומנות הקהל מתחנן, אף שטוען שככלן לא יכצע מלאכתו בשום אופן אלא בשכר, והוא במרקם בודדים כשאין לאב כסף עבור נמי בחנים, וא"כ הרוי זה ראייה שאף שרוצה השכר מ"מ מקיים מצויה רק איינו רק לשם, עיין פסחים ח. שאם מתכוון בבדיקה חמץ גם לתועלתו שימצא מהח שנאבד לו דומה לצדקה ע"מ שיחיה בנו דהוה צדיק גמור, לא דמי דחתם עיקר כוונתו למצויה ומתחווין ליהנות משכר המצווה, משא"כ כאן עיקר כוונתו לאומנות ופרנסת, רק בעני ומקרה קשה מסכים נמי לשם מצויה.

ומיהו לمعין אין זה דמיון כלל, שככלן או כותב תפילין הלא איינו אלא הקשר למצויה, ובזה שפיר יש לומר כשאין כוונתו למצויה איינו מקיים מצויה כלל, אבל במיל מקיים גוף המצווה, ואף דעתך אישור שימוש בהמצווה להגנתו מ"מ מקיים המצווה, ומ"מ אין ראייה מזה שי יכול לפטור מתחנון דכין דבאמת עביד אישור ואין שמחתו דמצויה דוקא, אפשר שאינו פוטר כמ"ש.

שוב עינתי בלשון הרשב"א בתשובהתו (תע"ב) ודבריו מופלים וז"ל "ובכל גליתותינו מוהל עני מחר אחר אבי הבן להתחסド עמו שיתן לו בנו למולו בחנים, ומרבה עליו ריעים כדי להשתכר במצויה" ע"ש, הרוי אפילו המוהל עני לא עללה על דעתו לבקש שכר עברו מילה, רק הרבה ריעים והפツיר לזכות בהמצווה לש"ש, ומה שסבירו ברם"א (רס"א) בשם תשובה הרשב"א שאם המוהל מסרב למול אלא בשכר איינו מוציאו של אברהם, ואם עומד ברמדיו ואין יד האב משגת תחת לו קופין אותו ע"ש, ומשמע שאם דורש כסףCSI יש לאב אין בוה קפידה, ורק כשאין לו

למהל הלא מדוקין לקחת מוהל שיקיים מצויה והכי טוב וצדיק שבນמצוא וכambilואר ברם"א יוז"ר רס"ד, ולא למוהל שכונתו לשכר אי נימא שע"ז אינו מקיים מצויה והוי אצלו כפרנסת בעלמא, וגם יש לומר דברופא שרי נמי מן הדין דעת לушות לה, שצרכן ללימוד היום שנים הרבה חכם הרפואה, ואם נאמר דשתי לו ליקח רק שכר בטילה ייחפש לו פרנסת אחרת וייחסר רופא מומחה, אבל במוהל ב"ה לא אלמן ישראל, ואפשר למצוא תמיד מוהלים שכונתם לש"ש, ואין צורך להרבה זמן ללימוד מקצוע דAMILה, והוא אומן יד ומוכשר, ממחר להשליל איך למול, וראוי לנו להעמיד הדין על תילה שימול לש"ש דוקא שיקיים המצווה כהלהטה, שקדושת המצווה פועל נמי ברוך הנימול, ובזמן חז"ל כל תלמיד חכם היה בקי במילה ובambilואר בחולין (ט). ועבורי בחנים דוקא כמו شبיבורו.

שוב מצאי ב"שרה חמד" (מערכת ראש השנה סימן ב ס"ק י"ח) שתמה מה מותר להיות בעל חוקע בשכר, וכך שבש"ע ס"ס תפפה' מבואר שאינו רואה מאותו שכר סימן ברכה, הינו מפני שנוטל שכר למלאכת יום טוב, אבל לא העירו שמצד גופ התקיעה יש כאן מצויה, וצורך לקיימה בחנים דכתיב מה אני בחנים, וכן בש"ץ לא מיתין מזה כלל, ובעל חוקע אין עליו ולע"ז נראה דל"ק כלל, שבעל חוקע אין עליו מצוה לתקוע לחברו אלא מדין ערבות, ועיקר החיוב הוא רק ערכות שהינו שידאג שיקיים חבירו המצויות בזה כל שדרוג לכך שפיר דמי ואפילו אם דורש שכר כיון שנפטר מערכותו טגי, ומותר לקבל שכר שאין גופ המ"ע ואין בזה משום מה אני בחנים וכי' כמ"ש, וכ"ש בש"ץ שמנעים נמי לקהיל שאינו מחויב בכך, אבל במילה עיקר גופ המ"ע על כל ישראל נשאי כשיין האב בכחו למול, ובשכר איינו מקיים המצווה כהלה לש"ש, ושפיר אסור לمعد הכி.

ועיין במ"א סימן ל"חuai כתוב תפילין בשכר לא נפטר מצויה אחרת שעיקר כוונתו

פורט הכהל, ומיהו כיוון דקי"ל שנפלת אפים רשות, והקילו בזה מאר, אולי גם בזה יש לסתוק כדי שלא לבוא ח"ז לדי מחולקת מכח שמותה על שבטלין בקביעות נפילת אפים שם, והדין צריך עוד בירור, והעתיקתי רק תורף הדברים שבירתו להתלמוד נמי למקום אחר וכמ"ג. (ואם המוחל בשכר יוצאה לחוץ עדיף).

קו. נפילת אפים גם בשחרית מצד שמאל דוקא, ומהחילין רחום וחנון חטאתי לפניך, ולא אומרים ויאמר דוד אל גד בלל, ושומר ישראל אומרים רק בתענית ציבור.

נפילת אפים בכורק בשמאל לגר"א
ולאריז'ל.

מע"ר, ודלא כרמ"א שבשורתו שהוא עם תפלין נופל בימין, וכן בכתבי האריז'ל בשער הכוונות שנופל על שמאל תמיד כרבינו זצ"ל, ולא רעדתי למה הנוהגין תמיד בקדוש הארויז'ל לא נהנו לדקר בותיה בזה, וגם הלובש וב"ח דעתם כן וכרבינו זצ"ל, ואולי לדין שאין אמרים בנפילת אפים מזור לדוד אליך ה' נפשיASA שזו עיקר כוונת נפילת אפים למסור נפשו על קידוש ה' אין מקפידים על שמאל דוקא ולכנן נהנו כרמ"א.

מתמה על המ"ב שאין לשנות מפני אישור לא תתגודדו.

ובמ"ב (ס"ק ו) שאם נהוגין שם כרמ"א ליפול בכורק בימין אין לו לשנות ליפול בשמאל שיש בזה משום לא תתגודדו, ולא ידעתני מנגינה שכן, שאfilו נימא שיש במנגינות ג"כ לא תתגודדו היינו במנגאי איסור, אבל כאן אין חשש בימין או שמאל ואין בזה משום לא תתגודדו, ומהאי טעם אין מקפידים בזמנן האחרון על נוסח ספרד או אשכנז, דמאיחר שתתפשט בבית ישראל לאאגודות אין קפidea זה בזה, ואין חשש לא תתגודדו במנגאג אלא כשמקפידים וכמו שהקפידו מעיקרא שלא לשנות הנוסחה וכ"ז צ"ב. ועיין בתשובות והנחות חלק ב' סי' פ' מש"כ בענין זה.

ואין רוצה למול ב"ד קופין אותו, היינו שכטר בטילה דока דשתי לכ"ע.

וא"ש בזה דברי הרמב"ם וראב"ד פ"ז דשבועות (ה"ט) דמיiri במוחל דומייא דמלמד תינוקות שמקבלו שכר להשתعبد, והכי נמי התם מיiri במוחל קbow לבני העיר ממשועבד להו בכל עת, ולא משלםין לו לכל מילה, ובזה כיוון שבטטל ממלאכתו להיות פניו תמיד לAMILה שרי, אבל לקבל בכל מילה כרופה והיינו כפי חכמתו בניתו כל אסור מן הדין.

ולמעשה נלע"ד שהרבה מכשולים יש בזמןנו במילה, ומוחלים מפוזרים אינם תמיד הבקיין, שמדובר שהמהירות העיקר ולא הכשר המילה גופא, ורק לחפש מוחל שבקי לחותך בחיתוך גופא כל הערלה עד אחרי הכתור בשיפוע דוקא כהלה, וכן לפוער הכל כל דין, [ושיה ירא שמים ומומחה וידע כי תיקון בנו תלוי במוחל וכמברואר ברמ"א ר"ס רס"ד שציריך לחפש מוחל היותר טוב וצדיק], ומיהו כל דברינו הם לעניין המצווה המוטלת על המוחל, אבל האב שורצה למנות המוחל שליח דוקא שיתיחס לו המצווה, בזה הרי המוחל שרי לדרוש שכר למול בשליחות האב, שאינו מחייב למול בשליחות והוא כתווך בשכר כמושנת' לעיל, ומ"מ נראה שאף שמצוות המוחל במוחל בשליחותו בשכר וכמושנת' הוליל גם מדרבי הזזה"ק, וכ"ש בזה שהוא כפועל, אבל יקבע לו קורם שעיקר נתינתו היא על שכטר

בטלה בלבד שאז ייחשב שמיל לש"ש ולמצוות. נזהור לעניינו לעניין המוחל בשכר כפי כל מילה, וקצתבו בבית חולים שמגיע לו בניתוחן קל, וננהוג בהרבה בתים חולים כאן, מדינה הדעת נוטה דרכ' שמה טובא בכל מילה ומילה, כיוון שאין שמחתו במצבה דוקא, لكن אין פטור הקהל מתחנן, ולדין בעיריות גדולות שאין פטור משום עצם מצות המילה שמתיקיימת בעיר שאליה בא לעיר, וכמוש"כ הפסיקים עיי' ברכ"י סי' קל"א דל"ש זה בעיר גדולה, רק שמחת המצווה דמוחל היא הפטורת את הכהל, יש לומר שבשכר אין המצווה ושמחתה בשלימות ולכנן אין

הלוכות הגד"א

מצוות תפלה

ומנהגיו

קכג

אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוננות והחטאיהם שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא אבל לא חטא מעולם, ולא עוד אלא שכורו הרבה הרבה טעם טעם חטא ופירש ממנו וכבש יצורו, אמרו חכמים מקום שבعلي תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולם לעמוד בו כלומר מעלן גודלה ממעלת אלו שלא חטא מעולם מפני שהם כובשים יצרם יותר מהם ע"ש, ותמהות מה פסול להיות ש"ז בשעה שמעלתו גודלה כ"כ.

ולע"ד נראה דבבזין ריחאה הקב"ה בודק טפי, וכשהוא שליח הציבור בודקן אותו בראש, ולכן באמת אין לאדם ליכנס במקום סכנה שבודקן טפי, ובכל עבירה בשעת צורה עללים להסתפק אם חור מספיק בתשובה ולבודקן, ולכן יש לחזור בתענית אחר ש"ז שלא חטא בילדותו, ולש"ע וריבינו זצ"ל גם בכל השנה לש"ז קבוע ראוי לבחורן, אבל נראה שכ"ז כשייש ש"ז אחר הגון כמוות שלא חטא בילדותו, דכיון דשניהם קרובים עכשו במעלותיהם זה לה, בוחרים לש"ז את זה שיש בו כל המעלות, והיינו שלא נשמע עליו רינון עבירות גם בעורתו ודוקא, אבל אם הבעל תשובה עכשו נהוגצדיק גמור, ואחר אף שלא חטא בנוירתו רחוק ממו בצדתו, נראה שבעל תשובה עדיף, וחפלתו יקובל טפי, ויש לבחור בו יותר ויעלה לרצון יותר, ואם כי לא מצאתו כתה להדייא נראה ברור כמ"ש, ועיין בתשובות והנהגות ח"א סי' צ"ט.

קמ. ריבינו זצ"ל השתווך לישא כתים בכל יום, ותלמידיו וכו' לקבוע מנהגו באדרן דוקא.

בחוץ הארץ נהגו לישא כתים רק ביום טוב, וכוכבאי ברמ"א סימן קכ"ח סעיף מ"ד, משום שאוז שרוים בשמחת י"ט וטוב לב הוא יבורן]. אבל וריבינו זצ"ל תקיף היה מאר בדוריתו שישאו כתים בכל יום, ובפתח השלחן מביא שהנהגנו בארץ ישראל ובירושלם וכן הוא דעת ריבינו

לא לומר ויאמר דוד אל גוד.

ובמע"ר שה Kapoor ורבינו זצ"ל לא לומר ויאמר דוד אל גוד רך רחים וחנון, שאין להתחילה בפורענות, ונתקפת המהרגן בכתמה מקומות. כן. בנו צומות לא אמרו אצלם סליחות רך

אבינו מלכנו בשחרית ומנחה.

במע"ר (דף תרנו"ז), וחידוש הוא שלא אמרו אצל ריבינו זצ"ל סליחות בגין תעניות, יש הילופי גירושאות במע"ר, ויש מפקקים להיפך באמירויות אבינו מלכנו בגין תעניות, שיש לחלק בין ג' תעניות שישודם אין מפני הצרות עכשו אלא מה שאירע לאבותינו וכמבואר ברמב"ם פרק י"ג דתפילה (הלכה י"ח) ובפ"ה דתענית, משא"כ בתענית גשמייהם מהם מפני הצרות עכשו ואמרם לכ"ע אבינו מלכנו, ומהנגןו לומר אבינו מלכנו גם בגין תעניות, והכל תלוי במנהג המקום וז"פ.

ומיהו מה שנהגו בישיבות ועוד מקומות גם בשוני חמישי ושני, כשהלא מתענין בצדוקן כלל, לומר אבינו מלכנו צ"ב כיוון שנתקן לתענית ציבורו דוקא, ובזכורוני שבמי המלחמה דרש מ"ר הגה"ז רבינו משה שנידער זצ"ל לומר יום אבינו מלכינו, ואולי כיוון דהיה עת צרה גדולה לישראל ומדינה היה ראוי להתענית, אף אם מפני חולשה אין מתענין, אומרים אבינו מלכינו זצ"ב.

קה. לש"ז קבוע אין למנות מי שיצא עלי שם רע בילדותו שעבר עברות מזיד, אף שעבשו וראוי בבר חור בתשובה.

בעל תשובה אין למנות ש"ז קבוע, אבל מול אחר שאינו צדיק ממש וראוי עדיף.

בש"ע נ"ג (ס"ק ר) ובביביאור ורבינו זצ"ל שם דש"ז צרך שלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו, לא רuk לש"ז ביום תענית אלא גם בכל השנה, ומירוי אף שנתרבר תשעה חשובה וכמבואר שם במ"ב בשם הא"ר, ואני תהה שגדולים בעלי תשובהצדיקים ויתר מהם וכלשון הרמב"ם פ"ז דתשובה (ה"ד) "ואל ידמה

ולא שמענו ע"ז טעם הגון למה אין נושאין כפims בכל יום ורוק במוסף, ובימי הקדוש הארייז"ל נשאו כפims בכל יום, וכן נדרפס מכתב מהקדוש בשל"ה שמעיד שבגליל נושאין כפims בכל יום, רק לאחר כך בעליית החסידים עשו כעין פשרה לישא כפims במוסף בשבת דוקא, ולא מצאנו בזה טעם מספיק רק נהגו היום כולם כן בגליל.

وعיין ברמ"ה סנהדרין (יא:) שמקודשין החודש בייהודה כולה ולא בגליל, שביהודה נקראים שכינו של מקום ולא בגליל ע"ש, ואולי יש בזה סמרק שאין מקפידים כי"כ בגליל, ולפי זה בחיפה אין להקל כלל, אבל עיקר דברי הרומייה לא נתבררו לנו שהנתנאי רשב"י ר"ע ותלמידיו ואמוראים וגදולי הדורות לרבות הקדוש הארייז"ל איוו למושב להם ערי הגליל דוקא, והיאך נימא שהשכינה לא מצויה שמה כבעיר יהודה ולא נקראים שכינו של מקום.

מאות כהנים בכוטל המערבי.

ובזמן האחרון התחילה במנג' חדש, שמתאפשרים לעיתים קרובות כשליש מאות כהנים יותר אצל כותל המערבי לברך את העם, ומצאו לו זה סמרק ברוקח, ומספיק לנו עצם המעללה שבין שלש מאות כהנים ודאי יש כשרים ומיחוסים, עיין בחשיבות הגאנונים סוף סוכה שבימי רבינו האי גאון שלש מאות כהנים סייבו הר הזיתים, ואליהו גילה שرك כהן אחד מהם הוא מיחוס, וברבורי כהנים נזכה לברכת מיחוסים, ומadierך גיסא נוכחנו שיש בזה צד קלקל שמתפלליין בימים אלו שחירות ומוסף בכית הכנסת סמוך בבית, ובגמר התפילה באים לנשיאות כפims לכוטל המערבי וمبرכים עוד פעם, ולהרבה מגורי הפסיקים יש בזה ברכה לבטלה לישא כפims באותה תפילה פערמים, כיש שבלאו היכ כהנים מברכין ואסור לברך שמה בכוטל המערבי כה"ג ואכמ"ל בזה כאן.

היאך להתפלל שמונה עשרה בכוטל המערבי.

(אגב העיר לי בני המופלג הרוב חיים עוזר נ"י)

הגאון זצ"ל ע"ש, ומובא מפי בעל הפתה השולחן שישפר לרבי שמואל העלייר זצ"ל שם ע"מ פעים מפי הגר"א שהיה הולך מעיר לעיר ומתבטל מתורה ותפילה לו היה בידו לתקן לטובות הכלל נשיאות כפims בכל يوم, ובשם הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל שרבו הגר"א זצ"ל השתוקק לישא כפims רק לא ערכ בלבבו לעשות מעשה, וכשהחליט לישא כפims בבית מדרשו למשך, פתאות נתפס לבית האסורים בעליילות שוא בענן המחוליקת נגד הרב דווילנא, ולכן אף שיצא חפשי מבית האסורים לא השתקל עוד לקבוע המנהג.

טעם שאין נושאין כפims בכל יום, טעם החתום סופר זצ"ל, וטעם המנהג בגליל.

וגדוולי הדורות נבוכו ליישב המנהג שאין נושאין כפims בחו"ל בכל יום, ועלע"ד נראה שעיקר חובה נשיאות כפims היא בתפילת הציבור, והיינו כשהחדר מתפלל ותשעה שמיעין מנוו כל מלה ויזיאן, שאז זהו תפילת הציבור וכקרבן ציבור וצריך לישא כפims, אבל כזמנינו טרודים ואין ערחה שומעין כל מלה, וחזרה הש"ץ אצלינו רק בגין פורס על שמע לשמו קדושה ולענות וכן אמרנו ומודים, אבל אין בזה חיבוב נשיאות כפims מדינא שאין כאן תפילת הציבור רק תפילה הציבור בלבד ואין כאן נשיאות כפims בשעת עבודה, ורק ביום טוב אין טרודים נהגו לישא כפims לקלברכת ה', משא"כ בכל השנה, הם עם שבקהלה

דאניים ומתרכין ע"י כהנים דארץ ישראל.

אמנם בארץ ישראל לא מבלתין נשיאות כפims מטעם שהבאו, שהשכינה שם וזוקקים מאד לברכת השם וمتיקבת טפי ולכן אין מבלתין המצויה, ומשתוקקים אנו מאד לברכת ה' על ידי כהנים (ועיין שו"ת ח"ס א"ח כ"ג כעין דברינו שנחנן טעם למה אין נושאין כפims כזמנינו בכל יום שבענין נשיאות כפims בשעה עבודה, רק מפרש שאנו טרודין ואין אנו מכונזין בתפלה, ותפילה שלנו אינה כיום כקרבן, אלא ביום טוב שפנויים ומכוונים בתפלתם ע"ש היטב) ומיהו בגלי בצתת וטבria נושאין כפims רק במוספים

הלבכות הגר"א

מצות חפלה

ומנהגיו

קהה

קי. כל האכבעות יהו פרודות בנשיאות בטים.

מביא שהמקור מזוהה.

במע"ר, ובמ"א (ס"ק י"ט) בשם הזזה"ק שלא ליגע שום אכבע בחבירו וזה טעם רביינו זצ"ל.

ק. הכהל לא יאמרו שום פסוקים בשחכנים מברכין, והבחנים לא יאמרו רבש"ע אלא לאחר שהש"ע מתחילה שם שלום.

במע"ר, והטעם כדי לשמעו כל מה דאמרינו בסוטה (מ). כל האומרן בגבולין אינו אלא טועה, אמר רחבי"ף תדע דבמקדש נמי לא מיבעי למירינהו, כלום יש עבד שמברכין אותו ואני מאוזין ע"ש, וע"כ שומע להבחנים ואני אומר שום פסוקים.

ובגמרה שם (לט): אין הכהנים הראשונים להזכיר פניהם מן הציבור עד שיתחיל הש"ע בשמות שלום, ועוד אמרו שם כי מהדר ארפה מציבורו מאיר אמר וכור רשב"ע עשינו וכור הרי מבואר שאין אמורים הרובש"ע עד שהיירשו פניהם, ואין מהווין פניהם עד שיתחיל הש"ע שם שלום, נמצא שאין הכהנים מתחילין לומר הרובש"ע עד שיתחיל הש"ע שם שלום, ודלא כמו"ש הרמ"א סי' קכ"ח סי' ח שלא יתרחيلي הכהנים לומר רבון העולמים עד שייכלה אמר מפי הציבור, כי להנ"ל לא סגי אלא צריכים להמחין עד שם שלום, וכי"ז ביאר בביאו רקו"ח ס"ק י"ח.

ונראה שעיקר הברכה בברכת הכהנים מבואר בפסוק גופה, ושמו אתשמי על בני ישראל ואני אברכם, והיינו להזכיר שמו הקדוש כמו במקדש, ובגבולין שלא מזכירים, יכוונו בשם הקדוש דוקא, והקדוש הארויז"ל ציוה לא להסתכל בו בברכת הכהנים שמכוון אז כוונות, כמו בא בפער"ה פרק כד דק"ש ע"ש.

וקבלתי מכתב באירועות מידידי הרוב גמליאל הכהן רבינובי שלית"א שמאיר ומביא השיטות

במתפלל שמונה עשרה אצל כוחל המערבי, שגמורא מפורשת בברכות (ל). במתפלל מהחורי הכפרות דהינו נמי בכוחל המערבי, שזכרן לראות עצמו כאלו עומד לפני הכפרות, והיינו דכשמתפלל אצל כוחל המערבי, פניו לקדשי קדשים מצד אחוריו, וזכרן מדינה לכובן כאלו הוא עומד בمزוח ופניו לקדשי קדשים, וכשהם שתושבי חוץ לארץ חיבין לראות כאלו ארץ ישראל נגיד פניהם, הוא חייב לראות כאלו עומד בمزוח ופניו למערב, ובגמרה שם איתא הדין במתפלל בבית קדשי הקדשים, ומהני הארץ אין כהן גדול נכנס שם אלא ביום הכיפורים, ומתפלל או בהיכל דока כמבואר ביום, רק לע"ד דיק שמחפלל בבית קדשי קדשים, והיינו בהיכל שבו קדשי הקדשים, והחרונאים נתקשו בויה, והרמב"ם השמיט הגמרא וכן בירושלמי וצע"ג ולהעיר בלבד באתי).

ק. אין הש"ע קורא בתנים לנשיאות בטים רק אחד מהקהל.

במע"ר, ובחיי אדם כלל ל"ב ס"ק ט"ו, וכן המנהג אצל הפרושים בארץ ישראל אין הש"ע קורא בתנים רק אחד מהקהל, וכפי המכואר בספר הליקוטים (כת"ז) פסק דין רביבנו זצ"ל בזה עורו טורה בווילנא ומיישב המנהג שהש"ע אומר אלקינו ואלקוי אבותינו בלחש וזהו אומר בתנאים ולא צrisk אחד מהקהל כמכואר בשו"ע ובromo"א סי' קכ"ח סי' ז. ומיהו בעיה"ק וכן בישיבות נתפשט המנהג שאין הש"ע אומר בתנאים וכשיטת רביבנו זצ"ל. ובעיקר גדר המקראי כשהוא מהקהל עיי מש"כ בזה בתשובות והנהגות ח"ב סי' ק"ג.

ולע"ד ראוי שיהא מונה לכך וכאלו הקהל מזמינים אותו, ולא שכל אחד חוטף וקורא בתנאים, רק החזן שעוסק בצרבי ציבור הוא שקורא בתנאים, והוא כאלו הציבור קראו לכתן שבזה הוא שמתחיכיב מה"ת לישא כפין, ומיהו כשנהגו שכל אחד קורא, היינו כמונה מהקהל, אבל עדיף שהוא אחד כחן שמנונה על כן וכמ"ש. שהוא אחד כחן שמנונה על כן וכמ"ש.

קיד. לתפלת המנחה מקידמיין שלא להתפלל סמוך לשקיעה, אבל עיקר ומינה מן המובהר ממנה קטנה דהינו מתשע שעות ומחצאת, ויש אומרים שלא הריר מנהה גדולה אלא בשעת הדחק.

מנחה גדולה להגר"א אם זה רך בשעת הדחק.

במע"ר, ובשנות אליו רפ"ד דברכות שדרעת רכינו זצ"ל שמנחה גדולה מתפללין רק בשעת הדחק, שבשחוית שמצויה לתפלל עם נז' החמה תיקנו הזמן כשחיטת התמיד, אבל במנחה שהמצויה בדרוםומי חמה תיקנו הזמן כהקרבת המנחה, והמנחה רצואה מכל התפלויות ורקובנות וכמ"ש מנחת זכרון, שמצורת תמיד לפני הקב"ה, וכן באליהו כתיב וכי בעלות המנחה ע"ש, הרי שדרתו שאין מתפלליין מנהה גדולה אלא בשעת הדחק, ובביבראו ר"ס רל"ג מביא שיטת הרמב"ם שמנחה גדולה רק כדיעבד, ומסכים שהעיקר בראשי" וטור שמתפלל לכתילה מנהה גדולה אף שעיקר הזמן קטנה, וכן מיתי שם להלן דבריו הר"ח שיש לתפלל מאוחר קטורת אבל לא ממש עם השקעה דלמא מיטרפה ליה שעתה ע"ש, ומכואר שרכינו זצ"ל התפלל מנהה קטנה ורק לא אחר עד השקעה ממש ולמא מיטרף ליה שעתה וכמ"ש, וכן בסמ"ג, וא"ח שעריך לתפלל במנחה קטנה דוקא לכתילה, וזה דעת הקדושים הארייז"ל כմבוואר בפע"ח ושעה"כ שהיא נהרה מادر שלא לתפלל אלא סמוך לשקיעה ע"ש.

מיישב היאך אברם אבינו התפלל מנהה גדולה, ו麥חר שבזמן המקרא לכ"ו ע"ש המצוה לזרז ולהתפלל מנהה גדולה.

ויש לתמהה שאברהם אבינו התפלל תפילה המנחה תיכף כשנטו צלי ערב אחרי חצות וכמבוואר ביוםא (כת:) ע"ש בתו"י ובתוס' ברוכותכו: (ד"ה יצחך). ולמה נתחשד אנחנו לתפלל מאוחר, וכן בסוכה (גג). מפורש שהתפלל במקדש מנהה תיכף אחרי חצות, ולמה לנו לתפלל לפניות ערב.

בכוונת שמו הקדוש בכרכת הכהנים וג' פעמים מזכירים שמו הקדוש, האיך לכון בנקודות שם הוי-ה ית"ש ולפי סידור נהר שלום מהקדוש הרוש"ש זצוק"ל בפעם ראשונה יש לכון כפי הנקודות יוד' בחולם, ה' בצריך, ו' בקמץ ה' בצריך, ושני פעמים אחרים בפעמים ה' יש לכון בסגול, והדברים נפלאים ממש ואשרינו שוכינו להתרברך מלאקינו ית"ש.

קיג. הכהנים משלשלין הטלית על פניהם אבל ידיהם חוץ לטלית.

הטעמים לכך, ומנהג ירושלים עיה"ק.

ברמ"א סימן קכ"ח ס"ק כ"ג שתי דיעות אם ידי הכהנים חוץ לטלית או בפנים, ורכינו זצ"ל בכיראו לשׂו"ע מוכיח מגילה דף כג, שבಹקנים לא ישאר כפים מפני שהעם מסתכלים בהם, ואט דש בעירו מותר, ומוכח שבנסיבות כפifs הידים בחוץ ולכך רואים המומ ע"ש, ובירושלים עיה"ק המנהג לכוסות הידים, ועיין בחזי אדם (כלל ל"ב ס"ק כ"ט) שנכון שידיהם יהיו חוץ לטלית והיינו כשיטת רבינו זצ"ל, וכן הסכימו הרבה אחראונים (הכהנה"ג בשם הרודב"ז הלבוש א"ר ובמ"ב שם) וכן המנהג הנכון. ואמנם נראה להליץ بعد מנהג דידן, דכ"ז בזמנם שהיה הקהיל מכם פניהם בטלית כמבוואר בד"מ וט"ז ועוד, ואז אין לחוש שיסתכלו בידי הכהנים, וכן מבוואר בשׂו"ע וברב"ז כאן, אבל לדידן שאין מכסין הקהיל פניהם כלל, וכן נהגו לכוסות הכהנים אף ידיים בטלית.

טעם חדש מהגר"ז.

ובש"ע הגר"ז (ס"ק ל"ז) העלה טעם חדש שהידים יהיו חוץ לטלית ודוקא, שאם הידים תוקן הטלית, הלא הטלית מפטיק בין העם לכוהנים, ומשמעות הכתוב וייש אהרן ידיו אל העם ויברכם הינו בעלי חיצעה, ואף שמחיצה של ברזל אינה מפסקת לברכה, הינו כשייש מתרכין בבית הכנסת, שוב אין חיצעה פולשת לעם, אבל לכתילה הידים תהיננה בחוץ בעלי חיצעה והיינו נמי כרכינו ז"ל.

אמנם רשיי בתענית (כו), הרויי'ף בתשובותיו, הרא"ש וטור, רבינו סעדיה גאון בסידור, והמנהג, מقولם מוכח שאין צורך להתפלל ממנה קטנה, אלא לכתהילה מתפלליין ממנה גדולה, וכן המנהג ברוב הישיבות ובמוהוד בחורף, וטעם הדבר שאוכלים אחרי מנהה וכלה"ג מבואר במא" שלבכ"ע מתפלליין ממנה גדולה, וכן מתבادر מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' י"ט הי"ט דכל שרצו לא לסעוד יש להתפלל ממנה קודם ואף מנהה גדולה ושכן המנהג בי"ט עי"ש, וכן ביזוא לדרכך לאחר כך טרודא לו התפילה ברורך שרי לכ"ע להתפלל לכתהילה ממנה גדולה, והוא הדין צורן מצוה שלא להפסיק סדרי לימוד פשיטה דשרי משום זה להתפלל ממנה גדולה ואין לחוש, ומיהו דעת רבינו זצ"ל בעיקר הזמן כמ"ש וא"ש.

קטנו. וכן תפילת המנהה עד שקיים החמתה דוקא, ולאחריו זה עברה וכן התפילה ואמור לו להחטף, ואפילו יודע שלא יספיק לגמור שמונה עשרה עד שבאמצע התפילה החמתה תשקע, לא יתפלל אלא **יתפלל ערבית שתים.**

מסביר שיטת הראשונים בזמן בין המשמות רביינו تم והגאניטים, ובאי שיטה אחרת שנגנו באשכנז ונפתחת מאר.

במע"ר ובכיאورو סי' רס"א ס"ב שלאחריו שהחמתה מתכסה מעניינו מתחיל ביהשם"ש ואיז דם נפסק בשקיעה"ח וכבר עברה זמן תפילה המנהה, ומודיעיק במשנה רפ"ד שתפילה המנהה עד הערב דהינו הערב ממש וכרכיבנו יונה שם, וכי'כ רבינו גם בכיאورو ליר"ד סי' רס"ו סק"ט, ובאור חדש (מכה"ז) בשם שאפילו רק יגמור שמונה עשרה לאחר השקעה לא יתפלל מנהה רק ערבית שתים, וכי'ה באמורי נועם פרק חפה החחר שם ורכינו.

אמנם האמת אגיד ולא אכחיד, ורבינו זצ"ל אף שיחיד היה בדורו, ומפניו אנו חיים ובתורתו אנו

ולע"ד נראה שהרי בראש פרק תפאה"ש מבואר דבר תקנות אילא בזמני התפללה, חדא דתפלות אבותת תקנות, ועוד מה שתקנוancaה"ג כנגד תמידין, והנה עיקר החלוקת בזמן מנהה גדולה וממנה קטנה הוא בזמני ההקרבה ותמיד דבין העربים, אבל בעיקר זמן המנהה זמנה מתחילה מאחר חצות, ולפי"ז א"ש דהאבות התפללו לא כנגד קרובנות, אלא כתקנת האבות, ורק אחר כן תקנו אנשי כנה"ג התפלות כנגד עבודה הקרבנות, ולפי"ז לק"מ דכיוון שזריזון מקדיםין למצות, וכן אמרם אבינו לתכליך כשהגיצ' זמן המנהה, שלא התפלל עדין כקרבן אלא בגין וחמים בלבד, וכן במקדש התפללו מיד, אבל לדין שאין לנו קרובנות והתפללה במקום קרבנות, דעת רבוינו זצ"ל הנ"ל להתפלל כקרבן או מנהה דעתifa ומכפר טפי כמ"ש, וא"כ בזה"ז ראוי להתפלל לפנות עבר.

מיישב דברי הזזה"ק.

ובדברינו יתיישבו דברי הזזה"ק במדרש הנעלם פרשת בראשית (יז): "א"ר יושע א"ר בצפרא כשהחמתה זורתה הו זמן תפילה ובעוותה דישראל, ומש שעוט ומלعلا עד תשע שעות זמן תפילת המנהה", הרי מפורש שעicker זמן תפילה במנהה גדולה, וכן מבואר בספר המנהג דמצוה מן המובהר הוא בזמן מנהה גדולה עד מנהה קטנה עי"ש], וכן בזזה"ק פרשת חי' שורה (קלב): "וכן יצחק אתקין צלוטא דמנחה לקבל ההוא דרגא ואתדליך ביה, ועל דא צלוטא דמנחה מכி נטו שמשא לנחתא בדרゴוי לסטר מערכ" ע"ש ונראה שעicker תפילה המנהה בהחלה הזמן כמו בשחרית, והינו לאחרי חצות כשנותה לצר מערכ שזריזון מקדיםין למצות, אבל לדין שאין לנו קרבנות, והתפללה ע"כ במקום קרבנות, ראוי לנ"ל לאחר לזמן שהקטרו, או לזמן שהקריבו המנהה דהוי עת רצון טפי ובזמן עריפה, וכי'ש בארץ ישראל שהזמן מכובן מקום המקדש מכוון להתפלל מנהה כהקטרת קטורת והקרבת המנהה דוקא.

ומאידך גיסא גם לשיטת רבינו תם תמורה טובא, שבגמרה מפורש שבגי' כוכבים בלבד ללילה, כבר זמן רב לפניו ע"ב מינוט השמים מלאים כוכבים, ולומר שציריך כוכבים מצד מערב דוקא, הלא העיקר חסר מן הספר שלא פירשו לנו חז"ל שתלו בצד מערב רק סתמו רבעי כוכבים לילה, וביותר תמה רבינו הגרא זצ"ל תמייה עצומה על שיטת רבינו תם, שאי נימא שלידיה ג' כוכבים נראים רק אחרי ע"ב מינוט רתליו מצד מערב, ולא נראים אלא בגמר הנשף שאור היום מסתלק לגמרי, א"כ באופק צפוני שהנשף מتأחר, כאן באופק ווילנא או לנדרן יש חדשים בקיין דאור כי האי לא נראה כלל, וא"כ נשאר תמיד יום שני חדשים, זהה תמורה, ונגד מהנוג ישראלי דור דורות, לומר שכבר במקומות האלו אין לילה כלל, וע"כ אין תלוי בע"ב מינוט דהינו גמר הנשף כלל.

אמנם נראה שיש עוד שיטה שלישית שנהגו כן בבית ישראלי דור דורות, ומהוורת מادر כמו שנבואר להלן, שבסתלקות עגולה המשמש לעניינו בלבד לא נקרה עוד שקיעת החמה כלל, שאו מאיר ביום ואינו עוד אפילו בין השמשות, רק לילה לדידיה הוא בהסתלקות גם אור השמש עד שנראה לעין ג' כוכבים בינוונים, ובשיעור ג' רבעי מיל לפני זה נקרה כבר שקיעת החמה, והיינו באורה"ק לערך רבע שעה לאחרי השקיעה לעניינו, אז נחשב שקיעה ומאו מתחילה בין השמשות, ולהלן נוכיח שהזו שיטה גאנונים קדמוניים וע"ז סמכו מדור דור.

מיישב בהאי שיטה כל הקושיות.

ובשיטה זאת מיושב כל מה שהקשינו על הגאנונים ורבינו תם, שהקשינו לגאנונים היאך משקיעת עגולה המשמש ספק לילה והלא מאיר עוד ביום, ולדברינו ניחא שבסתלק עגולה המשמש באמת אין עוד אפילו ספק, רק באוצרינו הקדושה רביע שעה לאחרי כן, אז באמת כבר חזוך במידה מסוימת, וכן ל"ק שאין ג' כוכבים בשיעור ג' רבעי מיל אחריו השקיעה, שלדברינו לילה רביע שעה אחריו השקיעה שלנו הנכורת, וזה לעליון כלל.

קיים, ולאورو אנו נוטעים והולכים, אבל לאחרי שגאוני ישראל לאאלפים ורכבות בכל הדורות, וכן קドושי עליון כמו הקדוש הארויז"ל התפלל נמי לפעמים אחרי השקיעה, ומהם שלא תפסו שבין המשימות כבר בהסתלקות המשמש, וכן לא תפסו כשיטת רבינו תם שעד ג' ורביעי מיל אחריה השקיעה עוד יום, רק שיטה מחודשת להם שלא מתברר ברובותינו האחرونנים, אף שנהגו כן חלק ניכר מבית ישראל, ומה' אבקש שיוריינו דרך הנכונה, ובמה"כ ורבינו זצ"ל, אבא רשותה חדשה שרבים נהגו כן, רק לא ביארו יסודה וכמ"ש.

והנה האחרונים מציעים שתי שיטות לבין המשימות, וכן לזמן לילה, לרביינו תם וסייעתו עדשיעור הילוק ג' מיל ורביעי אחריה השקיעה היי يوم גמור, דהינו לערך שעה לאחרי השקיעה, ומאו שיעור ג' רבעי מיל בין המשימות, ולאחרי ע"ב מינוט הוי לילה, ולגאנום וזהו גם שיטת רבינו זצ"ל, תיכף בהסתלקות המשמש לעניינו בשקיעת החמה בין המשימות, וג' רבעי מיל לאחרי זה כבר לילה, ויש קושיות רבות בין על שיטת הגאנונים ובין על שיטה רבינו תם, לגאנום תיקשי היאך אפשר לנו לטפק כבר בשקיעת החמה לעניינו שכבר לילה, והלא אור היום עוד מאיר, ומקרה מלא דבר הכתוב ולחושך קרא לילה, ובמואר בפסחים ב' א' דבעינן שהיא כבר חושך שהיא נקרה לילה ושאי אפשר לפרש למחשיך ובא קרא לילה ע"ש, ומיד בשקיעה אין חושך כלל דנימה שזו ספק לילה, ועוד בשיעור ג' רבעי מיל אחריה השקיעה אין ג' כוכבים אפילו בארץ ישראל והיאך נימא שזו כבר לילה, זצ"ל שלרבוי יוסי דוקא דבין המשימות כהרף עין והוא מאוחר לדידיה בעין סימן כוכבים, משא"כ לראי תלי לילה רק בגין מיל, אבל זה דחוק טובא דהא משמע דסימן כוכבים לכ"ע הוא גם לרבי יודא, וכן לרוב הפוסקים אין זמן מופלג, וכן תיקשי שבספ"ב לשבת מוכח שלabhängig ג' רבעי מיל הכספי התחתון והשווה לעליון, ובמציאות לאחרי ג' רבעי מיל לחוד משקיעה לא הכספי ולא שוה לעליון כלל.

הלוות הגר"א

הלכות תפלה

ומנהגו

קט

בתרומה עד שיעירב שמשן ויצאו ג' כוכבים אחרי שקיעת החמה שנאמר ובא השמש וטהר עד שיטה הרקיע מז האור ואחר יאלל מז הקדשים" ע"ש, ונראה שאין זה כריבינו חם דלא הויה ליה לסתום בג' כוכבים רק לפירוש שלצד מערכ דוקא, וכן פירוש להדריא בפ"ב דקדוש החודש ע"ש, ולגאננים נמי קשה שמבייא דאו נטהר האור, ולאחריו ג' רביע מיל גרידא לא נטהר מאור כלל כמו שמוכית החוש והמציאות, ולשיטה שהבאנו ניחא, דחלוי בהסתלקות האור במדра שכבר נראים ג' כוכבים וזהו כבר מדра מרובה ותו לא קפדיין, וכן מצאיי דברינו בכיאור הגור"א, (רס"א) שיש ג' שקיעות, א. התחלת השקיעה, ב. כשההמש מאדים ומכסיף ששוקע ניצוצי החמה, ג. ד' מיל אחורי השקיעה ע"ש, והינו כמ"ש שבג' כוכבים נראים נקרא הסתלקות אור השמש.

ונראה עוד שהו שיטת הרוז"ה, עורך ובבעל השלמה ועוד כמה גאננים שסתמו בראש ברכות בගירסא דגמרא שם (ב):مامאי דהאי ובא המשמש ביאת אוורו דלמא באית שמשו, ומסקין שצרך וטהר יומא, והיינו מפני שפרשין כמ"ש שצאת הכוכבים עיקרת הסתלקות האור עד שנראה לנו ג' כוכבים, ומקשין מלן שתליי באית אוור עד האי שייעורא, נימא שתליי בשמש שיטליך למורי והינו רק לאחריו ד' מילין, ומסקין שתליי ביום ולא בשמש, ובהופעת ג' כוכבים הסתלק כבר יומ שחשון, אף שההמש לא נסתלקה למורי, וכן מצאיי בספר "אורות חיים" שמבייא מגניזה שיטת קדמון שמסקנת הגمرا דביאת אוור היינו בשיעור שנראה לנו ג' כוכבים אף שנשאר מאור המשמש בשקיעה בשיעורו הנ"ל שקעה שהוא לילה.

ויש לנו עוד הוכחות וראיות להאי שיטה, אבל עיקר הראייה שרוב בית ישראל באשכנז, אונגרין, בפולין ועוד, לא נהגו בגאנניםشمקיעה כבר בין המששות, ולא כריבינו חם שرك אחורי ע"ב מינוט לילה (מלבד בודדים ובמידנות שונות) (עיין בכיאור הלכה סי' רס"א ד"ה קודם), וע"כ תפסו כטיטה שהבאנו שבג' כוכבים נראים הוילאה, וג' רביע מיל לפני וזה הוא בין המששות, ובמ"ב (סי

לערך חצי שעה אחרי הסתלקות עגולת השמש, ואז באמת כבר נראים ג' כוכבים וספר לילה, וכן לומר דנקרא כבר אז מדת חושך דהכיסיף והשויה אף שנשאר מנשך היום ולכן הוא לילה. ומה שתמזה על שיטת ריבינו חם ג' כוכבים גראין הרובה קודם ע"ב מינוט, לדברינו לשיטה זאת הזמן לערך חצי שעה זמנית לאחר השקעה וכמו שנבאר להלן, ואז באמת נראים כוכבים, וכן לא תיקשי שלפי זה אין לילה כלל בוילנא, שלפי חשבון שלנו אין צורך כל כך להחישך שלא יהיה אוור יום כלל ולכן גם בוילנא אפילו בקיין לערך ארבעים ושתיים מינוט אחורי השקעה הוילאה וא"ש, ועיין להלן שהבאנו דשיטת ר"ת מסוד הד ליראיו שאין העדר האור לילה, אלא החושך הוא בריאה חדשה שאין לנו מושג בו, והוא לילה לפי דין תורה"ק.

מיישב שיטת הרומב"ס.

ובתשוכות מהר"ס אלשקר מביא בשם בן הרומב"ס רבי אברהם ז"ל, שאביו החזיק בבן המששות כטיטה הגאננים, אבל לפניו ברומב"ס נראה ברורו דס"ל כטיטה שהבאנו שפוסק בפ"ה דשבת (ה"ד) משתחקע החמה עד שיראו ג' כוכבים בינוין הוא הנקרוא בין המששות, ומכואר דבג' כוכבים לילה, וממ"ג אי ס"ל גאננים הוה לו להזיך ג' רביע מיל, ואיס"ל כריבינו חם ה"ל לומר ע"ב מינוט או כוכבים מצד מערב סימן לילה, רק משמע ע"כ מהרומב"ס ששמיון החמה הוא כשמחישך, ובצתת ג' כוכבים לעניינו הוא לילה, וכן בפייהם"ש בספ"ב דשבת ובפ"ג דריה כתוב זו"ל ודע כי אחרי בית המשש עד שריאה כוכב אחד עד שריאה שנים הוא ג"כ יום משיראו שנים עד שריאו ג' הוא זמן בין המששות, ולא התנה דיהיו הכוכבים לצד מעורב וכן שפרישו לדעת ריבינו חם, והיינו טעםא שבכל אופן אם נראה לנו ג' כוכבים הוא לילה כמ"ש.

ומודוקיק בדברינו בלשון הרומב"ס פ"ז דתרומות (ה"ב) שפוסק "אין הטמאים אוכלים

הגמרה בכרכות (קט): דבמערeba ל'יטי אמאן דמתפלל עם דמדמי חמה דלמא מיטרפה ליה שעתה, ולגר"א ذצ"ל תיקשי הלא עם דמדמי חמה היינו עט השקיעה, וא"כ אסור להתפלל ולא יצא, ולא משמע דמיירי סמוך לשקיעה דהוה ליה לפרש, רק משמעו עט השקיעה כמו בבורך עם הזורחה, וכן לרביבנו חס תיקשי הלא משקיעת עד צאת הכוכבים ד' מילין ומה לן למחש דלמא מיטרפה ליה שעתה, ולشيخתה מהודשת שהבאו נ הדברים מאירים שהמוצה עם דמדמי חמה לאחר שכבר שבר שקעה לעניינו, אבל דלמא מיטרפה ליה שעתה תוך ובע שעט עד השקיעה ממש שהוא בין המשות, ולכן אין להמתין עד ששוקע לעניינו וא"ש.

באה נחתנת ובאה סליקנא שהעיקר שאין להתפלל ביחידות אם יכול להתפלל ב齊יבור אחרי השקיעה לפני בין המשות, ורק הנוהג תמיד לרביבנו זצ"ל גם בזזה נהוג כמותו, להתפלל לפני השקיעה דוקא גם ביחידות כשיתתו ודוקא היטוב בותה.

קטן. לתפלת מנהה ומעריב גוטל ידיו ומברך על נטילות ידים, ומתפלליין מנהה בטליתות ותפלין של רשי"ד דוקא. במע"ר, דינים אלו ביארנו די צורך לעיל (אות ב') ובידני תפלין לעיל אותן ל"ט ואות ס. (וחידוש שמעתי מעד שמיעה שרביבנו החזו"א זצ"ל אמר שתפלת (במנחה) עם תפילין חשוב כמו ב齊יבור, והיינו שטగולה להתקבל כמוות).

קייז. ומן ק"ש של ערבית משעת יציאת שלשה כוכבים בינוין, ומפני שאין אנו בקיאים צרכיהם ג' כוכבים קטנים, שוויה לילה לבן רני התורה.

דעת לרביבנו זצ"ל ביאורו ר"ס רל"ה כמ"ש, שלק"ש צריך לילה והיינו ג' כוכבים בינוין, ולא ס"ל כתום' ריש ברכות שיזאנן נמי חובת ק"ש לפני צאת הכוכבים, אבל לא נתבאר לנו מהו זמן

רס"א בכיה"ל ד"ה קודם ובסימן רצ"ג ד"ה עד מצד כהמנחת כהן דס"ל דגם לר"ת משריאו ג' כוכבים קטנים הרו לילה, וג' רביעי מיל קודם לוהי ביהשם"ש עיש"ה, ומנהג שנהגו בו המן בית ישראל עם גאנוני עולם הוא עמוד גדול לסמרק עללה. ושוב ראייתי ספר חדש קונטראס הנשף מהריה"ג רב כייר פוזען שליט"א מאנגליה והוא מאיר בביור שיטה זאת שהבאו נ ר' שיט פינשטיין הנעים, ומביא מהגאון רב כייר משה פינשטיין זצ"ל שאפילו להפסק טהרה צידד שמועיל כשמונה דקות אחורי השקעה שלנו כشيخת הניל', ומיהו כיום כבר נהגו כל בית ישראל לנוהג עכ"פ באיסור תורה לחומרא כשיטת הגאנונים דמשנתכסה החמה מעניינו הווי ביה"ש, וחיללה להקל בזזה, אבל לתפלת מנהה אחורי השקעה יש עמודו לסמרק עליו.

מקשה על המ"כ שモটב להתפלל ביחידות מלחתפלל אחריו השקעה, ומסיק שתלוין במנהgo תמיד.

ולענין תפלה המנהה שדעת לרביבנו זצ"ל להחמיר دمشקעה החמה לעניינו עברה זמן התפלה, נראה בשעת הדחק שלא לבטל תפלה מנהה ב齐יבור לסמרק להתפלל עד הסתלקות אוור המשש דהינו לעורך כרבע שעט אחורי השקעה, וכן הקודש הארויז'ל נהוג להתפלל אחורי השקעה החמה בשעת הדחק, ומה שפירש במ"ב (סימן רל"ג) שモটב להתפלל ביחידות מלחתפלל אחורי השקעה צ"ע טובא, נראה לצרף השיטה שהבאו נ עוד השקעה כלל בהסתלקות עגולות המשמש בלבד ולא נקרא אז עוד בין המששות (ואם שיש לצרף להיפך שיטת לרביבנו חס המשוואת בתוס' זבחים נו. שדים נפסל בהתחלה השקעה, איןנו ראייה שהדין כן למנהה, דאפשר דתלוין בהקרבת המנהה וקטורת דכרש בעודו יומם. ודלא כרביבנו יונה שם).

מיישב הסוגיא ורכוכות שאבי לייט אמאן שהתפלל עם דמדמי חמה.

ובמק"א ביארתי ע"פ השיטה שהבאו את

אחרי השקיעה באותו מקום בגרמניה וא"ש. ובשות'ת חת"ס (א"ח פ) מבואר שיטתו, שמדובר שם בתינוק שנולד בשבת כ"ח סיון תקס"ד, והתחשובה כתוב במטרסדורף, ומציין שם שחמש רגעים לפני האופק שם קיימת ארבעה ורגעים החשبون לפני האופק שם קיימת ארבעה ורגעים אחריו שמנוה באותו יום, ומוכחה בכך דס"ל שם דהלהכה כרבינו שם, היינו לעניין תחילת בין המשימות נהגו כוותיה ולאanganim שמשקיעת בין המשימות, אבל לעניין זמן צאת הכוכבים ס"ל שלכ"ע לאחר שנראים ג' כוכבים סג', דהתם בחמשה ורגעים לפני תשע אין עוד ע"ב מינותם וממקין באסור סקילה, רק לדעתם אין אלו בקיין בכוכבים, וכן כה הראייה שלנו מוקולקל, ולכן לא רואם, ויש מאחרים קצת שאלוי לרבי יוסי הזמן מאוחר טפי, ועיין בバイור הלכה סי' רצ"ג ד"ה ג' כוכבים, שצוחה מאוד על המהדרין בהונאה לצתת הגרא"א וממליקין במוציא"ש קודם שנראין לעניינו ג' כוכבים קטנים כיוון שקיים לנו ספק לילה, שאין אלו בקיין בכוכבים ע"י".

מכאן שיטה מחודשת בזמן צאת הכוכבים ובין המשימות. והנה יש לנו שיטה מחודשת בעניין זמן צאת הכוכבים מהגן וקדוש רבינו נתן אדרל זצ"ל, ולא הבנתי שיתתו כדי צורן, ושורש הדברים כפי שמסיד לתלמידו הח"ס זצ"ל שקרה לו והוא רשם בג' כסלו (החת"ס מביא דברי הגרא"א זצ"ל בסוף מסכתא פסחים בקצת הוצאות), והובא בספר ליקוטי חבר בן חיים ח"ד דף ג): שמשקיעת שמה בפורדא עד צאת הכוכבים ל"ז או ל"ה מינות, ולענין שבת וחנוכה מליקין קודם השקיעת דהינו ל"ה מינות קודם ראית ג' כוכבים, ולענין מים שלנו הזמן עשרה ורגעים אחריו שנתקסה החמה לעניינו, והיינו כ"ה מינות קודם צאת הכוכבים הוא בין המשימות ע"ש, ונראה שלא שבת דוקא חושש מהשקיעת ממש שנתקסה המשמש לעניינו ולשאר דברים אחר, אבל הוא מיתה נראה שצאת הכוכבים אינו בע"ב מינות אחריו השקיעת רוק תלוי בג' כוכבים שנראים ל"ה מינות

בספר היובל לרביינו הח"ס זצ"ק¹¹). יוצא מדברינו לעניין צאת הכוכבים כל לילה, יש נהוגין בארץ ישראל בגין רבי מיל אחריו השקיעת ועוד משהו זה לילה, וא"כ אחרי לערך עשרים מינות אחר השקיעת זה כבר לילה, ויש נהוגין להמתין עד שהשמש באופק שמנוה וחצי מעלה, ולפי זה ביום ארוך אפילו באירה"ק צריך להמתין ארבעים ושלש דקות, והסכים לזה נראתה הברכי יוסף, וראוי לנווגן, אבל נראה דשמונה וחצי מעלות מהירותים רק במוחאי שבת, ובכל לילה סג' בשבע מעלות, אבל בכלל לילה נהגו

ישתקע הדבר ולא נאמר דבר זה, שנסתור ממנהג אבותינו דור דור, ואסור לנו להורר אחריהם.

מיישב שיטת ורבינו تم.

וביסוד שיטת רביינו تم נלע"יד שהקב"ה ברא כוכבים בלי מספר, וכל אחד שטחה כפול בלי מספר מהעולם, וכל כוכב מתגלה לנו בערב כפי הזמן שקבע יוצר בראשית, ואנו קבלנו שבאופן ארץ ישראל הכוכבים הנראים אחרי ע"ב מינוט קובעים, והיינו כשהשמש נתרחקה י"ח מעלות, אבל אין סילוק האור קבוע לרביינו تم דין לילה, רק קבלנו שrok לאחרי שיעור עשרה הום מהשקיעה ונראים אז ג' כוכבים הוא לילה, ובמקרים מסוילוק האור במהירות, ציריך סילוק אוור במדעה מרובה, משא"כ במקומות כמו וילנא שסילוק האור מעט, כבר לילה בסילוק מעט או, ובГлавן שיהיו ג' כוכבים, ולילה תלוי בג' כוכבים, רק אייה כוכבים קבלנו תלוי בהנראים אחרי עשרה הום כמ"ש, וכל מקום ומיקום כפי מה שהוא, ואף שקשה שבמקום אחד לילה בסילוק הרבה או, ובמקומות אחר כבר במעט או, הקב"ה מעביר יום ומביא לילה וمبادיל בין אוור לחושך, ומדת החושך הגורמת שלילה תלוי בסילוק האור באותו מקום, שאם היולכו מהר ציריך טפי, אבל אין מרת סילוק האור קבוע בדין לילה ורק ג' כוכבים, ובנסיבות לא נוכל להזכיר ולקבוע מאומה.

אמנם נבואר הדבר יותר, ועייר שיטת רביינו تم وسيתו מסודר ה' ליראיו, שאצלנו פשוט שהעדר האור הינו חושך, אבל קבלנו שחשוך בראיה שמוסיף כל לילה, שגולל אוור מפני חושך, ואם כןammen העדר האור שתלו使用 משנתה לפי האופק, והיינו הבריאה דחוישך, וזהו שיטת רביינו تم שקבלנו דרישו ר' מילין מספק ליהו לילה, אף שלפי סילוק האור משתנה בכל מקום, ושיטתו למעלה מהשנה שלנו ויש בו מעיקרי האמונה ברבותינו וצ"ל ששכל אנושי אינו משיג שלילה איינו תלי בסילוק אוור השמש אף שמחשך אלא בראיה חושך שבזה קבוע יוצר בראשית שהיא לילה, ורק לעתיד לבוא נזכה להבין בוה עומק חז"ל.

לחפות הש"ע (רכ"ג ס"ב) כפשוטו, שם רואים כמה כוכבים טופסים שזהוليلת ומתחלין מעריב.

דוחה הסוברים לרביבינו تم חלי באופק.

ונבוא עכשו לבאר שיטת רביינו تم שאין לו לילה עד שיעור ד' מילין אחר השקיעה, וזהו דעת הרמב"ן, ר"ן, ריטב"א, רשכ"א, סמ"ג הראה, רוקח וכו' וכו', עד שנהגו כן בהרבה קהילות בכל בית ישראל, ואף שכארצות אירופא אין מרחוק ובין שיטת הגאנונים ורבינו שם, ולענין זמן לילה אויל רך לחומרא בעלמא נהגו כן, מ"מ רבים נהגו כמוותו בין להקל או להחמיר, ואין בידינו להזכיר בין אבות העולם, אבל ראוי לעמוד על קושיא אחת הקשה ורבינו זצ"ל על שיטת רביינו שם דילכוארא לית נגר וכבר נגר דיפרקייה, והיינו שסילוק האור אחורי השקיעה כפי האופק, ולדוגמא באראה"ק שנמצאת ל"ב מעלות, מסתלק האור מהר, ובאיירופה לאט לאט עד שנראה כוכבים, ותמה הגר"א זצ"ל שאצי ציריך ע"ב מינוט באראה"ק, שהגמר קאי באופק בכל או ארץ ישראל, ועוד ציריך כוכבים ביןוניס הנראים כשנטליק האור כשיעור ד' מילין שזהו גמר הנשך, והוא לערך שמה שיש עשרה מעלות ריחוק המשם, ובארצינו הקדושה לפ"ז נראה רק אז ג' כוכבים, א"כ לדוגמא בוילנא או בלונדון בקיין כשיין חדשים אין סילוק אוור כי האי כלל, ועוד אין לילה כלל שני חדשים, ואף שבמקומות קרובים לקוטב הצפוני באמת אין לילה, שם באמת אין ישוב יהודי כלל, וא"כ נימא גם בזילנא או לונדון כן לדוביינו הם, לא יתרון לעולם דבר כזה, שנסתור ממנהג ישראל דורות, ובפרט לפי מה שביארנו במק"א שאסור יהודים לגור במקום שאין לילה, שמקיע מעצמו מצות הלילה, אי אפשר בשום פנים לומר כן.

ומחברי זמנינו פירסמו לוחות עם שיטת רביינו הם באופן שבאמת אין לילה שני חדשים, ואלו מרפין שומר שכת כשית רביינו שם, שמקובל בידם שע"ב מינוט או בקיין קצת יותר השיעור, ובחוואר שאתה מהמיר בסוף, מקל אתה בתחילת שלא ישמרו שיטת רביינו שם כלל, ולכן

הלכות תפלה

הלכות תפלה

ומנהגין

קלג

הצפוניות בקיין יש בזה משום ביטול עונג שבת,
ואולי גם הקדוש הארי"ל מורה התם.

mbia machthy sham matpal bazonha ba"sh
גורם מחלוקת בין איש לאשתו.

ובספר ליקוטים (מכעל הפרdot) (בכת"י)
שambilא הרבה דברים ששמע מפי רבניו זצ"ל,
mbia beshem mofta doror li'k haftpal
מעריב בזמנה בערב שבת מצוה קטנה, ועל ידי
זה באים לחלוקת האיש ואשה, ולידי צער בעלי
חיים שמוצא כ"ב ישנים, ומתרעם טובא על
הנוהgin can.

טעם שמחפללים מעיר בחול לפני הזמן.
יש מקומות שנางנו אפילו בחורף להקדימ
מאיד מעיר בערב שבת, שבזה מקבלין הקהיל
שבת קודם, ולא באים לידי חילול שבת, וזה ג"כ
צורך מצוה, וע"כ שרי לכ"ע, ומאו יש שנางנו גם
בחול להhaftpal מוקדם מעיר, שכחושך לא
התאפשר מניין וע"כ הקדים.

מתפקיד שנגרא החיר להhaftpal של
זמנה בע"ש ביחיד אבל לא שחביב can.
ודעת רבניו זצ"ל שモটב להhaftpal ביחידות
בלילה מלתקדים אף שמחפלל ביציר, וטעמו
שם אומר ק"ש בערב הלא קורא בלי הברכות,
וחסר סミニת גאולה לחפלה, וכן חסר ברכה סמוך
לק"ש כמוואר בכיאור הגרא סס"י מ"ז ולכן
לדעתו עדיף ביחיד, ובראשונים ריש ברכות
מכואר דלא לדבריו, שכתבו בשם רב הא גאון
שמhaftpal עם האיבור, ורק אחר עצת הכוכבים
אומר ק"ש, ואוליஇהו נמי לאו דין אמר אלא
דרשי לנוהgo can וצ"ב.

ברוך ה' לעולם מדין להhaftpal עם
הציבור, רבניו זצ"ל בעצם לא אמר בשום
פעם ברוך ה' לעולם, וכן לא אמר ושמרו
בליל שבת.

מדין לנו"ע להhaftpal חפלה ביציר.
במע"ר, וכן דעת בעל התניא זצ"ל, וזה

מכאן לסמון על המנהג מדין דור.

וחתוכנים לא קיבלו דינעה זו, וכן רבניו הגרא"א
זצ"ל והגה"ק בעל התניא זצ"ל ועוד גאנוי עולם
שדרחו שיטה זאת למורי, אבל יסוד שיטתם כפי
שהбанנו, וזהו קובלותינו דור דור בשיטת ר"ה,
שתלווי בע"ב מינוט, רק בקיין מוסיפין קצת כפי
שעות ומניות, וע"ז סמכנו דור דור, ואין לנו מכח
קושיות לבדות זמן אחר לשיטתו, שהמנהג קובלע
הלכה וכמ"ש, ועיין היטב במועדים זמינים ח"ב
סימן קנ"ה שהארכנו עוד בזה ע"ש.

קיה. תפלה ערבית בזמנה דוקא אפלו
ביחיד ואפלו בשבת אם אי אפשר לו
לאסוף עשרה בזמנ ק"ש.

מיישב המנהג להhaftpal ערב שבת קודם
ליליה.

במע"ר, ובכתבי הארי"ל שזמנה גם בערב
שבת בצעת הכוכבים דוקא, ובחול במדינת
הצפוניות לא נהגו ליזהר בזה בערב שבת, וצ"ע
שגמרה מפורשת בכרכות כז: שרכ הhaftpal של
שבת בערב שבת ומשום דקיימה קרבי יודא
שמhaftפלין מנהחה אחריו פלג המנהה גם בערב
שבת הדין can ואין להקדימ להhaftpal, ותמונה על
מנהגינו להקל בזה בערב שבת, עיין מ"א ר"ס
רט"ז שנתקשה בזה.

ולע"ד נראה שhaftpal ערבית רשות ובמקומות
מצוה אין מקפידים על זמנה, עיין היטב ברמב"ם
(פ"ג בתפלה ה"ז), ומישב לדבריו גם קושית
תוס' ברכות כ"ז: דה יעקב, וא"כ כיוון דאם
יאחר עדليل מבטל מצות עונג שבת, וככה"ג
צורך מצוה להקדימ ושרי לכ"ע, ואצל רב שני
שהקדימ מעד ואחר הhaftpal נכנס להזיע ואמר עוד
שיעור ולא חשכה וכמובואר בסוגיא שם, וככה"ג אין
זה צורך מצוה וע"כ מפרש התם דעתנו משום
دسבר הרב יודה שעיקר הזמן קודם, אבל לדין
עיקר ההיתר שהזו צורך מצוה, ולכן בארץ ישראל
לא מקידמין שאין צורך כ"כ, אבל בארץ

בחוץ לארץ בהרבה מקומות אין תקנה קבועה, ובכל נפטרין ממנו כגון במושב"ק או אפילו בכמה מקומות בר"ח, יש לומר שבארץ ישראל נמי אין לומר, ונראה שהמנוע לומר כשהוא בארץ לא הפסיד וצ"ב.

שוב מצאתי שי"א בשם הגר"א (אמרנו ע"ט ריש ברכות) שביחיד אין אומרים אותו כלל!

כב. **משמעות דעת רבינו זצ"ל שנורו שק"ש**
ערבית רק עד חוות, ורק בדיעבד יוצא
עד עלות השחר.

ק"ש רק עד חוות מדרובן.

כבריאו רל"ה, ומהדרש כאן חיזוש פלא דאית שבגמרה דדין נראה שמחולקת ר"ג וחכמים לעניין לכתילה, ומאחר דקיים דין להלן ברכות (ח.) כר"ג ע"כ שרי גם לכתילה אחורי חוות וחכמים וכמבוואר בראש שם, אבל הרמב"ם סומך על היירושלמי שלוגחתם לעניין דיעבד דלחכמים לא יצא אחורי חוות, ובזה קיימת דין כר"ג שבדייעבד יצא עד עלות השחר ומ"מ אף לר"ג אסור לאחר עד חוות, והרמב"ם לשיטתו שנוטה אחר היירושלמי, ע"ש (וחידוש דבריו שהרמב"ם דרכו לסומך על היירושלמי, ותמהני שאם משמעות ש"ס דילין אחרית בודאי ש"ס דילין עיקר, ואולי כוונתו שיש לדוחוק לפреш ש"ס דילין לקיים היירושלמי וא"ש).

hilukiyot דיעות בין האחרונים כזו.

והנה שיטת הרמב"ם שאסור לאחר עד אחר חוות הוא שיטת הסמ"ג, רוקח, ר"ף, רע"ב, ראנ"ד, ורבינו ירוחם ועוד, אבל דעת הרא"ש, רשב"א, חינוך, וטור דשתי אף לכתילה, ובמודדים זומנים ח"ד (רפט' בהגה"ה) מובא דברי הגראי"ד מבрисק זצ"ל הלכה למעשה שמוטר גם לכתילה להתחפל מעריב ולקרות ק"ש עד עמוד השחר, וזה דעת ה"שאגת אריה" סי' ב', אבל בספר "פרי יצחק" מוכיחה מהרמב"ם ואין לשנות לאחרי חוות.

המנהג בארץ ישראל שא"א ברוך ה' לעולם, ומה שפרש שלחטא פלא בצייבור ידיג ברוך ה' לעולם, מוכח בדברי הראשונים רפ"ק דברות שפירושו שתיקנו פסוקים אלו להמתין לחבריהם בבית הכנסת, וכמבוואר בתוס' ברכות ב. (ד"ה מביך), וכונתם שהמאחר לכוא לא ישאר בלבד בית הכנסת, תיקנו פסוקים אלו להמתין לו, ואילו נימא שיחיד ג"כ יאמר פסוקים אלו, מה הוילו חכמים בתקנות הללו גם הוא צריך לומר יראו עניינו, וע"כ שמעיקר התקנה היא שرك הקהל יאמרו והמאחר ידיג יגמור עמהם וא"ש.

真ימתי נהגו בארץ ישראל שאין אומרים ברוך ה' לעולם.

ונראה שמנהג ארץ ישראל לא לומר פסוקים אלו הוא מנהג קדמון, שבחול"ל דוקא בין אשכנזים ובין ספרדים נהגו לומר פסוקים אלו, ובארץ ישראל מעולם לא נתפשט מנהג זה אלא נהגו בראש"א ורמב"ן שלא לאמור משום הפסיק בין גאולה לתפלה. ועיין בשובל' הלקט (הובא בברכי יוסף רל"ז ס"ק ג) שראש ישיבות בכבול שלחו נוסח ברוך ה' לעולם לכל חכמי ארץ ישראל וגם הם קבעו לחוכה, ועיין ב"שלוחן התהו"ר" (רל"ז) שמצויר לאומרם גם במושב"ק ואפילו בארץ ישראל ע"ש היטב, וככהום נתפשט בכל ארץ ישראל לא לאמורם, וצ"ב מאי זה תקופה נתפשט שבייטלו למגרא לומר כן בארץ ישראל.

מסתפק בתירוץ שכא לבקר בארץ ומחלפל ביחיד אם חייב לומר ברוך ה' לעולם.

ולפי זה נסתפקתי מהו הדין בתירוצים הבאים לביקור בלבד לארצוינו הקדושה, אם לומר ברוך ה' לעולם או לא, שבצייבור אין ספק שיידיגו וכמ"ש שלחטא עם הצייבור עדיף ואין היחיד צריך לאומרו, רק אם מחלפל ביחיד צ"ע, אי נימא שנותנין עליו חמורי מקום שיצא ממש, ואין לו לשנות מנוסח מקומו, או נימא שגם לנווהgin כן משום מזקיין, מעיקריא לא תיקונים כאשרין צורך לכך בארץ ישראל, ולכן כשהנמצא כאן פטור, שgam

הלוות הגר"א

כליה

ומנהגי

הלכות תפלה

על הבריות, המהולל בפי עמו ולא בפה עמו — לא כלל רחמן מני ולא ממנו — "זכר" רב, בשני סגולים — בשירות הימים אין אמורים כי בא טוס — אין אמורים ובתורתך כתוב לאמר ולא שמע ישראל — אין צורך לומר בנסיבות אחת שבחי ישתח רך לא יפסיק בינויהם — חי העולמים בצריך — בברכת השנים ושבענו מטובה — נסחו לברכת המנים "וילמלשנים אל תה תקווה וכל הרשות כרגע יאכדו והודים" וכו' — והשב את העבודה לדביר ביתה ואשי ישראל, ואחר כך ותפלתם — ושבחך (ש שואית, בית קמוץ'א, ח'ית' סגולה, או חטף פתח) — בעננו דש"צ העונהبعث צרה ולא לעמו — מודים דרבנן ברוך אתה ה' אל ההוזאות — בעליינו אמורים "וכסא בכבודו" בשם מעלה — אין אמורים לדוד ה' אורי — בקדיש يتגדל ויתקדש בצדוי — אין אמורים בקדיש ויתהلال — בברכת המזון בונה ירושלים אמרן — בשבת אומר נחמננו ולא רחם — והעלנו לחוכה ושמחנו "בה", ואין אמורים "ונאכל מפיה" — בברוא נפשות על כל מה "שברא" וחותם ברוך אתה ה' חוי העולםים — בברכת המזון בשבת אמר עד הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד ולא אומר בקשوت — אין אמורים שני Shir של יום, ר"ח דוחה אף של שבת וכ"ש חנוכה — של שבת דוחה יו"ט חוה"מ וחנוכה — בקדושא ודיזדא גבורתיה ושכינתיה ונטלתני قولם בת"ז רפואה — איןו מסייעים בעליינו "ונאמר" וגוי.

עיין בספר זה השלחן (ח"ג) מידדי הגר"ש דבלצקי שליט"א שליקט השינוי נוסחות דהגר"א זצ"ל.

נותה להקל בספק גוירה שמותר גם לכתילה.

ועיין היטב בבה"ל רל"ה שהביא דברי השאג"א, והראשונים ז"ל רקימי בשיטה זו, אך עכ"פ הביא שם הרבה הראשונים רקימי גם בשיטת הרמב"ם ולכנן חושש לקראו ק"ש לפני חצות דוקא וכש"ע, וסומך נמי על דברי רביינו זצ"ל שיש לדרב"ם סמק מירושלמי, ואמנם בשעריו חשובה שם לזכני הגרא"ז מרגליות זצ"ל סומך לדינא על השאג"א היכי שיש צורך בדבר, ונראה טumo ואפשר שספק בגוירה דרבנן אולין לkolא במקומות צורך, ואף שלא שרי לכתילה, מ"מ כיוון דעתך גוירה בעלמא למצוה, לא מחמירין בספק במקום צורך וא"ש.

נוסחות התפילה וברכות.

חילופי גירסאות בנוסח התפלה להגר"א זצ"ל.

ביברכת השחר: אשר נתן לשכוי בינה — מלביש ערומים לפני פוקח ערומים — שעשה לי כל צרכי — המכין מצעדיג גבר — המעביר شيئا, יהיו רצון, שת ברכות — אין לומר באשר יוצר "אפילו שעה אתה" — ואמורים פעמים בכל יום שמע ישראל אתה ה' — בנוסח לעולם יהא אדם לא יאמר "וישכם ויאמר" — אומר אחר פרשת התמיד "זה הפשיט" וגוי — בקטורת אומו הצרי בשוא — ושב"א אומר הצרי ולא רשכ"ג — בתפилиין וכן בצייתין אין אמורים תפלות ומחנונים לפניה ולאחריה — חוחם ברוך אתה ה' המקדש שמו ברבים — אין אמורים מזמור שר חנוכת לפני התפלה — אין אמורים ברוך המרחט

קריאת התורה

צריכים להרוחיק נדוד עד העיר לשמעו קריית התורה שלא ילכו ג' ימים בלי תורה, אבל לבני תורה ודוכותיהם, ב הציבור קורין וסגי, ואין צורך فهو לשם עצם לצאת וכמו שנבאר להלן בעזהשיות.

אם מן יש לתמוהה שכב"ק (פב.) איתא דתינקו לדורות בחורה בשבת מבנה משומש יוושבי קרנות, ופירש רשי"י שעוסקין במסחר ולא שומעין בשני וחמיישי ע"ש, וקשה הא מבטלי תקנתא דרבנן ורשיעני ניגנו, ומה לנו לתקן עבורות חקנות, אבל נראה שישובי קרנות היינו כמשמעותו שבאו לעיר עם סחורה בקרון למכור, ואיל אפשר להו לעוזב שחורתם ליכנס לבית הכנסת שיש בזזה הפסד הייבו חז"ל לא חיברו חז"ל, אבל ממון הרבה, וכח"ג לא חיברו חז"ל, אבל למרחיקים מכפר לעיר כשאים יוושבי קרנות, הייבו חז"ל להם לבוא במיחוד לשמעו קריית התורה, שבاهאי תקנתא דרבנן אין שיעור מיל או ד' מילין, רק כל אחד חייב להצטרף לציבור לשמעו קריית התורה וליצאת.

וכען זה יש לישב נמי הא דאיתא בש"ע (תרפ"ה) שבני כפרים באים לעיר לבית הכנסת לשמעו ב齊יבור פרשת זכור ופורה ע"ש, וקשה הא כל שבת נמי חיבבי מתקנתא דרבנן, ולמה לא פירשו נמי שככל שבת חיבין לבוא שיצאו חותמת קריית התורה, רק נראה לדעוך רצוי לכל השבת מהמשפחה כדי לשמעו קריית התורה לא אטרחוותו כולי האי וא"ש (ובעיקר הדין שבני כפרים ננטטו לעיר בשני וב חמישית לשמעו קריית התורה וכמ"ש, לכארוה קשה דהתינח בשני וב חמישית אבל מי הוציאם ידי חותמת בשבת, רק נראה שלא נטנו במיזוח לקריית התורה רק הקדרימו בעוד לילה לצאת לעיר למכור סחורותם, וע"כ שמעו קריית התורה שמה, ולפי זה אין ראייה דחיבין לנדרול לקריאת התורה לחוד מכפר לעיר).

ונראה להביא עוד ראייה לחומר מצות קריית התורה מהגמרא במ"ק (כב:) נשיא שמת בתי

כבא. רבינו וצ"ל בשלא שמע קריית התורה כשהיה בבית סוהר דרך לשם לאחר שיצא כל הפטישות שיחסר, [ומבוואר שהחמיר שיחיד יבוא לשם קריית התורה בשני וחמשי ושבותות].

תקירה עד כמה החייב קריית התורה לכל יחיד.

בתום מע"ר (ס"ק ל"ד) דכשחזר רבינו וצ"ל מבית הסוהר קראו לפניו כל מה שיחסר, וצ"ע מה מועיל, והלא עבר זמנו, וליחיד ודאי לא מועיל שלשים, אבל עכ"פ עיקר הדין ברור שרבינו וצ"ל הזהיר מאר לצתת חותמת קריית התורה, וכן נהגו תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ולקדוש הארץ"ל שיטה חדשה בסיסוד חיוב קריית התורה וכמו שנבאר, ונוקדים להבין עיקר חיוב קריית התורה לכל יחיד עד כמה חיובו לשם קריית התורה בשני וחמשי ושבותות.

ומוכיח שבני כפרים מחוויבין לבוא לעיר. והנה ב מגילה (ב): מבואר שתיקנו מגילה ביום הכניסה מפני שבאו הכהן בני הכהנים נכנסים, ופירש רשי"י נכנסין לעיר לבית דין שרדין שני וחמיישי, וכבר תמהו על דבריו דatto לכולם יש טענות בכל שני וחמיישי דנימה שנמצאים בעיר לדין תורה, ולכן פירשו שאר הראשונים ז"ל שבאו בעיר לבית הכנסת לשם קריית התורה, וכן פירש הר"ח, ופירמה"ש להרמב"ם, בתום ראי"ש, ר"ץ שעל הרי"ף, בראש"א וرتبط"א בשם החתום ועוד, ומשםע שבני הכהנים צריכים לנוסע מכפר לעיר בשני וחמשי לקריית התורה, ומזה לכארוה ראייה שקריית התורה היא חובה על כל יחיד לשמעו ולא רק חותמת הציבור.

ומייהו אפשר שאין זה ראייה מוכחת, שבני הכהנים לא היו בקיאין לקרוא בתורה, ועיקר התקנה של עזרא שלא ילכו ג' ימים ללא תורה, היא עבורים שבלא זה ילכו ללא תורה, ושפירות

הלכות הגר"א

קריאת התורה

ומנהגין

כל

וברמ"א שלא נהגו כן אלא בשבת, ומשמע שלכאורה שזו חובת גמורה לחייב בחול שיחיד יוצא, ולכ"ע בשבת, ואין זה חובת ציבור גרידא, ועיין בספר "סמיכה לחים" סימן ד שנוטה שקייאת התורה חובת ציבור, ולא העיר מהנ"ל, אבל אפשר דעתה מיהת אכן כמשמעותו לציבור ושותע ולכן התירו לאבל לצאת עבורה זה, אע"פ שאין חיבת בזה וא"ש.

ובזמןינו היום בכל רוחות יש כמה בתיה תפלה, ומתפללין מניין אחריו מניין, ולהרבה אנשים אין מניין קבוע וכולם מקידין להוציא ס"ת ולברך, אף לטלטל ס"ת ממקום למקום עבורה זה, ותוספות היום לעיקר שקייאת התורה חובת יחיד ולא לציבור בלבד, שהוא רק כשהתפללו כולם בבית הכנסת שבעיר, ויש אומרים דמהאי טעםם קריית התורה בזמנינו חמיר, ויש אומרים דאדרכא כיון דבראל"ה אין ציבור קבוע ורק עשרה מתאפסין יהוד וקורין, קיל טפי.

פועל ופקיד שיפסיד מלאכתו פטור, ומסתפק במניעת הרוחות.

ומכ"ז נראה שבמקום דוחק גדול יש לסמן על הסברא שיטordo חובת ציבור, ועיין בכ"ג שבאי כל דיני קריאה"ת ב"הלכות צרכי ציבור", שיטordo חיבת המוטל על הציבור, ולפ"ז במקום צורך גדול כגן שהוא חולה וקשה לו לילך בבית הכנסת פטור גם בשבתו, ואין צורך להביא אצלן לקרוא בתורה מדינה, ואולי הקהל שמתפלין אצל ג"כ פטורין כיון שהורין בבית הכנסת שהוא המניין הקבוע וסגי, אבל יתכן שהקהל צרכיהם לשמעו אחר כך, ובמיוחד בזמנינו אולי לא סגי بما שהורין בבית הכנסת כמו"ש, ובນוועט למסחר מוקדם בבודק השכם, ואם לא ישבים יפסיד מסחרו או פקיד ופועל שיפסיד מלאכתו נראה שדיננו כיושבי קרנות דפטור, ואף אם רק מפסיד הרבה רוח, אולי כשייש קריית התורה במנין הקבוע שבציבור שלו אף שאינו שמי סגי, והינו אם מתפלל שם בקביעות וא"ש, והמחמיר תע"ב וריגים אלו לא נתבארו כדי צורך צ"ב.

מדרשות قولן בטלין ובני הכנסת נכנסים לבית הכנסת וקורין שכעה ווועצאין" ופירש רשי" שכל אחד התפלל בביתו והתאפשרו לקריאת התורה, בלבד, ומשמע שצורך להתאסף לקריאת התורה, אבל אולי התם שום ציבור לא קראו ואין קרייה בציבור באותו מקום כלל ומתבטלת התקנה ולכנן גרע.

חידוש פלא מהאריז"ל שאין קראת חיבוב אלא למניין קבוע.

אם נס פוק חזוי דבר פלא ממש בספר הכוונות שמכיא שם בהלכות קריית התורה על רבו הקדוש האriz"ל שביטול זמן מרובה מצות קריית התורה, שהתפללו הציבור ולא קראו בס"ת אפילו בשבת וצע"ג, ובספר חקקי לב (ח"א סימן ה) נגע בזה ע"ש.

ולע"ד נראה שהקדוש האriz"ל דעתו שחויבת קריית התורה חל על מניין קבוע דוקא, חז"ל חיבבו בכל בית הכנסת שיקראו בתורה כדי שככל בני ישראל ילמדו תורה שכחוב, אבל כשהיה הקדוש האriz"ל חוליה או בגלות לא מצא צורך להזמין אצלו ס"ת, שאין זה חובת כל יחיד רק הציבור קבוע בלבד כמ"ש, והוא לא התפלל אז במניין הקבוע של הציבור, רק היה לו מניין פרטני, ואין חיבת בית פרטני לקריאת התורה, ואולי דעתו שאסור להביא ס"ת לכך, וכשהיה חולה ולא יצא לחוץ לא שמע הקדוש האriz"ל קה"ת. ותתיישב זהה הא דעתה בש"ע קמ"ז (ס"ק ב) שיש מתירין לגורוס בלחש בשעת קריית התורה, ותחמה בבה"ל הלא מבטל מצות קריית התורה שਮוטל על כל יחיד וייחיד לשמעו, ע"ש שכבר תחמה זהה בספר שבלי הלקט ונדרך, ולפי זה ניחא שעיקרו תקנה לציבור בבית הכנסת לקרא, ויסודה לאינו בקי' ליצאת חובת לימוד, אבל נשאר תקנה לעולם בכל בית הכנסת בכל אופן, אבל אם לומד בלחש כשייש עשרה אין זה אסור.

אבל מהו בקריית התורה.

ובמחבר בו"ד (צע"ג) שאלל יוצא לבית הכנסת בשני וחמשי לשימוש קריית התורה,

בחוריה שספקא לו בחסר ויתר, רק אנן בדין אין מפקקים ח"ו בס"ת שבידינו שכטובין ע"פ הרמ"ה ומנתת שי' זהו קבלתינו, אבל הינו לקרות בו דוקא, או לקיים בזה מצות כתיבה נוהשאג"א באמת פוטר אף מצות כתיבת ס"ת מהאי טעמא דין אנן בקיין איך לכוחבו, אך לא נקטינו כן לדינא] שהמצויה כפי המסורת שלנו, אבל אם כבר קראו דנימה שיחזר ויקרא עוד פעם, כיון שבעצם לא נתברר לנו כשרותו לא חייבו חז"ל, ולכן הפסיקים סתמו בזה"ז לסמור על הרמב"ם, אבל כשנזוכה לס"ת מגה ספר עוזרא שבכורה, שאין פקופק בכשרותו וכל אותן כפי שקבענו בסיני, אם נמצא איזה טעות חייבין לחזור ולקרוא, שליידן נמי אם חסר או יתר איזה אות פסול, וכן מפורש בזה"ק (כתיקונים כ"ב) ובכתבי הקדוש האריז'ל.

וא"ש מנהג דילן שציריך ס"ת כשרה Dok'a כפי קבלותינו, ומ"מ אט בשוגג קראו ולא ידעו סומכים על הרמב"ם בזה"ז, שאפילו אם יחוור ויקרא בס"ת אחר הרי אינו ברור שיוציאין, וע"כ כיון שלא פשע לקרוא בפסולה, בזה"ז כיון שאפילו קורא אינו ברור שיוציאין בלי פקופק, שרי לו נמי לסמור על הרמב"ם שיוציאין נמי בפסולה וא"ש.

כגנ. בנסיבות פסולה מברך לאחרית, ואם לא קראו ג"פ משלים בפסולה ומברך לאחרית, ואחר כך מוציאין ס"ת כשרה ודלא ברם"א.

בקרא ג' פסוקים מברך לאחרית להגר"א, ובפחות מג"פ ממשין בפסולה עד ג"פ ומברך לאחרית.

בנמצא טעות באמצע הקריאה נחלקו גדרוני הפסיקים, דעת מהרי"י בירב שאין מברך על הפסולה ברכחה. אחרונה רק מוציאין אחר וקורא בו ומברך עליה, דעת המרדכי שם קראו בפסולה ג' פסוקים מברכין עליה, ואם לא קראו ג' פסוקים או שהוא במקום שאינו אפשר לטיסם, ממשין בפסולה עד ג' פסוקים או מקום שיכול לטיסם

כבב. בס"ת שנמצאת פסולה גם בדיעבד אין יוצאיין וצריך לחזור ולקרוא מה שקרה.

קרא בס"ת ונמצאת פסולה סומכין בזה"ז שיצא שבלאו היכי אין בקיין בחסירות ויתרות.

בביאורו קמ"ג ובבה"ל שם, ובדין זה אם יוצאיין בדיעבד קריאת התורה בס"ת פסולה נחלקו הפסיקים, ודעת רבינו זצ"ל שאין יוצאיין כלל בספר תורה שנמצא פטול גם בדיעבד, וצריך לחזור ולקרות כל מה שקרה וכਮבוואר בבה"ל (קמ"ג), ובמביא כמה הוכחות שס"ת כשרה חובה לא רק למצות כתיבת ספר תורה, אלא גם לקריאת התורה, ומאר יש לתמונה על הספר פסקי הגר"א ש מביא שדעת רבינו זצ"ל להלכה כהמודדי שנביא באות קכ"ג, ולא העיד שלרבינו זצ"ל גופה צריך לחזור ולקרות הכל שלא יצא.

ולע"ז נראה דבר חדש, דמה שאנו סומכים שצאיין בדיעבד بما שכבר קרא, אינו רק מפני שסומכין על הרמב"ם בתשובה שקורין נמי בחמשין, דהא ודאי להלכה אין יוצאיין גם בדיעבד בס"ת פסולה, וזה גם דעת הרמב"ם גופא בהלכותיו, רק הטעם שאפילו קורא באחר אינו ברור שיוציאין, שאין אנן בקיין בחסירות ויתרות וכמוואר בקידושין (ל).

מחלוקת הגר"א וגורש"ז היאך לכתוב דכה או דכא, ובמביא מזויה"ק שלל אות בס"ת מעככ, ומבאар שלעתיד לבוא שהס"ת בלי פקופק אפילו נמצאת פסולה באות חסר. ויתיר לא יצא.

ובספריו "מצות היום" הארכתי להביא הרבה שניינים היום בין ס"ת לס"ת, ולדוגמא פוצע דכה לרביינו הגר"א זצ"ל מעככ לכתוב דכה עם ה, ובספר הלילוקטים (כת"ז) שרビינו זצ"ל צווה להגיה כל ס"ת בווילנא שהיה עם א ולשנות, שציריך דוקא דכה, ובספר "שארית יודא" מאחיו של הגה"ק בעל התניא זצ"ל בשם אחיו זצ"ל שציווה לתקן הס"ת עם ה' ולכתב א' דוקא, הרי דזה פוטל של זה, וכן יש כמה וכמה מקומות

הלכות הגר"א

קריאת התורה

ומנהגיו

קלט

משמעות תלמוד תורה ברובים, ומהذا דנתי במק"א בענין קריית פרשת נשים ב齊יבור מס'ת או ספר דברים ליל הווענاء ובא שמצויאן ס'ת וקורין בו בלא ברכה, שהנני שיטות נתחיב איז בברכה מה'ת, ואינו פוטר אותו הברכת תורה בברוך שאינו אלא מדרבנן, וכיון שאין יסוד מדינא להאי קרייה, ולכאורה אין לנו ליכנס לחשש ביטול ברכה דאוריתא וכן כי' בגנית ורדיטם כלל א' סי' מ"ט שלל שמצויאים ס'ת ברכיטם חייכים לבך עליון, וגם בפתח השלחן סי' ג'. ובבית ישראל או ל"ז כתבו שאין להוציא ס'ת בלא ברכה ואcum'ל.

ושיטת רבינו זצ"ל מתבאר כמ"ש, שאם קרא בפסולה מברך עליה, ואם אינו יכול להפסיק ממשיך ומפסיק במקום שרשי וمبرך, אף שהיא פסולה ואין יוצא בה, מ"מ כיון שקרוו ב齊יבור מברך עליה, וחוזר לקרוא בשרה מהתחלה הפרשה ודוחק היטב בכ"ז.

כבד. אין לקרוא בשבת כי אם שבעה קרואים, ואין לסייע בפרשיות הנרשות בחומש כי אם במקום שהיא פתוחה או סתום או במקום שנראה יותר הפטק עניין.

רבי קראו ברכה לבטלה.

במ"ער, ומה שפירש שלידין אסור ביותר מז' קראוים אעפ' שמפורש במתני' מגילה רפ"ג שמותר להוסיף, מ"מ ייל' דזהו לתקנה הראשונה שرك הראשן והאחרון מברכין, וכיון שהיותם כל אחד מברך לפניה ולאחריה, הלא מרבית בברכות שלא לצורך וגומרין ברכה שאינה צריכה, זהה דעת התשכ"ז מובא במ"א ר'יס רפ"ב, אבל בספר "בנין שלמה" האריך ומסביר שגם רבינו זצ"ל שהקפיד שלא להוסיף נהג כן רק בגין שלו ולא התפללו שמה רק מניין מצומצם, וליבא קפidea בזה אם לא הוסיף, אבל בבית המדרש ברוכי עם אפשר שגם הוא מודה דעתך לעדיף להוסיף שיגיע לכל אחד עליה כל שבועיים או חודש.

ומברך עליה, והרמ"א סי' קמ"ג ס"ד מכיר שאמ קראו ג' פסוקים מברך על הפסולה, ואם לא קראו ג' פסוקים אינו ממשיך בפסולה, רק מביא בשרה וממשיך לאחריה לבך, ורבינו זצ"ל דוחה הכרעת הרמ"א וס"ל כמרדי, ומיתתי מסוגיא דיומא רפ"ז דMOVח שאם קרו באחר ע"כ צרך לברך עליה, וע"כ בקרא פחות מג' פסוקים כשהושאית ס'ת אחר לקורת חיב' לברך לפני שקו, ולכן ממשיך בפסולה ומברך עליה כהמודדי, ותמה הבה"ל שם היאך ורבינו מסכים למזרדי שגומר בפסולה ומברך עליה, והלא לשיטת רבינו אין יוצאי בס'ת פסולה גם בדיעבד [כמושנ"ת לעיל באות קכ"ב], וא"כ זהו ברכה לבטלה, ומפרש הביאוה"ל דס"ל כוותיה בחדוא שלא כשו"ע ומהר"י בירוב דס"ל שאין לברך על הס'ת השניה שמצויאן ובזה דעת רבינו כמרדי שצרכי לברך עליון, אבל לא מסכים כלל לדינו שיברך על ס'ת הפסול ברכה אהרוןה ע"ש.

ביאור שיטת הגר"א שאין יוצאי בפסולה ומ"מ מברך ואין ברכה לבטלה, וחוק בדורין פרשת נשים ב齊יבור אף שאינו חיוב האם צרך ברכה.

ולע"ד אפשר ליישב שיטת רבינו זצ"ל, דס"ל שהברכה שמברכין בס'ת לפניה ולאחריה אינו על קיום מצות קריית התורה מתוך ספר תורה, רק ברכבת התורה בברוך על לימוד התורה דיחיד, וכשווין ברכבים מפני כבוד החיכור תיקנו ברכה תקנות עדר פעם על לימוד תורה וברכבים, וע"ז תקנו ברכה בין לפניה בין לאחריה, ועיין היטב בחו"ן מרז הגר"ז הלוי סוף הל' ברכות בשם הגר"ח זצ"ל, וא"כ אף שנחכרור דהס'ת פסולה, כיון שקרוו ב齊יבור מס'ת ולמדו בו תורה בדברים מברך עליה ואין חושש שהוא ברכה לבטלה וא"ש.

وعיין ב"משכונות יעקב" שיש אמורים שב齊יבור ברכת התורה דאוריתא וביחיד דרבנן, וכן דעת הרוב פסוקים, (הבאר שבע בחיי לפ' אלו נאמרין, והנץ"ב במשמעות דבר סי' ט"ז, דברי מלכיאל סי' א' ועוד), וכיון דס"ל דברה"ת מדאוריתא ורק ברובים, א"כ עיקר הברכה היא

מביא רם"ע שציריך לעמוד בקריאת התורה משום ברכו דוקא.

ובשוחית הרמ"ע מפנהו מצאתי (סימן צ"א) שמספרש דמה שנהנו לעמוד בקריאת התורה, עיקירה ממש ובעשут אמרית ברכו הלא הוא דבר שבקדושה ובוראי חיבין לעמוד, ולכן לדעתו נאה ויאה לעמוד כל זמן הקראיה ולמה משתלי ויתיב בשעת ברכו, ומסיים וענין רואות היושבים בשעת קריאת התורה שאף אחד לא קם ולא עז בשעת אמרית ברכו, והא — ל הטוב יכפר בעדו ע"ש, וזה טעם חדש לעמוד בשעת קריאת התורה דאו בטוח שיעמוד כשבועה על ברכו.

מלקט יושר משמע שאין העמידה לברכו חיוב.

ובקלט יושר הלכות ק"ש מביא שאין צריך לעמוד לשאומר ש"ץ ברכו אפילו לשאם השם, וראיה מק"ש שהעומדר לק"ש נקרא הדיטוט כי בתיקן מישוב, וכן מפורש יוצא מדברי הרמב"ם פ"ט מהפללה ה"ט ע"יש שכל העם יושבין כשהחן אומר ברכו ופורס על שם עי"ש, וכן ראה בתשובה מהר"ח או"ז העומדר לקידוש וברכו נקרא הדיטוט, ורק כשרבים בבית הכנסת עומדים כשאומר הש"ץ ברכו עומדר עליהם ע"ש, ואולי מהאי טעמא סמכו להקל לישב גם כשבוען על ברכו בקריאת התורה, וללא אחרונים שם, ונימא שלא תיקנו בוה לעמוד וכמ"ש.

דעת הארי"ל שציריך לישב בשעת קריאת התורה.

וביתר בכתביו הקדושים הארי"ל נראה שציריך לישב בשעת קריאת התורה ומצוותה בכך (שעה"כ מ"ח) עיין היטב בכ"ז, ובמש"כ בתשובות והנהגות ח"א סי' קמ"ב, וע"ש شبאיינו דעתנית ברכו בגדר זימון לברכות, ולכן ייל שגム להרמב"ם דברכו מישב היינו בברכות ק"ש שמצוותן בישיבה, אבל קראה"ת דמעיקר הדין בעי עמידה וכambilא מקראי אחרני שהיו עומדים בשעת קריאת התורה, ותמה למה לא הביאו הפסוקים שמצוותה בישיבה וע"ז סמכו לעונתו ברכו בישיבה.

מביא שבסbatch יש מתירין בקהל גדול להוציא.

ומוסיף לבאר שאין לחוש לברכה שאינה צריכה בשכת דמותר לגרים ברכה שאינה צריכה כדי להשלים מאה ברכות וכमבוואר בשל"ה (מובא במ"א רט"ו ס"ק ז) וישודו ברומב"ס פ"ז מתפללה הלי ט"ז — ט"ז, ורבי ברוכות בשכת צורך היום, וכן הוא כבוד היום, ומתירין ברכה שאינה צריכה שאינו אלא אסור דרבנן.

חלק אי צורך רבים שנודרים נרכות או לא.

ולע"ד נראה שאף רבינו ס"ל דמותר להוציא אף לדידן, וכదMSG שבל הדריא בביבאו ר"ס רפ"ב, והיינו כתענת המג"א שם שהרי כבר בזמן הגמ' תקנו של כל אחד יברך, ואפ"ה הביאו כל הפסיקים לדינה דמתני דמוסיפין בשחת, אלא טעם רבינו משומ טירחא דציבורא, כדיודעתו שאין להוציא דברים בצבור בסתום, וכן כדי שאחר יזכה לעליה אין להוציא, ולפי"ז נראה שבמקומות שנודרין ונודבין, וברבוי עולמים מגיע לצדקה ריחת הרבה, יש בזה מצוה הרבה וע"כ אין לחוש לרובי עולים שרוי, וכל החשש הוא רק משומ טירחא דציבורא שרוי בכח"ג, משא"כ במקום שאין נודרין, ובוי עולמים כדי לזכות בעלייה לא סגי להתריר לבך לכתהיל ולבגורום טירחא דציבורא לרביבינו זצ"ל וא"ש.

קביה. אין צורך לעמוד בשעת קריאת התורה.

רבינו זצ"ל בביבאו ס"ס קמ"ז מסיק להלכה המכחים שאין צריך לעמוד בשעת קריאת התורה, ואף דכתיב ובפתחו עמדו האי עמידה מפרש בסוטה ל"ט. דהיינו שתיקה ולא עמידה ממש ע"ש היטב, ובב"ח שם שגם המחייבין לא מיירין מדינא אלא לחומרא בעלמא, ועין בפרי חדש שמביא מקראי אחרני שהיו עומדים בשעת קריאת התורה, ותמה למה לא הביאו הפסוקים מזה.

הלכות הגר"א

כבו. העולה ל תורה צריך לומר בקהל רם
ברכו את הא' המבורך, ולאחר ברך עונין לו, אם
אמר בלחש כאופן שעשרה אנשים לא
שמעו ממנו בירך ברכה לבטלה.

כשאין עשרה שומעין ברכו אף שעוניין
זהו ברכה לבטלה.

בביאורו קל"ט (ס"ק ו) בהא דאיתא בש"ע
שם שציריך לומר ברכו בקהל רם והאומר בלחש
טועה, ויש אמורין שציריך לחזור ולברך בקהל רם
ע"ש, וביאר רבינו זצ"ל שהטעם שציריך לחזור
ולומר ברכו שברכו כדין דבר שכקדושה שאין
אומרים אלא אם עשרה צייתי שיענו ע"ש,
ובבבל"ל שם דן אי גם הברכות צריך לומר בקהל
שישמעו וייענו דוקא.

ועיין היטב במ"א ריש סי' נ"ז ובכח"ל שם,
ושורש הדברים שציריך עשרה שומעין ברכו
ועוניים עליה ובלאו חci הוה ברכה לבטלה, אבל
כשיש עשרה עונין, אפילו היחיד שלא שמע בעצמו
שאמר ברכו ורק שומע אותו ורक עונין עונה
ומשתתף עמם, וממצו טובא שאין עשרה שומעין
מהעהולה ברכו, רק מקצת אנשים סביבו,
וכשהשומעין אותם עונין, הרבה משתתפים עמם,
וראו לחוש בוזה לברכה לבטלה, והגמ' דבספר
האלף לך שלמה סי' ס"ח כתוב זומאי קפידא יש
לומר ברכו אפילו בחנם הא איןוא אלא שכח
בעלמא", מ"מ מבואר בפסקים דאסטר, והטעם
כמ"ש בחוז"ד סי' ק"י כליל סי' ס"ק כ' דאדעתא
דחווב הווי הזורת ש"ש לבטלה עי"ש.

חדש שהבעל קורא חייב לשמע
הברכות מהעהולה שהוא חייב לברך.

ובעיקר הדין מה שדין הביאו"ל הנ"ל לעניין
הברכות, נראה שציריך לומר בקהל שישמעו ציבור
שתיקנו הברכות מפני כבוד הציבור וע"כ אומרים
באופן שעשרה שומעין, אבל אין הברכות חובה
על הציבור שצרכיכים לשמעו הברכות לצאת
חוובתן, שלשומע אין חיוב ברכה, ואפילו העולה
גופא צריך לקרוא עם הבעל קורא בלחש שבלאו
הכי חושין שאין עליו חיוב ברכה וכ"ש להקל

ומנהיגו

كمא

קריאת התורה

שאין קורין ולא עולין אין עליהם חיוב ברכיה
(ועיין היטב בבה"ל סי' קל"ט اي הקהל חייבין
לשמעו הברכות).

ומיهو לפיה זה נראה שהבעל קורא חייב מדינה
לבך, שהוא קורא בתורה ומצויא הקהל ועליו
בעצם עיקר חיוב הברכה, והוא חייב לשמעו
הברכה שלל עליו ולצאת, ולא מצאת דין זה
מכואר בפסקים ז"ב.

כבו. העולה ל במה שקרהו עלילות
لتורה עולה בדרך ימן, ואפילו אם הדרך
ימין רוחקה יותר וציריך להקוף.

רבינו בכיאورو סי' קמ"א ס"ז חולק על המחבר
שמפרש שעולה בדרך הקצר יותר, ומשיג עליה
רבינו שאין להה מקוד כלל לא בגמי ולא
בתוספתא, שארובה ראוי למלמוד מזבח שמקיפין
דרך ימן אף שארון יותר, והכא נמי עולין דרך
ימין אף שהדרך ארוכה ע"ש, ולפלא שבמ"ב לא
הביא כלל שיטת רבינו בוזה, ושיטת המחבר בדור
שהזו הלכה מיוחדת בעבודה במקדש דוקא, אבל
לבך לפני הציבור גרידא, שעיקרה מפני כבוד
ה ציבור, ראוי לקצר בדרך שהזו כבוד הציבור
שלא ימתנו עליו ולא להאריך לעלות בדרך ימן,
וכן בגין הלבוש שישוד הדין כאן משום כבוד
ה ציבור.

מביא מחילוקה היין לפנות כדין כל
פינותו שאתה פונה לא יהיו אלא לצד
ימין.

ובש"ע להלן בהלכות חנוכה סי' טרע"ז
נחלקו גאנוני עולם זצ"ל בגדיר כל פינות שאתה
פונה לא יהיו אלא לצד ימין, שהמחבר פוסק
שידליק קודם צד שמאל וממשיך עד שmagiyut
לימין ובזה מקיים האי מירא, וזהו מנגג בני
ריינוס וכਮבוואר בתה"ד, אבל הט"ז סובר למנהג
אוסטורייך ובעינן כמו בכתיבת שמיחיל ביוםין
פונה לשמאל, וא"כ כאן נמי לכ准确性 העולה
لتורה אם צריך לילך לצד שמאל ולהגיע לימין,
או להיפק מתחילה יותר ימינה וממשיך עד שmagiyut

שכותב, ורוצה לצאת בזה מצות קריאה מדין חביבה כדיboro, לא נקרא קריאה מספר ואינו מועליל שאנו ניכר כדרון קריאה וע"כ לא מהני וכמוש"כ הגרע"א, (ולפי זה אם מפליג מקריאה לאמריה לא מועליל אבל סמוך ממש הוה דרך קריאה ומועליל) ועיין מש"כ בתשובות והנוגות ח"א סי' קמ"ו בזה.

קכט. גROL שכבויות הכנסת גROL אף שלא קרא בתורה, ורבינו זצ"ל בעצמו היה המגביה לזכות במצוה ואת.

במעשה רב ובכ"ה בכיראו קמ"ז, ובש"ע שם ס"א שగROL מאותם שקרו מכבדים לגולול, ורבינו זצ"ל מביא מגילה (לב.) ברש"י ור"ן ובעל העיטור בפירוש חרدا, שהגROL שבביבה"ן גROL אף שלא קרא, והוא גם דעתו לעיקר, אף שלפירוש השני בעל העיטור מיריע באותם שקרו דוקא, וכן המנהג היום שאין מכבדים לגולול דוקא מי שקרה רך אחד מהקהל.

מתמה למה אצלנו אין הגROL מגביה ומביא מSEMB"ס שהמעלה כשבולה נמי לתורה דוקא.

אך עכ"פ לא ידעת למה היום אין נהרים בדין דגמרה, שכור"ע בעין גROL, ואם נתנוין למי שלא קרא צריך שייה הגROL מכל בית הכנסת הוא המגביה, או עכ"פ הגROL מלאו שקרו, ואדרבה מחשבים היום עליה לחשיבות טפי, ותמןני שנגרא מפורשת מגילה (לב.) "עשרה שקרו בתורה הגROL שבhem גROL ספר תורה, ונוטל שכר כנגד قولן" ע"ש ובתוס' שם, וכיון שנוטל שכר כנגד قولם, הוה לנידק ולהփש מצות הגביה ששכורה רב כ"כ וע"כ (והפרשנים פירשו דהא שכר הגROL נגד כולם, הכוונה למגביה שהוא הי' בזמן הגROL, אבל כשאחר גROL עיקר המצווה ההגביה). ונראה שהעיקר הדרין בש"ע, הגROL שבקרים הם הגביה וגולל, וחידוש קמ"ל בזה שאחרון הרא עלייה הכי חשובה כיון שהוא המגביה, וכן מפורש ברמכ"ס פרק י"ב דחפה (הלכה י"ח)

למקום הבימה תלוי בהאי פלוגתא, ויש בזה אריכות דברים ונברא בעוזה"ית בהלכות חנוכה אם יגמר ה' עליינו בל"ג, ואולי מהאי טמא אין מקפידין כי' בזה, שלכל צד שפונה יש לו עמוד גדול לסמוך עליה.

כבח. צריך לשמע כל תיבה ותיבה ולראות בחומש, ולא יסיע לקרוא כל.

מחלוקה אם לומר שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאה.

במע"ר, וזהו שיטת הפר"ח (קמ"ו) שאסור לומר אפלו שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאה התורה, ודעתה שללה ורבינו זצ"ל, אבל המ"א בשם "מטה משה" דנוןן לקורת עם הקורא מלה במלה שאז מכוון דעתו היטב לשם, והוא דעת הלבוש ורדה"ח, והעיקר למעשה, נראה שתליו בהרגילו, ואם באמירה מכוון דעתו לשמעו טפי כל מלה כשיזוצא מבעל קורא, יאמר עמו בלחש וא"ש טפי.

חווק אם קורא בעינו מס'ת מה לומר וקורא בפיו אחר כך מהו.

ואגב אביה חידוש פלא שראייתי בשוו"ת הגרע"א (ל') שמדובר לכוארה שאם מסתכל בס'ת כשרה ואחר כך קורא לא יצא דחשיב כקורא בעל פה, וכמוש"כ שם שאף שכחיה חшиб כקריאה, מ"מ אין יוצא בזה דבשעה שכותב אינו מתוך הספר, ואך שקורא ע"י מה שהסתכל בספר, צריך לקורוא מהספר בשעה שקורא ממש דוקא, והוא חומרא גROLה במצוות קריאה התורה ליזהר בזה, ובזכירוני שראייתי בספר "מחנה חיים" שחולק עליון בזה אבל אינו תח"י כתע לעיין בו.

במפליג מקריאה לאמרה אני, ומביא בזה פסק הגרע"א.

ולע"ד נראה שתליו אם הוי דרך קריאה, שאם מסתכל וקורא מיד אחר כך מועליל אף להגרע"א, שהלא והוא נמי דרך קריאה וע"כ יוצאי בזה מצות קריאה, אבל אם מפסיק לאחר שקורא עד

הלוות הגר"א

קריאת התורה

ומנהגיו

كمג

שם), מצוה רבה והוא מכבר את התורה שאין קע לשכרו ודין בוה.

כלא. מנגנון הפט"ת ומראן לכהל לפני שקורין בתורה.

מתמה על הפרושים בעיה"ק למה אין מביאי מנגנון קודם קריאה הגר"א, ובבאי דעת הארייז"ל והמנגה בעיה"ק.

בש"ע סי' קל"ב מבואר שמדובר לפני קריית התורה ולכן סידור הלכה זו קודם הלכות קריית התורה, ובperm"א שם כתוב שנагו לעשות כן אחר הקריאה, ומהנוג היישן בעיר החדש אצל החסידיים וספרדים כהש"ע, אבל האשכנזים שם נהוגין ע"פ הרמ"א להראות לקהל אחריו הקריאה, ובבאיור הגר"א (ס"ס קל"ד) משמע שהעהיקר מהחابر להגביה לפני הקריאה שכן מוכח במס' ספרים ע"י"ש, וכן מבואר בכתביו הרמ"ב בביאורו לתורה קודם, ובבאי דעת דברי הרמ"ב נמי בביורו לתורה שאரור אשר לא יקיים הינו להראות לקהל ע"ש. ולא נתברר לי למה הפרושים בעיה"ק שנוהגין תמיד כרבינו זצ"ל לא נהגו כמוותו להגביה קודם הקריאה, אף שהזו גם מנהג הספרדים, ודעת הקדוש הארייז"ל, ודוקא בזה לא נהוגין כרבינו זצ"ל, והחסידיים בעיה"ק הם שנוהגין כמוותו. זצ"ל שאף רבינו לא רצה לשנות המנהג, רק כתוב שבמ"ס משמע מנהג זה, ממש"כ פאת השלחן בהקדמותו וכן בע"ליות אלהו" בשם הגר"ח מועלין זצ"ל שדרכו של רבינו להביא מקורות לכל מנהג ודין אף שנהג אחרת, ולכן לא הזיכיר במעשה רוב או במקומ אחר שאצל רבינו היה מביאי מנגנון קודם הקריאה.

קלב. הפטרה בינוי וטעמי מנגיא בגללה, אחד קורא וכולם שומעים, ובשקורין בחוטש כל אחד קורא עמו בנחת, ומ"כ המג"א (רמ"ד סק"ה) בשם ספר הכוונות מיריע בשקורין בחוטש. במע"ר, ודברי רבינו זצ"ל תמהין טובא

"זהאחרון שגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, לפיכך עולה ומשלים אפילו גדול שבציבור" ע"ש, והינו ככלפי מה שאמר לעיל דכל הadol מחבירו בחכמה קודם לקרות, מס'יהם שהאחרון עדיף מכלם מפני שבגביבה, וא"כ לפ"ז המעליה היא בעולה וגולל לאחורי דока, וא"כ כוונת הגمرا שהאחרון עליה השובה ביתר שהוא גומר, והינו כSEMBRK ואחר כך גולל, אבל להגביה בלבד לא מעולה כברכה.

אמנם לפי שיטת רבינו זצ"ל שגדל שבעציבו מגביה וגולל, והינו שהוא מגביה ומראה לכהל, אף שאינו מברך. ראוי לנו באמת להדר להגביה ליטול כנגד כולם, וכן נהג באמת רבינו זצ"ל להדר בכך (ורק כשהיה בימי אבלו קיבל גלילה ומכובאר בתוס' מע"ר, וככפי הנראה דעתו שבאבל אסור לו להגביה דока וצ"ב), ומיהו אפשר שמספר שכר כנגד כולם למגביה קדום הקריאה וכשיטתו שהבאו להלן בס"ק קל"א וא"ש, ומיהו צידנו שם דאפשר דלמעשה לא שינה רבינו הגר"א והגביה אחר הקריאה, וצ"ב.

קל. אמרו ליטלט ס"ת אטילו מחדר לחדר וב"ש לכית אחר.

mbith הכנסת לשטיבל ג"כ זולול, וחיבור לתיקן חדר שמתקפלין ארון הקורש עס ס"ת.

במע"ר, שהקפיד מאד ע"ז, ועיין עוד בכאיור רבינו ס"ס קל"ה بما שהביא ע"ז מהירושלמי, וכן הקדוש הארייז"ל החמיר מאד בחומר האstor לטלטל ס"ת ממקום למקום, ובהרבה מקומות יש בית הכנסת או בית המדרש וסמן זהה שטיבעל, וכשיש מןין נוסף מבאים כל פעע ס"ת לקורא שם, וזה הזרה בקדושת הס"ת שאין להתир לכתילה לטלטל, וככ"ש מבית המדרש לשטיבל, והנדיך לבית המדרש הקטן ארון הקודש שייהי במקום ס"ת ולא צריך לטלטל, ועכ"פ שייהי מונח שם ביום הקריאה וכן מה לפני הקריאה ואחר הקריאה שלא יטלטלו להדייא לצורך הקריאה (עי' במא"א ס' רלא"ה ובכאיור רבינו

לעשות כן, ונראה שמדובר עת לעשות לה' הפרו האי חוכה לגמר, וכעין זה האיסור למדוד תורה שביע"פ מתחוק הכתוב, לגמרי התורה, ומגילה לרביינו זצ"ל שיש מצוה לכתיחילה למי שאפשר לו וצ"ב.

חדש שלדעתם ורביינו בעיבורו החמירו לחתילה לקורת מספר כשר כעיקר הדין. ומיהו שמענו שרביינו זצ"ל דרך מאדר שבבית הכנסת היהת יהה בגליון ס"ת משל תהילים איזוב דברי הימים וכל כ"ד כתבי קודש, שביחיד הקילו לקרא כשהינו בדיו וקלף כהלהטה, אבל לציבור אין עניות לציבור, ורק או להו שהיה להם ס"ת לכל נביה ונביה וכותבי קודש.

ונראה דס"ל לרביינו דודך כאן לא התירו אלא בספר דאפטורתא ודוקא שככל החסרון שאינט ספר א' שלם אבל בעצם הכתيبة ודיניה הווי ממש כתאבי הקודש, שאין שם אלא כתיב וכותב כתאבי הקודש, וכל נקודות וכן בפתחות וסתומות אשוריית, ובכלי נקודות וכן רומי לחומשין מודפסין ההלכתן ובקלח ודין, ולא דמי לחומשין מודפסין דילן דגרע וכן ס"ל ללכוש בס"י רפ"ד, ולכן דרש רבינו זצ"ל עשוי ס"ת שקדושתה כעיקר מצותה, או עכ"פ ספר דאפטורתא ולא לקראו מדרפוס שבאותות אחרות, אך בגין לו אלא חומש אף רבינו ס"ל שיקרה בחומש מכובאר במע"ר שאף וזה בכלל הוצרך ועת לעשות לה'.

חידוש הגרש"ז, ומסיק שבשעת הרתק קורין הפטירה מנביה אף בדפוס ואפילו מצלום.

ומעתה מחابر שורש מחלוקת רבינו זצ"ל עם הנותгин בזה להקל, שלמתירין מעולם לא תיקנו מעיקרא חובת קרייה להפטורה מגליון דוקא, רק אסור לכתוב אלא ספר שלם ומילא קראו בספר שלם, והתייר לכתוב ספר דאפטורתא ומילא שרי נמי לקורות וליצאת בהו, וכן מפורש להדייה בשו"ע הגרש"ז (רפ"ד) ובקו"א שם. ולפי זה נראה שבזמנינו שנגנו להתייר לכתוב ספרי קורוש בדפוס ואפילו בציוצים קוראיין בהן, שלעיקר התקנה לא תיקנו בספר דוקא, רק אסור לקורות אלא מספר

וזריכים ביאור, שמחلك אם שומע מנכיה בגלוי שזו שותק. אבל אם קורא מנכיה שבחומש כל אחד חייב נמי לקורות בעצמו, וצ"ע מהו החלוקת, והלא ממה נשך אי כל אחד חייב לקורות בעצמו גם בשום מס' תחון, ואיל אין צורך למה חייב לומר בעצמו, והלא שומע בעונה והוא לנו לומר בכל גוונא ששומע וירצא, ובכתבי הקירוש הארויז"ל נמי מבואר שבמפטיר כל אחד קורא לעצמו וצ"ע.

מסביך שאסור להוציא מס' תחון פטולה דהוה כקורה בע"פ וצריך לקרו מס' תחון כשרה.

ולע"ד נראה שבטעם במודע אחרים קיימה לנו דבריהם שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ וכמכובאר בתוס' רפ"ב דתמונה, ועייר האיסור לא לומר בע"פ כשמוציא אחרים וכמכובאר נמי בדרכי רבינו זצ"ל בכיאورو (מ"ט), וא"כ בחומשין דידין שלא נכתבו בדיו כהלהטה הוה בעצם כקורה בע"פ, עיין תוס' שבת קטו. בשם רבינו פורת, וא"כ אם כל אחד קורא לעצמו שרי שאין אסור לקורות אפילו בע"פ דברים שבכתב כשהינו מוציא, אבל להוציא אחרים דבר שבכתב (שהינו שגור בפי הכל) אסור, ושפיר כל אחד קורא לעצמו, וכשקורין מס' תח' מוציא דעתך, וא"ש שיטת רבינו זצ"ל שבקרו מנכיה העשיי מס' תח' מוציא, ואם איינו בספר הוה מדינה כבע"פ שאינו רשאי להוציא אלא אם כל אחד בלאו hei קורא לעצמו.

חווק אי תיקנו מעיקרא קריאת הפטירה מנכיה דוקא.

אך עדין לא נתברר עיקר דברי רבינו זצ"ל שמצריך לקרוא הפטורה מתחוק גליון דמאחר שمفושג בגמר גיטין (ס.) שהתייר לכתוב ספר שלם, דאפטורתא לחוד אף שאין עליה קדושת ספר כלל, ומה מחמיר רבינו זצ"ל להזכיר ספר דוקא, ואין לומר דטובי דשורש ההיתר רק מפני עת לעשות לה' והיינו מדורק ולכן דעתו דעתו דציבור שכחם להשיג ספר בעיקר התקנה מעיקרא, חיבין

הלוות הגר"א

קריאת התורה

ומנהגיו

קמה

שמשום עת לעשوت התירו בכל אופן בדריעך כפי הצורך דוקא וכמ"ג.

שוב העירוני שבאורחות חיים הל' קרה"ת סי' ה' מובא תשוכת הרשב"א בוה"ל.

ובהפטורה ששאלת אפשר שאין מקפידין בה ומכובין על הקראיה אפילו ללא ספר עכ"ל, ובאמת גם לדעת הגר"א מותר לבורך על קראיה ללא ספר נביא כדין, אלא שלדעתו עדיף שייצאו מספר כדין.

שבחיתר, וכן נמי כיוון שהותר אף בצלום הוא הדין דיוצאיין, משא"כ לרביינו זצ"ל מעיקר התקנה צריך נביא דוקא, ומשום עת לעשوت לה' התירו בספרא דאפרטא, אבל אין להתר אלא כפי הצורך, וא"כ כיש בגליון ראוי לקרוא מנכבי שבקדושת ס"ת, אבל כמו שהתיירו משום עת לעשوت בספרא דאפרטא, ה"ה אם אין לו ב글יון, שרי בדפוס שמאפיעלים ביד דהוה בדפוס ככתביה DIDHO לכמה פוסקים, ואם גם זה אין לו, מועיל במכונות דפוס חשמלית או אפילו בצלום,

הלכות סעודה

ואחר כך אוכל סעודה, ואין במצונות לחוד כדי שבעיה לא מצטרפי לשאים באים שאור הדברים לLEFT הפינות ממש.

אמנם מצד אחר יש לצדך [צדך שם שבעה] ממצונות חייב בתנית ידים וברכבת המזון כל שאכילת שאר הדברים מוסיפין בעצם שביעתו, ואז שפיר מצטרפי להסעודה גם המצונות שאוכלן], וביאור הדבר שיש כמה סוגים של בעיה, ראשית מי שרעב ואוכל עד שאינו צריך עוד לחם, אבל מ"מ לדברים הטבעיים מוכן וחאכ להו, ורק ללחם כבר שבע כדי צרכו שאינו רעב, ויש שבע נמי כבר מדברים הטבעיים, ומ"מ יכול להוציאו ואינו אכילה גסה. ונראה שכאן לעניין השביעת להתחייב במצונות ברכבת המזון תלוי ושבע שאינו רעב עוד ללחם למצונות שאכל, ומשاءר דברים שבע על ידי רבי דברים טעמיים שאכל, וא"כ באכל ממצונות בכיצעה וייתר קצת, והוא בואה כבר שבע ללחם ומצונות, ומה שאוכל עוד משאר דברים משבעו שלא רעב עוד לשום דבר ונמצאו שאור הדברים הוסיף לו בעצם שביעתו וכחדר סעודה היא, וכח"ג לכוארה יתחייב בתנית ידים וברכבת המזון.

tabna לדינה שאם אוכל ממצונות בשיעור שאינו תאב עוד ללחם ומצונות, ותו אכל עוד דברים עד שנעשה שבע שאינו צריך להו, חייב בתנית ידים וברכבת המזון מרינה, ומוציא שאוכל ממצונות בשיעור שבע ללחם ומצונות, ובאופן דלא בטלה דעתך רק יש בזה באמת שיעור "שבעה", ואחר כן אוכל דברים טעמיים אחרי קידוש עד ששבע גם מהם, ולדברינו כה"ג חיבורן מרינה בתנית ידים וברכבת המזון. והאחרונים תפסו שיעור ג' או ד' ביצים לשיעור שביעה, ונראה שאם אכל שיעור זה ממצונות ושבע מעוד דברים וזה כבר שיעור שביעה מפח וגם שביעה ממש וראוי לבורך בתנית המזון, וזהו חירוש דין הלכה למעשה לבורך ברה"מ כשאכל ממצונות בשיעור שבע למצונות,

כלג. קבוע סעודתו על מזונות מביך ברכבת המזון וגם צדיך נטילת ידים, ויש מעדים שבזקנותו תורה לא לביך במצונות על נטילת ידים וברכבת המזון אלא אם שבע מהמצונות שהדרך לקבוע עליהם סעודה.

בש"ע ר"ס קנ"ח במחבר שאם אינו קובע סעודה על ממצונות איינו נוטל ידים, ומשמע דבקביעות סעודה בעין נטילה בברכה, ובלבוש ושליה שאין לביך על נטילת ידים כשקבוע למצונות, אבל המ"א מסיק לביך על נטילת ידים כשקבוע למצונות, וזהו דעת רבינו זצ"ל ביביאו שם ומסיק שכן מבואר בירושלמי ע"ש.

מסתפק אם נוטלין ידים ומכריכין ברכבת המזון כשאוכלים בקדוש בש"ק בבוקר מזונות ואחר כך טשולנד קוגל וכור,

ומצדך לכאן ולכאן.

והנה בעיקר דין קביעות סעודה שסביר דילכו"ע מבריכין המוציא וברה"מ, מעולם אני תהמה שהיוס מצור שאוכלים אחרי קידוש מזונות ומכבים עוד בטשולנט קוגעל גאלע וכור' עד שמלא כרישו, ובש"ע להלן (קס"ח) מפורש שאפילו אם שבע ממצונות רק עם עוד דברים ביחיד, נתחייב ברכבת המזון וכmbואר במ"א שם (ס"ק י"ב), וא"כ הלא מבטלין חובת נטילת ידים וברכת המזון.

ונראה לכוארה שככל הנ"ל הוא דוקא באוכל שאור הדברים עם המצונות ממש שבאים לLEFT, דשאני פת ממצונות בסיסון דינם, דבפת הסעודה חשובה כשאוכלים פת ונקרא קבוע, ולכן אפילו אוכל כזית פת אינו מביך על דברים המלפטין אף שאינו אוכל אותן ממש עם הפת שהם טפחים לחשבות דפת, אבל במצונות אין הסעודה חשובה, רק העיקר פוטר טפל, ולכן אם אוכל לעקי"ק ועמו ממש דגים ובשר וכדומה לחת טעם ולLEFT מצטרפי, ואם שבע מכולחו יחד חיב, אבל באוכל קצת ממצונות לקידוש במקום סעודה,

הלכות הגר"א

הלוות סודורה

ומנהגיו

קמז

למעשה רק אם אכל שיעור ג' ביצים מזוננות ששבע מפת, וגם בעור דברים שכע יברך ברהמ"ז, אבל אם אכל רק מעט פחתות משיעור הנ"ל, לא נקרא קבועות סודודה ואף שבע יוצאין במען ג', ולע"ד זה דרך מרווה, אף שאין דעת כל הפוסקים כן.

דברים נפלאים מכתבי רבינו זונדל סלאנט
שמע מהגר"ח מולזין זצ"ל בזה.

והנני מעתיק כאן דברים נפלאים שנמצא תחת ידי מועתק מכתבי הגאון החסיד רבינו זונדל מסלאנט זצ"ל ששמע מפי רבו הגאון רב חיים מולזין זצ"ל וז"ל:

שאלתי את מורי אם בירך אחרי כסינין פחות משיעור קבועות, ושלא יצטרף עם הראשון לשיעור קבועה סודודה, השיב רבינו ימתין עד כדי אכילת פרס ואוז יאכל עוד אף שלא בירך ביניים, דשהיה יותר מכא"פ אינו מצטרף, אבל ברכה אחרונה אינה מספקת לוזה.

ושיעור קבועות סודודה אמר שהוא יותר מדו' ביצים והוא פחوت מעט משיעור שריגלים לאכול על סודודה, ושאלני כמה אני וחבירי אוכלין לסתה שחרית, אמרתי לא פחות מג' ביגיל, אמר רבינו א"כ יוכלים לאכול ג' ביגילן הנילושים בכיצים שהם קטנים מאד משאר ביגילן, אך אמר שאין טוב לאכול הרבה פת שחרית שהוא מטמן המוח ומונסה שהמעט משוכחה מאד רק כדי לסעוד הלב. ע"כ.

ותהנני בעיקר דבריו שם הפסיק אף שלא בירך לא מצטרף, שצורך לאכול קבועות סודודה בכא"פ, ודבריו לא נתבררו אצל, ומ"מ אני מעתיק דבריו שיש בהם דברים חדשים לעניינו.

קלד. אבל בזאת פת בלבד אף שלא אבל שיעור בכיצח נוטל ידיים וברך.

מכיא מהגר"א לברך על נטילת ידיים בכיצות.

בביאורו קנ"ה (ס"ק ג) שכזאת יש חיוב נטילה מדינה וברוך עליה, ודלא כמחבר שם

ואוכל עוד שאור דברים עד ששבע, ובגי' ביצים מזוננות ושבע אף מאשר דברים ראוי לחיבורו נטילת ידיים והמושcia וברהמ"ז.

מכיא עדות שבזקנוווח סבר הגר"א שרך
במזונות שריגלים לקבוע עלייהו סודורה
נותל ומכריך ברהמ"ז.

שוב מצאיylimוד וכות להקל בזה בחידוש פלא עס עדות נאמנה מפי רבינו זצ"ל בספר "שיח אליהו" על המער"פ (פ) שסבירא שםנו מפי רבינו זצ"ל בזקנוווח דכשוגילים לקבוע בהז סודודה עם ליפתן, מברכין ברכבת המזון כשקבע, אבל במזונות שאין ורגילים לקבוע בהז סודודה עם דברים אחרים בטלה דעתן, ואפילו קבע ושבע אין חיוב ברכבת המזון, וע"ש היטב שהאריך בזה טובא, ולפי זה באוכל קצת מזונות ושבע מאשר דברים אין זה סודרות מזונות, דמייר באוכל שעור מזונות ורגילים לשכוע בכאן, וע"ש ב"שיח אליהו" שביאورو כתוב ורבינו זצ"ל קורם שהיה בכאן ארבעים שנה, ואחר כך נתחדרשו לו כמה שיטות והלכות, ונתברר לו שהדין כמו"ש ע"ש.

וא"ש דלפ"ז אין מברכין על קבועות סודודה רק בדברים שריגלים לקבוע עליהם, והיינו כמו חלות שנילושו מי ביצים וכדומה, אבל פשיטה דבענן שעור שבעה גמורה מזונות והיא העיקר וקובען עליה, ולא כשאוכל מעט מזונות ועיקר הסודורה מדברים המלפטין שכח"ג לא נקרא קבוע על מזונות ואין חיוב ברכבת המזון.

ומיהו ראוי להחמיר לא לאכול אחרי קידוש כ"כ עד ששבע, ובלאו הכى בשבת אין לעשות כן שאינו אוכל עיקר סודודה היום לתאייכון כמצותה, עיין היטב במ"א רמ"ט ס"ק ז, ומה שביארנו בזה בהגאה למוציאים זומניים ח"ג סימן רמ"א ע"ש. (ולפי זה רק בחלות שנילושו מי ביצים, או באוכל מצות להסוברים לכל השנה דין מזונות עליה וכמנาง הספרדים, אם אכל שעור קבועות סודודה חייב שהדרך לקבוע בהז סודודה) ועוד"ק היטב בכ"ז.

ובדברים אלו אינם כדעת הפוסקים, ולע"ד

חירוש הגרש"ז שאין צריך בככיזה בכ"פ ומבייא החולקין עליו.

ונקדים שעיניתי בסידור הגרש"ז ומצאי חידוש פלא זו"ל "וזם אינו אוכל פת בככיזה לא יברך על נטילת ידיים אף על פי שמדובר המוציא וברכת המזון, והשייעור לצרף לככיזה הוא שיאכל כל צית בכ"פ, וכךין ליזהר בזה בסעודה שלישית של שבת ע"ש, ודבריו ע"ג שפסק שעריך לאכול בככיזה, אבל אין צריך לאכול השיעור בככיזה בכ"פ, ותמונה שביו"כ נטילת ידיים שיפור הלם ויאכלנו שאין בככיזה יחד ואין טומאה, אלא ע"כ בצדיה שחיבין בברכת המזון חייב בנטילה ולא תלי בטומאה ע"ש.

בשיעור זה, וכמברואר ביוםא דף פ: ע"ש. אמן יש לתמונה שלכוארה גمرا מפורה של היפך, שכירויות (יג.) אמר רבנן שבאל אוכלן טמאים שהשיעור בככיזה ציריך כזית דוקא בכ"פ, ודוחין דבריו ומסקין בתיבותה שהשיעור בככיזה תלוי בכ"פ, הרי מפורש ציריך בככיזה בכ"פ וצ"ע, רק נראה שכונת הגרש"ז שאוכל כזית בכ"פ, ומיד לאחריה עוד כזית בכ"פ, דהוה בככיזה תוך שני שיעורי אכילת פרס מצטרפי, וא"כ הא דוחינן לרבעני הינו רק לעניין מה שסביר שבככיזה אפילו כל היום מצטרף, וע"ז דוחינו ובעין תכופין דוקא כמ"ש, אבל השיעור בככיזה הינו כל כזית בכ"פ תכופין וא"ש.

והסוגיא דיוםא דף פ' דמקשין כזית כדא"פ וחצי פרס כדא"פ, ופרקין הנה לטומאת גויה דלאו דאוריתא ומשמע דבריור מכונית השיעור כדא"פ הוא יותר מדא"פ, ייל דאי"ג ובתוםת גויה דרבנן הקילו לשער כל החצי פרס כדא"פ ואילו לעניין נת"י בעין כל כזית כדא"פ ובתוכו אותו זמן להמשיך עוד כזית כדא"פ, וצ"ב, אבל רהית הסוגיא שם לא משמען. יעוז". שוב מצאי שוני נביאים בסוגנון אחד, ראשית א"ז הגרא"ז מרגליות וצ"ל בספרו "מטה אפרים" (הלכות סוכה סי' תרכ"ה סק"ב) פוסק "אכילה זו יותר מככיזה ובדיעד כזית, ציריך ליזהר שלא

ובכיזה שהוא שייעור טומאה, ואין לברך על נטילת ידיים באכל פחות מככיזה פט, ושורש סבורו שאי בעין דומיא דעתומאה, נימא צריך שיש דין טומאה, וא"כ למה הוצרך ר' ע' למסור נפשו מושום נטילת ידיים בבית האסורים, או מי שבא בדבר, יש לו עצה פשרה לפיטר מנטילת ידיים שיפור הלם ויאכלנו שאין בככיזה יחד ואין טומאה, אלא ע"כ בצדיה שחיבין בברכת המזון חייב בנטילה ולא תלי בטומאה ע"ש.

וחולקין על רבינו זצ"ל וס"ל שאין חייב נטילה אלא באכל בככיזה, נראה ליישב לשיטם שגוררו באכל בככיזה אף במפורר, כיון שהשעורה זה כבר ראוי לקבלת טומאה ולא חילקו אם השתא אוכלו מפורר שמא יאכל בגוש אחד שמקבל טומאה, אבל לא גורין בפחדות מכשיעור ממשום כשיעור, כיון שהשתא לא שייך בו קבלת טומאה, שחיבבו מעיקרא נטילה בשיעור בככיזה דוקא וא"ש.

מסביר השיטה שעריך בככיזה.

והנה בהגדה של פסח "מועדים וזמנים" הבאו המצוי כאן בארץ, והינו לערך כמחצית מאשין במשקל, ולפי זה לשיעור בככיזה אין ליטול ידיים בברכה אלא שאוכל שתי מצות, ובתוכו שיעור כדי אכילת פרס שאנו מחמירים שהוא בתוך חמשה רגעים, ואם לא אכל שתי מצות תוך שיעור אכילת פרס לרוב אחוריים מברך על נטילת ידיים לבטלה, וכבר צוחה בטידור הגרש"ז שנכשלין בזה ובמיוחד בסעודה שלישית דשבת שאוכלים מעט לחם ואין מקפידים על שיעור בככיזה, ולבסוף זצ"ל שחיבין כבר נטילה בברכה על כזית לחוד בכ"פ א"ש טפי, ולע"ז אפשר שיש לסמוק להקל ליטול ידיו ולברך אף שאינו כופל בככיזה, רק אוכל בככיזה שבזמנינו, כמו שיתבאר הטעם בהמשך הדברים.

והיות שבזה"ז אנו בלאו הכי טמא מז ואין חוכה ליטול לדבר שטיבולו במשקה, שעיקרו מדין טומאה וטהורה דוקא, וע"ש במ"א בשם לחם חמודות שהיומ סומכין על מקצת פוסקים אלו ואין נוטלין כלל לדבר שטיבולו במשקה, והרבה אחרים החמירו מאד, ורבינו זצ"ל החמיר בזה שזו חיוב כמו לפת ציריך לבך עלה, ותלמידיו נהגו מאד להחמיר בזה, ונוטלו ידים לפירות רטובים וכדומה, עיין בחכם"א בסוף הספר במלחת בנו שבמסירות נפש ממש בעת חליו לא רצה בשום אופן לבטל נתילת ידים לדבר שטיבולו במשקה, וע"ש במ"ב בהגה"ה שהחיוב מפני המשקה ובכל שהוא אף שאינו אוכל כיון, דבריל פסה נוטלין לכורפס אף שאין אוכלים כיון, ולפי זה השותה תה ומובל הסוכר בטה ואוכל, ביטל נתילת ידים לדבר שטיבולו במשקה שהיובו חמור מאד כמ"ש.

והנה נדחו האחרונים על מה סמכו להקל בנטילת ידים שהיובו חמור מאד עד שהמזולג בו נערק מן העולם ונענש בעינויו, ועיי' בבר היטב בשם מטה יוסף שהחמיר מאד בזה, ואען ואומר גם אני חלקיק ביישוב המנaga להקל, אף שלע"ז ראוי להחמיר שכן הורה רבינו זצ"ל וכמ"ש, מ"מ ראוי למשכוני אנטשין ליישוב המנaga גם בין כמה גודלים וצדיקים להקל. ועיין בח"י אדם בהל' פסה שכ' שرك הנוגנים בפרשנות מהMRIין בזה עיי'ש.

דברי מrn הגאון דבריסק זצ"ל בסוד
חיוב נטלה לדבר שטיבולו במשקה.

ואקדמיים זה יסוד שהעליה מrn הגאון רב יצחק זאב סולובייצ'יג זצ"ל בעיקר חיוב נטלה לדבר שטיבולו במשקה, שמחلك דלתת תינוקו מעשה הנטילה משום קדושה, ולדבר שטיבולו במשקה בעינן רק ידים טהורות, ולכן לפת ציריך התנהא לכל היום ליהוי מעשה הנטילה (עיי' סי' קס"ד), אבל לטיבולו במשקה מבואר בתוס' פסחים (קטו) בלבד עבי כוונה, והיינו טעם שאחדים טהורות וסגי, וממושב גמי פסק ה"ברכי יוסף" שם אכל פת ובירך ברכת המזון, ואחרי

ישחה מהתחלה האכילה עד גמר האכילה יותר מכא"פ", הרי מפורש שאפילו בכשיור יותר מככיזה בעין כא"פ אחד, וכן בכוכרי יעקב סי' תרל"ט סקי"ג שבשעור ככיזה שחיב בסוכה וזה דוקא כשאכלו בכא"פ, אבל אם אוכלו יותר מכא"פ אין חיב בסוכה, עיי'ש.

מסביר מחלוקת הפוסקים על שיעור ככיזה זהה"ז.

ולמעשה לעין נטילת ידים מאחר שלרכינו צ"ל הלא נוטלין ידים ומכרכין על כוית לחוד, אם אוכל כוית כפול דהינו מצה שלימה שהוא כשיור ביצה שלנו בלי קליפה בכא"פ נראה לסוך לבך, שובה יש להוטף עוד סברא ולומר שהזו ככיזה, וכך למחמירם דוקא לחלה שישיערו כפי יש אמרים דהינו נטה להכפיל השיעורים, עיסת מדבר שתלי נמי במדידה וע"כ נשתנה בזמנינו, משא"כ שיעור ככיזה לטומאת אוכלין תלוי במאכל חשוב בכל דור וסגי בככיזה שכזמנינו, עיין היטב בתשובות חותם סופר אה"ח קכ"ז, וגם יש לצרף שי' הגאנונים, שכן נקט רבינו הגר"ח מולזין בקו' השיעורים, ועיין בקהלות יעקב פסחים סי' ל"ז, שכן דעת החוז"א מיעיק הדין, ועכ"פ בציורף דעת רבינו זצ"ל דסגי בכוית נראה להקל במצה שלימה שאוכל בכא"פ ליטול ידים ולברך אף שאין שיעור כפול וצ"ב.

קללה. דבר שטיבולו במשקה והיינו ירך או פרי שנגע בו ז' משקין (יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים) ציריך ליטול ידו בדין נתילת ידים לטעודה בברכתה.

באיור מחלוקת הראשונים אי נוטלין בכרכרה לדבר שטיבולו במשקה.

במע"ר, ורוב הראשונים פסקו ליטול ידים לדבר שטיבולו במשקה כמו לפת, והיינו הרמב"ם, ראי"ש, מרדיי ועוד פוסקים, רק המחבר סי' קנ"ח ס"ד פוסק ליטול בלי ברכה שחווש לשיטת התוס' פסחים (קטו). ומהר"ם שיסוד הנטילה רק משום טומאה שלא יטמא לאוכלין

בתשוכות והגהות ח"כ סימן קט"ז.

כלו. השותה דרך קביעות והיינו בהסיבה או לדין בישיבה אף לפני הסעודה חייב ליטול ידו מדינה כבר לשתייה בלבד, ויש אומרים שרבניו harus בו מזה והפסחים שא"צ נטילה לשתייה.

מברא החילוקים איתת ציריך ליטול לשתייה לשיטת הגר"א.

בביאורו סי' קנ"ח, ודבריו רבינו זצ"ל בזה חידוש, ויחיד הוא בשיטתו בין רשותינו האחרוניות, שאפילו שותה כוס יין או מים בקביעות ח"בו חכמים ע"ז נטילה, וציריך לברך על זה על נטילת ידים, ודבריו בזה כשיטת הרואה"ה נגד שאור הראשונים שהסבירו שאין צורך לנטילת ידיים לשתייה, או סגי ביד את רשב"א ור"ן, והבב"י מסיק שהחמיר בזה אינו מן המחייבין אלא מן המתמייהין, ורבינו זצ"ל מסיק שיש לברך על נטילת ידים גם על שתייה בקביעות, בשם שנוטלין לרבר שטיבולו במשקה, ודבריו בזה חידוש גדול כמ"ש.

ושורש שיטתו שכבריתא בברכות (mag). איתא דכשבאים אורחים עוד לפני האוכל כל אחד נוטל ידו אחת לפני שותה מים, ואחר כך כשהסבירו דהוה בקביעות כשמביאים מים ציריך נטילה בשתי ידיו כדין נטילה, והיינו טעמא שאם שותה בקביעות ציריך נטילה, וכן ביוםא (ל.) הלכה בסעודה שאם הפלג וعصיו בא לשתייה בלבד חיביכ בנטילה כדין ע"ש והרי שלשתיה נמי בעין נטילה וכמ"ש, וכן איתא בירושלמי שלשתייה ציריך ליטול ידי, ומוסיף רבינו זצ"ל ומביא מהמשנה ברבות שנהלכו בית שמאי ובית הלל אמרו נוטלין לידיים ואחר כך מוחגין ואחר כך נוטלין, אבל לתרויהו ציריך נטילה לפני השתתיה, ותיקשי שא"כ למה אמרו בית הלל בגמרה שם דמוגין קודם דתיכף לנטילה סעודה, והלא בלאו הכל מפסיק בנטילה לשתייה והוה הפסק, רק hei נטילה דעתיה חיובא ולכון אינו

האכילה אצל דבר שטיבולו במשקה לא ציריך נטילה, שהידים טהורות וסגי לדבר שטיבולו במשקה כמ"ש והאריך בזה, משא"כ אם נטל לטיבולו במשקה לא מהני לפת מכואר בש"ע קנ"ח ס"ז.

מביא יסוד להנחה להקל בזה.

ולפי זה מאחר שאנו היום נהרין לא לטנק הידים, ונוהגין ע"פ המבוואר בש"ע ס"ס ד' בנטילה בונגע במקומות מכוסה, או בנTEL צפוניים, או נגע בכינה או במת, ווחולץ מנעליו וכו', בשתמא הידים שלנו טהורות, ובפרט הגדולים וצדיקים ששומרים ידיהם בטהרה מאר שלא הגיע כל היום במקום מטוונך, ולפי"ז כיוון שידיהם מעשה הנטילה לשם נטילה, ציריך נטילת ידיים לאכילה, אבל לטיבולו במשקה שעיקרו רק בגדר טהרה, אנו היום בסתמא הידים טהורות ולא ציריך נטילה.

ותעם זה שייריך רק לנוהגים ליטול ידו כשיצאת מבית הכסא נטילה גמורה בכל שניות שפיר נטולות, אבל למי שרק רוחץ ידיים שאין ידיו נטולות לא מהני, וע"כ צ"ל בכ"ג שאלו סומכין על הפסקים שאנו טמאים בלבד הכי ולכון אין חובת נטילה בזמן זהה וצ"ב.

וזה שאמ מקצת הפרי או הירק הוא רטוב בשיעור טופח ע"מ להטפתה, אף שהוא נוגע בצד אחר חיביכ נטילה, דגוריין וחישין שיגעג במקומות הרוטוב, מכואר בש"ע ס"ו ורמ"א קנ"ח ס"ז, ומוכחה מטוגיא דפסחים קטו: עי"ש בב"י.

ובמ"א נתקשתי טובא בלילה פסה שאוכלים כרפס טבול במיל מלך ונוטlein לידים כדין טיבולו במשקה, והדבר תמהוה שאוכלים חופשי אדמה שדרכם תמיד לאוכלים בכף, ואם כן פוסק המ"ב (קנ"ח ס"ק כ"ז) בתבשיל שדרכו בכף דזקא ורק באקראי טובל פטור מנטילת ידיים, וצ"ל כיוון שמצוותו טבול במיל מלך חסיבותו כן וציריך נטילה, אך המ"ב דיק שבדרכן מקרה נגע ביד פטור ולא במתכוון, והדבר צ"ב. וע"ע בדברינו

הלכות הגרא"

הלוות סעודה

ומנהגיון

קנא

קלת. בשוד שצלאו או אפאו אף שרוטוב במוחל ווועה אינו צרייך נטילה, אבל אם הדיחו במים קודם ורטוב עכשו בוועה חייב בנטילה, וכן בשוד ורונט מבושלים במים רוטב חייבין בנטילת ידים כדי טיבולו במשקה.

זיעעה אינו מכשיר ומ"מ בהדייח במים הזיעעה מכשיר.

ביבאורי קנ"ח, מה שפירש שבלאו או אפאו לא הוכשר במוחל או זיעעה, ומיתתי רבינו זצ"ל שכן מחותס' חולין (לג.) בשוחות ולא יצא דם דנאלל בידים מסאות שלא הוכשר, ופירשו התוס' דמיירי לצליל שלא בעי הרוחה, ובמברואר דלא הוכשר במוחל עצמו, וכן בתוס' להלן שם (קז): באוכל אומצא דבעני נטילת ידים פירשו התוס' דמיירי בפת, אבל בלי פת לא צרייך נטילה שלא הוכשר במוחל דידייה, אבל לדעתו בהדייח מים וריש זיעעה הוכשר, ומוכיח כן מהמשנה רפ"ב דמכשירין מרוחץ טמא זיעתו טמאה וטהורה בכלי יוחנן עי"ש, הרוי שאם על ידי מים יצא הזיעעה האי זיעעה מכשיר, ולכן בצליל פריש דמיירי שלא הוזת, וברוטב פשיטה אליה דמכשיר וכמברואר במשנה רפ"ג שהרוטב בזמנן שהמשקה טופח הרוי זה מכשיר ע"ש היטב.

אפה בגורייל אם צרייך נטילה.

ולדברי רבינו זצ"ל אם אופה בגורייל בשוד או דגימות אף שאין עכשו שם אלא זיעעה או מוחל, כשהוזת קודם במים מכשיר וצרייך נטילה, (ובענין לא הבנתי, שכואורה במשנה דמרוחץ), המים סיבת הזיעעה, ולכן הוכשר במים אלו, אבל אם הדיח במים אבל לפני כתע רוק זיעעה לא מקבל טומאה, וכך אם נשאר משחו מים לאו בר קובלוי טומאה הוא וכמברואר ברכורות כב. שאם רוכבו ציר ומיעוטו מים בטל, וא"כ ראוי לאכול בלי נטילת ידים וצ"ב אבל עיין היטב ברומכ"ס וראב"ד פרק ט"ז דטומאת אוכלן (ה"ד) ובכ"מ שם שואולי מים שאני ואפילו כל שהוא מים בעץ

הפסיק, ועוד מקשה רבינו זצ"ל שא"כ למה בעי נטילה לכՐפס והלא נטל כבר לקידוש דהינו לשתייה, וכן בגמרא שם (ק"ז) שהנותל ידיו לא יקדש דהוה הפסיק לסעודה, וקשה הא קידוש בעי נטילה ולא הוועה הפסיק, רק מכ"ז חידש רבינו זצ"ל שיטתו המחדשת דאף ששתייה בעי נטילה כשותה בקביעות, מ"מ קידוש חשבותו רק לקידוש גופה ולא לשתייה ועל כן לא נתחייב נטילה בשתייה ורביעיתDKידוש.

אמנם מאחר שהרא"ה יחיד בשיטתו, ובכ"ז כתוב עליה שהמחמיר מן המתמיין, נראה ברור שהרוצה להחמיר בוועה עשה כן בצדיניא שלא יריגישו וכמש"ג. ושוב מצאתי שהפאת השלחן בהקדמתו כתוב שהגרא"א חזר בו ממש"כ בשו"ע בענין זה, וכמברואר ממש"כ בשנות אליו פ"ח דברכות מ"ב, שזה כתבו לעת זקנה, עת"ד, ולפי"ז א"צ להחמיר, ועיין בפירושו לברכות.

כלו. נגעו ה涕יות בוועה הבאה ממיטים בנין זיעעה הבאה מפירות שנtabשלו במים ובדו/, צרייך נטילת ידים בדבר שטיכולו במשקה.

דעת הגרא"א שטוכל בין שurf צרייך נטילה וכן הורה להגאון רבינו רפאל מהאמברוג כשביקר אצלנו.

בשich אליהו מביא שלרבינו זצ"ל הגיע אורות טוב הגאון ר' רפאל מהאמברוג בעל ספר "תורת יקותיאל", וכיכבו עם לעקיך ורצה לטבול בין שurf וציווה לברך על נטילת ידים, והתחיל הרוב הנ"ל לפלפל במה שכחטו האחוריים ר' רפאל שurf איינו משקה, השיבו רבינו רכינו גם לדברי מי שאומר שהוא זיעעה בעלמא הרוי מתניתין במסכתא המכשירין ריש פרק שני משנה ב' דזיע שמחהמת המים דינו כמים המכשיר עי"ש, אמר הרוב הנ"ל אלו לא באתי אלא לשמעו דבר זה די ונטול ידיו וביריך על נטילת ידים וכן היה נהוג רבינו חמץ ע"ש, והיינו דין שurf זיעעה מהמת מים ולכן מכשיר ובענין נטילה, וכן מוכח מדברי רבינו בכיאורי סי' קנ"ח ס"ה וראה בסמן.

והסירה ויצאו מים מועל רק אם יחוינה ויסינה בכל פעם, לצורך כה גברא בכל שפיכה ושפיכה, וע"ש בבה"ל שבידעכט סמיכין שמועל כן, ומבייא בשם רבינו זצ"ל שלרמב"ס לא צריך בכל שפיכה כה גברא, ומיהו אצלנו שאין הדבר בכל ריק בכירור ומהחוכר לבניין ולכן נפקע מינה שם כל' ריק יש לומר שהחוכר למעין וرك לחץ מפעיל המים לצינורות שקבעים בקרעך, ומהחוכר למעין כמווהו, ועיין היטב במועדים לעניין טבילה נשים, שאין להקל בימי אל' ח"ו ע"ש, ומיהו לניטילת ידים דרבנן וראי יש מקום לומר שיצא בזה להחמיר שתאה נטילה, לעניין שלא יוכל לביך אחר כן. [ומיהו ברוב המקומות יש מגדל מים, ומשאבה מעלה מים למגדל ריק כדי פעם ומהמגדל יורד לצנורות ואין חבור ישירות]. ונראה דמקום יש לחוש זהה, וכן נראה דנאיה ויהה ליטול ריק פעם כהלה ולביך תרוייהו וכמנגה רבותינו הנ"ל, ועיין בשעה"צ קס"ה ס"ק ז' שambilא נמי בשם רבינו הגר"א בביאורו שגם לכתחילה נוטל ריק פעם וסגי וכמוש"ן. (וע"ע להلن אותו קמ"ט שכשבא מחייב שבראש הגג, בלא"ה אפשר דחשייב מכל').

קמ. דעת רבינו זצ"ל שיש להסתיר הנטילה סמוך ממש להוצאה שיש חובה להסתירם, ואם נוטל בחדר אחד ומפרק המוציא בחדר אחר אפילו סמוך ממש אמור לכתהילה שכוה לא נקרא סמוך.

קשה על שיטת הגר"א מנישאות כפים. בביאורו ק"ס סק"ג, ומיתרי דאייה מרפ"ג רזובחים לג. שמחדר לחדר אחריו אמה אחת לא נקרא תיקף והוא הפסיק אסור לכתחילה, ואני תהמה שלפי זה הלא תמורה טובא שכחנים בעין תיקף לניטילה ברכה וכמכבואר בתוס' סוטה לט. (ד"ה כל'), ואדרבה בזה הוא דחידשו התוס' שאין לשחות אפילו שיעור כ"ב אמה שאין תיקף, ומובא להלכה ברמ"א קכ"ח (ס"ק ט), ולרבינו

נמי מטמא, ועיין בא"ר שם ס"ק י"ז שמסיק להלכה כהרמב"ס וצ"ב).

כלט. העוצה צרכיו קודם הסעודת, יטול ידיו רק פעם אחת ויברך אשר יצר ועל נטילת ידיים, ולא יעשה באוון אחר, כי מאחר שידיו נקויות אין לביך על נטילה שנייה, וכן יעשה בnelly' דברכת אשר יצר ועל נטילת ידיים חדא עניינה הוא (ור"ל דגש בעל נטילת ידיים ואחר כך אשר יצר אין בוה שום הפסק).

דעת רבינו הגר"א זצ"ל והיאך נהג רבינו החפץ חיים וצ"ל.

מע"ר, ובביאורו ר"ס קס"ה מיתרי שיטת רבו של רשי"י ליטול ידיו ולביך על נטילת וכי מברך אשר יצר קודם ולהגה"מ על נטילת ידיים קודם, ובמ"ב מסיק שלכתהילה ראוי ליטול פעם באופן שאינו יוצא נטילת ידיים לסעודיה ומברך אשר יצר ואחר כך נוטל כהלה וمبرך על נטילת ידיים, ובעה"ש שיטול רק פעם ויברך תרוייהו, וכן בתוט' מעשה רב שאין לחוש בזה משום הפסק, וכן ספרלי רבינו הגר"מ שניידר זצ"ל שביקר אצל החפץ חיים זצ"ל עצמו וראה שנטל רק פעם, ובירוק ענט"י, ואחר הניגוב בירוק אשר יצר, וכן הוא בספר "הצדיק רב שולם", שתלמידיו הגה"צ רב שולם בלבד זצ"ל העיד שהיה החפץ חיים נוטל רק פעם אחת, וכן היה מנגג רבינו החזו"א זצ"ל, ונראה עיקר לביך על נטילת ידיים ולנגב, ואחר כך לביך אשר יצר, שלאחרי ניגוב לרוב הפסוקים אין דין דין הפסק, וכיה"ג שמתכוון לטהרה ודאי אין לחוש וא"ש.

נותל לידיים מברו מהו.

ויש נהוגין ליטול פעם ראשונה מבroz שלא בכל' ולביך אשר יצר, ויש לעיין בזה شبש"ע קנס"ט (ס"ק ט) איתא שם הייתה ברוא בנק

הלכות הגר"א

הלכה סודה

קג

ומנהגו

אלא צריך ליטול ולהפסיק, ואחר כך ליטול עוד פעמיים שניים לפחות המים הראשונים שנטמאו, וכן בשעה "צ' מהמ"ב בשם רבינו בסימן קס"ב (ס"ק י"ז), וזה דעת הרשב"א, ומפורש בכך ר' האריז"ל בשעה "מ פרשת עקב שצרי נטילת הראשה" (במשמרות הבית) נראה שהידים טהורות הראשה"א (במשמרות הבית) נראה שהידים טהורות ברביעית ויצא אם ניגבם, ורק המים לא נתנוו, נראה דמאחר שנוהgan לשפשף הידים זה בזה אפילו אם נמא דרך המים טמאים, מ"מ בשפשו מערבים וטמא בזה הידים, וע"כ צריך מים שניים דוקא, ויש ליוזר בזה מאר.

חדש שאפילו בפעמיים לא סגי אם לא ישופוך בשפיכה ראשונה רביעית דוקא.

ובמק"א הזוהרתי שאפילו נוטל בהרבה מים ופעמיים לא סגי, ואם בפעם ראשונה שפך פחות מרבעית, חיבורין להגביה הידים כשהם טמאים מדיניא דגמרא, שכלא הכל הימים שטמאים יוצאיין חזץ לפרק וחזרין ולא נתנוו, וא"כ צריך לשופוך תקופה רביעית בלי הפסיק דמי למקווה ואין בזה דין טומאה, אז מעביר מים שניים להעבר הילכך ווא"ש.

פסק משחו בין נטילה לנטילה שנייה. והנה לא נתבאר עד כמה מפסיק בין נטילה ראשונה לשניה, וככלבו מוכא בביי' (קס"ב) שבמים ראשונים המים מלוכלכים, ובשניהם דוקא מעביר הילכך, ולכן צוריך לנטילת ידים מים שניים דוקא ע"ש ובתו"ט רפ"ב דידים, וא"כ נראה שלאחר שנוטל ברביעית מפסיק עד שהם הראשוניים המלוכלכים אינם זולפים כבשעת נטילה רק כבר עמודרים, אז במים שניים מטהרין, וא"כ לא סגי בכח אחר, רק צריך הפסקה ממש במסהו, וכן מבואר בלשון הראב"ד שנוטל ומפסיק ע"ש ווא"ש.

אין הרביעית כולה נוגעת בידייו.

ונראה שאין צריך שהרביעית כולה יגע ליד,

וץ"ל שכל שיעור כ"ב אמה הוא לענן לעיכובך, א"כ אטו נימא שצורך לכתהילה הנטילה לנשיאות כפים בבית הכנסת גופא דוקא מדינה, ולא שמענו מعلوم נזהרין בזה.

מסיק שמדינה אין לחוש ליטול דוקא בחדר שאוכל.

ונראה מזה שמדינה מחדר לחדר אמן הוה הפסיק לכתחילה וכמ"ש, אבל היינו דוקא כגון להזכירו לסמן בבהמה בעורה דחתם אפשר סמוך טפי, דאל"כ הוה הפסיק שלא לצורך, והכא נמי כשמפסיק שלא לצורך נטילה ונוטל בחדר אחר بلا סיבה אה"ג דאסור לכתהילה, אבל אם זה לצורך נטילה, וכגון דברים מצוין החם דוקא, לא נקרא הפסיק כלל דעתך לצורך הנטילה, שבמצאי בעה"ש כאן כמ"ש שאין לחוש בנטילת ידים אם נוטל בחדר סמוך כמו שע"ש, וא"כ ועוסק בנטילה והוא שפיר כמו סמוך ע"ש, ווא"כ מדיניא נראה שם המים בחדר אחד והולך לשם לטול אין לחוש, וכן ראייתי גאוני עולם זצ"ל שהקהלו בזה, וכ"מ בשער הציון שם סק"י שרבניו לא מירוי אלא בשלא לצורך. (וע"ע בדברינו בתשובות והנהגות ח"ב סימן קי"ח).

שיטת העונג יום טוב.

ומיهو בשורת "עונג יום טוב" סי' י"ח מכיא שנכון לנגב בחדר שאוכל שאו סמוך לנטילה ברכה, וכ"כ במאמר מרדכי והובא במ"ב סק"ב וכי"מ בחזו"א ס"ס כ"ד, שהניגוב שייך לנגב הנטילה דמברכין עד הניגוב לכתהילה כמבואד בס"י קנו"ח סי"א, ובלי ניגוב כאוכל לחם טמא, וכן נהגנו מהיות טוב לדرك נגב בחדר שאוכל דוקא וא"ש טפי.

קמא. נראה שרבניו וצ"ל מחמיר בנטילת ידים, שאפילו נוטל בהרבה מים לא יצא, וצריך ליטול שני פעמיים כל ד"ד דוקא.

חדש הוא שמדובר רבינו וצ"ל בביאורו קס"ב ס"ב ד"ה ואם, משמע שצורך להחמיר כהראב"ד, שאפילו נוטל ברביעית יותר לא סגי.

כערוך שדבריו נגד שאר הפסיקים, ושפושף בעינן חמיד כמبار ברם"א שם (סעיף ב') ובאופן נטול ברביעית וכਮבוואר בט"ז שם וב��αιור הגרא"ע עי"ש, וכן להלן בס"ק ג' שמדובר בדברי רביינו וצ"ל שאפלו נטול ברביעית מצוה לשפשף הידים זה בזה, ואם כי יש מפרשים שהכוונה מצוה ואם נגבים סגי בכך, נראה שכחילה מצוה לשפשף היטב, וכן מפורש בכתביו האריז'ל, ועיין תשובה והנוגות ח"א סי' קס"ט מש"כ בגדיר שפושף בזה מהפרי מגדים.

קמן. נטול ידיו כדי אבל לא נחכוי לניטילה לאכילה נ"ב יצא, שאין צריך כוונה לניטילת ידיים לאכילה.

רביינו וצ"ל בביבאו ר' קני"ח סק"ז פליג על הש"ע שמדובר דס"ל דבעין בניטילה לחולין כוונה, ולדעתו לא צריך כוונה, דלא עדיף מטבילה כל הגוף דקיים לנו שאפלו נהא אם אנסה וטבלה ג"כ טהורה, דלא בעין כוונה, וכי"ש בניטילת ידיים ודאי לא בעי כוונה, ומוכיח נמי בגין מסוגיא דחגינה ע"ש היטב.

ונראה שלכאורה תיקשי, היאך מועל ניטילת ידיים בלי כוונה, והא מסיח דעתו ממשירה דבעין לניטילת ידיים, כשלא נטול ידיו לשם מצות ניטילה כלל, ומהאי טעמא גופא נימא דבעי עוד פעם ניטילה.

ונראה דמיירי שאוכל מיד אחר שנטל, וטעון שנזהר ושמר ידיו, ולא חישין בזה להיסח הדעת, ובاقل שחרית דሞעיל כל היום בתנאי דוקא כדאי בס"ק ס"ד, הינו זומן מרווח לכל היום, התם חישין שטסיה דעתו וישכח וע"כ צריך החנאה דוקא שיתכוין לכך, שע"ז שומר ידיו כמו שביאר רביינו שם, אבל נטול ידיו כדי ולא נחכין לאכילה, אבל ברור לו שומר ידיו נראה שמועיל.

ומעתה נראה שהגונט ידיו לחתפת שחורת, או למנהחה וערבית כהלה בכל רוחנית, ומיר לאחר החפתה נוטל ידיו לאכילה, הלא לכורה מדינה

שע"כ קצת נופל באוויר שבין האצבעות, רק ריבועית כמקווה ולא צריך שכל המים יגע בגוף, והכי נמי שופך ריבועית ואם כל ידיו נטולים סגי אף שאין הריבועית יכולה על ידיו דוקא, ולכון אף שהרבה פוסקים מקום הנטילה הוא עד סוף אצבעות היד בלבד, וכשאנו נוטlein ריבועית עד סוף חיבור היד לזרוע, נמצא שאין ריבועית עד סוף האצבעות שהוא מקום הנטילה, מ"מ לא יכולת לנו שאין הריבועית נופל במקום נטילה, רק ריבועית כמקווה ואפלו נופל哉 בצדדין או בחלק היד שאנו מקום נטילה כיוון שתפקיד היד שחייב בניטילה נטלה משלכת ריבועית סגי. (ועיין חז"א א"ח כ"ד ולדברינו א"ש).

טעם ליטול מעט מט דוקא.

ومיהו צריך ליזהר ליטול כל היד ממש, ולע"ד זהו טעם הרמב"ם שפסק (כפי' דברכו ה"י) לשפוך הריבועית מעט עד שיתון כשיור, ולא בכת אחת, שמעט מעט בטוח טפי שהגיע לכל מקום ביד ממש, וזהו מעיקר חובת ניטילה כמ"ש.

חידוש החזו"א זצ"ל בניטילה.

ודע שבנטול והמים לא הגיעו לכל היד, והוסיף ניטילה שנייה שהגיעו לכל היד כדין, אף שבמ"ב שם סקכ"ז ובשעה"ע שם כתוב שיצא, מ"מ יש אומרים שלא יצא חובת נטילת ידיים כלל, דמחמיריהם שטופח ע"מ להטפיח אינו חיבור ולא מצטרף נטילה ראשונה לשניה, וא"כ חייב לנגב המים האלו הטעמים שפסולין עד שנוטל פעמי שנייה, וכן דעת החזו"א זצ"ל להלכה באו"ח (סק"ק כ"ב) ובדרינט העולים שם, וכל זה הלכתא רבתא בניטילת ידיים.

קמן. הנוטל ידיו אפטלו נטול ריבועית ומים שניים, מצוה לשפשף הידים זה בזה.

ד"ז מכואר בביבאו ר' קס"ב (סק"ב וס"ק ד) ולא יכולת לנו אי נגע בזרוע, כיוון שם אין מקום נטילה, ולכון אי נגע שם לא נתמא ודלא

הלכות הגר"א

הלוות סודה

ומנהגו

קנה

ולא הספיק לגמור הברכה עד שכבר ניגב, ונראה שגם בזה ראוי לחוש שלט"ז זהו ברכה לבטלה, ובallo הכי איןנו ראוי להחטעק בשום דבר בשעת הברכה, וכן בכתביו הקorous הארייז"ל שנוטלין פעמיים כל יד, ואחר כך משפשף היטב (ג"פ), ואחר כך מגביה כנגד ראשו ומכרין, ואחר כך מגב, ומושיף שם כוונות וסודות בכ"ז. (ודעת הגר"ז לברך קודם השפשוף שאף והוא מן המזויה).

קماה, בשאיין לו מים ד' מילין לטניין או לאחריו מיל פטור מנטילה, ומ"מ יש לאכול במפה דוקא, ולא מספיק שאוכל במולן **שאינו נוגע באוכלן**.

בא"ח ר"ס כס"ג דבשעת הדחק כשאיין מים מצוין אוכל במפה והוסיף הרמ"א או במלוג, ותמה רבינו זצ"ל בביורו שם שבמולג לא דמי למפה ואין להתייר וכמבואר בטור עי"ש, ונראה לתמונה יותר שמסקין בगם חולין (ק"ז): שאם האכilio חבירו אף שאינו נוגע חייב, וכן הרמב"ם בפ"ז דברכות שמתיר לכתחילה אף ביש לו מים במפה הלא אסור בהאכilio חבירו אף שאינו נוגע, וא"כ תמהוין מאי לאכורה דברי הרמ"א שמתיר כשאיין לו מים במולג כיון שאינו נוגע, ולהלא בהאכilio חבירו ג"כ איןנו נוגע ומ"מ בעי נטילה, ואם אשכחן במפה שהתרו עכ"פ כשאיין לו מים ייל דמפה אני דהוה כאן לו ייד דשרי טפי וז"ב.

מיישב הרמ"א שאם אוכל במולג ולא נוגע אין צריך נטילה.

ונלע"ד לישב פסק רבינו הגדול הרמ"א, ונקדמים שבעצם תיקשי טובא עיקר הדין שאם אינו אוכל רק חבירו תחbek לו בעי נטילה בחולין, ולהלא אפילו לקודש שחוווב נטילה חמיר, מפורש בחגיגת (בד): שאם תחbek לו חבירו פטור מנטילה וכ"ש בחולין זצ"ע (וע"ש בטו"א).

ונראה שחוווב נטילה לחולין תיקנו מתרי טעמי וכמבואר בחולין (קו). מפני סרך תרומה דההינו משום טומאה, וכן מצוה לשמווע דברי חכמים,

לרובינו ולפוסקים דא"ע כוונה לנט"י לאכילה, יצא כבר בנטילה לulfilled כיון שלא בעין כוונה, וא"כ כשנותל ידו ומברך הוא ברכה לבטלה וצ"ב.

טעם שנגנו ליגע במקוט מטוונ פנוי לפני הנטילה, ותמייה על ספר פסק הגר"א.

ושמעתי וראיתי מגאנוי עולם זצ"ל שנזהרין לפני הנטילה לאכילה נוגעין במקום מטונף, ואחד כך נוטלין וմברclin, ולע"ד היינו טעמא שנגנו ליטול בכללי וברביעית כל פעם שחייבן בנטילה, כגון ביצאו מבית הכסא או בגעעה למקום מטונף, וא"כ בעצם הידים טהורות ונטולות וכשمبرclin הוה ברכה לבטלה לשיטת רבינו ווזעימה, ושפיר עבדי שנגעו במקום מטונף ותו אין חשש לברכה לבטלה, ולע"ד זהו מנהג ותמיין ודו"ק היטב (שוב מצאתי בספר "פסק הגר"א" דמשמע שرك בשעת הדחק סמכוין ולא צריך כוונה בנטילת ידיים וצ"ב).

קماה. יותר מאי לברך על נטילת ידיים קודם **שמנגן**.

ביבאוו ס"ס קנ"ח ע"ד הרמ"א בשם הג"א שכיל לברך בדיעבד גם אחר ניגוב, וככתב שאין ראייתו מכורות, רק כתב שתלויב בב' הטעמים למה מברך אחר טבילה ולא קודם, דלטעם הראשון יכול לברך וכ"כ הרמ"א לקלала עי"ש, ובכתבי "אור חדש" דעתו שרביבנו זצ"ל חושג גם בדיעבד, ולכן אם כבר ניגב ולא בירך ליגע במקום מטונף וליטול ידיו עוד פעם ולברך, ואני בעני לא מצאתי בדברי רבינו זצ"ל הכרעה שכן ולכון הבהיר בשמו רק דוכנן ליוזר מאי בזה, והט"ז מחמיר גם בדיעבד, וככתב במ"ב סקמ"ד דמצואה להזuir אלו שמאריכין לומר שאו ידיכם ומגניבין, ועוד שאומרים הברכה הידים נוגעות שנשלין בחשש ברכה לבטלה (ויש חוששין בלאו הכי באמירת שאו ידיכם משום הפסק).

אם אמר השם לפני ניגוב ולא גמר הברכה מהו, וduration הארייז"ל בזה.

ונסתפקתי אם אמר השם בלבד לפני הניגוב,

וכמברואר בחולין (ק"ו) שם, ולהכי בדבר שטיבולו במשקה שעיקר החיבור מדין טומאה לרבה פוסקים לא תיקנו ברכה, וא"כ היכי נמי בידו אחת ברטיה ונותל אחר, פטור מצאות והתקדשותם, וכורן ונותל الآخر ממש טומאה, ואין מברכין בזה על נטילת ידיים. ומיהו סתימת הפוסקים ס"ס קס"ב דכשיש מכח ביד עם רטיה ונותל בהנשאר דהוה כאן לו כל הד ע"ש היטב בפסקים, ונראה של בהגשר חיבור והתקדשותם, וא"כ בנטול יד אחת לחוד מברך עללה, וכן מוכת שאי נימא שאין חיבור והתקדשותם כה"ג רק מדין טומאה בלבד, לדין טומאה לא צריך בהנשאר נתילה דוקא, רק יכול להשתמש במפה או אפילו בכך, וע"כ נראה שיש בזה מצווה והתקדשותם, ובכך ליטול מה שרדייל ליטול וمبرך עללה כמ"ש.

מכיא שיטת העה"ש בזה.

שוב מצאתי בעה"ש קס"ג (ס"ק ב) שם ידו אחת בריאה יטול ידו אחת והשניה יברוך במפה ולא יברך על נטילת ידיים, ונראה דהינו טועמא שאינו מקיים המצווה ההלכתה ולכן אין מברכין עללה, ולע"ד נראה טפי שմברכין נמי עללה, שמקיים בזה מצווה נתילה, וצ"ע בפסקים מהרו דעתם בזה, ועיין היטב בס"ק שלах"ז.

כמו. בשיש לו מכח במקצת ידו, וברכו ברטיה ונשאר מקום פניו, צריך ליטול שמה, ולא יסמן לכתילה על מפה בכל היר, ואם ברכו רטיה בכל היר אף שאין צריך, בקשה להפסיק לנטילה, סומך עללה גם לכתילה במטה בכל היד ונותל יד שנייה בלבד.

שורש דין זה לממנו מביאור רבינו זצ"ל, שבש"ע ס"ס קס"ב מבואר שם יש לו רטיה בידו שיש לו מכח, ונותל שאר היד שלא במקומות הרטיה, וצריך רבייעת שם לא כן המים יגיעו למקום המכחה וחזרו ויטמאו, אבל נוטל שאר היר ולא נקרא נתילה לחצאין שאינו חייב יותר

שתיקנו נתילה ממשום קדושה וasmachta לה מדתיכם והתקדשותם והיותם קדושים, ובחויב נתילה ממשום סרך טומאה לא שייך באוכל מחמת מאכיל או במפה או כף שאינו נוגע באוכל, וכך באמת אין חיבור בקודש ורוק בתודעה וכמברואר בחגיגת, אבל גם כה"ג יש בחולין כשאכל פת חיבור ממשום קדושה ומזויה לשמעו דברי חכמים, וכך חיבין בטני"י לחולים גם באוכל מחמת מאכיל וכן בכף, וברוכה.

וא"ש פסק הרמ"א, דנראת שלhai חיבור ממשום מזויה לשמעו דברי חכמים וasmachta השרצין אפסוק והתקדשותם לא החמור חז"ל כשרצין לילך ד' מיל לפניו או לאחריו מיל, ואין כאן גדר נתילה ממשום קדושה ממשום מזויה לשמעו דלא אצרכו בו כה"ג, אבל ראוי עוד ליזהר גם בכה"ג עכ"פ מחשש נגיעה מגוירות תרומה דבעי נתילה, ולכן משמש במפה או בכף או שיאכלו חבריו שלא חושין מפני טומאה, שאכilio בקדוש שרין וכמ"ש, ודברי הרמ"א מאירים, דמיירי בשעת הדחק דוקא דשתי וכמ"ש, אבל הדמב"ם דמתיר תמיד גם לכתילה במפה, היינו במפה דוקא דהוה כאן לו יד, אבל אינו מתיר בכף או האכilio חבריו דאיתא עכ"פ ממשום גדר נתילה ממשום קדושה, והדברים נכונים בעזהשיות.

סתפק במכה בידו אחת וכורן עללה רטיה אי מברך על השני בלבד.

ונסתפקתי מהו הדין כשיש לאחד מכח בידו אחת וע"כ כורן מפה רק עליה, אי מברך על נטילת ידיים כשנוטל ידו השנייה או לא, והיינו אי מברכין רק כשנוטל שני ידיו כעיקר המצווה, או כשתיכיך בחדא מברך נמי עללה, ונראה שלדברינו בכף רק ידו במפה לא פעיל למצות והתקדשותם אלא לטומאה בלבד, והחויב בשני ידיו דוקא, ורק ברוחך ד' מילין לא חייבו בהאי מצווה כלל, ומסתברא דהוא הדין כשיש מכח הוא שעת הדחק ואין האי חיובא, וא"כ אף שנוטל ידו אחת לא קיים מצות והתקדשותם שיסודו בשתי ידיו דוקא, ופטור ממנו שלא חייבו בו, ושורש מצות נתילה בברכה מדין והתקדשותם ולא מדין טומאה

הלוות הגר"א

הלכות סעודה

ומנהגיו

קנץ

ונוטל למעלה מהנקב שכבר בטלת מתוורת כל מהנקב ולמעלה, אבל דרך הנקב שרי, ודעת הסמ"ג וסמ"ק שפסול גם דרך הנקב, ולדעת המ"א זהו גם דעת הרמב"ם ורשב"א, ורביינו זצ"ל בbijaro מיתוי ראייה להפוסלן מהחותסתפה (מובא בר"ש פ"ק דידים מ"ב) דשלוי kali עץ עצם וזכוכית אין נוטלין מהם לדידים, קירקסן שפן ועשהן כלים נוטלין מהם לדידים אם יש להם קבלת רביעית, הרי דיש להם קבלת רביעית ומ"מ פסול עד שקיירקסן ושפן למעלה שעשאן שם kali, ומוכחה מזה כשיטת הפוסלן כמ"ש. (ויש מפרשימים דהינו בכללי חרס דוקא כMOVABA במ"ב סק"י ע"ש).

ולע"ד נראה שרביינו זצ"ל פסול בנקב, דוקא כשהמעלה נמי שם kali עליה, רק יש נקב באמצעו ולכך נקרא kali מנקוב וככלו פסול, אבל אם אין נקב ורק למעלה לבד אינו חד וחולק ודומה לנקב, גם לדידיה שרי ליטול ידים שם, ואפלו המים עוביים דרך שמה כשר שאין הכליל כלו שבור בוהה שלמעלה אינו חד וככלו ראוי לשימושו במקודם ולא נקרא שבר kali וכשר לנטילת ידים. (עיין במ"ב קג"ט ס"ק ב"ד).

דברי הגאון רבי חיים מולזין זצ"ל.

שוב מצאתי בשאלות מגאון רבי חיים מולזין זצ"ל וז"ל "כל המחזיק ובירעת מן הנקב ולמטה כשר לנטילת ידים, ובכל זאת לא ליטול בה בפני אדם" ע"ש, וכנראה דמיiri שאין נקב באמצע הכליל (ונוטל דרך הנקב), שבזה הורבה פוסקים אוסרים, וכן רביינו זצ"ל מהחמירים כמו"ש, רק מיiri שלמעלה לבד אינו חד וחולק וכעין נקב שמדינה שרי, אבל העולם נהנו להחמיר וע"כ אין להקל בפניהם.

קמ"ה. **חיצאה טומל בנטילת ידיים ואין להקל כלל.**

ברמ"א ר"ס קס"א אפשר שנגן להקל בחיצאה לעניין נטילת ידיים, כי יש אמרים שאין شيئا' חיצאה בנטילה, ורביינו זצ"ל בbijaro דוחה,

וכמובן ברור"ש ומפרשים שם, ורביינו זצ"ל בכיוורו מוסיף עוד שאין צורך ליטול במקום הרטיה שמייקר הדין מועלן כאן מפה, וכך שהתרינו מפה לכ"ע לאוכל חרומה שזריזון, וכן מני מחתמת כאב לא יסיד ולכן שרי במקום המנה ברטיה דהינו מכפה לכ"ע.

ועכשיו נתבונן נא בדין זה, שלכאורה מי שיש לו מכחה ורטיה עליה במקצת ידו בלבד, חייב ליטול להנשאר ואני יכול לסמן לכורך כל היד במאפה, וא"כ במכה במקצת יד שחיבב מדינא ליטול שאר היד צורך נטילה, ויש להושך דלא מועיל בזה מפה וצריך ליזהר בזה, ואם כן נוטל בשאר היד אף שיש רטיה ואז כורכו במאפה ונוטל יד שני כדין וכמו שיבואר לפניו.

מחלק אם אפשר בניקל להסיר הרטיה או לא.

ומיهو מדרבי רביינו זצ"ל שמוסיף עוד היחר שם קשה להסיר רטיה מועלן במאפה לתרומה לכ"ע, דהווה כמו מפה לתרומה דמעיל מפני שזריזון הם, נראה שאם עשו במכה רטיה גדולה בכל היד אף שלא צורך, כיון שאינו מסירו אלא בעדר מועלן במאפה לכ"ע ונוטל יד שנייה בלבד, אבל אם נשאר מהיד פניו, או באופן שהוא יכול להסיר הרטיה בניקל ולהסתפק ברטיה במקום המכחה וסבירו, בוהה אסור לסמן על מפה דקיים לנו דלא מועלן מפה לחולין כשיים רק צורך ליטול שאר היד, וכן צורך להסיר הרטיה הגדולה אם הדבר קל ולהסתפק ברטיה במקום המכחה בלבד.

כמו, בלי עם נקב בכוכס משקה שאין עליה דין kali, טסולה לא רק בנוטל דרך פיו למעלה, אבל אפילו נוטל דרך הנקב אסור.

סתירה בדברי הגר"א בכלי עם פגס רק למעלה, והכרעה לחלק בין למעלה בלבד או באמצע.

בש"ע קג"ט (סק"ב) דאית שאין נוטלין בכלי שניקב בכוכס משקה שבטל מתוורת kali, הינו אם

שכמ"א ס"ס קס"א מבואר שאפילו לפוסקים שחוב נטילת ידים אין אלא עד סוף חיבור האcubeות, אם מלולך בכך היד לכ"ע חייבין ליטול שמה, ומשמע שחובת נטילת ידים כפשותו להעבר ללקוח ולא רק מצד פסול החיצה כמו בתבילה, ורק עיקר מצות נטילת ידים גם מדין והתקדשותם, ולפי זה תמהני באינו מקפיד שאינו חיוץ, הלא מ"מ חייבין להעבר ללקוח מהידים שהו מעיקר חובה נטילה וכ"ז צ"ב.

קמ"ט. שכשיך ידיו לתוך כליא לא מועיל ואין לסמן ע"ז כלל, וציריך לכך גברא לנטילת ידים, ובהתה חבית שהתחילה בכך גברא להרמ"ט הכל בשער לנטילה.

דין נח גברא לנטילת ידים ודין כליא
שחקרו ולבסוף קבעו.

בש"ע קנ"ט (ס"ק ח) מובא דעת בה"ג שם משכך ידיו לתוך כליא שאינו מחובר לקרקע ונטל בוהה ידיו יצא חובה נטילת ידים, או מפני דלא בעין לכך, או שהשכשן גופא כאח גברא [ע"י ביאורה ל"ס"ט ד"ה ואם], וחלקו עליו רוב הפסוקים וכמעט כולם כמו שביאר רבינו צ"ל שם, ולשיטה זו דוקא בכלל מחובר לקרקע אסור דאיינו כליא, אבל בחקרו ולבסוף קבעו דעת רבינו צ"ל דהוה כליא וכשר לנטילה להאי שיטה, וכן ברמ"א לעיל סוף סעיף ז' דברכל' שקבעו ולבסוף חקקו פסול לנטילה שאינו כליא, ותקקו ולבסוף קבעו כשר, ומادر הארץ רבותינו האחראונים (הנו"ב, חותם סופר ועוד) בדייני חקקו ולבסוף קבעו ואכם"ל בעניין זה.

לנטילה אי ציריך לכך דוקא ודין
המים כשחנית בראש הגג.

ורבינו צ"ל מאירך בס"י בכיוור השיטות בזה ומביא ג' שיטות ומביא בשיטה ג' בהטה דהוה מעשה בכל המים וכל מעיל לאחר כן, משא"כ בכروا אינו מעשה בכל המים ולא מעיל בכך שני, ומפרש שהוא שיטת הרמ"ט להלכה ע"ש, ולפי זה יש מקום לדון בשעת הרחק כשהם

שלל הפסוקים הסכימו שיש בזה דין חיציה, ולא נדקרו לפרש הסוגיא בחולין כשנותל לחולין שנעשה על טהרתו תרומה ע"ש.

צפוניים גדולים ואין בכך אמ' לחוש לחיציה, מביא בזה שיטת הפסוקים.

והנה בטבילה נשים מחמירין בצפוניים גדולים, אף שאין בכך תחתיו גם בדיעדן וכambilוואר בכ"ח וש"ץ קצ"ח (ס"ק כ) רעומדים ליקץ' וכנתול דמי וחוצין, אף שהתם נשים נהגו ליטול לפני הטבילה ולכנן עומדת לניטל, נראה דהוא הדין אם גדולים באופן שרוב בני אדם מקפידים לנוטלו, אף שהוא אינו מקפיד, הרוב הפסוקים מחמורים, ובפרט כאשר אין אומנתו בכך, ומהאי טעם א' יש ליזהר מאי בקייצת צפוניים כל ערב שבת וכambilוואר בט"ח, שיש לחוש לביטול מצות נטילת ידים שחביבה חמורה מאי ודוד"ק היטב.

שוב מצאתי בספר "שולחן הטהורה" (ר"ס קס"א) זויל "מי שדרכו ליטול צפוניו בכל ערב שבת אם פעם אחת שכח ליטול בערב שבת אסור לו לאכול בשבת כי מסתמא מקפיד, על כן ירחץ היטב מה שתחת הצפון אפילו בשבת, ואף על פי שרוב העולם אין מקפידין, אם הוא מקפיד חוצץ" ע"ש, וכנראה חושש לבזק וכדומה שנדרבק בצפון במקום שגדל, ולדברינו יש לחוש על הצפון גופא שחוצץ כיון שעומד לקצוץ רק שכח, ולא מועיל אם יגרד מה שתחת הצפון, ואולי הפסוקים סתמו דלא חיישנן לה אלה בטבילה נדה, ואף שהחיציה רק מדרבנן, דמייעטו המקפיד אינו אלא מדרבנן, מ"מ עיקירה נוגע לאסור כרת. אמנם אין זה מוכחה שהרי מים שנשתנו כשרים לנדה, ולנטילת ידים החמירו כמי כיר, וחוז"ל החמירו מאי בנטילת ידים, ועל"פ ראייה להקפיד לכתילה לכ"ע לקוץ הצפוניים שלא יהיו גדולים מדי ואו אין לחוש לחיציה.

נטל וידיו מלוכלכים רק אין חיציה מה הדין.

ואני נבוק עוד בעיקר דין נטילת ידים וחיציה,

הלכות הגר"א

הלכות סודה

ומנהגיו

קנṭ

בכל שהוא, ולכון זוחלין אינם חיבור ופסול, וזאת עוד בדברינו בມועדים זומנים השלם ח"ד סי' מ"ט מה שביארנו עוד בשיטת הגר"א יעו"ש.

מיים זוחלין אם כשר לבעל קרי.

והנה לבעל קרי הקילו לכ"ע דסגי במא' סאה מים שאובין, כמו שכתבו הפוסקים בשו"ע או"ח ט"מ פ"ח, ולברינו זוחלין במקוה ודאי פסול לבעל קרי, שפסול מעיקר תורה מקוה, שאינו חיבור ואין כאן שיורר כלל, והוא דמבעיא לנו להתרי לניטילת ידיים היינו דלא בעין להה שייעוד רק שיתמכסה ועי"ז זוחלין לא פסול שאין צריך חיבור ממש אבל לטהורת בע"ק שבמא' סאה אינו מועיל, ודוי"ק היטב זהה.

קנṭ. נוסח הברכה תמיד על נטילת ידיים אף בטבל ידיים.

רבינו זצ"ל בביורו ס"ס קנṭ מביא במחילוקת שם אי כשטובל ידיים ג"כ מבורך על נטילת ידיים או מבורך על טבילה ידיים, ומפיק שתלווי במחילוקת (בש' ח' ס"ו) לגביה ט"ק או מבורך להחטעף או לא, ולרמ"א מברכין שם בט"ק על מצות, והוא הדין כאן מברכין על טבילה ידיים, משא"כ לרביבנו זצ"ל התם גופא מברכין גם על ט"ק להחטעף שתקנו כן נוסח הברכה תמיד, וא"כ כאן נמי נוסח הברכה על נטילת ידיים דוקא ואין לשנותו, וכן מתבאר מדברי רבינו בביורו סי' ד' סכ"ב שלعالם מבורך ענט"י.

דעת המ"ב להלכה.

ובמ"ב מסיק שם טובל במים הפסולין לניטילה יברך על טבילה ידיים, ובמים הכהרים לניטילה, אם טבל נמי מבורך על נטילת ידיים, אבל לע"ד לרביבנו זצ"ל אין לשנות בנוסח הברכה שתקנו על נטילת ידיים, וכਮבוואר בדבריו בס"ד ר' דאף על קיומוಚור שאין ראוי לניטילה מבורך ענט"י, וה"ג כאן אף שהמים פסולין לנט"י מבורך בשבייה ענט"י, ומקיים המצווה גם בטבילה, אבל הברכה תמיד רק על נטילת ידיים וכמש"ג.

בחניות בראש הגג כמו בעיה"ק ועוד מקומות, בפותח ברוזה הוה כה גברא מכלי, וכן לכבה"ג הלא לא בעי כה גברא כלול וא"כ לכארה יש להקל לעניין נטילת ידיים בשעת הדחק בכיה"ג וכ"ז צ"ב.

קנṭ. זוחLIN פסול לכ"ע לניטילת ידיים אף אי שאובין בשרים.

בביאورو קנṭ (ס"ק ט"ו) שהמחבר מסתפק להכשיר זוחlein לניטילת ידיים, ורבינו זצ"ל פשיטא ליה שלא מועיל, ורק רבייעית בקרקע דמעיל לטבילה כלים מהני לניטילת ידיים, אבל זוחlein לא מהני החם ופשיטה דפסול גם לניטילת ידיים ע"ש.

מיישב פסק השו"ע ע"פ חידוש הריב"ש
שפסול זוחlein משום קטטרס.

ונראה לבאר פסק הש"ע, שבס"ק י"ד מסקין "התבilver ידיו במי מעיין אפילו אין בו מ' סאה עלתה לו טבילה כל שמתכסין ידיו בהם בכת אחת, ואם הטבלים במי מקוה יש אומרים שרינו כמעיין, ויש אומרים שצורך מ' סאה ונקטין כדברי המיקל" ע"ש, והיינו דלא בעין שייעור לניטילת ידיים אלא כדי להכנס שני ידיים ולטבול בהם.

ונראה שהרביב"ש מפרש פסול זוחlein במקוה דרזה קטטרס שאינו חיבור, וא"כ אין כאן מ' סאה ולכון זוחlein פסול במקוה, משא"כ במיין דכשר בכל שהוא כשר בקטטרס, ואף דכעין שיעור במיין לאדם אפילו מה"ת לכמה פוטקים, היינו הלכה בטבילה אדם, לכטוח בהמים כל גופו, אבל מצד גוף המים לא בעי שייעור ולכון זוחlein כשר במיין.

ולפי זה נראה שבנטילת ידיים בקרקע הקילו שלא בעין שייעור, והוא דבעי שיתמכסה בו ידו הלכה בנטילה ולא בגוף המים, ולכן שפיר מועל לניטילת ידיים גם בזוחlein, וכן פשטוות ממשמעות לשון המחבר שאין שייעור כלל למים בקרקע וא"ש כמ"ש, לרביבנו זצ"ל ס"ל שבמקוה צריך מה"ת רבייעית בקרקע, ולא הקילו כמיין דסגי

שנותני לו במתנה, שעומד על השלחן ומקטרג, ובמיוחד כשארם מבורך ביחיד ואין מברך בזימון, וע"כ נוחתין לו חלקו ויסתכל לו, ובഗודה של פסח מהחיד"א מביא تحت למים אחרים מים מים ורק שלא יהיה יניקה לטט"א, ומוסיף כי שמענו על החסיד מהר"ר יודא חבאליו זצ"ל שאירע לו מעשה בזזה ע"ש, אבל עכ"פ צריך לכ"ע ליטול עד פרק שני ואכבעות דוקא מדינה כמובואר בשו"ע (קפ"א ס"ד), ומ"י שנוטל מעט מים בראשי אכבעות ביטול חותמת מים אחרים מים שהיובה חמוץ, וצריך ליטול עד פרק שני או סוף האכבעות כמו שנבאר להלן, וראוי להזהר על כך. (ובהסתכמה ל"קב היישר" שהוזיאו לאור עכשווין, הבאת רשותו דבשם שבמים הראשונים כשם הרבה סוגלה לעשירות, כך במים אחרים מים כן, ומביא שזו חלק הסט"א, אבל כפי הנראה רביעית כמקווה ולא חישין כלל).

מחלק אם ידיו מזוהמות או לא.

והעיקר נראה שקפידת המקובלין למעט במים אחרים מים הינו כשיידי מוזהמות, ובמים אחרים מים מעביר הזוהמא, כדי שהייה ראוי לבורך, כה"ג ימעט שהזוהמא לס"מ ואין נוחתין לו יותר מהראוי, וכן מבואר בזזה"ק פרשתblk (קפ"ו). כל טנופא וכל לכלוכא סליקוליה לסייעא אחרת, דהא סייטה אחרת מהאי טינויפא וכלוכא אותו, ועוד מים אחרים מים חוכה וחוכה אנון ע"ש, וכן בפרשת תרומה (קנד): לבתר דأكلיל בר נש ואתענג אצטרך למיהב חולקא דתמצית לההוא סייטה ומאן איהו מים אחרים מים הזוהמא דיידין וכו', ובזוהר חדש (סז): ע"ש, ולכן אפשר לצאת שיטת המקובלין ורבינו זצ"ל, שאם הידים מזוהמות נוטלים במעט מים שלא לשם מים אחרים מים עד שנקיות לברכה, ולאחר כך שופך בכל רבייעת למצות נתילה לקודשה יתרה לברכת המזון וכה"ג אין לחוש מיד' וצ"ב.

לייטול עד סוף האכבעות חיוב לרביבנו זצ"ל.

ורעת רבינו זצ"ל שם בס"ד שמים אחרים מים עד

קnb. רבינו זצ"ל מחייב במים אחרים מים שנוחג מדינה נם היום שאין מלך סדורות, וצריך רביעית דוקא, ונוטל עד פרק שני ואכבעות או עד מקום חיבור סוף האכבעות לנב' היז.

עיין בביבאורי (סוף ס"י קפ"א) שמים אחרים מים דרכו אף לדידן שאין מלך סדורות מצוי ביניינו, שעיקרה מדין והתקדשתם והיitem קדושים בספק דערובין מסקין דחויב מים אחרים מים חמיר משום מלך סדורות דהוה סכנה ולכך לא נפטרו מזה במחנה כמו שפטרו ממים הראשונים הוואיל ויש בו טעם דסכנה, וזה ליתא בזמנ הזה, אבל אין יסוד חיוב משום מלך סדורות גרידא, רק מדין והתקדשתם כמו במים הראשונים כמ"ש, ושפיר נהוג גם בזמנ הזה.

טעם שאין מבריכין עלה.

ונראה שלדעת רבינו זצ"ל הא דין מבריכין על מים אחרים מים, שהראשונים זצ"ל בפ' כל הבשר ביברו הטעם משום שעיקרן רק משום סכנה וכ"ב הרמב"ם פ"ו דברכות, ולרבינו הינו מפני שיזוצין בברכה על מים ראשונים, לא תיקנו עלה ברכה מיוחדת, וממשום סכנה שמיוחד במים אחרים מים בלבד לא תיקנו ברכה.

ובמע"ר איתא שצריך רביעית למים אחרים מים, ובכת"י הוכיח כשייתנו שמצו רמז ולהשוף מים מג'בא" ר"ת ג' תפנות, ב' סעודות, א' למים שבת (פב.) שמהאי קרא צריך רביעית. (ובמ"ק"א הבאתי מספ"ר אורחות רבינו בשם הגאון ורב יעקב קנייבסקי זצ"ל, ששמע מגיסו ורבינו החז"ז זצ"ל, דלאו שמייה דגר"א חתים על שייעור רביעית במים אחרים מים ותלו בשמו, והבאתי בשם מרן הגאון דבריסק זצ"ל שנוטל כל היז וכן מקובל אצל תלמידיו הגר"א זצ"ל, וכן נהג הגר"ח מועלזון זצ"ל).

דעת המקובלין למעט במים אחרים מים.

ובכתבי הארייזל שמים אחרים מים חלק הס"מ

הלוכות הגר"א

הלוכות סודה

ומנהגו

קסא

קנג. כום של ברכה אוחזו בימין ומגביהו טפה, ואם קשה לו לאוחזו ולהגביהו ואידך סיווע בשמאלי, מוטב לא לאוחזו כלל, רק מביך שהחובם לפניו.

חלוקת בין מסיע שיש בו ממש לאין בו ממש, ודעת הזוה"ק בזה.

דבר זה מבואר עמוק שיטחו בסימן קפ"ג ס"ד, שסביר הגمراה בברכות (נא). "שמאל מהו שתסייע לימיין אמר רב אשיה הויל וראשונים איבעיא להו ולא איפשיט להו אנן ניעביד לחומרא" ע"ש, והתמה רבינו זצ"ל למה הרשונים שנסתפקו ג"כ לא עברי לחומרא, והסביר שלראשונים כל עשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה נהגו כן לעיכובא, וא"כ אחיזות הקוס לעיכובא שנותו לימיין הוא א' מהعشורה דברים, משא"כ לאחרוני דהינו ל"י יוחנן דאמר שرك ד' דברים [הזרחה שטיפה חי ומלא] אבל שאר דברים רק למצוה ולא מעכב אם לא אוחז בימיין, וא"ש שלאחרוני אחיזות הקוס לא מעכב, וכיון שנסתפקו אי מותר לשמאלי לסייע לימיין נמנעו לאוחז הקוס כלל וויצאן נמי בכך המצווה שאין האחיזה לעיכובא, משא"כ לרשותם בעין אחיזות הקוס לעיכובא, וכשי אפשר אלא בשמאלי שמשיע לימיין איבעיא להו ולא איפשיט להו, ובואר שפיר כדרכינו דהא שאמרו בגמ' אנן נעביד לחומרא היינו שאם אין יכול לאוחז אלא בסיווע השמאלי ראיו לו לבטל לגמרי המצווה לאוחז בידו הויל ואיפסקא לדידן הלכה לחומרא, ולהנ"ל החומרא היא שאין שמאל מסיעית לימיין, וזהו חידוש גדול ולא משמע כן בזה"ק פרשת בלק ובכתבי האריז"ל.

ומיהו בתוס' בברכות שם פירשו בהא דشמאלי מהו שתסייע לימיין דמיiri בכוס גדול דוקא, והיינו מפני דמיiri במסיע שיש בו ממש דוקא שבלעדי השמאלי לא יכול להגביה אבל מסיע בעלא שאין בו ממש ואפשר בלעדו שרי כדאיתא בשבת צ"ב ב' דאי בעבודה שר כה"ג, וכן מבואר ברמ"א קפ"ג (ס"ק ד), ויש

פרק שני דאכבעות או סוף האכבעות, ותלי בפירוש הסוגיא בחולין קו: „שלorsch"י שם ודרישה שנייה בש"ע ט"ס קס"א, לחולין בעצם סגי עד פרק שני דאכבעות, ורק לתרומה עד סוף האכבעות, ומיס ראשונים גورو עליה מה שום תרומה העזבונות, וכל מים אחרונים עד פרק שני, משא"כ לשיטת הר"י ודרישה ראשונה שם שכחולין עד סוף האכבעות, ולכן נוטlein נמי עד סוף האכבעות, אבל מים אחרונים עד סוף היז, אבל למים אחרונים כדי חולין עד סוף האכבעות.

ונראה דכם שלמים ראשונים מפורש בש"ע ס"ס קס"א ראוי להחמיר עד חיבור היד לזרוע, וכ"כ דעת רבינו בכיוורו שם, ועיין בבה"ל ס"ס קס"א שסביר שמעיר הדין ראוי להחמיר כן שזו רעת רבים מגדולי הפסוקים, גם במים אחרים מילא ראוי להחמיר במים אחרים שדרינו בחולין עד הפרק שלשיטה זו היינו עד סוף האכבעות דוקא. והמעיין היטב יראה שזו כוונת רבינו בכיוורו כאן שכ' ח"ל לפירוש"י והראב"ד כר', וכונתו לדידן דקי"ל עד כף היד למים אחרים משום סוך חרומה, מילא במים אחרים צידן ליטול עד סוף קשיי האכבעות דוקא וכשנתה. וכ"כ בביור הלכה כאן ד"ה עד, שטוב לנוהג כן כשייש לו מים עי"ש.

מהמה למה הנוהgan כהאריז"ל אין נוהgan
כשיטתו במים אחרים.

שוב מצאתי בדף החאים קפ"א (יז) שלפי האריז"ל ציריך ליטול י"ד פוקי אכבעות, והיינו עד סוף קשיי אכבעות, וכן מביא מסידור הגרש"ש, וא"ש שהלא פסק שנוטlein ראשוני עד סוף היד, ובאחרוני בעין עד סוף קשיי אכבעות, ותמהני שהנוהgan כהאריז"ל לא נזהרין ליטול מים אחרים עד סוף קשיי אכבעות דוקא כשיטתו וצ"ב.

وعיין עוד בדברינו בש"ת תשוכות והנוגות ח"א סימן קע"ג שהארכנו בバイור שיטת הגר"א דמים אחרים כראשונים וכדעת הרמב"ם ע"ש.

כהנא שראה ממנו בפירוש שלא השתמש במה שנשאר על ידי תיקון לא לקירוש ולא להברלה ולא לכל דבר שטעון כוס ע"ש.

במיין ענבים ודאי לא מועיל לפ"ע.

ורבורי ובינו וצ"ל חירוש הם, ולא משמע כן מדברי הש"ע ס' קפ"ב ס"ו ושאר פוסקים, אך באמת רמז זהה וביאורו שציין למדוד בכרכות שם, ריכ' בס' קפ"ג דבארץ צרפת נהוגיןichel הocus גנום ואין תקנה לאותו יין של הocus גנום וצ"ל לעזרת הכל לחוץ ע"ש, אבל לע"ד נראה להוסיף בזה דין חדש, ותמהני שהמפרשים לא ביארו הדברים, דאפסלו לש"ע דמעיל מה שמוסיף יין או מים לנוס פגום והוכשר בכך, היינו יינות ממש כעין דידחו שחזקים ובמים מועיל למזיגה, אבל למשל למיין ענבים שנางנו לשמש בו היום הרבה גם לקירוש והברלה וכוס של ברכה, נראה שמים לא מוסיף רק להיפך מקלקל וא"כ בפגם بما ששתה מהocus ומוסיף עליו מים לא תיקון בזה ולבן לא מועיל בזה מים רק יין וו"ב, וכן מצחתי להדייה ברא"ש בפרק ערבי פסחים (י"ד) דמוקרי הסוגיא במזוג כל צרכו ולא מועיל בזה הוספה מים לתקן ע"ש.

ולפי"ז אולי נוכל להוסיף שלדיין אפסלו יין לא מועיל דבאמת הוא דמעיל שהוא יין לתקן פגם, יש לומר דמיירי בין ממש שחוזק, וטבע יין בזה לחזק נמי הנשאר, ולבן סגי לתקן הocus אפסלו ממשו יין ודי בכך, אבל מיין ענבים אין תוסס ואינו מחזק, ולבן הוספה שהוא מין ענבים לפגום ששתו לא חזק ולבן לא מועיל ונשאר פגום ודו"ז צ"ב.

טעם הגר"א שהחמיר.

ונראה דאפשר שרבניו וצ"ל החמיר שלא מועיל הוספה מהאי טעמא, דס"ל שינוי לנו אינס חזקים ואינס צרכיים מיזוג, ולבן לא מועיל מים וכן יין וצ"ב, אבל עכ"פ למיין ענבים נראה שיש מקום להחמיר בזה כמ"ש.

מהאחרונים שמחמירים גם בזה, ומיהו כה"ג נראה שעדריף לאוחזו בידו גם לרבניו וצ"ל שנראה שהסכימים שם לרמ"א בזה, וכן נראה דכיוון שע"פ הזזה"ק אם איןו אוחזו בידו אין מצוה כלל, ולכן אם מסיע שאין בו ממש שאפשר נמי בעלדו שרי וככלבד שלא יבטל האחיזה שככל עיקר המצוה גם לדידן לזה"ק וכחנן".

כן. בכום של ברכה צריך לכתהילה עשרה דברים, ארבעה לעיבוב הדחה ושתיפה חי ומלא, ולמצוה מקבלו בשתי ידיו ונוהנו ליטין ומגビחו מן הקרע טפח ונוהן עניין בו, ועיטור היינו לעטרו בבומות מהודרים סכיב, או שתלמידיו וב"ב סביבו, ועיטוף היינו שיחסים כובע על ראשו או להעתף בגנד עליון נאה כמו שעומד לפני גדול, וכל אלו מצוה לכתהילה גם בזמן זהה בכום של ברכה.

ביביאורו קפ"ג, דעת הגאנונים דכוו של ברכה צריך עשרה דברים, ורבי יהנן דלא צריך עיטוף לא קיימהلن כוותה, ורבינו וצ"ל מסיק דהעיקר שצורך לכתהילה עשרה דברים עיטור ועיטוף ומקבלו בשתי ידיו ונוהנו לימין ומגビחו מן הקרע טפח ונוהן עניין בו, דמה שאמר ר' יהנן אין לנו אלא ד' דברים היינו לעיבובא, אבל העשרה דברים בעין למצוה, וכל אלו נהוגין בזה"ז לכתהלה ומזכה למעבר כולהו ע"ש היטב, וכן כתב במעשה רב, שטוב לעטר כוס ברה"מ ושל קידוש והברלה בשש כוסות מסביב, ועיי' במש"כ במעשה רב החדש סי' ד'.

קנה. רבינו וצ"ל מחמיר שאין יכול לתקן בכום פגום بما שמוסיף מעט, וכן מעדיר שדראו אצלו שמדריך מאר בזה.

בתוס' מעשה רב (ל) פסק שלא יוכל לתקן כוס פגום بما שמוסיף מעט, ועיין ביאור הגר"א סימן קפ"ב ס"ק י"ז, "וכך שמעתי מהרב ר' יעקב

הלכות הגר"א

הלכות סעודת

ומנהגיו

קסג

קנו. שתי חברות בשתי שלוחות שאוכלים בחדר אחד, אם רואים זה את זה מצטרפין, היינו כשייש בבל חברה נ' דוקא מצטרפין לומן ביהר, אבל בפחות מ' לא מצטרפין אף שרואין זה את זה.

בחבורה של ג' ואחד בשולחן אחר המזון היה מהג' דוקא.

דבר זה חידש בשנו"א בהשמטה, ולדבריו מוכחה כן מהגמר, ומובא בכה"ל ר'יס קצ"ה, וע"ש בהגחות רע"א, ועיין בתוספות מעשה רב שאיפלו שנים אוכלים על שולחן אחד, והג' אכל במפה אחרת, מצטרפין לזמן ג' ע"ש, ובכת"י (אור חדש) מחדש שאיפלו יש בחבורה ג', וכשלחן אחר אחד שרצו להצטרכו הוא עונה, אבל מ"מ לא היה המזון, רק עונה בלבד, וצריכים ליזהר בזה.

הדין בכחורים בישיבה לזמן.

ונסתפקתי בישיבה עם הרבה בחורים ש居ושבים על כמה שלוחות, ובוחור אחד גומר ומחר לבן, וע"כ קורא לשנים בשלחן אחר להצטרכו, שלכאורה לרביינו זצ"ל לא יצא בזה חוכת זמן, שלא מהני צירוף אף שרואין זה את זה, ומה עוד שאיפלו אם שלשה גמרו בשלחן אחד ומזמן דין ובוחור בשלחן אחר מצטרף, לכואורה הוא לא יהיה המזון רק עונה בלבד, וצריכים ליזהר בזה.

ולמעשה עדרין אני נזכר בזה, דמשה הלא מצרע שתי חברות להיות כאחד, ואף כשהיא שמש כגון שהמأكلים מוכנים על השולחן, אויל בישיבה הם נחשבים כחברה אחת אף דהה בכמה שלוחות, דעתifi מסתמ בן"א שאין קשורין זל"ז ומctrapi, ודינו כבעה"ב עם ב"ב, עיין במ"ב קצ"ה (ס"ק ו') בשם רבינו זצ"ל, ואף דיש לחלק רהטם עדיפי, מ"מ מאחר שעיקר דין זה שרואין לא מהני להצטרכו לשולשה לא ברור, כה"ג גלע"ד להקל שמצטרף וצ"ב.

צירוף לעשרה מהו.

אמנם כל זה לענין צירוף לשולשה, אבל בתוס'

קנו. נשים בפני עצמן חייבות בזימון, ובכן נ' נשים שאכלו יחד מזונות בפני עצמן.

חילוק בין זימון שננו לדידיהו.

בש"ע (קצ"ג ס"ז) דנים חיבין בזימון כאשר כלות עם ג' אנשים, אבל ג' נשים אין עליהו חיוב זימון רק רשות וכן המנהג פשוט, אבל דעת רבינו וצ"ל שם כתיטת הראשונים שנשים חיבין בזימון גם בפני עצמן, וכదמם עב סוגיא ריש עריכין (ג:) ע"ש, ולשיטתו ג' נשים שאכלו יחד חיבין לזמן, ולא נהגו בזימון בכיוור הלכה שם, ואולי רק כשהגנו בזימון שאחד מוציא, גם בנשים עדיף שאשה תברך וישמעו ברכתה, אבל בזמן הזה שעריקה זימון בעלמא לא חייבו נשים, כשם שבשרה לכ"ע ליכא חיוב בנשים.

אכלו עם אנשים ונתחייבו אי מזמן בפני עצמן.

ומצאתי דבר פלא בש"ע הגר"ז (מובא להלכה במ"ב קצ"ט ס"ק י"ז) שאם נשים אכלו עם ג' אנשים שנתחיחבו בזימון, רשאין גם לכתה להצטרכו להחלק ולזמן בפני עצמן, ומבאר במ"ב דבנשים בלבד אין חיוב, אבל כשאכלו עם אנשים ונתחיחבו, מזמן נמי בפני עצמן דהוה זימון של חיוב ע"ש, ולע"ד דבריו תמהון, דכם שאסור להחלק מזמן של עשרה לזמן של שישה, והיינו מזמן מועלה לזמן שחייבו פחות, ה"ג אין להחלק מזמן של חיוב לזמן של רשות, וכיון שלידין נשים בפני עצמן רשות דלא מועלה צירוף לחיבין בכך, וגדלו לה'athy הינו ג' אנשים דוקא, ולכן נשאים מזומנים דמעולה ונשים נצטרפו לאכול מהם חיביטים לזמן עם זימון מועלה, ואסור להו ליפורד בפני עצמן דין זוימן דלא מועלה כשל ג' אנשים כנילע"ד, ואמנם בשער הציון סק"ט באמת נדחק לבאר סברת הגרש"ז, אך מבואר שマーク על דבריו לדינא הוואיל לרביינו בלאו כי יש חיוב זימון לנשים בפניע, ויש ע"ז שם זימון של חיוב, וגם מחמת שאין לכופן שישבו דוקא בחבורה א' עם גברים עי"ש.

մերך כתע מקיימין כבר מצות זימון במא שmpsיך מאכילהו לענות עד נברך לחוד צ"ע טוכה, שהיאך יוצאי מצות זימון במא שנים רק עונים אחריו נברך, אף שאין שומען ברכת הוזן, ואין כאן צירוף לברכה, שmpsיךין רק עד נברך לחוד ואז חורין לאכול, והיאך שיין בזה לחוד קיומ' מצות זימון אף שאין כאן ברכה יתר, ומשתבאה שם שנים הפטיקו לפנים משורת הרין לאחד, [שאין אחד בלבד מברך ברכת המזון], ציריכים לכ"ע להמתין עד הוזן, אבל בפסקים בס"ר לא משמע הכי וצ"ב.

קנט. שבעה שאכלו פת, והאחרים אכלו רק אפלו מחות מכוית, או שתיה פחות מרביות מצטרפין.

שלשה מצטרפין לשבעה אף שלא אכלו כוית וכן בלא שתו ורביעית, וקללה בידינו משפחחת הגרא"ז צ"ל.

כביורו סי' קצ"ז ס"ב מיתי ראייה שא"צ כזית מדמיםין אפלו לא אכל אלא גרגורת שהוא פחות מ合击 כדאיתא בר"פ המצעני וג"כ אמרו עליה של ריק עכ"ד, והנה על דברי רבינו תמהו מאי שררי מפורש בשבח שגורגרת הלא יותר מכוית ואcum"ל, שאן זה עיקר ראייתו אלא כמו שמסיים מהא דאפילו עליה של ריק מצטרף והיינו פחות מכוית, וכן מסיק רבינו לעניין שתיה שודמה לאכילה ולא צrisk ורביעית, וע"ש בכ"ל שדין בדברי רבינו דמיiri לעניין עשרה אבל בשלשה צrisk כוית.

ומקביל בידינו משפחחת רבינו צ"ל שלעשרה דקדוקו לצrisk ואפלו יאכלו ריק או משחו, אבל בשלשה לא דקדוקו לצrisk שנכנסין בזה למכבה אולי בעין שיאכלו לשלה פת דוקא, וכדעת המחבר קצ"ז (ס"ק ג) ולא כמוש"כ האחרונים ובמ"ב שם ס"ק כ"ב שמנגנים ליתן לו לכתילה דבר אחר לאכול או לשתו. ועין עוד ברכינו בתשובות והנהגות ח"א סימן קפ"ג שערדרנו שבזמנינו אין מוציאין בברהמ"ז רק להשב ברוך שאכלנו, אין חש להקל בזה. ויעו"ש מ"ש בזה.

מעשה רב מפורש שלענין עשרה מצטרפין בכל אופן, וכ"ש בחthonה אף שאין בשלחן ואצל המזמן עשרה יחד מצטרפין לעשרה, וכ"ש שיש לומר דכללו כחboro'את אורת' המחותנים ושפיר מצטרפי. (אבל בבייה"ל בשם הרש"ז מחמיר בזה דגם לעשרה לא מצטרף).

קנט. עיקר חנות זימון מקיימין כשותמעין מפני המברך כל ברכת המזון, ואם חושש שאינו שומע כל מלה בבונינו אומר בעצמו ג"כ בלחש ומסיים הברכה ושוב עונה אמרן, ועכ"פ ידקקו כן בברכה ראשונה עד הוזן את הבל.

ברכת זימון ברכחה ראשונה או כל בורהמ"ז דוקא.

ביבאו ר' ס"ס קצ"ה דעתך ברכת זימון ישימעו כל ברכת המזון, ולעליל קפ"ג (ס"ק ז) מפורש בש"ע שרואו לומר עם המברך בלחש מפני שאין שומען לצאת ממנה, וע"ש בכיוור הגרא"ז שמצוין להט"ז ושם מבואר שאין שומען היטב ולכן טוב שכל אחד יברך עם המזון עצמו, אבל יש אומרים [מג"א בשם תשכ"ז] שיזמן עד הוזן את הכל, וכן פוסק הגרא"ז ר"ס ר, וא"כ עכ"פ יאמר עד הוזן את הכל בלחש עם המזון.

חידוש שבכל ברכחה מצוה מיחודה.

וביארתי במק"א הגדר לרביבנו צ"ל שמקיימים ברכת הזימון כשאומר עד סוף הוזן, ואם שומע עוד מקרים טפי בזימון, ובכל ברכחה כשמברוכין יחד מקיימין מצות זימון, וזה שהעלינו בשם רבינו צ"ל לברך לכתילה יחד כל ברכת המזון, ועכ"פ ברכחה ראשונה שבלא זה לרומ"א ביטול מצות זימון (ובפסקוי הגרא"ז כאן קיצר כאילו לרביבנו צ"ל אין מקיימין מצות זימון אלא כמשמעות כל ברכת המזון, ולא ביאר הדברים כדי צורך).

מהו גדר ברכת הזימון בגין שאומר נברך זיין מוציאר השם.

ובעיקר שיטת הפסקים דאי בצירוף א' שאינו

הלכות הגר"א

הלוות סודה

ומנהגי

קסה

קסב. מסיים בונה ירושלים אמן, ולא יאמר בונה ברחמי ירושלים אמן, ועונה אמן זו בלחישת.

מסביר החילוק נסotaות זה.

במע"ר, ודלא כרמ"א קפ"ח ס"ב, והיינו טעם שציוון במשפט תפדה ולא ברחמים, ועוד מסיים בונה ירושלים אמן, וכן נהגו הפרושים, ואנוג נוסחתינו ברחמי, וכ"ה בסדר התפלות להרמב"ם ז"ל וכמוש"כ בשעה"צ קפ"ח ט', ויש לומר שאין היה ברחמים או במשפט תלוי בצורת הגואלה לעתיד לבוא, ומקרה מלא שבתי לירושלים ברחמים, והכל תלוי בזוכיותינו ויסורי חbill משיח. ומה שפירשנו לענות אמן זו בלחישה מבואר בתוספות מע"ר וכדייתא בברכות מה: וזהינו שמכאן והלאה רק מדברנן, ולכן עונין אמן להפסיק ביניהם ואם יאמר בקוי"ר יבואו לולול בברכת הטוב והמטיב. וכ"כ המחבר בס"י קפ"ח ס"ב, וע"ש ברמ"א שנDACת לתת טעם למנהג, ואף טעמו לא שייך רק כ奢מברclin בימון ע"ש.

קסג. כשהוא מרד לעולם אל יחרנו עונין אמן, בשבת אמר עד לעולם אל יחרנו ולא יותר, שאיןו אומר בקשות בשבת. מעשה בהגר"א שציווה לומר אמן אחר לעולם אל יחרנו, מקשה עליו, אך מסיק שהמנהג בהגר"א זצ"ל ואין לשנות.

בעליות אליו, וע"ש מעשה מהצדיך אחד שבא לבקר ורבינו זצ"ל וכשחזר סיפר שנתהדר לו אצל רבינו זצ"ל אמן זו לאחריו לעולם אל יחרנו ע"ש, ואם כי לע"ד אלולא דבריו אמינה שיכל לסייע הברכה בלבולם אל יחרנו, או להויסף ולהאריך כמנהגינו ולסייע בסוף כלנו יחד בברכה שלימה ונאמר אמן, וא"כ אז זהו סוף הברכה ולא לעולם אל יחרנו, שהויסף להברכה וסיים בהוספה וכן הוא שאומר אמן, ויש לי קצת סמק' ליה ברמבא"ס פ"ב מברכות שמשמע שככל שמוסיף בקשوت בברכה חשיב מן הברכה עצמה עי"ש בהל' ז' ח' ואילך, מ"מ דעת רבינו

קס. מי שלא אכל כדי شبיעת מוציא ט' שאכל כדי شبיעת, אבל לכתהילה ראוי לחוש לשיטת בה"ג שאיןו מוציאו.

מכיא גם דעת הספר "דמשק אליעזר" ומניין שיטרי בצ"ע.

ביבאورو ס"ס קצ"ז שחושין לכתהילה לשיטת בה"ג דבעי בברכת המזון ואכלת ושבעתה וברכת, ולכון המברך ציריך שיתחייב מה"ת בברכת המזון, ורוב הפסוקים חולקין ע"ז שאיןו אלא אסמכתא מדורבן וטני בחזוב דרבנן להוציאו, ורביינו זצ"ל מתיית ראייה מסוכה (לח): תבאו מארה למי שאשתו או קטן מקרין אותו, ומזה מציא בא"ד משק אליעזר" שרביינו זצ"ל פlige על המ"א דס"ל שדינא דבה"ג מיררי דוקא במוציא חבירו אף בברחה"מ דוקא, ולא בזימון דין דילן של אחד מברך לעצמו, ולבריו לרביינו זצ"ל מיררי גם כה"ג, ותבאו מארה אף של אחד מברך, ולע"ד דבריו צע"ג, ורביינו זצ"ל מורה למ"א, ובאה שאו קטן תבאו לו מארה שבזionario שאיננו יברכו, אף שם מיררי שאינם מוציאים מ"מ עצם הרכבר שהוא אינו בקי והוא מקריאין לו הויב בזionario, וה"ג כאן כשאינו בקי ומוציאו הויב בזionario, וכן אבל כשאינו מוציאו אין חילוק מי מברך, וכן אבל יברכו באינו בקי שפיר הדבר בזionario ואסורה, אבל אנן בקיין ואינו חשוב מי מברך אם שבע או לא וצ"ב.

קסה. בחול נופח הברכה רחם הר' אלקינו על ישראל עטף, ובשבת פתוח נחמננו ומסיים מנחם ציון ובונה ירושלים.

ולומר בשבת נחמנינו, הקדוש הארויז'ל לא חלק בין חול לשכת.

ביבאورو קפ"ח מסכים לומר בשבת נחמננו כשי' הרי"ף, ומסיים שכן עיקר שכן הוא על דרך הקבלה, וכ"ה במעשה רב, ובמ"ב שכן דעת עוד כמה ראשונים, אבל המקובלים הקדושים הארויז'ל לא חילקו וכן בסידור רשי"ש מפורש שאין חילוק בין חול לשכת בנטוח הברכה.

בברכה אחרונה, ובמ"ל (פ"ג דברכות) מוסיף סבירא בדברם שדרך שחייתו לआט השיעור ביותר ואף אם יותר מכא"פ מצטרף, אבל האמת שיש לומר להיפך, שאכילת פרס היינו כפי פת חטים שאוכל בהסתבה עם ליפתן שמהר לאכול שתופסים שיעור הכי מהר, וא"כ לשתיית תה חם נמי נתפוס כפי שותאין אותו מהר והיינו כאשרינו חם כ"כ דוקא, וא"כ בכא"פ הוא שיעור מועט (עיין במנחת חינוך מצווה שי"ג שמשערין בכל מאכל בכא"פ כפי אותו מאכל) וא"כ ב"טה" נמי מופסין לג' או ד' ביצים דטה ששוטין מהר דוקא כמו בפתח, ומהו עיקור דברי המ"ח והפוסקים דס"ל כן צ"ב.

ורבינו החוז"א וצל"ל חידש שבמים הברוכה אחרונה אינו חייב מדינה ריק מנהג, וכן מבואר ברוקח ובשיטמ"ק פ"ו דברכות, ולכן יש להקל בטה חם, אבל ברובם משמע שדין מים כמו יירק, וכ"ש תה חם עם צוקער אינו כמים בעלמא ריק עדרף מינה, וממן הגאון דבריסק וצל"ל דקרך לברך אחרי תה חם כשתה בשער אכילת פרס. ושיעור אכילת פרס לא מפורש בחוז"ל, והאחרונים דנו מזה, ובחת"ס שישورو בין שני מינוט עד תשע מינוט, ובבכורו"י הל' סוכה שהוא כשמינית שעה הדינו שבע וחצי דקוט, ושמעתה שהגאון רבוי יצחק אלחנן וצל"ל הורה למשעה שישרו חמש מינוט, אבל לעניין ברכה חוששין שישورو חמש מינוט, אבל לא לרפהה אלא לאליכא ריקנא והיינו צמא ואין לו הנאה) אבל בשאר משקין אפילו אם אינו שותה רק כדי שלא יצאת אליכא לברך שיש לו הנאה מהט"ע כ"ד, והובא בכתבי "אור חדש" שסבירא נמי דכשותה להתחמס או לעכל המזון אין צורך לברכך, וראו ליזהר מאי בכת"ז לדקרך בדבר. [ומייהו עיין ביביה"ל סימן ר"ד ס"ז דכתיב דמשמע מדברי הפוסקים דלשורת אכילה שבमעו הוי בכלל לצמאו אבל להוריד המזון למקוםו חשוב שלא לצמאו ע"ש].

קסו. אורו זהו ריוו וمبرכין עליה בין מעוכין ובין שלטני או בשעשה בעין פת בורא מני מזונות לפניה ולאחריה בורא נשחות.

במע"ר, ומוקובל בידינו שרביבנו וצל"ל שיעור

וצ"ל לומר אכן אחריו לעולם אל יחסנו, וזה דעת הגאון רבי חיים מולזין צ"ל, וזה המנהג הפשטוט הימים.

מה שהבאו שאמր בשבת רק עד לעולם אל יחסנו, שאין אומרים בקשوت בשבת מבואר בספר הליקוטים (בכת"ז).

קספ. השותה מים לצמאו דוקא מברך, ויש לדקרך לא לברך ברכה אחרונה על מים אלא אם זוקק לשותה לצמאו כל הרביות, וכן השותה תה חם בלי צוקער להתחמס ולא לצמאו אינו מברך שהבל רק שותה בלי

ברבה.

באמרי נועם ספר"ז דברכות מביא בזה הלשון "אמר ורבינו דכשותהין מים יש ליזהר בברכה אחרונה שמא די לו בפחות מרבעית, ומה ששותה מים לאחרך אין לצמאו ואין לו הנאה ואיך יברך ברכה אחרונה, בברכה אחרונה צריכה שיעור, ובמים אינו מברך אלא כשותה לצמאו דוקא, וכן כשותה תה בלי צוקער אין לי לברכך אפילו ברכה ראשונה אם שותה שלא לצמאו כוונתו כשותה רק כדי שלא יצאת אליכא ריקנא והיינו צמא ואין לו הנאה) אבל בשאר משקין אפילו אם אינו שותה אלא לרפהה צריך לברך שיש לו הנאה מהט"ע כ"ד, והובא בכתבי "אור חדש" שסבירא נמי דכשותה להתחמס או לעכל המזון אין צורך לברכך, וראו ליזהר מאי בכת"ז לדקרך בדבר. [ומייהו עיין ביביה"ל סימן ר"ד ס"ז דכתיב דמשמע מדברי הפוסקים דלשורת אכילה שבמעו הוי בכלל לצמאו אבל להוריד המזון למקוםו חשוב שלא לצמאו ע"ש].

קספה. בשתייה אם שתה רביעית בבדרי שיעור דאכילת פרם מצטרפת.

ביבאורי סימן תרי"ב, ולברכה אחרונה נמי לשתייה השיעור כמו ליווה"כ וכמבואר במ"א ר"ס ר"י ושאר פוסקים, ולפי זה לעניין תה חם אם שותה ורביעית בבדרי אכילת פרס מצטרף וחיבב

שזיפים יבשים או אגסים וכדומה, ומוציא ששותים
המים לכדר איזוז ברכה מברכיהם עליה, ובש"ע ("ר"ה
צ"ב") מבואר שירקוט כיוון שהדריך לאוכלו מבושל
גם על המים שנתבשל עמו בורא פרי
האדמה, אבל בפירות שאוכלים חי מברך על
המים שנתבשלו עמו שהכל (בס"י ו"ב ס"י),
משא"כ בפירות יבשים במקום שנטעו אותו
ברובא עדעתא ליבשם, ציריך לברך גם בפירות
על המים בורא פרי העץ וכמו ש"כ בח"י"א והוכא
כמ"ב הנ"ל, ולא הבנתי אי תלו依 במדינה כולה או
באחורה פרדס או גן, ולדוגמא בתה חרושת יש להם
הסתכים עם בעלי פרדס בשטח גדול מאד למכור
להם כל תוצרת פרדיסו ומיבשים הפירות, וא"כ
נטען או מקיימין עדעתא דהכי, ולכן כשותין
המים ראוי לברך בורא פרי העץ, אבל אולי תלו依
בכל הסביבה, ולא יכולתי לברור המציאות,
ולכן שמעתי נוהגים בשותה מים שנתבשלו עם
שזיפים מקליפורניה וכדומה לברך עליה שהכל
וצ"ב, ועיין במ"ב סימן ר"ב ס"ק נ"ב דבמדינה
שגדל הרבה ומסתמא נטען ברובא עדעתא דהכי
לייש, מברכין על המים בורא פרי העץ, ומשמע
בנידון דין כיוון שעכ"פ גולשם הרבה מאד ראוי
לברך על המים בורא פרי העץ.

באננס בקופסאות מה הברכה על המים
שבקם.

ובחקיריה הניל' נסתפקתי באננס (פינונס בלע"ז) בkopוסאות שמקורו כאן בעיקר מפרומזה קניה) ובסביבה, ובןוסף אני איזה ברכה לברך אם שותה המים בלבד, שברכת ה פרי בורא פרי הארץ, ובירקות מברכין על המים כמו על ה פרי בורא פרי הארץ, אבל היינו בירק שהדרך לאוכלו מboseל ולא חי כפרי, אבל אננס הדורך לאוכלו חי כפרי, וע"כ לכארה ברכת המים שהחכל כמו במים שנתבשלו בפירות, ומיהו חלק ניכר במקומות אלו גדל מתחילה לבתי ח:rightosh לקופסאות לבשלו ולא לאוכלו חי שהזו עיקר החטשיה שלהם, וע"כ יש לברך על המים בורא פרי הארץ, ותלו נמי בחקירה שהבאנו לעיל לדודך היטב.

בריזן החדרון כפי המבוואר במשנה ב' המפקייד (ב"מ), והחליט מזה לדבר ברור שארוזו הוא ריזין, ולכן פסק הילכה למעשה לברך על ריזין בורא מני מזוננות ולאחריה בורא נפשות, וכן מנהגנו לברך עלה בורא מני מזונות בתבשיל אף שלא נתמען, ועיין בהה"ל סימן ר"ח, ואין חוששין להאחרונים שנסתפקו שמא אוزو הוא היינו וכתחבו שלא לברך על ריזין אלא אוכלו תוך הסעודה, וכו' בשעה"צ שם שבלא"ה קי"ל דבמ"מ פוטר הכל צחוץ ממים וממלח עכ"פ כל מני דזין ע"ש, ולפי ובינן וז"ל הדין בזה ברור כמ"ש.

כפו. מים שנתבשלו בירקות כמו מרק מביך כורא פרי האדמה, אבל הינו שכישל הרים לשותה עם הירקות, אבל שכישל מעיקרא לשותה הרים נפנוי עצמו מביך עליה שהכל נהייה בדברו.

מברך עליה שהכל יהיה בדברו.

כבייארוו (ר'יה) ס"ב וצין למ"א דמים
שנתבשלו בהם ירקות מביך עלייו בורא פרי
האדמה כירק, הינו כשבישל הירק לשנותה המים
עם הירק כמו מרק, או מביך נמי על המים בורא
פרי האדמה, אבל במבשל לשנותה המים בפני
עצמם מביך עליה שהכל. וכ"פ במ"ב סק"י שם.

ועיין באור חדש (כת"י) שאפילו בירק שאין דרכו לאוכלו עם מים, אם בישלו במקורה לשותה המים לרפואה הברכה שהכל, ולכון לדעתו מים שנתבשלו עם לביבותן [כלומר לאקשין פארפיל קניידלן וכדו'] — מ"ב סי' ר"ה סקי"א] במקומות שנהגו ליטן המים ברכחו שהכל, ואם נהגו לשותה המים עם הלביבות, הברכה כלביבות, וכן בפירות יבשים כמו אגסים ופלויימען כשנתע הפירוט אדעתא לייבשם (יעין מ"א ר"ב ס"ק כ"ב) אם שותה המין המבושל עם הפירוט דיןו או כפירות, ואם נתבשל לשותה המין בפני עצמו או חז'ה הברכה שהכל. ועיין מ"ב ר"ב סקנ"ב בשם הח"י א שתלי אם נתעי ברוכא אדעתא לייבשן שאנו מברכין בפה"ע.

ואני מסופק הלכה למעשה כשבשלים

הלא במדינתינו בארוחה חלי רבוκר וערב רגילים לשותה טה או קפה ועכ"ז אין צורך לברך דrhoה מגוף הסעודה, אבל בארוחה בשנית יש שותין טה ויש שני שותין ועכ"ז אין קבע לסעודה, ואכ"ז בזה אם שותה בסוף הסעודה לעכל, שפיר ראיו לחוש שצורך מדינה ברכה וצריך לברך שהכל על ד"א, ובמק"א נבדר עוד מזה בעוזהשיות.

ולענין ליפתן (קומפט) תלוי במנהג המקום, ובמקומות אלו בשבת וכן בחתונה קבוע, אבל בחול ראיו לחוש שטען ברכה, ורק לאכול עמו פרי כי שטען ודאי ברכה ולפטור בכך הליפthan, ועיין משכ"ז בזה בתשובות והנוגות חלק א' סימן קע"ז.

קסט. חיטים מבושלים שלמים מביך בורא פרי הארץ, וכשהלא נימוח לנMRI רך ספק נימוח לא יאלם אלא תוך הסעודה.

שער רחמים, ועיין בש"ע ר"ח (סעיף ד') באוכל דגן כי או קלויות או שלוק והגרעינים שלמים אין מברך אלא בורא פרי הארץ ולהחריו בורא נששות, אך לכתהילה יש לאוכלו בתחום הסעודה שהתוס' נסתפקו בברכה אחרונה אם בנ"ר או על המחה, ומ"מ לעיקר הדין קייל' שכרכתו בנ"ר עי"ש במ"ב, ודעת רבינו וצ"ל שם שאם רך נתמעכו במקצת ואפילו לא הסיר קליפthan מברך עלייהו בורא מני מזונות.

ונבוך אני בחטה תפוחה (המכונה כאן "שלולה") שמצו מאדר כאן ואוכלים הרבה, מהו הברכה לבך עליה, שהחחיתים עוברים תhalbך חיים אבל לא נתמעכו, ולע"ד תלוי היאך אוכלים אותם, שאם אוכלים לשובע כמו שנוהנו בהרבה מקומות בחוץ לארץ שאוכלים חטה תפוחה עם חלב לארוחת בוקר להשביע, העיקר לבך עליה בורא מני מזונות, שבלאו הכי יוצאי על מיד דמיון כשמברך בורא מני מזונות, אבל כאן בארץ ישראל שעיקרו להטעג לילדיהם וכדומה ואין עיקרו להשביע, ועכ"ז העיקר לבך עליה בורא פרי הארץ, (שוב שמעתי שנחלקו

קסט. דברים הבאים בהורס הסעודה שלא מחמת הסעודה שטעוני ברכה היינו شيئاם קבועים להיות מתבשיili הסעודה. במעשה רב, ובאזור חדש (כת"ז) מכיר מדברי רבינו וצ"ל שדברים הבאים לפתח את הפת דפטרון מברכה כשאוכלים תוך הסעודה, אין תלוי אם בא לפתח הפת או לאוכלו לשובע, אלא אפילו נאכל לקינוח ותענוג כיוון שריגל לבוא בתוך הסעודה طفل לסעודה ואין עלה ברכה.

ובזה הוא מיישב מדוע אין מברclin בלילה ש"ק על לפת המבושל בדבש אף שאוכלים לתענוג וקינוח, כיון שקבוע אין עלה ברכה תוך הסעודה, וכן הנוגין לאכול כמה מיני פירות מבושלים כגון עפל ציicus ורוזנוקס ציicus (ולדין קומפט) כיון שחוק קבוע ונוהג לאוכלים תמיד נעשוطفالים להסעודה ואין צרכיim ברכה, ומה שסביר גמרא שمبرclin על תחאים ונובעים תוך הסעודה היינו כאשרין ורגילים לאוכלים תוך הסעודה רק הובאו דרך מקורה, ומיתמי קצת ראייה לסבראו זו מחות' ברכות מב. (ר"ה אי הci) שאין מברclin על מדור בלילה פsch בורא פרי הארץ דרומנה קבע לה חובה הוה בדברים הבאים תוך הסעודה אף על פי שאיןו מלפת את הפת), וכן מביא בשם רבינו הגר"א וצ"ל שלא לבך על השום בלילה שבת בורא פרי הארץ דCKERע בסעודה מתקנת עזרא ועכ"ז פת פוטרונו, ומסיק בחידוש להיפך לדברים שאין ורגילים לבוא תוך הסעודה אפילו אוכל אותו לימון ושובע אינם טפלים לפת וצריך לבך עליהם וצ"ע, ובאמורי יושר שרבינו החزو"א וצ"ל כשהיה אוכל לעיקר סעודתו בנות לא היה מברך עליהם אף שהיה אוכלים בפנ"ע.

ולמעש נראה שע"פ שיטת רבינו וצ"ל אין לבך שהכל בשתייה קפה לפני ברכת המזון אחר הסעודה לעכל מזונו, עיין במ"ב (קע"ד סקל"ט) בשם הח"א שצורך לבך, וכי אין מוכחה ולכן מסיק לבך על הצוקער, וכפי שהשمعתי גם הגאון רב כי חיים מבריסק חשש שצורך לבך בקפה בסוף הסעודה לעכל המזון, אבל לפי דברי רבינו וצ"ל

הלכות הגר"א

הלכות סעודה

ומנהגיו

קסט

האדמה, שהרשב"א מחלוקת שאמ היא ירך שהדרך להוציא מינה מים לשחות כיין שהדרך כן מברכין שהכל, אבל כשאין הדרך כן מברכין בורא פרי הארץ, ולכן, ולכן במקרים מסוימים דיסילקא הברכה בורא פרי הארץ, אבל הרוא"ש מחלוקת שבדרכו בישול הברכה בהפרי ואם סחט הברכה שהכל, ולפי זה בסוכור הלא מעיקרא עיקרו גדול להmisו בכישול ולהשתמש בו ליטוריה, וגם געשה בכישול, וא"כ ממ"נ הברכה בהפרי והיינו בזמנים בורא פרי הארץ ובטלק בורא פרי הארץ, וזה רעת רבינו זצ"ל להלכה בכיאורו שם כס"י הגאנום עי"ש.

אם נס הרמב"ם מכיא עוד טעם שבוסוכר נשתנה צורתה לגמרי עד שאין עלה תואר הפרי כלל וכן הברכה שהכל, וכך נגנו היום לבורך סוכור הלא מעיקרא, וטומכין על האיס בראה כיון שבלאו הכי יוצא בכל דבר אם בירוק שהכל, אבל מעיקר הדין רוב הפסיקים הסכימו כרבינו זצ"ל שצורך לבורך בהפרי.

ומאיד אני תהה דמצוי ששוחטין כוס תה עם חתיכות סוכר, ומברכין קודם על החתיכת סוכר, ותמנהני שלרוב הפסיקים הברכה בזוה בהפרי ולא שהכל, ואם יוצא בשחכל על סוכר הוא כמו בור, אבל נראה שאין רצונם לבורך על התה דכתשאינה מתוקה אין עלה חותכת ברוכה כלל שאיןנו נהנה ממים חמין גרידא, וכן הבאנו להלכה לעיל (קסדר), וכן שפיר מברך על הסוכר דוקא, אבל ג"ז אינו ראוי הוראל וסוכר מעיקר הדין ברכתו כפרי ולא שהכל ולא יצאנו מידי חשש, וכך נכוון בעלמא רק מים מותקים שננהנה, ואוז יברך שהכל על התה לכ"ע ולא על הסוכר וא"ש.

קעב. בברכה אחרונה חוץ מברכת המזון לא מועיל הபיכת, או לדין ישיבה, שאחד יברך לבולם, ובברכה ראשונה לדין מועיל הpicבה דהינו ישיבה לדין לסת רוקא ולא לויין שאין אנו קובעין לשתיית יין.

בכיאורו ר"ג, והיינו שכרכ"א שם מפורש

בזה הפסיקים באורה"ק מה לבורך. ומיהו באכל הרביה בשיעור כוית בכא"פ ננטנים לחפש שנסתפקו התוס' לעניין ברכה אחרונה, עיין במחבר ר"ח (סעיף ד'), וראויל לאוכלו תוך הסעודה ויפטרו בברכת המזון ע"ש, ומיהו אםائقל שלא בתוך הסעודה מבורך עלה בורא נפשות ויוצא שכן הברכה מעיקר הדין וכמוש"כ במ"ב שם, אבל המכונה "קורונפלקס" אף שאוכלים לשבע, כיון שהוא מירק תירס ולא ניכר צורתה והואיל לבורך עלה שהכל וברכתו בודאי בני"ר.

קע. בעיקר וטפל, אפיקו בחביב עליו הטפל נמי דעתו נוטה שיברך על העיקר וпотר הטפל, ואם מבורך על הטפל קודם, דעתו לביך עלה ברכה הרואה ולא ברכה שהכל ברכמ"א.

בימ"א ר"ס ר"ב באכל עיקר ורוצה לאכול קודם הטפל לא נפטר מברכיה, רק צריך לבורך עלה שהכל דוקא, ורכינו זצ"ל בכיאורו מעורר שזה תמורה, וכן במ"א דחיה דברי הרמ"א בזה, ומברך על הטפל ברכה הרואה לה, עוד כי הרמ"א שם שאם חביב עליו הטפל שמקדמים לבורך עלה, ותמה ורכינו זצ"ל מגمرا מפורשת שלulos מבורך על העיקר וпотר הטפל, ע"ש בדמ"א ובשעה"ז (ס"ק ט"ו) דambilא שלאחר שתנתגה הספר א"ז נתגלה לנו בלי ספק שמבריך תמיד על העיקר קודם והיינו כרכינו זצ"ל.

קעא. על צוקער מברכין בורא פרי הארץ בשנעשה מנקיט מותקים שմבשלים מימיהם ומקפאים אותם להיות בעין מלחה, ובשנעשה מלך סוכר הברכה בורא פרי הארץ, ואין לביך עלה שתבל.

במחבר ר"ב (ס"ק טו) שעל צוקער מברכין שהכל, ודין זה צ"ע טובא, שבעצם נחלקו הרוא"ש ורשב"א למה על שכר מברכין שהכל, ובמים דיסילקא דהינו דירקטות מברכין עלה בורא פרי

מדעת רבו ה"ה רבניו זצ"ל שגם לעניין כזית הורה שהשיעור כפול היום וכמ"ש.

ובעיקר חידושו שאין אחר מוציאו, כיון שיכל להוסיף עליה וcmbואר בספר "שיעור רחמים", תמהני אם יעצה מה פפה קדשו, שאולי נקרא בור כשחייב לבוך ברכת הנהנין ואינו מביך רק מבקש אחר להוציאו, אבל כשהלא אכל שיעור שחייבין לכ"ע לבוך ולכן מבקש אחר להוציאו לא ידעתו מיליה שאסור להוציאו ומחייבין אותו לאכול בשיעור דוקא ולברך בעצמו, ובמ"ל לא מצאת דין זה, ואולי זה מתרת המ"ל וצ"ע.

אמנם בעיקר החידוש שהבאו שכזאת שאני דתלי תמייד באותו זמן צ"ע טובא, ובזמןינו יש סוגיות שונות, וזאת בגיןו משתנה שיעורו ממדינה למדינה, ומסתברא שתלי כפי ארץ ישראל דוקא, ומקרה מלא דבר הכתוב ארץ חטה ושעורה וגפן ותאננה ורמן ארץ זית שמן ודבש, ומינה לפנין בסוכה (ה): שיעורים, ובניהם מוציאין בברכת הנהנין אלא בור, וזה לא דמי לבור שיכל לקנות ולאכול עד שייהי בו בשיעור.

בשיעור כזית בזמןינו שמדובר בהזאה בברכת הנהנין שאין מתקיימים לצאת, ובזמןנו דוקא שרבו אינם בקיים, ווגלים בזאת, ובזמןנו דוקא אחד בקייא נהגו שככל אחד מביך בזמנינו של אחד בקייא נהגו שככל אחד מביך לעצמו, ורק ללחם משנה הבוצע מוציא (בכת"י) שראה בברכת המוציא, ובספר הליקוטים (בכת"י) שראה אצל רבניו זצ"ל שהקפיד מאד ע"ז, שהו מיעיקר חותת לחם משנה ואcum"ל.

כעג. לא יכול לפתיחה דבר שהוא שלו שיצא ביצה שהוא ספק ברבה אחרונה, ואם אבל חובה עליו להוסיף עוד לאבול עד שתהא ביצה (דיין שאינו אלא חצי ביצה רzman חוץ) לבך אחרים, וכן בבריה נמי הרין בן, ואין סברא שיכל אחד להוציאו, שאין מוציאין בברכת הנהנין אלא בור, וזה לא דמי לבור שיכל לקנות ולאכול עד שייהי בו בשיעור.

בשיעור כזית בזמןינו.

בשיעור רחמים (ס"ב), וכן להלן במעש"ר (קה) קס"ה שגם לעניין כזית השיעור כפול הגאון אבל ב"אור חדש" (בכת"י) ששמע מפי הגאון המפורסם מוי"ה יוסף ז"ל אב"ד דסלצק, כי הגאון מאור הגללה ר"ח היה מלך מאור בשיעור כוית אף לעניין מצה בליל אי דפסח, אבל לעניין רביעית החמיר Shiyyah דוקא ג' ביצים, ומוסיף ואני בעצמי מודתי שיעור רביעית שבגמרא שהוא אצעבאים על אצעבאים ברום אצעבאים וחצי אצעב וחמש ונמצא שיעור ג' ביצים, וע"ש בהגאה"ה ששאלו אותו מ"נ אם הביצים נתקתו גם לכזית להחמיר ולא השיב דבר ע"ש.

אמנם טעםו של הגר"ח זצ"ל בדורו, שלענין כזית תלוי בפירוט ובביצים שבזמןינו דוקא, ורק לעניין רביעית תלוי נמי באגדלים וע"כ צרייך להכפיל, ומהו לא ידעתו למה נתה למעשה

ובביצים נמי נדמה שבתקופתינו גופא ניכר שנשתנה גודלם כאן, וצ"ע اي שיעור ביצה ג' כתלי בארץ ישראל, דמה שמצוינו שנשתבחה הוא בפירוטה דוקא שימושין בהו, משא"כ בביצים תלוי בכל מדינה, אבל נראה שמצוין תצא תורה ודבר ה' מירושלים ולא נקבע שיעור אחר בכל מקום רק הכל תלוי בארץ ישראל, ודעת רבניו החזו"א זצ"ל בדורו שצרייך להכפיל השיעורים, וקבע הלכה למעשה השיעור כזית ביצה ורביעית לשאר שיעורים (וгинטו מラン הגר"י קנייסקי זצ"ל הארץ לבסם שיטתו) ומ"מ יש מחמירם לעצמתם בשיעורים טפי מפני אי בהירות, ובמיוחד לעניין שיעור חלה, והענין צרייך בירור ולהעיר באתי ואcum"ל.

הלכות הגרא"א

קעד. נסח בORA נפשות הוא "על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי ברוך אתה ה' חי העולמים".

נחקקו הפסיקים אם נוסח הברכה על כל מה שברא או שבראת, ורביינו זצ"ל הכריע לומר על כל מה שברא, ומפרש בביבור הברכה בORA נפשות רבות וחסרון, הכוונה שברא נפשות הרבה והיינו דבגדי חיים ומה שחרר להם, והיינו הכרחי כמו לחם ומים, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, הכוונה חוץ ממה שברא דברים שאינם הכרחיים וersistentים כמו פירות וקדומה שנבראו להחיות בהם נפש כל חי, ועל כל זה ברוך אתה ה' חי העולמים.

אםنم הקדוש הארייזל מסביר כוונת הברכה בדרך אחר ע"פ סוד, שההודה שברא נפשות רבות וחסרון היינו נפשות שחסר להו וצריכים תיקון, מגולגים בכל מה שבראת, להחיות בהם נפש כל חי שיקבלו חיים, ברוך חי העולמים שמחיה העולמות וע"ש בשער המצוות שמכאן ועד.

ובירושלמי מבואר שהוחטין ברוך אתה ה' חי העולמים וכן נהג הרא"ש, והכריע כן רביינו זצ"ל לשיטתו שיש לנו לתהפוס כירושלמי כשהיינו מבואר להיפך בש"ס דילן.

קעה. על רוח גדרול מברכין עשרה מעשה בראשית, וכן רוא אצל רביינו זצ"ל הלכה למעשה.

באור חדש (כת"י), ועיין במ"ב רכ"ז (ס"ק ד) שתוב לברכן תמיד על רוח שאינה מצויה עשויה מעשה בראשית.

קעו. מברכין עשרה מעשה בראשית על הים התיכון, ועשאה את הים הנדרול על האוקיינוס.

בש"ע רכ"ח (ס"ק ב) שمبرכין על הים שעוברים בו לארץ ישראל שעשה הים הגדל והיינו על הים התיכון, ורביינו זצ"ל בשנו"א

ומנהגיו

הלוות טעודה

דעתו דמיiri בית הגדור ממש דהינו האוקיינוס, וכךין שיש פלוגתא בין הש"ע לרביינו רואי לברכן למעשה על תרווייהו כשלא ראה שלושים יום עושה מעשה בראשית, שבזה יוצאין בדייעך לכ"ע וכמבואר בכ"ל שם עי"ש.

וים האוקיינוס היינו ביום הפתוח כאשרינו עומד מול היבשה ממש, ובספר פרודס (mobius בנימוקי א"ח) שرك לערך ת' או ת"ק מל מבריטניה מברכין הברכה, ונראה והיינו כשהימים נכנס פנימה מול בריטניה איןנו מברכן אלא כשמתרחק מהן, אבל באפריקה מברכן על החוף וכן בארה"ק, ובכל מקום שיש אייה ננדוד ספק, מברכן עושה מעשה בראשית כמ"ש.

קעו. אם שמע רעם וראה ברק מברכן ברכה אחת שכחו נבורתו או עושה מעשה בראשית, ואם מברכן ב' ברכות זהו ברכה לבטלה.

באור חדש (כת"י) בשם רביינו זצ"ל, ועיין במ"א ר"ס רכ"ז, ולא נתברר לי אם מיד כשורה הברך וմברך יכוון לתרוייהו, ואף שלא שמע עוד קול הרעם מועל הברכה, או מברכן איזה ברכה שירצה על תרווייהו, אבל ורק לאחר שראה ושמע דוקא, שלא שירץ הברכה לפני ששמע וראה כלל, וע"ש בשע"ת בשם הברי"ש אמר בירך על הברך ונתקוון לפטור הרעם הבא אחר כך מועל, הרי מפורש שמעיל אף שלא שמע עוד רעם כשבירך, ואפילו לאחר כדי דברו, וע"ש בשם זקינו מהר"א אוזלאי שמסתפק בדבר אם מועל להבא, ובמ"ב סותם כברי"ז צ"ב.

קעה. מברכן שהיינו על פרי חדש בשעת הראייה, ושמענו שחזר בו מדין זה.

במ"ער. ובתוספות מע"ר שמענו שחזר בו דתדר קודם, ולא עמדנו על כוונתו, רק ב"שי"ה אלילו" ראה שפרש שכוכבת בORA פרי העץ או

קעט. משנה הבריות אין מברכין בשרואה עוד פעם לאחרי שלושים יומ. בכיאורו וכ"ה (ס"ק ט) שלומר"א שם מברך כל שלושים יום, ותולח בהא דפליגי לעיל בסימן ר"ח ס"ק ג, וא"כ למשה אינו ראוי לברך אלא פעם ראשונה דוקא, ועיין במ"ב ס"ק ל' ובשעה"ז שלמעשה אין לברך אחריו שלושים יום ומיתתי מדברי ובינו זיין.

אדמה תDIR ונראה הדבר להסמן לה שהחינו אף שמאחר, כמו שהחינוDKידוש שמאחרין עד ברכת היין אף שחוותה משקדים היום, הכי נמי מאחרין ומברכינן רק כשברכך על הפירות, אבל דעתו לחלק שם הפירות בידיו ודעתו לאוכל לו לא יברך על הראייה עד שננהנה, ורק כשהיאנו בידיו אלא ביד חבירו שננהנה בראייה מברך בראייה ע"ש.

דיני נישואין

הנישואין מעיקרא תיקנו הברכות דניסיואין באירוסין, אבל לדרון תיקנות כשראי לשבח שכנסה כבר לרשותו, ובזה לבדר התורה לו לכמה מגדולי הפסקים, ושמענו מגדולי תלמידי הגר"א, צ"ל שהקפידו מאר בחתן שיכורו מקום החופה, וכן הגאון הקדוש הגריל'ל דסקין וצ"ל כשתחנן בא להתברך ממנה נהג לשאול אי שכר מבעה"ב מקום החופה, וזהו מנהג בני תורה המדקדקין כאן להקפיד בחתן לשכור מקום החופהшибרכו ברשותו. וע"ע בדברינו בתשובות והנהגות ח"ב סימן תרנ"ה.

ונראה שאפלו לפוסקים דחופה היינו ייחוד, הכוונה שקנהה לגמי ריק ביהדות, אבל גדר הקניין שמניסיה לרשותו ומתייחד עמה, ולכן מברך תיקף כشنושאה ומגנישה לרשותו, וכן מבראר בלשון הרמב"ם פרק י דרישות שני nisiואין היינו שמביאה לתוך ביתו ומתייחד עמה, וע"ש "בלח"ם שתרויהו בכלל הקניין ומברך תיקף כشمגנישה לרשותו והיינו בחופה וגמור קניינו ביהדות גמור שማרישה לו.

ומתיישב בזה הערת ובניו וצ"ל (ס"ס ס"א) כיון שאנו מבריכין בחופה ע"כ לא צריך ייחוד וא"כ למה מקרים על חופה נדה, ולדברינו ניהא שאו כשןכנה לרשותו התחיל בנישואין, ולכן מברך או ומועל גם ליהדות, אבל בנדה שאין ייחוד כיון שאסורה לו, שפיר אין לנושאה.

הטעם למנהג שלא מקפידין ע"ז.

ומנהג כל ישראל שלא להקפיד ע"ז, שלדעתם החופה דהיאנו היריעות ופרוכת שיך לקהל שקוניין אותם מעיקרא לחופה לכל חתן, והוה דבר שאין בו דין חלוקה דבשעה שכל אחד משתמש הו שלו וכמבראו בר"ן רפ"ה דנדרים, ולדבריהם זהו עיקר הקניין שמניסיה בסודר שלו וככלוון חז"ל "כיון שפיר טליתו עליה" והוא שפיר שלו, שכל קהלה או אולי אפילו בעל אולם

קס. עיקר כן nisiואין היא מה שבכנות הכללה לרשותו, ומאר שמכריכין אצלינו ברכבת nisiואין כבר תחת החופה, צריך ליזהר בכל חתן שישbor מקום החופה שיברכו ברכבת nisiואין בשעה ברשותו ובמנם נהנו לكرש בחצר בית הכנסת ולא צריך הכנאה, שהנתנו מעיקרא שוכות לכל חתן שמה והוה בחצר רידית, אבל אם אין מקדש שמה (רק באולם או מלון ובdomה) החתן צריך לשכור לעצמו דוקא מקום החופה שיברכו השבע ברכות nisiואין ברשותו.

החתן צריך לשכור מקום החופה.

בכיאورو לאבהע"ז נ"ה, ומסכים שם שחופה שקוינה אצלינו nisiואין הוא בפרשת היריעות בחצר בית הכנסת דהוה בחצר דידיה, ועicker הנישואין חל שם במה שזהו רשותו ולא ביריעה לעמלה, ולפי זה פשוט שוכמנינו שאין מקדשין תמיד בחצר בית הכנסת רק באולם או מלון וכדומה, החתן צריך לדرك לשכור לעצמו מבעה"ב מקום החופה למן החופה שיכניסה לרשותו, שאם אין שוכר המקום, שלא נכנסה לרשותו, לא חל ברכבת nisiואין והוה ברכה לבטהה, ולכמה פוסקים הא דכללה בלי ברכה אסורה לבעה נדה היינו כמשמעותו שמתיחוד עמה בלי שיברכו ברכות השבחה דהיאנו השבע ברכות, וכן ברמב"ן בתשובות המוחוסות (קפ"ז) דהוה כנהנה בלי ברכה ע"ש, וא"ש כפשוטו לשון חז"ל בכתובות (ז:) מבריכין ברכבת חתנים בבית חתןים כמשמעותו שתיקנו הברכות בבית החתן דוקא, וכן מפורש ברמב"ם פרק י דרישות (ה"ג) שמכריכין ברכבת חתנים בבית החתן דוקא ע"ש, ואך שלרבי יהודה שם מברכין בתארירוסין ברכות nisiואין, לדידיה שביהودא מייחדים לפני

ויצא בלי פקוף ומשבח מנהגו, ועיין במעשה רוקח בהקרמה בשם הרמב"ם שהמסדר טועם מעט וכן בתשובות הגאנונים, אבל מהרי"ל נראה סמך שלא צריך וצ"ב.

אם חתן וכלה חייבין לטעם עד שיעור מלאו לוגמיו.

ובמק"א הערתי על טיעמת החתן וכלה שאין מkapidim אלא בטעימה, ולא מkapidim לשחות מהיכוס שיעור מלא לוגמיו דבעין טעימה חשובה, וזה מעכבר להרבה פוסקים, ולדידחו הוה כאירוסין ונושאין בלי כוס, ולכן המסדר קידושין צריך ליזהר שישתו מלא לוגמיו מהיכוס דבלאו הכל לכמה פוסקים אין יוצאיין, ועיין במחבר ק"ץ (ס"ק ד) שלענין מלא לוגמיו שתיית שנים לא מצטרף אפילו בכוס של ברכה ע"ש. וכבר צוח עז"ה בתשובות באර שבע על שאין זההין לשחות מלא לוגמיו בכוס נושאין ע"ש, ואף רביעית הוצריך שם משום ברכה אחרונה.

ومיהו נראה שאם שתו מהיכוס מלא לוגמיו אף בשתיית שנים יש להקל, שעיקר הדין דבאי טעימה בשיעור מלא לוגמיו מבואר בגמרא בקידוש דוקא, רק בטור מפורש דבעין בכל מקום נמי מדינה, ועיין בערך השלחן (ק"ץ) שבמביא פוסקים דלא צריך מלא לוגמיו אלא בקידוש, ותמה מגן להחמיר בכל מקום שצריך מלא לוגמיו דוקא, וא"כ נהי שאין לנו להקל בעיקר הדין דבאי מלא לוגמיו בכל מקום, בשתיית שנים בלבד הicy להרבה פוסקים גם בקידוש מצטרף וכמובואר בש"ע (רע"א) ע"ש בבה"ל, וא"כ עכ"פ בכוס של ברכה, או בכוס אירוסין ונושאין נמי, אפשר להקל בשתיית שנים, אבל לכתילה נראה נכון להחמיר שאחד יטעם בשיעור מלא לוגמיו, הדינו רוב כוס, [ויאף רביעית משום ברכה אחרתה וכונ"ל], ובפרט בנושאין ריחוק כוס בו מדינה בקידוש, ומدينא אולי לא מצטרף כמוחו, וא"כ כדי ליזהר לכתילה שאחד יטעם מלא לוגמיו כמ"ש לצאת זה מכל ספק אבל לא נהגו כן ודרכ' בזה. (שוב מצאתי בשווית מהירוש"ם ח"ה, (ח) שאין לחtan

ש��ונה חופה כהנ"ל קונוין אדרעתא להקנות החופה לכל חתן שירצה וצ"ב, אך עכ"פ ציריך שהיה בדעת החתן לקנות כדין כל קניין, ומיהו דעת רבינו זצ"ל שתלויג גם בקניית המקום ושפיר ציריך לשכור המקום, וכן נהגו המדקדקין שחtan קונה מקום החופה ולשעת החופה בשכירות פורתה, או אבי או אחר שוכר עבورو מקום החופה והיחוד לשעה שציריך.

חקירה בחוב מזוזה.

(وعיין במועז"ז ח"ד סימן רפ"ז בהגאה"ה בארץ ישראל ששוכר חייב מיד במוזה אם אין המזוזות במולון שם בחזקת כשרות ושוכר חייב מיד,لالא מבטל מצות מזוזה, וכן במק"א נסתפקנו בחוץ לארץ אי אחד נתן מהשו לגוי שיקנה החtan אי מועל, וחלוי בדין שלוחו של בעל הממון, ונראה שבזה מועיל, עיין היטיב בדברינו שם בח"ד סימן רע"א).

קפא. בנישואין צריך כוס מדינה, אבל באירוסין בשאן אין מקדשasha בברבת אירוסין בלי יין.

המסדר קידושין אם חייב לטעם ומנגן הגר"ח מבрисק בזה.

ביבאוו סימן לד", ולדבריו הocus באירוסין מנהג בעלמא, וכשהאין כוס מריך בלי כוס, אבל בנישואין צריך מדינה כוס, ובפני יהושע (מובא בפ"ת כא), תהה שהמסדר קידושין מריך על הocus ואינו טעם רק מטעים לחtan וכלה, ותמה היאך מריך בורא פרי הגפן והלא אין חיב בכוס, וא"כ עיקרו ברכת הנחנן אלא אם נהנה, וא"כ ניבעי מוציא ברכת הנחנן אלא אם נהנה, והלא ישבה שחרב ישתה דוקא, ובشد"ח מאריך ומשתדל ליישב המה nag, אבל מסיים מי הזקיקים לכל זה ומה צרה היתה ח"ז אם היה המסדר נמי טעם, וכן באפיקי ים (סימן ב) מעורר למצוי שחtan אין מכובן ברכחה, והמסדר מריך לבטה, ומבייא מנהג הגאון רב כי חיים מבריסק זצ"ל שנשפק קצתין על ידו ושתה אחר הברכה תמיד בלי שירגישי

הלכות הגר"א

דיני נישואין

ומנהגיו

קעה

המנהג לישא ביום דוקא, וע"י תור' כתובות דף ב'. דאיכא למיחש שיטרד בנישואין וכתובה ולא יבעל בעילת מצוה בלבד ה', ועיין באර היטב (אבהע"ז כ"ו) שמביא מתרשי הרא"ס ח'ב ס"י לה' שאם מקדש אשה בלילה הוא ספק קידושין, ובספר כנה"ג שראה מנהג בעירו לקדש בלילה וביטול המנהג, ובעיר הקודש ירושלים תוכב"א מנהג עתיק לא לקדש בלילה רק ביום, ובספר פה"א מביא שמעולם לא שמע שבעריך הקודש יקדרשו בלילה והיינו טעםם שלא התירו הדבר ע"ש, וכי הנו ראה הנהגו כן אצל רבינו זצ"ל, אבל לא נתבאר טעם חומרא זאת. ובכיוורו שם משמע מהו א"ר פשיטה שלטעם וזה אין חשש בדיעבד בדבר. ואדרבה בכיוורו שם מביא הגר"א בדעתו, אף פשיטה שלטעם שהיו עושים חופה ושמחין ביום, אבל אוסר מחולין פ"ז, שובי כיבר צדוקי בברכת המזון, וע"ש בתוס' שרצה רב כי לדוחתו, ועל"פ היאך הותר לרבי לתת לו והלא אוסר הין בנטיעתו, ומשמע שלעצמו לא אסור, ושוב דחה ע"פ החזו"א (ו"ז ב ס"ק י"ח) שאינו אוסר אלא בפורק הוראות רוזל בכל סדר החיים, ובצדוקי יש מקום לצדדים לדיינו כתינוק שנשבה ע"ש). לפניה נישואין]. וצ"ב דברי הרא"ס.

מכאן הטעם דאין נושאין בלילה.

ונראה דעת"ל כיון דבעינן עדות לעיכובא בקידושין, הלא חיבורן לדריש ולחקרו אם שווה פרוטה, אם אמר כדין, ואם אמר לפני הנחתינה, ויש בזה כעין דין שבעדותו חל המעשה ולן אסור בלילה, ובתשוכות רע"א בתיראה (ר"א) ובשעה"מ תמהו שבקידושין (יא) מפורש שמועלם אם קידושה בלילה, ויש לומר דמיiri בדיעבד, אבל לדברינו נראה דליך כלל, דזומה לדין דאסור בלילה, אבל אם התחלו ביום גומראן בלילה שאינו כדי נפשות, ויש לומר דהסתוגיא מיiri שהתחילה ביום לדבר לפני עדים מעסיק הקידושין וקידשו בלילה וכיה"ג מועלם לכ"ע, שלא חמיר לוה קידושין כדי נפשות.

מחדר דגש למחמירם אם התחילה ביום ונתחחר בלילה מועלם לכ"ע.

וויוצא לנו מזה שגם למחמירם אם התחילה ביום בענני קידושין ונתחחר עד לילה מועדר שמעו שהוא נושאין בלילה ג"כ, ולא נתבאר טעם

לשנתה מלא לוגמיו שלול להשתכר, אבל הלא מועלם טעם אחר מלא לוגמיו). וע"ע בדברינו בתשובות והנחות ח'ב סימן תרנ"ב ובח'א סימן תש"ג.

בחתן חילוני אם מותר להש��תו שנעשה הין יין נסן ועזה לניצל מחשש זה.

ובזמן האחרון מצוי חישש גדול, שהחנן ר'יל חפשי עד שאסור הין, ואפשר שאסור לתת לו לשנתה הין שנוגע, ואוסרו גם לעצמו מדינא, והרב שנותן לו לשנתה מכשילו, ובמכתב שקבלתי ממラン הגר"י קניגסקי זצ"ל [מובא במו"ז ח'ח סימן מ"ז] מביא מבנו שיחי ראייה שאינו אוסר מחולין פ"ז, שובי כיבר צדוקי בברכת המזון, וע"ש בתוס' שרצה רב כי לדוחתו, ועל"פ היאך הותר לרבי לתת לו והלא אוסר הין בנטיעתו, ומשמע שלעצמו לא אסור, ושוב דחה ע"פ החזו"א (ו"ז ב ס"ק י"ח) שאינו אוסר אלא בפורק הוראות רוזל בכל סדר החיים, ובצדוקי ולמענה אינו מכريع בדיין זה, ולע"ד יש סברא שצדוקי אסור בנטיעתו לו, אבל לא של עצמו לעצמו, ועיין הginge כב: לעניין ע"ה שאינו אוסר לעצמו כלו, וא"כ ראוי לרבי להדר כשותפה בהין לומר מעיקרא שזוכה להחנן (ויאמר כן בפיו דלא מהני בוכייה לאחר מחשבת הלב לקזואה"ח ר"ס רס"ט) וככין שנותן לו שלו ונוגע בשלו אולי לא נasad לו ואין לחוש מיד', ויש לצרף בזה עוד טעמים וסעיפים אבל אכמי"ל.

קמב. מנהגינו לרביינו זצ"ל לישא אשה ביום דוקא ולא בלילה.

במנחה שנושאים אשה ביום דוקא ולא בלילה, מוכיח שאינו לעיכובא ודלא כהרוא"ם.

ביבאו ר' סימן נ"ה ס"ק י"א שמנחגינו שהחופה ביום דוקא, ומיתתי נמי מתקנת שקדו באולםנה שנישאת ביום ה, רק לדבריו בירושלמי משמע שהוא נושאין בלילה ג"כ, ולא נתבאר טעם

מאומה להשמה, ואם מברכין כה"ג לננסין להשש ברכה לבטלה, ולכן יש להומין כל לילה אורח חשוב לפנים חדשנות כמ"ש.

מכאן מנהג המהרי"ל שלא בירכו זו ברכות אלא בשבת ויו"ט.

ונראה שזו טעם המהרי"ל שנגנו אצלו לא לבך שבע ברכות כלל אלא בשבת ויום טוב בלבד, והיינו טעמא דחששו שציריך אורחים חשובים דמרבין בשכילן בשמה דוקא ובירכו רק בשבת ויום טוב שמספרש במדרש דהוה בפניים חדשנות, ולדבריו ובינו לעיל גם זה אינו ברור, ותליי אי פנים חדשנות היינו ברובו שמה או מרבן במאלים בשבי האורה הנוטף כמ"ש.

הוורת החזו"א בגדר פנים חדשנות.

(וראיתתי בספר אחד שהחزو"א זצ"ל לא ניחא ליה בשכירותו בפניים חדשנות סתם ארכי ופרחי, ציריך אורח חשוב שמרבן באכילה בשכילן, ולפי דברינו לrome'a תלוי ברובי שמה ואז מרבן שבע ברכות בפניים החדשנות). וע"ע בדברינו בשורת תשובות והנוגות ח"ב סימן תרמ"ג.

כפער. העדים חותמים על כתובה דקניאنا מינית, בשראו קבלת הקניין או כשהבעל אמר להם להחותם, וישנו לנו לחותם לפני החופה אף שלא חל עוד הכתובה, ולא חששו למיחוי בשיקרא, וכן סמבעין שקראו אחר כך במעמד עם, ואין להוציאו לעז על כתובות אלו, אבל נראה שאם מדركן שהעדים יקרו, או עכ"פ ישמעו ואחר כך יחתמו א"ש בלי פקפק.

אם העדים צריכים לראות קבלת הקניין.

באבחע"ז ר"ס ס"ו שהעדים צריכים לראות קבלת קניין מהחתן ולשםו קריאת הכתובה וככלו הכל אין להו לחותם, אבל המנהג שעדים חותמים אף שלא מסתכלין בכל מה שכתוב, ואין לשנות מנהגן שלא להוציאו לעז על כתובות

לקידש או לכ"ע, והיינו אם העדים ידעו כבר מזה, אבל האם שכלאו היכי ברוב מקומות אפילו בארץינו הקדושה נהגו היום גם לכתהילה שהקידושין וחופה בלילה ואין חוששן למחמירם כלל.

קפוג. פנים חדשנות שמרבני בשכילים שבע ברכות היינו בשחם מרבית בהשמה, ומועל אף שלא אכלו שמה, ובן שבת ויום טוב נחשבין פנים חדשנות, ויש אמורים שתלווי אי מרבני בשכילים מאכלים וציריך שיאכלו דוקא, ושבת ויום טוב להאי שיטה אינו פנים חדשנות, ונראה שאין לצורך סתם ארכי ופרחי בפנים חדשנות וראוי לחוש לברכה לבטלה.

חקירה بما נחשב פנים חדשנות, ונ"מ אם שבת ויו"ט חשוב פנים חדשנות.

ביבאoro (ס"ב) ובהגחות נגידו הר"ם מבואר עמוק שיטת רבינו זצ"ל, שהחותס' בכתובות (ז:) פירשו דפניהם חדשנות שמרבני בשכילים, היינו כשמרבין בהשמה דוקא, ושבת ויום טוב גופה פנים חדשנות ע"ש, ומברא ריבינו זצ"ל שהמחבר שינה מלשון התוס' ודיק דמרבן בשכילים ולא פירש דמרבני בשכילים בשמה, והיינו טעמא שלשיטת המחבר ציריך שפניהם חדשנות יאכלו ומרבן בשכילים במאלים, ובאמת שבת ויום טוב אינו פנים חדשנות להאי שיטה, משא"כ להתו' העיקר תלוי ברובי שמה, ואפי'לו אין אוכלים אם גדרה השמה בהו מרבני, ושבת ויום טוב להאי שיטה כפנים חדשנות שיש בזה רבוי שמה.

מכאן דלהרמ"א ציריך אורח חשוב דוקא לפנים חדשנות.

ולפי זה נראה לדין דקיימהلن כרמ"א שאין ציריך שיאכלו פנים חדשנות, שפיר שבת ויום טוב בפניים חדשנות, ומיהו ביום חול דסגי ברכבי שמה ציריך אורח חשוב שמחשיב השמה מרבה בו, ולא סתם ארכי ופרחי שאינם מוסיפים

הלכות הגר"א

דיני נישואין

ומנהגו

קען

לקרא, מ"מ המהדרין בכתב דוקא ראוי להו להוציא להדר שהעדים יקראו וידעו על מה חותמין וא"ש בלי פקפק.

טעם למה שנางו דקירתה הכתובה הו
כיבור.

ובדרך מליצה פירשתי הא דקירתה כתובה
נחשבת היום כיבור, שרבינו וצ"ל שם מביא דברי
המרדכי שהעדים חותמין על סמך אדם חשוב
קורא במעמד עם יש לסמן שבאמת כן, וזהו
היסוד שאדם חשוב דוקא קורא הכתובה ועליו
דוקא שפיר סומcin העדים לחותם.

קטה. חותמת כתובה רק מדרבן, אבל תיקנו
כפי בסוף צורי והיינו השיעור ש策ריך
לדאורייתא, אבל בשנתנו המטבעות או
שיעור בכפף אם נשאר שיעור לפי בסוף
מדינה שני שכתובה דרבנן.

שיעור כתובה לשיטת הגר"א.

בכיבורו (ס"ו) מאיריך בענין זה, ושורש דבריו
שבימי הראשונים זוקק הוא ב' זוהבים ומנה צורי
כ"ה סלעים וזה זוקק ושני שלישי, וא"כ שיעור
כתובה לבתולה ש策ריכה כפול רהינו מאתים
הינו שלש זוקקים ושלישי, וזהו לפי מנה צורי
策ריך מה"ת, אבל בדורבן השיעור פחות והינו
ככף מדינה שהוא אחד משמשית דשיעור זה,
ואנן קיימת לנו לעיקר שכתובה דרבנן, ורק
שיעור ש策ריך תיקנו כדורייתא, וזהו شأن
כותבין בכתב מהמים זוזי דחווי ליכי
לדאורייתא, אבל דעת רבינו וצ"ל שבשווי
מטבעות או אם מתיקיר שיעור כסף, לדין
שכתובה דרבנן אם נשאר עכ"פ שיעור לדרבן
סגי ולא מתקניין הכתובה כה"ג ע"ש.

במה שכותבין דחווי ליכי מדורייתא אף
דילורה"פ כתובה מדורבן.

והנה בהא כתובין דחווי ליכי מדורייתא, אף
שלדיין לרוב הפסיק כתובה דרבנן, פירושו
דבענין זוזי כדורייתא ולא כסף מדינה, שתיקני
שיין להוציאו לעל כתובות שחתרמו בלי

ראשונות ע"ש, ודעת רבינו וצ"ל בכיבורו שם
שאן העדים צרכיהם לראות הקניין, רק אם החתן
אומר להם לחותם סגי, ומשמעות דבריו שחותמין
וקניינה אף שלא ראו קבלת קניין, ואין זה מיחזי
כשKirya שעוסקין באותו עניין, וכן מועל אך
שלא רואים קבלת הקניין דאייכא אימחה דציבורא
ובודאי הכל כדין.

ונכבר המנהיגים בחתיות כתובה כפי הנהוג
היום, שבירושלם עיה"ק לאחורי שמקדש האשה,
מכבדים מישחו לקרא הכתובה, אז בשעת
מעשה שכוראו "זקניא מגניה" מקבלין שם קניין,
והעדים חותמין אז או אחרי החופה, משא"כ
ברוב מקומות המנהג שעוד לפני שמקדש ונכנסים
לחופה מקבלין קניין והעדים חותמין, ואחר כך
מקדשין וקורין הכתובה להפסיק בין האירוסין
לנסואין.

טעם למנהג ירושלים שמקבלים קניין תחת
החותפה.

ולע"ד נראה שאולי יסוד המנהג בעיה"ק תלוי
בשני נסוח הכתובה, שכפי מנהג עיה"ק בתוך
כתובה דידחו כתוב שמתחייב שלא לקדשasha
אחרת בחיה, ושידورو בעיר הקודש דוקא,
והירושה ע"פ מנהג אשכנז ותקנת שו"ם, ולכן
ראוי להתחייב אחרי האירוסין דוקא דבלאו היכי
הזה דבר שלא בא לעולם, משא"כ בשאר
מקומות שנוסח הכתובה רק בחובבי ממון בלבד,
משעבד גופו ולא הוה דבר שלא בא לעולם
וכמובא בთוס' רפ"ה דכתובות, ושפיר כתובין
וחותמין קודם האירוסין ולא חיישין מיד.

כתובה בדפוס או בכתב יד עדיף.

ויש נהוגין שהכתובה בדפוס בנוסח המקובל,
ויש מהדרין שספר יכתב בכתב יד הכתובה
בכתב אשוריית, ולע"ד נראה דמה שנางו בדפוס
היאו טעמא שאזו כשוואות נוסח הנדפס המקובל
סגי דהוה לקראו הכתובה, ואם אמרים להו
לחחותם שפיר חותמין וסגי, משא"כ כתובין
בכתב יד ראוי לעדים לקרוא לפני שחותמין, וכך
שאי להוציאו לעל כתובות שחתרמו בלי

דוחה שלא לשנות מנהגי ישראל.

ومיהו אם נבוא לשנות את המקובל שນטפסת בבית ישראל, עלולים להrosis עורך ח"ז, וצרכיכים ליזהר מאר בדברים אלו ולהעיר בלבד באתי.

קטו. בפאה נברית לא נתברר דעת רבני וצ"ל, ומסקנתו נראה במתירין, וודעתו ש苦笑ה וכן מטפחת בלבד לא מועיל להרמב"ם אפילו במביי מטולש, ורק בחצר או בית מטפיק מטפחת שבסמה כל שערותיה.

במטפחת צריך לדיד אפילו במביי מפולש.

ביארנו לעיל (עט), והוספנו כאן להביא מדבריו בכיוורו לאעה"ז (קטו) שלהרמב"ם גם במביי מפולש לא מועיל קלטה בלבד לדיד, ורק בחצר או בית או מבוי שאינו מפולש מועיל, ולдин נמי אף אי נימא שברחוב אין לטסוך על מטפחת לחדר שצרכין נמי לדיד, מ"מ ביתה או בחצר או מבוי שאינו מפולש מועיל מטפחת בלבד ואין לחוש.

ובעיקר גדר פאה נברית או מטפחת ופרטיו הדינים בהזה, ועל האיסור תורה לגלות משערותיה כלל, הבאו בארכיות בספר "זיה והלכה" ואין לכפול הדברים, ועיין במה שכתנו בזה בשורת תשוכות והנוגות ח"ב סימן תרצ"ב ייעוש"ה.

קטו. אין להקל בכתובת בזמן הזה, ואסור לדור עם אשתו אפילו שעיה אחת בלבד בתובה גם בזמן הזה.

ازורה שגמ' בזה"ז יש ליזהר מאד בזה.

בhum"א (ס"ו) צד קולא דarf שאסור לשחות עם אשיה בלבד כתובה, בזמן זה יש חרם דרבינו גרשום, ולא שייך קלה בעניינו להוציאה, שאינו יכול להוציאה בלבד הכי בעל כרכה, ובכח"מ דחיה חרם דרכינו גרשום לא חמיר כי"כ ויש איסור לשחות בלבד כתובה גם בזמן הזה, והסכים כן

כשיעור שצורך לדאוריתא וכן כתובין הנוסח כה"ג, ויש מפקפים שם כתוב דחויב ליכי מדאוריתא ואין חיב דאוריתא, פועל בכך הכתובת וכמברואר ברומב"ן ור"ן, וראוי לסתום מאZN זוח דחויב ליכי, והונגהין לכתוב דאוריתא, אולי ס"ל שrok בכתבן מגיע לה כדאוריתא, ומספר הזירוי לכתובן שלא יפהות משיעור שצורך לכתובה וא"ש, ומיהו שכן המהガ לכתוב דאוריתא נראה דשב ואל תעשה עדיף.

פלא למה שנגנו לכתוב בזמנינו מהא זוקקים.

ופה מקוםatri להעיר בנוסח הכתובת המקובל היום, שכותבן שהנעלת ליה נדוניא וקיביל עליה החתן במאה זוקקים כסף צروف, וצבי החתן והוסיף לה מן דיליה מאה זוקקים כסף צروف ונגדן סך הכל מאותים כסף צروف, ולא נתבאר מהו זוקקים בהם בפלין, שלא מצינו בהז"ל רמז למטרע זוקק רק במנין מעות מ"ח גדולים, ושיערו ד' פעמים שייעור כתובה דמאתיים וזה, וכן מבואר בספר "נחלת שבתא", ובאשנו לא כתבו זוקקים רק ליטרין דכסף, ושוב אני תהה דמה לנו לכתוב הימים בכתובת לנדוניא בזוקקים שאינו ידוע לנו טיבם ולא קיימים בשימושם.

הצעה לשנות ולכתוב סלעים.

ולכוארה היה נראה לצדר דיכתו בכל מדינה הנדונית כפי המطبع שלה, ולדוגמא כאן בא"י בשקלים, באמריקה בדולרים, בצרפת בפראנקים וכו', וכן בזמן דכתבו זוקקים דהיה מطبع כתוב שנתנה מה סלעים כסף זוקק והוסיף מדיליה עוד מאה סך הכל מאותים סלעים, וזהו באמת כשייעורם דהיאנו לערך ד' פעמים מנתים וזה דשייעור כתובה, ועדיף כיון דערך מطبع המדינה יורך, וסלעים ערכם כפי ערך הכסף, וכן נזכיר בזה מطبع של תורה, ולא זוקק שאין בזה ממשמעות וכמ"ש.

קפטן. כופין על פריה ורבייה וכן ראוי לכוף בשחו עשר שנים ולא ילדה אך לא נהנו בכך בזמנינו.

להגרא אם אין לו בנים חייב לגרשה וטעמים שלא נהנו לויור כזה.

ברמ"א באה"ז (ר"ס א) שאין כופין היום על זיווגים גם בשחה עמה עשר שנים ולא ילדה, ובביאור רבניו זצ"ל שהטענות דחוויות, ואין לסמך על הא דעתא בספ"ג רב"ב שראוי לגוזר שלא לישא אשה בזמן הזה, רמיירי בשעת הגיירה, דוקא, ולאחר מכן פריה ורבייה להתוט' שם, ולא קיימהلن כרב שאין מעשין אלא לפטולות, ולפי זה ראוי מדינה לכופו לגרשה.

אמנם לא נהגו כן, ונחdkו לישב טעם הדבר, ובספריו על סה"מ להרמב"ם מצוה א הבאתי טעמים שונים, ובתוכם שבעיקתה רמשיחאה בהרי בכשי רחמנא למה לך, ואך דחייבין גם אז לעסוק בהמצוה פריה ורבייה להשתדל ולעסוק ברופאות וסגולות, וכן להתחפלל לה' ולהכנייע עצמו לבקש אחרים שיתפללו בשבלו, אבל بلا עלתה גם אז בידיו, תולה בזמנים כאלה שלא יתקיימו אצליו אפילו יולדץ ואפילו באחרת, ולכן הczופה ומabit עד סוף כל הדורותمنع ממנו פרי בטן, וכן תולין בעבירות שנכשלין בהו הימים, כמו שתולין בעזון ביטול ישיכת ארץ ישראל, וכן יש לומר שהבעי הרפואית נמצאת בו, והוא אין לנו אימון ברופאי זמנינו, שמהדרין תלחות בו שמרחמין על האשא, מ"מ מיידי ספק לא נפקא וא"כ לא ירויח שיוציאה, וכעכ"פ בכ"ז סמכו הנמענים, וכל קבלנו מהרמ"א שלא להתערב בזיווגים בזמן הזה, וכן נהנו גאנוי ישראל וצדקי הדור מדור דור.

ועיני בית ישראל נשואות לאבינו שבשמיים, שככל אחד יזכה לזרעא חייא וקיים, ונזכה יחד לשושעת ה' לעניין כל חי במהרה ביוםינו בקרוב אמן!

רבניו זצ"ל, ובperm"א גופא מעיד שאין המנהג להקל ואין לשנות, ומצוי היום באורה"ק עולמים שלא הביאו עם כתובות ונאבד, וכן באו לאחרי המלחמה פליטים לארצות שונות ולא נזהרו לכחוב כתוכה, ומזכה להזירם לכתווב כתובה שכלאו הכי/dr באיסטר עם אשתו ח'יו.

הצעה לחקן המצב.

ומנהג יפה פה בארץ בהרבה מקומות שמנחים כתובה גם אצל ועד הקהילה או אצל רושם נשואין, ועל האשה לדעת מזה, וא"כ אפילו נאבד לחתן וכלה לא נכשלין באstor, ונאה הדבר ויהה ובמיוחד בזמנינו שנדים ממוקם למקום, ננון לסדר כן בכל קהילה שיפיקדו ג"כ כתובה בוועד הקהילה כהניל.

ומייהו לכתלה אין לסמוך על זה אלא כשתרודע בכירור שהעתיק הכתובת שנעשית כדין קיימת. וע"ע בדברינו בתשובות והנהגות ח"א סימן תש"ס.

קפטן. אשה שאמרה שרוצה מעשי יידה לעצמה ומורתה על מזונות מבعلלה, מ"ט חייבת לעבור עבדות הבית רק לעבור להשתכר פטורה.

ברמ"א סימן פ' (סעיף יד) שבאמרה איini ניזונה ואני עושה שוצריכה לעשות כל צרכי הבית, ורבניו זצ"ל בביאורו דעתו שהזו שיטת הר"ץ שהყיבות בכל שיש מלאכות, ורק בעשיות צמר שהוא להרוויח פטורה ודלא כשית התוט' בכחבות סג', ואם איינו זו אותה אף שיש לו אינה חייבת גם בצרכי הבית וכਮבוואר נמי בחזו"א ע"א (ס"ק יג), וכופין לפרטנה, אבל אם אין לו לשיטת רבניו זצ"ל אין אדם חייב להשכיר עצמו למזונות וכמבוואר בביאורו (סימן ע), וכך אין יכולם לכופין להשכיר עצמו או לחזור על הפתחים וכדומה שם מגישה עי"ז נכסים לחשש גט מעשה ר"ל.

מצות מילה

האב דוקא אינו יכול לעשות שליח שאין זה מצותו וא"כ החוטף הלא זכה רק במצב כל ישראל ולא במצב האב שאינו שלו שמותל רק על האב, ובנסיבות כל ישראל לא מועיל שליחות, וא"כ בעשה שליח ויתר עליה, ושפיר החוטף מהשליח לא ממשם, שננהנה במצב כל ישראל, והאב ויתר עליה כשעביד שליח ודוק היטב כי הדברים מאיריים (כסברא זאת שמעתי מהגאון רב זידל סמיעיטיצקי זצ"ל).

בנידון אם עשרה וחובים מדין מזיק או נהנה.

ובארותי הרמ"א עוד בדרך אחר כען זה, ונימה שחיבור עשרה וחובים מדין מזיק ולא מדין נהנה וכדמשמע נמי מלשון הרמב"ם פ"ז דוחובל ומזיק הלכה יג ע"ש, ואף דmbטול כיiso של חביוו פטורanca קנסא הוא וחביבו לחוטף, ומ"מ נוכל לישיב פסק הרמ"א דמיiri שהחוטף לא בא לצותה לעצמו רק למול כשליח ורצה מעיקרא לצותה לעצמו רק במצב כל ישראל, ולכן ברצה האב למול בעצמו, החוטף הזיקו במצב כל ישראל שאין עלה דין שליחות ושפיר משלם, אבל כשביד שליח לא הפטיד, שהוא ג"כ מל כשלוחו, ומצוות כל ישראל ויתר שאין ע"ז שליחות, ושפיר אין בה דין עשרה וחובים ודוי'ק היטב בזה.

ולפי דרך זה אפיקו האב יודע למול מקיים מצותו בשליח, ומצוות דכל ישראל חל עליו כמו על כל אחד, ולא נקרא מבטל מ"ע כשלא זכה בהמצוות רק אחר מל, וא"כ שפיר יוצא גם לכתתילה אם עבד ע"י שליח ורקמצוות בו יותר מבשלוחו. וע"ע בדרכינו בזה במועוז"ז ח"ב סימן קפ"א).

אם מצוה לאב לעשות החיתוך בעצמו.

ובעיקר מצות האב כשהאנו יודע למול, יש מהדרין עכ"פ בחיתוך שהאב ימול בעצמו, וכמה גאוני ישראל זצ"ל דקרו בו, אבל מزن הגאון

קצ. האב יוכל לקיים מצות מילה של עליו ע"י שליח.

מצוות מילה אם מועיל ע"י שליחות.

בביאורו (רט"ד) שהאב מבורך שהחינו גם במל על ידי אחר שמקיימים גם בזה המ"ע, אין האב ציריך למול בעצמו דוקא, אבל הש"ץ בח"מ (שפ"ב) צוחה שם האב יודע למול ומכבר אחר מבטל בזה מ"ע גודלה דמילה, וראוי לבית דין לבטל דבר זה.

בישוב שיטת הרמ"א דהחותף מהאב ומול משולם עשרה וחובים, הוא דוקא בעמד האב למול ולא בעשה שליח. ובגדר המצוה ע"י שליחות.

ונראה בזה דרך חדש, שהרמ"א בח"מ (שפ"ב) פוסק שם האב רצה למול בעצמו ובא אחר וחטף ממנו המצוה משולם עשרה וחובים, אבל אם נתן האב למול לאחר החותף לא משולם כלל, ומשמע שבאחר ויתר על המצוה שאינו מקיים המצוה בשליחות ולכן החוטף אינו משלם, ע"ש בקצתה"ח.

ולע"ד נראה שלמצוות האב מועיל נמי שליח, רק במצב מילה כולל שתי מצות, מצוה המוחדר לאב שמקיימים נמי בשלוחו, למצוה דכל ישראל שהמלILD בישראל מקיים מ"ע, ועשרה וחובים החוטף משלם רק כשחטף וזכח בהמצוות לעצמו שננהנה ובמכוואר בט"ז יוד" (כח) ולא בשביל החטיפה לחור שאינו אלא מבטל כיiso של חביוו. וא"ש פסק הרמ"א, שם האב רצה למול, הלא מקיימים מצות האב וכן מצות מילה דכל ישראל שהמלILD מקיים hei מ"ע, ולכן כשרצה למול בעצמו, מקיים מצות האב בגופו, וכן מצוה דכל ישראל, ולכן החוטף ממנו זכח לעצמו מצות מילה דכל ישראל ושפיר משלם, אבל כעשה שליח מועיל למצות האב אבל למצות מילה שעיל כל ישראל שאינו מוטל על

הלכות הגר"א

מצוות מילה

ומנהגי

קפא

לחטוף ממנו הילד למולו וזה חובת בית דין לחייב, אבל לדאוג שימולו אותו אם אין האב כאן, או אפילו כאן להשဖיע עליו שיטכים למולו, והוא חובה על כל אחד בישראל, וכן מודיעיק בדברינו בלשון הרמב"ם (ה"ב) "אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר ונמנע למולו שבית דין מלין אותו בע"כ ע"ש, הרי מפורש כמ"ש, שחובת בית דין דוקא הינו בע"כ, ומה שפירש הרא"ש שם אין האב מל אותו החוב על כל ישראל, מيري שהאב אינו יודע למול אבל המילה מרצוננו ולכן שפир החוב על כל ישראל כמ"ש.

ואמרתי בזה חידוש פלא לדינא, שלפי זה כל אחד בישראל מצווה כשהאב מומר למולו מרצונו האב, ואם אפשר לו להשתדל ונחצץ ביטל מצות בית דין שחל על כל אחד וביטל מ"ע גדולה דמילה.

תמייה בשיטת הפסוקים שבן מומרים אין מלים בשbeta.

ואני תמה שבטורו (רס"ו) מבואר דמדובר שנשא ישראליות מלין הבן בשbeta ולא חישין שיצא לתרבות רעה, ומסיק מה הש"ך שם שאם האמא ג"כ מומרת אסור למול הבן בשbeta ע"ש שהנאה בצע"ז ובטע"ז שם (ס"ק ט), ומדובר אני תמה הלא מצות מילה חל על כל ישראל ודוחה נמי שבת, וא"כ מה איכפת לנו אי האב והאם מומרים, אטו נפטרו בזה ח"ו מצות התורה, ולמה לא נמול הבן בשbeta וצע"ג.

מכאן בהאadam מלים בשbeta משום פיקוען דמי'ם אינה דוחה מילה שלא בזמנה.

אמנם נראה شبויומה (פה:) ובתוספותא (שבט פט"ו) מפורש דהא דמילה דוחה שבת הטעם הוא מפני שיש בזה פיקוח נפש שניצול בכך מכרת, ובואר כן בארכיות בכיוור ר"ח שם ביומא, ומיתתי מצפורה אשת משה שנתעכלה והילד היה מיד בסכנה ע"ש, והורש"ש שם תמה שלפי זה גם מילה שלא בזמנה נימה שדוחה שבת להצליל מסכנה אם יסוד ההיתר מדין פיקוח נפש ע"ש שהניא בקשישיא.

דבריסק הגראי"ס זצ"ל אמר לי שלדעתו אין בזה מצוה כלל, והוסיף בעצם דאף שיש גודלים מחמירים בזה דעתו כהנ"ל, ומשמעות הדברים כמו"ש שליחות מועל למצות האב, ולמצות כל ישראל דעתו שאין מצוה בミלה גרידא בלבד פריעה שנשאר ערל כמקודם, אבל יש לדון בזה שהרי אחד מל ואחד פורע בשbeta ברומה לעבודה במקדרש שכל פעללה מצוה, ומייקר המנהג חלק משמע שיש בחיתוך ג"כ מצוה, ועי"ע בדברינו בתשובות והנוגות ח"א סימן תקפ"ט, ובכ"ז יש להאריך ולפלפל ולהעיר בatoi.

קצת. דעתו שכל בן ישראל מלין בשbeta אף שבאו עכו"ם, וכן נראה שלדעתו גם בשham מומרים מלין הבן בשbeta אף בשbeta.

ביבאorio (רס"ו) מיתתי מירושלמי דיבמות שאם הוא ישראל מלין אותו בשbeta, אבל לע"ד בנידון אם למל בני המומרים וכופרים בשbeta יש בזה מכוכה, ונobar הדברים בעזהשי"ת.

במצואה דעל כל ישראל בミלה נשא לא מל אם הוא על כל יחיד או רק על בית דין.

בעיקר חובת מילה אם האב לא מל את הבן או בית דין מצוין למולו, וכמובואר בקידושין (כת), וכן מפורש ברמב"ם בפ"א דמילה (ה"א) "ובית דין מצוין למול אותו הבן" ע"ש, ותמה שמשמעות דבריו שהחוב מוטל על בית דין דוקא, ובפיה"ש בפרק ר"א דמילה מפורש להודיע שהחוב על כל אחד ואחד זו"ל "וכמו כן כל מי שיראה זה האדם רוצה לומר הילד העREL ולא ימול אותו עובר על מ"ע עד שימול אותו כאילו הוא בנו" ע"ש, הרי שהחוב על כל אחד ואחד ולא על הבית דין, וכן מפורש ברא"ש פ"ז דחולין (סימן ה) ומובואר כן בביבאorio הגר"א ס"ס רס"א.

מצד שברצון החוב על כל אחד, וכפיה ע"י ב"ז דוקא.

ולע"ד נראה שתלווי אם צרכיים לכוף האב

קפכ הלכות הגר"א

מצוח מילה

ומנהגיו

(א"ח סימן של) שנחלקו הבית מאיר והגראע"א בשאלת דירין, שדעת הב"מ כמ"ש שעל תינוק שנשבה אין מהלין שבת שלא ישמור מצות, ורעה"א פלוג שאין עיקר הטעם שישמר מצות דיליפין פיקוח נש מיליה דוחה שבת בכל אופן, ולפי דברינו הלא אדרבה הדברים מאירים שכמיליה גופא אם ההורים מומרים והתינוק כמו תינוק שנשבה אין לנו למול אותו בשבת שאין זהה היתר פיקוח נש. וע"ע בדברינו בתשובות והנהגות ח"א סימן תקפ"א.

מצוד שבזמנינו אפשר שלכו"ע יש למולום וחקירה אם אוורחים מחללים שבת כדי להשתתף בברית אם למולו בשבת.

ולמעשה אפשר שבזמנינו שאני שבעו"ה היום רוב בית ישראל תען בדרך, ויש לספק שיוכו לחזור לצורך מוצבם, משא"כ בזמנם רוב בית ישראל נאמנים לה, והמומרים ובניהם חצופים כמו הקראים, וכן אסור למול בנייהם, ומ"מ ראוי לדركם בשכת شبיקש המוחל מהאב להיות שליחו של האב שהאב מקיים מצותו, ויש להאריך بغداد קיומ מוצה במומר שאפשר שאינו אלא מתעסק בכל המצוות, וכן בדין שליחות למומר, (ועי' זה להלן אות קצ"ג), וכבר נשאלתי בשעתו ממוחל מובהק הרוב צבי הלברשטט זצ"ל בmailto בני מומרים בשכת, שההורים והקרוביים והאוורחים מחללים שבת בפרהסיא כדי לבוא למליה, וההורים רוצחים לדחותו ליום אחר ולבטל מליה בזמנה אי שרי, והערותי בעיקר מצות מילה בשבת לבני מומרים כאלו, אבל לעמsha הדין בוה צrisk בירור מקיף, וקיים במקומות שיש עוד הרבה להאריך. בסיכון הדברים נשאין האב מקיים מצות מילה, שלא יכולת ליה בהמצוה כלל, אז המילה מדין בית דין ודוחה או שבת מכח פיקוח נש שבאו היכי סכנה לתינוק, וכשההורים מומרים אין היתר פיקוח נש וכן לא דחין שבת להני פוסקים וכמש"ג, אבל אם האב רוצה לקיים מצות מילה וממנה המוחל למולו מלין אפילו בשכת, שכה"ג דוחה מילה שבת מקרה ד"זבאים" השמייני דאפילו בשכת וכמ"ש.

ביאור דאם מילה בשבת ממש פיקו"ג אין מלים בשבת מילה שלא בזמנה.

ונראה מזה שם מתנצל ו מבטל מ"ע דהינו מילה בשמיini, הדרבר גורם ריתחא, וסתנה בזה לילד ח"ז, אבל לאחר זמן אין כאן ביטול מ"ע רק דוריין בעלמא, ולכן בזה אין סכנה וריתחא ושפיר לא דחי שבת וא"ש, ומיהו צ"ע למה לנו לפרש שמיליה דוחה שבת מדין פיקוח נש ולא מפרשין בפשיטות שם"ע דミלה אלים דוחה שבת כמו קרבנות וכדים מע נמי בריש יבמות דרשה דミלה דוחה איסור כרת, ובגמרא שבת (קלב): למדנו כן מקרה ד"זבאים" השמייני ימול אפילו בשכת, ומה לנו לפרש מדין פיקוח נש.

מחדר רכשמליין מדין בית דין, המילה בשבת רק ממש פיקו"ג ואינו במורarity.

ונראה דמצות האב אלים ודוחה שבת, אבל מצות בית דין אינו מעשה המילה אלא שלא יהיה ערל ובזה דוחה רק מדין פיקוח נש, וזכינו בזה להבין הפסיקים שאם ההורים מומרים לא דחי שבת, דמייריו שאינם מקפידים גם על מצות מילה, ורק לא איכפת לו אי מלין בנייהם, וכך אנו מלים אורתם מדין פיקוח נש, וכיוון שני ההורם מומרים אין היתר פיקוח נש וכמו שיבואר לפנינו וכן שפיר לא דחי שבת.

وطעם הדרבר נראה שעיקר היתר פיקוח נש מבואר בסוף יומה בגדר חיל שבת אחת כדי לשימור שבתות הרבה, וא"כ כשנולד וכורוך להורים מומרים שיתחנן לחילול שבת כמותם לא שרי עבورو פיקוח נש, וכך אפשר שהילד יחוור בתשובה, הלא בכל מומר אפשר שיחזור השוחזק שלא ישמור, ואפילו בתינוק שנשבה בין העכו"ם שהוא אגנוס לא הותר לחילול שבת להציגו כשלא ישמור שבתות הרבה.

מכאן פלוגחת הגראע"א והבית מאיר ומכאן שיטת הבית מאיר.

שוב מצאתי דברים נפלאים בספר "בית מאיר"

הלכות הגר"א

מצות מילה

ומנהגיו

קפג

גוף הברכה פשוטא דלא אלים מברכה גופא, וכן על זה לחוד אין דין לשלם עשרה זהובים, וא"כ הברכה על המילה הלא שיקן אך ורק למוחלט ואם האב או אחר שלא מל ענה אמן, לא זכה בגוף הברכה שאינו מוטל עליו כלל שאיןו מל, וא"כ היאך מצינו שאמן בלי ברכה עדיף מגוף הברכה עד שהחותט אינו משלם כיוון שהאחר קיבל תמורה המוצה אמן בלי ברכה, ודוק' הקיטב כי לע"ד והוא הערה נפלאה.

מחדר דכשאחר מל אף בשליחות האב
הברכה מוטלת על כל ישראל.

ובעיקר הkowskiא נראה שהאב הלא מקיים מצווה בשליחת, וכך שלא חייבו ברוכה אלא למל בעבור מעשה המוצה ולא לאב מפני שמקומות מצווה, מ"מ אי שמע האב הברכה וענה אמן שיקן לו זוכה בה והוא בעשרה זהובים, אבל מדברי רבינו שם נראה עוד, שאם יוכל אחד ובא אחר וחטף כשהראשון ענה אמן לא מגיע לו זוכה בזה בברכה, אף שלא שיקן לו שאנו האב ולא המוחל ומשמע שהברכה שיקן לכל ישראל אף שיעיקרה על מעשה המילה דוקא, ועיין בדברינו בש"ת חשובות והנוגות ח"א סימן תר"ב דבריאנו דמובואר בזה דכשאין האב מוחל בעצמו והמצוות על כל ישראל لكن הברכה שייכת להם שפטורים מחובם ולכך יש לדركן לשמען הברכה ולכוון לצעת יעשה". ומיהו למדנו מזה גודל השכר לכל העומד אצל המילה לעונת אמן על ברכת המילה שכורו ממול ממש, שאם חטא ממוחל המוצה וענה אמן על ברכת המילה שמלו אחר לא הפסיד שכורו וצ"ע.

קאגנ. מומר שמיל, משמעות דעתו נוטה להבשיד.

מומר שמיל שיטת הרמ"א והגר"א.

במל מומר מבואר ברמ"א (רש"ד) שמומר לעRELות או לכל התורה דינו עכו"ם, ומשמע שצrik הטפת רם ברית, ורבינו זצ"ל בבייאנו מיתי מדברי החותט בע"ז (כז ד"ה איכא) שמומר

קצב. ברכת מילה כשאר ברכת המצוות.

באיורו בשיטה ר"ח שאם מי שעמד לمول עונה אמן על ברכת המילה דהחותט, אין החותט משלם עשרה זהובים.

בבייאנו רש"ה מגדה ברכת מילה לברכה על כל המצוות, ומאחר שהאב מקיים המוצה בשליח דומה למל עצמו, אבל לע"ד לאחר עיון בראשונים, נראה דבר חדש ופלא בברכת המילה, ומהני שלא מצאי בפרשימים שיתעורררו בזה, שהרא"ש בפ"ז דחולין מביא בשם רבינו שם שאם האב יוכל אחד במילה ובא אחר וחטף ממנו המוצה ומל, אינו חייב לשלם עשרה זהובים, ואפילו תפס מפקין מיניה, דמאחר שהיא בamil וענה אמן גדול שכורו יותר מן המברך ולכך החותט אינו חייב לו מאומה שזכה עכ"פ למර אמן, או באפשרותו היה לומר אמן, וכן מצינו בראשונים בדברי רבינו שם, ובאיור דבריו נראה שהחותט מצות כסוי הדם מבואר בגמרה דמשלם עשרה זהובים שחטף המוצה, וכן משלם עוד עשרה בשליל הברכה ששוועה עשרה זהובים, והינו טעם דמאתר שמשלים עשרה בשליל המוצה מליא הברכה שלו, ודעתי רבינו חם והראשונים שהוא הדין אם זכה בברכה ששוועה עשרה זהובים אף שהפסיד גוף המוצה לא תקין לו עשרה זהובים שקיבל עכ"פ הברכה דהמצוות, וביתור מבואר בש"ך (שפ"ב) שאפילו האב רצה למול בעצמו כמצותו ובא אחר וחטף וענה האב אמן, כיון שעונה על הברכה אמן או יכול לעונת אמן אין החותט צריך לשלם לו כלל, دائم' שהאב הפסיד המוצה כיוון שעכ"פ קיבל עשרה זהובים שכור הברכה אינו יכול לתבע על המוצה כסף.

חקירה אם גדול העונה יותר מהברך הוא נס בברכה שנייה מוטלה עליו.

ואני תמה וצע"ג דנהי שעונה אמן גדול יותר מן המברך, היינו בברכה שיקן לו כמו במצויא חבירו לברכה וענה עליה אמן, הלא קיבל ברכה עם אמן ושפיר עדיף מברך לחוד, אבל כשאין לו שיוכות לגוף הברכה וכגון ששמע חבירו בכור מניח חפילין וענה אמן, על אמן לחוד בלי שיזוצא

אמרין נ"מ א"י ממעטין עכו"ם שאיןו בכלל המלימול, או מטעם שאיןו בן ברית, דנ"מ למומר שאיןו בן ברית ומ"מ מהול וע"כ משמע שהוא בן ברית וא"ש.

אבל למעשה אין למול ח"ו ע"י מהול מומר שפוגם בתינוק, וכן עלול לקלקל שלא למול מצותה, יש מהפסקים שהצריכו בזה גם כדיעבד הטפר"ב, ע"ע בדברינו בתשובות והנוגות ח"א סימן תקצ"ט, וע"ע בדברינו שם סימן תר"ג שם ליזהר לנתחלה בדברי הרמ"א שיש לחזור ולהדרר אחר מוהל יותר טוב וצדיק יוש"ה שכיארנו הדברים.

קדר. רבינו זצ"ל דרש מומலים לו זו המילה בבורך מיד ולא לאחר.

אין לאחר המילה אחורי שעיה חמישית.

בכת"י בספר הליקוטים שתבע הגר"א זצ"ל מומללים לו זו מצות מילה בהשכבה ולא לאחרה, ולא מבואר שם עד איזה שעה מותר לאחר מילה, אבל בא"ז הגודל ח"ב (רעה) דין לעניין זמן מילת תינוק בראש השנה, ובמביא שאל רבי שלמה יצחקי מן רבנה ומרנא בעל העורך וכור' והשיבו שכבר נשאלת בבית המדרש של אביהם, והשיב בשם רבי יעקב ריש מתיbetaה דמתא רומי וכור' ומסיק דאין נכון לאחרה עד גמר התפלה דבר פעמים גמור התפלה בסוף ה' שעות, והמאחר מצות מילה כ"כ נראה מצות מילה בזוויה עליון ע"ש, ומשמע ד אסור עד סוף ה' שעות אף שעוטק בתפלה בראש השנה וכ"ש המאהר כדי שתטאSpo קהיל רב, הלא גمرا פורשת בר"ה (לב): גבי הלל בשחרית, אף שבמוסף ברוב עם הדורת מלך, זורין עדיף ע"ש.

סמן שציריך עשרה למילה ולמנהג להזמין
רבנים ותח"ח למילה.

וביתור הלא הסמן דציריך עשרה במילה וכמובואר נמי בש"ע רס"ה (ס"ק ז), ומ庫רו מרוב צמח גאון, מבואר במתה משה שתינוק כיוצא מבית האסורים ולכך אומרים הודו לה' כי טוב,

אשר לכ"ע שהוא מהול גם בכלל ברית ע"ש, ובגהות רע"א תמה עוד הלא לדין נשים כשרים אף שאינם בני ברית כיוון דכמאן דמהילא דמיוא וא"כ מומר נמי כשר כיוון שמהול.

בයואר בשיטת הרמב"ם במלחת אשה מהגאון רבי ברוך בער זצ"ל.

ולע"ד נראה להביא בזה דברי הרמב"ם ורפי"ב דミלה "הכל כשרים למול אפילו ערל ועבד ואשה וקטן במקום שאין שם איש", וקשה כיון דקיים לנו המל ימול ואשה כמאן דמהילא, למה לא כשרה לנתחילה, ושמעתה בשם הגאון רבי ברוך בער זצ"ל (ר"מ דקמנין) שאשה כמאן דמהילא מועל למצווה שהיא נימול שאשה נמי מהולה, אבל למצות מעשה המילה לא מועל שאשה אין מעשה המילה ולכן כשאין איש סגי שהיא נימול גם באשה כמאן דמהילא דמייא, אבל כיון דראוי לקיים מצווה ע"י מי שישנו במעשה המילה בעין שפיר איש.

עוד בכယור שיטת הרמב"ם ושלפי"ז
מומר כשר.

ובזה לא נתישב אלא הטעם באשה שאפשר לפרש כמ"ש, אבל למה עבר וקטן פטולין לנתחילה כמו אשה, וע"כ נלע"ד לנתחילה בעין שהМОול יקיים מ"ע, וס"ל שחוכבת כל ישראל לא מוטל על נשים כדרישין מקידושין דף ל' מקרא ד"אותו" ולא אותה, וכן עבדים שחיביכים כוותיהו, וקטנים לאו בני מצות נינהו, וכן המצוה דעל כל ישראל הוא רק על שיש עליון שם ישראל ומהול כדדרישין מהמל ימול אבל לא על ערל שלא נימול שזה אינו בכלל מצות כל ישראל ולכן לא מכשרין לנתחילה וא"ש, ולפי זה מומר שני מול כדין כשר גם לנתחילה שנימול ובכלל ברית.

בפלוגת המ"א ואה"ע אם מומר עוזה
שליח. ומוכיח שהוא בר שליחות.

ובמ"א קפ"ט שמומר אינו בן ברית ולכן לא עביד שליח, ע"ש באבן העוזר דפליג עליון, ולכואורה ראייה לאבן העוזר מסוגיא דילן דלא

הלכות הגר"א

מצוח מילה

ומנהגין

קפה

בשר הוא מנהג בעולם, ומ"מ לא שrienן אלא עשרה לבה, וכ"ש סעודת בעור שבת שהאיסור מבואר בוגمرا שאין להתייר אלא בעשרה, והшиб לו השל"ה שבתשעה ימים אמן רק עשרה אוכלים בשו, אבל משתתפין עוד אנשים ואוכלים סעודת גמורה בל' הבשר, ומספר יש כאן סעודת חשובה, אבל בערב שבת אסור גם סעודת בחלב, ולא האצטכו לצמצם הסעודת לעשרה אנשים, אבל דעת המהדר"ס שכל המשתתפין צריכים לאכול בשר דוקא, וכן הודה לו המ"א שאין שמחה אלא בבשר ע"ש, ותמהני שהפוסקים לא ביארו דין זה.

טעם למנהג שאין בשו בסעודת מילה בבורך ומנהג האשכנזים וספרדים בזה.

אמנם רוב האשכנזים פה נהגו למול השכם בבורך, ואז עושים סעודת גם בל' בשו, דማחר שבבורך אין אוכליין בשר גם בסעודת החשובה, לא נהגו בבשר דוקא, ולא הטריחו הקהיל לבוא מאוחר לסעודת היום בשר דוקא במשתה גדול, וכן אין מפורטים על סעודת מילה הרבה בזמנינו שהבשר בזוקר, ואם מוציא הרבה, גורם שאחרים ואפייל עניהם מדמיין שציריכים ג"כ לשותה כן, ובאי נמי לידי עין הרע ח"ו, ומנהגינו א"ש לכ"ע, והספרדים נהגו למול לפנות ערב ואוכלים נמי בשו בסעודת פאר, וכבר הבנו מזה לעיל.

קצנו. צרייך למול הכל בחו"ל.

אזרה לモhalbim לחתוּן באלאכון ואחריו הכתור.

ביבאורי (רס"ד). בספר "חכמת אדם" צוות על מוהלים שחוחכים רק מעט ואחר כך דוחקים עור הערלה למטה שmbטlin מצוח מילה ע"ש, ומוציא מאר היום מוהלים שאינם בקיין לחתוּן עד אחרי הכתור ובאלכסון דוקא, שבוה בטוח שכרת הכל כדין, והרבה מוהלים לא בקיין לחתוּן כשיעור הנ"ל, וצרייך לתפוס לכתילה כשיעור, שבלאו הכי מצוי שהמילה שלא כהלהטה.

ויש מצוח וירוממוهو בקהל עם ובמושב זקנים יהללווה וכמבואר בברכות (נד:), וזהו לע"ד הסmek למצוח להזמין קהיל רבי ולעשות המילה במועד רכנים חשובים, רומייא דברכת הגומל בדברין הכי לתחילה וכמבואר בש"ע ומקומו מקרה כמו"ש, ומ"מ זריזין עדיף מצוח ברוב עם וכదוכח מש"ס הנ"ל.

זריזין עדיף מבורך עם.

אמנם רוב הספרדים ותימנים כאן נהגו לאחר המילה לצהרים שיש קהיל, והעיקר שאין לדחות בשליל כך מצוח זריזין במילה, והרוצה שישתתפו קהיל רב בהשמה ימולו בבורך כדין, והסעודה הودאה יקיימו ברוב עם לפנות ערב ויוצא ביל פקפק ועיין באות הבהאה. וע"ע במ"ש בתשובות והנהגות ח"ב סימן תפ"ח.

קצת. צוח על המקמצים בסעודת טילה ונותנים משקאות עם מיני מתיקה בלבד. **שצרייך סעודת ממש.**

סעודת מילה אם צרייך בשו.

בחכמת אדם (כלל קמ"ט ס"ק כ"ז) "ומי שאפשר לו לעשות סעודת סמץ ואינו נוטן אלא קאווע או יין שרכ' עם מיני מתיקה לא יפה עשה, והגר"א מיחה בידם" ע"ש, ובביבאורי רס"ה (מו) מביא פרקי דר"א "מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו שנאמר וייש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" ובתוס' שם (קל) ד"ה שש אנטיג' על אמרתך, מייתי מדרש שעושין סעודת במילה, ועיין בט"ז (תקנ"א) דחמור מסעודת שבת ע"ש היטב.

אם מספיק שעשרה בלבד אוכלים בשו.

ועיין במ"א (רמ"ט) בענין גודל חיוב סעודת מילה, שביבא דרכי השל"ה שמעיד על רבו הרוב שלמה מלובלן שהיה סנדק ולא אצל סעודת מילה ערבית שבת שהיו בלבד הכי עשרה משתחפין, ולמד מק"ו שבתשעה ימים לפני ת"ב שהאיסור

קפו הלוות הגר"א

מצות מילה

ומנהגיו

שהחינו על הירושה, והינו שיש כאן צד טובה
וא"כ ראוי לברך עליה שהחינו, וא"כ הכי נמי אף
יש לתרוקן צער כיון שהאב שמח לקיים מצות
מילה ראי לברך עליה שהחינו.

ביאור שיטת הומר"א שאין מברכין.

ולחולקין שאין מברכין שהחינו בכל מילה
והמנהג בחו"ל, נראה שבמוצה דוקא שתיקנו
הברכה על השמחה שזכה לקיים מצוה שבא רק
זמן למן, שימושו בצער כגון דיןוקא לא
مبرכין, אבל כשם אביו אין לך צער יותר מזה,
ומברך רק על מה שזכה בממון, גם במקום צער
مبرכין ע"ש, ועינן סוף פסחים שمبرכין
שהחינו על פריוון הבן מפני שהכהן זכה בה
סלעים. וע"ע בדברינו בתשובות והנוגות ח"ב
סימן ק"מ.

קצת. במל בשבת יש לזרוק הסכין מיד
מיד לאחרי המילה.

אם הותר לטלטל הסכין לאחר המילה או
לזרוקו מיד.

הרמ"א ביו"ד רס"ו (ס"ק ב) מתיר לטלטל
הסכין אחר המילה ומצעינו בחוץ המeorוב
دمאתר שהותר ל밀יה אין מוקצה לחצי שבת
ושרי, אבל רבינו זצ"ל בהגתו אסור וציריך
לזרוקו מיד לאחרי המילה, ולא דמי לכלוי
שמלאכתו להיתר שאם כבר בירю שרי, דהتم
הותר נמי לצורך גופו ומקומו, אבל מוקצה מהמת
חסרון כיס חמיר ולא שרי אלא לצורך מצוה,
וכשאין מצוה זורקו מיד, ולא אמרין דשרין סופו
משמעותו אלא במקומות שמחת יום טוב ולא
כח"ג שהחיתר רק מכח המצוה, וכ"ש אם הניחו
כבר בכיסו שאסור לנցע בו דהוה טלטול ממש.

מהו דין הzuונגלי.

ובענין "zuונגלי" שנגנו להשתמש בו
לAMILAH, הדעת נוטה שאין זה מוקצה מהמת
חסרון כיס, שאינו מחייב אם יפול ויינגן כמו
סכך של מילה, ואין חשיבותו כמותו, ולכן שרי

שיטת הר"ח זצ"ל.

ובעיקר הדיון אם סגי שנתגללה העטרה על ידי
הפרעה שדחק עור הערלה למטה, אף שעולול
ומצווי של אחורי זמן מכסה מקצת העטרה,
בחשיבותו "דברי חיים" מהגה"ק האדרמו"ר מצאנז
זצ"ל מריעיש שכשר בחתק ודחק ואין להחמיר
בזה כלל, ואף שMOVEDה דלקת הילדה בעין שיחתנו
הכל, מ"מ מאחר שמכשיר בדיעבד, רפיא בע"ה
בכמה מקומות זהירות בזה וכמ"ש.

קושיא למה חותכין בשבת ולא דוחקים
לבד.

ועיין היטוב בספר "מעודדים וזמנים" ח"ג
(סימן רל"א) בהגה"ה שהעלינו שם דחק אינו
ערל ואין חיוב כרת, אבל מצות מילה לא מקיים,
והעלית פירוש אחר בדברי הגה"ק בעל ד"ח
זצ"ל שכונתו שאין לחותן במקום שדחק, דהוה
ערלה שלא במקומה, ואם כרת הוא מזורע עמלק,
אבל כשלילה עולה ומכסה העטרה חותך וצ"ב. וע"ע
ובallo ה כי יש לכנות לכתילת הכל וצ"ב.
בדברינו במוועז' ח"ח סימן רל"א יוש"ה.
(ובעיקר חיוב לציצין שאין מעכbin בחול הארכנו
במורדים וזמנים ח"ד סימן רצ"ה ע"ש היטוב ועי"
לקמן אותן ר"ד).

ביאור חדש בשיטת הר"ח.

ובמק"א תמהתי שascal מילה בשבת יש חבלה
בחיתוך ובפרעה ומציצה, וחמורה לדלעמים
אפשר כל' חיתוך בדוחיקה, ולמה נתיר לחילל
שבת בחנים כה"ג, ומשמע שאינו מקיים בדוחיקה
מצווה כלל וצריך חיתוך דוקא, ובכ"ח גופא
משמע שציריך כריתה מעט ואז דוקא סגי
בדוחיקה, ולא מובן פשר הדברים.

קצת. דעתו לבודק בכל מילה שהחינו
ובמנาง ארץ ישראל.

ביאור שיטת הגר"א שمبرכין.

בביאورو ורואה המנהג שאין מברכין שהחינו
במילה מפני צער הינוקא, שאפילו מאי מברך

הלכות הגרא"א

מצות מילה

ומנהגיו

קפו

רש"ה (ס"ק ח) שאין צריך לכוסות ערות הקטן בשעה שמדובר, מוסיף רבינו זצ"ל שאטורא איכא צורך לאחוזו הערלה בשעה שמדובר כמ"ש בפ"ג דמנחות לה: ועיין חותם סוכה לה: ד"ה עובר עכ"ל והיינו שחייב להסתמיך מאר הברכה למצווה שמוכן ומזמן והיינו כשהערלה בידו ולא לפני זה שאינו עובר לעשייתן ממש.

לנקות צוות הקטן חומרא בעלמא.

ברמ"א (רש"ה) שמנקין הצואה, ורבינו זצ"ל בהגחותיו שחוරלאה בעלמא היא ואין צריך להרחיק מצואתו וכ"ש כשהיא מכוסה ע"ש.

רא. מל תוך שמונה או בלילא לא יצא
וציריך להטיף ממנוدم ברית.

במחלוקת הפסיקים במל' תוך ח' אם ציריך
התפדר"ב.

ברמ"א ר"ס רס"ב שאם מל תוך שמונה ביום
יצא, אבל מל בלילא לא יצא וציריך לחזוץ
ולhetrif ממנהו דם ברית ע"ש, ותמהו הש"ך וט"ז
הלא שם שאין יוצא בלילא ולכך ציריך להטיף
ממנהו דם ברית, גם קודם שניין אין יוצא וזה
LEN לומר שציריך התפת דם ברית, ומסקי שציריך
בתרויהו התפת דם ברית, וזה דעת רבינו זצ"ל
בביאורו שם כשם וט"ז שציריך בתרויהו התפה,
וללא כרמ"א שמחליק בדינם וכמ"ש.

בביאור הגרא"ח מבрисק זצ"ל מהו החילוק
אם מל בלילא או חוץ שמונה.

אמנם שמעתי בשם הגאון רב כי חיים מבריסק
זצ"ל לישוב פסק הרמ"א, שהטפת דם ברית מצווה
מיוחדת מדכתיב ואתה את ברית משמר, ולא
כתוב שציריך שניין כלל או ביום, רק לעניין יומם
מרכינן ביכמות (עב). מרבי דכתיב וביקום שגט
התפת דם ברית ציריך יומם ע"ש, וא"ש פסק
הרמ"א שאם מל בלילא פסול גם למצווה התפה,
ושפיר ציריך עוד פעמיים התפה דם ברית, אבל תוך
שמונה וביום לא יכולת לנ. שלמצוות התפה אין
זמן שמונה, ושפיר אין צורך התפה כ شامل תוך

לצורך גופו, ומארח שהותורה הותורה וצ"ב.

עצה לטלטל הסcinן לאחר המילה.

ונראה שלאחר המילה זורק הכליל שמלא כתו
לאסור עם דבר המותר ואז שרי לטלטלו בשבת,
וכן מצאתי בלקט יושר עם מנגגי תה"ד שטוב
להניח הסcinן אחר שמלו בו בשמן שמטלטלו אגב
השמן, ועיין במחבר ש"י (ס"ק ח) ובמ"ב שם
ס"ק ל"ג דבעין חשוב טפי ע"ש.

קצתם. מותר בשבת שני מוחלים אחד מוחל
ואחד פרוע.

הגרא"א מתייר שני מוחלים בשבת.

במחבר ס"ס רס"ו דיש ליזהר שלא ימולו
שבשת שנים אחד המל ואחד פורע אלא המל
עצמיו יפרע, והרמ"א פליג שהותורה בשבת וכחול
דמי ושרי נמי בשנים, וכן בעבודה שרוי בכמה
כהנים, ורבינו זצ"ל בהגחותיו מכיריך דרכ' שמילה
דחויה שרוי נמי בשנים וכמו בעבודה דשווי גם
ברבוי הכהנים כמו בעומר.

מבחן שאפילו להאיסורין העיקר שאינו
אלא מדרבנן.

وعיין היטב במודיעים זומניים ח"ד (ס"ס רצ"ה)
שביברנו דהראיה מהא דשדין בעומר הברירה
תחינה רקידה בכמה כהנים שהוא לצורך אף
שאינו מצוה רק הכספי ולמה במילה אסר דין,
והעלינו העיקר שלאוסרים רבי גברי איינו אלא
מדרבנן ולא גזרו במקdash בעבודת ציבור
שמצוותה בכמה גברים משווים ברוב עם הדורות
מלך, ובמילה שהיא חותמת יחיד לא התירו רבי
גברי ולכך לכמה פוסקים המל יפרע ע"ש היטב.

ר. המוחל ציריך לאחוזו הערלה בידו בשעה
שמברך, ואין צורך(ln) לנקות צוות התינוק
לפניהם שמלו אותן.

המוחל אחוזו הערלה בידו מידנא.
רבינו זצ"ל בהגחותיו על הא דمبرואר בש"ע

למה דיק בלשונו שטיפין באותו יום שנתג'יר דוקא, וצ"ע שהפוסקים לא נתעورو בזה, ונראה שלדעת הרמב"ם אם נימול כשהיה עכו"ם, שבודאי אין לו ערלה כלל אפילו כבושה, בעצם כיון שאין לו ערלה דעתו כאשה ונעשה גר בטבילה לחוד, והא ذעריך הטפה היינו אחר כן למצות מילה כל ישראל, כיון שלא נימול לשם ישראלי מעולם, וא"ש כוונת הרמב"ם דבאים שנתג'יר והיינו בטבילה נעשה ישראל, וחיל עליון מצות מילה דישראל, ולכן מלין אותו שפיר מיד ביום שנתג'יר (משא"כ בפרק י"ד דאסורי ביאה דיק דלא מيري בנימול שאין לו ערלה, רק "היה מהול" והיינו שנולד כן, ואז חוששין לערלה כבושה, ומטיפין קודם לטבילה דוקא ככל גור שבא כשהוא ערל והדברים מאיריים) ועיין היבר בראש"ש ביבמות ע"ב. ע"ש.

גירסת הב"י וביאור דבריו.

אמנם פוק חזי בב"י (י"ד רס"ח), ובגירסת ישנה ברמב"ם (תר"מ) ועוד גירסאות, דמייתו בלשון הרמב"ם שם מל כשהיה עכו"ם מטיפין ממנו דם ברית ביום השמיני שנתג'יר, וזהו חידוש פלא דעתו"ם שנתג'יר כשהוא מהול והיינו בטבילה הוא כתן שנולד, ומטיפין ממנו רק ביום שמיini שנתג'יר, וזהו חידוש דעתו"ם שנתג'יר צריך להמתין שמונה ימים ואחר כן מטיפין ממנו למצות מילה.

ומעתה נראה שאולי חקירה שלנו תלוי בחילופי גירסאות ברמב"ם, שאי נימא שציריך בגור שנתג'יר להמתין שמונה ימים, ע"כ לא צריך בגין שמנת ימים, שהגר יותר מבן שמונת ימים, רק צריך לעבור עליו שמונה ימים במצוות מילה, ואי נימא שטיף מיד שהוא גדול, יש לומר דסגי שהוא בגין שמונת ימים, ואם כי יש לחלק שבגר לכ"ע לא צריך למצוה דכל ישראל שמיini הערכה נכונה בעזהשיות, ולע"ד נראה להחמיר בשאלת דילין בעבר בניתוחים קו התאריך שייעברו עליו שמונה ימים דוקא וכדמוכחה מגירסת ה"כ"מ שהבאהנו.

שמעונה וא"ש ועיין עוד במ"ש בזה בתשובות והנהגות (ובספר "רת והלכה" הערתי מהא דמל תינוק בשבת תוך זמנו נקרא טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, וממשמעותו שאין בזה מצוה כלל תוך שנונה אף דהטפה, ותירצתי כיון שאינו עוד זמן מצות מילה, ואין לו להטף, לא נפטר מטעם טעה בדבר מצוה).

חקירה ילד שנולד בנו – זילנד וცבאו עד יום המילה קו התאריך שהרווחו יום אם מל בשמיini מקום הלידה או מקום שהגיע.

ואבאי כאן ספק שנשאלתי מהו הדיןبيل שנסעו אותו תוך שמעונה ימים למקום אחר בשני קרו התאריך, ולדוגמא לפי שיטת הרוז"ה (וכן פסק למשעה החזו"א זצ"ל ועובד פוסקים) קו התאריך אינו כהසכם האומות אחרי נינו – זילנד רק לפניה, וא"כ מזמן תורה שבת בניו – זילנד אינו כפי הנוהג שמה, רק צרכיים תמיד לשנות ליום ראשון, ועכשו הגע בעצמך ילד נולד בניו – זילנד ביום שני ב' סיון לפי המניין מרדין תורה, וא"כ נקבע הברית בשבוע הבא בת' סיון ביום שני, אבל בניתוחים נסעו עם התינוק לאוסטרליה או אמריקה, וכשהגיעו לקו התאריך שני השעון ביום, והיינו אם נסעו ביום חמישי כשמגיעים לקו התאריך המקובל כל אחד משנה ליום ומכരיזים שהוא כבר يوم שני, וא"כ בהגיע לשבוע הבא يوم שני ט' סיון לא עברו עליו שמעונה ימים, ומ"מ נקרא בן שמעונה ימים שמיינו ושנינו כפי ב' סיון, ובזה יקבעו נמי הכר מצוה שלו, וא"כ אי נימא שציריך לעבור עליו שמונה ימים, הברית רק ביום שלישי, ואם צריך להיות בן שמונה ימים, נקבעו יום חמישי נקרא בן שמעונה ימים, כשמגיע יום שני זילנד ביום שני ועכשו ט' סיון וד"ז צ"ע טובא לדינא.

ביאור חדש ברמב"ם בילד גור שנולד מהול שטיף ברית ביום שטובל.

ואמרתי להעיר בזה מדרברי הרמב"ם פ"א דמליה (ה"ז) שפוסק ואם מל כשהיה עכו"ם צריך להטיף ממנו דם ברית ביום שנתג'יר ע"ש, ורקשה

הלכות הגר"א

קפט

ומנהגין

מצוות מילה

השקיעה למולו בע"ש, ראשית הבאנו לעיל דעת גאנוי ישראל וצ"ל שאינו שקיעה כשמתכסה החמה לעינינו רק מאוחר כשניצוצי המשמש נסתלקו, וא"כ אין אפילו בין השימושות כשהחמה לא נראית בעינינו, וכן בקונטראס ריש הלכות שבת העלה הגאון רבינו איסר זלמן מלצר צ"ל שהיום לא מתחלף בהתחלה השקיעה אף שהוא ספק לילה, ומיהו כיון שלרבינו צ"ל מתחילה השקיעה ספק שחאלף היום, ואם ימולו בעבר שבת אולי ציריך הטפת דם ברית, אף שהרכבה פוסקים העלו כשייטת רבינו תם גם להקל, כהיום נחפשת המנהג שם נולד לאחרי השקיעה מלין אותו ביום ראשון כדין נולד בין השימושות ואין לשנות, והשקיעה היינו כשמתכסה כל השימוש ולא נוארה ממנו כלל ורק או בין השימושות ואכם". ולא רק כשודראי נולד אחר השקיעה אלא גם בספק אם נולד אחר שימושה המשמש מעינינו מלין אותו ביום ראשון דכל הספיקות שם ספק אחד להם ואולין לחומרא וכמ"ש במ"ב סימן של"א סוף ס"ק י"ד ובביה"ל שם.

ר' המנהג לא לבבר סנדק אחד לשני בניו אינו מפuni שהsandק במקטר קטרות, רק מצוואה רבוי יודא החסיד.

בයודר רמ"א שאין להיות סנדק אצל שני בניו שעיקרו לאב ולא על הסנדק שמותר לו אם מכבדים אותו.

ברמ"א רס"ה (ס"ק י"א) דיפה כח הסנדק מהሞול שהsandק במקטר קטרות, ולכן נהוגן שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד כדאמרנן גבי קטרות חדשים לקטרות, ועי"ז מביא רבינו צ"ל בהגחותיו שדברים אלו אין להם שחר, שא"כ אין לאדם להיות sandק פעמיים לעולם רומייא דקטרות שמעולם לא שינה אדם בה, וכן לא שמענו מעולם sandק שמתעורר, רק המנהג הוא ע"פ צוואת רבוי יודא החסיד סימן מ' (לפנינו בס"ח בצוואה ל"ז) ע"כ, וכוכנתו שכזוואת רבוי יודא החסיד כמה אזהרות שעיקרים לב"כ, ע"ש בס"ק ל"ג שאחים שונים לא ידורו בעיר אחת,

רב. ילד שנולד מתחילה השקיעה והיינו שנתבסה החמה לעינינו דינו בנולד בין המשימות שדווחן למחר.

בכיאورو (רס"ו) דילד שנולד אחריו שקיעה החמה לעינינו רוחין המילה למחר, שמשקיעת החמה בין השימושות, ודווחה שיטת רבינו תם רס"ל שאינו בין השימושות עד ג' מיל ורביעי אחריו השקיעה, רק משקיעה בין השימושות עד ג' רביעי מיל האופק ואוז לילה.

המחמיר כרבינו תם בשיעורו לילה ונולד לו ילד בע"ש אחורי ג' כוכבים לבר אם מל אותו בשבת.

ולע"ד נראה דاتفاق הנוהג תמיד להחמיר כרבינו תם במוציאי שבת ויו"כ, אם מוצא מוהל שאינו נהוג כרבינו תם ונוהג יותר מלאכה בג' כוכבים כרבינו צ"ל, כשהילד נולד אחורי ג' כוכבים מבקש המוהל למולו בשבת ואינו חושש, ואף שהמושל שלוחו אינו עובר באסור חילול שבת, שאין שליחות למלאת שבת, شبיתה גופה אסורה רחמנא ואין עי"ז שליחות, וא"כ האב מקיים ודאי בזה מצוח מילה, ולא עבר ב לפניו עור שגדולים וטובין נהגו כהמקילין ויש فهو על מי לסמוך, ורק במקרים נחפשת המנהג כרבינו תם אין פורץ גדר ולהקל למולו כה"ג בשבת.

חקירה מהו הפרוזדור שהילד נולד כב' יציא לאoir העולם.

ومיהו ראוי לדעת דاتفاق שהילד נולד בלילה, מצוי שריאשו כבר הרץ לפrozדור קודם, וא"כ נולד בין השימושות ואסור למולו בשבת, ויש אריכות דברים מהו לפי חז"ל הפרוזדור, וחכמי זמינו וכן הרופאים מתלבטים כבה הרבה, וערוך לבור את מצב התינוק אצל המיילדת לשועוד בין השימושות, ולשאל אח"כ אצל חכם אם זהו כבר חוץ לפrozדור. ועיין בדביבנו בשווית תשובות והנהגות ח"א סימן תקפ"ג.

חידוש הגאון רבוי איסר זלמן מלצר צ"ל
בבין השימושות.

ויש צדדים שונים להקל גם בנולד אחריו

שסנדק עדין ממולה שהסנדק עוזר למילה ונטפל לעושי מצוה כמוهو, שבלידי הסנדק שמצויקו אם היה מונח בכסה או שלחן לא היה נוח למולו, וא"כ הוא עוזר למולה, וגם הוא כמצויך שמקטיר עלייו, משא"כ המולה שאין בו שני מעלות אלו ע"ש היטב בדבריו שם ותבין.

cheidוש שמלעה ג"כ לאחיו רגלי התינוק
לבד וזהו יכול גדול במילה.

ונגלי"ד למדור ע"פ דבריו, שמעלת הסנדק עיקרו אינו במא שמנוח על ברכו, רק יש עוד מצואה במא שמצויק הרגלים שעוזר למול הוא, נטפל לעושי מצואה, ויש לעורר הסנדק על כן, ובמدة שאין הסנדק מסוגל לה, או בשרצונים לכבד עוד אדם, יש לכבדו לאחיו רגלי התינוק, וקרוב מעלהו לסנדק גופא שעוזר למצאות המולה ונטפל לו, וזהו כיבור חשוב מאר בmäßig ושכרו במא שמצויק הרגלים רב מאד, משא"כ כיבודים הרבה שנוצרו לכבוד בעלמא, אין בהם מצואה או עיקר יסוד כלל, ואם כי זהו דבר חדש ולא נתנו כן, המעיין ביושר בדברי הח"ס הנ"ל ישפוט בצדק שהדברים נכונים בעזהשית. וע"ע במ"ש בתשובות והנחות ח"א סימן תקפ"ז וסימן תרא"ג.

ר. בחול ג"כ חזר על ציון שאין
מעכביין.

cheidוש שחזר בחול על ציון שאין
מעכביין ביום המילה שפירש אבל למחמת
איינו חובה שמצויר טובא.

בחול חזר על ציון שאין מעכביין מכואר ברמ"א רס"ד (ס"ק ה) וככיוור רビינו מסכים שכן ודלא כרמב"ם, ומיתוי משבת קל"ג מאן תנא פירש איינו חזר, שיש הידור מצואה לחזר על ציון שאין מעכביין, ונכון אני טובא כיוון שיטדור החיבור לחזר מדין הידור מצואה, מנלן שמן פני הידור מצואה דיליה שרי לחבול התינוק ולהוציאו ממנה דם.

ואולי אף דמיירי בפירש אבל מ"מ אכן התינוק הוא עוד בצער המילה, אבל למחמת אין

או בס"ק לד' שלשה בעלי בתים לא ידרו בבית אחד, או בס"ק נ"א שלא יהיה שם בנו שמואל או יודה וכו', והכי נמי ציווה שלא יעשנו אחד סנדק לשני בניו, אבל לא מטעם שזו כתורת, וכן מוכח מעיקר דברי הס"ח שלא יעשם סנדק אלא אם מת אחד, ואי מטעם שמעשר הסנדק, אין לחלק ואפילו מות אחדר כך, הסנדק התunders ואין לחתת לו פעםיים.

ראייה מתרגום יונתן שמותר להיות
פעמים סנדק לנכדו.

והעיקר נראה שהרמ"א אינו אסור להיות סנדק פעמים, ואפילו אצל אדם אחד מותר לו להשתוקק להיות סנדק פעמים, ורק לאב שמכבד, מצד מעלה מצות סנדק ושכחה, אין לכבד אדם אחד לחתת לו הכל, וכל זה כשמכבד הסנדק ולטובתו, אין לו להעניק לו מתנה מרובה כי"כ, אבל כשמכבד ובו העיר שמשמעות על המילה, אוஇיה צדיק שמכואר ברמ"א רס"ד שציריך לחזור ולהדר אחר מולה ובצל בירת דהינו סנדק הכי טוב וצדיק, פשיטה שאין לחוש אם אדם אחד פעמים סנדק, שכונתו לטובת התינוק, וכן בקרים שרוי, אין זה אטור כלל, רק עצה ומנהג שלא ליתן לאדם אחד הכל, וכן ממשע בתרגום יונתן ס"פ ויחי שילודו על ברבי יוסף, הינו שהוא סנדק בשניות והיינו כמ"ש, ואם לא דאיינו שמתעשר, אולי אין העורר בממון דוקא, ונושע בדבר אחר בזכות האי מצואה, ואולי בקטורת גופא לא ראיינו תמיד שמתעשר בממון תמיד וע"כ כמש"ג.

בנסיבות הסנדק.

ותחשבות חותם ספר (אי"ח קנ"ח – ט) מאיריך בדברים בכיאור מעלה הסנדק, ולדבריו אם הסנדק מכ克制יר כתורת כ"ש, המולה, ועיקר העשירות שמשדר אצלו מולו הרע לטובה, ובמולה כבר נשדר ממנו מזל מדרים לטובה, וראו לזכות הרכה בני אדם בסנדק, ורב העיר מותר לו להיות סנדק תמיד, שדינו כהן גדול שנוטל חלק בראש וושאנן, ומחדש (בסטמן קנ"ט)

הלוּכּוֹת הַגְּרָ"א

מצות מילה

ומנהגיו

קצא

הידור בעלמא לחבוי בעצמו, ועיין מה שהבאנו במועדים וזמןifs ח"ד סימן רצ"ה, ואחר כך נזכרתי שהעיר קצת מזה בחידוש חותם סופר לשבת שם, ואני תחת ידי כתעת לעין בו ע"ש.

הכי נמי לא שרי, וא"ש הא דבריהם מז: אינו חזר על ציצין שאין מעכbin, שיסודו מדין הידור במעשה המילה, ובית דין מצוין רק שלא יהיה ערל, והוא גופה לאחר שטבל אינו מחוייב למצות

פדיוון הבן

מוועל נמי בכל מטבע היוצא אף שאין בגומו כסף הלא שהוא כסף שיכולים לנקוט, ולכן אין הידור לנקנות מטבעות ישנות עם כסף דהוה בחחיתכת כסף בעלמא, וצ"ל שמחמירים לפדות במטבעות ישנות מפני שהוא כסף בגומו שיש בו מתחת דכף בשיעור ה' סלעים, והוא הרין דמוועל בכל חփש שהוא כסף, ומחמירים למנוע רק במטבע שאין לו שווי עצמי שמוועל רק מפני הסכמת המלוכה בלבד, אבל לפיה זה אין צורך במטבעות, שמוועל בכל שהוא כסף, שמטבע ישנה גופא שהוא כסף דמטבע כסף היוצא דוקא וכמ"ש ודוק"ק היטב בזה.

חמה שציריך שווא וא"כ לא מוועל במטבעות ישנות.

ועודין לא נח דעתינו ע"פ חידוש נפלא שריבינו צ"ל מבאר בסוגיא דשרראי צרכי שווא בקידושין (ח:), ובביבאoro אהעיז (בר"ס ל"א) הארין בזה טובא ודרביו עמקים מא"ש שדרוחה שיטה המהרש"א, ושורש שיטתו שבקידושין אף kali שווא קודם יש לומר שאין חסרון סמכיות דעת כיוון דՏגיג בפרותה אם הטעימה וראי מוועל, אבל בפדיוון הבן אפילו הטעים לא מוועל, שציריך חמש סלעים דוקא, ובזה הוא דמדמין שם בגמרה שאם קידש אותה בשווה חמישין דוקא דאו דומה לפדיון הבן שציריך סמכיות דעת ולא מוועל, וכן הדין אליבא דאמת במרגליות שאין השווי ידוע לנו ציריך שווא (עיין תוס' קידושין ט. ד"ה והלכתא, ובקצתה"ח רמ"ג ס"ק ד). ויש לומר דמטבעות מכף הישנות לא קי"ץ דמיינו וערכן בשוק עליה ויורד וצרכין שווא, וע"כ לא מוועל אף אם שמן ומודיע שווא לכחן.

ambil להז עצה.

אם נס לזה מצינו תקנה, שבדברי רבינו צ"ל מבואר שם אמר להריא שמסכים בכל דהו, אם

רדה. אין צורך מטבעות עם כסף וkok בשיעור דוקא, רק מוועל בכל מטבעות, אם אפשר לקנות בהו בשוק באותו מקום, כסף מהHor בשיעור שהבאנו להלן שהוא שווה כסף.

להגר"א אין צורך לפדות במטבעות עם כסף ורק צריך שיעור שיכולים להשיג בו בשוק כסף זההו.

ביבאoro ר"ס ש"ה שאין צורך מטבעות בכף ווקק ממש לפדיון הבן, רק מוועל בכל מטבעות כישיש בהו שיעור שיכולים לנקנות בהו כסף כשייעור חמש סלעים (אלף תשע מאות ועשרים שעורות כסף) ומהני מדין שהוא כסף ע"ש, אבל בשווית חתם סופר (י"ז קל"ד) מחדר שאפייל פודה במטבעות לא יוועל בפדיוון הבן, שיעירנו פדיון מהקב"ה, ופקודת מלכות שווה כסף לא יעיל להקב"ה, וע"כ צריך מטבעות שגובה כסף בפדיוון הבן דוקא ע"ש, ודרביו הם חידוש פלא, אבל נהגו להדר במטבעות ישנות שבגונן כסף לצאת האי שיטה.

מטבעות ישנות מוועל רק כשו כסף בעלים.

אם נס לכראה נראה שלדעת רבינו צ"ל לא הוועילו בזה, דמעלת מטבע עם כסף יותר מכל שהוא כסף הוא בשני דברים, ראשית מטבע המלוכה מהחייב כל אחד לקבלו כתמורה, משא"כ שאר שוה כסף לרבות זהב וכף אין כל אחד חייב לקבל, ועוד כל שוה כספי אין שווי ידוע ומוציאים מי שמוכר ליותר או פחות, אבל מטבע כסף שווי ידוע כפי קביעות המלוכה, אבל מטבעות ישנות או של מדינה אחרת אף שבגופם יש כסף, הלא אין כל אחד חייב לקבלו, ואין שווי קבוע במדינה אחרת או בזמן אחר, וע"כ גרע מטבע היוצא, וכ"ש שאינו כמטבע היוצא שגובה כסף, ומועל רק מפני שהוא כסף, ולזה

מכל מطبع בחותם המלך ושפיר מועל בעשר שני, ולפי זה עלה כדי לדעת רבינו זצ"ל הרבה הידושים בפדיון מעשר שני, שכל מطبع מזמנינו שיו אינו קשור כלל לחומר שבו, רק מחותם המלך, ולא שייך מין בשאינו מינו, ויש בזה נ"מ בדיני פדיון מעשר שני בזה"ז, אבל לא שייך לדין שלפנינו ובמק"א נברא בעוזה"ת.

רו. ציריך להשתדל למצוא ביהן מיווחם.

השתדרות הגר"א אחר כהן מיווחם.

במע"ר שפורה עצמו רבינו זצ"ל עוד פעמי השגדיל בברכה מפני שנפדה כמנהג העולם שמחזירים המעות, אבל בעליות אליו (ו) שטעם רבינו זצ"ל שפודה עצמו עוד פעמי מפני ספק ייחוסי כהונה בזמן זהה ופודה עצמו מכמה כהנים מספק, ולדבריו פדה עצמו בסוף אצל משפח ריפורט שיש להם ייחוס דור אחר דור עד עזרא הכהן ע"ש, אבל יש מסורת אחרת שדקדק לפדות עצמו בהמברוג אצל נכר הגאון רבי נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים שהיה לו כתוב ייחוס עד עלי הכהן.

מתמה היאך אפשר למצוא ביהן מיווחם בזה"ז.

וاني חמה שלכאורה אפילו מי שיבור לו וייש לו כתוב ייחוס דור אחר דור שהוא בן אחר בן מהארון הכהן, אין מזה שום הוכחה שהוא כהן, שאט אחד מאבותינו או אבות אבותינו נשאו חלה, הלא כהן שנשא חלה הולclin אכן אחורי הפגום והילד חיל וכמボואר במשנה ספ"ג דקידושין, והא ודאי תוך הדורות החללים נתערכו בישראל והם כישראלים ממש, וא"כ אם נשא ישראלית ראי לחוש שהיא חלה וא"כ הבן חיל, ושוב תיקשי מה מועיל כתוב ייחוס שהוא בן אחר בן לאחנן הכהן, הלא אם אחד נשא ישראלית והיא חלה הבנים לדורות עולם חילים ופסולין אף שהוא בן אחר בן מהארון הכהן, ובזה חמה אני על הגר"ד מקרלין זצ"ל בקונטראיטו על בנין בית המקדש בזה"ז, ומביא שמצד חסרון כהנים מיווחם נוכל

באמת שוה ה' סלעים מועל, וא"כ יכול לבקש מהכהן אם מוכן לקבלם בתורת חמץ סלעים, ואם אמר הן מועל ולא צריך שומו מקבלם כמוות שהן, ורק לרבי יוסף לחדר לישנא לא מועל, ולא קיימא לנו בזה כוותה לכ"ע, ומיהו זהה אם מכסה המעוטה והכהן הסכים לקבלם כמוות שהם נמי מועל, וכן מבואר ברמ"א אבהע"ז (ל"א ס"ק ב) שנהגו לכסתות פנוי כלה שלא מקפידה במא מקדשה ומועל בכל אופן אם שו"פ ע"ש, והוא הדין כאן אם מכסה המעוטה, או שהכהן אומר להדריא שמסכים לקבלו כחמס סלעים, מועל בכל אופן ואין לחוש כלל.

פליה עצמה היאך מועל חילול מעשר שני בנסיבות שלנו.

והאמת דCBSBATI לפני הרבה שנים פעמי הראשונה לארצינו הקדושה, נסתפקתי טובא היאך נמצא ידינו ורגלינו כאן, שלשית רבינו זצ"ל מטבעות שבזמנינו מהני רק מפני שאין כיסף וכדין שהוא כיסף וככסף, וא"כ התינה בפדיון הבן דומויל בשווה כיסף שפיר מועל נמי בנסיבות שבזמנינו, אבל לפדיון מעשר שני לא מועל שהוא כיסף שצריך ודוקא מطبع עם צורה, ומטבעות דילן אינם אלא כשוה כספי מהסכת המלכות, וא"כ לא מועל לפדיון מעשר שני, ולשיטת רבינו זצ"ל לא נוכל לגור בארץ הקודש שבע"כ אנו נכשלן לאכול מעשר שני בלי פדיון ח"ז.

חדש שם מטבעות רק אין עליו תואר מטבעות כספי.

ולחומר הנושא החלטי שמטבעות דילן ג"כ אלמי מכל שהוא כספי שחריפי ובבעל כrhoחן מקבלם כמחירות הנקוב מגירות המלכות, וכן השווי במדינה ידוע, וא"כ דינם כמטבע ולא כשוה כספי בעלמא, ורק לפדיון הבן צריך מطبع מסכני דוקא, ובזמנינו אף דחריף וכמטבע, אין עליה תואר מطبع כספי שאינו בגופו שייעור כספי, אבל פדיון מעשר שני מועל בכל מطبع גם בנסיבות שישוור הנקוב, וא"כ גם בזמנינו שם מطبع עליה שישויר נקוב שם, ואף שאינו מطبع כספי לא גרע

נדור מיווחסים בכיבאת משיח צדקינו.

וברבמ"ט סוף הלכות מלכים פרק י"ב (ה"ג) שבימי מלך המשיח כשתתיישב מלכותו ויתקכזו אליו כל ישראל יתיחסו כולם על פי ברוח הקודש שתנוח עליו וכורנו לוי מטהר תחלה ואומר זה מיווחס כהן וזה מיווחס לוי ודוחה את שאים מיווחסים לישראל הר' הוא אומר ומאר התרשתה להם וגור עדו עמוד לכהן לאורים וכור' ואינו מיויחס ישראלי אלא לשפטיהם ע"ש הטיב, ונראה שرك איז נזוכה לכהן מיווחס ממש, ועיין לעיל פרק י"א דמלכים (ה"ד) שאינו משיח ודאי אלא לאחר שיבנה בית המקדש ויקבע נדרי ישראל, ולכוארו לאחר כך יתיחסו על פי ברוח הקודש שתנוח עליו, ולא ידעתי למה מפרש שיקבע מלך משיח ברוח הקודש, ולא כפשוטו על ידי אוורים וחוממים בכחן גדול, וכן הסדר שמקודם בונין בית המקדש שرك בהזוז ואיש משיח ואחר כך יקבע המיווחסים, ויש בהזוז כמה ספיקות, והכל יתברור לנו כשיתגלה ויובא ב מהרה בימינו בקרוב משיח צדקינו, ואין לנו לדוש ולחקרו ולהחט בענין זה.

דו. יש ליוהר לתת לכהן שיויה שלו לעולם דוקא, ואם נתן באוטן שיחזרו לו לא יצא נס בדיעבד, ורק בתנאי ע"ט להחזיר שהתגה כדין, מועיל גם לכתילה מדינא.

מכאן שיטת הגר"א דאמ פדה כמנהג העילם שמחוריים דוקא לא יצא.

במע"ר שעריך נתינה ממש דלא הדר, ואם פדה כמנהג העולם שמחוריים דוקא לא מועיל ועריך לחזור ולפדות אפילו בברכה ע"ש וביאור דבריו נראה בביאורו ש"ה (ס"ק י"ד) במתנה ע"מ להחזיר מועיל שגורף המתנה מוחלטת ותנאי מלאת אחרית, ולכן בלשון תנאי אלים דמועיל, אבל באופןא שנותן מעיקרא אך לגמו גרע, וגם בדיעבד לא מועיל, ועיין במוע"ז (ח"ב סימן קכ"ז) שהסבירו עומק דבריו הבהיר שעריך לכפול התנאי כמשמעותה ע"מ להחזיר, ובלא הכי לא

לבנות הבית המקדש ולהזכיר שיש משפחות מיוחסות היום, ואני לא יודע מי ואיופא הם, בשעה שאפילו כתוב ייחוס לא מועל שאלתי תוך הדורות אחת האמהות הייתה חלה, וא"כ אין מיווחס כלל בזמנינו, ובתשובה הגאנונים סוף סוכה שבימי רביינו האי גאון סייבו שלש מאות כהנים את הר הזיתים בחה"מ טוכות, ובא אליו הנביא וgilila שرك אחד מהם שעמד בצד הווא הנהן, ועכ"פ תיקשי האיך מצינו בהן מיווחס בשעה שכותב ייחוס לא מועל כלל.

מיישב הפיאות שאמורים בת"ב.

ושמעתי ביאור הפיאות שאמורים בסוף קינות בתשעה באב "אליזין ועריה" וכור' "ופידוני בכוריה", וקשה הלא פדיון היינו מצות פדיון הבן שייך נמי בזמן הזה, רק פירש הכוונה שבגלות נחבללו ישראל שאין לנו כהן מיווחס וחסר לנו מצות פדיון הבן כמצותה וא"ש.

מסיק שאפילו בינויו מועל רק מדין רוב.

ונראה ליישב ולכאר גדר בהן מיווחס בזמן זהה, שבעצם יש בכהנים תרי חששות, ראשית שהוא אינו כהן כלל, רק מתעורר בהו ככהן אף שאינו אלא מעברים או חללים, ולזה כהני זמני הטע כהני חזקה, והיינו שהוחזקו ככהנים וסגי, ולא יוכל לקבוע שרוכם כהנים מיווחסים, רק עכ"פ הם כהני חזקה ועוד יש כהנים מיווחסים ממשפחות מיוחדות, ואף שגמ בהו נשאר חרחש שהוא אכן תוך הדורות חלה והבן חל, הלא החלים מיעוט ואולין בתר רוב, שהלא רוב מועיל לכל דבר באסורי תורה והוחזק מזה לכל מיליגם לממן וכמבעאר במרקדים.

וא"ש שמי שיש לו כתוב ייחוס אף דלא מועל ליהו כהן מיווחס בוראי שעדיין נשאר חשש שהבאנו שהוא אבוחיו חלה, אבל מדין רוב הוא כהן ודאי, משא"כ סתם כהני חזקה גראי עניינו מניינו, ולכן מרדקין לכהן מיווחס, וחיפש רביינו זצ"ל כאלו דוקא לפדיון הבן דעתיפי וכמ"ש.

הלוות הגר"א

פדרון הבן

קצתו

ומנהגו

מילי, וכן אף אלו טובות הנאה تحت למי שירצה אין לו במעטות אלו כמ"ש, ועיין בעין זה בסידור הגאון מליסא שאפילו נטל לולב ע"מ להחויר אם אינו יכול גם להקנותו לאחר אחר אינו שלו לכל דבר והוא יוציא.

מצד שני ראוי מטעם אחר לחוש לאיסתו ומסיק שרואיו לקנות החמש סלעים בשוק. אמן גם אי סברא דילן לא תחקל כלל, ואין לחוש מטעם זה להחמיר, חוכך אני עוד מטעם אחר להחמיר בזה, שכחן שמכר לישראל ע"מ שהעונשיות שלו הוא כי שיר המשורות ולכך מועליל, אבל بلا שיר הוא כמשמעותם בבית הגנות דאסרו, ועיין בפ"מ בביאורו לירושלמי פ"ז לדמאי ה"ב שאם כהן קיבל מישראל שרה באירועות ע"מ שוטבת הנאה והתרומות ועונשיות מתחת למי שירצה לישראל, אסור דוחה כמשמעותם בבית הגנות, וכך שאינו מקבל תרומה ורק השרה אסור, די שיש לו ריח דעת" שאיינו לוקח לעצמו התרו"ם מקבל השדה באירועות, והג"נ בnidon דילן שהכהן מציע מטבעות ישנות שקשה להשיגם בשוק שדרוש לאב, ועל ספק זה הוא צריך לפרות אצל דוקא, ומה להן המסיע בבית הגנות דאסרו, וע"כ לע"ד נראה שנאה ויהה לאב להטריח עצמו לקנות בשוק מטבעות כסף ישנות ולהת לכהן, ושכרו מובטח לו שהילד יינצל מכל מחלות ילדים כשפודה בלי פקוף ובמבעור בסה"קDOI בהערה זו.

דעת הגר"א שבפדרון הבן גם לכתהילה מותר במתנה ע"מ להחויר.

ומה שהבאו שמתנה ע"מ להחויר שרי גם לכתהילה, נראה מדברי וביבנו זצ"ל בביאורו ש"ה (ס"ק י"ב) דקימא לנ' כרש"י ומבר"ם שרך בתרומה אסור מושם כהן המסיע ולא בפדרון הבן במתנה ע"מ להחויר שרי בזה גם לכתהילה, ועיין בשוו"ת כתב סופר (י"ד רצ"א) דלרוב הפסקים אסור לסייע גם בפדרון הבן, וע"ש מה שמספר שדעת הרמב"ם שאין אסור ע"מ להחויר בפדרון הבן.

mouril, ותמהו הא אודרכה אי אינו כופל, ותנאי בטל והמעשה קיים, וא"כ בודאי המקביל יצא, ובכארנו שאפילו לא התנה כלל חייב להחויר, שאומדן דמכחה שמקנה להחויר דוקא, רק כיון דהוה שלו רק להחויר הו שלו לזמן ולא מועליל, אבל בתנאי הוא שלו לעולם, רק קיבל ע"ע להחויר אחריו זמן דוקא, וכיון שעצם המתנה לעולם ותנאי מלאה אחרית שפיר יוצאי ע"ש, וזה סברת וביבנו זצ"ל בפדרון הבן, ועיין ברע"ב פ"ח דבכורות (מ"ח) שאם דעת אבי הבן סומכת שבודאי יתיר לו הכהן אין הבן פドוי בין אם החוזיר ובין אם לא, אך נראה מן הגמרא ע"ש, ובתשובה חותם סופר יומן ר"ץ ועוד.

מתפלא על המנהג שלכהנים מטבחות מיוחדות ישנות ומוסרים לפורה עצם לפדות בהו שלא מועליל.

והאמת אניד שאני נבור טובא במנהג שנחפט אצל כהנים ובמיוחד מייחסים, שיש להכהן מטבחות ישנות עם כסף מזוקק שהוא סלעים, וכל שמודיע שיש לו פדרון הבן מוסר לו או מטבחות אלו לפדות אצלו, והיינו שמכורו לו או פעמים אפילו בלי כסף, ומסופק אני מادر אם כדי לעשות כן אף שהמנגה פשוטה להיתר, לרביבנו זצ"ל שבמקום אומדן לא מועליל הפדיון וכמ"ש, והיינו טעם הגע בעצמן לאחר שהכהן מסר לו מטבחות, ייקח מטבחות אלו ויפדה אצל כהן אחר, או ימכרם בשוק, הלא הכהן שמכר לו ירגד ויאמר נתתי לך או מכורתי לך למוסרים לי לפדרון הבן דוקא, וא"כ המטבחות אינם שלו לכל מיili רק כה"ג, וא"כ המטבחות אינם שלו לכל מיili ומה שארם או לקנות בהם או אפילו מתחת לפדרון לאיזה כהן שירצה, והם שלו לתהום בחזרה דוקא, ומה עוד שאם הבן מת שאין חיוב פדרון כלל, ידרוש ממנו בחזרה מעותיו שמיוחדים לפורת אצלו, וכיון שהוא שלו לכל מיili אולי לא מועליל לפדרון בהו, שצרכן שתהא שלו לגמרי לכל מיili, וננתנו להן בשביל המוצה דוקא, ולא כשחייב בלאו הכי לחתת לו או למוכרם לו, אין זה נתינה ובכענן לפדרון הבן דעתן דבר שהוא שלו לכל

בשוה כסף, וחליי בשווי כסף תהור בשוק, ולא בחמש דוקא אף שביקר ומשגיים טפי שעורות כסף, וע"כ שיטת רבינו זצ"ל בכ"ז צ"ע טובא.

מסיק שעורך פרוטה וכן חמץ סלעים ירצה פלאים.

ולבאר הדברים הבאתី דברי השם"ע בח"מ (פ"ח) שמסתפק בשיעור פרוטה הדינו כפי חצי שעורה כסף, שאולי במנינו שונה שאין לו ערך קנייה כמו פרוטה בזמן חז"ל בשווי וערך כסף ירד, וכן בפדיון הבן לא סגי במנינו בשני זהובים ע"ש, ובח"מ אהע"ז ס"ס כ"ז מביאו, וכן בש"ך יוז"ד רצ"ד מסיק לענין פרוטה שהרמ"א מחמיר כסמ"ע בשיעור פרוטה ובענין היום ד' פגמים יותר מטעם הניל, אבל בר"ס שה מסיק שלענין פדיון הבן כיוון שיש שיעור חשבות לא נשתנה, וא"ב שאולי גם לפדיון הבן בעין מן התורה חמץ סלעים כסף כפי שחובבים או, ובמנינו שירד מאר ערכו וחשיבותו לקנות צrisk טפי, ואולי מהאי טעמא רבני זצ"ל החמיד לעצמו ודרש מטבחות כפי הזמן, ועיין ב"מ מד: שדין רשל כסף לפדיון הבן תלוי במחיר זהב, והיינו כפי אחד מי"ב דינר זהב, וא"כ בשינוי המטבחות וערין כפי זהב דרש יותר שעורך הרובל ירד חומש מערכו מקודם וכ"ז צ"ב.

חקירה מהו מטבח בזמנינו.

ויש לי ארכיות בדברים במהות מטבח בזמנינו, שנשתנה מן הקצה אל הקצה, שאין למטבע היום ערך עצמי כלל, ואין מתחשבין כלל בחומר המטבח, שכולם כמו נייר וגועץ היום אפילו משטרי באנק — נתען בדור שפנינו, שלפענים כשהממלשה הוציאה מטבחות או שטרוי כסף היה למדינה אוצרות כערך הכספי שמוסיא בזוהב, או אם בטללה התלות בזוהב אז תלוי בשאר דבריהם חיוניים, אבל שווי מטבח לא נשתנה מיום ליום, רק בהתקbez כמה וכמה סיבות עלול היה לעלות או לירד, אבל בדרך כלל המטבח יציב, ורק הפירות מחירם נשתנה שתלווי ביבול מבורך וכדרומה.

רת. שיעור חמץ סלעים לפדיון כפי המחרד בשוק של אלף תשע מאות ועשרים גרעיני שעורה דבסף תהור, ולרוב הפטוסקים זהו לערך תשעים ושש נראם בסף תהור, וכן בכל מדינה צריך לברר מהו מחיר הקטועני בשוק לכפסף, ובזה קבוע שיעור פריוון, ורבינו זצ"ל מירש לצrisk חמץ לוט ושליש והיינו בשיעור הניל ויש אמרים שהצrisk יותר והיינו שש רובל כסף, ואלי התחשב בערך הקניה, ומ"מ מן הדין נראה עיקר השיעור שהבאו.

סתירות בשיטת הגר"א כמה השיעור במתבגר לפדיון הבן.

בשיעור חמץ סלעים לפדיון הבן יש מכוכה רבה לדין מהו שיעורו, ובמיוחד בשיטת רבני זצ"ל יש סתיות הרבה, ובקרה מאור עשרים גרה השקול וזהו עשרים מעיה והוא כיוון שמשקל מעיה שיש ערינה גרעיני שעורה, עשרים מעיה זהו שלש מאות ועשרים גרעיני שעורה, וחמש שקלים מלבדו, השיעור היום אלף תשע מאות ועשרים גרעיני שעורה דכסף, וכן הסכימו הפטוסקים לשער המחרד בשוק דשיעור כסף הניל, ופירסמו ריש"ה מסיק שהשיעור כפסף הניל, ובביבאר רבני זצ"ל השיעור כפי מטבחות דידחו, ובביבאר רבני זצ"ל, ובחכמת אדם מביא בשם שהוא ששיעור שלשים זהובים וזהו המנהג בוילנא, ומסיק שהוא כשיעור חמץ לוט ושליש, אבל מיעיד שרביבנו דרש ארבעים זהובים דוקא והיינו חמש ר"ט, ומפרש לצrisk תמיד חמץ מטבחות כפי הזמן אף שם ביזוק.

ובספר "מעשה רב" שדרש שש רובל כסף דוקא, אבל בעליות אליו (ו) מביא עדות מהרב בער מזוגער בספרו "רבי הוזב" שרביבנו הורה חמשה ר"ט דהינו שלשים זהובים והיינו ארבעה רובל וחצי, ולדעתו כשהעלו המטבחות מ"מ דרש חמץ דוקא, ודבריו צ"ג שפדיון הבן מועל נמי

מחמירים לשער מהשקל שצורך לפדיון הבן בזחב, ואחד מ"ב הוא השיעור לפדיון הבן, אבל רוב הפסיקים סתמו שישورو תלוי במחיר כסף בשוק.

רט. פדיון הבן מועיל על ידי שליח ואפיו בעל ברחו דאב מועיל כמו פורע חוב חבידן.

לגר"א פדיון הבן מועיל בע"כ דאב.

ברמ"א ש"ה (ס"ק י) שפדיון הבן לא מהני על ידי שליח, ורבינו זצ"ל בכיאורו תמה דלא מבαι עלי ידי שליח שਮועיל דשלוחו של אדם כמותו, אלא אפילו בלי דעת האב מועיל, שאחר יכול לפדות כמו במעשר שני ונטע רביעי, וכן חל בפדיון הבן שיעבור נכסים ואחר פורע חובו ע"ש, ודבריו צ"ג שבפדיון גופה לא מועיל בע"כ דבאים, וכן האב הוא הבעלים והיאך מועיל בע"כ נגד רצונו.

הסביר שיטת הגר"א.

ונראה بدעת רבינו זצ"ל דמיiri בעל קרחו וכלי דעת האב, שאנו רוצה לפרט בעצמו או באחר, ולכן פודין בע"כ כמו במעשר' והקדש שם אין לבאים זכות, אחר פודה, וכן חל שיעבור נכסיו שיורזרין לנכסיו, והכי נמי כשהאב אינו רוצה לפרט אחר פודה בלי רשותו כמ"ש.

מסביר בדרכ' אחר דבריו וגדר שליחות בפדיון הבן.

ובdryך אחר יש לפרש שיש תרי גדיי פדיון במעשר שני, ראשית שנותן כסף ומהשר שני שלו, ועוד יש פדיון שנותן כסף אבל נשאר לבעל המעשר שני, ובפדיון הבן אחר פורה באופן שהמצויה נשאר לאב, ושפיר מדרמה לפורע חובו עברו שמוועיל, וכן נמי מירוי שמשלים חמיש סלעים עבורו וכלה"ג מועיל, אבל בחוטף לזכותו לעצמו המצווה לא מועיל כייש אב וחיל עליו המצווה, ומהאי טעמא שליחות נמי מועיל דהיאנו עבור האב ודוקא כמ"ש וא"ש.

אם נזמנינו על צרכי החיים שככל אחד דורש מותרות, וכל המדיניות זקורם לייבוא וייצוא, וערך הכספי תלוי באימון שיש בארץות חוץ למטרב של המדינה, והינו שבתוחים שהמהירותים לא יעלו שם לעתיד הרובה, שאין לפועלים דרישות מופרזות, וכן אין צורך הפנים דוחים הייצוא, ואי אפשר לבני מיום ליום ערך המטרב בארץ חוץ, שבע"כ בסופו יכريع ערך המשטר בשוקי העולם את ערכו בתחום המדינה עצמה.

חקירה במעטר שני בזה"ז.

ומעתה לעניין מעשר שני לכאהורה יש להסתפק בנסיבות שאינם אלא כשתרי חוב, רק האחוונים העלו דהוה כשטר חוב לכל המוציאו דהוה ממשםן, אבל בזמןנו שטרי מדינה בעליים ויורדים מיום ליום בארץ חוץ, וא"כ גם הם כשתרי חוב שאין להם שער קבוע, שהϚחיר בחוץ הוא שמכרע בסוף לרוכו בפניהם כמ"ש, וכן בפדיון הבן חלי בכספי שייציב ותלו בזחב וככברואר ברפ"ד דב"מ, וא"כ הימים צריך למדוד חשבות הכתף מהו, וכן לריבית צ"ע אי דינו כשטר בלי שער קבוע, ויש להסתעף לכל דיני התורה, ודברינו רק להעיר וצ"ג לבאר עניין זה בעוזהשיות.

יש מחקרים בשיעור לפדיון הבן.

אם נזמנינו מי שרצה להדר تحت חמש סלעים כפי ערכו אז, קשה לקבוע גודל השינוי, ונתקבון שמאתהים זה בימי חז"ל כ"ה דינרי כסף 4800 פרוטות) הלא בזה פרנסה לשנה לכסטות ומזונות וככברואר בר"ש סוף פאה, וחמש סלעים 3840 (פרוטות), וצריך הרבה יותר היום לכסטות ומזונות חיווניים לשנה, ולכן יש מהדרין שמלבד השיעור המקובל (ק"א גראם כסף) שנותני במתנה גמוריה, מוסיפין עוד הרבה בתמנה ע"מ להחזרו ליצאת מכל ספק, ומיהו נראה שמדינה אין צורך להחמיר בזה כל שתלי בכספי זוק כפי מהיריו היוםandi בזה, ואדרבה המתבונן יראה דבימי חז"ל ערך הכספי אחד מ"ב דשיעור זהב, ולכן יש

לומר שהמצוה בימיו ולאחר כך אין מצוה אלא כורזין בעולם, ולא מצינו מ"ע בפדיון הבן ביום רך ופדוו מבן חדש תפדה שמאו והלאה הגיע זמן הפדיון, ומה שייך לחלק בין בוננה לשלא בזמנה (ועיין היטב סוף פ"ק דבכורות דמשמע נמי שאין חילוק בין שלושים לבין לאחר שלשים ע"ש).

אם נאפשר שבדיון הבן מ��גע הזמן האב פודה שורץין מקדימים למצות, אבל להתוטס יש לומר דמפרשין לענין הסעודה שאינה אלא לפרסם המצויה וכמברא בתה"ד, ולכן עיקר הסעודה כשפודחו ביום, דכשהגיע זמן כ"ט יומ"י בשות חז"ג חלקים ראוי לפרסם שהגיע "זמן הפדיון" ועל עצם הדבר וכען שמקיים מצות פדה"ב, ודומיא לוזה בסעודת ר"ח שבכיבור דוקא עשו טעודה לפרסום שלא יטעו שאינו מעובר שאין עושים טעודה על כל מצוה לפרסום, וא"כ דעת התוס' שבוננה קבוע מצוה לעשות טעודה ביום, אבל שלא בזמנה אין צורך לעשות טעודה ביום ויכול לדוחתו, אבל בעיקר המ"ע אינו עובר בפדיון הבן כשהינו פודה ביום ל"א וא"ש וד"ז צ"ב בתוס' שם.

מסביר דברי הנשمة אדם במנาง בכור בע"פ.

אם עיקר דברי הנ"א שנגנו לאכול בסעודת פדיון הבן שלא בזמנה ע"פ רבינו זצ"ל ע"ש, מהני שלכורה פדיון הבן שלא בזמנה היינו שלא נפדה ביום שחל בשבת, וזה לא שייך בערב פסה שלא חל לעולם ביום ראשון, וע"כ ע"פ ביום ב', ומירiy בשכח או פשע שלא לפורת בזמנה ביום א', והיאך שייך ע"ז מנהג, רק נראה דשלא בזמנה בערב פסה היינו שאפשר מתමול בלילה, ומנהג בעלםא ביום דוקא בפדיון הבן ומ"מ התיר ובינו זצ"ל לבכורים לאכול, וכן הפסיקים שהתרו בסעודת פדיון הבן שלא בזמנה מירiy דשרי ביום אף לא אפשר בלילה קורם. ומהו צ"ב שהרי נהגו שלא לפדות בלילה, וע"ע בתשובות והנוגות ח"א סימןorus"א.

ר". סעודת פדיון הבן דינה בסעודת מצוה מעicker הדין.

פדיון הבן סעודת מצוה והסביר למה אין פדיון בלילה.

ב"נשمت אדם" ריש הלכות שבת בשם רבינו זצ"ל, שאפילו בפדיון הבן שלא בזמנה דין סעודת מצוה עללה, ומוקוד לסעודה זו בסוף פ"ז דב"ק דרב איקלע לסעודה ישוע הבן והיינו פדיון הבן וכמברא בתוס' וערוך. ורב לא אכל בסעודת רשות, וע"כ מוכחה שהזו סעודת מצוה, ועין תה"ד (רפ"ט) שיסוד הסעודה לפירוטומי מצוה, ובמ"א תקס"ח (ס"ק ב) שאם פדיון הבן ביום ל"ב וכגון שום ל"א חל בשבת פודה ביום והסעודה בערב, ותמהה למה לא יפדה בלילה במוצש"ק שהזו כבר ל"ב וע"ש בדגו"מ, אבל נראה שעיקר הסעודה לפירוטומי מלאה, ובזמן בערב לא התאספו קהיל גדור כ"כ ולכן פודין ביום, או לפעמים בלבד ל"א אין עוד כ"ט יומ"י בשות תשצ"ג חלקים, וע"כ גورو בכל אופן שלא לפדות בלילה וצ"ב.

ר"א. פדיון הבן מצותה בזמנה, ואם מאחר בוגון של בשת יפדה מיד בשאפשר ולא יאוחר.

ביאור דברי התוס' לחיל בין פדיון הבן בזמנה לשלא בזמנה.

במ"א (תקס"ח) מביא דברי התוס' במ"ק (ח): שבפדיון הבן בזמנה מצוה, אבל שלא בזמנה אין חייבה ביום ויכולים לדוחתו ע"ש שמסכים לדינא כן, ובנשمت אדם בשם רבינו זצ"ל דשלא בזמנה נמי מצות היום, ועל סמך זה התיר לבכורים לאכול בפדיון הבן בערב פסח אף בשלא בזמנה, ובביא הרבה פוסקים שחולקין על המ"א ע"ש.

وعיקר דברי התוס' לחיל בפדיון הבן בין בזמנה לשלא בזמנה צ"ע טובא, דבשלמא במילה יש מ"ע מיזחת למול ביום השמיני, אבל בפדיון הבן כתיב ופדוו מבן חדש תפדה, ומה שייך

הלכות הגר"א

פדיון הבן

ומנהגיו קצט

וא"ש (ועיין ברא"ש רפ"ח דבכורות שכהן מפריש בגין חלל, דמבוואר דשייך בפדיון הבן הפקעת קדושה ולכון מפריש).

ביאור בסוגיא סוף פסחים.

ובמק"א הבאתי בפירוש הגمرا סוף פסחים דמבעיא לן אם הכהן יברך שהחינו כיוון שננהנה מחמש סלעים שמקבל, והסבירתי דמבעיא לן אם יש בפדיון הבן גדר פדיון ממש, שהכהן מצווה לקלח חמיש סלעים, לפדות בכך הבן, וא"כ שיק לגוףמצוות פריון, ואולי יברך שהחינו דשייך בהיה נמי התעם שננהנה, (אבל מטעם נהנה שמקבל מתנה מהביו חמיש סלעים נראה שלא מברכין ע"ז שהחינו), ומסקין שהאב מברך שהוא בלבד הפורה והמצוות מתקיים על ידו דוקא, והכהן רק מקבל הכסף וא"ש.

ר'igen. בן ח' פוטר הבא אחוריו בין חי או מת
ואין לחלק בכר.

יעא בח' חי או מת.

בש"ע ש"ה (ס"ק ל"ט) בגין ח' שהוציא ראשו מות והמלפלת שפיר מלאدم או מלא מים או מלא גוונים וכור' הנולד אחר כל אלו בוכר לפדיון ע"ש, ורבינו וצ"ל השיג שזה שגגה שאין חילוק בגין ח' אי חי או מת, ולא באර כוונתו, אבל בספר פסקי הגר"א מפרש שתורייתו פוטרים הבא אחרי המ, וכן מסתברא דלא גרע מסנדל או שפיר או שליא, אבל יש לפوش בדרכך אחר שבdag'ם מקשה באמת מי שנא מסנדל, ותירץ שכן מيري כשהחויזרו ובתאותמים, ויש לומר שלרבינו זצ"ל מيري כה"ג, רק לדבריו גם בגין ח' הבא אחוריו לא נפטר כשהחויזר, שאין חילוק בגין ח' אי חי או מת וא"ש.

נולד במלקחים מהו ודעת גאנוני זמנינו זצ"ל.

והאחרונים דנו בדבר שמצוות היום שמוציאין הבכור בכפות, והיינו כשהרופא מרגיש שמקשה ליד, עוזר להוציאו ע"י כפות, ודנו האחרונים שזו חיצזה ומקטצת נמי חזוץ, עיין בחולין (ע)

ג' שיטות בזמן פדיון הבן.

ובעיקר זמן פדיון הבן יש ג' שיטות: כ"ט יום י"ב שעotta חז"ג חלקים — יום ל"א — שיטת החתם טופר שהפדרין ביום ל"ב אם נגמרו ה"ט יום י"ב שעotta במשך היום שאין מחלוקת לשעות היום וודוחין לאחר ליום ל"ב ואcum"ל.

ר'יב. נוסח הברכה על פדיון הבן אפילו
בפודה עצמו בשחוא נдол.

מסביר שיטת הרמב"ם שאב ג"כ מברך על פדיון הבן מאי שנה מיליה.

בנוסח הברכה לרביינו זצ"ל בכיאורו, כשם שבמלילה קיימת לן שהנותח חמיד על המיליה, גם בפדיון הבן הנוטח על פדיון הבן, אבל הרמב"ם מחייב שבאב הפודה בנו הנוטח על פדיון הבן, ובפודה עצמו מברך לפדות, וכבר תמהו מאי שנה דמלילה שמצוות האב, הלא להרמב"ם האב מברך למול את הבן שזהו מצותו, ולמה בפדיון הבן גם האב מברך על פדיון הבן אף שהוא מצותו, ורק בפודה עצמו מסיק הריב"ש (קל"א) שעמד בזה ע"ש היטוב ודבריו צ"ב.

מסביר אם בפדיון הבן יש הפקעת קדושה או לא.

ולע"ד נראה שבפדיון הבן יש כאן גדר הפקעת קדושה מהבן, ואני מצות נתינה להכהן גרידא, וראייה ברורה לכך מהא דקיים לן בקידושין (כת): הוא לפדות ובנו לפדות מצווה דגפו עדיף, וקשה ג"ל תורייתו מצווה נינחו ולמה עדיף לפדות עצמו, והלא אין כאן אלא מצות נתינה גרידא, אלא משמע שיש כאן חלות הפקעה ולכון גופו עדיף, וא"כ בפודה בנו אף שהמצוות חל על ידי האב, אבל במילאה שהמצוות על האב בלבד וממילא הוא נימול ולא חל עליו מצות מילאה כשהגדיל, ושפיר בפדיון הבן בפודה בנו נמי מברך על פדיון הבן שעניירו מצווה בבן, ורק בפודה עצמו שמקיים המצווה בגופו מברך לפדות

דחויבי וע"כ חיצי, אבל הכפות כל חשיבותו וחושמו הוא רק לידיה וע"כ בטל גבה, ועין עוד בשוו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן תריס"ה שצדנו עוד כמה צדדים לפירות בברכה ע"ש. וכן עיין בד"מ הלכות ציצית שמברכין על פחות מכשיעור אף שאין בו מוצאה כיוון שמכריכין בנוסח על מצות ציצית, אף שלא שיק אצלו מברך על המוצאה בעלמא ואין ברכה לבטלה, והכי נמי כיוון שמברך על פדיון הבן אף שאיןו אלא ספק איינו חושש דקאי על המוצאה בעלמא וא"ש, וכ碼ומני שהמנגה פשוט היום שפודין כה"ג בברכה ואין חושין.

ובבכורות (ט), ומה שהבאנו בספר "תורת המשפחה" ממון הגאון דבריסק זצ"ל וכן מגאון המפורסם מטעבין זצ"ל שאינו חיציה ומברך עלה, ובספר היובל "המאור" מאיר הגר"פ אפשטיין זצ"ל ומסיק לפדות בליך ברכה.

הסביר חדש לפדות בזה ברכה.

אמנם נראה מלבד מה שיש לדון איפוא מתקרש ומקום הפרוזדור, (עי' לעיל אותן ר"ב), ואפשר דבשעה משתמש במלקחים מן הדין כבר דין כילד, אף שלא יצא לאויר העולם, יש לומר עוד דכפות לא דמי לولد אחר או יד

תלמוד תורה

בדיבור דמי, ופירש רשי' דמיiri בדברי תורה אמרין להלן בפרק הרואה כתתו עצם על דברי תורה, ומהו מוכיח שבדברי תורה בעין שישמע לאוניו דוקא, ובלאו hei לא יצא, אבל פשטות הקרא דקאי על דברי תורה דלעיל, והיינו הלווחות שניתנו בשבעים לשון, ובזה קאמר הסכת ושמע שאתם עם לה' אלקין, ומדקאמר לשון שמע משמע שפיר שציריך להשמע לאוניו או שומע עוניה אבל לא סגי בהרהור.

מחלק בין תורה שבכתב שאין יוצאי
ובבב"פ יוצאי.

ולעד נראה חלק בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, דתורה שבע"פ עיקרה קבלנו בסיני כפירוש לתורה שבכתב, ובזה אין דין דיבור, ורק הגיון לחשוב ולהרהור עד שמצוות עמוק הפשט בדבר הכתוב, ואין צורך גם לכתהילה לומר בפיו בתורה שבע"פ, משא"כ תורה שבכתב דהינו בכ"ד כתבי קודש מצוותה לקראו בכתב דוקא, ואם יכול לומר בפיו ראוי לקראו בפיו דוקא ואינו יוצא בהרהור, וא"ש שבקרה קאמר על זברי הלווחות הברית הסכת ושמע דמיiri בדברי תורה דהינו שבחכתב, ומצוותה להשמע לאוניו דוקא, וילפנין מינה כתתו עצם בדברי תורה, אבל פשטות הקרא בלוחות, ובזה באמת עיקר המצוות בקריאה והרהור לאו כדיור דמי וציריך להוציא בשפתינו אם אפשר לו וכמ"ש.

לפי ביאור דילן נראה דאף שיש יסוד ללימוד תמיד בפה וככתב חיים הם ל耄ציהם והיינו לМОציא מפיו דוקא, וכדייאתא בעירובין (נ"ד). ואיתא שם דאפשרו בפה ציריך שלימוד בקהל ולא בלחישה, ע"ש, מ"מ עיקר המ"ע מקימין בהרהור כמו בפיו, משא"כ בתורה שבכתב יש לומר שעיקר המ"ע כדיור וכמ"ש (וע"ש ברש"ז גופא לעניין דמי שאינו מבין אינו יוצא חותת ת"ת דמיiri בבב"פ דוקא שעקרה פירוש, ולדברינו גם בהרהור ראוי להקל שבע"פ יוצאי וכדברינו).

ריד. המהרהר בדברי תורה יוצא המ"ע,
דרעת הגרא"א דכתת הרהור כדיור ממש דמי.

ביבאו (או"ח מ"ז) שמכרכין על הרהור ברכת התורה, ומפרש דהгинון בדברי תורה עיקר מצות תלמוד תורה, ואי נימא שעיקר המצוות בדיבור אלא דכהרהור יש גם מצוה, א"כ יש לומר שתיקנו הברכה על דברי דוקא ולא על מהשבה שבבל, שבדברו עדיף כדכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו, וע"כ הרהור בדברי תורה לשיטתו כדיור ממש והברכה בתורייהו ושפיר ראוי לברך על הרהור.

חידוש הגרש"ז שאין יוצאי מצות ת"ת
בזהרהור.

ומצאי חידוש פלא בש"ע בעל התניא ז"ל הלכות ת"ת (פ"ב הלכה י"ב) ז"ל "וכל אדם צריך ליוזר להוציא בשפטיו להשמי לאונו כל מה שלומד בין במקרה משנה ותלמוד, אלא אם כן בשעת עין להבין דבר מתוך דבר, וכל מה שלומד בהרהור בלבד ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חוכמת מצות ולמדתם אותן וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו וכו', וכן בכל המצוות התלויות בדיור שאינו יוצא בהם ידי חוכתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי דבר שהשמע עוניה דמי"ע, וזהו חידוש גדול לדינא, שאם לומד בעין ומהרהור בשכלו שרי, אבל הלומד מספר משניות או גمرا שאינו צריך להרהור במחשבתו דוקא, חייב מה"ת להוציא בשפטיו דהרהור לאו כדיור דמי בת"ת כמו לק"ש וכל הברכות.

והמקור לדינו מציין שם מפ"ב דברכות (ט"ז) בהא דאיתא ה там דבק"ש דוקא נחלקו אי כדיור דמי או לא אבל בשאר מצות דברי הכל יצא, ומקשין והכתב הסכת ושמע ישראל, ומשנין ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו שבזה לאו

בארכיות מצות ת"ת מהו, ואני תמה שלא נתעוררנו בזה.

מביा שכבר העיר בזה הגר"י סרנא
ושיטתו בזה.

שוב מצחאי בספר "אחר האסף" קונטרס מהר"ם הגאון המפורסם רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ובסביר בקונטרס מיותר גדרי מצות תלמוד תורה, ומביा דברי הגרש"ז ותמה שהו חומרא גודלה מאד, ולא שמענו מعلوم שלומדים יקבעו לימודם כפי זכרונם, ולכן מסיק דרך אחר, ולדבריו הראשונים (הרמב"ם סמ"ג סמ"ק ורא"ם) פירשו גדר האסור בפירוש מן התורה דוקא ואז כשבוכח אפילו דבר אחד עובר, אבל אם לומד אף שבוכח אין עובר.

דרך חדש ליישב מנהג דילן.

ולע"ד נראה שאנו סומכין שבקידושין (ל) איתא שחיבב אדם לשולש שנותיו ללימוד יום מקרא משנה וגמרא כל חדא שליש, ופירשו החtos' שהזים אנו סומכין שהלמוד בבלי כולל והינו בשלול בו הכל, וכן פסקין ביו"ד רמי"ו (ס"ק ד) ע"ש, ובליקמוד סוגיות הש"ס לומדים הכל, והוא הדין בנידון דין נראה שכל סוגיא תלוי בחברתה, ובליקמוד גمرا לומדין הכל, ויש בזה בסופו של דבר חזורה אף שאינו חורר מה שלמד ממש, ולכן בתלמיד יוצאן שיש חמיד חזורה כמ"ש, ואם כי יש להחלק בין מצות לימוד לאיסור שכחה, נראה שגם שוגם לזה העיקר כמ"ש כמו שסמכיה המנאג בזה.

אמנם כל זה אם לומד נמי לזכור, וחזרה בלימודו כמה פעמים וכן לתקופות, שיודע חובתו שייהיו כל דברי תורה מחודדין בפיו, אף שבוכח בינוים לא איכפת לנו, ואינו עובר בזה על לאו שבתורה, אבל המדמה לבלבו שאינו צריך לזכור, רק מספיק ללימוד מעט כמה דפים בכמה מסכתות, ואני מקבל ע"ע כלל עול חזורה לזכור התורה, נראה שעבר בלאו שבתורה רוחה בזה במספרם מלכבו ועיקר הלוא לה"ג, ושפירות הלאו שיקן לעולמי עולמיים וא"ש וכמו"ג.

רטו. איסור לאו לשוכח דבר אחד ממשנתו נאמר רק לדורות הראשונים שלמדו בע"פ, אבל לנו אין איסור זה.

בדעת הגר"ה והגרש"ז אם גם בזה"ז השוכח דבר ממשנתו עובר בלאו.

דבר זה מתורת תלמידו הגאון רבי חיים מולוזין זצ"ל שמענו (בשאלת), ששאלו אותו על איסור לאו לשוכח דבר אחד ממשנתו, והשיב שזה נאמר בדורות הראשונים שלמדו הכל בע"פ אסור להם לשוכח מה שלמדו אבל עליינו לא נאמר ע"כ, אבל הגרש"ז מאיר בפרט דין זה, ופשיטה ליה שוגם בזמן זהה שיש ספרים לא מועיל להפקיע הללו דמיד שוכח עובר, וכן התורה לא משתנה ח"ו במשך הדורות וע"כ הללו נהוג תמיד גם בזמן זהה, ולכן פוסק הלכה למשעה דמי שטבעו שוכח חייב ללימוד פרק מהו מוסיף עוד ללימוד, אבל בסוף החודש חורר לפרקי שלמד שלא לעבור על הלאו, ואך שבדרך זה נשאר בידו מעט, לא עלייך המלאכה למגור, ואפילו נשאר בידו רק מסכתא אחת אם זכרו דין, אבל לדבריו כה"ג ראוי לו לבחור להקדמים ללימוד דברים הנוגעים למעשה דוקא.

תמה על שיטת הגרש"ז.

ואני תמה אקרה, שבדרך זה ח"ו הלא תשתחח תורה מישראל, ולא מצאנו ידינו ורגלינו, שככלנו עוברים ח"ו בהאי לאו, שיתידים ממש בדור בכחם לטעון שלומדים באופן שאינם שוכחים דבר ממשנתם לעולם, וכל מה שאנו מרכיב למדור היום לכוארה אנו מרכיב לעבור בזה האי איסור לאו, ומועלם לא שמענו מתח' חסדיים וקדושים עליון נזהרין בכך, לקבוע לימים בצוורה שלא ישכחו דבר ממשנתם לעולם, וא"כ היאך קבוע תורה שזהו עיקר חובת המ"ע, ולא הרגייש שהדבר מופרך מיניה וביה מנהג כל בית ישראל, וח"ו לומר שכולם עוברים ח"ו ל"ת שבתורה, ועיין היטב בדברי הגרש"ז שם

אשרו שמעשי ידיה שלן, או מספיק לו ברוח מה שמקבל מהורי או הוריה או בירושה, או כה"ג אסור מדיינא, ואם דרוש כתף אסורה קעביד, ותן לחכם ויחכם עור, ודברינו כדי להעיר בעזהשיות.

שורש האיסור בנטילת שכר על לימודו.

והנה שורש האיסור למדת תורה בשכר דרשין, מקרא ראה אני למדתי אתכם חוקים ומשפטים, מה אני בחנם אף אתה בחנם, וליכن מבואר במשנה בנדרים (לה): שהמודר הנאה מהביבר מלמדו תורה שבע"פ בחנם שאינו מהנהרו רק חוכמו בן מדין תורה, וכן מבואר בביברות (כט). דאסור, ורק שכר בטילה דומכה שכונתו לשכר בטילה שרי אבל לא משכורת, ועוד יש בזה איסור שננהנה מדברי תורה, והנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם, ועל תעשע עטרה להתגדל בו ולא קורדים להחפור בו, וליכן חז"ל אמרו אהבת את המלאכה וכמבואר כל זה ברמב"ם פ"ד דת"ת (ה"ג) ובפיהמ"ש אבות (פ"ד), ואף שהכח"מ ותשבי"ץ והאחרונים העלו שלדיין שרי ואין לחוש כלל, מ"מ ביש לו בלאו הци כדי צרכו אסור וכמבואר ברמ"א יוד' רמאי (ס"ק כ"א) ע"ש בביאור הגר"א, וכן ראוי לחוש שמתפרנס מצדקה ואין אצלו מצואה או צורך, והנותן לא נחכוון לכה"ג, ומכל טעמיים הנ"ל אין היתר לקבל שכר שאינו זוקק לכך.

עבור למד בשעות מסוימות רשאי ליטול שכר.

אמנם נראה ודורש האיסור למד תורה בשכר היינו כשנוטל שכר עבור הלימוד גופא דוקא וכמו שהבאנו לעיל, אבל שכר בטילה שרי וכמבואר בכתבות קה: ע"ש, והינו טעם שאינו נוטל אלא הפסידו מאומנתו, ולא עבור הלימוד עצמו, וא"כ נראה שمدין תורה חייב למד חבירו בלבד, להשלים, אבל אינו משועבד לו בכל עת ושעה, שיכול לעשות נמי צרכי עצמו, וא"כ ברווחה לשעבורו כל היום או לשעות מסוימות כמו מלמד שרי לו לקבל שכר, שאין עליו شيיעבוד זהה מדיינא, שאין השכר עבור הלימוד גופא רק מה

רטז. ליהנות מהישיבה בשאיין לו בסוף, אבלו, שאלו את הנאון רבוי חיים וצ"ל, וענה דמקופת הישיבה בשלומד שם מותר דארעה דהכי נותני, אבל מיד נבאי אסור אם יש לו בבית, ולקבל מבעה"ב שרוצה שיתנה מנכסיו שרוי, וכן ליתן לו בוה חלק בלימודו מותה, אבל צריך לשירות לעצמו לכל הפתחות ו' שעות, ואם צריך לקבל פרט ולהליך בן, לא יהסם לעשות בן, ואם עינו צרה ליתן לאחר, מראה שרוצה כל השבר לעצמו, ורק לכוון שבך רצונו לעשות רצוןך פרט רצון הבורא, ואם דרך קבלת פרט יכול למד כל היום ובלי זה חצי היום במשא ומתן, הלא עדיף לעשות רצון הבורא כל היום ולא חשוב אם הוא קיבל כל השבר או לא, רק העיקר שיכל לידבק בהקב"ה כל היום.

דעת הגר"א לחלק בין קופה של צדקה לקופה הישיבה.

דברים אלו רשומים אצל מכתבי יד הגאון הקדרש רבי זונדל מלנטן זצ"ל, שרשם לעצמו מה ששמע מפה קדרוש הגר"ח מולוזין זצ"ל, שדבריו נשאבו מבאר מים חיים רבו הגר"א זצ"ל, ושורש דבריו דמי שבא לישיבה ולומר שם, מותר לאכול ולקבל שם הספקתו אף שיש לו כדי פרנסתו, שארעה דהכי קיבלו הישיבה تحت לכל הלומד שם, אבל מגבאי צדקה אין לו לקבל כישיש לו, וודעתו שיש להשריך לעצמו שיש שעות שהיא שלו למורי, ואני חושש אם משתח בהנשא, ובכלל שיזוכל לישאר כל היום באלה של תורה.

והני מעתיק כאן תיקף חשובה שהשבתי בזמנו, כאשר שאלוני אם מותר להיות رب או ר"מ או מורה לגמara לבנים גדולים, וכן בן תורה בכלל אם הותר לו לקבל שכר כשאיינו זוקק לכך, שיש לו בלאו הци פרנסתו ברווח, או מלאכת

לעצמם לרב ומלמד וכדומה והם מתפרנסים מהציבור, ומגבודם שיתפונס בכבוד ובברוח דוקא, ולכן אפילו הוא מסכים להתרפנס במצטצום בחיה צער ודורותך, לא יותר לזכור להניחו אם כחם לפוננס כפי צרכו וכן מבויר ברמבי"ם פ"ד דשקלים (ה"ז) דמגיהי ספרים וכן דיןיהם שמקבלין שכרט מתרמת הלשכה אם לא הספיק להם המשכורת אף שלא רצו מוסיפין להם כדי צרכן הם ונשייהם ובניהם ובני ביתן ע"ש היטב, והיינו טעם דאף שלא רצוי מוסיפין להם, רמאחר שהתרפנסים מהציבור מכבודם שייהה לו פרנסה כפי צרכו בכבוד, וע"כ חייבין להספיק לו כן, ומלשון הרמב"ם מבויר חייבין לדאוג גם לב"ב שייהה להם בכבוד, והיינו נמי להשיאם בכבוד וכדומה, אבל אם יש לו בלבד הциידי כדי להתרפנס עם ב"ב בכבוד, אין הכרח שעיליהם להספיק לו מרידחו斯基יש לו בכבוד בלבד הциידי ולהלן יבוואר.

שוב מצאתי בש"ת חותם סופר (ח"מ קס"ד) שהCiיביך מה"ת בעית שלמד בחנים, אבל הCiיביך מה Ciיביך להשבור מישחו בשכר שייהה פניו להם בכל עת, אבל מסיים שם יש לו פרנסה בילדם מהCiיביך לעשות כן, אבל נראה שם דמיiri בCiיביך עניינים שמעmis עליהם, וכן והוא רק חותכת גברא להתחסד בזה, ועיין עוד בדבריו להלן סימן קס"ז.

ברב שאין מלאכתו בקדוש דוקא גם בעשי דרוש שכר.

אמנם לאורה ראוי להוש שנהגה בדברי תורה, והרמב"ם החמיר מאד באיסור זה, ואפי שהפוסקים דחו דבריו שעת לעשות לה' שאין להוש לה כלל, הינו כשאן לו פרנסה ברוחה מצד אחר, אבל ביש לו פרנסתו ברוחה אין בזה עת לעשות לה', רק אדרבה יש להעמיד הדין על תילה שיהנה מפרנסתו ולא מתורתו, וצ"ע אי שר' גם כה"ג, אבל ברוב שדורשים מן היום לא רק למד אלא לדורש באיסוף לויות וחthonות וכדומה, ואין מלאכתו דקדוש דוקא, אפילו יש לו בלבד הциידי פרנסה דרוש שכר שרוצה שבוה שר' לכ"ע.

שמשעך עצמו שזאת אינו חייב, וע"כ קוצץ לעצמו כל שכר שרוצה, ואני חוש שיש בזה איזה נידנו איסור.

עוד מצד להתייר כשחשיעבד כשיש אחר עדיף ממנו.

וביתור הלא בעצם קשה כיון שמדין תורה מלמדים בחנים, הלא לאכורה מן הדין כל מי שקורין אותו למד חייב וקשה הלא יטעון בכך למה דוקא הוא, והלא יש עוד בעיר כמו זה, ולמה עליו לבטל תורה להיות מלמד, רק נראה שאין הCiיביך נמי, וכשש שהוא ית"ש בחנים ואין אחר כמוهو, גם לדין אסור בשכר הינו כשהיאן אחר אפילו בחנים, אבל כשיש רבים כמו זה, יכול באמת לטעון דאפשר באחרים, וכן הCiיביך נהגו לשלם שכר שיתבעבד לך דוקא, ואם מלמדו בלי שיתבעבד לך, וכגון שבא אחד לשאול ממנה שאלת מותר לו לקבל שכר שאין עליו חותבת בקביעות מותר לו לדושו שכר, אבל להשתבעבד שיעבוד ולא חל על גופו דוקא, וכן מזרוי דורות נהגו לשכור ובנים או מלמדים ממשועבדים לזמן מסויימים או כל היום, ואי אפשר להו לדוחות לאדם אחר או מן אחר, וככה"ג אין שום איסור, וכదمشע נמי בירושלמי שם בפ"ד ונדרים.

ולפי זה המשנה דתמייר במודר הנהה למדר חבירו תורה שבע"פ, מيري באקראי שדורש ממנה למדרו שרי שוחתו בחנים, אבל להשתבעבד לך בקביעות מותר לדושו שכר, וא"כ אסור במודר הנהה למדרו כשמשתבעבד, ומיהו אפשר במודר הנהה מאחר דשרין פורע חוכו שאינו אלא הנהה דמילא, הוא הדין בזה ג"כ שר' שאינו דרוש שכר עבור גופו הלימוד, רק מותר על שכר שיכול לדוש עבור שיעבדו, וזה דומה לפורע חוכו דمبرיח ארוי ושרי וד"ז צ"ב.

חותכת הCiיביך לפוננס רב ומלמד בכבוד ובכבוד דוקא.

ונראה שכל Ciיביך מישראל חייבין לדאוג

בשיעור טוב שלא יהנה מהמעות לעצמו
כדי שילמד לש"ש.

אמנם אם הארכנו להתיירCSI כשייש לו פרנסה לעבוד בשכר, שאינו עובר באיסור תורה, ולא נהנה מדברי תורה או מכיספי צדקה, לכארורה ראוי לו לא להינות משכר זה דווקא למשכורת ולא לש"ש, ומפקח שכרו לעתיד לבא ונחי דמי שזוקק לכך לפנסתו שרי ואינו חשש כלל דעתך כשלומד יותר שעות מלאכת לעבוד, וכמו שהבאנו בפניהם דברי הגר"ח זצ"ל, מ"מ אם הוא עשיר מצוה עליו ללימוד לש"ש בכלל ולא לקבל שכר.

שוב מצאי שזה הדבר פשוט וברור הלכה למעשה כמ"ש, פוק חוי דבר פלא בברבי יוסף א"ח קנו"ו שבבאי דברי מהר"א אוזלאי דמי שהוא רניין או מלמד תינוקות כיון שנוטל ע"ז שכר איינו מקיים בזה חובת קביעות עתים לתורה יום ולילה, וחיבק לקבוע לו לימוד בל' שכר כל יום ולילה, ומסיטים שלפי זה הלומד בישיבה ומתקבל שכר איינו יוצא חוץ מזמן הישיבה עת ללימוד יום ולילה לקבוע חוץ מזמן ישיבה עת ללימוד יום ולילה. ע"ש דמסיטים דאפשר שיש לחלק, ובספר "קף החיימ" שם שספקא דאוריתא הוא, והלומד בכלל בשכר צrisk מדינה לקבוע עתים לעצמו יום ולילה, ולדברינו המ"ע מקיימים בכל אופן, רק ראוי לו לקיימה כתיקונה והיינו בחנים עכ"פ מעט כל יום ולילה.

ועכשיו נסכם כל מה שביארנו כאן:

- א) מותר למלמד או ר"מ לקבל שכר להחפרנס עם כ"ב ברוחות, והציבור חייבין לפנסנו כן, ואפילו הוא עשיר שיש לו בלבד הכי פנסתו ג"כ יעבור במשכורת דווקא, ואם ירצה אז להתרalyze לצדקה שיעבור למצוה לבד שרי ועבד מצוה.
- ב) רב בקהלת עם הרבה תפקיים ולא רק ללימוד תורה מותר לו גם בעשר לקל שכר ואני חשש כלל.
- ג) בן תורה שיש לו כל צרכו משלו או ממשתו, כדי לו ללימוד לש"ש ואין לו ליקח

משמעות לד"ר יש להתיירCSI שהיא השיעור בשכר אף בעשר.

אמנם מגודל אחד זצ"ל שמעתי שאפילו ר"מ או מלמד וכדומה מותר לקבל שכר אפילו עשר, שרובותינו ז"ל התירו ללמד בשכר משום עת לעשות, ושיך בכל אחד ואפילו הוא עשייר, שאם מקבל משכורת דווקא הוא מרגיש שעבוד ואז העבורה שלו עיליה ובאמונה יותר, שאינו מתנדב רק מוכחה שמקבל ע"ז שכר, וכח"ג דווקא נאה ויהא, וכן מבואר עיין זה במהר"ל מפראג שבעת מתן תורה אמרו נעשה ונשמע, ומ"מ כפה עליהם הר כגנית שבשיעור עדיף, והכי נמי ראוי לטובות הדבר שיעבור בשכר, דווקא יכולם לדרוש ממנה, וזה חיזוק התורה, ואפילו הוא שיר מופלג שאינו זוקק להכسف רצוי שלימדר בשיעור דווקא, ומהחמיר שלא לקבל עלול לגרום ריפוי, וביטולה של תורה זה קומה לمعدב בשכר דווקא. וע"ע בדברינו בשוו"ת תשוכות והנוגאות ח"א סימן תקס"ח שהבאתי מבני הרוב אפרים ולמן נ"י סמך זהה מקרה דכיתיב תחת מנת הכהנים הלוויים למען יחזקו בתורת ד' ופירש"י "יוטר ברצון" ע"ש.

שוב מצאי שדבריו מפורש ברדכ"ז פ"ו רשבועות שאפילו אפשר להשיג מלמד תינוקות בחנים יש לשלים דווקא, דאסיא דמגן מגן שוויא, ובמודר הנהה מהעיר אפילו מוכן למלמד בני העיר בחנים מתירין נדרו שיעור בשכר שזהו טובות התינוקות והיינו כמ"ש.

ונדרל הנ"ל הוסיף לדבריו תבלין, שאם הוא לא יקח משכורת שאינו זוקק לכך, הקלהה או ישיבה וכדומה יתרגלו כשיהיה להם רב אחר לחפש עוד כה"ג שלא מתחת או לצמצם, ויעדיפו נמי זהה שלא יצטרכו לשלים, אף שאינו מומחה כאחרים שצרכיהם לשלים, וע"כ מטעם עת לעשות לה' התירו לגמרי האסור למד בשכר, וכשם שהתירנו למד בזוה"ז תורה שבע"פ מכתב אף באופן שאפשר בניקל בלעדו שלגמרי הותרת, וכי נמי הותרת לגמרי ואין לחוש לאסור לרוב או מלמד לדירוש שכר.

רגוא יתיר על נבל כי ישבע לחם, דאיתמר ביה לכו ללחמו בלחמי, דאיו קמצן נבל במוניה נבל שמייה דלאו אייהו נדרים ולאו אייהו מזרעא דאבאן דאיתמר עלייהו (תהילים מ"ז) נידי עמים נאפסו,DKMCZן אייהו עני הרעת בתור דלא עבד טיבו למארין תורה למשיח בידיהם, ואורייתא بلا פיקודא לאו אייהו תורה ה' וכור', וע"ש בביואר רבינו זצ"ל שפפרש שהכוונה על קמצן שאינו משיח לומדי תורה, והוא עצמו לומד תורה, ששונא אותו ואת תורה כמ"ש בגמרא כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, וכן אמרו במסכתא ע"ז כל העוסק בתורה בלבד דומה למיון מודעה, מ"מ נראה דעתך דידי מליקח מכסי צדקה, שעולם מעולם אם לוקח מועות צדקה וחיה בהם עם פאר ומורתות.

תלמידי חכמים וע"ש היטב דבריו הנפלאים.

רייט. העוסק במצוות כולל אם אינו עסוק בתורה לא טוב שההתורה היא לחם, ואם יתענגן אדם נבל המעדנים ואיןו אוכל לחם הוא רעב. ובכל היראות וחומרות זהירות עיקרם לעמוד גנד עולם הזה להחלהיף לעול תורה.

ביבאוו למשל, ובספר תולדות רבי זונDEL מסלאנט העתק מכת"י שעיקר היצר הרע למנוע האדם למליא כריסו בש"ס ופוסקים ע"ש, והיצר מניח האדם להחמיר חומרות כדי שיתגאה לעצמו שעדריך מכל אחד, אבל ללמד גمرا רשי ותוס' בהתחמדה לא ימן לו שמקדשו ביטוח.

רב. טוב לאדם שלימוד מעט בהבנה ממה שלימוד הרבה ואני מבין על בודין, אבל אם אומר פשוטים מפוארים שאין לאמתה עונשו גדול מהר, וכן הלומד בטלותם ואחר כך בקיאות משנה הסדר ייאבר גם מקצת שלימוד בבחורותו, שצרכ' למלא כריסו בש"ס ופוסקים.

ביבאוו למשל (ס"פ י"ג) קורא רשעים

מכולל, ואם מרגיש שבשכר ישתעכד טפי מותר, יוכל לעשות כמו בסס"ק א.

ד) בן תורה שלומד ומצילח ורצוונו להמשיך, אין לו לעוזוב כדי שיתפרנס משלו, דעתלת לימוד התורה טפי עדיף מהעליה דנהנה מגיעג'יפוי.

ה) בן תורה שמתרנס מהוריין או חמיו או מצדקה, נראה שם לא יפריעו לו ההורים לעתיד ללימוד, עדיף מודעהו מצדקה, שאין צורך מודעה לצמצם כלל, ולכן אף שגם בזה לומד מתמחה דוקא והיינו מודעהו, מ"מ נראה דעתך דידי מליקח מכסי צדקה, שעולם לעולם אם לוקח מועות צדקה וחיה בהם עם פאר ומורתות.

רייז. תלמוד תורה חשובה מכל המצוות, שככל תיבנה ותיכבה שלומד מקיים מ"ע, ובכן למשל הלומד דף נמרא מקיים מאות מ"ע, ולכן לא הותר ליבטל מתורה אפילו למצווה אלא בשאי אפשר על ידי אחר או לאבrol שהוא נמי מצווה.

בשנו"א פ"ק דפאה, ומברא שם הא דתלמוד תורה קודם לכל המצוות מפני שככל תיבנה ותיכבה מקיים מ"ע, ובכך אחד יכול לקיים מאות מ"ע, ורק כשאי אפשר בלבדו לקיים המצווה ע"כ מבטל שההתורה ניתנה ע"מ לקיים, ובכן לא אמרין בת"ת העוסק במצבו פטור מן המצווה, שעיקר הלימוד ע"מ לעשות וכמובא במשפטים, וכן מבטל באמצעות לימודו לקיים מצווה שאי אפשר באחרים שמצותה בפרק.

ונראה שתלמוד תורה עדיף ממחפילין וצייתות שמקיים בהו נמי כל רגע מ"ע, דהtram הקיום בשוא"ת אבל בלימוד התורה מקיים במעשה בגופו כל רגע ורגע מ"ע ולכן עדיף.

ריית. הלומד תורה אבל הוא קמצן להחזיק לומדי תורה, הקב"ה שונא אותו ואת תורה זו מהר (ב:)"ואה הכא אייה בהקדמתו לתיקוני זהה (ב:)"ואה הכא אייה

הלכות הגר"א

תלמוד תורה

ומנהגיו

דז

ואינו לומד שורש הדין במקומו ורצונו רק להראות שהוא בקי ויודע הכל בסופו שישכח הכל, ורק בלימוד סוגיות הגمرا בעמינות והבנה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא יכולים להבין היטב השולחן ערוך ולכין לקיים המצוות כהלכה רצונו ית"ש, ומה זה לבן נוכל לפרות ולרכות ולהחדש חידושי דין לאמתת של תורה, והק"ה יזכה ברוב וחמיו להעמיק בתורתו הקדושה ובמצוותיו לעשות רצונו ית"ש Amen!

להרכיבים בבקיאות ורצונם להתגדל בעיני הבריות. ובביאורו לסבי דברי אthona דגש רוח צוועק ומפרק כשלומד כగודלים אשר באין, וכשאינו יכול להגבר עצמו מבאיש חברו, ועונשו שנטבע בנهر דינור ע"ש.

ר'כא. הלומד קיצור דין ואינו מעין בכל הלכה במקומו הוא רמאי ולבסוף שכח הכל.

ביבאورو למשלי (י"ד) שהלומד קיצור דין

מאמר מכתבי הגר"ש מלצן זכ"ל

על שני נוסחאות בתפלה

ישמחו החכמים ויעלוו הנבונים בהגלוות נגלוות בימינו או ר' כהיר חמרא גנזה מאת רבינו הגדול או ר' העולט והגרו הגר"א ז"ל על סדר ברכות השחר ופסוקי דזמרה ע"פ נוסח אשכזב שנמצא בין כתבי הגר"ל והగאון ר' אייזיק מסואלק ההולך ומברא סדר התקונים ע"ד האמת בסדר נפלא מדריגת למדרגה עד רום המדריגות, ומוי כמותו מורה לכון בדברים העומדים ברומו של עולם ולהאריך לפניו את דרך הקדרש אשר לא עבר בה איש מימות רבינו האר"ז ז"ל, וכל מי שיש לו עיניו לראות יראה עין בעין כי גם בשאר נוסחאות נמצאו רוזן דרזין קדרישין והמן גנוו נסתורות ומה שהאר"ז ז"ל תמרק יסודות כוונתו על נסח ספרדי (אך אם נאמר שהיה מילידי האשכזב) אך מפני שנתงלו בין הספרדים כיווע, ע"כ החוצר שלא לשנות מנהגם בנוסח התפלה וכמ"ש (פסחים נ"א). אל ישנה אדם מפני המחלוקת, וע"כ תמרק ג"כ יסודות נשתבשו מאד מטעות המעתיקים, וגם מפני שנתווסף בהם דבריהם הרבה מתלמידיהם האחורים שלא יצאו מתחת לר' תלמידו ר'ח"ז ז"ל, שלא عمדו על פנימיות כוונת הар"ז ז"ל שנטה מרוך כוונתו על הנוסח ההוא (ומה שנמצא באיזה מקומות בדברי רבינו הגר"א ז"ל שנטה מרוך האר"ז ז"ל כבר כתוב ע"ז תלמידו הגר"ח מוואלזון בהקדמה בספר"ץ בשם רבו שכתבי האר"ז ז"ל ביצמו שרחה ז"ל לביר היה מבין עמוקות פנימיות כוונתו, ועל כן אין לסמן על כתבי האר"ז ז"ל לעניין דינא וכו' ע"ב: (ושמעתי מפ"ק של הגאון המפורסם מ"ר יוסף ז"ל האב"ד דסלוצק שהיה בירושלים איש אחד שהיה יחד בדור בחכמת הקבלה והוא תח"י שמנוה פרקים וכותבי האר"ז ז"ל שלא באו בדרוט מעולם, והיה אומר שזולת הח' פרקים הנ"ל אי אפשר כל להבין על בוריו את כתבי האר"ז ז"ל הנדרטיסים, ושאלו אותו על הגר"א ז"ל, ואמר שהוא לא היה צריך לח' פרקים הנ"ל כי הוא הבין הכל מעצמו - המ"ל). לוז"ל מג"א ר"ס ס"ח בשם האר"ז ז"ל אותן המנהגים שנגנוו בשရשי התפלה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שעירם בשמיים נגיד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער בפ"ע, בלבד מה שנזכר בגמר שווה לכל וז"ל הירושלמי ע"פ שלחנו סדר תפלות אל תשנו ממנהג אבותיהם, וז"ל הגאון החסיד בעל חותם טופר (בתשובה טו) בכל נוסחא ונוסחא אינה אלא טגנון אחר משונה מחברתה, אבל הם עולים למקומם א', ובשבא נר אלוקים האר"ז ז"ל ואיין וחיקר ותיקן כי הוא ירע תוכן הדברים וכו', וgilah תעלומות של נוסח ספרדי כי היה ספרדי, ואילו הרי אשכזב או היה נמצא באשכזב איש כמוו הינה עשווה ביויאzo בסיור אשכזבי וכו' עכ"ל וז"ל שם בתשובה ט"ז ומה שהעתיק מע"ל וכו' שכתב נוסחא ספרדית היא לבני התعروבת, א"כ הכהנים והלוויים שיודעים שבטם לא היה להם להתפלל נוסח זה אלא נוסח ירווע לכהנים, ועוד הלא בימי חכמי הש"ס כבר נתערבו ולא ירע שבטם וכו' א"כ כולם התפללו ספרדית, ומণין לנו בני הגולת שאחר הש"ס נוסחאות אחרות, והנה ר'א הגדול היה מבני בניו של משה וכו' ור'ע היה מבני גרים וכו' ואיך יוכל להיות שלווחו של ר'א ושל כל בני הכהنت ההוא והוא איינו מהתם, והנה כל חכמי צraftת ר"ש וכו' ובבעל התוספות ורבנן מאיר מרוטנבורג והרא"ש והטור התפללו אשכזבויות ולא ירווע שבטם ועלתה תפלהן השמיימה, ור' שמעון הגדול שהאר"ז ז"ל בחר בפיוטיו שהם מתוקנים ע"ד האמת אחר פיטוט הקליר והוא עצמו התפלל

אשכניזיט במנצ'א, והגאון ר' עמרם מסדר תפלות ישראלי מקומו במנצ'א ורואיי קברוי, וכן בעל נתנה חוק ביתו עדרין שם, לפניו כל אילו שתם תפילה חיללה עכ"ל.

וב"כ הגאון בעל פאת השולחן סי' ס"ק ל"א ו"ז וכשאנו רואים שרבות שנו נוסח ב"ח ברכות וודאי דאין לשנות נוסח אבותינו האשכניזיט שהרי כתוב הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' ב' אני מחזיק את המסורת שלנו וקבלת אבותינו ז"ל חכמי אשכניזיט שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החורבן, וכן קיבלת רוביינו הערפתיים יותר מקלטת בני הארץ זו עכ"ל, וכתב בספר איליט שיש מסורת קבלה מאבותינו גאנזקי אשכניזיטدور אחריו דור עד שמען הפלוי ואנשי כנה"ג על כל התיבות והאותיות בסתרי הקבלה האמיתית וכו' וכתב בספר מצרעף לחכמה ט"ו שמצוין בת"י מבעל הרוקח בפי התפללה שלו ו"ז אני אליעזר הקטן קבלתי תקון תפילות מאבא מורי יהודה ב"ר קלונימוס בן רבי משה בר"י וכו' (וחשב שם כמו וכמה דורות שמסרו זה להה עדר) ור' שמואל חסיד מסר לר' יהודה החסיד וממנו קיבלתי אני הקטן סוד התפלות ושאר סודות וכו' והנה עדי וסהדי במורומים שלא לדברינו בדברים האלה לבבונדו ולא לכבוד בית אבותינו אלא וחלוקת עליינו החוטא בנפשו כי החלק ע"ז חולק על התורה שניתנה מסיני, כי סוד התפלות קבלנו רב מרבית נבאים וזקנים וחסידים ואנשי כנה"ג שתקנות, והמוסיף או גורע תיבת א' או אותן א' אוו לו בזה ולבא, כי אין להוסיף ואין לגרוע, כי לא יסדו בחנם תיבת א' ואפילו אותן אחד כאשר נבדר בעהיה'ת הכל עכ"ל, ועוד כתוב שם הרוקח במקום אחר בעניין טעמי התפלות שחשב שם ג"כ כמה דורות שמסרו זה להה ומשיים שם בזה"ל עד שבא רבינו החסיד ז"ל ומסרן לו, והוא צוה עלי להעתיקו ולגלותו לחסידי הדור למען ידעו מה סוד הכרונות ובתפלה ויכוננו להם, ולא יתירו ולא יחסרו אפילו אותן א', לא ייצאו בעקביו אי הים שמושיפים ומחסרים ועתידים ליתן את הדין, והזהיר בו שלא להוסיף ושלא להחשיר התפלתו

מקובלות וזהה בן עווה"ב רק חזק ואומץ עכ"ל, ועי' ט"ז או"ח סימן מו.

ובעתים הללו בעהיה' נעשה נוסח התפללה בעיר פרוץנה לנמהורי לב החכמים בעיניהם לשלהוח ר' בנוסח התפללה לשנות בה כמה תיבות ואותיות, ולדוגמא יש שמתחכמים לומר בתפללה י"ח כי לשועתק קוינו כל יום בלבד, ואין זה מדרכי הלשון בידיעו למביבנים, ומקרה מלא הוא אותו קייתי כל היום בה, וכן חדשים מקרוב באו להדריטים בנוסח על הניסים ולהעבירים מחוקי רצונך, ובנוסחא ישינה היה כתוב על חזק, ובאמת מצינו כי לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ונוסח התפללה נתיר בלשון חכמים והם נשתמשו במלת על מקומות הסמכותם לשושן העברה כגון מעביר על דת, וכן עובר על המצוות, וכן מה שהדריטים בתפלת שבת ביום השבעי התעלה, ובנוסחא ישינה כתוב נתעה, בנזון, שכזה השתמשו חז"ל כמה פעמים, ואף בנוסח התפללה מצינו הרבה דוגמאות כגון זאת מסיני נצטו עליה וכן ונתרחקנו מבית חיינו, מה

נשתנה וכן מצינו מפני היד שנשתלה במקדרש וכן רביים כמויהם.

לבד ראה זה מצאתי בסדר בכ"י ישן על קלף בתפלת י"ח בברכת על הצדיקים ושים חלקו עמהם ולולום לא נbose כולם ורק תיבת לעולם על למטה ולענד' הוא הנכוון, שנתינס על לשון הכתוב בר' בטחתי אל אבושה לעולם, ולפי נוסח שלנו קאי תיבת לעולם אלמלעה ושים חלקו עמהם לעולם, והרב האר"י ז"ל כתוב טעם בטרוי עז חיים על נוסחה אשכניזיט, ומפני לנו גודל וקדוש צפת היה ק"ק אשכניזיט בבית הכנסת מיוחדת והיו מתפללים בסידורים במנהג אבותיהם, ואדרבה הטעים טעם עיקרי בסידור נוסחתם, וכ"כ הרה"ג בספריו יוסף אומץ סי' ב' וכו', והרב הקדוש האר"י ז"ל בימים נוראים היה מתחפל בנוסח אשכניזיט מבואר בספר הכוונות עכ"ל פאת השולחן

ובכתב הגאון מאור הגולה מהר"ח מוואלזין בהקרמתו על ביאור הגר"א ז"ל על זהה בהעלותך דמה שמרגלי בפומא ראיוני שבאיוזה דינום מחולקים חכמי הנסתור עם חכמי הנגלה, (ע' מא"ס סי' כה ס"ק ב) הוא מחלוקת שלא הבינו לפרש דברי הוויה"ק לאמיותה, כי אין אפשר שיש בא דרך הנסתור מתחוה"ק מחולק עם הנגלה, ובענין זה כתוב הגאון החסיד המקובל החכם אלקי ר"ח לוצאו בספריו קנאת ה' צבאות נגר כת הש"ץ שככל התובות שהווינו עשוין היו אומרים שהוא על פי דרך הקבלה, וזה אלה דברי שני לוחות הברית ברית מלך לتورתיינו הקדושה אשר אין חליפות לה לעדר ולעלמי עולמים, והגביא או חולם החלום אשר יוזד לנցוע בקצחו או אפילו בדקדוק א' מדקודקי טופרים לא תאהבה לו ולא תשמע לו כי בן מות הוא אשר דבר סורה על ה' אלוקינו, ואפילו אם יראה לך שדברי הרשב"י נראה בגין, תרע וודאי שאין הדבר בכך כי דבריו הם סתומים וחותומים עד עת קץ ואל ביןך אל תשען וכו' ואפילו אלף אלפים טעמי יתן לדבריו על כלם נאמר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא וכו' ואך יטול לב האדם בשחת עשו ומקרה מלא צווך לא תשמע וכו' כי מנסה וכו' עכ"ד וע"ש שהאריך בדברים נכונים ודרכ"ת, ואך אם יתאספו כל חכמי ישראל אשר השגתם מרובה ונמסרו להם מעשי בראשית ומעשי מרכבה ויעמיקו השגתם לשנות אך אפס קצחו מאיוזה מצחה לא נאה ולא נשמע להם ואך בבת קול אין משגיחין כי לא בשמות היא וכו' ובאשר נסתורים תלמוד הקדוש אין לנו אלא לעשות ולקיים את כל דברי תלמוד ד' בכל פרטיו ודקדוקיו וכו', אבל חילילה לשנות ח"ז שום פרט מפרטיו המעשה אף מצחה לרבען לשוחה במגדעה או לשנות זמנה מלחמת הבונה וכו' עכ"ד וכי בנפש החיים, וב"ש בדין המשנה דפסחים (הבל) [שאן] לשנות המנהגים ולהרבות מחלוקת בישראל, ואמריו חז"ל גדול השלום שאפילו ישראל עובדים ע"ז ושולם בגיןיהם וכו', ולא מצא הקב"ה כל מחלוקת ברכה לישראל אלא השלום וכו' ועינינו הרואות כמו מחלוקת מתלקחת ביןיהם ותיקר עד לשנות הנוסחאות ונעשה פירוד גדול גם בין המשנים, ואש המחלוקת מתלקחת ביןיהם ותיקר עד שאל תחתית ותלהט מוסדי הרים (עין מדרש רבה ויקרא פ"ד ו"ל נברוי אחד שאל את ריב"ק וכו' א"ל עד שאתה משונה וכו') ולב מי לא יודוה על שבר בית ישראל אשר נקרו על קרעיהם אין מספר, קרעים שאין מתחאים לעולם אשר לא היהת בזאת בישראל מאו הינו לגוי, עד יערה עליינו רוח ממרום להסיר ממנו לב העקבות ולפרוט עלינו סוכת שלום וסורה קנאת אפרים וכו' (ישעה י"א) ונהייה לגוי בארץ בכ"א.

והנה עתה מה נכבד היום הזה אשר גם בשבתו בחשך אפללה בטולה וכמכופלת לא עזבנו ה' אלקים ויואר לנו להשפיע עליינו מנוגבות חכמה עליונה להפיט דעתו וראי אלקים הולכים בתום החושים להתפלל גוסח אשכנו מיראתם פן תהיה תפלתם בקדושים קלים ולא תהיה ראייה להכנס אל הקודש לפניו ולפניהם ושלוח לנו עיר וקידיש מן שמייא לרוזות נפשינו בצחחות אורות עליוניות ולגויות לנו אפס קצחו מעתולמות חכמה מנוסחה הקדושה של אבותינו קדושי עליון האשכנזים נוחוי נפש וגמורי דאין אליו בא לא לדחק ולא לקרב הנוסחאות אלא לעשות שלום בעולם (עד כאן מצאתי בתוב).

מעשה רב החדש

דיןימ☆חידושים☆הנהנות

**טמן רביינו הנר"א מווילנא זצ"ל
מלוקט מכח"י הנה"צ רבי מרדכי עפשטינז זצ"ל
שרה ושמע מפה קדוש ה' הנר"א זצ"ל**

**עם הערות ומראי מקומות פאת
הרב משה שטרנברג
מח"ס מועדים זומניים**

מעשה רב החדש

динים והנוגות הגאון החסיד הגר"א זצ"ל
(מלוקט מכתבי הגאון רבי מרדי עפשטיין זצ"ל)

א) בתרוה צוריך לכתוב פצוע דכה בה' והגיה כל ס"ת ומצוה לפרסם (ושאלתי המורה הוראה, והראה לי בספר הקדוש הנזכר א „מסורת סייג לתורה“ מפורש שבמסורת טעות הוא כהן").

חרוזת ומ"מ

א) חידוש הוא שרבינו הגר"א זצ"ל דרש לכתוב פצוע דכה, ואם כתוב דכה חיבין לתקן הס"ת, וציווה לתקן הס"ת בוילנא, ולהיפך מצאו בספר „SHAREIT YAHUDA“ בקבלה מהחיו הגה"ק בעל התניא זצ"ל, שאם נמצוא פצוע דכה בה"א, חיבין למחוק ולכתחוב דכה דוקא, ובשות"ת „שאנט אריה“ (סימן לד") מביא הטעם שאנו לא נזהרין לקיים המ"ע דכתיבת ספר תורה היום, מפני שאין אנו בקיימים בחסירות ויתרות ומשמע דמעכב, וכן בשות"ת חותם סופר (א"ח ג"ב) שאנו לא מברכין על מ"ע דכתיבת ס"ת שאנו בקיין בחסירות ויתרות. אמנם ה„מנחת חינוך“ דעתו דמאחר שהפירוש לא משתנה לא מעכב, ומבייא פצוע דכה או דכה, וכן חסירות ויתרות שלא מעכב, ואין פוקק בס"ת שלנו ע"ש (מצווה תרי"ג), ונראה ראייה לדבריו שהלא מפורש במשנה במגילה (ח): שס"ת כשר בכל לשון, ולא דמי לתפלין ומווזות ע"ש, וכיון שכך בכל לשון, ע"כ העיקר בס"ת שהפירוש ברור וمبורר, ופשיטה שבחסירות ויתרות כשלא נשנה הפירוש לא גרע מלשון אחר ולכון כשר, ואם כן אנו יוצאים מצוות ס"ת בזוה"ז אף אם חסר אותן שלא מעכב, כיון שהפירוש לא נשנה לא גרע מכל לשון וא"ש, ומהו אפשר דהמשנה במגילה מירiy רק לкриאת התורה ולא למ"ע דכתיבת שאין יוצא אלא באשורית וכהכלתה, וכן פירוש להדייא בטוי"א, וגם אפיקלו יוצא בלשון אחר, בעירוב לשון הקודש עם לשון אחר גרע ואפשר שלא מועל. ואני תמה על המנ"ח שמקשר בחסרון אותן כשלא נשנה הפירוש, ולהלא מפורש בזוה"ק בתיקונים (כ"ה) שאם ס"ת חסר או יתר אותן פסול, שלאו איזו כדיוקנה דלעילא, וביאור הדבר כמבואר ברמב"ן בהקדמה לתורה, כי כל התורה

ב) הגרא"א נהג לעטר בכוונות כום של ברכה.

חערות ומ"מ

שםתו של הקב"ה, שהתייבות מתחלקות לשמות בעניין אחד, ואין לנו לומר שהביאור לא משתנה, ולכן פסול בחסרון אותן, וכן הגרא"א בספרא דעתינוותא (פ"ה) מבאר שבצירופי אותיות שמות ורמיים הכל מרומו וכותוב בתורה, ואפילו פרטיו של כל מין ומין של כל אדם בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד מותו, וכל גלגוליו ופרטיו מרומו באותיות התורה, ואם כן היאך קבע המ"ה שהפירוש לא משתנה, והלווא בכל אותן אותות רמיים וסודות, ואי אפשר לנו להכשיר חסרונו אותן.

אמנם אנו קבלנו ע"ע בס"ת שלנו לכתב קרמ"ה ומנתה שי", ואין להרהר בקשרות ס"ת דידן, ולפי קבלתינו זהו המ"ע, ולקריאת התורה גם כן אנו יוצאים בלי פקפק, שכן ציו לנו רבותינו ז"ל, ומ"מ גם הם הורו שבסביל חסרות יתרות לא מוציאין ס"ת אחר שסמכין שקשר לקריאת התורה גם לפי דעתם וכਮבוואר ברמ"א א"ח קמ"ב.

סוף דבר נראה שהgra"א ז"ל דרש לכתוב פצוע דכה לעיכובה ולא כס"ת היישנים ומנגג הספרדים שכותבין דכא.

(ב) דברי רבינו הגרא"א ז"ל חידוש פלא, שבגמרא מבואר שציריך בכוס של ברכה עשרה דברים: הדחה, שטיפה, חי, עיטור, מלא, גוטלו בשתי ידייו ונונטו לימיין, עיטוף, ומגביה טפה, ונונטו עינוי בו, ויש אומרים אף משגרו לבני ביתו (ברכות נ"א), ובגמרא מסיק אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד שטיפה הדחה חי ומלא, ובטור פירש שלמצוחה נוהגן בכל עשרה דברים חז"ץ מעיטור שלא נהנו לנו, וכן מבואר ברא"ש, ועיין בט"ז פ"ג ס"ק ד' שלכל הפוסקים עיטור לא צריך כלל בזמן זהה, אבל הגרא"א ז"ל בביבאו (קפ"ג) מפרש שכל עשרה דברים למצוחה גם בזמן זהה, וארבעה שטיפה הדחה חי ומלא הם לעיכובה, ועיטור גם כן נוהג בזמן זהה, וכشمקדש או מבידיל או בברכת המזון מעטר הכוס בשש כוסות סביב וכמבואר במעיר (קי"ט). ולא ידעתני מנגליה לרביינו ז"ל שציריך שיש כוסות דוקא למצוחה סביב, ומיהו אפשר שע"פ סוד כוס של ברכה בסוד מלכות והינוי שביעי, ולמן מעטרים אותו בשש כוסות סביב, ואנו נזהרין לדرك בעיטור כפשוטו בכוס יפה עם עיטור למלחה סביב, ולא לברך על כוס רגל, ויחידים ממש נוהגן כרבינו הגרא"א ז"ל לעטר הכוס בשש כוסות סביב.

ונראה שהשש כוסות סביב לעיטור מלא בין, שבירושלמי פ"ז דברות מוצא רמו לעיטור שטיפה והדחה מהפסוק נפתח רצון ומלא ברכת ה/ ומפרש "שבע" הינו עיטור, ונראה מזה שיש לו שפעין, "רצון" הינו כשהוא מודה שאז כל אחד וזכה לשחותה ממנו, מלא כמשמעותו ע"ש, ומשמע שיש לו שפעין והינו במלא השש כוסות סביב.

אמנם רבינו הגרא"א ז"ל ייחיד בשיתומו להציריך בזמן זהה עיטור כוסות סביב, ובתקוני זהר (מ"ז) נראה להדייא שעיטור עיקרה בגלי לעין בהיקף סביב, וכלן נראה שם חידוש שאין מצוחה בזמן זהה, שבעו"ה הנהגת אלקינו ית"ש

ג) הגר"א הזהיר מאר המוחלים לזרז במצות טילה.
 ד) הגר"א בצע על שתי חלות ולא נהג כי"ב חלות, ובודאי עלי נאמר כבר הורה זכן, והו כי הורה לנונו י"ב חלות, וכן הקפיד מאר שאין המטסובין יוצאים לחם משנה אלא כשחכוץ מוצאים בכזית וגם בכרכת המוציא דוקא.

חרויות ומ"מ

עמו בגלותינו בהסתדר ולא בגלוי, וחושך מסכת ארץ, וכן מפורש שם בזוהר'ק ובגלוותא לית לא אלא ארבעה, וכן האריזו"ל בשעה"מ פרשת עקב, מזהיר מאר לברך ברכת המזון בכוונה גמורה דוקא, שבלאו הכי גורם ח"ו קטרוג, ויברך בעינים סגורות, ורק כשייש כוס דעתו שנותן עניינו בкус כל ברכת המזון, ולא מביא כלל מעיטור, ובודאי לא נהג הקדוש האריזו"ל בעיטור כוסות סביב, ורבינו הגר"א זצ"ל מזכיר כל העשרה בדברים בкус קידוש ובברכת המזון והבדלה וכמ"ש לעיל כולל עיטור כוסות סביב.

ג) רבינו זצ"ל הזהיר לא לאחר המילה שנאמר וישכם אברהם בבוקר, ובליקוטים מביא הוכחה שהובאה מהר המילה מותס' ר"פ ר"א דמילה שלר"א מותר לחלל שבת במלאה דאוריתא אף שאפשר בכרמלית כדי להארה המילה, ובעצם גמרא מפורשת בר"ה (ל"ב): שאומרים הלל בשחרית אף שמתאפסים אחר כך ורוב עם הדרת מלך וריזין עדיף מרוב עם ע"ש, וכן מביא בברכ"י (סימן א') הוכחה מגמרא הנ"ל שזריזין עדיף מרוב עם, ואם כן המהירים שיתאספו המזון עם ומבטלין וריזין מקדימים למצות שלא כדין עבדי, ומה עוד שਮפורש באור זורע הגadol ח"ב (ריע"ה) מתחשובות גאנונים שאין לאחר בראש השנה המילה עד גמר התפללה דהינו עד סוף ה' שעotta שהמאחר מצות מילה כ"כ נראה שמצוות מילה בזיה עליון, והינו אף שוטק בר"ה בתפלות היום, וכ"ש במאחר לכבוד השמחה באורחים הרבה אין לו לבטל בשבל כך מצות וריזין.

ועיין בש"ע יו"ד רס"ה ס"ק ז' דהיכא דאפשר עבדין למילה בעשרה, והיכא דלא אפשר עבדין בפחות מעשרה, ומקרו מבעל העיטור, וטעם לדבר מביא בספר „מטה משה“ שמיבור במ"ק (י"ד). שתינוק הנולד במוועד יציא מבית האסורים, ושפיר במילה מודדים בפני עשרה ההוו לה' כי טוב ע"ש (ומזה נראה סמס' להזמין רבענים שנאמר „ירוממווה בקהל עם ובמושב זקנים יהללווה“ ולכך בברכת הגומל ג"כ מפורש בגמרא וש"ע שצרך תרתי רבנן) ומ"מ נראה שענין זה דרוב עם, כשיש עשרה לא דחי מצות וריזין דילפין בקרא שנאמר במילה גופא.

וכל זה במילה בזמנה עדיפה מצות וריזין, וכ"ש שלא בזמנה יש אומרים שעוברים למצות מילה כל רגע ורגע וכמבואר בשו"ת דבר אברהם ח"ב (אי"ד).

וע"כ שפיר פירש רבינו זצ"ל לזרז במצוות מילה והזהיר המוחלים על כך.
 ד) רבינו זצ"ל דעתו כשיטת הרשב"א שבוצע השתי כcoroot, ואם כן בשלש טעדות בוצע שיש בכחות ולא צריך לדידיה י"ב חלות כל סעודה, רק שיש באתגלילא והינו שתים בכל השלישי סעודות, ובאייר הדברים בביורו לזהר'ק ח"ג (רמ"ה), ובליקוטים בסוף רע"ח נראה שצורך לבוצע בכיצעה שהזו שיעור שביצה, ומינה

(ה) הגרא"א בירך לפני תפלה מנהה על נטילת ידיים, ולא האמנתי עד ששאלתי עוד אחד מפורם הידוע לי ואמר גם כן שכן.

חערות ומ"מ

הבאנו במק"א לפפק בלחם משנה על מצוח מכונה, כיוון שכביצה שני זיתים, ובמצוח מכונה שלנו העיר כבר הגאון רבי יעקב קנייבסקי שליט"א שבשלש ובע מצח שיעור כoit, ואם כן הלא אין כאן כביצה שציריך לחם משנה בכל מצח לרביבנו הגרא"א זצ"ל (ומייהו העיר בעצמו שלרוב פוסקים שיעור כoit תלוי במדה דהינו נפח ולא במשקל ואין לדמות מצח למצח).

ונראה אכן שאין נהגין בגרא"א זצ"ל, ובוצעים רק חלה אחת משתיהם, אם בלאו הכל יאכלו בסעודה שתי חלות, ונראה שרואי לבצוע על שמתיהם, ולאכול כל הסעודה מביצעה לחם משנה מצחה דעתך, שאין קפידה לבצוע חזא דוקא. לרביבנו זצ"ל הווייר שלצתת חותבת לחם משנה צריך גם לצתת מהבוצע ברכת המוציא, וכן מבואר בש"ע הגריש"ז (רע"ד) שיוצאי במא שטעמינו המוציא מהבוצע ומהוציאם בভצייתו, ומפורש כן במ"ב סימן קס"ז (ס"ק פ"ג) ע"ש בשעה"ץ, ואם כן אלו שמברכים בעצם ברכת המוציא ויוצאי בভציה בלבד מבטלין מן מצח גדולה דלחם משנה, וראוי להזהירם על כך, זצ"ב שלא נהגו לדקדק בזה (ובהגנות החום טפער"ז זצ"ל ג"כ מביא שנזהר בזה).

(ה) דעת הגרא"א זצ"ל לברך על נטילת ידיים לתפלה המנהה כសוטל דין, ויסודה שפסק כהרא"ש שנטילת ידים בבורך לתפלה ניתקה, ולכן חייבין לפני התפלה גם לפני מנהה ומעריב, וمبرיכין לפני כל תפלה הברכה אשר קדשו במצוחתו וצונו על נטילת ידים, ובכת"י רומו שיטו מקרה (ישעה ל), ולחושך מיט מגבא" בר"ת ג' חpullות שחיבין בטילה — ב' סעודות ואחד למים אחרונים — וכולם ברביעית דוקא וכמבואר שבת (פ"ב), ע"ש, ואף שאנו לא נהגין לברך על הנטילה למנחה, כיוון שלרביבינו זצ"ל החזיב מדרבנן כמו לאכילה וזהו שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים, פשיטה שרואי להחמיר ליטול היד כדין נטילה ורביעית, וכן צריך לכתילה kali דוקא וכמבואר בביאורו סימן ד' (ס"ק ז') ודלא כמו הנוהгин להסתפק במעט מים בראשי אכבעות שלא מועיל כלל לשיטתו וכמ"ש, שמבטלין מצוח גדולה דנטילת ידיים לשיטת לרביבנו זצ"ל שציריך נטילה כמו לאכילה, ורומב"ם רפ"ז דברכות כל הגוטל ידיו בין לאכילה בין לקראית שמע בין להפללה מבורך תקופה אשר קדשו במצוחתו וצונו על נטילת ידיים שוו מצוח חכמים שנצעתוינו מן התורה לשמע מהן שנאמר ע"פ התורה אשר יורוך" והראב"ד שם מסכים לפסקו רק מוסיף לברך גם על מים אחרים ע"ש, ואני תהה מנגליה לרמב"ם שלק"ש לבד חותבת נטילת ידיים, והיינו בסתם ידיים כמו לאכילה, ובגמרא ברכות (ט"ז) מפורש שלק"ש אינו חומר וכייל מתחפה, אבל מيري כשהידיים אינם נקיים וצריכים נטילה דוקא, אבל אין שום הוכחה שתם ידיים חיבין נטילה רק"ש כמו לאכילה ותפלה, ומסברא Mai שנא ק"ש מתלמוד תורה ושאר מצוח שאין צריכים נטילה, ותפלה שאני שווה עבודה צריך קידוש כמו קידוש לעבודה, אבל רק"ש לבד מנגליה שציריך נטילה.

ו) הגר"א הזהיר מאד לילך בטלות קטן בקייטיא (של פשתן) כי כוה יכול לשמר כל ימינו.

חרוזות וט"ט

שוב מצאתי עדות מפי הגר"א זצ"ל שמצוין רמז לחובת נטילה, "ושבולה מים שטפתי ני" והתייבה, "שטפתי ני" בנטיריקון שמע, טיבול לדבר שטיבולו במשקה, פת, ונט"י הינו שצרכיהם גטילת ידיים, ומשמע שהגר"א זצ"ל מסכים לשיטת הרמב"ם, ולפי זה הנהוגן לקרוא ק"ש בבורך לצאת בוהה כשמאחרם, או בלילה שבת כשמתפללים מוקדם ואומרים אחר כך ק"ש בלבד לצאת, חיבורין מדינה נטילה וצ"ב. ובעיקר שיטת הגר"א אני תמה, שבסימן תרי"ג מביא שאין רוח רעה ביו"כ, וכן אין גטליין ידיים, ורקשה הלא לשיטתו להפלה חיבר ואפלו למנהת, ואם כן גם ביו"כ ראוי ליטול ולברך כשם שנוטליין לנשיאות כפים, כיון שהוא חיוב, ויש עוד להעיר הרבה בעניין חובת נטילת ידיים לתפללה, ואם ידיו מלבכים נראה שצורך גם לרוחצים וכדריכות ואחרץ בנקיון כפי, אבל הערתיה בכ"ז בארכיות בספר הלוות הגר"א ומנהגיו ואין לכפול הדברים.

ו) יש לנו בוהה סתרות בשיטת הגרא זצ"ל, בביורו ס"ס ט' מביא להלכה שבגד של פשתן אין להטיל בו גם ציצית של פשתן, וכן מפורש במע"ר שבגד פשתן אל יטיל בהם ציצית, וב"ח' א"ד"מ" (כלל י"א ס"ק י"ב) מעיד להיפך שע"פ הגר"א נהגו לבוש בוילנא בגדי פשתן וציצית של פשתנים, וכן הבאו כאן מספר ליקוטים שהותיר לעשوت בגדי פשתנים, הרי יש סתירה בולטות, ועיין במ"ב בשעה"ץ סימן ט' (ס"ק כ"ז) שמקשה סתרות הגר"א בביורו לעדות ה"ח' א"ד"מ" ונשאר בז"ע.

אמנם מספר הליקוטים אולי יתברר לנו בעזה"ת פשר הדברים, שmbיא דשל פשתנים ממשتمر יותר, ואם כן אמת שהגר"א זצ"ל להלכה דעתו שראי להחמיר כשיית רביינו שם שאין לעשות טלית של פשתן גם בוה"ז דגוריין משומן תכלת, וככבר בא בביורו ובמע"ר, אבל ראה חומרא זאת קלקל גדול בזמננו, שבגד צמר מתכלך מהר, ובככיסה הבגד וציצית מתקלקים מהר, וכך זולזו שם במצות ציצית, וכך הנהיג בוילנא שילבשו בגדי פשתן וציצית פשתנים ממשمر יפה ומתכבר, ונשמר שפיר זמן רב, ורוב הפוסקים הלא מתרין של פשתן, וכך הנהיג שילבשו של פשתן, אבל לעצמו החמיר וככבר בא מעשה רב, ולבש של צמר גפן ולא של פשתן, ודעתו להלכה שראי היה להחמיר, אבל לא במקומות דאתה לידי קולא וכן הנהיג בוילנא לקולא ועדין צ"ב.

ואולי נמצא עוד טעם אחר שהנהיג בוילנא ללבוש טלית קטן מפשתן, שהקייטיא והינו החולצה רבו פמות, ובו גופא הטילו הציצית, ומספר כולם ללבשו טלית קטן, שלא היה בגדי מיוחד רק הקיטיא שלבשו תמיד ומשל פשתן הטילו בו ציצית, אבל לעצמו שהלך בלאו וכי כל היום בטלית של צמר עם תפליין, לבש טלית קטן מצמר גפן לצאת כל הדיעות ולא הכניס עצמו לקולא, ולדעתו ראוי להחמיר, רק לרבים הורה להקל שבזה כולם לבשו ציצית וא"ש (ובמ"ק"א צידנו שראי ללבוש טלית קטן על החולצה העמד) ולא תחת החולצה על הגופת,

ר' ר' מעשה רב החדש הנהגות הגרא"א

ז) בעניין קשירת ראשי העיציות מביא כמודעה ששמעתי מהתלמידי החסיד ממשמו שאמר דהו כי מומסת על קשיירות בעיצית.
ח) הגרא"א זצ"ל הזוהר לכל השומעים אלו לכתוב פרוזבול אף בזמן זהה שימושית בספרים דרכנן.

חרוזות ומ"ט

של החולצה משמש כבגד ובודאי חייב בעיצית, משא"כ הגופיה לא נקרא בגדי ולבן פטור מקריעת וכמברואר בפסקים, ואפשר שהטלית כן כשלובשו מתחה החולצה משמשת או רק בגופיה ופטור וצ"ב, וכל אחד נהג מכנהגו) והדברים אינם ברורים כדי צורה, ומוגג הגרא"א זצ"ל בזה עדינו ציריך בירורו.
ז) בכתביו האריז"ל נראה שאין קפידה לקשור בסוף, ואדרבה נראה שהוא שיטת חפץ בקשריהם, והגרא"א זצ"ל נראה שהקפיד מפני שה' קשירים עם ציצית בגימטריא תריי"ג, וכיון שיש טעם לכון במספר ה' קשירים, אין להפסיק לכתהילה, וכן לדעתו יש למנוע מלשרים אלו, ולדעתו האריז"ל כיוון דעתך רק שלא שייד לחשבו וא"ש.

ח) ברמ"א ח"מ ס"ז שבמגילות אלו אין נהגין דין פרוזבול בזמן זהה ואין לדקדק אחריהם, אבל גדוולי הפסוקים מחלוקת בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, שבבספר התורות (שער מ"ה סימן ד') פירש שרק בארץ ישראל נהגין שימושית בספרים בזמן זהה, ובעיטור מביא בשם הרב יודא אלברצלאני שרק בארץ ישראל נהג שימושית בספרים בזמן זהה, וכן מפורש בתה"ד (סימן ש"ד) ובמאירי במגו אבות (ענין ט"ז) ואם כן אפשרו למיקילין אין לסמוך להקל בארץ ישראל שחייבין לכ"ג.

ובבמ"א הערנו שבש"ע מפורש שציריך לפרוזבול בית דין חשוב שהחמורים רבים עליהם באומה העיר, רק הרמ"א מיקל ומסיק (בס"ק י"ח), ,,ונראה לי שיש להקל בזמן זהה,, ונראה שנתקוו בחול' דוקא שיש מיקילין בלבד כי שני צורך לפרוזבול כלל, ובזה"ז והינו בזמןנו בחול' אין מוחין בידם, וכן גם המהמירים מיקילין עכ"פ שאין צורך בבית דין דוקא, רק מועל בכל שלשה, אבל בארץ ישראל נראה שלא תיקל הרמ"א שפרוזבול שם מדינה, ואין מקום שם להקל בפרוזבול, ונראה שציריך בית דין חשוב אם החיבור מדינה וכדעת המחבר, וכן בארץ ישראל היום ראוי ליר"ש להחמיר למוטר דבריו בבית דין דוקא אם אפשר.

אמנם בתשובות הרא"ש (כלל ע"ז) מציין לימוד זכות, دقינו דפסח המנתן שלא להשמיט והכל יודעים זאת, וזה היה אולי הטענה להדריא המלה ע"מ שלא תשמיינו בשביעית ע"ש, ובקצתה"ח תמה הלווא בשנת השביעית לרא"ש אילא לא יגosh אף שלא הופקע הממון, ועיין לא מועל ונאי שאין דבר שבמנון, ואם כן אף דתעננה לא מועל לשנת השביעית שאינו דבר שבמנון רק אסור ולזה לא מועל תנאי.

אמנם נראה שההיתר דהו בכלל הטענה שאין זה מלה כל עם דיני שימוש, רק כמתנה שימושיים להחזיר בזמן שקבעו, והטענו שאין בזה דין מלה כלל להشمיט וכן מועל בשנתנו שאין זה מלה וא"כ מ"ל.

מעשה רב

הנוגנות הגר"א

החדש

riet

ט) הגר"א וצ"ל דיק רשות לרופא לרפאות, ולא קאמר לחולה, שחייב גדול לבתו בה' ולא בדופא, וכשהולך לרופא מועל בבטחון, והקב"ה ברוב רחמיו מוסר הרופאה לרופאו. (כוונתו נראת דמי שעומד במעלה גדולה מאד ובבטחו אזלו בשילומות סומך על ה' שמרופאהו ולא יותר לו לדריש ברופאים).

חוויות ומ"מ

אמנם הגר"א וצ"ל דעתו שצרכן פרובול, ובמספר שמשיטה כהלהמת האבano שניי גנטחות ווופן המועיל.

ט) בוגרת ריבינו וצ"ל נראת שבעל בטחון גמור לא ייך לרופא, ומ"מ הקב"ה מסר רשות לרופא לרפאות וברחמיו ית"ש מרפא דרכו, והרופא אין לו לחוש כלל, רק החולה אם הוא בעל בטחון בכל דרכייו והנוגתו יכול גם לרופאה לסמוך על ה' שמרפא בעלי שום אמצעי, אבל כשאינו עומד בדריגנה כזו באבטחו הקב"ה מרפא דרך רופאים ועליו לлечת לרופא שמורת לרפאות.

ושמוועה שמענו שבימי הגר"א וצ"ל גדול אחד תלה, וגדול אחד וצ"ל הלך לבקרו, והחולה אמר שאינו קורא ל佗ופאים שבוטח בה' וע"ז ענה לו הגודול וצ"ל, שזו רק אם בכל הנוגתוינו איינו משתדר ורק משילד על ה' יהבו, אבל איינו רשאי לעניין רופאותו בלבד לסמוך שהקב"ה ירפא אותו ולא יירוש ברופאים, רק צריך לבדוק היטב אם זה מחסור רצון השתדלות, או מתחם אמונה ובבטחון, אבל אם באמת נמנע מתחום בטחונו בשלימות, לא צריך לקרוא לרופאים כלל וכמ"ש שזו פגם בבטחון, ולרופא התירנו לסתאות, ולכנן לפעניות הוא השליח שדרכו דוקא יתרפא וכמו שנבאר.

ובעצם האדם שאינו עומד בדריגת בטחון כראוי עליו לדריש ברופאים ולא לחוש על הוצאות, ובזה"ק מפורש,, "מאן דחויז לאיתעונשי בנכסין נפל בבי מרעה ולא מיתשי עד דעסיק שייעור נכס די גזרו עלייה", וההוצאות הם גופה מייסורים שנגورو עליו, וכן אסור לסמוך על נסים, וע"ז גופא ענוש ייענס, ומהל דין שבוטח להציג רופאות, ומ"מ האיש חמים ובבטחו גמור בה' לא צריך לעסוק בשום פעולה שהיא ירפא, ואין כת ל佗פא אלא כשנגור שיש למחלו רופאה, וככמארם ,,חלים רעים ונאגנים", ודרכו חז"ל נאגנים בשלהחון, שאינם מסתלקים אלא ביום פלוני ביד פלוני בסם פלוני, וברגע שתוולה כל בטחונו בה' ישלח דבריו ורופא והוא אין צורך לרופאים. אמן בכתבי הצדיק רבי זונDEL שחללה הרב דוד אחיו של הגר"א וצ"ל, ורבינו הגר"א וצ"ל הילך לבקרו, ומצא שם שני רופאים מפורסמים מאמסטרדם ופטרבורג, ואמר לו הגאון מה לך ול佗ופאים ה' רופא חולם, ואמר לו הרופא מאמסטרדם וכי לחנים ברא הקב"ה רופאים ו佗ופאות, והשיב לו וכי לחנים ברא הקב"ה חזירם אלא לערלים וטמאים, הרופאים גם כן לגויים ולא לישראל, ה' רופא חולם ובORA ר甫אות עכ"ל, וצ"ל שאחיו ראוי לכך מצד בטחונו, והרופא שאל אם יכול מה עם רופאים ו佗ופאות, והשיב שישארו לעכו"ם בלבד כמש"ג.

ורבינו הגר"א וצ"ל מעולם לא דרש ברופאים, ובבטחו בה' תמיד, וכן פירש

י) הנגר"א זצ"ל לא הסכים למנהג לומר ברכת כהנים כשלולה חבירו.

הערות ומ"ט

הפסוק „אם לא שוויתי ודומתי נפשי בגמול עלי אמו“, פירש רביינו זצ"ל דכמו שתינוק היונק משדי אמו וגמר לינק אינו מהרהור כלל מה יהיה לו לינק בעוד שעה או שעתיים, אך אין לנו לדאוג לעתיד כלל, השליך על ה' חברך והוא ייכלך, ואשרי מי שזכה להגיעו למדריגת כהנווה.

ושמעתי מפי מרן הגאון דבריסק הגרינו"ס זצ"ל בשם רביינו הנגר"א זצ"ל, שצייר מה נקרה בעל בטחון, משל אדם שוכב על החמור, והנימה עליו גם משא כבב, כשהוא מרגיש החמור נופל מעומס המשא, לוקח מהמשא על כתפיו ורוכב להקל על החמור, הלא לא فعل זהה, שהחמור נושא אותו עם משאו, כן לבעל בטחון בשלימות הלוא הכל מתנהג ממנה ית"ש, וכשאנו ממשודלים, הלוא גם להת צריים סיוע הבורא ית"ש, ולא הקלו בזה כלל, והוא בעל בטחון בשלימות שמרגיש שבכל פעולה הוא לא פועל והיקל כלל, שלווה גופה גם כן צריים עורתו, ואצלו קל וכבד שווין, ולכן אינו משתדל כלל, והוא בעל בטחון בשלימות שמורת להשליך הכל על אלקין ית"ש, ורגיל היה מרן זצ"ל להסתפק ולהקור בפעולתו.

אם זהו פגם בבטחון כפי הגדרת רביינו הגדול הנגר"א זצ"ל.
י) רביינו סעדיה זצ"ל תלמיד מובהק של הנגר"א זצ"ל מעיד שרבו לא מרצו מהנתג לומר ברכת כהנים, אבל לא פירש טעמו, רק הוא מפרש מאחר שלא נזכר בغمרא, ברכה כזאת בחנן.

אמנם נראה שטעמו שברכת הקב"ה לכהנים בלבד, ואין להשתמש בו לכל ברכת, ועיין בה"ל ר"ס קכ"ח שנڌק תיאר מתרין למלה לומר ברכות כהנים, והלוא אסור לזר לבך ברכות כתנים וזה המברך עובר בעשה, ונڌק אפשר מאחר שאינו נושא אפילו אין זר עובר והוא מכובן להדייא שלא לצאת ע"ש, ולדעת רביינו זצ"ל בשמברך בזמן המצווה והינו בזמנה, אפילו מכובן או שלא יצאת אסור לכתהילה, וכן סוכה בשמניגי אסור לכתהילה שנראה כמוסיף ואין להזה היתר, גם ישראאל שembrך כהן בזמנו המצווה שיתברך אסור דגראה עובר בעשה דכה תברכו ולא זרים.

וביותר נראה לבאר שהרמב"ם הלוא הגדר בפרק ט"ו דתפלת בנשיאות כפים תועלת הברכה מכהנים שאינם מדקדקין במצבות ומפרש (בHALCA ז), ואל תמה ותאמר ומה תועיל ברכות הדיטות זה, שאין קובל הברכה בכהנים אלא בהקב"ה שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, הכהנים עושין מצותן שנצטו בלה, והקב"ה ברחמי מברך את ישראל בחפץ ע"ש, ואם אין גנות הברכה מועיל מצד עצמה, רק גיורת הכתוב שמתברכין על ידי הכהנים דוקא וכشمברכין כהלה, ואין תועלת בישראל, וכشمברך נראה שפיר שמשתמש בכתור כהונת להציג ברכת ה' אשר תועלתה בכהנים דוקא ובנשיאות כפים, וכן לא הסכימים המביא רמו לומר ברכת כהנים ממאמר הנפטר מחייביו לא ייפטר אלא מתוך

יא) שמעתי מתלמידי החסיד המפורסם שלנו שהוא מוהיר לכל ליקים תקנה זו לאכול שום (ומוסוף ולכארה תמה הוא הלו אינו שום בכל לפי טעם חז"ל, ואף שזהו כלל לא פלוג רבנן... אבל בזה יכול לבוא ידי קלקל והשחתת רע לבטלה חז"ן, ובפרט ליוושבים בily זיוג, ואפשר ששנו בזה ולא שמו בירור, ולדעת ספר ליקוטים אפשר שהתקנה על שומים צליים או רק לנשואים ונשותיהם שרויים תחתם).

יב) בזוהה"ק פרשת משפטים מהמיר מادر בנשואי אלמנה, רק קולא איתא ב„מקדש מלך“ שאחר י"ב החדש שמת בעלה מי שנושא אותה

ח'ערות זמ"מ

„דבר הלכה“ ותו"ר „דבר“ היינו האמצע „דבר“אות ב', ותו"ר הלכה היינו האמצעאות כ', והיינו ב"כ ברכת הנים).

יא) המחבר מסתפק אם הגרא"א חייב כל אחד או טעו ושגו לתלוות הדבר בשמו, אבל במעשה רב מפורש שלילת הגרא"א חייב לכל אחד, ומה עוד שבמ"א ר"ס ר"פ מסתפק אם אכלו שום בעבר שבת או ליל שבת, ובט"ז תר"ח שאכלו ערב שבת שחירות, ולפנינו הגרא"א זצ"ל לאכול שוםليل שבת.

ומה שפירש שוגם בחור חייב, היינו לפי שיתחו שכל תיקון חז"ל מהרבה טמים, ומגלם לנו טעם פשוט, אבל יש בזה עוד הרבה טמים, ולכן התקנה נשאר לעולם, ומאהר שלא חילקו היינו גם לבוחר, ומשמע שכן בנדרים (ל"א). שהנודר מאוכל שום אסור בישראל ע"ש בפייהם"ש שאוכלים שום בלבד שבת, ובמואר שכל ישראל נתנו לאכול שום שלא מחלוקת ואפיקו בבחורים אסור ע"ש היטב.

והמחבר כאן מסתפק בבחורים או אין אשתו עמו כיוון שיש חשש חז"ו לזרע לבטלה, אבל לדעת רבינו הגרא"א זצ"ל ע"כ נראה שמעט לא מזיך וקיים תקנת חז"ל וא"ש.

ומיהו בעניין לא הבנתי דברי רבינו זצ"ל, והלו אורה תיקון כמה תקנות, וביניהם תקנת אכילת שום בעבר שבת, וכגון תיקון שאשה חוגרת בסינר, ומכביסים בחמיישי בשבת, ושתהא אשה משכמת ואופה וכמבואר בסוף מרובה, ובכל אלו לא שמענו רבינו זצ"ל מזהיר לקיים לדורות תקנת חז"ל שלא ידוע לנו אם זה בלבד הטעם, ובاهאי תקנתא דשות דוקא רבינו זצ"ל הקפיד לקיימה אפיקו לבוחר כיוון שלא חילק זצ"ב.

ונראה שלרבינו הגרא"א זצ"ל ע"כ מחלוקת, שבבחורים אף שלא שייך אצל טעם אכילת שום להרבות ורע עצשו כשם בחורים, שייכים לעיקר והיוב אחר כך ולכו חיבום, ולא דמי לנשים דלא שייך בכלל לעולם אצל הטעם לא חיבום, ומיהו אי נימא שח"ל לא חילקו לפטור בחורים ולכן חוששן לטעם אחר צ"ב, אויל נשים גם כן בכלל החיוב וד"ז לא שמענו.

יב) בזוהה"ק פרשת משפטים (ק"ב) מריעש שסכנה גדולה ליsha אלמנה, „ומאן דנסיך ארמלטה כמאן דעתל בימא ברוחין תקיפין بلا חבלין ולא ידע

אין מסוכן כ"כ יعن שכבך הילך משם והוא רוחה, וכן ראוי לך רכנן קשיישאי שבזמנינו ומכ"ש החסיד הגאון דקהלה לנו חי יחי' נשא אלמנה רק בת ת"ח.

יג) היום שמעתי מר' אליהו קורא שהוא שמע מהחסיד יחי' (הגר"א) שהוא שמע מבן המורה הוראה זצ"ל, שהיה ז肯 ושמו ר' משה חתן, שהוא ראה בחלום את ר' יצחק בעל האשה מינקה שהיה מלאה בריבית, והוא היה יושב אהל, והיה פניו מוריקות, ושאלו הלווא כמה שנים וט' ומדוע פניך רעים, והשיב לו בעון חדש, ושאלו מהו, והשיב עון ריבית, ושאלו היה לך להראות ההיתרים מהאחרנים, והשיב שבית דין של מעלה אינם ממכים לההיסטוריה ומכים ומעניות, ומשמעות מהחסיד

חרות וט"מ

אי עבר בשלם אי יטבע גו תחומיי" והיינו טעמא שרוח בעל הראשון דופק בה ולכון היא זכרת אותו תמיד ונאנחת עליו, והוא מקטרג על רוח השני שנכנס בה עכשו, ולכון בן זוגה הראשון עלול לגורום מיתה השני מוקדם, ומסיים בוויה"ק ,,ובגין כך מאין דגסיב ארמלתא קריין עליה ולא ידע כי בנסיבות הוא כי חנן מזורה הרשות ולא ידע אי היא בת זוגיה ממש" ע"ש בארכות, ולא נגנו לדקק בכך אף שחייב סכנתה מסורא.

ורבינו בעל הליקוטים מצא תקנタ ע"פ דברי רבינו בעל „מקדש מלך“ שرك בשנה וראשונה הרות חור וחוששין, ודבריו צ"ב שבזוה"ק שם מפורש „עד זמן סgi מקטרגין דא בדא“ והיינו רוח הראשון ושני, ולא משמע שהזמן קבוע עד י"ב חודש בלבד.

אמנם רבינו מרמז כאן שעיקר החשש כשלונא אשה ואין כונתו לש"ש כמו לשם חן או יופי, אבל רבינו הגדול הגר"א זצ"ל נשא בת ת"ח, והיינו שהזוהוג בשם שם, ושומר מצהה לא ידע דבר רע ואין לחוש כלל בזה, ובעה"ק ירושלים יהידי סגולה גוזגן ביום החופה עם אלמנה לעשות תיקון מיותר בעשרה אנשיים,,תיקון רש"ש" שתיקון רבינו הקדוש רבוי שלו שרבבי זצ"ל, ולאחריו אמרת התיקון אין לחוש כלל, ויש אומרים שהרוח הינו רק ביהידי סגולה קדושי עליון אבל באחר אין לחוש, ויש מסתפקים בנינתה צדקה לעליון נשמה בעל הראשון ביום החופה ודאי בכך, וכל הלבבות דורשים ה' וכו'.

יג) דברי רבינו הגר"א זצ"ל באסור ריבית מבהילים ממש, שבשים מכין ועונשין ואין מתחשבים בהיתרים, ובויה"כ עומד ובוכה ואסור ריבית רודף אחריו, ולכון עכ"פ למי הסלחונות או מר"ח אלול דורש לבטל שטרוי חוב דריבית, ואוי לנו כי חטא ריבית בעוכרינו בכל צעד וצעדר, וכמעט שאפשר להיות נקי מחתא וזה שאין כמותו ר"ל, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום החוכחה.

הנה היום נתפשט בעולם היתר עיסקה ע"פ מהר"ם ורבינו זצ"ל בביומו ליום קס"ז דוחה ההיתר בשתי ימים, שישדו ע"פ המחבר בש"ע שם שינול למסורת מעת שיתיו כפקdon עד שיתה רוח ואחר כך יתיו מלאה, וזה יסוד ההיתר

שלנו שזה העכירה תמידית היא ביום ובלילה ו אף ביום האיום (יוה"כ) הוא עומד ובוכה ואנו זו מעכירה הניל' ואין לה הפסק. ובמיא עוד בשם החסיד היוichi, אף שמייר שפיר קאמר כי המנהג בעו"ה, אבל כל איש שפרנסתו בריבית יהר עכ"פ מיום א' דסילוחות (شمשות כך נקרים ימים נוראים), ופשיטה אם יכול לשמר מר"ח אלול, שלא יטול ריבית עד אחר שמחת תורה, כי כבר אמרו חז"ל אדם נידון לפיה שעיה דכתיב באשר הוא שם אף שנלווי לפניו וכו' ויחליף כל השטר חוב בלשון ב"ח, ואף שייחסר לו בודאי, יבתח בה' וימלא לו חסרונו, וככלבד שייכונן לבו לשיטים, וע"ז נאמר וסר עונך וכו' וטוב לטמי שיכול ליהר מריביות כל השנה.

יד) אמר רב יצחק חייב אדם לקבל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכל דבchodיש ושבת ברוי למיוז (ר"ה ט"ז) ולכאורה צ"ע שפתח ברגל ומטיים שבשבת בעי למיוז. ושמעתינו בשם החסיד דקהלהינו שמכוביה מסכרא שבת האמור כאן

חרויות ומ"מ

יעסא דמהר"ם ורבינו ז"ל דוחה פסק הש"ע, ולדבריו כה"ג זה ריבית קצוצה כיון שמלות רק מפני רווחים שמקבל מהפקדו, וזה גופא ריבית דאוריתא, ולכן סיכמנו במק"א על יותר עיסקה בנוסח אחר שהם שותפין לשכר או הפסד, רק רוח משוער לכך וכך אחוזים, ומתקבל הרוחחים כרוח משוער כיון שאין המקובל מוכן לשבע, עיין בדברינו במועדים ומונחים חיו סיון מ"א בארכיות.

אמנם בכל העולם היום מדי שנה בשנה יורד ערך כסף באינפלציה הדוררת, ובארצינו הקדשה בעו"ה היוקר מאмир עד שמניע ליותר ממאה אחוז הולאות לפיה חוקי המשלה משלימים לפי המודד, והינו שווי הכסף, ויש בזאת ריבית דאוריתא כמו לה סאה וערכו ירד ומשלם יותר מסאה שעוברים באסור דאוריתא, ויש בזאת הרבה החשות ודרכי התניות, אבל אכם".

וז"ז ברור שחיבין לתקן עכ"פ היתר עיסקה המועל יותר לא ליכשל באסור ריבית, וכל אחד חייב לדאוג שלא ליכשל באסור ריבית, ודברי ר宾נו ז"ל זאתה חמורה מאד.

יד) ר宾נו מאבר דברי הגמרא בטעם לקבל פני רבו ברגל, שחיבין ברגל ממש, אבל לפי זה בחודש חיבין, ז"ל שנביא ה' פני היה לקבל אנשים בר"ח ורגל, ולכן המצווה לקבל או פני וזהו שאמרו לשונמית מדוע את הולכת אליו הימים לא חדש ולא שבת היום.

ושמעתי בשם גאנון רבינו העשיל מקראקה ז"ל ביאור אחר, וילטיפך ראיית הגמרא משוננית שהיתה אשה, ולכן קאמר לה למה את הולכת היום לא חדש ולא שבת, מכל דבchodיש ושבת איבעי לה למיוז, כיון שאין אנשים מצוים, ולא קאמר לה לילכת ברגל, שאו אנשים הולכים לקבל פני, ולכן אין לאשת ללכת, ואם כן מכאן שפיר מוכח שאנשים הולכים לקבל פני הרבה ברגל וכמ"ש.

רכד מעשה רב הגדות תגר"א

ע"כ הוא רגל, דיש לדקדק אם נאמר דהינו שבת ממש הייל לומר לה ולא שבת ולא חדש כי שבת היא תDIR מוחדש אלא ע"כ הינו רגל. טו) וצריך לדקדק היטיב בפירוש התרגומים אונקלוס על כל פסוק ופסוק ולא לומר בפה ובכלכו כל עמו וכו' כמנาง המון עם, لكن טוב מעט בכוננה, ונכון לילמוד כל יום פרשה א' עם פירוש רש"י ושאר פירושים עם התרגומים, ולכoon פירושו במקרא, וכן שטעתי אזהרה הנ"ל מהחפיד דקהלתני.

טו) הנה ראייתי הרבה כאן מתחמיים על מנהג החסיד דקהלתינו בעניין השתהואה בראש השנה ויו"כ שהוא משתחווה בפיישוט ידים ורגלים לא כמנาง העולם, אבל אדרבה הם מתחמיים, שהחסיד הנ"ל קיים דינה דגמרא דעתא בסוף פ"ב דשכונות דיליף מקרא דהשתהואה זו פיישוט ידים ורגלים ע"ש, רק כל ישראל יש לדונם לכ"ז שאי אפשר

הערות ומ"מ

טו) דברי רבינו זצ"ל מאירם, שהיבין למדוד שנים מקרא ואחד תרגום, הינו לידע ולפרש כל פסוק ולא בקריאת בעלמא, אף שכבר למדוד התורה בתורה שבכתב אף שאינו מבין, מצות שנים מקרא ואחד תרגום למדוד הפרשה כלسبوع, וכן יש לעיין בתרגום ורש"י עד שיודע עמוק הפשט.

ובליקוטים שם מביא שצרכיים למדוד תרגום בעיון, ומביא לדוגמא בפרשת לך לך, "ונברכו בר כל משפחות האדמה" פירש רש"י אדם אומו לבנו תהא כאביהם, אבל אונקלוס תירגם בדרך אחר, "ויתברכו בדילך" שבזכותו יתברכו כל זרעית ארעה, או בפרשת שליח „מה תעתק אל" פירש רש"י למדנו שהיה משה מתפלל, אמר לי הקב"ה לא עת להאריך בתפללה, אבל אונקלוס תירגם „קיבלו צלחתך" והינו שכבר תפלו נתקבלה, ועוד בפרשת ראה כתיב „לשכנו תדרשו ובאת שמה", הרי מתחילה תדרשו בלשון רבים ומשיים ובאת לשון יתדי ובתרגומים מפרש „ותימזן" לשון רבים, וכן ציריך לדקדק הרבה בכל פסוק ופסוק בלשון התרגומים, ולא כהמונם עם שקורין יצאת בלי להבין, טוב מעט בהבנה ויש למדוד כל יום פרשה, וכן מפיציר שם מادر למדוד התרגומים יונtanן בן עוזיאל שדבריו ברוח הקודש שכל עופף הפורה עליו נשרף וכו'.

וחיהו שנים מקרא ואחד תרגום מפורש בגמרא ושב"ע, ומה עוד שכרו מבואר בגמרא ברוכות (ח): שמארכין לו ימיו ושינויו זצ"ל הכוונה להבין היטיב הפרשה ולזה צריך לימוד כל שבוע, ויש להמונה היאך יש מבטליין היום בע"ה חוויב שנים מקרא ואחד תרגום שהחיהו מדרבנן והחמיירו חז"ל בחויבת.

טו) כוונתו שהגרא זצ"ל בהשתהואה דעבודה נתג גם לפשוט ידי ורגלי, ולא כמנגנינו שرك כורעים בברכיהם עד לאיז, אבל לא פושטם הידים ורגליים, ומפרש הטעם שלא נתגו כן מפני הציפיות, ולשי זה כסיס מקום ברוחות,رأוי לפשוט הידים ורגליים בהשתהואה גמורה כדיגא דגמרא.

לעשות כן, אלא אם כן נעשה לנו גם כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, שהיו עומדים צפופים ומשתוחים רוחחים, כי סדנא דארעה חד הוא, שבימים נוראים שהחוב להתפלל בכנופיה, ובפרט ע"פ הזזה"ק, וכל המדינות בכתי נסויות וכתי מדרשות דחוק מאד.

י) שמעתי "שיחת חולין" מהחסידشيخ' שהшиб למ"ץ שיח', שרצה לדבר על חסידים, גער בו שתווק, והшиб הלווא אתם קנתם וכו' והшиб לו ע"פ המפרשים שהקשו מ"ש חז"ל לעולם אל יוציא אדם דבר מנונה מפניו, שהרי עוקם הכתוב ח' אותיות מן הכמה אשר איננה תורה וכו', והקשו המפרשים הלווא מצינו כמה פעמים בתורה טמא הוא וכו', ובפרט בפרשת שמיני ע"ש, וחירצו היכא דאין ברירה לכתוב לדורות דיןימ שטמאים וכו' משא"כ היכא דלא דינה אמרין מוטב לעוקם, וזה תשובה נcona להמו"ץ הנ"ל, שמתחלת היה כוונתו לש"ש בידוע ולא היה לו ברירה.

יח) שמעתי מהחסיד רב ליב החסיד זצ"ל שהיה מופת הדור בקהלתינו, שאמר יש ב' מצות קטנות, ועבירות היוצאה מהם הם גדולים

חרות ומ"מ

יז) כוונת רבינו זצ"ל ברור, לא רצה לשמוע מי שmobות או מדובר נגד החסידים, רק מה שלזורך מותר לשמעו כדי לפועל, אבל סתם לדבר ביחס לשוטוק שאסור לשמעו, אף שהראב"ד דבר עמו, ומכאן אנו רואים עדמת רבינו הגדל זצ"ל, שפרשת יחס הגר"א זצ"ל והחרם שחחותם עליה סתום, שמעט מקורות מענין זה ורוכם מהמשכילים, ופה מבואר שככל מלחמתו לקיום הדת, ומיאן לשמעו סתרים וכו"ש דברי בזוי.

וביתר הלווא כפי המבוואר בסוף ספר התניא, שלוחי החסידים דיברו מדעת עצם נגד תלמידי חכמים שומרות שלא לשמה, והמצות בלי דחילו ורחימן, ולא המצווה העיקר אלא הכוונה ודביקות, ושפיר גור רבינו זצ"ל שראה בזה סכנה לקיום הדת, ורבים מעדיםอลוא רבינו זצ"ל מי יודע עד היכן הדברים היה מגיעים (עיין בספר, "מקור ברוך" דברי האדמו"ר בעל "צמח צדק" זצ"ל), ושמענו מתלמידי הגה"ק הגר"ל דסקין זצ"ל שבגעו הארץ, וראה שמשכילים ולאומים רצונם לכבות בית ישראל, ענה ואמר כרגע כל המלחמה שלנו אך ורק נגד האויב העיקרי,ומי שמחפש מלחמת אחרית, חושש מפני שניצוץ השכלה ולאמיות לבבו, ופרש את בחוי רבינו הגר"א זצ"ל סתומה, מפני שאין לנו מקורות מוסמכים וכמ"ש (ויפה עשה ידידי הר"ר בצלאל לנדי שליט"א בספר הנפלא על חייו רבינו הגר"א זצ"ל אמרותיו ופעליו השמייט פרשה זאת שאין לנו מקורות מוסמכים).

יח) רבינו זצ"ל התנגד לטבול במקוה בשבת קודש, ודברי המחבר זצ"ל CAN נראה שישוד התנגדותו מפני סחיטה לבון ושת, ואם כן הנזהר באלו גם

בכפליו כפליים, אחד מהם תפלת ערבית בשבת בצתת הטוכנים כדלעיל (כוונתו שבואר לעיל שהחמורים בקיין בוילנא להתפלל מעריב בזמנה ליל שבת המצוה קטנה, ועל ידי זה באים לעכירות חמורות והיינו מחולקת האיש והאשה וגולם צער בעלי חיים לבני ביתו) וכן מקוה בשחרירת השיא מدت חסידות ולאו כ"ע דין גמורי, כי יש דיןים הרבה שהמן עם אינם נזהרים, כגון סחיטה וליבון ושתם במים, והוא כיוון זהה להגאון החסיד דקהילתינו שהוא קורא תגר על הטובלים בש"ק שחירות, ושמתי מתلمדיו שאינו רוצה בטהרתם ומוחה בידם.

(יט) שמעתי מהמו"ץ וגם מבניו של החסיד שיח' שאינו אומר בשבת הרחמן יפלנסינו בכבודו, ומשם ואילך גם כן אינו אומר בשבת מפני שהם בקשות, עוד שמעתי מהמו"ץ הנ"ל לדרג תיבת ברחים ברכבת בונה ירושלים כמו שישדו בתפלה.

ח' עורות ומ"ט

לדידה אין לחוש, אבל בביורו לא"ח (שכ"ח) נראה שאסור משום דמיוזי כמתוך, כיון שבמון הזה אין נהיגו לרוחז בשבת, אבל מאחר שננהגו הימים אפילו טהורין לטבול בשבת בבור מושם תוספת קדושה (כהאריז"ל) נראה שאין לחוש דמיוזי כמתוך, דלא מיהזוי הימים כלל לאפשר לטבול לחוספת קדושה. וב"מעשה רב" נראה שאסור עוד מפני שאסור לעבור במרחץ של כפרים, ונראה שבזמנם לטבו בנחרות ובשבת במרחץ עם שאובין, אבל הימים מיעדים מקאות ואין גזירות מרחץ במקאות שלבו שנכנסים שם גם בחול גם לטבילה בלבד. ועיקר טעם שרビינו זצ"ל החמיר מאד אפילו לתלמידיו וגער בהם, מפני שזה פותח שער לאחרים שיטבלו ויעברו ח"ז באסורה סחיטה, ולכן אינו רוצה בטהרתם, אבל כהיום נחפטש ההיתר, ולא יועיל כלל מה שנמנעים לטבול, ולכן אם נמנעו מסחיטה ומהאר חששות, אפשר שגם לגור"א זצ"ל אין להקפיד הימים. (ושמעתי מפי עד ראייה, נראה בשבת קדש מוקדם בבורק ה"חפץ חיים" זצ"ל החל לטבול, והוא התהבא בקרין זות, וראה תיאר ה"חפץ חיים" זצ"ל הביט أنا ואני שאין איש, ולפניהם טבילה אמר בקול נרגש, ההני טובל לבבוך השם יתברך, אני הערת עלי רוב טהרה", וירד לטבול ומיהר להחלבש ויצא).

(יט) רבינו הגר"א זצ"ל הלא דעתו שברכת רבייעת סיומו לעולם אל יהסדרינו, ויש לענות שם אמן, ושמעתינו שיש מפקפים בה, ומענה בפיהם. דאר שסוף הברכה לעולם אל יהסדרינו, יכול להוסיף ברכבת ואנו הסוף כמנתינו, ואם כן מאחר שנתגו הימים להוסיף עיקר טופס הברכה כה"ג עד הסוף, וכך אין להקל לא לענות אמן אחר לעולם אל יהסדרינו, מ"מ יש לומר שזו כמו טפס הברכה, ומותר בשבת כשם שמתרין לומר רועינו זונינו שישיך לעיקר טופס הברכה, ולכן אין בזה אסור שאלת צרכיו בשבת ומותר לסייע הברכה בשבת (ולא נתברר לנו בסייע הגרש"ז, וכן מבעל הפרද זצ"ל, דעתם לא לומר בשבת רועינו זונינו בשורוק, אלא רועינו זונינו בחולם, שאסור לשאול צרכי בשבת, ולמה

(ב) בთום' מ"ק מכיא ירושלמי „אבל בהפסקה דתפלת וק"ש מפסיקין לרשב"י“, ובירושלמי „זה שננו וזה שננו ואין מפסיקין שננו מפני שננו“, סוף הדברים אין להם שחר, וכן הלו סותר גמרא בשבת י"א. שרשב"י גופא הפסיק לק"ש אף שהיה תורה אמונהו, וע"כ כאן יש לנו רום „זה שננו“ ר"ל תורה „זה שננו“ ר"ל ק"ש וכו' ע"ש, ומ"ש „זה שננו“ שמעתי בשם החמיד שית' שזה טעות דמותה, וב"ה שכונתי לדבריו שהירושלמי חולק על הגמרא שבת הנ"ל.

עוד שמעתי חידוש ממן שביבמות ט"ז. רבינו דוסא בן הרוכנים אה קטן יש לי בכור שוטה הוא ויונתן שמו (פירוש רשי' שנון וחירוף) ואמר שיש טעות בהנ"ל שהיה בתוכו „שנון“ וטעה המדרשים וכתב „שtron“ ע"ש ותבין גודל בקיות החמיד.

(ג) „גדול הננה מיניע כפו מירא שטמים“, שמעתי מתלמידי החסיד שיח' (ר' סעדיה) כי יש שני מני אנשים צדיקים, אחד שמייגע ויש לו מלחמה עם היוצר כגון ללימוד תורה וכו' ושני לו שטבעו בכח, ולכל אחד יש מעלה וחסרונו, הראשון שהוא גובר את היוצר, אצלו הוא תמיד בסכנה שהוא וכו' ואין לו טוב בעולם הזה רק באחריתו לעולם הבא,

חרוזות ומ"מ

לא העירו רבינו זצ"ל לא לומר אחר לרעלם אל יחשרינו שזו שאלה עצביו בשבת). ומה שהבאו בשם הגר"א לומר בונה ירושלים ולא בונה ברחוינו כבר העירו בזה הקדמוניות ונחלקו בדבר, ודעת רבינו לומר בונה ירושלים אמרן, וזה מנהג הפרושים, רק רבינו הגר"א זצ"ל הקפיד לומר אמרן בלחיש לא לולול בברכה רביעית שאינו אלא מדרבן וכ מבואר בתוס' מעשה רב.

(ד) רבינו זצ"ל משנה הירושא בירושלמי זה שנון וזה שנון, ולרבינו זצ"ל יש לגורום זה שנון שק"ש אינו דברי תורה, ובלאו הכל לא קיימא לו כירושלמי ולידיון מפסיקין לק"ש, ויש לומר שתלוי אי ק"ש דרבנן, ומה"ת המצווה בדברי תורה, רק חז"ל ציוו ק"ש שיש בזה על מלכות שמים, שפיר תורה דרשבי עדין מק"ש, אבל לדין ק"ש דאריותה ואין מבטלין ק"ש לתורה שעיר התורה ע"מ לקיימן.

(ה) דרך אחר בバイור וגמרא באמרי נועם, וכנראה בשם רבינו זצ"ל שמתמהה שם אותו אדם ריק שננה מגיע כפו הוא יותר מירא שמים, ועוד דמסיק שננה מגיע כפו כתיב אשريك בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא, ובירא שמים כתיב אשרי איש ירא, דמשמע בעולם הזה בלבד, ותמהה היאך נימא שירא שמים אין לו אלא בעולם הזה, וכן בעיניינו רואים הרבה יראי שמים שאין להם בעות"ג. אגנט בימי הקדמוניות נשאלו מה עדית, אם אין לו יציר הארץ וווסק בתורה ומצוות, או יש לו יציר הארץ וווסק בתורה מתחוק צער ודאגה לTAGGEROT היצור, ומפרש שהננה יותר טוב שם לא אין עדיפי מהאבות, שלא שלט בהם

והשני אין לו מלחמה וטוב לו בזה, אבל אין שכנו מרונה כהרשות, רק הרាជון אם מיגיע לככוש את יצרו עד שנעשה אצלו בטבע, עליו נאמר אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא, וזה פירוש הגمرا גדול הנחנה מיגיעו פירוש שנעשה לו טبع, מירא שמים שמייגע לעכור תמיד וכו' שטוב לו ועליו נאמר אשריך, ואלו גבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב.

(בב) שמעתי מהחסיד שה訛תגּום שבזמנינו לנביים אינו תרגום יונתן כ"א של אחר הוא.

(בג) שמעתי מתלמידי החסיד היו יחי' שקורא תנור על המתפללים על רבי נשים.

(בד) ב מגילות אסתר כתוב „ובשאר מדינות המלך מה עשו“ ושמעתי בשם החסיד שלנו שהנץ ח' תיבות אין להם המשך כלל וכו', ואמר הנאון זהו אחד מעשרה ק"ג, והפירוש אם בשושן בלבד הרנו כך כ"ש בשאר המדינות.

חードות ומ"מ

היצר וכמבוואר בסוף פ"ק דב"ב, והוא דקאמר גدول הנחנה מיגיע כפו שאין לו יציר להתגבר עליו, שיש לו לעולם הבא ואשרי בעולם הזה, שניהם יחד שאוכל רק פירות בעולם הזה ואין פוגעים זה בזה, משא"כ ירא שמים אשרי בעולם הזה, אבל מנכין לו בזה מעולם הבא, ולא טוב לו כשובר יצרו נשאר לו בשלימותו. וע"ש היטב דנראת שהכוונה כמ"ש.

(כב) רבינו זצ"ל מביא ראייה מגילה (ג) דאמרין התם שנזדועזה ארץ ישראל ד' מאות פסח בתרגום שבידינו תרגום אחר ולא של יונתן בן עוזיאל אמר מפני חגי וכרתית ומלכי ע"ש, ואם כן בזדיין התרגום שבידינו תרגום אחר ולא של יונתן בן עוזיאל. אמן בועל הליקוטים זצ"ל מפקפק, שבמגילת אמרין אלמלא תרגומא דהאי קרא לא ידענאמאי קאמער, שהתרגומים ממשפדי אחאב בר עמרי דקטל יתיה הדרימון בן טברימון ע"ש, והתרגומים שם נמצאו אצלנו, ואם כן אפשר שנזדועזה ארץ ישראל ומ"מ מאחר שכבר נתגלה נשאל והבוחר יבחר ע"ש.

(כג) בעל הליקוטים מביא עוד מתוס' ב"מ כ"ח: בשם היירושלמי בשם שאבן אינה יכולה כדי אין יכולם להתפלל על רוב טוכה ע"ש, וכי עלי מה שאמր חוני המุง בתעניית (י"ט). ראו אם נמחית ابن הטוען, וע"ז נאמר דברי תורה בעניינים במקומות זה ועשירין במקום אחר שבמסכתא תענית לא הביאו בתוס' בירושלמי, רק מסכימים שם נתקלל כ"כ וכו' מתפלל וכמבוואר בש"ע. תקע"ז וצריך דרישת מעובי דרכיהם ע"ש.

(כד) דברי רבינו זצ"ל וביאו פשט, שבשאר מדינות מק"ז עשו יותר, ומהיו יש לדון שבשושן מעוז העמלקים, ולכך הנקמה שם מיוחדת, ואין לתוכית לשאר מדינות המלך, אבל כנראה אהשוויש לא ידע שישראל ביקשו להרוג ולאבד, לא לשם נקמה אלא כדי לאבד מלך שצורים מדור דור, ושפיר הוא דין ק"ג

כח) בעניין נעלית הסנדל ביו"כ ות"ב, אף על פי שהפסיק הלכה בא"ח תקנ"ד ורכבו הדיעות להתיר, החסיד היודע בקהלתינו היו יחי' הורה למןין שלו לאstor, וטעמו ונימוקו עמו, כי תעין בר"פ ברביבנו יונת (ר"ג) ריש מסכתא יומא ע"ש פלפול ארוך מה שמכbia בשם רוז"ה הלויל לאstor, ומוכיה מגמרא דכל דמיון אסור, لكن אין איש הירא ישמר את עצמו עכ"פ שלא ילכש כ"א ע"פ הכרח גדול לילך במקום מטונף דוקא, כי כבר הורה ז肯, וגם החסיד הנ"ל התיר לאיש מפונק מהמנין שלו.

כו) שמעתי בשם החסיד שיח' על הא דאיתא סוף חגינה אמר רב אבחו א"ר אלעזר ת"ח אין אויר של גיהנם שליטה בחן ק"ז מלמדנдра, עוד ע"ש אמר ר"ל אין אויר של גיהנם שליטה בפושעי ישראל ק"ז מזבח הזהב, ודקדק על הני ב' מיטרות, שאם כן ק"ז פושעי ישראל שווין עם ת"ח, ועוד אמאי לא אמר רב אבחו ק"ז של ר"א, ותירץ חם מלמדן דכן, והפירוש במגמרא של ר' אבחו דקאמר איינו שלט, פירושו שкопץ מכשו ואיינו שלט כלל כמו דם הסמלנדרא, משא"כ הפושעי ישראל כפי הק"ז שלמד מזבח הזהב, היינו ע"כ שלא נחרט פירוש שאיןם כלים, ולאחר זמן שנתקצב עליהם, יורדים מגיהנם בשלימות.

כז) עוד שמעתי בשם החסיד על לא תרצה, פ"א נקוד בקמץ ופ"א נקוד בפתח, לפי מה שדרשו חז"ל על הפסוק רבים חללים הfila זה ולא הגיעו להזראה ומורה, ועצומים כל הרגנים וזה שהגיע להזראה ואיןו.

חوروות ומ"מ

שבושון הרגו ואבד, וכ"ש בשאר מדיניות מה שעשו, והיינו בודאי גנומה שם ביתר שאת ועוז.

כח) בגעילת סndl ביו"כ האחוריים התירו כשאינם של עור, אבל דעת רבינו וצ"ל להחמיר בצורת מנעל, וכן מסתברא שאם מגין ורגילים יצאתו לו לא נקרה עוני ולכון אסור ביו"כ, ויש לו הוכחות מוסוגיות הגمراה סוף יומא, עיין היטב במודיעים וזמנים ח"ו (סימן כ"ח) שהארכנו לבאר דין זה ואיזה סוג געלים יש לאסור מדינה, ומה אסור לחומרא, וכן לנשים מה להתיר, ואין לכפול הדברים, והחzon איש וצ"ל גם כן נהג לאסור, ורבינו וצ"ל הורה למגין שלו לאסור, ועכ"פ אף שנוהגין היתר, כשהוא בבית הכנסת ביו"כ או בת"ב ודאי ראוי להחמיר, כדי לצאת מכל חשש באסור תורה דגערית הסndl ביו"כ לכמה פוסקים.

כו) בגמרא מבואר לגבי פושעי ישראל, אבל המינים והאפיקורסים ומוטרים נידנים כליה ועונשם לא כליה וכו'.

כו) הגר"א מפרש בקמץ שמקמן שטוחם ואיינו מורת, וכעין זה בביואר קופץ היז, ביאר הגר"א וצ"ל בלאו דלא תקופץ את ייך מעניין, שהכוונה שרואי לכל אחד לבחור בדקה הци הגון, ואדם שkoputz אצבעותיו וסוגרים כולם שויין, ואם פושטם הלווא כל אחד שונה בגודלו מתחבירו, וזה כוונת הפסוק לא תקופץ ייך.

מורה, נמצאה שנייהם הם רוצחים גוראים, על הראשון נקוד בפתח לשון פותח שהיה לו לסתום ולא להורות והיינו פותח והורת, ועל השני נקוד בקמץ והיינו שפטם ואינו מורה.

(כח) החמיד יחי' אמר — המפרשים פירשו על חמדה ותאותה, שתאותה היא תאות הנוף וחמדת היא חממת מתן, ולוי נראה איפכא, דהנה התרורה שינה בעשרת הדברות כתיב בזוז הלשון ולא תחמוד אשת רעך, ולא תאותה בית רעך שדחו ועבדו ואמתו שורו וחומו וכו' הנה חילקה התרורה לשון חמדה באשה, ולשון תאותה בממן.

(כט) שמעתי בשם החמיד שהנרג למעלה מן היישראלי, כי זה ידוע שישראל למעלה מן המלאך, כי המלאך לא ניתן רשות לומר השם רק אחר ג' תיבות והם קדוש קדוש ה' צבאות, ויישראל אומרים ב' תיבות שמע ישראל ה', והנרג אומר תיבה אחת כמ"ש ר"פ יתרו ויאמר יתרו ברוך ה'.

(לו) עוד שמעתי מהנ"ל (הchimp) על המאמר ברכות (ח). מי שיש לו בית הכנסת בעיר ואני נכנס שם נקרא שכן רע; פירוש כי יש ייחוד ב' דברים — כשמתפלל בבית הכנסת או בית המדרש הרמו „מטה“ (ונ"ל ראייה לזה עיין פירוש רש"י בשיר השירים על פסוק הנה מטה שלשלמה) ועוד שלחנן כסא ומונרה רומו לתפלין ק"ש ותפלה, וזה ר"ת של משכנן, אבל כשהיאנו חולק לבית הכנסת חסר אחד והוא מטה ונשאר שכן. לא) שמעתי מהchimpיד אכן שיש איזה מכון כגון בקידוש כבוד,

חרויות ומ"מ

דאוז האצבעות שווין, וכאלו כל הצדקות וענינים שווין, רק תבוחר ותברר האזקה הכי גדולה ונוחצת.

(כח) דבריו צ"ב שהלא בדברות הראשונות כתיב לא תחמוד בית רעך ולא תחמוד אשת רעך, הרי שיק לשון חמדה באשה ובכל דבר, ואולי לא תחמוד היינו כשהוא מחזק בפעולות שפותץ בו עד שיסכם, וזה גם באשת חבריו מסבב עד שבעליה יGRESS אותה יקחנה, אבל לא תאותה בלב לבך, ורחוק לחשוב באשת חבריו שורצה שתאה שלו ומוציא יותר במנון חבריו, וכן בלא תאותה לא נקט אשת חבריו שדחו עבדו ואמתו ושורו וד"ז צ"ב.

(כט) דברי רבינו זצ"ל ברורים שהנרג ניתן לו נשמה קדושה והוא במעלה עליונה ויכול להתקרב לה' יותר מישראל.

(לו) עיין עוד בביואר הגר"א לשיר השירים שמרמו בפסוקים שם ש„מטה“ רומו למקום השראת השכינה כמו בית הכנסת או בית המדרש.

(לא) הדבר מבואר בפסקים שבהוספה לא מגרע המכובן, וכן בקידוש אומר כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים" ואינו חוש שמוסיף על שם ע"ב,

אף על פי כן ההוספה איננו מניע המכoon, וראיה לו מהגנרטא „והני שבע
כנדט מי“ ואף על פי כן ראשאים להוטיפ.

(לב) שמעתי בשם החסיד חי'ichi דאיתא בירושלמי שנים חיבין
על שכירת עצם ואין שנים חיבין על הוצאה חוץ, ואמר ראייה אמיתי
מתורה שבכתב, עיין פרשת בא כתיב בקרא לא תוציא טן הבית וכוי'
לשון יחיד, ועצם לא תשברו בו לשון רבים (זה נדפס בספר „תולדות אדם“
בשם הגאון רבי זלמן מולזון זצ"ל).

(לג) שמעתי מגיסי בשם החסיד שיחי' ביאור בגמרא ברוכות (ל"ב):
והובא במעמודות יום חמישי, דאיתא התר מעשה בחסיד אחד שהיה
מתפלל בדרך ובא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום וכוי'
אם הייתי חותך את ראש מי היה תוכע מידי וכוי, אל' (חחסיד להגמון)
אלו היה עומד לפני בשר ודם ובא חבירך ונתן לך שלום היה
מחזיר לו שלום אל' לא, ואם היה מחויר מה היו עושים לך אל' היו
חותכים את ראשי בספיק, אל' והלווא הדברים ק"ז ומה אתה שהיה
עומד לפני בשר ודם וכוי' אני שהייתי עומד לפני מלכי המלכים
וכוי' ודקדק למה צריך לומר מה היו עושים לך (להגמון), ותירץ שעדיין
לא מתורע הלווא אם הרגנו היה החסיד מתחייב בנספו (מספר עצמו
לטיטה בחרם), ולכנן הכרחה להшибו לו, ואם היה חיב לשלמים מיתה,
ולכנן לא השבתי לך שהייתי סבור וכייל אף אם יהרגנו אותה משאתחיב
לשיטים מיתה ח"ג.

(לד) בר"ה י"ז: אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שטקרה גור דין
של אדם שנאמר השמן לך העם ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו
ובאזניו ישמע ולבכו יבין ושכח ורפא לו, ושמעתי בשם החסיד דקהלתינו
על מימרא דרי' יש דקדוק, לא הווה לייה לאטוי רק סיפה דקרה שנאמר

חערות ומ"ט

שההוספה איננו פוגם במכוון ובנסיבות הגרש"ז גם כן ע"ש בשער הכלול.
(לב) וסבירא הלו יוצא נפסל, והאסור מפני שפוסל, ולא שיק אם בלאו
הכי פסול ממשום יצא גופא, עיין ש"ג פ"ד דשכבות בענין מוחק אחר מוחק
באסור מחיקת השם ומדמה למteil מום בבעל מום.

(לד) רבינו זצ"ל מסביר שעייר החטא ביטול תורה, ומפי רבינו הגר"א זצ"ל
כל היראות והחוויות וכל הוויות אינן עומדת, ואין כדי לבטל בשביל זה
מעול תורה אפילו רגע, והמושבה המעליה היא על תורה וכדמתרגמן ונקה לא
ינקה ינקה לדתיכין באורייתא, וכל הגדרים וסיגים אינם כדי רק לגדר
ולעשות סייג לעמוד נגד עולם הזה ולהחליף לעול תורה, והגר"ח מולזון זצ"ל

ושב ורפא לו שהלא עיקר הראייה שם, ועוד מה שמתהפק הקרה סיפא לירישא (והיינו שמתהילה השמן לב אוזן ועין ומסיים בעין אוזן ולכ"ז) והירץ גנדולה תשוכה היינו שימוש על עון חמוץ, ומה הוא עון חמוץ, ע"ב היא ביטול תורה וכדכתיב על מה אכדה הארץ על עזבם את תורתך, גם ידוע מ"ש חז"ל יותר הקב"ה על עון ע"ז ג"ע ושפ"ד ולא יותר על עון ביטול תורה.

והנה כשותנהם לשוב אין לו תקנה, כי"א לקבל עליו על תורה, כמו שאנו אומרים השיכנו אבינו לتورתך וקרבנו מלכנו לעבדותך והחוירנו בתשובה שלימה לפניך, ויש לנו ג' לימוד תורה, תורה שבכתב, תורה שבכתב אי אתה שבע"פ, ורוי תורה, והם מכונים לנו' אברים, תורה שבכתב אי אתה רשאי לאומרה בעל פה והוא בגדר עין (לקראת בכתב), תורה שבע"פ לא ניתן לכתב בגדי אוזן (לשם עז), ורוי תורה רק לייחיד ומבדעתו זהו בגדי הלב (סתום) והנה כשabitel מסתמא לא ביטול כלום באחד, רק מתחילה רוי תורה וזה דקאמר השמן לב העם, אחר כך תורה שבע"פ אמר ואוניו הכלד וכו' ואחר כך תורה שבכתב אמר ועיניו השע, אבל כשיישוב ללימוד תורה יש להתחילה בתורה שבכתב וע"ז אמר פן יראה בעיניו, ואחר כך באזניו ישמע היינו תורה שבע"פ, ואח"כ לבבו יבין היינו רוי תורה.

(לה) ולא כמנาง העולם שהחליפו מצוה זו וקורין לחופט התינוק ברכתה, ולפעע"ד נראה שזהו דבר שקרים ח"ו, ותמייה לי מה מצוה יש כאן רק כבוד הו, ורק איני מבטל מלימודי בשבייל זה, ובודאי ליתן לפנדק מצוה נקראת, וכך שמעתי בשם החסיד ייחי.

הערות ומ"מ

הראה בזוהר"ק דאית שאין תשובה לחטא פגם הברית אלא בייסורים קשים כמיתה, קבלת על תורה מועל והרחמן ישיב אותנו לתרומתו ועבידתו ונוכת לשעות רצונו אמן.

(לה) כוונת רבינו זצ"ל נראה שתפסו למצוה גם מי שאוחז התינוק בשעת ברכתה, ולדבריו אין בה מצוה כלל רק כבוד (וכ"ש,,החייב"'), ואין לבטל בשבייל דברים אלו מלימוד התורה, אבל המניה על ברכי הסנדק זהו מצוה, ואף שמרוב חביבות המצוה מעיננו במשנה בפסחים שמסרו זה לזה לזכות כל אחד, נראה שכן אין בהולכת מצוה, ובתנאים בשבייל כיבודים מעכבים האב מצות זריזין והילד להיות נימול, וכנראה זהה נתכוון רבינו הגר"א זצ"ל לא לקרוא מצות כאשר אין בזוהר מצוה.

מפתח עניינים כללי

לספר

הלבות הנר"א ומנהגיו

נעך ע"י
אריה יהודה טרכטינגרט

ירושלים תוכב"א
תשנ"ז

מפתח עניינים כללי

טט	אותיות - פסול שלא סדרן בתו"ם	קז	אב - ברית מילה ע"י אב היודע למול
קגנ	அחותיות கூஸ் ஸ்ராக்கா	קג	אב - ברית מילה ע"י שליח האב
קנד	அחותיות கூஸ் ஸ்ராக்கா	ריב	אב - ברכת שהיינו בפדר"ב ע"י האב
רג	அחותים - ஸ்ராக் அர்த் லட்னி அகிஸ்	קגי	אב - ברכת שהיינו כשם אביו
קיט	அயி - "பெருக்க ஹ' லுலம்"-אי אמרתו במעריב בא"י	קגא	אב - מצות כי"ד למול כשהאב לא מל
א	அயி - மனிதன் சூதே சூல் க்காய்	קג	אב - שיתוף האב בחיקון המילה
סא	அயி - மூசை லமங்கா அயி வீராத	רַש	אב - שליח פדר"ב בעל כרחו של האב
צט	அயி - மூர்தி ஹ' - பகுன்	קה	אב - תחנון בהפילה בה נמצא מוהל, אבי הבן
קמנג	அயி - ஶயூரோ - மீடிடம் லபி ஹாரூல் ஬ா"י	קיד	אבות - תיקון התפלות ע"י האבות
קaddr	அயி - ஶயூரோ - மீடிடம் லபி ஹாரூல் ஬ா"י	קה	אבדה - בדיקת חמץ במטרה למצוא אבדה
פו	அயி - ஶயூரோ - மீடிடம் லபி ஹாரூல் ஬ா"י	זר	אכינו מלכנו - אי אמרתו בריה וו'יכ' בשכת
רו'	அயிர - உணக்காத தபிலை	קי	אכינו מלכנו - בחינות ובעיות צרה
קפא	அயிரண் - கூஸ் யின் லர்ச்ம் அரூஸ்ன்	קכאו	אלל - שמיית קראת התורה לאבל
קפ	அயிரண் - லர்ச்ம் அரூஸ்ன் - வினா-க்கிருட்டி ஹ'חתון	צא	אנבט לתפילה
	அயிரண் - உ"י טונדה	רשו	אברוך כלל - קבלת שכיר תמורה למור תורה
קג	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	כח	אדמו"ר - טלית בכיננס של אדרמור - ברכת עליה
קלו'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	פ	האהבה ר'בה - יציאה יד"ח ברכת התורה
קפוג	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	יב	האהבה ר'בה - נערת הדרת קריית שמע
קגב	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	עו	ארון - צוואת האף והארון אינם צואה
צד	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ש	אוטובוט-תחלילים נגד אשה בשער גלי/ביבג'ן קצ'ר
יג'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ר	אולם - שכירות מקום החופה לחתן
ג	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ה	אופן לבישת ט'ק בשכת
יב'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ו	אופן נת"י וCOMMONS - בכורק ולסעדודה
פה	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ר'	אופן נת"י כשינוי משנתו - ביום וביליה
זה	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	קנ'	אופן נעלית מיס אחרוןנים
נו	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	יה'	אופן עיטפת טלית
קפא	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ה	אורקינוס - ברכת שעשה את הים הנדרול
כב	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ר'	אורדי - ברכת לפניו ואחריו
קא	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	קפו	אורחה חשוב ל'פנימ' חדרשות' בשכע ברכות
קפוג	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	קמ'	אורחה במלון - חיבוק במוחה
קגב	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	קזא	אורחה בשכת שכיתו או אורחים שיחללו שבת
כב'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ג	אורך וווחח התפלין
צע	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	נה	אות בתפלין - חורה עליה ליפותה
צע'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	נה'	אות בתפלין - כתוב ע"ג כתוב
קפו	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ש	אות - זקרוק באומרות ובברכות
קגב'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ספ	אות י"ז - קוזו של י"ז
כב'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	סוי	אות ל"ל בסת"ם
קפו'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	ג'	אות ש" בבית בתפלין של ראש - תיוגה
צע'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	מח	אות ש" בסת"ם ספרדים לאשכנזים
צע'	அயிரண் - ஶனிலாஷ மீடி பிசீடிஸ்	טפ	אותות סת"ם - ראיין ללא מכם (וכ' מנדלת)

רלו הלכות הגר"א

מפתח כללי ומנהגין

פה	כ"ד - כפיה לקיים מצוות נגד רצון האודם	קאג	ארוחת בוקר - המעטה באכילה
קצאו	כ"ד - מצוחם למלול כשזהאכ לא מל	ג	asha - ברכתה על נטוי
כפ	כ"זוי מצואה - המשמש בניו סוכה או ברו חנוכה	עמ	asha - גילוח שער ראש האשא
כפ	כ"זוי מצואה-התורת חות ציצית שנפק ועדין כשרה	קפס	asha - גירושה שלאה ילהה י' שנים
ס"ו	ביטל קריית שמע בזמנה - תשלומין	פ	asha - דית' נגד אשה שערעה מגולה או בגירה קצר
ק"י	ביבנס - טלטל ספר תורה לחדרו אחר	קם	asha - הוצאה אחרים ייד"ח בברכת המזון
קמו	בין השמשות	עט,קטו	asha - חיבשת פאה נכנית
רב	בין השמשות - ברית מילה - לנולד בין השמשות	קיו	asha - חיווב נשים בזימן בברכת המזון
קצב	כיצה - אכילה מעט משיעורו. ספק לרברכה אחרתה	ח	asha - חוווב ברכת ההוראה
קמג	כיצה - שיעור כיצה בוהאי	קפו	asha - לימוד תורה לאשה אחריה ברה"ת
צ	בית המקדש - כוחל ערבי - התקרכות אליו	עט	asha - מוגרים בלי כתובה
א	בית המקדש - קינה על החורבן בטיקון החוץ	קגב	asha - מטבחת ראש ליטמי שער אשה
פה	בית הכנסת - ק"ש עם האיכזר שכבר קרא קודם	קפח	asha - מילת תינוק על דיה
כח	בית הכנסת של אדמור"ר או רב - נימל לטליתות שבו	כח	asha - עבדות הבית שהחיבת בהן
ג	בית כסא - כוונה בנטוי אחר עשיית זרכינו	פפ	asha - נפטרות-עמידה ביד' אמותיה בעציית מגולה
ד	בית כסא - נטיי בכרכה ליזוא מאב"כ סמוך להפליה	פכ	asha - פטור מהפילה לנשים
פה	בית כסא - קריית שמע ותפליה כנגד מחלוקת ביכ	פ	asha - קריית שמע כנגד שעשרה גליה/בגדה קצר
פפ	בית קברות - קריית שמע ליד מת או בכ"ק	פוח	ашכנזון - כתיבת אות "ש" בסתם כספרדים לאשכנז
ריא	בכורו - ע"ע פריך הבן	ס"ו	ашכנזון - ס"ת ספרדי לאשכנז
ריב	בכורו - סעודות פרידין הבן לבכורים בערב פסח	קצח	ашכנזון וספרדים - מנהיגים בשעת הכרית
גנ	בכורו - קדושת בכורו - הפקעה בפדה"ב	קכ	"אשר יציר"
גנ	בל תוסיפ' ובל גרע בתפלין	קלט	"אשר יציר" ועל נתילת ידיים - בנטילה אתה
גד	בל תוסיפ' - קשורת חותמי הצעיות בקצוות	טו	"אשר יציר" נשתטיל מים הסית דעתו והטיל שוב
טט	בן תורה - חיבור ת"ת בכעה"ב וכוכן תורה	כו	בגד העציית - חיזוק המכני בתוספת בגד
רטו	בן תורה - קכלת כסף תמורה לימודו	כא	בגד - מקום נקב ציצית בכונך הבגד ומס' הנקבים
טט	בעה"ב - חיוב ת"ת בעבה"ב ובוכן תורה	פ	בגד - קצר דית' וקריאת שמע נגד אשה בגד קצר
קופה	בעל - חוכמו להשתכר למוזנות אשתו	יט	בגד - עם ציצית - הנהה מנתנו
קכו	בעל קורא - חיוב שמיית הברכה של העולה לתורה	צא	בגד - שרול - החזרתו על התפילין שנייה
קכח	בעל קורא - שמיית כל מילא בקריאת התורה ממנו	צא	בגד - תיקן המלבוש לתפילה לה
צ	בעל קרי - טבילה במצאי שכבת	קה	בדיקת חמן במטרה למצוא אבידה
קג	בעל קרי - טבילה ביום שאובן	קכ	בונה ירושלים - בברכת המזון
צ	בעל קרי - טבילה קודם שמברך בכורך	קפס	בונה ירושלים - בברכת המזון
פה	בעל קרי - טבילה קודם שמתפלל	ח	בוקר - אופן נטוי וכמות המים-כבודך ולסעודה
קה	בעל קרי - קריית שמע בהוראות	קאג	בוקר - ארוחת בוקר - המעטה באכילה
קה	בעל תקוע בשכר - עלייה לתורה ברה"ה	קדד	בוקר - ברית מילה מיד בכורך
קה	בעל תקועה - חשלום עברו קיטם המצווה	קסו	בורא מני מונות לפני אורו
קה	בעל תשובה - מנינו כשיין	קכ	boraa nefeshot - לפני אור
ר"ט	בעל-שליח לפידין מעש"ש בעל כרחם של הבעלים	קסו	boraa nefeshot - נוסח הבכורה
ר"כ	בקיאות - לימוד במלול ובקיאות	קדד	boraa nefeshot - לפני אור
ק,קפג	בקשות - אמירות בקשות בברכת המזון בשבח	קפס	boraa piri haadama על חיטים מכושלים שלמים
זר	בקשות בתפליה - אי אמריתן בשבח	קסו	boraa piri haadama על מים של מракירקות
זר	בקשות ב"שמע תפילה" וקודם "יהיו לרצון"	קנו	בחורי ישיבה - צירוף לויימון בשתי שלוחנות
נס	בר מצואה-הנחת תפילין בכורך לנולד במאצע הים	קצב	כיאור ברכת בורא נפשות
קיט	ברוך ה' לעולם" - דילוגו להתפלל מעריב בצדgor	פר	כיאור הכוונות בקריאת שמע בפסק ראשון

הלוות הגר"א

רלז

ומנהגי

mphach celi

קצ	ברית מילה - ע"י שליח האב	קייט	"ברוך הוא לעולם" - אי אמרתו במעריך בא"י
דג	ברית מילה - עשיorth לטורך ברית מילה	צע	"ברוך הוא וברוך שמור" - אי ענייתו בחזרות הש"ץ
קצ	ברית מילה - שיתוף האב בחיתוך המילה	קכ	ברוך - אופן פעולת והברוך בזה"ז
רב	ברית מילה - שלב שנחשב נולד לחשוב זמן הברית	קלט	ברוח - נטילת ידיים מברוך שכחbit
קכ	"ברוך עלינו" - בשמור"ע	קפט	בריה וממשות הזמן
	ברכה - ראה גם ברכת	*	בריה חדשה - טעם נת"י בכורק
קפו	ברכה אהורה - אחרי אורוד	ד	בריסק - הגר"ח מבירסק-שיטור בחזיב ברוח"ת לאשה
קצב	ברכה אהורה - הוצאה אחרים יד"ח	ח	ברית מילה - אופן החיתוך במילה ביום חול
קעג	ברכה אהורה - ספק לאוכל פוחות מכשיערו	קזו	ברית מילה - אחיזות הערלה בשעת הברכה
קספ	ברכה אהורה - על מים - השותה לצמאו	ר	ברית מילה - איחור שעת ברית המילה
קפה	ברכה אהורה - שיעור שתיה לברכה אהורה	קדר	ברית מילה - בכורק כל' בשור
לד	ברכה אהות על תפילין	קזה	ברית מילה - נט"י כופת למול כשחאכ לא מל
קצב	ברכה - "אמן" על ברכת חברו השيقת לו	קדר	ברית מילה - בכורק מוקדם
יג	ברכה בלא שם ומלכות	קזא	ברית מילה - ביז"ד כופה למול כשחאכ לא מל
ש	ברכה בלאין'	רא	ברית מילה - בלילה
צ	ברכה - בטילת בעל קרי קודם שמברוך בכורק	קדר	ברית מילה - בגעם ובנים וקהל רב
קכג	ברכה לאחר הקריאה כשתופר תורה נמצוא פסול	קזא	ברית מילה - בנו של גוי מהודיה - מילתו בשכת
יד	ברכה לבטלה - ברוכנו" בלחש של העולה לתורה	קגב	ברית מילה - ברכת שחחינו בברית מילה
קבו	ברכה לבטלה - על ספר תורה פסול	קזיו	ברית מילה - נשבת - טלטל הסכין אחר המילה
קכג	ברכה לבטלה - ר' רביינו קראות לתורה בשכת	קזה	ברית מילה - נשבת כשיבאו אורחים שייחלו שבת
קדר	ברכה לפני אורוד ואחריו	קזא	ברית מילה - בשכת לבנו של מומר
קפו	ברכה על דברים בתוך הסעודה	רא	ברית מילה - גור מהול-התפת דם ברית בטבלתו
קפח	ברכה על הל ברכ"ח	קדב	ברית מילה - החותן מצות מילה ומול
ב	ברכה על חיטה תפוחה (שלוחה)	קדר	ברית מילה - זמן ברית מילה בר"ה
קפס	ברכה על חיטים מברושים שלמים	דר	ברית מילה - חזקה על ציצין שאנים מעכבי
ז	ברכה על תלית אף כשפשת ולכש מייד	רא	ברית מילה - כשבורכיהם קו התאריך הביניל
ז	ברכה על תלית בעת עטיפות תלית בלבד	רב	ברית מילה - לנולד אחר שקיבעה שהאב נהג כר"ת
ז	ברכה על תלית - כשתובל במרחץ ולכש שוכ טיק	רב	ברית מילה - לנולד בין המשמשת
ז	ברכה על תלית קטן	רב	ברית מילה - לנולד מיד אחר השקיעה
ז	ברכה על תלית שאלוה או של קהלה	רא	ברית מילה - לפני היום השמייני
כח	ברכה על ליפתן בסעודה	קה	ברית מילה - מוחל בשכר
קפח	ברכה על מאכל הטפל לטעודה	קזג	ברית מילה - מוחל טול חננס
קע	ברכה על מאכל טפל	קצת	ברית מילה - מילה וופרעה ע"י כי מוחלים בשכת
קנב	ברכה על מים אחוריוניים	קזה	ברית מילה - מנagingי אשכנו וספרד בשעת הברכה
קספ	ברכה על מים - השותה לצמאו	קזא	ברית מילה - מצת ביז"ד למול כשחאכ לא מל
קדר	ברכה על מים של מרק ירקות	ר	ברית מילה - ניקי הצדאה בשעת הברכה
ב	ברכה על נת"י - באכלית כזית פת	קזא	ברית מילה - סכנה לילד כשלוא נימול בשמייני
ג	ברכה על נת"י - ביז"כ	רב	ברית מילה - סנדק אחד לשני אחיהם
ד	ברכה על נת"י - יחד עם ברוכות השחר	רב	ברית מילה - סנדק - אחיזות וגלי החינוך
קפה	ברכה על נת"י - יראה יד"ח ע"י אחר	רב	ברית מילה - סנדק בברית מילה - מעלהו
קפה	ברכה על נת"י - כשפצע בידו האחת ולא נוטלה	קפה	ברית מילה - סעדות הברית עםבשר
קלה	ברכה על נת"י - לדבר שטיבולו ממשקה	קג	ברית מילה - ע"ז אב היודע למול
ר	ברכה על נת"י - לורצא מבית הכנסת סמוך לתפילה	קג	ברית מילה - ע"ז אשה

רלח הלכות הגר"א

מפתח כללי

ומנהגיו

כח	ברכות - שיכור האסור בתפילה, ק"ש וברכות	קנָה
יג	ברכת "אלקי נשמה" - הסמכה לא"שר יצור"	קְפֹז
יב	ברכת "אלקי נשמה" ומתר אסורים - זמנם	קְפַד
ככ	ברכת אשר יציר	ב
קלט	ברכת אשר יציר ועטני"י - בנטילת אהת	ד
ר	ברכת אשר יציר ועטני"י - הבדל בין לשאר ברכות	ג
טו	ברכת אשר יציר כשתיל מים הסית דעת והטיל שוב	ג
קסב	ברכת "בונה ירושלים" - ברכת המזון	ג
קסו	ברכת בורא מני מונות לפני אוזן	קְמָא
קסכ	ברכת בורא נשות	עֵד
קספו	ברכת בורא נשות - אחרי אוزو	רִינֶג
קסמד	ברכת בורא נשות - נסחת הברכה	רִיבֶּה
קספו	ברכת בורא פרי האדרמה על מים של מוק יקות	קְפָח
קסכוב	ברכת המוציא - והוצאת אחרים יד"ח	קְפָח
קסגנ	ברכת המזון - איחית כוס של ברכה	קְפָח
צד	ברכת המזון - אי אמרית "ירוחמן" בשבת	קְפָט
קספ	ברכת המזון - אכילה כדי שכיה	קְפָח
קסגפ	ברכת המזון - "אל חסרו" - ענית אמן	קְפָח
קסגפ	ברכת המזון - אמרית בקשות ברכת המזון בשבת	קְלָבָה
קנָה	ברכת המזון - אמרית ברכת המזון עם המברך	קְפָח
קספ	ברכת המזון - "בונה ירושלים"	נֶט
קספ	ברכת המזון - בקשות בשבת	נָח
קספ	ברכת המזון - הווצאת אחרים ע"י איש או קטן	פּוּ
קסחנה	ברכת המזון-המתנה מצטרפים ליזימון לסייע ברוכה	קְדֻדָּה
גע	ברכת המזון - הפק בין זימן לברחה"ז	קְלוּ
קסט	ברכת המזון - העטרות ג' שישתו, ליזימון עם ז'	נֶג
קסגנ	ברכת המזון ונטילת ידים על סעודת מזונות	נֶג
קסנו	ברכת המזון - חיוך נשים ביזימון ברכת המזון	נֶג
קסא	ברכת המזון - נסחת ברכת "רחם" בחול ובשבת	זֶד
קספ	ברכת המזון - "בונה ירושלים" - סיום הרכבה	קְכָה
קסגפ	ברכת המזון - סיום ברחה"ז בשחת בא"ל ירושנו"	קְפָט
קסנד	ברכת המזון - עיטור כוס של ברכה	יָכָה
פו	ברכת המזון - על כמה אכילותות	יְד
קסג	ברכת המזון - פת ומזונות-ההברך לחיווב בבהמ"ז	יְבָ
קסג	ברכת המזון - פת ומזונות-ההברך לדט"ז ובהמ"ז	יְד
קנָה	ברכת המזון - צירוף ליזימון בשני שלוחנות	יְד
קסג	ברכת המזון - קידוש על מונות, קוגל וטשולנט	ג
קספ	ברכת המזון - "ירחם" בשבת	קְבָבָה
קסג	ברכת המזון - שיעור מזונות לנט"י וברחה"ז	יְבָ
קסחנה	ברכת המזון - שמעית ברכת המזון מהברך	יְבָ
ר	ברכת המילאה - איחית העולה בשעת הרכבה	קְבָבָה
ר	ברכת המילאה - ניקוי הצואה בשעת הרכבה בכנית	קְמָזָה
קספ	ברכת "המעביר שינוי"	ט
קספ	ברכת "המעביר שינוי" בת"ב וי"כ	זָוָעָה
יב	ברכת "המעביר שינוי" וכ"ל ארכ"ב במוצאי יו"כ	זָוָעָה

ברכה על נט"י - לטבילה ידים	ברכה על נט"י - למנחה ולמעיריך	ברכה על נט"י - לסעודה - לפני ניגוב הידיים	ברכה על נט"י - לתחפילה	ברכה על נט"י - מפני רוח רעה - כשקב בבוקר	ברכה על נט"י - משומ סכנה או על מים אחרים	ברכה על נט"י - סמרק לתהפליה	ברכה על טוכר	ברכה על ספירת העומר לקטן שהגדיל	ברכה על פרידין הבן לונדור בעורת מלקיים	ברכה על פרידין יבנה - נסח הרכבה על פרה"ב	ברכה על פירות מכושלים לקינוח טעודה	ברכה על פרי בסודרה	ברכה על קומפט	ברכה על קוונפלקס	ברכה על קינות טעודה	ברכה על קפה לקינוח טעודה	ברכה על קראת הפטורה מהומש	ברכה על שתיה לעיכול המזון	ברכה על תה בסודדה	ברכה על תפילין לקטן לפני בר מצווה	ברכה על תפילין של יד - במעודר	ברכה ואשונה לשמש בכל פעם ממש היסת דעת	ברכה שאינה צריכה - בשכת	ברכו - בקהל וט של העולה ל תורה	ברכו - דיבור אחריו ברכו	ברכו - הפסק בין ברכו ליזער אוור	ברכו וקדושה - ששמען לפני שיטים שמנונה עשרה	ברכו - עמידה ב"ברכו"	ברכות אירוטין ונישואין - בית החתן	ברכות - אמרות אחר התפילה	ברכות - הוספה ברכות שלא תקנו חז"ל	ברכות השחר - אמרותן מיד כשקב או בבייחננס	ברכות השחר - ברכת הנזון לעיר כה	ברכות השחר - ברכת מגביה שפליט	ברכות השחר - ברכת סומר נופלים	ברכות השחר - ברכת עט"י עמהם	ברכות השחר - סדרן	ברכות השחר - על הנאות הגוף כשקב	ברכות השחר - ששכח - אמרותם עד שכבו בלילה	ברכות השחר - חילופי גרסאות לשיטת הגר"א	ברכות על ברק וועם - כ' ברכות	ברכות קריית שמע - אמרות ק"ש עם ברכותיהם	ברכות קריית שם - באיחור
----------------------------	-------------------------------	---	------------------------	--	--	-----------------------------	--------------	---------------------------------	--	--	------------------------------------	--------------------	---------------	------------------	---------------------	--------------------------	---------------------------	---------------------------	-------------------	-----------------------------------	-------------------------------	---------------------------------------	-------------------------	--------------------------------	-------------------------	---------------------------------	--	----------------------	-----------------------------------	--------------------------	-----------------------------------	--	---------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	-----------------------------	-------------------	---------------------------------	--	--	------------------------------	---	-------------------------

הלכות הגר"א

דلت

ומנהגיו

מפתח כללי

קאה	ברכת "עושה מעשה בראשית" - על רוח חזקה	נה
קב	ברכת "על המתחיה"	פכב
דר	ברכת "על מצות תפילין"	עו
ז'	ברכת ציצית - על ט"ק חרש שלבש לכבוד שבת	קב
פי	ברכת ציצית - על ט"ק שלן בו בלילה	קאנג
קפ	ברכת ציצית - חנונים ברכבת ציצית ותפילין	ז'
קסא	ברכת "ירחם" ברכבת המזון בחול וכשבת	י
קזיו	ברכת שהחינו בברית מילה	יגי
ריב	ברכת שהחינו בפדרה"ב	ט
כג	ברכת שהחינו בציצית ותפילין	ה
קזיו	ברכת שהחינו שםת אביו	ט
כג	ברכת שהחינו לפני דריש	יב
קעה	ברכת שהכל על ריאת פרי חדש	ספ
קסו	ברכת שהכל עם פירות/ירקות	ט
קשו	ברכת שחוכו גנברתו/מעשה בראשית על ברק ורעם	ט
קשו	ברכת שעשה את רום הגודל - על אקיוט	ט
יב	ברכת "עשה...כל צרכיך" וכו' ובת"ב בנעל גומי	ז'
יב	ברכת "עשה לי כל צרכיך"-אי אמיRNAה בעני בית	י
יב	ברכת "עשה לי כל צרכיך" והUMBRIOR שינה - זמנה	ז'
קפ	ברכת ציפילין - חנונים ברכבת ציצית ותפילין	ז'
קינוי	ברכת שחוכו גנברתו/מעשה בראשית	ז'
ס"ר	בשם אל-בשכלויו בקריאת שמע	ז'
קלה	בשר אפוי/מנשול/עלוי לה - דבר שטבולי במשקה	ז'
קלחה	בשר בוגריל - נטילת ידים כדבר שטבולי במשקה	ז'
קזה	בשר בסעודת בכירית מילה	ז'
ס"א	בתים - בתפילין של דאס - לא דבק	ז'
נד	בתים - ריבוע בתפירוות וכבות התפילין	ט
קיי	ג' כובכים זמן צאת הכהנים	ש
קגב	ג' פטוקים - קרייאת הספר תורה פסול	ט
ס"ג	גאולה-הסמכה גאולה להפליה בקריאת שמע מוקדמת	ט
קסו	גאונים - שיטות ל"בין השימוש"	ז'
צ"א	גארTEL לתפילה	ז'
קי	גבא - קרייאת "כהנים"	ט
כו	గודל בקופה - שיעור ט"ק	קיי
כא	גדיל הציצית - מידתו	ט
מג	גדיל מקום התפילין בראש	יד'
קזאו	גוי - מלחת בנו של גוי יהודיה - בשבת	ז'
קס	גוי - שכירות מקומ החופה מגוי	ז'
טו	גוף - ניקרי צואה מפני הטבעת הטוב	קושט
ס"ג	גוף נקי לקראת שמע	קסו
ה	גילוי חיבור קטן בנטוי	ידי
עמ	גילוח שער ראש האשפה	קיבו
עמ	גילוי שער ראש האשפה	קש
נד	גימטריה של ציצית חוטה וקשריה	קמי
קספ	גיוושי אשה - שלא יירה י שנים	קספ

ברכת המצוות - בעמידה
ברכת המצוות - ברכת מילה כברכת המצוות
ברכת המצוות - הסמכה למצווה
ברכת "המקדש שלו ברובים" - חתימתה
ברכת הנגן - הוצאה אחרים י"ח
ברכת החורה - ברכת המצוות או ברכת השבח
ברכת התורה - ברכת כהנים בטעמים סמוך לבריה"ת
ברכת התורה - הסמכה ל"אשר ציר"
ברכת התורה - הרהור בד"ת לפניו ברכיה
ברכת התורה - חייךASAה בה מצות עשה שהוזעג
ברכת התורה - יציאה י"ח כ"אהבה ובה"
ברכת התורה - כברכה על קראת שמע
ברכת התורה - כוונה למוד כדי להתחייב ברכיה אהיה
ברכת התורה - למדור תורה מיד אחר ברכיה
ברכת התורה - לולמוד קודם זה"
ברכת התורה - "לעטוק בד"ת" ו"הערוב" - כברכה אהיה
ברכת התורה - לשין ביום שנית קכע
ברכת התורה - لكم בלילה וחזור לישון
ברכת התורה - מוקמה בתוך התפילה
ברכת התורה - נסוח הרכבה
ברכת התורה - סוללה באמרות ברכה"ת בקהל גם
ברכת התורה - סמך ליל הירור בד"ת
ברכת התורה - פטור מרובה"ת לעור כל הלילה
ברכת התורה - קרייאת שמע כד"ת הסמכים לבריה"ת
ברכת התורה - "שמע עונגה"
ברכת התורה - חנונים פטוריים מרובה"ת לפניהם
ברכת חתנים - בבית החתן
ברכת כהנים - ע"ע נשיאת כפים
ברכת כהנים - אמיRNAה בטעמים סמוך לרובה"ת
ברכת כהנים - בקהל גם
ברכת כהנים - כוונה ברכבת כהנים בשם ה'
ברכת כהנים - "שמע עונגה"
ברכת להנחת תפילין"
ברכת ליל הירור ו"הערוב נא" - כברכה אהיה
ברכת "לעטוק בד"ת" ו"הערוב"
ברכת "מנגבה שלפים"
ברכת "משנה הבירויות" אחרי ל' יומ
ברכת נישואין או אירוסין - על כס יין
ברכת נישואין - הכנסת הכללה לרשوت החתן
ברכת "סומך נופלים"
ברכת עולה ל תורה - הוצאה הקורא י"ח הרכבה
ברכת "עושה מעשה בראשית" - על הים המלח
ברכת "עושה מעשה בראשית" - על ברק ורעם

רֶם

הַלְכֹת הָגָר"א

מפתח כללי

וּמִנְהָגִים

קי	הדלקת נר חנוכה במרוצאי שבת	קפ	גליל - נשיאת כפים בכל יום וביו"ט בגליל
וי	הוספה ברכות שלא תקנו חוויל	קבט	גillum הספר תורה
כו	הוזאה בשכבה - אופן לבישת ט'ק בשכבה	רפו	גמרה - לימוד גمرا לצתת יד"ח ח"ת
צאו	הוזאה בשכבה - היוזק החגורה כשיוציא לה"י	רא	גר מהול - הפטת דם ברית ביום טבילה
צ	הוזאה בשכבה - טבילה בשכבה	קלה	גריל-בשור/ברג בגורייל-נט"י בדבר שטיבלו במשקה
ד	הוזאת אחרים יד"ח ברכות עטני"	ט	דר" - בקשר בתפילהין של ראש
ע	העצתה תברור יד"ח טיפורי צי"מ	ה	די' פעמים בנט"
כבג	הושע"ר - קרייה בתמורה בלילה כליל ברכות	פא	דבק בבחדים בתפילהין של ראש
נא	"הומנה מילואת היא" - בניית הקדושה	סב	דרכן הענשה מעור התפילין
ריה	החזקת לומדי תורה	קלח	דבר שטיבלו במשקה - כשר לח (צלוי, אפי, מבושל)
רא	הטפת דם ברית כשלב בלילה או לפני יום שמנין	קיו	דבר שטיבלו במשקה - להחת על פרי
ראו	הטפת דם ברית לגר מהול ביום טבילה	קליה	רבך שטיבלו במשקה - נטילת ידיים בברכה
יח	הידור בעשיפה טלית כיישמעאלים	קלה	רב גבריל/ברוטוב - נט"י בדבר שטיבלו במשקה
כו	הידור ביציעת - בחזוקה המכף בתוספת בר' קטן	ש	דגש - דקדוק באותיות וכבהורות
ש	הידור-זרזה על קריית שם שלא דרך כאוותיהם	ענ	דיבור אחריו ברכו
פ	הלין ק' אמה - שיעורו לשיטת עראי	ריד	דיבור בפיו - לימוד תורה שכוכב
ב	הכנה להפלילה ע"י נת"	רפוא	דין - קבלת כסף תמורה עבורותו
טו	הכפלת פסוק שמע ישראל או חיבת תיבה	רכא	דיןימס - לימוד קיצור דינימס בלא המקור
רכא	הלכה - לימוד קיצור ויזים	קפ	דירה - שוכן דירה - חיינו במווה
רפסו	הלכה למעשה - לימוד הלכה למעשה בתחילתה	פה	דלת של בית כסא - קריית שם ותפילה בגירה
נד	הלכה למשה מסיני-ריבוע בתפירות ובכתי תפילין	קלב	דףס - קריית הפטרה מתוך חומש
יד	הלכה - מנהג עוקר הלכה	ש	דקודק באותיות וכבהורות
ב	הלב ברוח מגנוג - ברכה על אמרתו	עו	דקודק קריית שם - בכל הברכה ובכל מבטא
כטב	המוחזיא - הרצתם אחרים יד"ח	עט	דת יהודית - ביסוי ראש אשה
קפ	המוחזיא - הפסיק בין גטילת ידים ל"המוחזיא"	עה	ה' אלקיים" - הפסקה לפני "אמח" בקריית שם
קלג	המוחזיא - שימוש מונוטה להתחביב בברכת המוציא	עה	ה' אלקיים אמת" - ע"י הש"ץ בקריית שם
קפ	"המעביר שנייה"	עד	ה' אלקיים אמת" - שהייה לפני אמת ויציב
יב	"המעביר שנייה" - ביו"כ ות"ב	ש	ה' - מותת שם ה' בקריית שם
קפ	"המרקש שם כרכבים" - תחתית הברכה	זה	ה' - כינוי ה' בלא"ז
יט	הנאה מהבגד שכו העיצית	כא	"ה' שפתי" בתחילת התפילה בקהל
רפוא	הנאה מלימוד תורה	מו	האריז"ל - מנגנו בנקבי העיצית
יב	הנאות הגוף - ברכות השחר על הנאות הגוף כסעם	קזה	האריז"ל - שכיבת בלילה בט'ק
יד	"הגהוון ליען נח" - ברכות השחר	קדר	הבדלה - כוס פגום - תיקונה
גנ	הנחת תפילין - ע"ע תפילין	רב	הבדלה - עיטור כוס של ברכה
ב	הנחת תפילין - לצתת יד"ח כל הרעות	ש	הכינה - למוד מעט בהכינה עדיף על הרוכב בלא הינה
טפ	הנץ - ע"ע ותיקין	קר	הבתה הלשון שקורא בה קריית שם
טפ	הsoftmax רעת בון מנוחה למעירב לצורך נט"י חזרות	פע	הבתה התפילה, סילוחות ופיטיטים
טפ	הsoftmax הדעת בתפילה	ש	הבתה פירוש המילים בתפילה
טפ	הsoftmax הדעת בתפילין	קדר	הבראה - דקדוק באותיות וכבהורות
טפ	הsoftmax הדעת בתפילין	קבט	הגבהת כוס של ברכה
טפ	הsoftmax הדעת בתפילין	קלא	הגבהת ספר תורה בסוף הקריאה
טפ	הsoftmax הדעת-ברכה כשותפלי מיט הסיח דעת והטיל שוב	ח	הגבהת ספר תורה לפני הקריאה
טפ	הsoftmax הדעת-ברכה ראשונה לשמש בכל פעם ממש היסת	סב	הגר"ח מבריסק-חויב ברה"ת לאשה כמ"ע שהוז"ג
טפ	הסיבה - כפיה לאוכל מצה בהסיכה	קדר	הדרכה ותפירה - הベル בינוים
יג	הsoftmax ברכת "אלקי נשמה" - לא"ש זכר"		הדרחת כוס של ברכה

הלוּכוֹת הַגָּרְ"א

רמא ומונגהגיון מפתח כללי

קנ'	ו' כוסות - לעיטור כוס של ברכה	שא
קב'	"וְבָא לִצְיָן"	יג
צד'	וירוי בי"כ - לפני "יהיו לרצון"	ו
צד'	וירוי בי"כ - שמע קדושה באמצעות וירוי בי"כ	ו
קב'	"ולמלשינט" - בשמרע"	פפ
קייט'	"ושמרו" - אי אמרתו במעריב בלבד שבת	קפ
פפ'	ותיקין - הэн החמה בירושלים	ו
פפ'	ותיקין - זמן הэн החמה	קפיו
פפ'	ותיקין - טעם תפילה ותיקין	נה
פפ'	ותיקין - גנא בקריאת שם לפני הגן	פו
פפ'	ותיקין - תפילה כתיקין בציור	ק"ב
קבר'	ז' קראות להורה בשכת	ק"ב
קנ'	וזחולין - מים וזחולין לניטילת ידיים	ק"ב
קנ'ה	זמןון - אמירת ברכת המזון עם המברך	ק"ב
קנ'ה	זמןון - המתגה המצטופים לסיום הברכה	ק"ב
גע'	זמןון - הפסיק בין זימון לבrahma'i	ק"ב
קנפ'	זמןון - הצטרופות ג' שתו, לזמןון עם ז'	ק"ב
קנו'	זמןון - חיבוק נשים בזמןון בברכת המזון	ענ'
קנו'	זמןון - צירוף לזמןון משני שלוחנות	עה
קנ'ה	זמןון - שימוש ברוטב וכשר לה כדי רשות טבולה במשקה	ענ'
קיה'	זיהה - דגימות ברוטב או בשר לה בשעות	ב
ענ'	זיהה - נתני לנוגע בעינעה או בשעות	קסוא
קלו'	זיהה - פר' לח - דבר שיטובלו במשקה	קפ
קמנ'	זית - שיעור כזית בחזה'	ז
רמו'	זכירות הלימוד שלמדו	שב
א'	זמן - אכילה אפיקומן - זמנה	קד
יב'	זמן - אמרת "כל צרכיך" ו"המבעבר שנייה" - זמנה	זו
יב'	זמן - אמרת "אלקי נשמה" זו"מثير אסורות" - זמנה	שא
קפו'	זמן בין השמות	עפ'
א'	זמן - ביראה ומשמעות הזמן	רמו'
קדדר'	זמן ברית- שלב בו נוחש נולד לחשוב זמן הברית	פג
רב'	זמן - ברכות השחר - זמנים בכינויים או מיד כסחים	ז'
יב'	זמן - ביראה ומשמעות הזמן	רדו'
כב'	זמן ברית- מילה בברוך וכבריה	פ
פפ'	זמן - ברכות השחר - זמנים בכינויים או מיד כסחים	ריד
פפ'	זמן - ביראה ומשמעות הזמן	סיה
פפ'	זמן - לבישת הציצית בברוך - זמנה	פח
פפ'	זמן - מוצ"ש - זmeno למנהג איי ולר'ת	זו
רב'	זמן - הברית לנולד אחר שקיעה ואכבי נורוג ברית	ריד
פוי'	זמן - מצות ציצית - זמנה	פ
קב'	זמן - סוף זמן קראייה שמע ערבית	מד
כב'	זמן - עלות השחר - זmeno	קבג'
פא'	זמן - עלות השחר - זmeno למנהג איי ולר'ת	ק
ריא'	זמן - פדזין הנק וכשחל בשכת	פו
קיי'	זמן - צאת הכוכבים	
פא'	זמן - צאת הכוכבים - זmeno למנהג איי ולר'ת	

הסמכה ברכת המזווהות למצואה
הסמכה ברכת התורה - ל"אשר יציר"
הסמכה ברכת התורה ללימוד תורה
הסמכה ברכת כהנים עם טעמיים לבירה"ת
הסמכה גואלה לתפילה בקריאת שם מע מוקדמת
הסמכה נתלית ידים לה"מוני"
הסמכה פרשת התמיד לבירה"ת
העתק כתובה נוספת אצל רושם הנישוואן
הപחה - הרגיש שעולל להפיח בקריאת שם ותפילה
הപחה - ניקרי צואה מפני בטבעת היטב
הפטירה - ברכה על קריית הפטרה מחומש
הפטירה - הוציאת אחרים ידי חובה
הפטירה - ספר הפטרות על קלף
הפטירה - קריית הפטרה בניגון וטעמים
הפטירה - קריית הפטרה מבניה בקהל או מוחומש
הפטירה - קרייתה בלחש עיי' הציור
הפסדר מלacula כדי לשמעו קריית התורה
הפסדר בין ברכו ליווצר או / מעיריב ערבים
הפסק בין ז' אלקיים" ל"אמת" בקריאת שם
הפסק בין ז' זימון לבrahma'i
הפסק בין מהנה למעריב לצורך נתני' חווות
הפסק בין נטילת ידיים לא' לב' בנטילת ידיים לսורה
הפסק בין נטילת ידיים לה"מוני"
הפסק בעטיפת טלית
הפסק בפסדר"ז לעניית אמן
הפסק בקריאת שם ותפלה לשליחות/פיטוטים בצבור
הפסק בתפילה כשמהרhor בהרהור עבריה או כשבכעס
הפסק לפני קריית שם כדי לכובן
הפסקת תית כדין להנחת תפילה
הקדמת לימודי הלכה למעשה
הקדמת קריית שם לכל האפשר אפי' לאחר הגן
הקדמת תפילה מנהה לתשלומין דשחרות
ההרהור בדברי תורה - איטותו קודם בירה"ת
ההרהור בדרכיו תורה - לפאי בירה"ת
ההרהור בדרכיו תורה - נגר אש בשער מגולה או בגנד קצר
ההרהור בדרכיו - קיומ מ"ע דילמוד תורה
ההרהור בעל קרי בקריאת שם
ההרהור בתפילה שמונה עשויה
ההרהור בהרהור בהרהור עכירה או כשבכעס
ההרהור כדבריו - אשה בשער מגולה או בגנד קצר
ההרהור עבריה - אשה בשער מגולה או בגנד קצר
השhortה הכתמים והרצועות דתפליין
השלמת קריית ג' פסוקים אחר שס"ת נמצוא פסול
השתחוויות בשמנת עשרה
השתקת האומר שמע שמע או כופל תיבה

רמב' הלכות הגר"א

מפתח כללי ומנהגיו

ספ	חזרה בתשוכה לפני שמחפלל	א	זמן - קריית שמע - זמנה
ש	חוורת הש"ץ - אי ענייה בה" ו"ב"ש	בג	זמן - קריית שמע - סוף זמנה
כג	חוורת הש"ץ "מקוצרת" במנחה	סא	זמן - קריית שמע - עיקר זמנה
כג	חוורת הש"ץ - שמיית הש"ץ מתוך סדרו וענית אמן	סב	זמן - קריית שמע של ערכית
כג	חיטה תפוחה (שלוחה) - ברכתה	קיי	זמן - קריית שמע שלא בזמנה
קספ	חייבים מבושלים שלמים - ברכתם	סג	זמן - שעות זמניות
קספ	חילול שבת - טעם היתר חילול שבת בפיירן	סא	זמן - שקיעה - זמנה
קמא	חילול שבת להצליל מומר או תינוי שנשכה	סב	זמן - תיקון החוץ בחו"ל ומנו כבא"י
קמא	חילוני-ברית בשבת שיבואו חילונים שיחלו שבת	א	זמן - תפילה מנהה
קמא	חילוני - הנחת חפילין לעברין ולמור	קיד	זמן - תפילה עד השקעה
קמא	חילוני - חילול שבת להצליל מומר/תינווק שנשכה	קטו	זמן - תפילה מנהה עד השקעה
קמא	חילוני - חותן - שתיה מהcoins בחופה	סז	זמן - תפילה מנהה - תחילת זמנה
קמא	חילוני - מילה בשבת לבנו של חילוני	פיו	זמן - תפילה שחורת עד חצות היום
קמא	חילוני שמילוי	סז	זמן - תשולםן לקריית שמע שלא קרא בזמנה
קגנ	חינוך קטן להנחת חפילין	לה	ורוע - מקום הנחת תפילין של יד
נט	חינוך קטן לספירת העומר	שז	ורוע - נת"י למגע בזרועו
עד	חינוך קטן לкриית שמע	קדר	זריזות בברית מילה בכורך
עד	חינוך קטן לкриית חינוך	ריך	ח' חדש-פרדין בן שנולד אחר בן החדש שמת
יה	חישוב שיעור חמץ סלעים לפורה"ב	קספ	חברת - הטה חבית לטלית ידים
רה	חיתוך המילה - אופן החיתוך במילה ביום חול	ע	חבר - הוצעתו יד"ח בקריאת שמע
כו	חלאלט - חגיון אכנת לחפילה	ע	חבר - סייפור יציאת מצרים - הוצעת חבו"ר יד"ח
או	חללה שנילושה במילוי	צא	חגורה - הדיק החרוגה כשיצא בשבת להה"ר
כו	חלון דבית כסא - קריית שמע ותפילה מולו	צא	חגורה לתפילה
פה	חוליצה - "שומע כעונה"	ו'	חווט ציצית שנפסקו
ע	חולל - כהן חול בזוה"ז	כט	חווט ציצית שנפסקו וערידין כשרה - התורתם
רו	חמה - זמני וריחה ושקיעה	א'	חווט מצה - שלлом עשרה זהובים
כב	חמה - קביעה הזמן לפיה	קצב	חו"ל-ברוך ה' לעולם-דרוג להתפלל מעירב בצדבו
א	חמה - שלבים בשקיעת החמה	קיט	חו"ל - זמן תיקון חוץ כבא"י
קפו	חמצץ - בדיקתו כמטרה למצוא אכידה	א'	חול המועד - יום טוב
קה	חמש סלעים לפודה"ב - שיעורם	קפ	חול המועד - מלאכה ותפילה בחוה"מ
רה	חונכה - הדלקת נר דרך מיין	נו	חולין - כתבת דברי חול בקהל המכובד לשם ס"ת
כו	חונכה - הדלקת נר כהן בחוה"מ	נו	חומש - קריאה בו כקריאה בע"פ
כו	חונכה - המשמש כנור - ביזוי מצוה	נא	חומש - קריית הפטורה מתוך חומש וכרכבה עליה
כט	חרשות ויתרות בספר תורה	קלב	חומש - ראיית כל מילה בקריאת התורה מהחומר
כבכ	חצות הימים - תפילה שחירת עד חצות הימים	קלב	חופה - ביום דוווא
פיו	חצות - טור זמן קריית שמע דערבית	קכח	חופה - חתימת העדים על הכתובה לפני החופה
קב	ח齊עה בירדי הכהנים - בעמ"כ	קספ	חופה - חותן וכליה - שתיה מהcoins ממשלו לגמוני
א	ח齊עה בירדי הכהנים - בעמ"כ	קאפ	חופה - חותן חילוני - שתיה מכס זיין
פר	ח齊עה בהשתורת צדי רצונות התפליין	קאפ	חופה - מסדר קידושין - טעימה מהcoins
קייג	ח齊עה בירדי הכהנים - בעמ"כ	קאפ	חופה - קריית הכתובה בחופה
קפח	ח齊עה בנטילת ידיים	קיד	חופה - שכירות מקום החרופה לחותן
פה	ח齊עה ברצונות התפליין	קע	חרוכן ביהם"ק - קינה על החורבן במיקון חותן
פה	ח齊עה למתפלל לפני מחיותה דבית הכסא	א'	חזקקה - כהני חזקה וככהנים מיהודיים בזוה"ז
פה	ח齊עה למתפלל בשערות גדורות	רו	

הלוות הגר"א

ר מג מפתח כללי ומנהגיו

ו	טליה - כוונה בעת ברכת טליה לפשטו וללבשו	פה	חרש-קריאת מגילה בככד שמיעה והוזאת אחר י"ח
כה	טליה - כוונה כמשמעות בטלית	פה	חרש - קריית שם על להרשותם ומשמש במכוון שמיעה
יח	טליה - עטיפת טליה כישמעאים	נד	חשש סנה בתפילה אין שמיין מרובעתות
יח	טליה - פטור קטן מעטיפת טליה	כא	חששות בט"ק עם שני נקבים - טלטולו בשכבה
כח	טליה - קבורה נפטר בטלית עם ציציות נשורת	קספה	חוונה - ברכה על ליפתן בסעודת החוננה
כח	טליה - שאולה - ברכה עליה - וכוונה	קנו	חוונה - צירוף לויון בשני שלוחנות
כח	טליה - של קהל בישיבה או ביכינ"ס של אדמו"ר	קפ	חנן - ברכות איירוסין ונישואין-כביית החנן
כח	טליה - של קהל - ברכה עליה - וכוונה	קפ	חנן - ברכות חתנים - בכת חתנן
כח	טליה - שיעור הפסק בעטיפת טליה	קפא	חנן - הנחתת הכללה לרשות החנן - ברכת נישואין
כח	טליה - חפילת מנוחה עם טליה ותפילין	קפא	חנן וכלה - טעימה מהכסוס בחופה
קו	טליה קטן - ראה גם ציצית	קפבנ	חנן - פנים חדשות לשבע ברכות ביום חול ובשבת
כו	טליה קטן - אופן לבישתו בשכבה	קפבנ	חנן - שכירות מקום החופה לחנן
יה	טליה קטן - ברכה על טליה קטן	קה	חנן - חנן בתפילה כשיש חנן ביום החוננו
טו	טליה קטן - ברכת ציצית על ט"ק שלין בו בלילה	גנ	טי' אותיות - השארות ורוח בפרשיות התפלין
כו	טליה קטן - השיעור החביב ביצירת	קג	טבילה - במים שאבין לבעל קרי
טו	טליה קטן - חזות גברא וחוזות חפצא	ג	טבילה בשכבה
כו	טליה קטן - לבישתו על החולצה	קפט	טבילה - הטיתת חבית לניטילת ידים
יט	טליה קטן - מידתו (עד הכרוכיים)	ג	טבילה וכטהרו ובכל יום
יט	טליה קטן - שאינה מצמר	ג	טבילה גור מהול - הטעפת דם ברית ביום טבילה
יה	טליה קטן - שייעור ט"ק לעיטוף	ג	טבילה בעל קרי קודם שמבחן בכוור ולפני תפילה
כבג	טעות בספר תורה - ברכה לאחר הקראיה	רא	טבילה גור מהול - הטעפת דם ברית ביום טבילה
קט	טעם אי נשיאת כפים בכל יום בח"ז	קנא	טבילה ידים - ברכת ענט"י לטבילה ידים
כב	טעם אי ענייה ב"ה וב"ש בחוזות הש"ץ	קג	טבילה ידים - לניטילת ידים
יב	טעם אמרית ברכות השור ביכינ"ס או כסעם	ג	טבילה עזרוא
קדזא	טעם הירח חילול שבת בפיקו"ג	ז	טבילה במוחץ ולבש אח"כ שוב ט"ק - ברכת טליה
גד	טעם יוקם פרוקן בשכבה	ז	טבריה - נשיאת כפים במוטף בטבירה
כבג	טעם מים אחוריים	ז	טהרו - טבילה בכל יום
ד	טעם נת"י בכוור	ה	טהרות מי נט"י בפעם ד'
קפה	טעם נטילת ידים לאכילה	גא	טוונית הציצית לשמה באמוריה
קליה	טעם נטילת ידים לרובי שטינולו כמשקה	ה	טומאה - החזקת מי נט"י בכת
טו	טעם פטורה מציצית בלילה	ג	טומאה קרי וטומאת מת
כט	טעם קבורה נפטר בטלית	קג	טינור הדים לפני נטילת ידים לסודרה
זו	טעם שלא להניח הפלין בחומר	ג	טינור ידים אחר הנחת תפילין להתחביב בנט"י
סב	טעם תפילה וחיקין	קב	"טל ומטר" - אמירותו צ' פעמים
ו	טעמים - ברכות הגנים בטעמיים סמן לבריה"	כו	טלטול בשכבה - אופן לבישת ט"ק בשכבה
קלג	טעמים - קריית הפורה בגיןן וטעמים	כא	טלטול בשכבה-בט"ק בינקבים ובטיג' א'-חיש טלטול
קט	טפל ועקר - ברכותם	קזה	טלטול סכך אחר המילה בשכבה
קדר	טרוחה דציבורא - בהוספה קוראים לTORAH בשכבה	יז	טליה - אופן עטיפת טליה
קדג	טשולנט-קיוש על קוגל וטשולנט-נט"י וברהמ"ז	יז	טליה - ברכות בעת עטיפתה בלבד
לה	יז"י - בתפלין של יד	יז	טליה - ברכות על ט"ק חדש שלבש לכבוד שכבה
מו	יז"י - כתיבתה בסת"ם	יז	טליה - ברכחה אף כשפפט ולבש מייד
טפ	יז"י - קצוץ של זעיר בסת"ם	נג	טליה - חדש - ברכות שהחינו
ב	יז - מקום נט"י ביד לתפילה, לאכילה ולז"כ	יז	טליה - טבל במרקח ולבש שוב ט"ק - ברכת טליה
קיינ	ידי הכהנים - כיסויון בטלית בעת נ"כ		
קפר	ידים - ברכת ענט"י לסודרה לפני ניגוב הידים		

רמד הלכות הגר"א

ומנוגאיו מפתח כללי

קי	קי	ישיבה - צירוף לזמן בשני שולחנות
רטו	קמנ	ישיבה - קבלת זרכוי מהישיבה תמורה לימודו
ד	קספ	ישן - אופן נתני' כשינוי משנתו-באים וביליה
ז	קלה	ישן ביום - ברכת התורה
ר	זה	ישן ביום - נתני' משום רוח רעה
ז	צד	ישן - קם בלילה וחזר לישן - חיוב ברה"ת
כב	לט	ישתחבה
קידר	ד	ככזה פה מפורת לטלית ידים בכרכה
קעג	קספ	ככזה - שעור בכיצה בוה"ז
קפה	קספ	כדי אכילת פרס - בשתייה
קידר	זר	כדי אכילת פרס - שייערו
ריב	יב	כהן - ברוכת שהחינו בפדרה"ב
רה	יב	כהן - הסכמתו למטבעות בפדרה"ב
רו	זר	כהן - חל בוה"ז - יהוסו
רו	ב	כהן - מיחוס - כהן חל בוה"ז ולפדרה"ב
ב	ב	כהן - נתני' לנ"כ
קפ	גד	כהן - נשיאת כפים בכל يوم וביו"ט
קפ	אג	כהן - נשיאת כפים פעמי' שנייה לאחר תפילה
רו	אג	כהן - נתנית המטבחות לכahn בפדרה"ב
רו	אג	כהן - פרוון הבן - במטבעות מיוחדות של הכהן
ג	קספ	כהן - שמירת נקיות ידיו עד נ"כ
רו	פג	כהני חזקה וכחותם מיחסים בוה"ז
קיד	מכ	כהנים - אמרות פטוקים בברכת הנהנים
קיא	דו	כהנים - אצבעות פורחות בנ"כ
קידג	דו	כהנים - חיציה ביד הכהנים - בעת נ"כ
קידג	קמג	כהנים - ידי הכהנים בנ"כ
קספ	קספ	כהנים - נשיאת כפים בכוון המערבי ברוב עם
קי	קספ	כהנים - קריית "כהנים"
קידר	קנה	כובע - חביבתו לכוס של ברוכה לברכת המזון
ג	קש	כוננה - בנטוי אחר עשיית צרכי
ז	קש	כוננה - בעת ברוכת טלית לפשטו וללבשו
כח	קכו	כוננה - שמחה-בטלית
יא	קב	כוננה - לא לצאת בקריאת שמע ררבנן
ט	ד	כוננה - ללימוד תורה כדי להתחייב בברה"ת
מע	ע	כוננה - לפני קריית שמע - לקיים מצות עשה
פח	ספה	כוננה - לשמה בטווית ציצית ובאפיה מצאה
לא	ע	כוננה - נתילה ידים בלא שכון לסייעה
קספ	פג	כוננה - ניכרת מתח מעשה המזונה
פח	ריט	כוננה - עמידה כדי לעורר כוננה למצונה
פט	זר	כוננה - שמנה עשרה - חורה כשלא כוון בא"בות"
פט	קציו	כוננות בברכת הנהנים בשם "
קיד	מכ	כוננות בקריאת שמע בפסק רاشון
ספ	קלאה	כוננות בתפילה (ותפילה בלי כוננה)
ספ	קבה	כוננות בשכמי'ו בקריאת שמע
ספ	כה	

דים - טבילה ידים לניטילת ידים
 דים - טינופם לנני נטילת ידים לטעודה
 ידים - שפושי הידים וו בזו בגט"י לטעודה
 ידים שמשמן נקיות-مولיע לרדר שטיקולו במקשה
 "יהיו לרוצין" - בסוף התפללה בקהל
 יהו"הו לרוצין" - סיום שמונה עשרה
 יהו"הו בתפליין כל היום ובחדור במצוות
 יום - ישן ביום - נתני' משום רוח רעה
 יום - נשואין ביום דזוקא
 יום טוב - נשיאת כפים
 יום כיפור - איז אמרת אבינו מלכנו בשבת
 יו"כ - ברוכת "עשה לי כל צרכי" - בנעלי גומי
 יום כיפור - העבריר שינה" ו"כל צרכי" במצואי י"כ
 יום כיפור - יודוי - לפני "יהיו לרוצין"
 יום כיפור - מקום נתני' ביד
 יום כיפור - נטוי ביר"כ - ברוכה עליה
 יום כיפור - שמע קדושה באמצעות יודוי ביר"כ
 "יזכר אור" - הפסק בין ברכו ליווצר אור
 "יזכר אור" וברכו עם האזכיר
 "יזכר אור" - קדושה דיזכר אור בעשרה
 יחד - קניין נשואין ביחיד
 יחד - קראת שמע ביחידות
 יחד - תפילה כותקין ביחידות
 יהוס - כהן מיחסים - כהן חל בוה"ז ולפדרה"ב
 יהוס - כתוב "יהודים בוה"ז"
 אין - הוצאה אחרים י"ח
 אין - כס לברכת נשואין או אירוסין
 אין - מסדר קידושין - טעימה מהಹוס
 אין - תיקון כס פגום
 אם אוקינוס - ברוכת שעשה את הים הגדי
 אם התיכון - ברוכת עשויה מעשה בראשית
 ימין - עליה לתורה דרך ימין (אף שאורך)
 עליה ובא - חורה בספק אם הדכרי
 יציאה ידי חוכת ברוכת ענט"י מאחר
 יציאה ידי חוכת ק"ש מادر
 יציאת מצרים - בפרשה ג'DKRIAT SHME
 יציאת מצרים - הרוצאת חבורו י"ד"ח ספרו י"מ
 יציר הרע וקריאת שמע
 יציר הרע - מלוחמותו בלומדי תורה
 יקוט פורבן - טעם אמרתו בשבת
 יורשה - ברוכת שהחינו כשםת אביו
 ירושלים - הגן החמה בירושלים
 ירע שגע במקשה - נתני' בברוכה לפני אכילהו
 ישיבה בזמן קריית התורה
 ישיבה - התעטפות בטלית של קהל شبישבה

הלוות הגר"א

רמה ומנהיגין מפתח כללי

גב	כricht שערות על הפרשיות והמליה בתפילה	קד	כונת לב באמירת תהילים
ק	כרייתם בשמונה עשרה	קד	כונת שם ה' בקריאת שם
קלה	כרופס - נטילת ידיים לכרופס בלבד הסדר	קיי	כוכבים - זמן צאת הכוכבים
רו	תבח ייחוס בזה"ז	רשו	כלול - קבלת שכר תמורה למדור תורה
קפד	כתוב - כתובה בכתב יד	קפא	cosa יין לברכת נישואין או אירוסין
טו	כתוב - סתום טפרדי - לאשכנזים	קפא	cosa מסדר קידושין - טעימה מהכסות
נה	כתב - ע"ג כתוב בתפילין	קינה	cosa פגום - תיקונה
טה	כתב - שני סוגים כתוב בס"ת	קנג	cosa של ברכה - לברכת המזון
קלפ	כתבי הקודש - נביא וכותבי הקודש לעציבור על קלף	קדר	כוחל ערבי - התקרבות אליו
קפד	כתובה - בכתב יד	ז	כוחל מערבי - נשיאת כפים במאות כהנים
קפד	כתובה - חתימת העדים על הכתובת לפני החופה	קט	כוחל מערבי - שמונה שורה בכחלה המערבי
קפה	כתובה - כתיבת סוג המטבח בכתובה	קט	כוחל מערבי - נטילת ידים באליה כזית פת
קפו	כתובה - מוגרים בלבד כתובה	קיד'	כזית - שייעור כוות בזה"ז
קפה	כתובה - גותם כתובה בזה"ז	קמג	כזית - שייעור כוות מצה
קפו	כתובה - עותק גותם אצל רשות הנישואין	קיד'	כח גברא - חסרון בכח
קפד	כתובה - קראת הכתובת בחופה	קלט'	כח גברא - לנטילת ידים
קפה	כתובה - שיעור כתובה מרוכנן ומדאוריתא	קספ	כיבור בברית מילה - אחיזת רגלי התינוק
טפ	כתיבה - פסול של שלא סדרן בת"ם	רי	כיבור בברית מילה - שנוך אחד לשני אחיהם
טו	כתיבתאות ז"י בטחים	קייד	כיבור בקריאת הכתובת בחופה
טו	כתיבתאות ז"י כהארץ"ל בת"ם	קייג	כינוי ה' בלע"ז
טה	כתיבתאות ש"ז בטחים מספורים לאשכנזים	שפ	כיסוי ידי הכהנים - בטלית בעת נ"כ
נא	כתיבת דברי חול בקהל המעדכ לשם ס"ת	שפ	כיסוי ראש באפה/מטפחת/כובע
כב	כתיבת המלה דכה או דכה בספר תורה	קפו	כיסוי שער אשה במטפחת בכיה וכברא"ר
טפ	כתיבת קרווא של יוד"ד כסטרון"	יא'	כלאים בלבישת בגדי צמר מעל בגדי פשתן
נה	כתיבת תפילין - חזקה על אות ליטותה	זע	כלאים בצעיצת לילה
נה	כתיבת תפילין - מותך כתוב - קראייה בפה	א	כלאים - חש בהידוק קשר הציצית לבגד
קה	כתיבת תפילין - משולם עבור כתיבתן	קספ	כללה - הנקנת הכללה לרשות החתן - ברכות נישואין
טו	"ל"י בטחים	ב	כלי - ברכות על נת"י בכללי תפילה
קו	לא תתגרדו - נפילה אפים ובשינוי מנהגים	קספ	כלי לטלית ידים - חקק כליל ולבסוף קבוע
טפ	לבישת תפילין כל היום	קפו	כלי עם נקב לנטילת ידים
ככ	"לודד ה' אוריה"	קספ	כלי - שכך ידו בכללי לנטילת ידים
ו	לומדר קודם עה"ש - ברכת התורה	ה	כמתה המים לנטי"ב בבוקר ולשעודה
ריה	לומדי תורה - חמיכאה בלמודי תורה	א	כנג' הציצית
קלו'	לחחות - פרי לח - כדרבר שטיכולו במשקה	נה	"כסטרון" בתפילין - כתוב ע"ג כתוב
קשב	לחם משנה - הוצאה אחרים י"ח	ריה	כסף במן הו
רב	ליה - השלב בו נוחש נולד לחישוב זמן הכרית	ריה	כסף טהור - מטבחות לפדרה"ב
רייב	ליית מלקיים-פריזן הבן לנולד בעורת מלקיים	זו	כעס - הפסק בתפילה בהרהור עבירה ובכעס
כבב	ליל הוושע"ר - קראייה בתורה בלבד ברכיה	קצא	כפיה - ב"יד כופה למול כשאהב לא מל
קלה	ליל סדר - נטילת ידיים לכרופס בלבד הסדר	פה	כפיה לא יכול מצה בתסבiba
ד	ליל שבועות - יציאה י"ח ברכבת ענט"י ע"י אחר	פה	כפיה לקאים מצוה גנד רצונו
קיט	ליל שבת - "ישמרו" - אי אמייתו במעריב	קספ	כפיה על פריה ודרכיה
דא	ليلיה - ברית מילה בלילה	קה	כפיה מHAL למלוח בתנם
ד	ليلיה - ברכת ענט"י לתפילה - לניעור כל הלילה	פו	כפל פסוק שמע ישראל או תיבה תיבה
פע	ليلיה - ברכת ציצית על ט"ק שלן בו בלילה	גב	כרכית קלף או מטלית על הפרשיות בתפילין

רמו הלכות הגר"א

ומנהגיו

מפתח כללי

ה	מאכל - נגיעה במאכל ללא נט"ז	א
ש	מבטא - דקוק באותיות ובבהירות	ב
טו	מבטא ספרדי - לאשכנזים	ג
ש	מבטא ברהמ"ז - בכל הברה ובכל מבטא	ד
קפ	מברא ברהמ"ז שלא אכל כדי שביעת - הוצאה יר"ח	ה
יד	"מנכיה שלפלם" בברכות השחר	ו
פח	מגבר קול - מגילה וקריאת שמע - שימושם בחיש	ז
קלט	מגדר מים - נטילת ידיים במים מגדר מים	ז
קי	מגורדים במקום שבו איןليل בקיין	ז
פח	מגילה - השמעה לאונני	ז
קב	"ழוזים ורבנן"	ז
כח	מוחל - בשכר	ז
קבב	מוחל - החטף מצות מיליה ומיל	רפו
קה	מוחל - המטרב למול בחנים	רכא
רד	מוחל - חזורה על ציצין שאגם מעכבן	ז
כח	מוחל - כפיחתו למול בחנים	ריכ
כח	מוחל - מעלהחו	כבג
כח	מוחל - שיתורי האב בחיתוך המילה	רפו
כח	מוחל - מתן בתפילה כשיש מוחל, סנדק, אכי הכהן	רפו
כח	מוחל - תשלום עboro קיוס המצאה	רפז
קצט	מוחלים - מיל והרעה ע"י שני מוחלים בשכת	רפו
נפ	מומר - הנחת תפילין לעבריין ולומר	ט
קצנו	מומר - חילול שכת להצליל ממור או תינוק שנשכה	ט
קצנו	מומר - מילה שכבת לבנו של מומר	ה
קצנו	מומר - שמיל תינוק	ח
ב	מוסף - נת"י לפני מוסף	ט
קי	מוציא שבת - הדלקת נר חנוכה במצואי שבת	ריכ
צ	מוציא שבת - טבלת בעל קרי במצואי שבת	ט
פא	מוציא שבת - למן הגי א"י ו לר"ת	רפו
כג	מזריך הגוף - בימות ההמה	ריז
כג	מזריך הטל - אמרתו ע"ז פעמים	רפו
צפ	מזריך הטל - בקיין בחור"ל	טוי
נד	מזבח - פגימה בריבוע המזבח	קסה
קפ	מזבח - אורח מלון - חיובו במזבחה	כבג
פו	מזווה - כתיבת ע"ז "כהארז"יל	קסה
טפ	מזווה - פסל בכתיבתה - "שלא כסודין"	ככ
קפח	מזווה - שוכר דירה - היורו במזווה	ט
ט	מזווה - שרוטט לשמה - אמידה בפיו	ט
קפח	מזונות - אשה-חותכת הבעל להשתכר לモנות אשתו	ט
קסה	מזונות - אשה שמותרת - עבדות שחיבכ בהן	ו
קידג	מזונות - ברכת המזון ונטילת ידיים למזונות	ט
קידג	מזונות - ופת-הכבד לחוויב נטילת ידיים וכbam"ז	א'
קידג	מזונות - קביעה טעונה על מזונות	ט
קידג	מזונות - קידוש בשבח על מזונות-נט"ז וכbam"ז	ט
קידג	מזונות - שביעת משועדת מזונות	ט

לילה	- וכן חצות	לילה
לילה	- טעם פטור ממצוית בלילה	לילה
לילה	- מגורים במקום שבו איןليل בקיין	לילה
לילה	- עד כל הלילה	לילה
לילה	- פרין המכ בלילה	לילה
לילה	- קידוש אש בלילה	לילה
לילה	- כס בלילה וחור לישן - חיוב ברה"ת	לילה
לילה	- שכiba בלילה בט"ק - להאריזו"ל	לילה
לילה	- שעטנו במצוית בלילה	לילה
לילה	- תיקון חצות וזמן חצות	לימוד
לימוד	- ברכת התורה - הסמכה ללימוד תורה	לימוד גمرا כדי לצאת י"ח ת"ת
לימוד	- קיור דינים	לימוד קיור דינים
לימוד	- ראה גם תלמוד תורה	לימוד תורה - איסורו קודם ברה"ת
לימוד	- לימוד תורה - איסורו ובקיאות	לימוד תורה - בפלפול ובקיאות
לימוד	- ברכה על לימוד תורה ברבים	לימוד תורה - גדר מצות לימוד תורה
לימוד	- הלכה למשה - תחילת	לימוד תורה - הלכה למשה - תחילת
לימוד	- הפסקו כדי להניח תפילה	לימוד תורה - זכירת הלימוד שלמד
לימוד	- לימוד תורה - כוונה ללימוד תורה בברית	לימוד תורה - כוונה ללימוד תורה בברית
לימוד	- נדר מצות לימוד תורה	לימוד תורה - נדר מצות לימוד תורה
לימוד	- תלמיד תורה - תחילת	לימוד תורה - תלמיד תורה - תחילת
לימוד	- הפסקו כדי להניח תפילה	לימוד תורה - זכירת הלימוד שלמד
לימוד	- כנגד מי נת"י	לימוד תורה - כנגד מי נת"י
לימוד	- לאשה אחרית ברה"ת	לימוד תורה - מיד אחר ברכת התורה
לימוד	- מיד אחר ברכת התורה	לימוד תורה - מיד אחר ברכת התורה
לימוד	- כבגד קוצר	לימוד תורה - כבגד קוצר
לימוד	- שכחת דבר מלימוד	לימוד תורה - שכחת דבר מלימוד
לימוד	- שמייה באוני מה שלומוד	לימוד תורה - חמורת שכר
לימוד	- תלמיד בידים - מים אחرونים	לימוד תורה - תלמיד בידים
לימוד	- תלמיד בידים - מים אחرونים	לימוד תורה - תלמיד בידים
לע"ז	- ברכה בלע"ז	לע"ז - ברכה בלע"ז
לע"ז	- כינוי ה' בלע"ז	לע"ז - כינוי ה' בלע"ז
לע"ז	- קידוש שם בע"ז	לע"ז - קידוש שם בע"ז
לע"ז	- ליטעוק בר"ת ו"הערב נא"	לע"ז - ליטעוק בר"ת ו"הערב נא"
לשון	- לשון הקדרש בתפילה שמונה עשרה	לשונה אחת
לשנה	- אמרית לשמה ע"י אחר שאינו העשרה עצמה	לשנה
לשנה	- טוויות היצית לשמה באמידה	לשנה
מאכל	- מאכל הטעיל לסעודה	מאכל הטעיל לסעודה
טאף ועיקר	- ברכתם	טאף ועיקר - ברכתם

הלכות הגר"א

מפתח כללי

ומנהגין

רמז

ককা	מלאכה - הפסר מלאכה כרי לשמעו קריית התורה	ק'ג	מוונות - שיעור אכילהם לחוויכ בנטוי וברחמי
পেঁ	מלאכה לפני קריית שמע	קסד	מולג - אכילה במאפה כשאן מים לנטוי ולא במולג
প	מלאכה - עשייתה עם חפילין	ק'ב	"מוזמורי שר חנוכת הבית" - אי אמרתו
পহ	מלאכים - הבאת התפלילות לכסא המכון	פ	מחיצה באוטובוס - נגדASAה בשער גליון/בגד קוצר
কপ	מלון - אווח במלון - חיובו כמושה	ס'ד	מחיצה - הרוחקה מצואה לкриיאת שם שיש מחיצה
রেপো	מלמד - חוכת החיבור לרנס רך ומילד בכבוד	נה	מחיקה - כתוב ע"ג כתוב
রেপ্ত	מלמד - שכר עבורה למוד תורה לאחריות	ס'ט	מחשבות זרות בתפילה
ডাই	מלךחים - פדרון הבן לנולד בעוזה מלkehim	ר'ה	מטבע - בזום הוה - מהו
অ	משות הזמן	ק'ה	מטבע - כתיבת סוג המטבח בכתובה
সা	מנגה א"י - מוץ"ש למנהג א"י ולר"ת	רו	מטבע - פדרון הבן - במתבעות מיחדות של הכהן
ব	מנגה - ברכה עליון	ר'ה	מטבע - פדרון מעשר שני במטבע ציומ/בושא כסף
আ	מנוג האורי"ל - בנקבי העצית	ר'ה	מטבע - שיעור המש סלעים לפורה"ב
ব	מנוג היל בר"ח - ברכה על אמרתו	ר'ה	מטבעה לפורה"ב מכיסף טהור או במטבעות ישנות
কু	מנגה - לא תחוגדור בשינוי מנהגים	ג'ב	מטלית או קלף על הפרשות בתפליין
কত	מנגה נשיאת כפים בכל יום ובו"ט	ק'פו	מטפחה - כסיטוי שער אשה במטפחה
র'ג	מנגה - סנדק אחד לא לשני אחים	ע'ט	מטפחה ראש לכיסוי שער אשה
ই'	מנגה עוקר הלכה	פ'א	מי גללים - מטיל מי גללים כשטורן בתפליין
র'ב	מנגה ר"ח לאבא-זמן מילח בנו שנולד אחר שקיעה	ס'ג	מי גלדים-רכיבית מים לבטלן מיר של כמה פעמים
ক'জা	מנוגים אשכנזים וספרדים בשעת הברית	כא	מידת גודל העצית
শ	מנוגים בכיתוי אותיות והברות	יט'	מידת הט"ק - (עד הברכיים)
চ	מנוגים בקדורת נפטר בטיליה	ר'ב	AMILDT - החלב בו נחשב נולר לחישוב זמן הכהרת
ন	מנוגים בתפליין בחוה"מ	קה	מילה - ראה גם מוהל, ברית
ক'יד	מנחה - אכילה לאחר תפילה מנוחה	קה	מילה - מוהל בשכר
ক'প্তো	מנחה - ביחידות כשביכור מאחרין	ק'גב	מילה - תחנן בתפילה כשיש מוהל, פנדק,abi הבן
ক'יד'	מנחה - גודלה	ג'	מים אחרים
ক'פו	מנחה - זמן תפילה מנוחה עד השקיעה	ב'	מים אחרים - ברכה ענטוי
ক'יד'	מנחה - זמנה	ק'פ'	מים אחרים - נט"י" ברכיבות מים
প'ও	מנחה - זמנה - תחילת זמן מנוחה	ק'פ'	מים - אכילה במאפה כשאן מים לנטילת ידים
ং	מנחה - חווות הש"ץ "מקוצרת"	ק'נה	מים - ברכה - כשותה לנמאו
ক'প'ন	מנחה - נתילת ידיים בברכה למנוחה ומעורב	ק'ג	מים - הוספתם להתקין כוס אין פגום
ব	מנחה - נתילת ידיים בברכה לתפילה מנוחה	ק'ג	מים - זהולן לנטילת ידיים
ক'פו	מנחה - תפילה מנוחה עם טלית ותפילה	ה	מים - כמה המים לנטוי בבוקר ולסעודה
প'ও	מנחה - תלולין רשותית לאחר מנוחה	ה	מים - לנטוי - לימוד תורה וקריאת שם מענגידים
ক'জা	מנין בסודורה בברית מילה	ב'	מים - רביעית לנטוי, תפילה, טעונה, מים אחרים
ক'প'ন	מנין קבוע - חוויב בקריאת התורה	ק'ג	מים - שאובין - טבילה במים שאובין לבעל קרי
ং	מנין - קזרקה דיווצר אוור בעשרה	ק'פו	מים - שבושלו עם יוקות - ברכה עליהם
স'ব	מנין - חפילה כותיקן בעיבור	ק'פה	מים - שיעור כדי אכילת פרס
তো	מסורת אבות בכתוב בתפליין	ক'פ'א	מים - שניות לנטילת ידיים לסעודה
স'ব'	מעברתא בתפליין מעור אחר עם הבית	ק'ה	מים עלי בעל חסוכה כש"ץ קבוע
ল'হ	מעברתא - חציצה ומקומות תפליין במעברתא	ק'נה	טין עניים - הוספתו להתקין כוס פגום
ক'יה	מעריב - ביחידות כשביכור מקודמים	ק'פו	מכה - אופן נטילת ידיים כשלקל מיד פצעה
ক'יט'	מעריב - "ברוך ה' לעולמ" - אי אמרתו בא"י	ק'פה	מכה - ברכת ענטוי כשפצע בידו האחת ולא נטרלה
ক'িপ	מעריב - "ברוך ה' לעולמ" - דילוגו להתפלל כציבור	נד'	מכונה - ריבוע התפליין במכונה
ক'יה	מעריב - הקדמתה בערכ שבת	ס'ה	מכונה שמייה - מגילה וקריאת שם שמייתן בחרש
ক'יט'	מעריב - "ושמרו" - אי אמרתו במעריב בלבד שבת	נו	מלאכה בחוה"מ

רמח הלוכות הגר"א

מפתח כללי ומנגנון

טו	משתקין האומר שמע שמע או כופל תיבה מה - ע"ע נפטר "	קיי	ערבי - זמן קריית שמע של עברית מעריב - זמן קרייה למנחה ולערב
יב	"חביר אסורים" - זמן אמרתה מתנה ע"מ להחויר לכון בפה"ב .	כפ	ערבי - נט"י ברכה למנחה ולערב
רו	נכיא וכותבי הקורש לצייר על קלף	כ	ערבי - נט"י חוזרת לעברי אף שנטל למנחה
ק"ב	נכיא - קריית הפטורה בלחש ע"י העבר	כ	עריב - נט"י לתפלת רשות - ברכה על הנט"י
ק"ב	נכיא - קריית הפטורה מנכיה בקהל'	שג	"עריב ערבים" - הפסק בין ברכו לעברי כיום/שרה נט"י משער שני-פדרין מעשר שני במתבע כיום/שרה נט"י משער שני-שליח לפדרין בעל כרכום של הבעלים
ה	נגעה במאכל לא נטילת ידים - חשש סכנה נור סוכה - המשמש בו - ביזוי מצוה	רה	מצה - אמירת "לשם מצת מצוה" ע"י בעה"ב
כט	נוסח "בונה ירושלים" - בברכת המזון נסוח "ברוך שארמו"	רפ	מצה - כפיה לאכול מצה
קסב	נסוח ברכת בורא נפשות נסוח ברכת התורה נסוח ברכת "לישוק כד"ת"	דא	מצה - שיעור כוית מצה
קסב	נסוח ברכת רחס"ב בברכת המזון בחול ובשבת נסוח הברכה על פודה"ב	סה	מצוה - ביזויו-המשמש בניו סוכה או נר חנוכה
קידר	נסוח כתובות בהאי"	כט	מצוה - ברכת המצאות - הסמכתה למוץוה
ו	נסוח "לעלום יהא אדם"	נח	מצוה - ברכת המצאות - בעמידה
י	נסוח נפילת אפים נסוח "שיות הים"	עו	מצוה - חוטף מצוה - חשלוט עשרה והובים
קסא	נסוח תנאי כפול בקריאת שמע לפני התפילה נסוח תפילה וברכות לשיטת הגר"א	קז	מצוה - כוונה הניכרת מתחוק מעשה המצוה
ריב	נסוח תפילה - לא תתנוידו	סה	מצוה - כפיה לקיים מצוה נגד רצונו
קפח	נזלה - צואת האף והאוזן אינס צואה	פ"ה	מצוה - עול מזוח-קבלתו בפרשה כי דקראי את שמע
קסב	נטילת ידים - אופן נת"י כshalluk מידו פצעה נטילת ידים - אופן נת"י לאוכל-פנוי נגב יד	או	מצוה - עמידה כדי לעורר כוונה למצואה
קו	נטילת ידים - אופן נת"י לאוכל-פנוי נגב יד נטילת ידים - אתת לברכות אשר יציר וענט"י נטילת ידים - אכילה במפה כשאין מים לנט"י	טפ	מצוה - פטור מזוחה לעסוק במצוות
שו	נטילת ידים - בבורך - טעם נטילת ידים	שב	מצוות - תלמוד תורה - עדיפותו על מצאות אחרות
קסא	נטילת ידים - בברכה באכילת כוית פת נטילת ידים - בברכה למנחה ומעירב	קה	מצוות - אכילת בימות השנין
קסב	נטילת ידים - בחורר אחר ו"המוציא" בחורר אחר נטילת ידים - ביז"כ וברכה עלייה	ריט	מצוות עשה דתפילין
קידר	נטילת ידים - בכלי עם נקב נטילת ידים - ללא שכון לסודורה	רוי	מצוות עשה - כוונה לפני קריית שמע לקיים מ"ע
קסו	נטילת ידים - בברכת המזון ומעירב נטילת ידים - בחורר אחר ו"המוציא" בחורר אחר נטילת ידים - ביז"כ וברכה עלייה	ק"ג	מצוות עשה - קיומה בכל פעם שקוראו קריית שמע
קידר	נטילת ידים - בברכה למנחה ומעירב נטילת ידים - ביז"כ וברכה עלייה	טפ	מצוות ציצית-ענבר עליה מחייבת בטלית בלי לכון
קסו	נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת	סה	מצוות עשה דתפילין
קסו	נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת	פ"מ	מרקש - עבודות במקדרע ע"י כמה כהנים יהדיו
קסו	נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת נטילת ידים - בברכה לאכילת כוית פת	כח	מרקם הנחתה חפילין של יד
ב	נטילת ידים - ביז"כ וברכה עלייה	ט	מרקם הנחתה חפילין של ראש
קסו	נטילת ידים - בכלי עם נקב	לג	מרקם הנחתה חפילין של ראש גודל מקום התפילין
קסו	נטילת ידים - ללא שכון לסודורה	לה	מרקם הנחתה חפילין של ראש גודל מקום התפילין
קסו	נטילת ידים - בברכית מים	לו	מרקם הנחתה חפילין של ראש גודל מקום התפילין
קסו	נטילת ידים - בראמה"ז ונטילת ידים למונותה נטילת ידים - ברכיה ליזוצא מכאה כסא לפני תפלה	מג	מרקם הנחתה חפילין של ראש גודל מקום התפילין
ד	נטילת ידים - ברכיה על נטילת ידים לתפילה	ז	מרקם הנחתה חפילין של ראש גודל מקום התפילין
ב	נטילת ידים - ברכיה על נטילת ידים לתפילה	קסו	מרקם ירכות - ברכה עלייה
קסו	נטילת ידים - ברכיה על נטילת ידים לתפילה	טפ	משוא ומתן כשמניה חפילין
קסו	נטילת ידים - ברכיה על נטילת ידים לתפילה	כב	משיב הרוח - אמירותו צ' פעמים
קסו	נטילת ידים - ברכיה על נטילת ידים לתפילה	רו	משיח - כהנים מיוחסים בבית המשיח
קסו	נטילת ידים - ברכיה ענט"י לחפילה-לעד כל הלילה	רטוי	משמעות תמורה לימוד תורה
קסו	נטילת ידים - ברכות נטילת ידים סמוך לתפילה	ט	משמעות בתפילין
קסו	נטילת ידים - ברכות ענט"י כשונוטל רק יד אחת	קספ	משנה הבריות - ברכה אחריו לי יומ
קסה	נטילת ידים - ברכות ענט"י כשפצע ביד ולא נוטל	קו	משקה - נטילת ידים לשתיה

הלו^ת הגר"א

רMET	ומנהגיו	מפתח כללי
קספ	ניגוב - ברכת ענטשי' לטעודה לפני ניגוב הדים	קספ
קספ	ניגוב ידים אחורי וטלית ידים בחדר שאוכל בו	קספ
ו	וניגון-ברכת כהנים בטעםים וניגון טומם לברה"ת	ו
קספ	וניגון - קריית הפטרה בניגון בטעםים	קספ
רא	ניין וילנד - מילה לתינוק בשעורים קו התאריך	ה
קספ	ניין - פרשת הנשאים - קרייה בתורה בלבד ברכבה	ה
ד	נייעור כל הלילה - ברכת ענטשי' לתפילה	ה
ר	ניקי הוצאה בשעה הברכה בברית	קספ
טו	ניקי צואת מפי הטבעת היטב	קספ
קספ	ニישואין - ביהם דודוקא	קספ
קספ	ニישואין - ברכות אירוסין ונישואין-ביבית החתן	קספ
קספ	ニישואין - הכנסת כלה לרשות החתן-ברכה נשואין	קספ
קספ	ニישואין - העתק כתובה נסף אצל רושם הנשואין	קספ
קספ	ニישואין - חתימת העדים על כתובה לפני החופה	קספ
קספ	ニישואין - חותן חילוני - שתיה מכוון אין	קספ
קספ	ニישואין - כוס לברכת נישואין	קספ
קספ	ニישואין - קניין נישואין בייחודה	קספ
קספ	ニישואין - קריית הוכבה בחופה	קספ
קספ	ニישואין - שכירות מקום החופה להathan	קספ
רנו	נכדים - סנדק אחד לשני נכדים	קספ
קספ	נעלי בית - יציאה בהם בשבת	קספ
יב	נעלי גומי בת'ב ובויל' - ברכות "כל צרכי"	קספ
יב	נעלי ביתה - א"י אמרית "עשה לי כל צרכי" בהן	קספ
כח	נסטר - אמרית תהילים בתוך ד' אמות של מות	קספ
קספ	נסטר - ברכת שהחינו כשםת אבוי	קספ
קספ	נסטר - שעם קבורתו בטלית	קספ
קספ	נסטר - עמידה ב-ד' אמות של מות בעיציה מגולה	קספ
קספ	נסטר - קבורתו בטלית עם ציציות כשרות	קספ
קספ	נסטר - קריאת שם לעיד מת או בבייק'	קספ
קספ	נספלת אפיקים בשחרית על צד שמאל	קספ
קספ	נספלת אפיקים - נסוח נפלת אפיקים	קספ
קספ	נקב בכלי לניטליה ידים	קספ
קספ	נקבי התפירות בתפליין	קספ
קספ	נקין ידים-מושיע לדבר שטבלו במשקה	קספ
קספ	נקיות בגוף לקראת שמע	קספ
קספ	נקער בוגר והפוז - דינו ליציאת	קספ
קספ	נו חנוכה - הדלקה דרך ימין	קספ
קספ	נו חנוכה - הדלקת נור חנוכה במזראי שבת	קספ
קספ	נו חנוכה - המשתחש באורו - ביזורי מצוה	קספ
קספ	נסיאת כפים - אמרית פסוקים בברכת כהנים	קספ
קספ	נסיאת כפים - אצבעות פרדרות בנשיאת כפים	קספ
קספ	נסיאת כפים - בכל יום ובזיט'	קספ
ע	נסיאת כפים - ברכת כהנים בקול רם	קספ
קספ	נסיאת כפים - חיציאו בידי הכהנים - בעת נ"כ	קספ
קספ	נסיאת כפים - ידי הכהנים	קספ

נטילת ידיים - ברכת ענטוי לנטילת ידיים
נטילת ידיים - ברכת ענטוי לאוכל לפניהם גבוק יד
נטילת ידיים - גיל חוווב קטן בנטילת ידיים
נטילת ידיים - ד' פעמים על ידי
נטילת ידיים - החזקה מינטילת ידיים בכית
נטילת ידיים - הטה חבית לנטילת ידיים
נטילת ידיים - הפסיק בנטוי יא לב' בנטוי לאוכל
נטילת ידיים - הפסיק בין נטילת ידיים לה'המוציא'
נטילת ידיים - חזיצה בנטילת ידיים
נטילת ידיים - טבילה ידיים
נטילת ידיים - טרניך הידים לפני נטוי לסעודה
נטילת ידיים - טעם נטילת ידיים לאכילה
נטילת ידיים - ציהה ירד'ח לאוכל בנטוי לתפילה
נטילת ידיים - כוונה בנטוי אחר עשיית ארכיו
נטילת ידיים - כח גבראו לנטילת ידיים
נטילת ידיים - כמהות המים לנטוי בבוקר ולסעודה
נטילת ידיים - לזכר שטיכבו למשקה
נטילת ידיים - לימוד תורה וק"ש כנגדי מי נטוי
נטילת ידיים - לשון בירום - משומש רוח רעה
נטילת ידיים - לכופס בלול הסדר
נטילת ידיים - לערבי - הפסיק אחרי מנחה לנטוי
נטילת ידיים - לוגע בזיהה, בורעו או בשערות
נטילת ידיים - לוגע במצות האף או האוזן
נטילת ידיים - לניירור ממשיה - ביטום וכבללה
נטילת ידיים - לטעודה - שפשוף הידיים זו בזו
נטילת ידיים - לפני מושך
נטילת ידיים - לפט, מועילה לזכר שטיכבו למשקה
נטילת ידיים - לשניה
נטילת ידיים - לחפילה אחר הנחת תפילין
נטילת ידיים - מביך
נטילת ידיים - מבחן שכחיבת
נטילת ידיים - מיס אחוריים
נטילת ידיים - מים זוחלים לנטילת ידיים
נטילת ידיים - פנוי רוח רעה --CSKם בכוכך
נטילת ידיים - מקום נטוי בד לתפילה/אכילה/ג'יכ
נטילת ידיים - גבוק יד אחרי נטוי בחדר שאוכל
נטילת ידיים - גנעה במאלך ללא נטילת ידיים
נטילת ידיים - סוכוכה לה'המוציא'
נטילת ידיים - על בשר לח כדי שטיכבו למשקה
נטילת ידיים - על פרי לח כדי שטיכבו למשקה
נטילת ידיים - פת ומוגנות-הבדל לנטוי וכברם'יז
נטילת ידיים - קיזוש על מזונות, קוגול וטשולנט
נטילת ידיים - שיעור מזונות לנטוי ובורהמ'יז
נטילת ידיים - שכח ידו בכללי נטילת ידיים
נטילת ידיים - שכח מבורת למד תורה

רנ הלכות הגר"א

ומנהגיו מפתח כללי

ק"ג	סעודה - ארוחת בוקר - המעטה באכילה	ב	נשיאת כפים - מקום נטילת ידיים ביד
קבה	סעודה - ברית מילה - ערכות סעודה גדולה	כט	נשיאת כפים - פעם שנייה באותה חפילה
קופה	סעודה - ברכה על דברים בתוך הסעודה	קי	נשיאת כפים - קריית "כהנים"
טו	סעודה - ברכה ראשונה לשמש בכל פעם - הסח דעת	ג	נשיאת כפים - שמירת נקיות ידי כהן עד נ"כ
כלג	סעודה - ברכת המזון נתילת ידיים למןנות	יב	נשיקת עציצית בשעת קריית שמע
טו	סעודה - ברכת המזון על כמה אכלות	רו	תניתה ע"מ להזכיר לכחן בפיה"ב
קמד	סעודה - ברכת המזון לעשרה לפני ניגוב הידיים	ו	סגולת באמירות ברה"ת בקול רם
קינה	סעודה - המתנת המאכistros לזמן לסייע והברכה	רו	סגולת בפדיין הבן - במתבעות שכונה בשוק
קנט	סעודה - הצטבותה ג' שמות, לויין עם ז'	מא	סוד בתפילה של ראש ושל יד
קנו	סעודה - חוויכ נשים בזימן ברכבת המזון	מו	סדרות בזרות האותיות
קפג	סעודה - טינוף הירדים לפני נתילת ידיים לסעודה	כבא	סחרר - הפסד מלאכה כדי לשם קריית התורה
קפג	סעודה - יציאה י"ח לשעודה בנט"ל חפילה	כג	טוכה - ברכת שהחינו
ה	סעודה - כמות המים לנ"ט בוקר ולסעודה	כט	טוכה - השאמשות בניו טוכה - בזוי מצוה
קנכ	סעודה - מים אחרים	קאו	סוכר - ברכה על סוכר
ב	סעודה - מקום נט"י ביד	די	"סומך נופלים" בברכות השחר
קטא	סעודה - ניטלה ידים - אופן הנטילה לשעודה	קה	ספר - חשלום עברו כתיבת תפילין
קפג	סעודה - נטילת ידיים - ללא שכון לשעודה	יר	סה"ה - באמצעות הנחת תפילין
ב	סעודה - נטילת ידיים ברביעית מיט'	ז	סה"ה - טבילה בשבת
קם	סעודה - נטילת ידיים - סמכה ל"המציא"	אט	סידור - תפילה מתוך סידור
קפ	סעודה - נטילת ידיים - בחורש שאוכל בו	כב	סיפור יציאת מצרים - הוצתה חברו י"ח
כלג	סעודה - פת ומנותן - ההברל לנ"ט ובברהמ"ז	צ	סיפור יציאת מצרים בפסח
קדנו	סעודה - צירוף לויין שני שלוחנות	א	סכך בברית מילה בשבת - טליתולה אחר המילה
כלג	סעודה - קבועה שעודה על מזונות	קצח	סכך - יליד כשלא נימול בשמיינি
כלג	סעודה - קבועה על מזונות	קבא	סכך - נגעה במאכל ללא נט"י - חשש סכנה
כלג	סעודה - שכינה מסענות מזונות	ה	סכך - חשש סכנה בתפילין שאין מרובעות
קל"ד	סעודה - שייר או כדי אכילת פוד	נד	סכך - נט"י מפני רוח רעה משום סכנה
כלג	סעודה - שייר או מזונות להתחייב בנט"י ובברהמ"ז	ג	שליחות-אי אמרית שליחות או פיותם עם הציבור
קדנו	סעודה - שייר קביעה סעודה	קד	שליחות בתענית
כלג	סעודה - שפושף הידים ז' ועוד בנט"ל לשעודה	קד	שליחות - הבנת התפילה והסלילות
קינה	סעודה - שמיית ברכת המזון מהמכורן	קד	שליחות-פסק בקריאת שמע ותפלת לסלילות ציבור
קפג	סעודה - ברכה על ליפתן	יא	סמייכת גואלה לחפילה - בקריאת שמע קודם תפילה
ריא	סעודה פודין הבן - לבכורים בערב פסח	רב	סנדק אחד לשני אחים ולשני נבדים
רו	סעודה פודין הבן - סעודות מעזה	רב	סנדק - אחים ורגלי התניוק
עד	ספרית העומר - חינוך קטן לספרית העומר	רב	סנדק - מעלהו
קנג	ספק ברכה אחורה לאוכל פוחות מכשייר	רב	סנדק - עשירות
קל"ב	ספר הפטרות על קלף	קה	סנדק - תחנן בתפילה כשיש מוזל, סנדק, אבי הבן
קפט	ספר תורה - גלילה	ה	סעודה - אופן נט"י וכמות המים-బוקר ולסעודה
קל"א	ספר תורה - הגבבה לפני הקריאה	ק"ט	סעודה - אחרי שנפנה- "אשר יציר" וונט"ל בנטילה
קבט	ספר תורה - הגבבה ספר תורה בסוף הקריאה	קמד	סעודה - אכילה בmph כשאין מים לניטילת ידיים
קנג	ספר תורה - השלמה ג' פסוקים אחר שנמצא פסול	קס	סעודה - אכילה לפני שביצה להתחייב בכברהמ"ז
כל	ספר תורה - טלטול מחרד לדודו	קיד	סעודה - אכילה לאחר תפילה מנוחה
נא	ספר תורה - כתיבת דברי חול בקהל המעבוד לסת"	קלג	סעודה - אכילה מזוכה אחרי קידוש בשבת
קנג	ספר תורה - כתיבת דכה או דכה	קמנ	סעודה - אכילה פחות משיעור-ספק לרוכה אהורהנה
טו	ספר תורה - ספרדי לאשכנדים	קינה	סעודה - אמרית ברכת המזון עם המבורך

קנא	"על נטילת ידים" - לטבילה ידים	קנָגָן	ספר תורה - פסול - ברכה על ס"ת שני שבמקומו
ו	עלות השחר - ברכת המורה לומד קודם עה"ש	קכֶב	ספר תורה - פסל - כשרahn חזרות
ככ	עלות השחר - זמנה	קכֶב	ספר תורה - קריahn חזרות
סא	עלות השחר - למנגה א"י ולר"ת	פַח	ספר תורה - שני סוגים כתוב בס"ת
ככ	עלות השחר - סוף זמן קריאה שמע דערבית	נו	ספר תורה - שרוטוט
	עללה לתורה - ראה גם תורה	קכֶב	ספר תורה - תיקון ספר תורה שכחוב בו דכו
ככיו	עלילה לתורה - בדרך ימין (אף שארכוה)	סו	ספרדי - ס"ת ספרדי לאשכנזים
כך	"עלינו לשבח"	פה	ספרדים-כתביתאות "ש" בס"ת הספרדים לאשכנזים
ככח	עמידה בברכו"	פי	סת"מ - אות "ל"
נה	עמידה בברכת המצוות ובברכת תפילין	פה	סת"מ - כתיבת אות "ש" בספרדים לאשכנזים
נה	עמידה בהנחת תפילין	נא	סת"מ - עיבוד קלף לסת"מ על תנאי
ככח	עמידה בזמנן קריאת התורה	פַפּ	סת"מ - קצוץ של יו"ד
פע	עמידה בקריאת שמע	ג	סת"מ - תנין
פע	עמידה כדי לעורר כוונה למצווה	קפח	עבודות הבית שחייבת אשה בהן
עו	עניתם אמן לפני קריאת שמע	נְפָרָה	עבריין - הנחת תפילין לעבריין ולומר
קצב	עניתם אמן על ברכת חברו השיעית לו	נד	עגול - חפילין עגולות - חשש סכנה
קב	"עננו" בשמונה עשרה	קפֶבּ	עדות לקידושי אשה בלילה
ד	ער - ברכת ענט"י להפליה - לניעור כל הלילה	קפֹרָה	ערדים - חתימת העודים על הכתובת לפני החופה
ו	ער כל הלילה - פטור מברכת "		ונוגות - ע"ע מוניות
	ערבית - ע"ע מרירב		על מלכותיהם - קבלתו בק"ש לפני הקרבנות
קייח	ערב שבת -urditch ביחידות כשהציבור מקדימים		על מלכות שמנים - קבלתו בקריאת שמע עם העיכור
קייח	ערב שבת -urditch הקרמלה בע"ש		על מצוות - קבלתו בפרשה כי' דקראי שמע
ו	عروה - ד"ת גנד אשה שפעירה מגולה או בגונת גען		עללה לתורה - בעל חוקע בשכל-עללה לתורה בוייה
עס	عروה - פאה נכרית לכסוי שער אשה		עללה לתורה - ברכה על הטלית שמתעטף
ס	عروה-קריאה שמע נגד שער אשה גלי או בגונת קצר		עללה לתורה - "ברכו" בקול רם
רח	ערץ מטבח בזמנן הויה		עללה לתורה - החזאת הקורא י"ח הכרכה
ר	ערלה - אחזיתה בעת הברכה בברית		עובד במצוות - אי עניתם אמן באמצעות קריאה שמע
קלט	עשה צרכי קודם טעודה-אשר יציר וענט"י בתיליה		עובד במצוות הפטור מן המצווה
ס	עשית מלאכה - עם תפילין		עובד במצוות והולך לדרכו ממצוות - פטור מתחפילה
רטו	עשיר - קבלת כסף חמורות לימוד תורה		עובד באדריכי ציבור - פטור מתחפילה
רנ	עשירות למינך בברית מילה		עור אחד בתפילין - ריבוע בתפירות
אקס	עשירה והובים - אשלות שעורה והובים בתוחט ממצוות		"עושה מעשה ברשות" - על בריך ורעם
קנוי	עשירה - צירוף לויימן משני שלוחנות		"עושה מעשה ברשות" - על הימ החיכון
עט,קסו	פהה נכרית - באשה		"עושה מעשה ברשות" - על רוח חזקה
נד	פגימה ברכיבוצ' המזוכחה		עטיפת טלית - אופן עטיפת טלית כישמעאים
רי	פדרין המכן - בלילה		עטיפת טלית - ברכה בעטיפת טלית בלבד
רו	פדרין המכן - בטבעות מיוחדות מיהדות השיעיות לבן		עיבוד קלף לסת"מ על תנאי
רו	פדרין המכן - בטבעות שקנה בשו"ק-טוגלה לרופואה		עיטור כוס של ברכה לברכות המזון
ריב	פדרין המכן - ברכת שחחינו כפודה"ב ע"י כהן		עיכול - שתיה בלי ברכה - כSSHOTAH לעיכול המזון
ריא	פדרין המכן - זמנה, וכשחל בשבת		עתים-העברות ציצית גנד עניין בזמן קריאה שמע
רו	פדרין המכן - כהן מיחסט לפודה"ב בזוה"ז		עתים-עצמך גנד אשה בשער גלי או בגונת קצר
ריב	פדרין המכן - לנולד אחריו בן ח' חדשים שמת		עיסוק בתורה במקומות קיימים מצוות אחרות
ריה	פדרין המכן - מטבחות לפודה"ב וכבושא כסף		"על המחה"
ריב	פדרין המכן - גנטוח הברכה על פודה"ב		"על נטילת ידים" ו"אשר יציר" - בנטילה אחת
ריב	פדרין המכן - גנטוח הברכה על פודה"ב בפודה עצמו		

רنب הלכות הגר"א

ומנהגיו מתחם כללי

קצח	רו	פרוי חדש - שהחינו על ראיות פרוי חדש
קלז'	ריא	פרוי לח - דבר שובילו למשקה
קלה	רי	פרוי שנגע במשקה - נטוי בברכה לפני אכילתנו
קצפ'	ריה	פריעעה בשכת ברית מליה עיי' מוחל שני
קדז'	רט	פריעעה בברית מליה וחיטוך ביום חול
קטה	ריה	פרנסה - חותת הכלל להשתכר לモנות אשתו
רפז'	רש	פרנסה - חותת היצור לפרגס רב ומלאך בכבוד פרישיות
רכא	ריב	פרישיות - השלמת שמיעה פרישיות שהחשי בקי"ת פרישיות התפלין - עיי' תפלין
רבב	קכא	פרישיות - כינכת שעורות על הפרשות בתפלין
רבג	קאמ'	פרישיות - פתחות וטוחמות בתפלין
רבג	קאמ'	פרישיות - קלף או מטלית על הפרשות בתפלין
רבג	צח	פרשת הגשאים - קריאה בתורה כל' ברכה
רבג	צע	פרשת הקורתה בברכות השחר
רבג	קד	פרשת השבע - הפסוק בקריאת הפרשה בשבת
רבג	קד	פרשת השבע - ששים מקרא ואחר הרגום ביום ק"ת
רבג	קד	פרשת החמץ בברכות השחר
רבג	פשתן	פשתן - ציצית בגדר של פשתן
רבג	קדא	פת אוור - ברכה לפניו ואחריו
רבג	קדא	פת - אכילה ממפה נשאן מים לניטילת ידים
רבג	קדד	פת ומנוגנות - הבובל לחיזוב נטילת ידים וכמה"ז
רבג	קד	פת בכיצה מפוררת לניטילת ידים בברכה
רבג	קסו	פת - נטילת ידיים בברכה באכילת כתית פת
רבג	קסו	"צ" - כתיבת "צ" כהארוי" בתום
רבג	רכ	צ' פעמים - אמרות משיב הרוח ומוריד הטל
רבג	קענ'	צאת הכוכבים
רבג	קכג	צאת הכוכבים - למנגן א"י ולריה'
רבג	קכג	צאת הכוכבים - שיטת ר"ת הגר"ג אורול
רבג	פפ'	צדיקים - תפלות בקרב צדיקים וקורובים
רבג	יא	זכקה - נטילת מכסי ציבור תמורה לימוד תורה
רבג	טו	זכאה - הרוחקה ד' אמות מקומות שכלה הרים
ר	שב	זכאה - ניקוי הזואה בשעת הברכה בברית
רו	א	זכאה - ניקייה מפני הלבעתה היטוב
רזה	קה	זכאה - קריאה שמע ותפללה ליד בית כסא
רזה	קה	זכאות האף והathan - איטם זואה
רזה	קיה	זום - עיי' חנינות
רזה	א	זכאות וב' יהודה והחסיד - אזהרות לב'ב
רזה	ע	זכורת האותיות
רזה	ריא	זכורת האותיות - תנין
רזה	קפו	齊יבור - אי אמרות סליחות/פניות עם ה齐יבור
רזה	קפה	齊יבור - אמרות טוקים בברכת הנהנים
רזה	פא	齊יבור - ברוך הילעלים-דלוג כדי להתפלל בעבוד
רזה	פפ'	齊יבור - ברכה על לימוד תורה ברוכם
רזה	קפה	齊יבור - חובותם לפרגס רב ומלאך בכבוד
רזה	נג	齊יבור - טרחה - בהוספה קרוואים לתורה בשכת

פרין הבן	- נתינת המטבחות לכהן ע"מ להחזרו
פרין הבן	- סעדיה לבכורות בערך פסה
פרין הבן	- סעודת פרה"ב - סעודת מצוה
פרין הבן	- שיעור חמץ שלעים לפדרה"ב
פרין מעשר	- שליח בפדרה"ב בעל כורחו של האב
פרדה עצמו	- פדרה ע"מ שני בערך של הבעל
פרדר	- נסח הברכה על פרדה"ב
פרודם-שיכור האסור בתפילה	- הפסד מלאכה כדי לשימוש קריאת התורה
פועל	- הפסד מלאכה על פריה ורבייה
פוך	- כפיה על פריה ורבייה
פוך	- תפילה לפוך
פורים-שיכור האסור בתפילה	- קריית שם וברכות פורוט על שם
פטור ממצויה לעוסק במצבה	פטיר-אי אמרות סליחות או פיותם עם ה齐יבור
פייטים-אי אמרות סליחות והפייטים	פייטים - הבנת התפילה והפייטים
פייטים-הפסק בקריאת שם ותפלת לפיטיטים בזיכרון	פייטים נפש - טעם היתר חילול שבת בפייטין
פייטים נפש	פייטים נפש - מילה בשכת מושם פיקוען דרכות פירודש ברכות "בזוא נפשות"
פירודש המלים בתפילה	פירודש המלים בתפילה - הבנת התפילה, סליחות ופייטים
פירודש התפילה	פירודש התפילה - ברכות בזום חול וכשכת
פירודות	פירודות - ברכה על מים שבלע עם פירות
פירוח מ��חים כקינוי סעודה	פירוח מஸחים כקינוי סעודה - ברכה עליהם
פלפלול	פלפלול - לימוד בפלפלול ובCKERיות
פנימ' חדשות לשבע ברכות ביום חול וכשכת	פנימ' חדשות לשבע ברכות ביום חול וכשכת
פסול בספר תורה	פסול בספר תורה - ברכה לאחר הקריאה
פסול	פסול - ספר תורה פסל - קריאה חזרות
פסול "שלא סדרון"	פסול "שלא סדרון" בתפליין ובמצוות
פסוק שמע ישראל	פסוק שמע ישראל - אמרתו עם כל הפרשנה
פסוק שמע ישראל	פסוק שמע ישראל - אמרתו פעמיים רצופות פסוק זמורה - הפסק לעזינו אתן
פסת	פסת - אפיקמן - מוף זמן אכילתנו
פסח	פסח - בדיקת חמץ במטרה למצוא אכידה פסח - כפיה לאכול מצה
פסח	פסח - נטילת ידיים לכרפס בלילה הסדר
פסח	פסח - סייפור יציאת מצרים - הוצאת חבור ד"ה
פסח	פסח - סעודת פרין הבן לבכורות בערך פסח
פצע	פצע - אופן נטלי ידיים כשלקל מיזו פגיעה
פצע	פצע - ברכת ענטוי' כשפצע בידו האחת ולא גונטה פרוזות בכתים בתפליין של ראש
פר' בטעהה	פר' בטעהה - ברכה עליין
פרי חדש	פרי חדש - שהחינו לפני ברכת המצווה

הלוּכוֹת הַגָּרְ"א

מפתח כללי ומנהגיו

rangle

כ	齊聚 - צמר - חחש הטלהה בגדר מחומר אחר	ש	齊聚 - "יציר אוור" עם הציבור
כח	齊聚 - קבורה נפטר בטלית עם צייזית כשרوت	קפו	齊聚 - מנוחה ביחידות כשהציבור מאחרין
גד	齊聚 - קשרות חוטי הצייטה בקצוות - הוספה	קאו	齊聚 - מצות קריית שמע עם הציבור
כו	齊聚 - שיעור טלית קתן החיב בעציית	שע	齊聚 - מצות קריית שמע עם הציבור
יח	齊聚 - שיעור טלית קtan לעיטוף	ק'ג'	齊聚 - נבאי וכותבי הקודש לצביע על קלף
כא	齊聚 - שיעור מרוחק בין קשי הצעית	זיו	齊聚 - עסוק בצריכי ציבור - פטור מתפילה
טו	齊聚 - שעתנו בצעית בלילה	קייה	齊聚 - ערבית ביחידות כשהציבור מקדימים
כל	齊聚 - תחוננים בברכת צייזית ותפילין	ק'ג'	齊聚 - קריית הפטרה בלחש ע"י הציבור
ו'	齊聚 - חחלת בחוטי הצייטה	ק'ג'	齊聚 - קריית הפטרה מהונך חומש
קנו	齊聚 - צירוף ליום שני שלוחנות	ק'גא	齊聚 - קריית התורה בשני וחמשי
קלג	齊聚 - צירוף לשיעור קביעת סעודה	ק'קה	齊聚 - קית - שמיות כל מילה מהבעל קורא
קספ	齊聚 - ברכה על מים - השותה לצמאו	כט	齊聚 - חפילה כוותיקן בזיכרון
יט	齊聚 - טלית קtan שאינה מצמר	צ'ג	齊聚 - חפילת הציבור ותפילה בזיכרון
כ	齊聚 - צייזית מצמר - חחש הטלהה בגדר מחומר אחר	כו	齊聚 - ראה גם טלית
ק'גיו	齊聚 - צער לתינוק בברית מילה וברכות שהחינו	ב'	齊聚 - אופן בישות טק' בסכת
דר	齊聚 - צער לתינוק - חזורה על ציעין שלא מעכبن במילה	ב'	齊聚 - ברכה של פשתן
כב	齊聚 - צפון אירופה - זמן עמוד השחר	ז'	齊聚 - ברכה על טיק' חוש שלבש לכבוד שכת
קיי	齊聚 - צפון אירופה- מגורים במקומות שבו אין לילה בקץ	ז'	齊聚 - ברכה על טיק' שלבש שכוב לאחר טבלתו
קספה	齊聚 - ח齊זה בנטילת ידיים	ח'	齊聚 - ברכת צייזית על טיק' שלן בו בלילה
ק'פ	齊聚 - נשיית כפים במוסך - בצעת	מו'	齊聚 - גימטריה של צייזית חוטיה וקשריה
ס	ק' אמה - שייעור היילוק ק' אמה לשינת ארעי	כיד	齊聚 - הירוק הקשור לבנד
כט	齊聚 - קבורות נפטר בטלית - טעםה	כט	齊聚 - הנאה מהבגד שבו הציצית
כח	齊聚 - קבורות נפטר בטלית עם צייזיות כשרות	ט'	齊聚 - העברתה על עינוי בוםן קריית שמע
קלג	齊聚 - קביעת סעודה על מזונות	ב'ב	齊聚 - והירות שיהא ב' לפניו וב' לאחריו
סדר	齊聚 - קבלת על מלכות שמים בקריאת שם	ב'ב	齊聚 - זמן לבישת הציצית בכורק
יא	齊聚 - קבלת על מלכות שמים-בקראת שם לפוי קרבנות	כט	齊聚 - זמן מצות ציצית
סחד	齊聚 - קבלת על מצוחה בפרשנה ב' - ذקריאת שם	מו'	齊聚 - חדש - ברכת שהחינו
נא	齊聚 - קבלת חנינות על תנאי	כג	齊聚 - חוכמת גבאו וחוכמת הפעז
סח	齊聚 - קבורי אדיים וקורבים - חפילות בקבדים	מו'	齊聚 - חיזוק כנף הציצית בתוספת בד
זג	齊聚 - קדושה - אופן עניית הציבור והש"ץ	טו'	齊聚 - טבול ולכש אח'כ שוב טיק' - ברכת טלית
גע	齊聚 - קדושה דיווצר או רברעה בעשרה	ל'	齊聚 - טעם פטור מציצית בלילה
גד	齊聚 - קדושה וברכו - לפני טסיים שמונה עשרה	א'	齊聚 - כנף הציצית לשמה באמידה
נס	齊聚 - קדושה חמורה - הורדתה לקדושה קלה	טו'	齊聚 - טעם פטור מציצית בלילה
זר	齊聚 - קדושה - שםע קדושה באמצע וירוד ביוכ'	כט	齊聚 - ציצית - מידת הגדרלים
ריב'	齊聚 - קדושת בכור - הפקעה בפורה"ב	כו'	齊聚 - מקום הנקב בכנף הבגד ומספר הנקבים
קספ	齊聚 - קדוש"	פ'א	齊聚 - נפסקו חוטי הציצית
א'	齊聚 - עניית אמן יהא שםיה רבא	כו'	齊聚 - נפסקו חוטי הציצית
ק'	קדוש" - שני אנשים האמורים קדיש	ט'	齊聚 - נפסקו חוטיה וודין כשרה - החורות
קדוד	קדול - ברית מילה במעמד ובנינים וקהל וב	כט	齊聚 - נקסים בט"ק ב' ובט"ג א' - טלטל בשכת
ר'א	קו התאריך - מילה לחתיקן כשעוביים קו התאריך	כו'	齊聚 - נקרו כנף הבגד ותפרו
קלג	קויגל - קידוש על מזונות וקוגן-גנוי וברהמ"ז	ל'	齊聚 - נשקתה בשעת קריית שמע
קיי	קווטב - מגורים במקום שבו אין לילה בקץ	כה	齊聚 - עובר על מצוחה-בעוטף טלית בלי לנון
צח	קו. ה' שפטוי ויהיו לרצן" בקורס	ה'	齊聚 - עטיפת טלית כישמעאלים - הדור
סח	קוול בשמונה ערחה - הנגבות הקול	ה'	齊聚 - עמידה ב-ד' אמות של מות בצעיתה מגלה
ריד	קוול - לימוד תורה בקול	כה	

רנד הלכות הגר"א

מפתח כללי

קם בלילה וחזר לשון - חוויב ברה"ת
קנין נישואין בייחור

קנין נישואין - שכירות מקום החופה לחתן
קפה בכינוי סודה - ברכה לעלי
קרבנות - הסמכת ברה"ת לרשות התמיד והקטורת

קרבנות - קראת שמע בבורך לפני הקרבנות

קריאה בחומש - נקראת בע"פ

קריאה בפה כשוכתב חפילן מוחך כתוב

קריאת הכתובה בחופה

קריאת הפטרה בלחש ע"י הציבור

קריאת הפטרה בגין וטעמים

קריאת הפטרה מביא בקהל

קריאת הפטרה מוחש - ברכה על הקראייה

קריאת התורה - בו' קראות בשכבה

קריאת התורה - בליך ברכיה בהושע"ר/פר' הנשאים

קריאת התורה - בעל קורא-شمיעתו ברכה מהעלוה

קריאת התורה - בשני וחמשי

קריאת התורה - גילה

קריאת התורה - הגבהת ספר התורה לפני הקראייה

קריאת התורה - הגבהת ספר תורה

קריאת התורה - הפסד מלאכה כדי לשמוע ק"ת

קריאת התורה - הפסיקות בקריאת הפרשה בשכבה

קריאת התורה - השלמת ג' פסוקים בס"ת פסול

קריאת התורה - השלמת שמיית פרשיות שהחסר

קריאת התורה - חוכמת הציבור

קריאת התורה - טלטול ספר תורה לצורך קראייה

קריאת התורה - ישיבה בזמן קראיית התורה

קריאת התורה - עולה לתורה - "ברכו" בקהל רם

קריאת התורה - עולה לק"ת-הדריך ימין'(אף רחוק)

קריאת התורה - עמידה בזמן קראיית התורה

קריאת התורה - ראיית כל מילא בקהל מוחומש

קריאת התורה - ריבורי קראות לתורה בשכבה

קריאת התורה - שמיית כל מילא מה"בעל קורא"

קריאת התורה - שמיית קראיית התורה ע"י אבל

קריאת התורה - שנייט מקרה וא' תרגום בזמן ק"ת

קריאת התורה - שנייט לאחר שס"ת נמצא פסול

קריאת מגילה - השמעה לאזני

קריאת שמע-אמונה במצוות מצרים-בפרשה ג' דק"ש

קריאת שמע - אחר זמנה בכרואה בתורה

קריאת שמע - אמרות קראיית שמע עם ברכותיה

קריאת שמע - אמרותה בכל הכרה ובכל מבטא

קריאת שמע - באיתור

קריאת שמע - בבעל קרי ע"י הרהו

קריאת שמע - בכוכבות השחר

קריאת שמע - בכוכובותיה לאחר הזמן

כך

ע

ו

טו

טו

טו

טט

הלכות הגר"א

רנה

ומנהגי

מפתח כללי

פה	קריאת שמע - נגד מחיצות דברית הכסא בוה"ז	פנ	קריאת שמע - ביחירות
לב	קריאת שמע - נשיקת הציצית בדמן קריאת שמע	סן	קריאת שמע - ביטול קריאת שמע בדמנה - תשולמיין
ככ	קריאת שמע - סוף זמן קריאת שמע דרבנית	ש	קריאת שמע - בשפה זורה
יא	קריאת שמע - סמיכת גאולה לחתופה-ק"ש קודחתפהה	פנ	קריאת שמע - גוף נקי לקריאת שמע
כב	קריאת שמע - עיקר זמן קריאת שמע	ש	קריאת שמע - דקדוק באותיות ודבריות
כט	קריאת שמע - עמידה בקריאת שמע	עה	קריאת שמע - "ה' אלקיים אמת" - ע"י הש"ץ
ככ	קריאת שמע - ענייה אכן באמצע קריית שמע	עה	קריאת שמע - האלק'אמת-שהיה לפני אמת וציב
כא	קריאת שמע - ענייה אכן לפני קריית שמע	ש	קריאת שמע - הבנת הלשון שקרה בה
מו	קריון שמע - צוואת האף והאוון אינם צואה	סג	קריאת שמע - הסמכת גאולה להפליה בק"ש מוקדמת
סד	קריון שמע - קבלת על מלכותם בקריאת שמע	לב	קריאת שמע - העברת הציצית על עיניו בדמן ק"ש
פה	קריון שמע - קבלת על מצוות בפרשה ב' דק"ש	גע	קריון שמע - הפסק בין ברכו ליווצר אוור
פה	קריון שמע - קבלת עמו"ש - בק"ש עם הציבור	קד	קריון שמע - הפסק בק"ש לשלוחות/פייטוטים כאבורה
סמן	קריון שמע - קיום מצות עשה כל פעם שקורא ק"ש	עא	קריון שמע - הפסק לנני קריית שמע כדי לכורן
ספה	קריון שמע - קריון עם הציבור שכבר קרא קודם	עה	קריון שמע - הפסקה בין "ה' אלקיים" ל"אמת"
ע	קריון שמע - "שומע עונה"	פנ	קריון שמע - הקדמת ק"ש כל שאפשר אף לאחר הנז
צח	קריון שמע - שימוש האstor בתפילה, ק"ש וברכות	עה	קריון שמע - הרגע שעלול להפיח בק"ש ותפילה
סג	קריון שמע - שלא בדמנה	סדר	קריון שמע - הרוחקה מצואה כשייש מחייב
סב	קריון שמע - תנאי בקריאת שמע לפני הנז	פנ	קריון שמע - השכלה לקריית שמע בכורך
כד	קשר החותם הציצית בקצותו - הוספה	ספה	קריון שמע - המשעה לאונו ומשמש במוכנות שמיעת
כא	קשר הציצית לבגד - היוזקו	סב	קריון שמע - רצער הרע
לה	קשר יוז"ד בתפלין של יד	סא	קריון שמע - זמן קריית שמע - סופו
טו	קשר - מקום קשר תפליין של ראש	אי	קריון שמע - זמנה
כא	קשר ציצית - שיעור מרחק בין קשרי הציצית	פנ	קריון שמע - זמינים לקריאת שמע
לו	קשר - שניי הקשר כשسؤال חפליין מחבورو	ש	קריון שמע - חזרה כשלא דיקruk באותיותה
לו	קשר תפליין בסכת	עד	קריון שמע - חינוך קטעים לקריאת שמע
ס		ע	קריון שמע - ציאה יד"ח בק"ש שאומר חברו
קעה	ראיה - שהחינו על ואית פרי חדש	פ	קריון שמע - כדית' הסמכות לברחת'
סג	ראש - גודל מקום התפלין בראש	סח	קריון שמע - כוונה לפני ק"ש לקיים מצות עשה
גד	ראש השנה - אי אמרית אבינו מלובנו בשבת	סדר	קריון שמע - כוונות בקריאת שמע בפסק ראשון
קה	ראש השנה - בעל תוקע בשכר - עליה לתרומה בר"ה	סדר	קריון שמע - כוונת בשכמל"ו בקריאת שמע
קדצ	ראש השנה - זמן ברית מילה בריה	סדר	קריון שמע - כוונת שם ה' בקריאת שמע
רשו	רב - חותמת הציבור לרפנס רב ומילדי בכבוד	ירא	קריון שמע - כל הפרשה ולא פסק אחד בלבד
רג	רב חשוב - סנדק אחד לשני אחים	ה	קריון שמע - נגンド מי נת"י
כה	רב - טלית בכינניות של רב או אדרמור-ברכה עלייה	סו	קריון שמע - כפלו פסק שמע ישראל או חיבת תיבה
רשו	רב - קבלת שכר תמורה למוד לאחרים	פא	קריון שמע - כששי על בשוו
רב	רבי יהודה החסיד - אזהרות לב"ב	פכ	קריון שמע - לאשה נגד ערות חבורתה
יג	רביינו חם - התפלין לשיטוט	ספ	קריון שמע - ליד מת או בכ"ק
כב	רביינו חם - זמן עמד השתר	סא	קריון שמע - לפני התפילה - תנאי כפול
יג	רביינו חם - תנאי בוגנות תפליין דרי"ת	יא	קריון שמע - לפני קרבנות - כוונה לא עצמת בה
קנב	רביעית למים אחרונים	יא	קריון שמע - לפני קרבנות - קבלת עימ"ש בה
ב	רביעית מים בנט"י לתפילה, טעודה ומים אחרונים	פנ	קריון שמע - מיד אחר ברחה"
טג	רביעית מים לביטול מי גמלים של כמה פעמים	פנ	קריון שמע - מלאכה לפני קריית שמע
קפא	רביעית מים לנטילת ידים לטעודה	ש	קריון שמע - מצווה עם הציבור
קפה	רביעית משקה בכאי"פ לברכה אחרונה	פ	קריון שמע - נגד אשה בשער מגולה או בכגד קצר

רנו הלכות הגר"א

מפתח כללי

ומנהגיו

קאה	שכבה - ברית מילה - טלטול הסכין אחר המילה
קדר	שכבה - ברכה שאינה צרכיה - בשבת
צד	שכבה - ברכת המזון - אי אמרות "הרחמן" בשבת
קפ,קפג	שכבה - ברכת המזון - אמרות בקשות בשבת
קפג	שכבה - ברכת המזון - סיוםו בא"ל חסנונה"
כך	שכבה - ברכת המזון - "רוחם" בשבת
קסא	שכבה - ברכת "הרחים" בברכת המזון בחו"ל ובשבת
צא	שכבה - היוזק החגורה כשיזוא בשבת לרה"ר
קדר	שכבה - הפסוקות בקריאת הפרשה בשבת
קייט	שכבה - "ושמרו" - אי אמרותם בעריב בלילה שבת
קזאא	שכבה - חילול שבת להצל מומר או תינוק שנשכח
צ	שכבה - טבילה בשבת
כא	שכבה-ט"ק עם בעקבים וט"ג בא-חיש טלטול בשבת
קזאא	שכבה - טעם התיו חילול שבת בפיקוען
יב	שכבה - יציאה בעיל בית
צד	שכבה - ייקם פורען - טעם אמרתו בשבת
קזאא	שכבה - מליה בשכבה לבנו של מומר
קאמ	שכבה - מליה ופערעה ע"י שני מוהלים בשבת
קזאא	שכבה - מילת בןנו של גוי מיהודיה - בשבת
רייא	שכבה - פרידין הבן - זמנו, וכshall בשכבה
קפג	שכבה - "פנימ' חרשות" לשבע ברכות בשבת
קלג	שכבה - קידוש על מזונות וקוגול - נט"י וברהמ"ז
זו	שכבה - קשר תפילין בשבת
קדר	שכבה - ריבורי קראות לזרה בשבת
עה	שכבה אחר "ה" אלקיים אמת" בקריאת שמע
קאו	שהחינו בברית מילה
ריב	שהחינו לפני בפדה"ב
כג	שהחינו במצוות ותפלין
קדז	שהחינו כשם אבוי
כג	שהחינו לפני בפדה"ב
קאה	שהחינו על ואית פרי חדש
זו	שואל - תפילין מחברו - שינוי קשר התפילין
ריה	שווה כסף-פרידין מעש"ש בשווה כסף או במטבע כיים
ריה	שוכח דבר מלימודו
רפוא	שוכר דירה - חייבו במזוזה
קס	שומא למתבעות ישנס לפידין הבן
ריה	"שמע עונזה" בקריאת שמע, ברכת כהנים וחיליצה
ע	שוק Ashe מגולה פחות מטפה
פ	שווה מה לינמאו - ברכה רاشונה וברכה אחרונה
קספ	שווה תה בל סוכר כדי להתחמס - ברכה עלי
קספ	שופיפס - ברכה על מים שבשל עס פירות
דר	שחיטה - תנאי בברכת שחיטה
פו	שחורת לאחר ד' שעות ועד חצות היום
קדר	שיטפת כסם של ברכה

ובנים - ברית מילה במעמד ובנים וקהל ובר' הר'יר - ליטוי שערASA במטבחה בביה ובריה' רוב עם בכיריה מילה רוח - עשויה מעשה בראשית - על רוח חוכה רוח רעה - מקום נתני' ביד רוח רעה רוח רעה - שוריתה על ידיים ביר'ך רופא - תשולם לרופא רופא - תשולם עבורי קיום המצואה ר'יח - הלל כמנגן בר'ח - ברכה על אמרתו "רחים" בברכת המזון בחו"ל ובשבת "רחים" בברכת המזון בשבת טריכות-שיעור להצורך נתני' לדרב שטבול במשקה רטיה - אופן נתני' כשלול חלק מיוזן חביבות רטיה - ברכות עונטי' כשביעז בידו האחת ולא נוטלה ריבוי מאכל/שמהה ל"פנימ' הרשות" בשכע ברכות ריבובי קראות לזרה בשבת ריבובע בתפילהן של ראש - כשפירותו ריבובע בתפירות ובכתי התפילין ושיעורו ריבובע החפילין במכונה ריבובע - פגימה ברכיבוע המזבח ר'ם - קיבל טכו תמורה למדור לאחרים רעם וכברק - ברכות שכחו וגבורותיהם/מעשה בראשית ר'זאה" - בשמי"ע רצעות התפילין - השתרות רצעות התפילין - ח齊עה בהן רשי"י - התפילין לשיטתו ר'ת - ברית לנולד אחר שקיעה ואביו נהרג כר'ת ר'ת - זמן קראת שם לעוברים ע"פ שיטתו ר'ת - מוץ"ש למנגן א"י ולוד"ת ר'ת - שיטת ר'ת בזמן צאת הכוכבים ר'ת - שיטתו ל"בין והמשמעות" ש" בכתבי התפילין - חיוגם ש" בסת"מ כספרדים לאשכנזים שברויות - יצאה יד"ח ברכות עונטי' ע"י אחר "שבחך" - בשמונה עשרה אחר קדושה שכיבעה - אכילה כדי שכיבעה בברכת המזון שכיבעה מסעודת מזונות טבע ברכות - "פנימ' חרשות" בחו"ל ובשבת שכבת - אכינו מלכנו-אי אמרתו בר'ה ויר'כ בשכבת שכבת - אופן לבישת ט"ק בשכבת שכבת - אכילה מרווחה אחרי קידוש בשכבת שכבת - בקשות - אי אמרותן בתפילה בשכבת שכבת - ברית בשרות כшибואו אורחים שיחללו שכבת

הלכות הגר"א

רנץ

ומנהיגין

מפתח כללי

קסה	שיעור שתייה תה חם לברכה אחרונה	רה	טרוי כסף בזמן הזה
סג	שיעור תפילין	ו'	שיטות באיטור לענין הנחת תפילין
קצג	שיעורם - מדריהם לפני הגודל בא"י	דר	שיטות בברכות התפילה
קכ	שיר של יום	Kapoor	שיטות בזמן "בין המשמות"
קכ	"שירות החיים"	רייא	שיטות בזמן פידין והכן
טו	שכח "אשר יוצר" כשהatial מים הסיכון דעת והטל שוכן	סא	שיטות בזמן קראת שמע
יב	שכח ברכות השחר - אמרתן עד שכוכב בלילה	ג'	שיטות בטדור הפרשיות בתפילין
קמו	"שכחו וגבורתו" ו"מעשה בראשית" על ברק ורעם	גנ	שיטות בפתחות וסתומות בתפילה
ז	שכח דבר תורה שהדרה לפני ברוחה	ריה	שיטות בשיעור חמץ סלעים לפודה"ב
טו	שכבה בלילה בט"ק - להאריזות'	גנ	שיטות בתפילין
סג	שכבה וקימה - זמן לקריאת שם ע	קיי	שיטת ר'ת והגרען אדרל זזמן צאת הכוכבים
קם	שכויות מקום החופה לחתן	זה	שיכורו - איטור תפילה, קראת שמע וברכות
קה	שכר - בעל תוקע בשכר - עלייה לתורה בריה	Kapoor	שמעורים - ברכה על מים שבשל עם פירות
רפו	שכר - לימוד תורה תמורה שכור	סב	שמעושא רבא - תפילין
קה	שולם מוחל או רופא בשוכר	ס	שנית ארעי בתפילין - שעיר היילוך ק' אמה
קיה	שולום בית - הקדמת ערבית בערב שבת	ו'	שנית קבע ביום - חובה לברך ברכת התורה
קג	שליח - ברית מילה ע"י שליח האב	קעט	שיעור פחota משיעור-ספר לברכה אחרונה
רט	שליח לפודה"ב בעל כרכחו של האב	קלג	שיעור אכילת מונחות להתחייב בנט"י וברוחם"
רט	שליח לפידין מעשיש' בעל כרכחו של הבעלים	נו	שיעור בגדי של קטן החביב במצוות
צי	שליחות למצווה - פטור מהתפילה	ס	שיעור היילוך ק' אמה - לשנית ארעי בתפילין
ספ	שם ה' - כוננות שם ה' בקריאת שם ע	Kapoor	שיעור הפסיק בין נתילה א' לב' בנט"י לսדרה
קיב	שם ה' - כוננות ברכבת כהנים בשם ה'	קעט	שיעור הפסיק בין נתילת ידיים ל'המוחזא'
קט	שמונה עשרה - בכולל המערבי	ו'	שיעור הפסיק בעטיפה טלית
פח	שמונה עשרה - בלשון הקודש	ריה	שיעור חמץ סלעים לפודה"ב
זר	שמונה עשרה - ברכו וקדושה - לפני ששים ש"ע	גנ	שיעור טרי אותיות רווח בפרשיות התפילין
קכ	שמונה עשרה - ברכת המתים	נו	שיעור טלית קטן החביב במצוות
קכ	שמונה עשרה - ברכת הנסים	יח	שיעור טלית קטן לעיטות'
פח	שמונה עשרה - הଘנת הקול	קשא	שיעור בכיצה בוה"ז
פח	שמונה עשרה - הרהור בתפלית שמונה עשרה	קורי	שיעור בכיצה פת מהפורת - לניטילת ידיים בברכה
פמ	שמונה עשרה - חזרה בשלא כוון ב'אבות'	קידר	שיעור כדי אכילת פרט
קב	שמונה עשרה - חזרה לכשוף הזוכר יעלה ורבא	Kapoor	שיעור כדי פרט - בשתיה
קב	שמונה עשרה - חזרה לראש מורייד הגשם בקץ	קמג	שיעור כזית בוה"ז
ק	שמונה עשרה - כרעיות כשםתה עשרה	קידר	שיעור כזית מצה
פמ	שמונה עשרה - לנשימים	קידר	שיעור פת לניטילת ידיים בברכה
קב	שמונה עשרה - מורים" דרבנן	קופה	שיעור כחoba מדורגן ומדאוריתא
זר	שמונה עשרה - סיום שמונה עשרה	רה	שיעור מטבחות לפודה"ב
קב	שמונה עשרה - עננו"	קבנ	שיעור מים אחורייטים
קב	שמונה עשרה - רצחה"	כא	שיעור מוחק בין קשי המצוות
קב	שמונה עשרה - "שבחך" בשמו"ע אחר קדושה	קידר	שיעור קביעת סודה
קבנ	שמחה ב"פנים חודשות" לשבע ברכות - ריבוי שמחה	קעט	שיעור רביעית
ריד	שמעה באזני דית שלומד	ליה	שיעור רטיבות להזרין נט"י לדבר שטיכול במקשה
פח	שמעה באזני קראי מת מגילה וקריאת שם ע	נד	שיעור ריבוע בתפילין
קנעה	שמעה ברכת המזון מהבריך	גלאג	שיעור שביעת מעסודת מונות
קכגה	שמעה כל מילה מה"בבעל קורא" - ע"י היציבור	צח	שיעור שכורות האstor בתפילה, קראית שמע וברכות
פח	שמעה מגילה וקריאת שם ע לכבド שמיעה במכונה	Kapoor	שיעור רביעית בא"פ - ברכה אחרונה

רנה הלכות הגר"א

מפתח כללי ומנהגיו

קטה	שתייה - רבייעתanca"פ' לברכה אחרונה	ט	שמיית תפילה שמנוה עשרה שמתחפל בלחש
קפת	שתייה - שיעור כדי אכילת פרס - בשתייה	נפ	שמירה בתפילה מלהסח הדעת
ג	תגן באותיות סת"ם וב"ש" בכתים	נפ	שמירות חפילין מגניביה ואכידה
קסף	תה כל' סוכר ששותה כדי להתחמס - ברכה עליון	טו	שמע ישראל - ע"ע קריית שם
קספה	תה בטעודה - ברכה עליון	טכ	שםש - ברכה ראשונה בכל פעם מושם היסח דעת
כח	תה חם - שיעור שתיה לברכה אחרונה	א	שםש - זמני השקעה ההווריה
פ	החילים - אמרותם בתוך ד' אמות של מת	קספו	שםש - קביעת הזמן לפיה
קד	החילים - אוטובוס נגיד אשר גולו/בגדר קער	קספה	שםש - שלבים בשקיעת החמה
קח	החילים - כונת הלב באמירת הhaylim	א	שני ו חמישי - קריית התורה
ז	תקע - תשלום עבור קום המזויה	פא	שנתיים מקרא ואחר תרגום בזמנן קריית התורה
כח	תורה - ראה גם ברכת התורה, קריית התורה,	טו	שעון - זמן חצotta
קספה	ספר תורה, לימוד תורה	טפ	שעות זמניות
כח	תורה - אישור הרהור בד"ת קודם ברה"ת	טו	שעטנו בעיצית בלילה
קספה	בעל חוק בשכר - עליה לתורה בריה	טפ	שער אשה - כספיו שער האשה ונגילה השער
רכבו	תורה - ברכה על לימוד תורה ברבים	קספו	שער אשה - כספיו בפה נברית או מטפח
ריד	תורה - גדור מצות למדור תורה	טפ	שער אשה - פאה נברית לכיסוי שורה
קספה	תורה - הרהור בר"ת - קיום מ"ע דלימוד תורה	פ	שער אשה - קריית שם וdotot נגיד ראש אוון
רכבו	תורת השמיטת פרשיות שהחסיר בק"ת	פה	שער - חיציה לתפילין בשער והמטלית בתפילין
רכבו	תורה - זכירת הלימוד של לומד	נכ	שערות - כרכיתן על הפרושים והמטלית בתפילין
ח	תורה - חוכ ברה"ת לאשה מצות עשה שהז"ג	טו	שערות - נתני לונגע בוועה או בשערות
ט"	תורה - חיוכ ת"ת בכעה"ב ובכן תורה	טש	"עשה את הים הגדל" - על אוקיינוס
ט'	תורה - כוננה לילמור כדי להתחיכ בבריה"ת	ש	שפה ורה - קריית שם בעלבין'
רכ	תורה - לימוד בפלפול ובקיאות	קספב	שפושן הדיזים זו בזו בנטילת ידים לשעורה
רכבו	תורה - לימוד גمرا לאצת ייד"ח ת"ת	אכ	ש"ץ - אי עניית ב"ה וב"ש בחזרות הש"ץ
רכ	תורה - לימוד מעט בהבנה במקומ הרבה בלבד אלא הבנה	עה	ש"ץ - "ה' אלקיים אמת" - ע"י הש"ץ בקריית שם
ט	תורה - לימוד נגיד אשה בשער גנד קער	אכ	ש"ץ - חזרות הש"ץ "מקוצרת" במנחה
רכבו	תורה - לימוד קיצור דינין	קה	ש"ץ - מינוי בעל תשובה כש"ץ קבוע
טפ	תורה - לימוד תורה - הפסקטו להניח תפילין	קה	ש"ץ - עניית אמן יהא שמי רבא
ה	תורה - לימוד תורה - כנגד מי נתן	גנ	ש"ץ - קדושה - אופן עניית הציבור והש"ץ
ח	תורה - לימוד תורה - לאשה אחורי ברכה"ת	אכ	ש"ץ - שמיית הש"ץ, ענית אמן ותפללה מהטיסדור
ט	תורה - לימוד תורה - מיד אחר ברכת התורה	אכ	ש"ץ - תפילה הציבור ותפללה בצייר
רכבו	תורה - לימוד תורה תמורה שנר	קה	ש"ץ - תלולם עבר קיום המצווה
רכ	תורה - עיסוק בתורה	רב	שקיעה-כנית לנולד אחר שקיעה ואכיו נהוג כר"ת
קספה	תורה - קריית התורה בשני וחמשי	טכ	סקיעה - ברית מילה - לנולד מיד אחר שקיעה
ט	תורה - קריית שם כד"ת הסמכים לברכיה	קספו	סקיעה - זמן השקעה
ריד	תורה - שבכחת תורה שבע"פ - דבר בפני	קספו	סקיעה - זמן תפילה המנחה
רכבו	תורה - שכחת דבר מלימודו	אכ	סקיעה - שלבים בשקיעת החמה
ריד	תורה - שמייה באוני מה שלמוד	ט	שורול הבגד - החזרתו על התפילין שהגנית
קספה	תורה - שמיית קריית התורה ע"י אבל	קספה	شرطות בס"ת ובתפילין
רכ	תורה - תלמוד תורה - חשבות	קספה	شرطות לשמה במוזזה - אמירה בפיו
ריש	תורה - תמיינה בلمדי תורה	קספה	שתייה - בלי ברכה - כשלא שותה לצמאו
קספה	חוובות - אופן נתני כשלול חלק מידו תחובות	קספה	שתייה - הatzrapot ג' שחוון, לויימן עם ז'
קה	חוובות-ברכת ענט"י כשפצע בידו האחת ולא נוטל	קספה	שתייה - לעיכול המזון - ברכה עליה
קו	תחנון - בתפילה נשיש חתן ביום חתונתו	קספה	שתייה - מהכוום בחופה למלאו לוגמוני
	תחנון - גוטש נפילת אפים	קספו	שתייה - נטילת ידים לשתייה

הלכות הגר"א

レンツ

ומנהיגו

מפתח כללי

זע	תפילה - הפסיק בתפילה בהרהורי עכירה בכעס	קו	תחנון - נפילת אפיקים בשחריר על צד שמאל
קד	תפילה - הפסיק בתפילה לסליחות/פיוטים עם ציבור	קב	תחנונים ברכבת ציצית ותפלין
עה	תפילה - הרגש שלול להפיח בק"ש ותפילה	ב	תחנונים פטורים מברחה"ת לפניו
פח	תפילה - הרהור בתפילה שמנוה עשרה	קיט	תיר-ברוך ה' לעולם - אי אמרתו במעירב בא"י
צד	תפילה - זיזוי ביו"כ - לפני "ירחו לרצון"	ה	תינוק - גיל זיווב בטש"
קפו	תפילה - זמן חפילת המנוח עד השקיעה	דר	תינוק שנסבה - חילול שבת לחציל תינוק שנסבה
צא	תפילה - הגירת אבנט לחפילה	קזא	תיקון אוות בתפלין - כתוב ע"ג כתוב
ספ	תפילה - חזורה בתשובה לפני שמתפלל	נה	תיקון החוץ
קב	תפילה - חזורה כשפוך הוור זעיר ויבא"	א	תיקון כס פגום
קג	תפילה - חזורה לראש כסאמר "מוריד הגשם" בקץ	קנה	תיקון ספר תורה שכותוב בו דכא
קב	תפילה - חילופי גרסאות לשיטת הגרא"	קבב	תיקון - קוצו של יי"ד בסת"ם
ספ	חפילה - טעם תפילה ותיקן	ספ	תכלת בחוטי הציצית
אה	תפילה - "היו לרצון" - בטוף התפילה בקול	ו'	תלמוד - לימוד גمرا כדי לצאת יוד"ח ת"ת
קסג	תפילה - יציאה ירד"ח לסעודה בנטשי לתפילה	רטו	תלמוד תורה - ראה גם לימוד תורה
ספ	תפילה - כותיקין בכיבור		תלמוד תורה-ההרוור בר"ת-קיים מ"ע לימודי תורה
ק	תפילה - כרויות בשמונה עשרה	ריד	תלמוד תורה - חיוכו בכעה"ב וכבן תורה
סא	תפילה - כSSH"ז על בשרו	ט'	תלמוד תורה-כוונה ללימוד כדי להתחייב בבריה"ת
צע	תפילה - מורי הTEL - בקיין	ט	תלמוד תורה - חישובו ועדיפותו על מצווה אחרת
ספ	תפילה - מוחשבות זרות בתפילה	ריי	תמייה בלומדי תורה
ב	תפילה - מקום נת"י ביד	ריה	תנאי ברכבות התפלין וברכבת שחיטה
ספ	תפילה - מתוך סיור	לד	תנאי בהנחתת תפילין בחוות"ם
פח	תפילה - נגד מהיותם דבית הכסא בזה"ז	ז'	תנאי בהנחת תפילין דר"ת
ד	תפילה - נת"י בברכה לירצא מב"כ סמוך לתפילה	גנ	תנאי בקבלת תענית
קפו	תפילה - נטילת ידיים בברכה למנחה ומעירב	נא	תנאי בקריאת שם לפני התפילה
ב	תפילה - נת"י ברכיעית מים	ספ	תנאי כפול בקריאת שם לפני התפילה
צד	תפילה - סיום שמונה עשרה	פא	תנאי - עיבוד קלף לסת"ם על תנאי
צד	תפילה - עוסק בערכי ציבור - פטור מתפילה	נא	תענית - קבלחה על תנאי
ספ	תפילה - פטור מתפילה לנשים	נא	תענית - אמרת אבינו מלכנו וטלחות בתענית
זג	תפילה - קדושה - אופן עניית ההזכיר והש"ז	קי	תפילה ראה גם תפילה
קי	תפילה - קריית "כתנים"	גב	תפילה - אי עניית ביה וב"ש בחזרות הש"ז
צח	תפילה - שיכור האסור בתפילה, ק"ש וברכות	גא	תפילה - בוגר - תיקון الملובש לתפילה
אב	תפילה - שמעית הש"ץ עניית אמן	ספ	תפילה - ביחידות נותקין
צב	תפילה - שמעית הסידור	ג	תפילה - בכוננה (ובלי כוונה)
צד	תפילה - שמע קדושה באמצעות יזרוי ביו"כ	גד	תפילה - בעל קרי - טבילה קודם שמתפלל
קה	תפילה - תחנון בתפילה חשש חון ביום החנותו	גד	תפילה - בקשות - אי אמרתו בשבת
פח	תפילות - בקרים צדיקים וקורוביים	גד	תפילה - בקשות בשומע תפילה ורקודים היו לרצון
פח	תפילות - האantan ע"י מלאכים לכיס האבוד	ב	תפילה - ברכה על תפילה
קיד	תפילות - בוגר קרבנות	גד	תפילה - ברכו וקוזשה - לפני טביהם שמונה עשרה
קספ	תפילות - לפ"ר	ו	תפילה - ברכת התורה - מקומה בתוך התפילה
קיד	תפילה - נתנו ע"י האבות	ג	תפילה - ברכת נת"י סמוך לתפילה
מנ	תפilian - אוירך וווחב התפilian	ר	תפילה - ברכת ענטשי לתפילה - לעור כל הלילה
לו	תפilian - איטר לענין הנחת תפilian	זה	תפילה - ברכת החיללה בקול
נו	תפilian - בוחה"ם	קר	תפילה - הבנת התפילה, סלחנות ופיוטים
גנ	תפilian - כל תוטיף וכל תגרע בתפilian	ספ	תפילה - הבנת פירוש המילים
גד	תפilian - ברכה אחת על תפilian		

רָس הַלְכּוֹת הַגְּרָ"א

מפתח כללי ומנהגיו

נד	תפילין - נקיי החפירות בתפילין	נש	תפילין - ברכה על תפילין קטן לפני ברכות מזווה
ונ	תפילין - סדר הפשיות בתפליין	נה	תפילין - ברכה על תפילין של יד - במעמוד
עד	תפילין - סח באמצע הנחת התפילה	פא	תפילין - בתים בתפילין של ראש - ללא דבך
נד	תפילין - עגולות - חשש סכנה	סן	תפילין - גודלות - גודלות
נא	תפילין - עיבוד לשמה	לה	תפילין - גודלות-חישש שלא מניחן במקום תפילין
פ	תפילין - עשייה מלאכה - עם תפילין	מכ	תפילין - גודל מקום התפילין בראש
טפ	תפילין - פסל שלא מסדרן	מכ	תפילין - דבק הנעה מעור התפילין
מא	תפילין - פרוזות בתפילין של ראש	נט	תפילין - היסח הדעת
מכ	תפילין - פרוזות ודוקא	לעט	תפילין - היסח הדעת בתפילין
גנ	תפילין - פרושים פתוחות וסתומות בתפילין	נט	תפילין - הנחת תפילין של עברין ולמורם
מנ	תפילין - קטנות	נט	תפילין - הנחת תפילין של גדול לקטן
לה	תפילין - קשירה ביד לפני הנחת התפילה של ראש	נזה	תפילין - הנחת תפילין של יד במעמוד או מירשב
לה	תפילין - קשר יזרד בתפילין של יד	נט	תפילין - הנחתון בכורק הבר מצוה לנולד בצהרים
ו	תפילין - קשר תפילין בסבכת	לעט	תפילין - הנחתון הפוך (בשל יד)
ט	תפילין - קשר תפילין של ראש	לעט	תפילין - הנחתון כל היום
נד	תפילין - ריבוע במוגנה	לעט	תפילין - הנחתון יצאת יד"ח כל הדעות
נד	תפילין - ריבוע בתפירות ובכבות מעור אחד	טפ	תפילין - הפטקה תית' כדי להניח תפילין
ו	תפילין - שניינו הקשר כשושאול תפילין מחבבו	טפ	תפילין - השחרת הכתמים והרצועות
ט	תפילין - שימת ארכי בתפילין	טה	תפילין - חזרה על אותן ליפותה
סנ	תפילין - שיעור התפילה	טה	תפילין - חינוך קטן להנחת תפילין
סנ	תפילין - שיעור ריבוע	טה	תפילין - חיצותם כשרה קרי
נד	תפילין - של יד - כתיבתן על ד' עורות נפרדים	טה	תפילין - חזיצה בהשחרת צדי רצונות התפילה
ו	תפילין - של רשי"ו רות'	טה	תפילין - חזיצה בשערות ראש ארכות
גנ, מג	תפילין - של שימוש רבא	טה	תפילין - חזיצה ומיקום תפילין במערותא
גנ	תפילין - שמירה בתפילין מהיסח הרעת	טה	תפילין - חשש סכנה בתפילין שאין מרכיבות
גנ	תפילין - שמירון מגניה ובאיידה	גה	תפילין - כותב מחוק כתוב - קרייה בפה
זא	תפילין - שרול - החזרתו על תפילין שהניהם	גה	תפילין - כריכות באצבע וקשירה ביד
נו	תפילין - שרוטט	לה	תפילין - כריכות שعروות על הפרשיות והמטלית
ג	תפילין - תנגן-ב-ש"ש" שכבית של ראש	גה	תפילין - כתוב ספורדי - לאשכנזים
קב	תפילין - תחוננים בברכת ציצית ותפילין	טו	תפילין - כתוב ע"ג כתוב
עד	תפילין - תגאי בברכות התפילה	גה	תפילין - כתיבה "צ" כהארידי"
נו	תפילין - תגאי בנהנת תפילין בחווה"מ	טו	תפילין - לשיטת הראכ"ד
ו	תפילין - מגן בנהנת תפילין דרי"ת	גה	תפילין - מטיל מי וגלים כשטוטר בתפילין
קפו	תפילין - חפילה מנהחה עם טלית ותפילין	טפ	תפילין - מטלית או קלף על הפרשיות
קה	תפילין - חלשות עבר כתיבתן	גה	תפילין - מסורה אבות בכח התפילה
קה	תפילה בעל חסוכה - כשי"ץ	טו	תפילין - מעברותה מעור אחד עם הבית
כב	תפילה הציבור וopheila בצייבור	טפ	תפילין - מצות עשה דתפילה
קיד	תפילה מנהחה - אכילה לאחר תפילה מנהחה	ס	תפילין - מצער - הפטור מתפילין
קפו	תפילה מנהחה - ביחיודה כשבচির מאחרין	גנ	תפילין - מקבים - בהנחת תפילין
קיד	תפילה מנהחה - גוללה	לה	תפילין - מקום הנחת תפילין של יד
קיד	תפילה מנהחה - זמנה	לו	תפילין - מקום הנחת תפילין של ראש
גב	תפילה מנהחה - חורת הש"ץ "מקוצרת"	לו	תפילין - מקום קשר תפילין של ראש
קפו	תפילה מנהחה - עם טלית ותפילין	ט	תפילין - משמש בתפילין
נו	תפילה מנהחה - חילית זמנה	ג	תפילין - נתוי' לחפילה אחר הנחת תפילה
נו	תפילה מנהחה - תשלומן דרשאות לאחר מנהחה		

RSA**ומנהגיון****מפתח כללי****הלכות הגר"א**

נד	חפירות - ריבוע בחפירות ובכתמי התפלין	קייח	תפילה עברית - ביחידות כשחציבור מקדימים
כו	הפרת נפק בגדר הציצית שנקרע	קייח	תפילה עברית - הקדמתה בעקב שבת
ספ	חשוכה - חורה בתשובה לפני שמחפה לשלום	ב	תפילה רשות (מעריך) - ברכה על נט"י לפניה
כח	תשולם למולאל או לרופא	ז'	תפילה שחרית לאחר ד' שעות / עד חצות היום
כח	תשולם עבורי כתיבת תפילין	קמ	תפילה שמנוה שורה בכתל המערבי
כח	תשולם עבורי זוהבים בחוטף מצוה	פמ	תפילה שמונה עשרה בלשון הקודש
כח	תשולם דשחורת לאחר מנחה	פמ	תפילה שמונה עשרה - הגבהה הקול
פז	תשולם לקוריאת שם מע שלא קרא בדמנה	פפ	תפילה שמונה עשרה - חזזה ככלאו כוון ב"אבות"
פז	תשעה באב - ברכת המעביר שנייה	ז'	תפילה תשולם דשחורת לאחר מנחה
יב	תשעה באב - ברכת "עשה לי כל צרכי"-בנעל גומי	עח	תפילה תשולם כaszrank להפיה
יב	תשעה באב ויז"כ - אי אמיות "עשה לי כל צרכי"	סכ	תפירה והדבקה (בחפילין) - ההבדל ביןיהם
יב	תשעה באב - מקום נט"י בידי	נד	תפירות - נקיי החפירות בחפילין
ב			